ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ
АКАДЕМИЯ

ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ҚИСМҲОИ УМУМӢ ВА МАХСУС
КИТОБИ ДАРСӢ

Душанбе
2024

ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ
КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ҚИСМҲОИ УМУМӢ
ВА МАХСУС

ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ВАЗОРАТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ
АКАДЕМИЯ

ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Қисмҳои умумӣ ва махсус

Китоби дарсӣ

Зери таҳрири Вазири корҳои дохилӣ,
Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон,
доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент,
генерал-полковники милитсия
Раҳимзода Рамазон Ҳамро

Душанбе
«Контраст»
2024

ТДУ 351. 74 (557.3) (075.8)
ТКБ Я 73 67.99 (2) 116. 31 (2 тоҷик)
Ф–54

Муқарризон:

Ғафурзода А.Д. – ректори Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор;

Иброҳимов С.И. – мудири шуъбаи ҳуқуқи давлатии Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор;

Буризода Э.Б. – мудири шуъбаи таърихи давлат ва ҳуқуқи Институти фалсафа, сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, профессор;

Маъруфӣ Р.Н. – саркотиби илмии Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент.

Амрудинзода М.А., Визода Н.Д., Ғафурзода Д.А., Имомёрбеков А.И., Мансурзода А.М., Насуриён П.А., Нуриддинзода С.Н., Одиназода А.Ш., Раҳмадҷонзода Р.Р., Ҳайдарзода М.П., Шарифзода Ф.Р., Шарифзода С.Ш., Шарифзода П.Р. Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Қисмҳои умумӣ ва махсус: китоби дарсӣ. – Душанбе: «Контраст», 2024. – 836 с.

Дар китоби дарсии мазкур масъалаҳои асосии назариявию амалӣ доир ба омӯзиши фанни таълимии «Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ» баррасӣ шуда, омӯзиши он имконият медиҳад, ки дар замири хонанда ақидаҳои илман асосноккардашуда оид ба мафҳум ва моҳияти мақомоти корҳои дохилӣ, асосҳои ҳуқуқии фаъолият, принсипҳо, вазъи ҳуқуқӣ ва сохторҳои алоҳидаи ҷузъу томҳои ВКД ташаккул дода шавад.

Китоби мазкур бо қарори мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29 январи соли 2024, № 2/20 ба сифати китоби дарсӣ ба муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ тавсия шудааст.

Китоби мазкур ба доираи васеи хонанда тавсия карда мешавад.

ISBN 978-99985-875-9-5

© Ҳайати муаллифон, 2024
© Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2024

ҲАЙАТИ МУАЛЛИФОН

Амрудинзода М.А., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ – боби 9.

Вализода Н.Д., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ – бобҳои 15, 16, 18, 28.

Ғафурзода Д.А. – бобҳои, 33, 36 § 1.

Имомёрбеков А.И., номзади илмҳои таърих – бобҳои 7, 8, 40, 41.

Мансурзода А.М., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент – боби 14.

Насуриён П.А., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ – бобҳои 30, 31, 32, 34.

Нуриддинзода С.Н. – бобҳои 4, 5, 6, 23 § 2, 26.

Одиназода А.Ш., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент – бобҳои 2, 3, 35.

Раҳмадҷонзода Р.Р., доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент – бобҳои 17, 22, 24, 29.

Ҳайдарзода М.П., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ – бобҳои 19, 20, 21, 23 § 1, 27.

Шарифзода Ф.Р., доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент – бобҳои 1, 37, 38, 39.

Шарифзода С.Ш., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ – бобҳои 11, 12, 13, 25.

Шарифзода П.Р., номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ – бобҳои 10, 36 § 2.

Роҳбари ҳайати муаллифон
Шарифзода Ф.Р.

МАЪЛУМОТ ДАР БОРАИ ҲАЙАТИ МУАЛЛИФОН

Амрудинзода М.А. – сардори факултети №6 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, подполковники милитсия.

Ализода Н.Д. – сардори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, майори милитсия.

Ғафурзода Д.А. – муаллими калони кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, подполковники милитсия.

Имомёрбеков А.И. – собиқ сардори кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои таърих, генерал-майори милитсия.

Мансурзода А.М. – сардори факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, подполковники милитсия.

Насуриён П.А. – сардори Коллеҷи милитсияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, полковники милитсия.

Нуриддинзода С.Н. – дотсенти кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, подполковники милитсия.

Одиназода А.Ш. – сардори факултети №3 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, полковники милитсия.

Раҳмадҷонзода Р.Р. – муовини сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба илм, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, подполковники милитсия.

Ҳайдарзода М.П. – дотсенти кафедраи ҳуқуқи маъмурӣ ва фаъолияти маъмурии факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, подполковники милитсия.

Шарифзода Ф.Р. – сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, генерал-майори милитсия.

Шарифзода С.Ш. – муовини сардори факултети №2 Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, полковники милитсия.

Шарифзода П.Р. – муовини сардори шуъбаи адъюнктураи Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, майори милитсия.

НОМГӮЙИ ИХТИСОРАҲО

ҶТ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
ИҶШС	Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шуравии Сотсиалистӣ
ВКД	Вазорати корҳои дохилӣ
ВКХ	Вазорати корҳои хориҷӣ
ВМКБ	Вилояти Мухтори Куҳистони Бадахшон
ГҲМ	Гурӯҳи ҳаракаткунандаи милитсия
ДНМ	Дидбонгоҳи назоратии милитсия
ДТММ	Дастаи таъйиноти махсуси милитсия
МКД	Мақомоти корҳои дохилӣ
РВКД	Раёсати вазорати корҳои дохилӣ
РВКДН	Раёсати вазорати корҳои дохилии дар нақлиётбуда
РҲТҶ	Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ
ШВКД	Шуъбаи вазорати корҳои дохилӣ
СХДО	Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ
СМИТ	Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилӣ
ИДМ	Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил
ИНМ	Изолятори нигоҳдории муваққатӣ
БДА	Бозрасии давлатии автомобилӣ
ХШБ	Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ
РОПҲНҶ	Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва ҷавонон
ФОҶ	Фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ
КҲМ	Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ
КВДРҲ	Корхонаи воҳиди давлатии роҳи ҳавоӣ
КВДРО	Корхонаи воҳиди давлатии «Роҳи оҳан»
КМҲМ	Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ
КҚҶ	Китоби қайди ҷиноятҳо
КҚА	Китоби қайди ахборотҳо
ҚТОГ	Қабулгоҳ-тақсимкунанда барои оворагардон ва гадоён

МУНДАРИҶА

Пешгуфтор 16

ҚИСМИ УМУМӢ

ФАСЛИ I
МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ ОИД БА ОМӮЗИШИ ФАННИ «ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ»

Боби 1. Мафҳум, предмет, вазифа ва низоми фанни фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ 27

Боби 2. Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ 35

§ 1. Мафҳум, моҳият ва хусусиятҳои асосии фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ 35

§ 2. Мафҳум ва намудҳои принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД 41

Боби 3. Идоракунии мақомоти корҳои дохилӣ 51

§ 1. Мафҳум ва хусусиятҳои идоракунӣ дар мақомоти корҳои дохилӣ 51

§ 2. Салоҳияти мақомоти қонунгузор ва ҳокимияти иҷроия дар самти мақомоти корҳои дохилӣ 58

§ 3. Салоҳияти мақомоти худидоракунии маҳаллӣ дар самти мақомоти корҳои дохилӣ 60

Боби 4. Тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ ҳамчун дараҷаи ҳуқуқӣ-иҷтимоии идоракунии мақомоти корҳои дохилӣ 69

§ 1. Мафҳум ва унсурҳои асосии тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ 69

§ 2. Таносуби тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ бо дигар соҳаҳои фаъолияти ҳаётӣ 85

§ 3. Мазмуни ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти он 88

ФАСЛИ II
ВАЗЪИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИ СОХТОРИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Боби 5. Вазифа, функсияҳои асосӣ ва низоми мақомоти корҳои дохилӣ 92
§ 1. Вазифа ва функсияҳои асосии мақомоти корҳои дохилӣ 92
§ 2. Низоми мақомоти корҳои дохилӣ....................98

Боби 6. Низоми ҳуқуқии ВКД, РВКД ва ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон....................105
§ 1. Низоми ҳуқуқии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон 105
§ 2. Вазъи ҳуқуқии РВКД ва ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон....................119

ФАСЛИ III
ХИЗМАТ ДАР МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Боби 7. Ташкил ва асосҳои ҳуқуқии хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ....................126
§ 1. Ташкили хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ....................126
§ 2. Асосҳои ҳуқуқии хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ 132

Боби 8. Гузаштани хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ....................165

ФАСЛИ IV.
АСОСҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИ СОХТОРИ ҶУЗЪУ ТОМҲОИ МКД, КИ ФУНКСИЯҲОИ ИДОРАКУНИИ УМУМИРО БА АМАЛ МЕБАРОРАНД

Боби 9. Асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкили сохтори Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон....................174

Боби 10. Асосҳои ҳуқуқӣ ва низоми хизмати нозиротӣ-ташкилии мақомоти корҳои дохилӣ.................183

Боби 11. Хизмати қисми навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ...197

§ 1. Таъйинот, вазифа ва принсипҳои фаъолияти қисми навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ 197

§ 2. Ҳуқуқ ва уҳдадории навбатдори оперативӣ оид ба иҷро намудани функсияҳои асосие, ки ба қисмҳои навбатдорӣ вогузор карда шудааст 208

ФАСЛИ V
ШАКЛ ВА УСУЛҲОИ ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МИЛИТСИЯ

Боби 12. Мафҳуми шаклҳои фаъолияти маъмурии милитсия ва намудҳои он 223

Боби 13. Усулҳои фаъолияти маъмурии милитсия...........227

§ 1. Мафҳуми усулҳои фаъолияти маъмурии милитсия ва намудҳои он.. 227

§ 2. Боварикунонӣ дар фаъолияти маъмурии милитсия 230

§ 3. Маҷбуркунӣ дар фаъолияти маъмурии милитсия 234

§ 4. Чораҳои огоҳикунии маъмурие, ки милитсия истифода мебарад 237

§ 5. Чораҳои пешгирикунии маъмурӣ, ки милитсия истифода мебарад 242

§ 6. Чораҳои таъминкунандаи мурофиаи маъмурие, ки милитсия истифода мебарад.. 252

Боби 14. Назорати маъмурии милитсия...........................270

Боби 15. Ташкили фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии мақомоти корҳои дохилӣ...278

Боби 16. Таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия 288

ФАСЛИ VI
ИШТИРОКИ ШАҲРВАНДОН ДАР ТАЪМИН НАМУДАНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ

Боби 17. Шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ 303

Боби 18. Ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ (милитсия) бо коллективҳои меҳнатӣ, аҳолӣ ва васоити ахбори омма дар таъмин намудани тартиботи ҳуқуқӣ 324

ҚИСМИ МАХСУС

ФАСЛИ VII
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ТАЪМИНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ

Боби 19. Мафҳум (моҳият), вазифа ва асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқии фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ 335

Боби 20. Фаъолияти нозирони минтақавии милитсия 354

§ 1. Асосҳои ҳуқуқӣ, самтҳои фаъолият ва принсипҳои коргузории нозири минтақавии милитсия дар минтақаи маъмурӣ 354

§ 2. Вазифаҳои асосӣ, ҳуқуқ ва уҳдадориҳои нозири минтақавии милитсия дар минтақаи маъмурӣ.................... 370

§ 3. Фаъолияти нозири минтақавии милитсия оид ба додани ҳисобот дар назди ҷомеа 383

Боби 21. Тартиби ташкил ва фаъолияти изоляторҳои (тавқифгоҳҳои) мақомоти корҳои дохилӣ барои нигоҳдории муваққатии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда 395

§ 1. Асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкили фаъолияти изоляторҳои мақомоти корҳои дохилӣ барои нигоҳдории муваққатии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда.. 395

§ 2. Ҳуқуқу уҳдадориҳои дастгиршуда, ҳабсшуда ва судшавандае, ки дар изолятори нигоҳдории муваққатӣ нигоҳ дошта мешавад 411

Боби 22. Хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия 419
§ 1. Вазъи ҳуқуқӣ, сохтори ташкилӣ ва асосҳои тактикии амалӣ намудани хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия 419
§ 2. Унсурҳои асосии ташкили хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ва талабот нисбати амалишавии онҳо 438

ФАСЛИ VIII.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ОГОҲИКУНӢ ВА ПЕШГИРИИ ҲУҚУҚ-ВАЙРОНКУНИҲОИ МАЪМУРИЕ, КИ БА ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ ВА АМНИЯТИ ҶАМЪИЯТӢ ТАҲДИД МЕКУНАНД

Боби 23. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирии зуроварӣ дар оила ва баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони милитсия 459
§ 1. Мафҳум, вазифа ва асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқии фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила 459
§ 2. Баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ 480

Боби 24. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии майдаавбошӣ, итоат накардан ба талаботи қонунии корманди милитсия ё шахси дигари ваколатдор.............................491

Боби 25. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии оворагардию гадоӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳое, ки бо мастигарӣ ва майзадагӣ алоқамандӣ доранд 499

§ 1. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии оворагардию гадоӣ......................499
§ 2. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобаста ба мастигарӣ ва майзадагӣ 515

Боби 26. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳое, ки аз тарафи ноболиғон ва ҷавонон содир мешаванд................521

Боби 27. Фаъолияти мақомот корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии фоҳишагӣ, паҳнкунии бемориҳои венерикӣ ва сирояткунанда 540

Боби 28. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии нашъамандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон..553

ФАСЛИ IX
ФАЪОЛИЯТИ ДАСТГОҲИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Боби 29. Батанзимдарории маъмурӣ-ҳуқуқии низоми иҷозатдиҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 571
§ 1. Мафҳуми низоми иҷозатдиҳӣ ва асосҳои ҳуқуқии батанзимдарории он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 571
§ 2. Баамалбарории фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба низоми иҷозатдиҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон......584

Боби 30. Фаъолияти хадамоти шиносномавию бақайдгирии мақомоти корҳои дохилӣ 600
§ 1. Асосҳои ҳуқуқӣ, тартиби додан ва иваз намудани шиносномаи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон............600
§ 2. Риояи қоидаҳо оид ба додани шиносномаи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон....................................610

Боби 31. Таъмини назорат оид ба риояи қоидаҳои будубоши шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд..621

§ 1. Вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон 621
§ 2. Масъулияти шаҳрвандони хориҷӣ оид ба риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон 636

Боби 32. Идоракунии давлатӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ 640

Боби 33. Асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ ва фаъолияти Бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон 650
§ 1. Асосҳои ҳуқуқии идоракунии Раёсати бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон.. 650
§ 2. Фаъолияти Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон......................... 654
§ 3. Низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи нақлиёт. «Шаҳри бехатар» ва автоматикунонии идораи нақлиёт... 667

Боби 34. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар нақлиёт..678

Боби 35. Фаъолияти хадамоти давлатии «Муҳофиза»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон.....................685
§ 1. Вазифа, функсия ва низоми хадамоти давлатии «Муҳофиза»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон 685
§ 2. Ташкили фаъолияти бастҳои милитсияи хадамоти давлатии «Муҳофиза» оид ба ҳифзи объектҳо 692

Боби 36. Вазъи ҳуқуқӣ ва ташкили сохтори Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон 700
§ 1. Вазъи ҳуқуқӣ ва низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхтор . 700
§ 2. Функсия ва ваколати Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ 706
§ 3. Назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор....................... 711

ФАСЛИ X.
ТАЪМИНИ ҲИФЗИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ ВА АМНИЯТИ ҶАМЪИЯТӢ ДАР

ШАРОИТҲОИ МАХСУС

Боби 37. Таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ 717

Боби 38. Таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар шароитҳои офати табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ 726

Боби 39. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар ҳолатҳои руй додани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ 742

§ 1. Хусусиятҳои умумии бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ........ 742

§ 2. Чорабиниҳои мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирӣ ва бартараф намудани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ........ 757

§ 3. Омодасозии мақомоти корҳои дохилӣ ва қӯшунҳои дохилӣ ба амалиёти пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ........ 763

§ 4. Ташкил ва гузаронидани чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ........ 770

Боби 40. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар ҳолатҳои вазъияти фавқулода 786

§ 1. Низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулода........ 786

§ 2. Функсияи мақомоти корҳои дохилӣ оид ба таъмини реҷаи вазъияти фавқулода 794

Боби 41. Таъмини тартиботи ҷамъиятӣ оид ба амалигардонии ҳуқуқи шаҳрвандон дар гузаронидани маросимҳои динӣ 800

§ 1. Маълумоти умумӣ оид ба амалигардонии ҳуқуқи шаҳрвандон дар гузаронидани расму оинҳои динӣ........... 800
§ 2. Ташкили фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои динӣ ва тартиби боздошти фаъолияти иттиҳодияи динӣ............................... 807

Адабиёти истифодашуда.. 813

ПЕШГУФТОР

РАҲИМЗОДА РАМАЗОН ҲАМРО
Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳуқуқшиноси шоистаи Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент, генерал-полковники милитсия

Расидан ба истиқлоли давлатӣ ва раванди ташаккулёбии давлатдории миллӣ бо асосҳои ҳуқуқии бунёди он вобастагии амиқ дорад.

Пойдории давлати ҳуқуқбунёд ва демократию дунявӣ ба таъмини амният, волоияти қонун ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ниёз дорад, ки албатта татбиқи амалии ҳолати мазкур, фаъолияти пурмаҳсули мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва хусусан мақомоти корҳои дохилиро тақозо менамояд.

Мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бахусус милитсия, яке аз ниҳодҳои боэътимоду муқтадири ҳифзи ҳуқуқ дар кишвар мебошад. Таъмини амнияти дохилӣ, тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон бе фаъолияти ҷузъу томи мақомоти корҳои дохилӣ имконнопазир аст.

Бо дарназардошти чунин масъулият ва садоқат ба халқу Ватан, ин ниҳоди қудратӣ аз ҷониби Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон чунин баҳогузорӣ шудааст: «Кормандони мақомоти корҳои до-

хилӣ имрӯз низ дар сафи пеши муқовимат бо ҷинояткорӣ, таҳкими субот ва тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи моликияти давлат ва шаҳрвандон қарор дошта, вазифаҳои мураккаб ва мушкили худро дар назди давлату ҷомеа сарбаландона адо карда истодаанд».

Албатта, чунин таваҷҷуҳи Пешвои муаззами миллат аз мо - кормандони мақомоти корҳои дохилӣ тақозо менамояд, ки ҳарчи бештар вазифа ва ухдадориҳои худро дар сатҳи талаботи имрӯзи ҷомеа ба анҷом расонида, дар хизмати миллату давлат бошем.

Яке аз роҳҳои таъмини риоя ва иҷрои самараноки вазифаҳои хизматии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, ин ба нашр расонидани маводи таълимӣ ва китобҳои дарсӣ ба забони давлатӣ маҳсуб меёбад. Нашри маводи таълимӣ ва таҳияи китоби дарсӣ дар раванди омода намудани кадрҳои баландихтисос мусоидат менамоянд. Беҳуда нест ки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Паёми худ ба Маҷлиси Олӣ аз 28-уми декабри соли 2023 таъкид намудаанд, ки «…муҳити мусоид барои дастрасӣ ба таҳсилот, таълиму тарбияи самарабахш, таълифи китобҳои дарсии насли нав, баланд бардоштани сифати таҳсилот, таҳлил ва арзёбии раванди таълиму тарбия ва беҳтар кардани инфрасохтори муассисаҳои таълимӣ таъмин карда шавад»[1].

Бо ин мақсад, яке аз самтҳои афзалиятнок, ки дар ҷодаи омоданамоии кадрҳои миллӣ вуҷуд дорад, пеш аз ҳама таъмин намудани раванди таълим бо адабиёти

---

[1] Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ аз 28 декабри соли 2023 [Захираи электронӣ] // манбаъи дастрасӣ: http://www.president.tj/node /32191 (санаи муроҷиат: 28.12.2023 с.).

таълимӣ мебошад, ки дар замони истиқлоли давлатӣ ба ин масъала диққати ҷиддӣ дода мешавад. Бинобар ин, таҳияи китоби дарсии мазкур як падидаи муҳим дар самти мукаммалсозии фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ мебошад.

Китоби дарсии “Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ” маҳз дар партави дастуру супоришҳои Ҷаноби Олӣ муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, ки дар Паём зикр шудааст, таҳия гардида, он метавонад ба рушди нерӯи инсонӣ, хусусан кормандони мақомоти корҳои дохилӣ таъсири амиқ расонад.

Мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сохтори давлатӣ, дар ҳамоҳангию ҳамкорӣ бо дигар сохторҳои қудратию низомии кишвар ҷиҳати пешгирӣ ва паст намудани сатҳи ҷинояткорӣ, таъмини тартиботу амнияти ҷамъиятӣ ва муқовимат ба унсурҳои ҷинояткорӣ амал менамояд.

Мақомоти корҳои дохилӣ дар баробари чунин масъулияти касбӣ, рисолати омодасозии кадрҳоро дар заминаи муассисаҳои таълимии вазорат, алалхусус Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бар душ дорад.

Дар заминаи муассисаҳои таълимии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тадқиқотҳои илмӣ анҷом дода шуда, як зумра китобҳои дарсӣ ва дастуру воситаҳои таълимӣ таҳия гардидаанд, ки дар фаъолияти касбӣ ба таври васеъ истифода мешаванд. Бо фарогирии чунин тадқиқотҳои илмӣ, имкон фароҳам оварда шуд, ки соҳаҳои алоҳидаи илми ҳуқуқшиносии ватанӣ ташаккул ёфта, мавқеи миллӣ ва минтақавиро касб намоянд.

Бахри иҷрои вазифа ва функсияҳои мақомоти корҳои дохилӣ самтҳои мухталифи фаъолияти милитсия, аз ҷумла тафтишот, фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, фаъолияти маъмурӣ ва дигар самтҳои фаъолият мавҷуд мебошанд, ки

дар миёни онҳо фаъолияти маъмурӣ ва воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ нақши арзандаро доро мебошанд. Ҷиҳати таъмини иҷрои самтҳои мухталифи фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ ҷузъу томҳо ва хадамот, ки маҳз барои ҳамин таъсис дода шудаанд, мунтазам фаъолияти онҳо тақвият меёбад, ки он имконият медиҳад ба онҳо тибқи реҷаи ҳамарӯза ва бефосила амалигардонии вазифаҳои хешро ба роҳ монанд. Аз ҷумла, раёсатҳои нозиротӣ-ташкилӣ, кор бо ҳайати шахсӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, бозрасии давлатии автомобилӣ, нақлиётӣ, хадамотҳои давлатии оташнишонӣ, муҳофиза, шиносномавӣ-бақайдгирӣ, фаъолияти нозирони минтақавии милитсия, қисмҳои навбатдорӣ, хизмати посбонию пайроҳадории милитсия, изоляторҳои (тавқифгоҳҳои) нигаҳдории муваққатии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда дар мақомоти корҳои дохилӣ ва ғайра.

Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун самти фаъолияти иҷроияю амрдиҳии ҳокимияти давлатӣ бевосита ба ҳимояи шахсият, ҳуқуқ ва озодиҳои он, ҳифзи тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ, муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ равона гардидааст ва дар ин ҷода мавқеи марказиро ишғол менамояд. Аз самаранокии фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ вазъи муътадили тартиботи ҳуқуқӣ вобастагии амиқ дорад.

Анъанавӣ чунин меҳисобанд, ки 90 фоизи вақти кории кормандони мақомоти корҳои дохилиро маҳз фаъолияти маъмурӣ ишғол менамояд, ки он тавассути шаклу усулҳои гуногун амалӣ карда мешавад. Чунончи, шаҳрвандон дар кору фаъолият ва ҳаёти ҳаррӯзаашон бо амалигардонии фаъолияти маъмурии милитсия бештар рӯ ба рӯ мешаванд, ки намояндагони ин мақомот, аз ҷумла, бехатарии ҳаракат дар роҳ ва амнияти мусофиронро дар

нақлиёт таъмин менамоянд, дар кӯчаю хиёбонҳо ва ҷойҳои издиҳоми одамон хизмати посбонию пайраҳадориро ба роҳ мемонанд ва ғайра.

Дар доираи фаъолияти маъмурӣ мақомоти корҳои дохилӣ бо мақомоти гуногуни ҳокимияти давлатӣ ҳамкориҳои мутақобиларо амалӣ менамояд. Инчунин, дар доираи фаъолияти маъмурӣ мақомоти корҳои дохилӣ ба шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқӣ хизматрасониҳои мухталифро пешниҳод менамоянд, масалан, дар самти таъмин намудани муҳофизати молу мулк, пешбурди фаъолияти шиносномадиҳию бақайдгирӣ, баҳисобгирӣ ва бақайдгирии воситаҳои нақлиёт, ба роҳ мондани низоми иҷозатдиҳӣ, таъмини иттилоотӣ, бехатарӣ аз сӯхтор ва дигар намуди хизматрасониҳо.

Дар ин ҷода бояд қайд намуд, ки дар байни дигар масъалаҳои муҳимми самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ накши нозирони минтақавии милитсия мавқеъ ва мақоми хоса дорад, ки моҳиятан дар худ тамоми функсияҳои асосии милитсияро пайваст намуда, дар реҷаи ҳаррӯза онҳоро дар минтақаи маъмурии худ амалӣ мегардонад. Чунин эътироф гардидааст, ки, хусусан дар шаҳрҳои калон, сатҳи тартиботи ҳуқуқӣ дар маконҳое, ки шаҳрвандон зич истиқомат мекунанд, ҳамзамон сатҳи амнияти шахсӣ ва молумулкии онҳо маҳз аз сифатнокии кори нозири минтақавии милитсия вобастагии калон дорад. Дар аксар вақт бе кӯмаки нозири минтақавии милитсия кормандони кофтукови ҷиноятӣ наметавонанд бисёр ҷиноятҳоро зуд кушоянд, ҳамзамон гумонбаронро дар содир кардани чунин амалҳо дастгир намоянд.

Яке аз воҳидҳои муҳимми милитсия, ки фаъолияти маъмуриро амалӣ мегардонад, хизмати посбонию пайраҳадорӣ (патрулӣ) ба ҳисоб меравад. Кори

милитсионери пайраҳадор, хусусан дар объектҳои нақлиётӣ ва инфрасохторҳои нақлиётӣ, хеле назаррас мебошад. Ӯро ҳаррӯз даҳҳо ҳазор шаҳрвандон мушоҳида менамоянд ва дар сурати ба миён омадани ягон ҳолати фавқулода ё содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ё дигар кирдорҳои номатлуб онҳо маҳз бо мақсади аз корманди хадамоти посбонию пайраҳадории милитсия гирифтани кумаки зарурӣ ё расонидани мусоидат дар ҳаллу фасли ҳолати пайдошуда ба ӯ муроҷиат мекунанд.

Дигар воҳидҳои мақомоти милитсия, ки фаъолияти маъмуриро амалӣ мегардонанд, низ функсияҳои муҳимми давлатиро иҷро мекунанд, масалан пешгирии рафторҳои номатлуби кӯдакон ва наврасон. Инчунин, милитсия як қатор функсияҳоро оид ба таъмин ва риояи қонунгузорӣ дар соҳаи муҳоҷират, иқомати муваққатӣ ва доимии шаҳрвандони хориҷӣ, баррасии масъалаҳои шаҳрвандӣ, додани иҷозат барои харидорӣ, нигоҳдорӣ, интиқоли силоҳи оташфишон, тир, маводи тарканда ва ғайра, танзими бехатарии ҳаракат дар роҳ, манъ кардани истифодаи воситаҳои нақлиёт бар асари нуқсонҳои техникӣ ва монанди онҳоро низ иҷро мекунад.

Мавқеи муҳимро дар самти фаъолияти маъмурии милитсия фаъолияти маъмурӣ-ҳуқуқӣ, аз ҷумла пешбурди парвандаҳо оид ба ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ишғол меномояд. Дар ин самт ваколатҳои милитсия торафт бештар ва ҷазоҳои маъмурӣ сол аз сол вазнинтар шуда истодаанд, ки барои ҳама гуна ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби милитсия татбиқ карда мешаванд. Маҳз аз ҳамин сабаб, кормандони милитсия уҳдадоранд қонунгузории ҷориро, ки ба масъалаҳои амалигардонии ҷавобгарии маъмурӣ бахшида шудааст, хуб донанд.

Бинобар ин, дар таҳияи китоб мавзуъҳои омӯзишӣ оид ба масъалаҳои ташкилӣ ва механизми истифодаи

чораҳои маъмурӣ-ҳуқуқии муқовимати мақомоти корҳои дохилӣ ба намудҳои алоҳидаи ҳуқуқвайронкуниҳо, инчунин фаъолияти амалияи маъмурии милитсия мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд. Зеро амалияи маъмурӣ яке аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба ҳифзи тартибот ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ба шумор рафта, барои пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва кушодани ҷиноятҳо мусоидат намуда, фаъолияти аксар ҷузъу томи мақомоти корҳои дохилӣ ба ин самт равона гардидаанд.

Дар навбати худ амалияи маъмурӣ ин фаъолияти мурофиавие мебошад, ки мақомоти ваколатдори давлатӣ (шахсони мансабдор) бо мақсади муайян намудани кирдори шахси ҳуқуқвайронкунанда ва ба ҷавобгарии маъмурӣ кашидани ӯ, ҳамчунин барои таъмин кардани татбиқи ҷазо ва ё дигар чораҳои маҷбуркунонии маъмурӣ ба роҳ монда мешавад.

Мазмуни амалияи маъмурӣ шаҳодат аз он медиҳад, ки кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ҳангоми баамалбарории ин намуди фаъолият ба муносибатҳои гуногуни ҷамъиятӣ рӯ ба рӯ гардида, ҳангоми ҳалли масъалаҳои бамиёномада аз онҳо дониши баланди касбиро тақозо менамояд.

Бинобар афзудани фаъолнокии иҷтимоии ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, инчунин шумораи зиёди шаҳрвандоне, ки дар таъмини тартиботи ҳуқуқӣ бевосита манфиатдор мебошанд, мақомоти корҳои дохилӣ метавонанд ва бояд чунин иқтидорро мақсаднок истифода намоянд. Моҳиятан мусаллам аст, ки бе дастгирӣ ва бе мусоидати ҷамоатчигӣ ба гумон аст, ки милитсия вазифаҳои худро дар ҳалли масъалаҳои ҳифзи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон амалӣ карда тавонад. Бинобар ин,

дар рафти амалигардонии фаъолияти маъмурӣ милитсия бояд шаҳрвандони муносиб ва арзандаро дар самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб намуда, мунтазам дар ин ҷода шакл ва усулҳои фаъолияти касбии худро такмил диҳад.

Бесабаб нест, ки ин самти фаъолияти милитсия дар «Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1 июни соли 2021, №211 тасдиқ шудааст, махсусан қайд карда шудааст. Яке аз ҳадафҳои барнома ин рушд ва самаранок ба роҳ мондани ҳамкориҳои мутақобилаи милитсия бо ҷомеа мебошад. Чунки, чӣ тавре дар барнома қайд гардидааст, шароити пуршиддат гардидани таҳдиду хатарҳои муосир дар сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ иштироки тамоми ҷомеаро дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо тақозо менамояд. Мақсади асосии ҳамкорӣ муайян намудани механизми самараноки огоҳонӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ, баланд бардоштани боварии аҳолӣ ва афзоиши эътимоди шаҳрвандон ба мақомоти милитсия мебошад.

Дар умум ҳамаи самтҳои фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ байни ҳамдигар зич алоқаманданд ва мантиқан ҳамдигарро пурра мекунанд ва аз ин рӯ, ҳар як корманди милитсия самтҳои асосии фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилиро бояд азхуд кунад.

Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ хусусияти хоси соҳавӣ дошта, дар асоси фанҳои назарияи давлат ва ҳуқуқ, ҳуқуқи маъмурӣ, мурофиаи маъмурӣ, ки аҳаммияти методологиро доро мебошанд, омӯхта мешавад.

Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ ҳамчун соҳаи мустақили фаъолияти касбӣ аз даврони мавҷудият то ба имрӯз ба доираи тадқиқоти як зумра олимону муҳаққиқони ватанӣ фаро гирифта шуда, чандин

рисолаҳои илмӣ, китобу монографияҳо, дастуру воситаҳои таълимӣ, мақолаҳои илмӣ ба табъ расидаанд, ки заминаҳои методологии соҳаро мустаҳкам менамоянд.

Дар рушду такомули соҳаи фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ олимони варзидаи соҳа ба монанди Розиқзода А.Ш., Назарзода Н.Ҷ., Имомёрбеков А., Буризода Э.Б., Диноршоҳ А.М., Шарифзода Ф.Р., Раҳмадҷонзода Р.Р., Солиев К.Ҳ., Иброҳимов С.И., Оев Х., Раззоқов Б.Р., Раҷабзода Р.М., Маъруфӣ Р.Н. ва дигарон хизмати шоён анҷом додаанд.

Солҳои охир бошад, дар бахши тадқиқи паҳлӯҳои муҳимми соҳаи фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилии кишвар, як зумра олимони ҷавон, аз ҷумла Вализода Н.Д., Нуралиев С.Ш., Каримов Ҳ.М., Соҳибов З.М., Шарифзода П.Р., Нуриддинзода С.Н. ва дигарон фаъолияти самарабахш менамоянд.

Китоби дарсии таҳиягардида мавзуъҳои омӯзишии Қисми умумӣ ва махсуси фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилиро дар бар гирифта, яке аз сарчашмаҳои асосӣ дар ҷараёни таълими фанни мазкур маҳсуб меёбад. Он барои сайқал додани донишу маҳорати касбӣ ва иҷрои уҳдадориҳои хизматии кормандон ва бахусус курсантону шунавандагони Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва умуман онҳое, ки ба фаъолияти мазкур таваҷҷуҳ доранд, мусоидат менамояд.

Истифодаи китоби мазкур дар раванди таълим имкон фароҳам месозад, ки курсантону шунавандагон аз мазмун, моҳият ва таъйиноти фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ, идоракунии корҳои дохилӣ, моҳияти тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифз ва таъмини он, ташкил ва асосҳои ҳуқуқии хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ, таъмини қонуният дар фаъолияти милитсия, усулҳои фаъолияти милитсия, огоҳонӣ ва пешгирии

ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғону ҷавонон, пешгирии майзадагӣ ва нашъамандӣ, шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, шаклу усулҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа, асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкили сохтории ҷузъу томи алоҳидаи мақомоти корҳои дохилӣ, алалхусус вазъи ҳуқуқӣ, вазифа ва функсияҳои онҳо маълумоти амиқ пайдо намоянд.

Ҳамин тавр, муаллифон дар таҳияи китоби дарсӣ мавзуъ ва ҳаҷми донишҳоеро мавриди омӯзиш қарор додаанд, ки донистани онҳо дар оянда барои кормандони амалии мақомоти корҳои дохилӣ новобаста аз самти фаъолият зарур аст.

Дар ҷодаи омода намудани китоби дарсӣ, ки бори аввал дар кишвар бо забони тоҷикӣ ба нашр мерасад, муқаррароти сарчашмаҳои қонунгузорӣ ва адабиёти илмӣ, аз ҷумла, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, кодексҳо, қарорҳои Ҳукумати Тоҷикистон, фармоишҳои Вазорати корҳои дохилӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи фаъолияти милитсия васеъ истифода гардидааст. Масъалаҳое, ки дар китоб баррасӣ шудаанд, бо дарназардошти шаклу усулҳои муосири фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ омода гардида, пешниҳоди хонандагон мегардад.

Таҳия гардидани китоби дарсӣ дар самти фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ ба давроне мувофиқ омад, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар арафаи таҷлили 30-солагии қабули аввалин Конститутсияи Тоҷикистони соҳибистиқлол ва эълон гардидани соли 2024 ҳамчун «Соли маърифати ҳуқуқӣ» қарор дорад.

Бо ин мақсад, фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи «Соли маърифати ҳуқуқӣ» эълон намудани соли 2024» аз 30-юми декабри соли 2023, таҳти №668 ба тасвиб расид. Мақсад аз тасвиби фармони мазкур

баланд бардоштани сатҳи маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон, тарғиби арзишҳои демократӣ, мустаҳкам намудани институти ҳуқуқи инсон, муносибати эҳтиромона ба он, тарбияи шаҳрвандон дар рӯҳияи эҳтиром нисбат ба қонун, таъмини волоияти қонун, ташаккул додани низоми устувори рафтори ҳуқуқӣ, оштинопазирӣ нисбат ба ҳама гуна ҳуқуқвайронкунӣ ва ногузир будани масъулияти ҳуқуқӣ, ҳамоҳангсозии фаъолияти тамоми субъектҳои тарғиб ва ташвиқи ҳуқуқӣ, ташкил намудани механизми самараноки ҳамкории давлат ва ниҳодҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар самти маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон мебошад.

Анҷом додани тадбирҳои зикргардида арзиши олӣ будани инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯро таъмин намуда, ба эҳтиром ва риояи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, баланд бардоштани ҳисси ватандӯстӣ, тақвияти рағбати шаҳрвандон ба донишҳои соҳаи ҳуқуқ, васеъ намудани дастрасии шаҳрвандон ба иттилооти ҳуқуқӣ, иштироки фаъолонаи шаҳрвандон дар фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ ва паст гардидани сатҳи ҳуқуқвайронкунӣ мусоидат менамояд.

Албатта, дар доираи як китоби дарсӣ имкони фарогирии ҳама паҳлуҳои фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ имконнопазир аст. Бинобар ин, дар ҷараёни машғулиятҳои таълимӣ аз фанни “Фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ” ба омӯзгорон зарур аст, ки аз санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ, санадҳои дохилиидоравии ВКД, адабиёти махсус ва маводи таҷрибавӣ-бойгонии мақомоти корҳои дохилӣ ба таври васеъ истифода намоянд.

ҚИСМИ УМУМӢ

ФАСЛИ I
МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ ОИД БА ОМӮЗИШИ ФАННИ «ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ» МАФҲУМ

БОБИ 1.
МАФҲУМ, ПРЕДМЕТ, ВАЗИФА ВА НИЗОМИ ФАННИ ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Фанни фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ (минбаъд – МКД) яке аз фанни махсусе ба ҳисоб меравад, ки дар муассисаҳои таълимии низомии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мутахассисони ҳуқуқшинос омӯзонида мешавад.

Дар фанни мазкур, ки аз қисмҳои умумӣ ва махсус иборат мебошад, мазмун ва хусусиятҳои идоракунии корҳои дохилӣ; моҳияти тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва қувваю воситаҳои таъминкунандаи он; хизмат дар МКД ва хусусиятҳои хоси он; мазмун ва моҳияти принсипҳои фаъолияти милитсия; самтҳои асосии фаъолияти милитсия; шакл ва усулҳои фаъолияти милитсия; тарзҳои таъмини қонуният дар фаъолияти МКД; ташкили фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионӣ дар фаъолияти МКД; шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳамкории милитсия бо ҷомеа

дар муқовимат бар зидди ҷинояткорию ҳуқуқвайронкуниҳо; фаъолияти милитсия оид ба пешгирии майзадагӣ, нашъамандӣ, фоҳишагӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғону ҷавонон, асоси ҳуқуқӣ ва ташкили сохтори ҷузъу томҳои алоҳидаи МКД, вазъи ҳуқуқӣ ва вазифаю функсияҳои онҳо; ташкили фаъолияти МКД оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҳангоми баргузории чорабиниҳои оммавӣ, рӯй додани ҳолатҳои фавқулода, бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ ва дигар мавзуъҳои дахлдор мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор дода мешаванд.

Фанни фаъолияти маъмурии МКД – ин омӯзиши фаъолияти иҷроиявӣ-маъмурӣ, ташкили кори ҷузъу томҳои мақомот, инчунин усулҳои маъмурӣ-ҳуқуқии ҳифзи тартибот, амнияти инсон ва шаҳрванд, ҳамчунин, муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷинояткорӣ мебошад.

Предмети фанни мазкур бо назардошти омӯзиши пешакии фанни ҳуқуқи маъмурӣ ва мурофиаи маъмурӣ аз ҷониби шунавандагон ва курсантони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон омода карда шудааст. Зеро фанҳои таълимии зикршуда, ҳамчун заминаи назариявию методологии фанни «Фаъолияти маъмурии МКД» баромад мекунад. Ҳамзамон ҳангоми омода намудани мундариҷаи фанни мазкур як қатор масъалаҳое, ки ба ташкили фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ, дастгоҳ ва соҳаҳои хизматии он дахл доранд ва дар доираи дигар фанҳои таълимӣ омӯхта мешаванд, ба инобат гирифта шудааст.

Бо назардошти андешаҳои иброзшуда гуфтан мумкин аст, ки **предмети фанни фаъолияти маъмурӣ** – ин идоракунии давлатӣ дар МКД, мафҳум ва моҳияти тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин сохтори ҷузъу томҳо, вазифаҳо ва усулҳои танзими ҳуқуқии онҳо мебошад.

Таъйиноти мақсадноки фанни мазкур аз омода намудани хатмкунандагони муассисаҳои таълимӣ бо тахассуси ҳуқуқшиносӣ иборат мебошад, ки онҳо тавонанд дар оянда вазифаю функсияҳои ҷузъу томҳои самти фаъолияти маъмурии милитсияро ба осонӣ ва пурра амалӣ гардонанд. Дар мавриди омӯзиши фанни таълимӣ ба шунавандагон ва курсантон маҷмӯи донишҳое расонида мешавад, ки барои ба таври касбиятнок амалӣ намудани уҳдадориҳои хизматӣ зарур мебошанд.

Вазифаи фан. Вазифаҳои асосии фанни «Фаъолияти маъмурии МКД» аз мустаҳкам намудани донишҳои курсантон ва шунавандагон дар бораи моҳияти идоракунии соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, аз ҷумла, моҳияти ташкили фаъолияти милитсия оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрванд; такмили дониши шунавандагон ва курсантон оид ба тарзи дуруст татбиқ намудани санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии танзими фаъолияти МКД; мустаҳкам намудани донишу малакаи касбии шунавандагону курсантон оид ба дар доираи қонун ҳал намудани масъалаҳо вобаста ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи ҳуқуқи инсон ва шаҳрвандон; шинос намудани шунавандагон ва курсантон ба сохтори ВКД, ҷузъу томҳо ва воҳидҳои он; шиносоӣ бо шаклу усулҳо амалӣ намудани фаъолияти маъмурӣ ва усулҳои таъмини қонуният дар фаъолияти мазкур; баланд бардоштани савияи дониши шунавандагону курсантон оид ба фаҳмиши амиқи моҳияти принсип ва самтҳои асосии фаъолияти милитсия; такмили донишҳои назариявӣ ва амалӣ оид ба пешгирии майзадагӣ, нашъамандӣ, фоҳишагӣ ва ҳуқуқвайронкунии ноболиғону ҷавонон; дарки усул ва принсипҳои ҳамкорӣ бо ҷомеа оид ба пешгирии ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо; дар доираи дарсҳои назариявию амалӣ омӯзонидани шунавандагону курсантон оид ба усулҳои ҳуқуқӣ ва так-

тикии таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҳангоми баргузории чорабиниҳои оммавӣ, ба миён омадани бетартибиҳои оммавӣ, ҳолатҳои фавқулода ва дигар шароитҳои махсус иборат аст.

Ба ибораи дигар, **вазифаҳои фанни фаъолияти маъмуриро** – ин омӯхтани моҳият ва аҳаммияти идоракунии давлатӣ дар соҳаи корҳои дохилӣ, оид ба ташкили кори ҷузъу томҳои МКД, дар бораи таъмини риояи қонуният, тартибот ва амнияти инсон ва шаҳрванд, муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷинояткорӣ, инчунин, вазъи ҳуқуқии милитсия ташкил медиҳад.

Усулҳои омӯзиши фанни «Фаъолияти маъмурии МКД» ба мисли дилхоҳ фанни таълимии дигар, тарз, усул, роҳ ва воситаҳое мебошанд, ки дар ҷараёни омӯзиши предмети он истифода бурда мешаванд.

Барои пурра аз худ намудани фанни «Фаъолияти маъмурии МКД» ба шунавандагон ва курсантон омӯзиши осорҳои илмӣ оид ба ташкили идоракунӣ, адабиёти таълимӣ ва муқаррароти қонунгузорӣ оид ба такмил додани фаъолияти мақомоти давлатӣ, аз ҷумла МКД, тавсия карда мешавад.

Аҳаммияти муҳимро барои омӯзиши фанни мазкур санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, аз ҷумла санадҳои меъёрии мақомоти ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ташаккулёбии давлати ҳуқуқбунёд доро мебошанд.

Бояд қайд намуд, ки алоқаи зич миёни назария ва амалия яке аз шартҳои асосии аз худ намудани фанни «Фаъолияти маъмурии МКД» мебошад.

Фанни «Фаъолияти маъмурии МКД», дар заминаи фанҳои ҷамъиятӣ, аз қабили назарияи давлат ва ҳуқуқ, таърихи таълимот дар бораи давлат ва ҳуқуқ, сиёсатшиносӣ ва ғайра ба миён омада, бо фанни ҳуқуқи маъмурӣ, мурофиаи маъмурӣ, асосҳои идоракунӣ дар МКД, фаъолияти опера-

тивӣ-ҷустуҷӯӣ, инчунин дигар фанҳое, ки дар муассисаҳои таълимии ВКД омӯхта мешавад, алоқаи зич дорад.

Низоми фан. Ҳар як фан ё фанни таълимӣ дар худ як қатор масъалаҳои бо ҳам алоқаманди мантиқан ҷобаҷогаштаро дар бар мегирад, ки ба мундариҷаи он ҷавобгӯ мебошад. Низоми фанни «Фаъолияти маъмурии МКД» низ аз маҷмӯи мавзуъҳои омузишие иборат аст, ки дар алоқамандии мантиқӣ ва соҳавӣ пай дар пай ҷойгир карда шудаанд.

Дар доираи омӯзиши фанни мазкур маҷмӯи муносибатҳое гузошта шудааст, ки дар соҳаи фаъолияти маъмурии МКД ба миён меоянд ва онҳо ба ду қисм тақсим мешаванд:

1) муносибатҳои умумӣ, ки ба ҳамаи намуд ва самтҳои фаъолияти маъмурӣ дахл доранд. Яъне, доираи муносибатҳое, ки бевосита ба фаъолияти маъмурии МКД мутааллиқ буда, онҳо **Қисми умумии** фаъолияти маъмуриро ташкил медиҳанд. Дар он мафҳумҳо, принсипҳо ва муқаррароту мавзуъҳои хусусияти умумидошта мавриди омӯзиш қарор дода мешаванд;

2) муносибатҳое, ки ба намуд ва самтҳои алоҳидаи фаъолияти маъмурии МКД дахл доранд. Яъне, доираи муносибатҳое ки бевосита ба **Қисми махсуси** фаъолияти маъмурӣ мутааллиқанд. Дар он аслан вазифа, ҳуқуқу уҳдадорӣ ва сохтори ҷузъу томҳои алоҳидаи МКД мавриди омӯзиш қарор дода мешавад.

Дар баробари ин, ҳар як қисми фанни фаъолияти маъмурии МКД ба фаслҳои зерин ҷудо карда мешаванд:

Фасли якум ба муқаррароти умумӣ оид ба омӯзиши фанни мазкур бахшида шудааст, ки он мафҳум предмет, вазифа ва низоми фанни фаъолияти маъмурии МКД, моҳият, мазмун ва хусусиятҳои идоракунӣ дар соҳаи корҳои дохилӣ, салоҳияти мақомоти қонунгузор, ҳокимияти иҷроия ва мақо-

моти худидоракунии маҳаллӣ дар соҳаи корҳои дохилӣ, моҳияти тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳифзи он, хусусиятҳои асосӣ ва принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД-ро дар бар мегирад.

Фасли дуюм ба вазъи ҳуқуқӣ ва ташкили сохтори МКД бахшида шуда, дар доираи он вазифа, функсия, шакл ва усулҳои фаъолияти МКД, вазъи ҳуқуқӣ, сохтор ва вазифаю функсияҳои ВКД, РВКД ва ШВКД мавриди омӯзиш қарор дода мешаванд.

Фасли сеюм ташкил, тартиб ва асосҳои ҳуқуқии хизмат дар МКД-ро дар бар мегирад.

Фасли чорум ба омӯзиши асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкили сохтори СМИТ, хизмати нозиротӣ-ташкилӣ, хизмати қисми навбатдорӣ ва функсияҳои сохторҳои мазкури ВКД бахшида шудааст.

Фасли панҷуми фанни мазкур мазмун, шакл ва усулҳои фаъолияти маъмурии МКД, тартиби амалигардонии назорати маъмурии МКД, ташкили фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии милитсия ва тарзҳои таъмин намудани қонуниятро дар фаъолияти милитсия муайян намудааст.

Фасли шашум омӯзиши шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳамкории МКД-ро бо аҳолӣ, васоити ахбори омма ва коллективҳои меҳнатӣ дар таъмин намудани тартиботи ҳуқуқӣ пешбинӣ менамояд.

Фасли ҳафтуми фанни таълимӣ ба фаъолияти МКД оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бахшида шуда, дар доираи он омӯзиши моҳият ва асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқии фаъолияти МКД оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, хизмати нозирони минтақавии милитсия, тартиби ташкил ва фаъолияти изоляторҳои (тавқифгоҳҳои) нигоҳдории муваққатии МКД ва

хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия пешбинӣ гардидааст.

Фасли ҳаштум дар доираи мавзуъҳои пешбиникарда омӯзиши масъалаҳои огоҳкунӣ ва пешгирии майдаавбошӣ, итоат накардан ба талаботи қонунии корманди милитсия, оворагардӣ, майзадагӣ, нашъамандӣ, фоҳишагӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои аз тарафи ноболиғон ва ҷавонон содиршавандаро муайян намуда, салоҳият ва усулҳои фаъолияти ҳайати шахсии МКД-ро дар самти мазкур муқаррар менамояд.

Фасли нуҳуми фанни таълимии мазкур баамалбарории фаъолияти МКД оид ба низоми иҷозатдиҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, фаъолияти хадамоти шиносномавию бақайдгирии МКД, таъмини назорат оид ба риояи қоидаҳои будубоши шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқӣ ва фаъолияти Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД, фаъолияти МКД дар нақлиёт, фаъолияти хадамоти давлатии «Муҳофиза»-и ВКД, инчунин, вазъи ҳуқуқӣ ва ташкили сохтори Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳамчун мавзуъҳои омӯзишӣ муайян менамояд.

Фасли даҳум ба таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд дар шароитҳои махсус бахшида шуда, ташкили фаъолияти ҷузъу томҳои МКД ва амали ҳайати шахсии онро оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ, шароитҳои офати табиӣ, эпидемия, эпизоотия, садамаҳои техногенӣ, ҳангоми рӯй додани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ, дар ҳолатҳои фавқулода ва ҳангоми гузаронидани маросимҳои динӣ дар бар мегирад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мафҳуми фаъолияти маъмурии МКД-ро пешниҳод кунед?

2. Предмети омӯзиши фаъолияти маъмурии МКД-ро шарҳ диҳед.

3. Оид ба мутаносибии фанни фаъолияти маъмурии МКД бо дигар фанҳои ҳуқуқӣ маълумот диҳед.

4. Таъйиноти мақсадноки фанни фаъолияти маъмурии МКД-ро гуед.

5. Оид ба зарурати омӯзиш ва амалигардонии фаъолияти маъмурии МКД маълумот диҳед.

6. Вазифаҳои асосии фанни фаъолияти маъмурии МКД-ро номбар кунед.

7. Оид ба қисмҳои умумӣ ва махсусӣ фаъолияти маъмурии МКД маълумот диҳед.

8. Дар зери низоми фанни фаъолияти маъмурии МКД чиро мефаҳмед?

9. Низоми фанни фаъолияти маъмурии МКД аз кадом фаслҳо иборат аст?

10. Омӯзиши фанни фаъолияти маъмурии МКД дар кадом муассисаҳои таълимӣ амалӣ карда мешавад?

БОБИ 2.
ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

§ 1. Мафҳум, моҳият ва хусусиятҳои асосии фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ

Аз маҷмӯи вазифаҳое, ки иҷрои он бар дӯши МКД вогузор карда шудааст, ҷойи махсусро вазифаҳое ишғол менамоянд, ки ба самти фаъолияти маъмурии МКД равона гардидаанд. Аз ин нуқтаи назар гуфтан мумкин аст, ки фаъолияти маъмурии МКД ҳамчун самти фаъолияти иҷроия ва маъмурии ҳокимияти давлатӣ дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд, мавқеи асосиро ишғол мекунад. Беҳуда нест, ки мутахассисони соҳа дар урфият чунин мешуморанд, ки бештар аз 90% вақти кории корманди МКД аз корҳои маъмурӣ иборат аст, ки он бо шаклу усулҳои гуногун ба амал бароварда мешаванд.

Ҳамин тавр, **фаъолияти маъмурии МКД** – ин фаъолияти мақсадноки ташкилӣ ва иҷроияю амрдиҳӣ ба ҳисоб меравад, ки вазифа ва функсияҳои давлатро дар соҳаи корҳои дохилӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд амалӣ менамояд.

Фаъолияти маъмурӣ аз рӯйи моҳияташ фаъолияти аксари ҷузъу томҳо ва воҳидҳои хизматии МКД - ро дар бар мегирад. Масалан, фаъолияти хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, муҳофиза, посбонию пайроҳадории милитсия, таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ, низоми иҷозатдиҳӣ, шиносномавӣ-бақайдгирӣ, назорати маъмурӣ, нозирони минтақавии милитсия, сӯхторнишонӣ ва ғайра ҳамчун самти фаъолияти маъмурии милитсия баромад менамоянд.

Фаъолияти мазкур яке аз самтҳои муҳимми фаъолияти милитсияро ташкил намуда, аслан ба воситаи истифодаи чораҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ вазифаҳои зеринро иҷро менамояд: ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон ва таъмини манфиатҳои қонунии онҳо; ҳимояи ҳуқуқи инсон, корхона, муассиса ва ташкилот аз кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ; таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрванд дар ҷойҳои ҷамъиятӣ; таъмини қоидаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт; ҳифзи моликияти давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсӣ аз таҷовузҳои ҷиноятӣ ва дигар қонуншиканиҳо; таъмини қоидаҳои бехатарии сӯхтор; назорати риояи муқаррароти қонунгузорӣ дар соҳаи литсензионӣ-иҷозатдиҳӣ ва шиносномавӣ-бақайдгирӣ; назорати будубош ва риояи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ; пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, татбиқи ҷазои маъмурӣ ва ғайра.

Фаъолият оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқиеро дар бар мегирад, ки онҳо ба ду гурӯҳи асосӣ ҷудо карда мешаванд.

Якум, ин муносибатҳое, ки хусусияти дохилидастгоҳии идоракунӣ дошта, дар ҷараёни ташкили амалии ҳалли вазифаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрванд ба миён меоянд. Дар ин маврид муносибатҳо оид ба муайян намудани воҳидҳои корӣ, интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳо, такмили донишҳои назариявӣ ва амалии кормандон дар самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, қабули қарор оид ба таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва ташкили амалигардонии он, амалӣ намудани назорат аз болои ҳайати шахсӣ ҷиҳати риояи талаботи қонун ҳангоми ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва ғайра дар назар дошта мешаванд.

Дуюм намуди муносибатҳоро муносибатҳое, ташкил менамоянд, ки дар фаъолияти ҳаррӯзаи ҷузъу томҳои МКД дар алоқамандӣ ба фаъолияти идоракунии берунии онҳо (дар муносибат бо шаҳрвандон, мақомоти давлатӣ, корхона, муассиса, ташкилот ва ғайра) ва иҷрои вазифаҳои хизматӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба вуҷуд меоянд.

Муносибатҳо оид ба мурочиати шаҳрвандон барои бараcмиятдарории шиносномаи шаҳрвандӣ, фаъолияти иҷозатдиҳӣ, ҳимояи ҳуқуқу озодӣ, муносибатҳо оид ба татбиқи чораҳои пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, пешбурди парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва татбиқи ҷазои маъмурӣ, муносибатҳо оид ба амалигардонии пешгирии инфиродию умумӣ ва ғайра ба ин гурӯҳи муносибатҳо дохил мегарданд.

Қайд намудан ба маврид аст, ки муносибатҳои дохилидастгоҳӣ ва берунии идоракуние, ки дар раванди амалигардонии фаъолияти маъмурии милитсия ба вуҷуд меоянд, бо якдигар дар алоқамандии зич қарор дошта, якдигарро пурра мегардонанд. Мисол, тарзи дурусти интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳо роҳи асосии иҷрои самараноки вазифаҳои хизматӣ дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ мебошад, қабули қарори дурусти идоракунӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар вақти баргузории чорабинии оммавӣ шарти асосии ҷобаҷогузории қувваю воситаҳо ба шумор меравад, ҳамкории самараноки милитсия бо ҷомеа натиҷаиислоҳоти муосири милитсия ба шумор меравад ва ғайра.

Аломатҳои хоси фаъолияти маъмурии МКД аз инҳо иборат аст: ташкилӣ ва ҳокимияти давлатӣ; зертобеиятӣ ва зери назоратбарӣ; зерқонунӣ ва самти пешгирӣ доштан.

Фаъолияти маъмурии МКД, бевосита ***фаъолияти ташкилӣ*** ба ҳисоб меравад. Моҳияти ташкилии фаъолияти маъмурӣ дар он зоҳир мегардад, ки дар рафти амалӣ намуда-

ни фаъолияти мақсадноки якҷояи одамон оид ба ҳалли вазифаҳо дар самти корҳои дохилӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ба роҳ монда мешавад. Бо ин мақсад масъалаҳо оид ба коркарди нақшаи идоракунии корҳои дохилӣ ҳал карда мешавад, фаъолияти иштирокчиёни муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи корҳои дохилӣ ҳамоҳанг карда мешавад, кори якҷояи ҷузъу томҳо ва дигар қувваҳои ёрирасон ташкил карда шуда, аз болои рафти иҷрои вазифаҳои онҳо назоратбарӣ ба роҳ монда мешавад.

Хислати ҳокимияти давлатӣ доштани фаъолияти маъмурии МКД дар он зоҳир мегардад, ки фаъолияти мазкур дар доираи ваколати маъмурӣ-ҳуқуқии бо қонун муқарраршуда аз номи давлат дар чаҳорчӯбаи салоҳият ба амал бароварда мешавад. Бинобар ҳамин хусусият, кормандони МКД функсияи маъмуриро иҷро намуда, ҳамчун субъекти идоракунӣ дар доираи салоҳияти хеш дорои ҳуқуқӣ додани фармон мебошанд, ки иҷрои онҳо ҳатмӣ дониста мешавад. Ҳамчунин ваколати амрдиҳандагии МКД хусусияти ҳокимиятӣ доштани фаъолияти онро пурра менамояд. Мисол, корманди милитсия дар хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ сафарбар гардида, ба шаҳрвандон оид ба риояи тартиботи ҷамъиятӣ амр медиҳад, ки иҷро ҳатмӣ дониста шуда, ҳангоми иҷро нагардидан метавонад аз чораҳои хусусияти маҷбуридошта истифода барад.

Бояд қайд кард, ки хусусияти ҳокимияти давлатӣ доштани фаъолияти маъмурии МКД маънои хоҳу нохоҳ дар тобеияти пурраи худ қарор додани фаъолияти объектҳои назоратиро надорад. Объектҳои назоратшаванда дар навбати худ дорои ҳуқуқе мебошанд, ки аз амали (беамалии) ғайриқонунии корманди милитсия ҳамчун намояндаи ҳокимияти давлатӣ ба роҳбарияти мақомот ва дигар мақомоти давлатии салоҳиятдор муроҷиат менамоянд.

Зертобеият ва зери назорат будани фаъолияти маъмурии МКД дар салоҳияти бо қонун муқарраршудаи роҳбарияти ВКД, мақомоти соҳавӣ ва дахлдори давлатӣ ва ҷомеа оид ба таъсиррасонии мақсаднок ба фаъолияти милитсия зоҳир мешавад. Вобаста ба ин хусусият ҷузъу томҳое, ки самти фаъолияти маъмурии МКД-ро амалӣ мегардонанд, дар зери тобеияти пурраи ВКД қарор дошта, зинаҳои назоратии онро ба намудҳои дохилиидоравӣ, умумисоҳавӣ, прокурорӣ ва ҷамъиятӣ ҷудо намудан мумкин аст. Назоратбарии дохилиидоравии фаъолияти маъмурии милитсия аз тарафи роҳбарияти болоӣ ва бевоситаи мақомоти корҳои дохилӣ, умумисоҳавӣ аз тарафи мақомоти ҳокимияти иҷроия ва идоракунии давлатӣ, прокурорӣ аз тарафи прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи он, ҷамъиятӣ аз тарафи шаҳрвандон, ташкилоти ҷамъиятӣ, ғайридавлатӣ ва ғайра ба роҳ монда мешавад.

Хусусияти баррасишаванда масъулияти ҳайати шахсии ҷузъу томҳои самти фаъолияти маъмурии милитсияро дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ баланд бардошта, бевосита таъмини самараноки тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткориро таъмин менамояд.

Фаъолияти маъмурии МКД **хусусияти зерқонунӣ** дорад. Хусусияти мазкур дар он зоҳир мегардад, ки фаъолияти мазкур дар асоси талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравии мақомоти давлатӣ амалӣ гардонида мешавад. Қонунгузории соҳавӣ ҷиҳатҳои умумии ташкилӣ ва сохтории фаъолият, вазъи ҳуқуқӣ ва самтҳои асосии фаъолият, принсип ва усулҳои кории мақомотро муайян менамоянд. Дар навбати худ хусусиятҳои хоси фаъолият, ташкили кори ҷузъу томҳои алоҳидаи мақомот, вазифа ва уҳдадориҳои функсионалии ҳайати шахсӣ ва дигар муносибатҳои соҳавии ҷузъу томҳои фаъолияти маъмурии милитсия ба воситаи санадҳои дохили-

идоравии ВКД (оиннома, низомнома) ба танзим даровард мешаванд.

Хусусияти баррасишаванда дар фаъолияти маъмурии МКД аҳаммияти муҳимро доро мебошад. Зеро дар ҷараёни он фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавии МКД амалӣ гардонида мешавад. Риоя накардани талаботи қонунгузорӣ дар фаъолияти ҳуқуқмуҳофизавӣ боиси маҳдудгардонӣ ва вайроншавии ҳуқуқи инсон, манфиатҳои қонунии корхона, муассиса ва ташкилот ва дар умум боиси вайроншавии принсипи қонуният мегардад.

Хусусияти зерқонунӣ доштани фаъолияти маъмурии милитсия аҳаммияти муҳимро дар салоҳияти милитсия оид ба татбиқ намудани муқаррароти қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ ва маъмурӣ ишғол менамояд. Яъне, дар мавриди татбиқи қонунгузории зикршуда риоя накардани талаботи қонун, метавонад боиси маҳдудшавии ҳуқуқи инсон, ба ҷавобгарӣ гирифтор намудани шахси бегуноҳ, аз ҷавобгарӣ озод намудани шахси гуноҳкор, вайроншавии принсипи адолати иҷтимоӣ, инсондӯстӣ ва ғайра гардад.

Самти пешгирии фаъолияти маъмурии МКД, пеш аз ҳама дар ташкили чорабиниҳои дорои мазмуни ҳуқуқӣ, огоҳонӣ ва пешгирикунанда бо мақсади пешгирии ҷиноят ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ, ҳамчунин дар вазъияти муътадил нигоҳ доштани тартиботи ҷамъиятӣ, зоҳир мешавад.

Нақш ва хусусияти пешгирии фаъолияти маъмурии МКД дар замони муосир ва ислоҳоти милитсия аҳаммияти бештарро кашф менамояд. Вобаста ба ин, чорабиниҳои пешгирии тарғибу ташвиқи муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва огоҳонии ҳуқуқвайронкуниҳо ҳамчун чораҳои аввалияи танзими рафтори одамон татбиқ гардида, чораҳои хусусияти маҷбуркунӣ бошанд ба ҳайси чораҳои ниҳоии (охирини) танзими рафтори одамон баромад менамоянд.

Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ вазифаҳои умумӣ ва махсуси (соҳавии) ҷузъу томҳои самтҳои фаъолияти маъмурии МКД-ро муайян кардаанд. Агар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ вазифаи умумии самти фаъолияти маъмурии милитсия ба ҳисоб равад, пас ҳар як ҷузъу томи самти мазкур бо мақсади амалигардонии он вазифаҳои алоҳида ва фарққунандаро иҷро менамояд. Иҷрои вазифаҳои аниқ дар шаклҳои ба худ хос амалӣ гардонида шуда, дар умум мақсади ягонаро доранд ва функсияи МКД-ро дар самти баррасишаванда ошкор менамоянд.

Масалан, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаҳо, боғҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ вазифаи асосии хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ба ҳисоб рафта, аммо иҷрои уҳдадории онро аз пешгирии ҷинояткорӣ истисно намекунад, нозирони бозрасии давлатии автомобилӣ қоидаҳои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ва истифодабарии воситаҳои нақлиётро таъмин намуда, бо ин роҳ дар муқовимат бар зидди ҷиноятҳо ва дастгир намудани шахсони ҷиноятсодиркарда иштирок менамоянд.

§ 2. Мафҳум ва намудҳои принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД

Дар зери мафҳуми принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД, ғояҳои асосӣ ва қоидаҳои роҳбарикунандае дар назар дошта мешаванд, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пешбинӣ гардида, ҳангоми амалӣ намудани фаъолияти мазкур ба роҳбарӣ гирифта мешаванд. Принсипҳо қонунияти объективии инкишофи ҷамъиятро инъикос карда, хусусияти хоси таҷрибаи идоракуниро дар умум ва фаъолияти маъмурии МКД-ро ба таври махсус инъикос мекунанд.

Мазмуни принсипҳо моҳияти фаъолияти маъмурӣ ва хусусиятҳои хоси онро объективона нишон медиҳанд. Принсипҳо дар меъёрҳои ҳуқуқӣ муқаррар гардида, шакли умумиҳатмии иҷроро талаб менамоянд.

Принсипҳо таъсири худро ба шаклу усулҳои корӣ, шакли сохтории ҷузъу томҳо, ҷобаҷогузории кадрҳо ва ҷараёни фаъолияти мақомот мерасонанд.

Принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД натиҷаи объективии қонуниятҳои амалкунандаро инъикос намуда, дорои хусусияти ҳатмии иҷро мебошанд ва заминаи фаъолияти маъмуриро дар умум ташкил менамоянд.

Коркарди принсипҳо аз тарафи инсон маънои ба пуррагӣ хусусияти субъективӣ доштани онҳоро надорад. Яъне онҳо моҳияти зуҳурот ва ҷараёнҳои воқеии ташаккулёбии муносибатҳои ҷамъиятиро инъикос менамоянд, ки ба худ хусусияти объективӣ доштанро низ кашф менамоянд.

Таснифи принсипҳо. Фаъолияти маъмурии МКД аз маҷмӯи принсипҳое иборат мебошад, ки онҳо ба якдигар дар алоқамандии зич қарор дошта, якдигарро пурра менамоянд. Самаранокии фаъолияти маъмурӣ аз риоя, иҷро ва истифодабарии талаботи пай дар пайи принсипҳои он вобастагӣ дорад. Ҳамзамон тавсифи ҷудогонаи принсипҳои самти фаъолияти маъмурӣ имконият медиҳад, ки мазмуни ҳар як принсип дар алоҳидагӣ ва нақши он дар амалигардонии фаъолият нишон дода шавад.

Дар низоми принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД принсипҳои иҷтимоӣ - ҳуқуқӣ ва ташкилӣ ҷудо карда мешаванд.

Принсипҳои иҷтимоӣ-ҳуқуқӣ - принсипҳое мебошанд, ки хусусияти умумииҷтимоӣ дошта, ба тамоми ҷузъу томҳои самти фаъолияти маъмурӣ новобаста аз сатҳ ва мавқеъ, вазифаҳое, ки кормандон ишғол мекунанд, паҳн мегардад.

Ба принсипҳои иҷтимоӣ-ҳуқуқӣ дохил мешаванд: қонуният, инсондӯстӣ, адолати иҷтимоӣ, демократизм, дастгирӣ ва боварии халқ, илмият, ошкорбаёнӣ ва махфияти фаъолият.

Қонуният. Тибқи талаботи принсипи мазкур фаъолияти кормандони МКД дар асоси муқарраротӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба роҳ монда мешавад. Риояи аниқ ва бечунучарои талаботи қонунгузорӣ ҳангоми таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, ба ҷавобгарӣ кашидани ҳуқуқвайронкунандагон ва иҷрои дигар вазифаҳои хизматӣ моҳияти принсипи қонуниятро дар фаъолияти милитсия равшан месозад.

Риояи қонуният дар фаъолияти маъмурии МКД хело муҳим аст, зеро фаъолият оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ бо манфиатҳои қонунӣ, ҳуқуқу озодӣ ва саломатии одамон зич алоқаманд мебошад.

Суиистифода аз ҳокимият, вазъи хизматӣ ва содир намудани ҳаракатҳои ғайриқонунӣ мутобиқи қонун асос барои ба ҷавобгарӣ кашидани кормандони мақомоти корҳои дохилӣ мегардад. Ҳангоми вайрон кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон аз ҷониби кормандон, МКД уҳдадор аст, ки чораҳои зарурииро баҳри бартараф намудани зарар андешида, аз зарардида ба таври оммавӣ ва расмӣ бахшиш пурсад.

Инсондӯстӣ. Фаъолияти МКД ва кормандони он аз рӯйи моҳияташ хусусияти инсондӯстӣ дорад. Зеро фаъолияти мазкур баҳри ҳифзи шахсият аз кирдор ва суиқасдҳои ҷиноятқорона, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, таъмини шароити мусоид барои фаъолияти меҳнатӣ, оромӣ ва истироҳати одамон равона карда мешавад.

МКД ва кормандони он дар ҷараёни баамалбарории фаъолият оид ба ҳифзи ҳаёт, саломатӣ ва моликияти шаҳрвандон аз суиқасдҳои зиддиқонунӣ, ҳодисаҳои табиӣ ва дигар ҳодисаҳо чораҳо меандешанд, ба шахсоне, ки аз кирдорҳои

ҷиноятӣ, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва ҳолатҳои фавқулода зарар дидаанд, кумак мерасонанд, ба шахсоне, ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ҳолати оҷизӣ қарор доранд, ёрӣ мерасонанд, ҷустуҷӯи шахсонеро, ки бе ному нишон гум шудаанд, ба амал мебароранд ва дигар ҳолатҳое, ки қонунгузорӣ муқаррар кардааст, амалӣ менамоянд.

Ҳангоми садама, сӯхтор, фалокат, офатҳои табиӣ ва дигар ҳолатҳои фавқулода МКД чораҳоро оид ба рафъи оқибатҳои он меандешад, одамонро наҷот медиҳад, ёрӣ мерасонад, моликияте, ки бе назорат мондааст, ҳимоя мекунад, дар гузаронидани чорабиниҳои карантинӣ ҳангоми эпидемия ва эпизоотия ба мақомоти тандурустӣ мусоидат мекунад.

Дар амалӣ намудани фаъолияти маъмурӣ-юрисдикионӣ истифодаи принсипи инсондӯстӣ дар он зоҳир мегардад, ки ба ҳуқуқвайронкунанда ҳуқуқ ба ҳимоя таъмин карда мешавад, ҳангоми баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунӣ ва андешидани чораҳо нисбати ҳуқуқвайронкунанда шахсияти вай, синну сол, вазъи саломатӣ, вазъи оилавӣ, ҳолатҳое, ки ҷавобгариро сабук мекунанд, мавҷуд будани кӯдакони хурдсоли ҳуқуқвайронкунанда, ки бе нигоҳубин мондаанд, хона ва моликияте, ки бе назорат мондаанд ва дигар шароитҳо ба назар гирифта мешаванд.

Аз ҷониби корманди МКД содир намудани кирдорҳои таҳқиромез, зидди инсондӯстӣ, ки шаъну шарафи одамонро паст мезанад, мумкин нест.

Адолати иҷтимоӣ. Ҳамчун принсипи фаъолият дар он зоҳир мегардад, ки ҳар як шаҳрванд ҳуқуқи баробар ба муроҷиат намудан ба МКД баҳри ҳифзи ҳаёт ва саломатии худ аз суиқасд, ҳифзи ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунӣ аз ҳаракатҳои зиддиқонуниро доро мебошад. Ин ҳуқуқи шаҳрванд мақомотро уҳдадор месозад, ки арзу шикоятҳои шаҳр-

вандонро саривақт қабул намуда, бо мақсади ҳалли он дар доираи қонун чораҳои пешбиншударо андешад.

Принсипи баррасишаванда талаб мекунад, ки меъёрҳои ҳуқуқӣ дуруст тадбиқ карда шуда, ҳар касе, ки ҳуқуқвайронкунӣ содир намудааст, мутобиқи адолат ба ҷавобгарӣ кашида шавад. Яъне кирдори содирнамуда бо ҷазои тадбиқгардида бояд мутобиқат намояд. Ягон шахси бегуноҳ ба ҷавобгарӣ кашида нашавад ва ба шахси гуноҳкор ҳамон гуна ҷазо ва чораҳои хусусияти маҷбуркунидошта татбиқ карда шавад, ки баҳриислоҳи ӯ кифоя ва басанда бошанд.

Принсипи демократизм. Моҳияти принсипи мазкур дар он зоҳир мегардад, ки вазифаҳое, ки иҷрои он бар дӯши МКД вогузор карда шудааст, ин ҳимояи шахсият ва ҳуқуқҳои он, озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, мустаҳкам намудани қонуният ва ғайра ба манфиати халқ ва ҷомеа равона мегарданд.

Дар зери назоратбарии ҷамъиятӣ қарор доштани фаъолияти милитсия, муқаррар шудани уҳдадории кормандони мақомоти корҳои дохилӣ оид ба дар назди аҳолӣ дар бораи вазъи тартиботи ҷамъиятии маҳал ва иҷрои уҳдадориҳои хизматӣ ҳисобот додан, ташкили сохторҳои ҷамъиятии ба иҷрои вазифаҳои милитсия мусоидаткунанда, иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, шаҳодати ба роҳ мондани фаъолияти милитсия мутобиқи принсипи демократизм мебошад.

Дастгирӣ ва боварии халқ. Принсипи баррассишаванда аз муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» сарчашма гирифта, бо принсипи демократизм зич алоқаманд мебошад. Тибқи қонуни зикршуда яке аз принсипҳои фаъолияти милитсияро алоқамандӣ бо аҳолӣ ва ба назар гирифтани афкори ҷамъиятӣ дар муқовимат бар зидди ҷино-

яткорӣ ташкил менамояд. Фаъолияти маъмурӣ мисли дигар самтҳои фаъолият дар алоқамандии зич бо мақомоти ҳокимияти иҷроия, коллективҳои меҳнатӣ ва аҳолӣ ба роҳ монда мешавад. Кормандони ҷузъу томҳо ва воҳидҳои маъмурии МКД такяи асосиро ба халқ намуда, ҳангоми амалӣ намудани вазифаҳои хизматии хеш васеъ аз кумаку дастгирии шаҳрвандон истифода менамоянд. Барои ҳалли вазифаҳое, ки бар дӯши милитсия вогузор карда шудааст, ҷузъу томҳои он дар асоси ихтиёран хоҳиш намудани шаҳрвандон метавонанд бо онҳо ба ҳайси кормандони ғайриштатӣ ҳамкорӣ намоянд. МКД мутобиқи тартиби муқарраршуда метавонад шаҳрвандонеро, ки дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ фаъолона мусоидат намудаанд, ҳавасманд намояд. Дар баробари ин мақомоти давлатӣ, ташкилоти ҷамиятӣ ва дигар сохторҳои фаъолияти ҷамъиятӣ, ки дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ иштирок мекунанд, уҳдадоранд, ки ба кормандони милитсия барои ҳалли вазифаҳое, ки ба уҳдаашон гузошташудааст, кӯмак расонанд.

Принсипи илмият. Самаранокии фаъолияти маъмурии МКД оид ба иҷрои вазифаҳои соҳавӣ, аз истифодаи усулҳои илмӣ-эъҷодӣ вобастагии калон дорад. Ин принсип имконият медиҳад, ки дар фаъолияти маъмурӣ, инчунин дар амалӣ намудани дигар самтҳои фаъолияти МКД, аз қонуниятҳои объективӣ, ҷараёни ташаккули ҷомеа ва дастовардҳои илмӣ ба таври васеъ истифода намоем.

Илмият дар фаъолияти маъмурӣ дар истифодабарии методикаи ҷамъоварии илмӣ, таҳқиқ ва таҳлили ахборот доир ба ҳолатҳои тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, ҷиноят ва дигар маълумоти зарурӣ оид ба муқовимат бо ҳуқуқвайронкунандагон ифода меёбад. Илмият таҳлили пурраи ахборот, муайян намудани масоили мубрам, пешгӯӣ ва банақшагирии муқовимати самаранок бар зидди ҷинояткорӣ, коркарди

вариантҳои беҳтарини ҳалли масоилҳо, интихоби роҳҳо ва воситаҳои иҷрои самараноки нақшаҳоро дар назар дорад. Принсипи илмият талаб менамояд, ки барои ҳал намудани масаълаҳо ва роҳҳои ба мақсад расидани фаъолият бо харҷи ками қувва ва воситаҳо имконият фароҳам оварда шавад.

Принсипи илмият истифодаи хулоса ва пешниҳодҳои соҳавии илмиро дар ҳаёти ҳаррӯзаи амалӣ тақозо менамояд.

Принсипи ошкорбаёнӣ ва махфияти фаъолият. Фаъолияти маъмурии МКД, худ фаъолияти ошкоро мебошад ва барои шаҳрвандон, ҷомеа ва воситаҳои ахбори омма айёну равшан аст. МКД ба мақомоти давлатӣ, корхона, муассиса, ташкилот, васоити ахбори омма, ташкилоти ҷамъиятӣ ва аҳолӣ дар бораи вазъи тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва чораҳо оид ба мустаҳкам намудани онҳо маълумот пешниҳод менамояд, ки ин вазифа натиҷаи ислоҳоти милитсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Махфияти фаъолияти маъмурии МКД дар он зоҳир мегардад, ки маълумоте, ки сирри давлатӣ ва хизматиро ташкил менамоянд, инчунин маълумоте, ки ба обрую эътибори шахсият дахл доранд ва дар рафти амалӣ намудани фаъолияти хизматӣ ба корманди МКД дастрас гардидаанд, бояд ифшо нагарданд.

Принсипҳои ташкилии фаъолияти *МКД* он принсипҳое мебошанд, ки дар асоси онҳо фаъолияти маъмурии мақомоти корҳои дохилӣ ташкил ва амалӣ гардонида мешавад.

Низоми принсипҳои ташкилӣ ду гурӯҳро дар бар мегирад:

1. Принсипҳои сохтории дастгоҳи хизматӣ, ки фаъолияти маъмуриро амалӣ менамоянд ва онҳо ба соҳавӣ, ҳудудӣ, самтӣ, функсионалӣ ҷудо мешаванд.

Принсипи соҳавӣ дар амалигардонии фаъолияти ташкилии маъмурии дастгоҳ ва воҳидҳои амаликунандаи фаъолияти

маъмурӣ ҳамчун принсипи асосӣ баромад мекунад. Мутобиқи он барои амалӣ гардонидани ин ё он намуди фаъолият (ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва ғайра), дастгоҳ, ҷузъу том ва воҳидҳои муайяни корӣ таъсис дода мешаванд. Мутобиқати сохтори дастгоҳ ва воҳидҳо аз рӯйи принсипи соҳавӣ ба он оварда мерасонад, ки хусусиятҳои гуногуни фаъолияти маъмурӣ, баланд бардоштани дараҷаи касбиятнокии кормандон ва самаранокии фаъолият дар воҳидҳои сохторӣ ба назар гирифта шавад.

Принсипи ҳудудӣ. Тибқи ин принсип ҳангоми таъсис додани дастгоҳ ва ҷузъу томҳои амаликунандаи фаъолияти маъмурӣ, хусусиятҳои воҳидҳои ҳудудӣ-маъмурӣ (вилоят, шаҳр, ноҳия, паҳноӣ, аҳолӣ, сатҳи ҷинояткорӣ, ҳамсарҳадӣ бо дигар давлат ва ғайра) ба назар гирифта мешаванд.

Принсипи самтӣ. Принсипи мазкур таъсиси дастгоҳҳои маъмурӣ ва воҳидҳои хизматиеро таъмин менамояд, ки роҳбари онҳо дар доираи ваколати худ нисбати зердастон тамоми ҳуқуқ ва функсияи идоракуниро доро мебошад. Яъне, фаъолияти ҷузъу томҳое дар назар дошта мешаванд, ки маҷмӯи вазифаҳои якхеларо бо мақсади амалӣ гардонидани функсияи мақомот иҷро менамоянд. Мисол, таъсис ва фаъолияти Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, Раёсати боз-расии давлатии автомобилӣ, Хадамоти шиносномавӣ-бақайдгирӣ ва ғайра. Принсипи баррасишаванда ҳалли вазифаҳои мақомотро барои ҳар як ҷузъу том мушаххас мегардонад.

Принсипи функсионалӣ. Мавҷудияти ҷабҳаҳои гуногун дар фаъолияти ҷузъу томҳои МКД заруратро пеш меорад, ки идоракунии онҳо бо ташкили сохтори самтҳои функсионалӣ алоқаманд карда шавад. Яъне, мувофиқи принсипи функсионалӣ ҳалли вазифаҳои мазмунан якхела ва ба як самт равонашуда ба дӯши сохторҳои алоҳидаи мақомот гузошта мешавад.

Мисол, таъсис ва фаъолияти хизматӣ ҷузъу томҳое, ки функсияи таъминкунанда – кадрӣ, молиявӣ, моддӣ, техникӣ, хоҷагидорӣ, банақшагирӣ ва ғайраро амалӣ мегардонанд.

2. Принсипҳои фаъолияти дастгоҳҳои хизматӣ, ки фаъолияти маъмуриро амалӣ менамоянд. Ба ин принсипҳо тақсимоти дурусти салоҳият, ҷавобгарии субъектони амаликунандаи фаъолияти маъмурӣ барои фаъолияташон, яккасардорӣ ва фаъолияти дастаҷамъӣ дохил мешаванд.

Тақсимоти дурусти салоҳият. Тибқи талаботи принсипи мазкур вазифа, ҳуқуқ ва уҳдадориҳои хизматӣ ба ҳар як ҷузъу том, воҳидҳои хизматӣ ва кормандон дар шакли ҷудогона муайян шуда, дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ мустаҳкам карда мешаванд.

Ҷавобгарии субъектони амаликунандаи фаъолияти маъмурӣ барои фаъолияташон. Принсипи мазкур ҷавобгарии субъектони амаликунандаи самти фаъолияти маъмурии милитсияро барои амал (беамалии) ғайриқонуниашон муқаррар менамояд. Амали (беамалии) субъектони зикршуда вобаста ба мазмун, хусусият ва хавфи ҷамъиятӣ метавонад ҷавобгарии ҷиноятӣ, маъмурӣ, граждании ё интизомиро ба вуҷуд орад.

Яккасардорӣ ва фаъолияти дастаҷамъӣ. Фаъолияти МКД дар асоси принсипи яккасардорӣ ба роҳ монда мешавад. Он имконият медиҳад, ки дар ҳалли вазифаҳои дохилиидоравӣ ва таъсиррасонӣ ба фаъолияти объектони берунӣ нақши роҳбари мақомот устувор ва фикри ӯ ҳалкунанда бошад. Аммо дар идоракунӣ таъсиррасонӣ ба фаъолияти объекти идорашаванда бояд мақсаднок ва андешаи роҳбар оид ба ҳалли масъала бояд самаранок бошад. Ҳамчунин принсипи мазкур тартибу интизомро дар фаъолияти ҳайати шахсӣ таъмин намуда, масъулияти фардии ҳар як корманд-

ро дар иҷрои уҳдадориҳои хизматӣ бедор ва муайян менамояд.

Дар навбати худ принсипи яккасардорӣ ба таври пурра имконияти ба таври дастаҷамъӣ ҳал намудани баъзе масъалаҳои муҳим ва ҳалталабро инкор намекунад. Ҳалли масъалаҳои муҳим дар ҳайати дастаҷамъӣ натиҷаи хуби фаъолияти хизматиро ба вуҷуд оварда, моҳияти принсипи фаъолияти дастаҷамъиро ошкор менамояд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мафҳум ва моҳияти фаъолияти маъмурии МКД дар чӣ ифода мeёбад?

2. Хусусиятҳои асосии фаъолияти маъмурии МКД-ро номбар кунед.

3. Зертобеият ва зерназорат будани фаъолияти маъмурии МКД-ро фаҳмонед.

4. Хусусияти зерқонунии фаъолияти маъмурӣ чӣ маъно дорад?

5. Мафҳуми принсипҳои фаъолияти маъмурии МКД ва намудҳои онро номбар кунед.

6. Принсипҳои иҷтимоӣ-ҳуқуқиро шарҳ диҳед.

7. Оид ба фаъолияти ташкилӣ дар МКД маълумот дода, принсипҳои онро номбар кунед.

8. Моҳият ва аҳаммияти принсипи дастгирӣ ва бовари халқ дар чист?

9. Оид ба принсипи ошкорбаёнӣ ва махфият дар фаъолияти маъмурии МКД маълумот диҳед.

10. Принсипҳои қонуният, демократизм, яккасардорӣ ва фаъолияти дастаҷамъӣ дар фаъолияти маъмурии МКД дорои кадом маъно мебошанд?

БОБИ 3.
ИДОРАКУНИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

§ 1. Мафҳум ва хусусиятҳои идоракунӣ дар мақомоти корҳои дохилӣ

Дар зери истилоҳи «**мақомоти корҳои дохилӣ**» яке аз соҳаҳои фаъолияти давлат фаҳмида мешавад, ки хислати анъанавӣ дошта, дорои муҳтавои таърихан бамиёномада мебошад. Соҳаи мазкур самти васеи муносибатҳои ҷамъиятиро, ба монанди ҳифзи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои шахсият, ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои ҷинояткорона; огоҳкунӣ ва пешгирӣ намудани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо; амалӣ намудани фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ; таҳқиқ ва тафтиш; таъмин намудани бехатарии ҳаракат дар роҳ; таъмини бехатарӣ аз сӯхтор; амалӣ намудани фаъолият оид ба низоми иҷозатдиҳӣ; ба қайд гирифтан ва аз қайд баровардани шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон; назорат аз болои будубоши шаҳрвандони хориҷӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон; таъмин намудани ҳифзи моликият дар асоси шартнома ва ғайраро дар бар мегирад.

Муносибатҳои ҷамъиятии зикршуда дар навбати худ ҳамчун ҷузъи асосии ин ё он самти фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ ба ҳисоб меравcovered.

Алоқамандии объективии муносибатҳои ҷамъиятии дар боло зикршуда имконият медиҳад, ки МКД-ро, ҳамчун объекти мустақили идоракунии давлат дида бароем. Яъне ин маҷмӯи муносибатҳои ҷамъиятиест, ки ба сифати низоми идорашаванда баромад менамояд. Хусусияти хоси муносибатҳои ҷамъиятие, ки ба соҳаи МКД дахл доранд, идоракунии МКД-ро, ҳамчун соҳаи махсуси идоракунии давлат муайян

менамояд. Яъне соҳаи мазкур аз дигар соҳаҳои идоракунии давлатӣ ба куллӣ фарқ мекунад.

Идоракунии МКД, ҳамчун идоракунии дигар соҳаҳои давлат ташкили мақсадноки фаъолиятро дар бар гирифта, аз унсурҳои таркибии субъект ва объектҳои идоракунӣ иборат мебошад, ки онҳо ба якдигар дар алоқамандии зич қарор доранд.

Субъектони идоракунӣ дар соҳаи МКД мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдоре мебошанд, ки дар муносибатҳои идоракунӣ аз тарафи идорашаванда баромад намуда, вазъи ҳуқуқии онҳо тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ муайян карда мешавад. Ҳамчунин дар ҷомеаи муосир ташкилоти ҷамъиятие, ки бо мақсади иштирок дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва дар ин самт ёрӣ расонидан ба МКД таъсис дода мешаванд, шаҳрвандоне, ки ҳамчун корманди ғайриштатии милитсия, шахси боваринок ва мусоидаткунанда ба расмият даровarda шудаанд, ба ҳайси субъектони идоракунии соҳаи МКД баромад менамоянд.

Ба ҳайси объектҳои идоракунӣ дар соҳаи МКД иштирокчиёни муносибатҳои идоракунӣ аз тарафи идорашаванда баромад менамоянд. Ба монанди, мақомоти давлатӣ, корхона, муассиса, ташкилот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ташкилоти ғайридавлатӣ, коллективҳои одамон, шаҳрвандон ва ғайра.

Иштирокчиёни муносибатҳои идоракунии МКД аз тарафи идорашаванда (объектҳо) низ дорои ҳуқуқ ва уҳдадориҳои идоракуние мебошанд, ки тавассути санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравӣ танзим карда мешаванд.

Алоқаи бевосита ва зич миёни субъектон ва объектони идоракунӣ дар он зоҳир мегардад, ки амр ва супоришҳое, ки аз як ҷониб, яъне аз ҷониби субъекти идоракунӣ ирсол мегарданд, хусусияти ҳатмӣ ва ҳокимиятиро доро буда, иҷро ҳатмӣ мебошад. Аз тарафи дигар, маълумоте, ки аз ҷониби объекти

идоракунӣ пешкаш карда мешавад аз вазъи иҷрои супоришҳои додашуда гувоҳӣ медиҳад.

Моҳияти идоракунӣ дар соҳаи МКД ин фаъолият оид ба амалигардонии мақсад, вазифа ва функсияи идоракуние мебошад, ки бо шакл ва усулҳои муайян амалӣ гардонида мешавад.

Мақсади асосии идоракунӣ дар соҳаи МКД аз таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва қонуният дар давлат, ҳифзи ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, корхона, муассиса ва ташкилот, муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ба ҳисоб рафта, дар иҷрои вазифа ва функсияҳои МКД зоҳир мешавад.

Идоракунии МКД ҳамчун намуди идоракунии иҷтимоӣ дорои якчанд функсияҳо мебошад. Функсияҳои идоракунӣ дар мақомоти корҳои дохилӣ самтҳои фаъолият оид ба ҳалли вазифаҳои ба дӯши мақомот гузоштташударо муайян менамоянд. Ҳар як функсия самти алоҳидаи иҷрои вазифаҳоро дар МКД муайян намуда, дар навбати худ функсияҳое низ ҷой доранд, ки ба фаъолияти тамоми ҷузъу томҳои мақомот паҳн мегарданд. Аз ин лиҳоз, функсияҳои идоракунии МКД ба умумӣ, махсус (асосӣ) ва таъминкунанда ҷудо карда мешаванд.

Функсияи умумии идоракунӣ ба фаъолияти ҳамаи ҷузъу томҳо ва воҳидҳои сохтории МКД дахл дошта, онҳо дар шаклҳои баҳисобгирӣ, таҳлилнамоӣ, пешгӯикунӣ, банақшагирӣ, ташкилкунӣ, батанзимдарорӣ ва назоратбарӣ, зоҳир мешаванд. Яъне, тамоми ҷузъу томҳо ва воҳидҳои сохтории МКД аз шаклҳои зикршудаи функсияҳо дар фаъолияти идоракунии хеш истифода менамоянд.

Амалигардонии функсияи махсус (асосӣ) иҷрои вазифаҳои ба дӯши мақомот гузошташударо мушаххас мегардонад. Яъне, функсияи мазкур воқеияти ҳастӣ ва зарурати вуҷуддошти МКД нишон медиҳад. Аз рӯйи функсияи махсуси соҳаи МКД самтҳои асосии фаъолияти милитсия, ба монанди

тафтишотӣ, оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва маъмурӣ ҷудо гардида, дар назди онҳо чунин вазифаҳо гузошта мешавад: ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқу озодӣ ва манфиати қонунии шаҳрвандон аз кирдорҳои ҷиноятқорона; ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ; таъмини амнияти ҷамъиятӣ; огоҳкунӣ ва пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо; бо изи гарм кушодани ҷиноят; бартараф намудани сабабу шароитҳое, ки ба содиршавии ҷиноят мусоидат мекунад; тарбияи шаҳрвандон дар рӯҳияи риояи бечунучарои талаботи қонунгузорӣ ва қоидаҳои рафтор; дар асоси шартнома муҳофизат намудани моликият ва ғайра.

Функсияи таъминкунанда дар раванди идоракунии соҳаи МКД давлат ва ҷараёни амалигардонии функсияҳои умумӣ ва махсуси он хусусияти ёрирасониро дошта, дар шаклҳои таъминоти кадрӣ, моддӣ-техникӣ (хоҷагидорӣ), молиявӣ, ҳуҷҷатгузорӣ ва ғайра зоҳир мешавад.

Функсияҳои умумӣ, махсус (асосӣ) ва таъминкунанда дар ҳампайвастагӣ амал намуда, онҳо бо ҳам алоқамандии зич доранд.

Идоракунӣ ҳамчун зуҳуроти мураккаби иҷтимоӣ ҷараёнест, ки дорои мазмун, ҷанбаҳои ташкилӣ, технологӣ ва ғайра мебошад.

Муҳтавои ҷараёни идоракунӣ бо моҳияти идоракунӣ, мақсад, вазифа, функсия, принсип ва усулҳо муайян мегардад.

Ташкили ҷараёни идоракунӣ фаъолияти серҳаракат буда, аз давраҳои коркарди лоиҳаи қарори идоракунӣ, қабулкунӣ ва амалигардонии талаботи он иборат мебошад. Ҳар яке аз ин давраҳо дар навбати худ боз ба марҳилаҳои мушаххаси ҷараёни идоракунӣ тақсим мешаванд.

Ташкилӣ ҷараёни идоракунӣ дар худ фаъолияти субъекти идоракунӣ ва ташкили меҳнатӣ идоракуниро дар бар мегирад.

Технологияи идоракунӣ ин ҷараёни баамалбарории амалҳои идоракунӣ доир ба ҷамъ, нигоҳдорӣ, додугирифт ва таҳлили маълумот, инчунин ҳуҷҷатгузорӣ намудани чунин фаъолият мебошад.

Идоракунӣ дар МКД ба шаклҳои зерин амалӣ гардонида мешавад: чорабиниҳои ташкилӣ (корҳои ташкилӣ); амалиётҳои моддӣ-техникӣ; меъёрэҷодкунӣ; фаъолияти ҳуқуқтатбиққунӣ ва ғайра.

Фаъолияти идоракунӣ чи дар дохили худи низоми МКД ва чи дар муносибатҳои берун аз он, дар ҳамгироии тарафайн бо мақомот, корхона, муассиса, ташкилот, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, шахсони мансабдор ва шаҳрвандон ба роҳ монда мешавад. Шаклҳои идоракунӣ барои ҳалли масъалаҳои дохилидастгоҳӣ ва амалӣ намудани роҳбарии дохилии низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон хизмат менамоянд. Аз сабабе, ки идоракунии фаъолияти берунии МКД барои ҳалли вазифаҳои давлатӣ дар соҳаи корҳои дохилӣ равона карда шудааст, дар ҷараёни амалӣ намудани он фаъолияти ҳуқуқтадбиққунӣ ва умуман фаъолият оид ба таъмини ҳифзи ҳуқуқ васеъ истифода мегардад.

Усулҳои асосии идоракунӣ дар соҳаи мақомоти корҳои дохилӣ боварикунонӣ ва маҷбуркунӣ ба ҳисоб мераванд.

Боварикунонӣ ҳамчун усули идоракунӣ, аз таъсир расонидан ба шуури одамон бо мақсади аз тарафи онҳо риоя кардани талаботи қонунгузорӣ ва қоидаҳои рафтор иборат мебошад. Моҳияти усули маҷбуркунӣ бошад, дар амалӣ гардонидани ваколати ҳуқуқии истифодаи чораҳои маҷбурӣ, аз қабили қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус, силоҳ, чораҳои таъминкунандаи истеҳсолот оид ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ғайра ифода меёбад.

Идоракунии МКД яке аз соҳаҳои идоракунии давлат ба ҳисоб меравад. Идоракунии МКД дорои хусусиятҳо ва прин-

сипҳои ба тамоми идоракунии давлат хосбударо доро мебошад, лекин амалӣ намудани хусусиятҳои хосси худро дорад. Ин пеш аз ҳама аз хусусияти муносибатҳои ҷамъиятие, ки дар соҳаи МКД ба вуҷуд меоянд, вобастагӣ дорад.

Бисёре аз субъектони идоракунӣ дар МКД ба сифати намояндаи ҳокимияти давлатӣ баромад намуда, дар доираи ваколати худ ҳуқуқи пешниҳод намудани талаботи иҷрояш ҳатмиро барои тамоми шаҳрвандон ва шахсони мансабдор доро мебошанд. Онҳо дорои ваколат оид ба истифодабарии чораҳои маҷбуркунии маъмурӣ (чораҳои огоҳкунии маъмурӣ, пешгирикунонии маъмурӣ, таъмини мурофиавии маъмурӣ ва таъйини ҷазои маъмурӣ) мебошанд. Як қатор субъектон метавонанд дар доираи ваколаташон фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва амалҳои мурофиавӣ-ҷиноятиро амалӣ гардонанд.

Муносибатҳои идоракунӣ дар МКД бештар хусусияти ҳокимиятӣ ва тобеъиятӣ доранд. Ҳамзамон маҷмӯи муносибатҳое ҷой доранд, ки баробарии муносибатҳои иштирокчиёни онҳоро нишон медиҳанд. Мисол, муносибати МКД бо дигар мақомоти давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ки дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ иштирок мекунанд, ҳамкориро дар самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва мустаҳкам намудани қонуният амалӣ мегардонанд.

Идоракунии самараноки МКД дараҷаи баланди интизоми хизматии ҳайати шахсӣ, риояи талаботи қонуният ва адолати иҷтимоӣ, малакаи сарварии роҳбар, яккасардорӣ ва дигар талаботҳоро дар бар мегирад.

Нақши муҳимро дар фаъолияти идоракунии МКД ташкил ва амалигардонии корҳои огоҳкунӣ, пешгирӣ, ҳамчун чораи самараноки муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва дигар намуди ҳуқуқвайронкуниҳо ишғол менамоянд.

Чорабиниҳои пешгирие, ки дар рафти идоракунии МКД амалӣ гардонида мешаванд, аз чораҳои пешгирии умумӣ ва

чораҳои пешгирии инфиродӣ иборат мебошанд. Пешгирии умумӣ барои муайян ва бартараф намудани сабаб ва шароитҳое, ки ба содир гардидани ҳуқуқвайронкуниҳо таъсир мерасонанд, равона мегарданд. Чораҳои пешгирии инфиродӣ ин таъсиррасонии мақсаднок бевосита ба шахси содиркунандаи кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ ё шахсе, ки эҳтимоли содирнамоии онҳоро дорад, бо мақсади боварикунонии вай дар риоя кардани қонунгузорӣ равона гардидааст.

Идоракунии МКД ба монанди идоракунии дигар соҳаҳо дар асоси принсипҳои умумии идоракунии давлатӣ ба роҳ монда мешавад. Ба онҳо дохил мегарданд: қонуният, ошкорбаёнӣ, иштироки шаҳрвандон дар идоракунӣ, ба назар гирифтани манфиатҳои ҷомеа ва маҳал, баробарҳуқуқии миллатҳо, ба назар гирифтани афкори ҷомеа дар муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва ғайра.

Дар идоракунии МКД, дар қатори принсипҳои умумӣ, боз принсипҳои соҳавӣ амал мекунанд, ки маҳз бо мақсади фаъолияти мақомот таълиф ва ба расмият дароварда шудаанд: яккасардорӣ, ғайриҳизбият, хусусияти ғайриошкоро доштани фаъолияти баъзе ҷузъу томҳои мақомот ва ғайра.

Дар асоси гуфтаҳои боло мафҳуми зерини идоракунии МКД-ро ифода намудан мумкин аст: **Идоракунии МКД – ин фаъолияти мақсаднок, ташкилӣ ва иҷроияи субъектони салоҳиятдор дар амалигардонии вазифа ва функсияҳои онҳо мебошад.**

Давраи муосири ташаккулёбӣ ва табдил додани Ҷумҳурии Тоҷикистон ба давлати ҳуқуқбунёд, такмил додан ва баланд бардоштани дараҷаи идоракуниро дар соҳаи МКД талаб менамояд. Дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дигар санадҳои қонунгузорӣ роҳҳои мушаххаси мукаммалгардонии идоракунии давлатӣ муқаррар карда шудаанд. Ин роҳҳои мукаммалгардонии идоракунӣ мутаносибан ба идоракунии МКД низ

тааллуқ доранд, яъне мутобиқат бо Конститутсия Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, кодексҳо, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии мақомоти ҳокимияти иҷроия ва идоракунии давлат, ки муносибатҳои ҷамъиятиро дар соҳаи МКД танзим менамоянд, талаботҳо оид ба мустаҳкам намудани асосҳои ҳуқуқии идоракунӣ; мустаҳкам намудани қонуният дар идоракунӣ; беҳтар намудани тартиби интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳои дастгоҳи идоракунӣ; такмил додани шакл ва усулҳои фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроия; баланд бардоштани сатҳи интизомнокӣ, ташкилотчигӣ ва масъулияти мақомоти ҳокимияти иҷроия ва шахсони мансабдори онҳо оид ба натиҷаҳои фаъолияти хизматии худ ва ғайра ҳамчун талаботи замони муосири идоракунии МКД давлат пешбинӣ карда мешаванд.

§ 2. Салоҳияти мақомоти қонунгузор ва ҳокимияти иҷроия дар самти мақомоти корҳои дохилӣ

Салоҳияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар самти МКД аз маҷмӯи ваколати идоракунии онҳо дар соҳаи мазкур иборат мебошад.

Мақомоти ҳокимияти иҷроия роҳбарии умумиро дар самти МКД амалӣ гардонида, самтҳои асосии сиёсати давлатро дар соҳаи МКД муайян менамояд.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пеш аз ҳама дар таҳия ва амалигардонии сиёсати давлатӣ дар самти таъмини амнияти шахсият, ҷомеа ва давлат иштирок менамояд, иҷрои қонунҳо ва фармонҳои Президент, қарорҳои Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои идоракунӣ дар самти МКД интишор намуда, иҷрои онҳоро таъмин менамояд, чораҳои зарурiро оид ба таъмини қонуният, ҳуқуқ ва озодии шаҳрвандон, муҳофизати моликият, тартиботи ҷамъиятӣ, ам-

нияти ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ амалӣ мегардонад, инчунин фаъолияти мақомоти ҳокимияти иҷроияро дар самти МКД ҳамоҳанг месозад.

Ҳангоми таснифи салоҳияти ҳокимияти иҷроия дар самти МКД бевосита аз салоҳияти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сарвари давлат ва ҳокимияти иҷроия ёдовар шудан зарур аст.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи салоҳияти худ оид ба масъалаҳо вобаста ба самти МКД, ҳифзи тартиботи ҷамиятӣ, таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ фармонҳо ба тасвиб мерасонад; дар ҳолат ва тартиби муқаррарнамудаи Конститутсияи Ҷумҳуриии Тоҷикистон ва Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми вазъияти фавқулодда», дар саросари ҷумҳурӣ ва ё дар маҳаллаҳои алоҳидаи он вазъияти фақулода эълон намуда, фармонро фавран ба тасдиқи ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод менамояд ва ба Созмони Милали Муттаҳид хабар медиҳад; бо рутбаҳои олии ҳарбӣ ва унвонҳои махсус сарфароз мегардонад; Вазири корҳои дохилиро ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод менамояд; инчунин дигар чораҳоеро, ки барои мустаҳкам намудани тартиботи ҳуқуқӣ ва амнияти ҷамъиятӣ нигаронида шудаанд, меандешад; тибқи Конститутсияи Ҷумҳуриии Тоҷикистон ваколати дигареро, ки ба салоҳияти ӯ дохил мегардад, амалӣ менамояд[1].

Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти танзими фаъолияти идоракунии дохилидастгоҳӣ ва берунии МКД санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ қабул менамояд, намунаи рутбаҳои

---

[1] Ниг.: Моддаи 69 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми ноябри соли 1994 (бо тағйиру иловаҳо аз 26-уми сентябри соли 1999, 22-юми июни соли 2003 ва 22-юми майи соли 2016).

махсуси кормандони МКД-ро тасдиқ менамояд, фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бораи эълон доштани вазъияти фавқулода баррасӣ ва тасдиқ менамояд ва дигар салоҳиятҳои муқаррарнамудаи қонунгузориро дар самти идоракунии МКД ба иҷро мерасонад[1].

§ 3. Салоҳияти мақомоти худидоракунии маҳаллӣ дар самти мақомоти корҳои дохилӣ

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сарҷашмаи ягонаи ҳокимияти давлатӣ халқ мебошад. Ин муқаррароти конститутсионӣ бо шаклҳои гуногуни идора намудани хизмати давлатию ҷамъиятӣ амалӣ карда мешавад. Худидораи маҳаллӣ ин аз рӯйи масъулияти худ фаъолияти мустақилонаи аҳолӣ барои ҳал намудани масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта бо ба инобат гирифтани анъанаҳои таърихӣ, фарҳангӣ ва маҳаллӣ мебошад. Аз рӯйи қонунгузорӣ мақомоти худидораи маҳаллӣ дар Тоҷикистон ин ҷамоат аст[2].

Бо вуҷуди ин, дар адабиёти илмию таълимӣ мафҳуми ягонаи худидораи маҳаллӣ мавҷуд нест. Андешаҳои олимону мутафаккирон оид ба муайян намудани мафҳуми он яксон нестанд. Масалан, қайд карда мешавад, ки «Худидораи маҳаллӣ ин фаъолияти мустақилона ва дар зери масъулияти худ аз ҷониби аҳолӣ ҳал намудани масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта мебошад»[3] ва ё гуфта мешавад, ки «худидораи маҳаллӣ

---

[1] Ниг.: Моддаҳои 55-57 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми ноябри соли 1994 (бо тағйиру иловаҳо аз 26-уми сентябри соли 1999, 22-юми июни соли 2003 ва 22-юми майи соли 2016).

[2] Ҳайдарзода М.П. Нақши таҷзияи ҳокимият ва худидоракунии маҳаллӣ дар идоракунии давлатӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 74-75.

[3] Гомола А.И., Борисова Е.В. Правовые основы государственного и муниципального управления // Под общ. ред. А.И. Гомолы. – М., 2005. – С. 26.

ин шакли ҳокимияти халқ аст»[1]. Ҷойи дигар ишора мешавад, ки «Худидораи маҳаллӣ ин фаъолияти мустақилонаи шаҳрвандон (дар зери масъулияти худ ва тибқи қонунгузорӣ) танзим, идора ва бевосита ҳал намудан ва ё ба воситаи мақомоти ташаккулдодаи худ ҳал намудани қисми зиёди масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта бо назардошти манфиатҳои аҳолии ҳудуди муайян ва бо ба инобат гирифтани рушди ҳамаи ҷамъият мебошад. Ба ибораи дигар, ин шакли ҳокимияти халқ аст, ки барои аҳолӣ мустақилона ва дар зери масъулияти худ ҳал намудани масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидоштаро мефаҳмонад»[2].

Чи тавре ки ин мафҳум шарҳ дода нашавад, он дар гирди масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта ва ташкилӣ ҳокимият дар маҳал давр мехӯрад, ки он мутаносибан ба ҳал намудани масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта равона аст.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти мақомоти худидораи шаҳрак ва деҳот асосҳои конститутсионӣ дорад. Чунончи дар моддаи 78 Конститутсия Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст: «Мақомоти худидораи шаҳрак ва деҳот ҷамоат аст, ки тартиби ташкил ва фаъолияти онро қонун танзим мекунад».[3] Дар тафсири ин муққарраroти конститутсионӣ зикр мекунанд, ки ҷамоатҳо дар амалӣ гардонидани ҳуқуқи шаҳрвандон ҷиҳати иштирок дар корҳои ҷамъиятӣ ва давлатӣ ёрӣ мерасонанд, онҳоро барои иҷрои вазифаҳои иҷтимоӣ ва хоҷагии қаламрави худ, ҳалли масъалаҳои умумие, ки бевосита ба

---

[1] Глазунова Н.И. Система государственного управления: учебник для вузов. – М.: Юнити, 2003. – С. 511.

[2] Халиков М.И. Система государственного и муниципального управления: учебное пособие. - 2-е изд. – М.: Флинта, 2010. - С. 269.

[3] Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми ноябри соли 1994 (бо тағйиру иловаҳо аз 26-уми сентябри соли 1999, 22-юми июни соли 2003 ва 22-юми майи соли 2016).

манфиати аҳолӣ дахл доранд, муттаҳид месозанд, ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар иҷрои талаботи Конститутсия, санадҳои Президент, Мачлиси Олӣ, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қарорҳои Маҷлисҳои дахлдори вакилони халқ ва раисони онҳо мусоидат мекунанд.

Ҷамоати шаҳраку деҳот гарчанде низоми мустақили худидоракуниро ташкил диҳад ҳам, аммо вобаста ба мавқеъ ва мақоми худ ба низоми мақомоти ҳокимияти давлатӣ шомил намегардад ва ҳамчун қоида аз рӯйи принсипи марзӣ ташкил мешавад.

Худидоракунии маҳаллӣ ин фаъолияти мустақили аҳолӣ дар воҳидҳои хурди марзию маъмурии шаҳрак ва деҳот буда, барои идораи корҳоӣ аҳаммияти маҳаллидошта аз ҷониби мақомоти интихобӣ амалӣ мегардад. Кафолати мустақилии ин фаъолиятро давлат дар асоси Конститутсия ва қонун таъмин менамояд. Шакли асосии худидораи маҳаллии шаҳрвандон маҷлиси намояндагон мебошад. Бинобар ин дар кори мақомоти худидоракунии маҳаллӣ шаҳрвандоне иштирок менамоянд, ки синнашон ба 18 расидааст ва дар ҳудуди воҳиди хурди марзию маъмурӣ истиқомати доимӣ доранд[1].

Санади меъёрии ҳуқуқии марказии танзимкунандаи фаъолияти мақомоти худидораи шаҳрак ва деҳоти Тоҷикистон ин Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти худидораи шаҳрак ва деҳот» мебошад, ки 5-уми августи соли 2009 қабул шудааст.

Дар он мафҳумҳои асосии зерин истифода шудаанд:

[1] Тафсири илмию оммавии Конститутсияи Чумҳурии Тоҷикистон / Зери таҳрири Раиси Суди Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Маҳмудов М.А. – Душанбе: «Шарқи озод», 2009. – С. 405-418.

– шаҳрак ва деҳот – воҳиди марзию маъмурӣ мебошад, ки дар ҳудуди он худидоракунӣ бевосита ва ё бавоситаи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот амалӣ мешавад;

– худидоракунии шаҳрак ва деҳот – фаъолияти аҳолии шаҳрак ва деҳот мебошад, ки бевосита ё бавоситаи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот таҳти масъулияти худ барои ҳал намудани масъалаҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии аҳаммияти маҳаллидошта, бо назардошти манфиатҳои умумиҷамъиятӣ, анъанаҳои миллӣ ва хусусиятҳои маҳаллӣ, амалӣ мегардад;

– мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот – ҷамоат (ҷамоати шаҳрак ва ҷамоати деҳот) мебошад, ки аз ҷониби интихобкунандагони шаҳрак ва деҳот интихоб шуда, масъалаҳои дорои аҳаммияти маҳаллиро дар доираи салоҳияти худ ҳал мекунад;

– масъалаҳои дорои аҳаммияти маҳаллӣ – масъалаҳои ҳамарӯзаи аҳолии шаҳрак ва деҳот, ки барои ҳалли онҳо Ҷамоат масъулияти пурра дошта, онҳоро дар доираи стандартҳои давлатӣ, мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва бо истифодаи маблағҳои худи мустақилона амалӣ менамояд.

Ҳамзамон дар қонуни мазкур мафҳумҳои «маҷлиси ҷамоат», «Шӯрои ҷамоат», «раиси ҷамоат», «вакили ҷамоат», «ваколати вогузоршаванда» ва «ваколати истисноӣ» мавҷуд мебошад[1].

Ба сифати субъектони танзими ҳуқуқии худидораи маҳаллӣ аҳолии шаҳрак ва ё деҳоти мушаххас, яъне маҷмӯи шадрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар ҳудуди муайян зиндагӣ мекунанд ва мақомоти интихобшуда ва дигар мақо-

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот» аз 5-уми августи соли 2009, таҳти № 549 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №7-8. – Мод. 503.

моти худидораи маҳаллӣ ва шахсони мансабдори интихобшуда мебошанд. Дар зери объекти худидораи маҳаллӣ бояд масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта фаҳмида шаванд.

Фаъолияти мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот ба принсипҳои зерин асос меёбад: қонуният ва адолати ичтимоӣ; ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд; демократия, ошкорбаёнӣ ва ба эътибор гирифтани афкори омма; мустақилият, худидоракунӣ ва масъулият дар ҳалли масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта; ҳисоботдиҳанда будан дар назди аҳолӣ; иштироки шаҳрвандон дар худидоракунии маҳаллӣ; мутобиқати манфиатҳои маҳаллӣ ва умумидавлатӣ; коллегиалӣ будани фаъолияти ҷамоат.

Ҷамоат дар соҳаҳои мушаххаси фаъолити худ ваколатҳо дорад. Ваколати ҷамоат аз он ҷумла тавассути қабули санадҳои меъёрию ҳуқуқи амалӣ мешаванд. ҷамоат оид ба масъалаҳои салоҳияти худ қарор қабул мекунад. Иҷрои Қарорҳои Ҷамоат дар ҳудуди шаҳрак ва деҳот барои шахсони ҳуқуқи ва воқеӣ ҳатмӣ мебошад.

Ҷамоат дар соҳаи ташкили фаъолияти худ, иқтисоду молия, қонуният, тартиботи ҷамъиятӣ, мудофиа, ҳифзи иҷтимоӣ, ободонӣ, ҳалли масъалаҳои муҳити зист ва ғайра дорои як қатор ваколатҳо мебошад. Аз сабаби он, ки ваколати ҷамоат дар соҳаи ташкили фаъолияти худ ва иқтисодию молиявии он ба соҳаи МКД камтар алоқаманд мебошанд мо тасмим гирифтем танҳо ваколати ҷамоатро дар соҳаи қонуният, тартиботи ҷамъиятӣ, мудофиа, ҳифзи иҷтимоӣ, ободонӣ, ҳалли масъалаҳои муҳити зист ва ваколати алоҳидаи онро, ки дар самти МКД алоқамандӣ доранд мавриди омӯзиш қарор диҳем.

Ҷамоат дар якҷоягӣ бо МКД дар соҳаи қонуният, тартиботи ҷамъиятӣ ва мудофиа ваколати зеринро амалӣ месозад:

– ташкили таъмини иҷрои қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқи дар доираи салоҳияти худ;

– ҷалби аҳолӣ барои гузаронидани чорабиниҳои мудофиаи граждании ва бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ;

– андешидани тадбирҳо дар доираи салоҳияти худ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятии ҳудуди ҷамоат ва пешгирии ҳолатҳои ҳуқуқвайронкунӣ.

Ҷамоат дар якҷоягӣ бо МКД дар соҳаи ҳифзи иҷтимоӣ, ободонӣ ва ҳалли масъалаҳои муҳити зист ваколати зеринро амалӣ месозад:

– иштирок дар таҳия ва амалӣ намудани барномаи минтақавии мусоидат ба шуғли аҳолӣ ва андешидани чораҳо оид ба танзими раванди муҳоҷират;

– назорати танзими анъана ва ҷашну маросимҳо;

– андешидани чораҳо оид ба беҳбудии шароити манзилию маишии аҳолӣ, ҳифзи саломатӣ, муҳофизати муҳити зист;

– ҳалли масъалаҳои аҳаммияти маҳаллидошта (нигоҳдорӣ ва ободонии роҳҳо, кучаҳо, майдонҳо, муассисаҳои фарҳангӣ, манбаҳои обтаъминкунӣ, инчунин нигоҳдории оромгоҳҳо ва таъмини тозагии маҳал аз партовҳо) ва тасдиқи қоидаҳо оид ба амалӣ намудани онҳо.

Ба ваколати алоҳидаи давлатӣ, ки ба мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот вогузошта мешаванд ва онҳо дар якҷоягӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ аз ҷумла милитсия амалӣ карда мешаванд инҳо дохил шуда метавонанд:

– мусоидат дар мустаҳкам намудани қонуният ва тартиботи ҷамъиятӣ;

– назорати иҷрои қоидаҳои низоми шиносномавӣ ва мутобиқи тартиби муқарраргардида бақайдгирӣ ва азқайдбарории шаҳрвандон;

– баҳисобгирии оилаҳои камбизоат ва ташкилӣ дастгирии иҷтимоии онҳо;

– сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ мутобиқи қонунгузорӣ;

– анҷом додани амалиёти алоҳидаи нотариали мутобиқи меъёрҳои пешбининамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи нотариати давлатӣ»[1];

– ба шаҳрвандон додани ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи ҷойи зист, вазъи оилавӣ ва ваколати дигар;

– мусоидат дар ташкилӣ даъват ба хизмати ҳарбӣ ва дигар чорабиниҳои ҳарбӣ;

– таъмини чораҳои зарурӣ барои ҳифзи зироатҳои кишоварзӣ, пешгирии касалиҳои ҳайвонот, муҳофизати ҷангал ва буттазорҳо;

– таҳия ва татбиқи чорабиниҳо оид ба муҳофизати муҳити зист;

– мусоидат ба ҷамъоварии андоз ва дигар пардохтҳо;

– мусоидат ба таъмини ҳимояи ҳуқуқи истеъмолкунандагон;

– дигар ваколате, ки мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузошта шудаанд[2].

Аз гуфтаҳои боло ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки ба қатори функсияҳое, ки дар самти мақомоти корҳои дохилӣ ба салоҳияти мақомоти худидоракунии маҳаллӣ вогузор карда шудааст, ин пеш аз ҳама мусоидат намудан ба МКД дар

[1] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи нотариати давлатӣ» аз 16-уми апрели соли 2012, таҳти № 810 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2012. – № 4. – Мод. 260.

[2] Ҳайдарзода М.П. Нақши таҷзияи ҳокимият ва худидоракунии маҳаллӣ дар идоракунии давлатӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 80-84.

таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрванд дар ҳудуди вилоят, шаҳр ва ноҳия баромад мекунад.

Мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ин функсияро ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ, хусусан маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо, роҳпаймоиҳо, ҷамъомад, сайру гашти оммавӣ, ҷамъомадҳои калони варзишӣ ва дигар чорабиниҳо, амалӣ месозад.

Ҳангоми сар задани офатҳои табиӣ, хусусан эпидемия, эпизоотия, сӯхтор, бетартибиҳои оммавӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ чораҳои зарурӣро барои наҷоти одамон, ҳифзи ҳаёт ва молу мулки онҳо андешида, дар доираи салоҳияти худ ба шахсони мансабдори мақомоти судӣ, прокуратура, милитсия ва адлия оид ба амалигардонии вазифа ва функсияҳояшон дар таъмини тартиботи ҳуқуқӣ кумак мерасонад.

Дар назди мақомоти худидоракунии маҳаллӣ комиссия оид ба ҳифзи ҳуқуқи кӯдак, комиссия оид ба танзими анъана ва ҷашну маросимҳо ва дигар комиссияҳои назоратӣ амал менамоянд, ки онҳо бевосита дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва қонуният дар маҳалли муайян ширкат меварзанд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Моҳияти самти идоракунии «МКД» дар чӣ ифода меёбад?

2. Ба ҳайси субъект ва объект дар идоракунии МКД киҳо баромад менамоянд?

3. Кадом функсияҳои идоракунии МКД - ро медонед?

4. Функсияи махсуси идоракунии МКД кадом вазифаҳои мақомотро муайян мекунад?

5. Функсияҳои умумӣ ва таъминкунандаи идоракунии МКД-ро номбар ва онҳоро шарҳ диҳед.

6. Усулҳои асосии идоракунӣ дар МКД кадомҳоянд?

7. Шаклҳои идоракунии МКД-ро номбар кунед.

8. Салоҳияти мақомоти ҳокимияти иҷроияро дар самти МКД муайян намоед.

9. Салоҳияти Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар самти МКД шарҳ диҳед.

10. Салоҳияти мақомоти қонунгузор ва ҳокимияти иҷроияи маҳаллиро дар самти МКД шарҳ диҳед.

БОБИ 4.
ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ ВА АМНИЯТИ ҶАМЪИЯТӢ ҲАМЧУН ДАРАҶАИ ҲУҚУҚӢ-ИҶТИМОИИ ИДОРАКУНИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

§ 1. Мафҳум ва унсурҳои асосии тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ

Дар таълимот оид ба давлат ва ҷамъият муайян карда шудааст, ки дилхоҳ истеҳсоли арзишҳои моддӣ, мустаҳкам намудани алоқаҳои иҷтимоӣ ва муносибатҳои ҷамъиятиро бе фаъолияти якҷоя ва мақсадноки одамон тасаввур кардан номумкин аст.

Аз ин лиҳоз, омӯзиш ва дарки масъалаҳои ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ алоқаманд барои МКД дар ҳама давру замон ниҳоят муҳим арзёбӣ мегардад.

Ёдовар мешавем, ки ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз давраҳои хеле қадим, ҳатто аз давраи ҷомеаи ибтидоӣ сарчашма мегирад. Дар он давра тартиботи ҷамъиятӣ ба воситаи расму оинҳои анъанавӣ ба танзим даровarda мешуд.

Ҳамин тавр, оҳиста-оҳиста муносибатҳои ҷамъиятӣ инкишоф ёфт ва бо тақсимоти меҳнат, ба вуҷуд омадани моликияти хусусӣ, инчунин ба синфҳо тақсим гардидани ҷомеа, тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ пеш аз ҳама ба воситаи меъёрҳои ҳуқуқ ва ахлоқ ба танзим даровarda шуд ва дар айни замон давлат тавассути мақомоти ҳифзи ҳуқуқ натанҳо тартиботи ҷамъиятӣ, балки амнияти инсон ва шаҳрвандро дар асоси меъёрҳои ҳуқуқ ва ахлоқ муҳофизат намуда истодааст.

Тартиботи ҷамъиятӣ аз муносибатҳои иродавии одамон иборат мебошад, ки дар рафтор, ҳаракат, натиҷаи фаъолияти шуурноконаи онҳо зоҳир мегардад. Низоми сиёсӣ (аслан давлат) тартиботи ҷамъиятиро таъмин менамояд ва ба муносибатҳои ҷамъиятии соҳавӣ бо роҳи муайян намудани қоидаҳои рафтори иҷтимоӣ ва таъмини иҷрои риояи онҳо таъсири мақсаднок мерасонад.

Дар асоси гуфтаҳои боло, ба хулосае омадан мумкин аст, ки тартиботи ҷамъиятӣ дар давлат, ҳамчун дараҷаи ҳуқуқӣ - иҷтимоии муайянкунандаи ҷамъият баромад менамояд. Дар натиҷаи риоя намудани меъёрҳои иҷтимоӣ (меъёрҳои ҳуқуқ, ахлоқ, қоидаҳои умумиқабулгардидаи ҷамъият ва ғайра) низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ, ки дахлнопазирии онро тамоми низоми сиёсии давлат ва ҷамъият кафолат медиҳад, пурра мегардад.

Тартиботи ҷамъиятиро ҳамчун зуҳуроти иҷтимоӣ, яъне низоми тамоми алоқаҳои иҷтимоӣ ва муносибати ҷамъиятӣ ба маънои маҳдуд ва васеъ тасниф кардан мумкин аст. Ба маънои маҳдуд тартиботи ҷамъиятӣ дар танзими хеш танҳо меъёрҳои ҳуқуқиро истифода менамояд. Ба маънои васеъ бошад, дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба ғайр аз меъёрҳои ҳуқуқӣ, инчунин дигар меъёрҳои иҷтимоӣ, ба монанди ахлоқ, одату анъанаҳо, зебоипарастӣ ва дигар меъёрҳои иҷтимоӣ ба кор бурда мешаванд.

Зарурати ҷудо намудани мафҳуми тартиботи ҷамъиятӣ бо маънои маҳдуд ин пеш аз ҳама аз категорияи ҳуқуқӣ будани он дарак медиҳад. Яъне барои танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ меъёрҳои ҳуқуқии муайян пешбинӣ карда шудаанд. Мисол, таъсиси сохторҳои дахлдори мақомоти давлатӣ бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ,

муқаррар намудани ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва ғайра[1].

Дар зери мафҳуми тартиботи ҷамъиятӣ, ҳамчун дараҷаи ҳуқуқӣ-иҷтимоӣ ин низоми муносибатҳои иродавии одамон дар ҷойи ҷамъиятӣ дар назар дошта мешаванд, ки онҳо ба воситаи меъёрҳои иҷтимоӣ танзим гардида, бояд ба талаботи ҷомеа ҷавобгӯ бошанд.

Мақсади тартиботи ҷамъиятӣ ин пеш аз ҳама ба миён овардани шароите мебошад, ки ҳаёти ҷамъиятӣ оромона гузарад ва шароити муътадил барои кор, фаъолият, истироҳати шаҳрвандон ва фаъолияти муътадили корхона, муассиса ва ташкилот фароҳам оварда шавад.

Аз сабабе, ки дар мафҳуми тартиботи ҷамъиятӣ ҷойи муносибат намудани шаҳрвандон нишон дода шудааст, саволе ба миён меояд, ки дар зери моҳияти ҷойи ҷамъиятӣ чиро фаҳмидан зарур аст? Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, кӯча, майдон, боғ, роҳи нақлиётгард, фурудгоҳ, истгоҳ, вокзал ва ғайра ҳамчун ҷойи ҷамъиятӣ инъикос меёбад.

Дар адабиёти ҳуқуқӣ доир ба ҷойҳои ҷамъиятӣ қайд карда шудааст, ки ин ҷойҳое мебошанд, ки одамон барои қонеъ намудани талаботи гуногуни ҳаётии худ ҷамъ омада, муомила менамоянд[2]. Аз ин нуқтаи назар гуфтан мумкин аст, ки ҷойи ҷамъиятӣ бо ҳузур доштани одамон алоқаманд буда, вайрон намудани қоидаҳои рафтор дар ҷойҳои муносибати одамон аз ҷониби як шахс метавонад манфиати дигар шах-

---

[1] Готовцев А.В. Организационно-правовые вопросы взаимодействия милиции и внутренних войск в охране общественного порядка: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2000. – С. 13.

[2] Организация деятельности служб и подразделений полиции по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности: учебник / под ред. В.В. Гордиенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2013. – С. 46.

соне, ки дар он ҷо ҳузур доранд халалдор намояд[1]. Бо ҳамин мақсад дар қонунгузорӣ низ баъзе ҳолатҳо «ҷой» ҳамчун аломати иловагии асосии тарафи объективии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё ҷиноят ба ҳисоб меравад. Мисол, майдаавбошӣ, вандализм, нушидани нӯшокиҳои спиртӣ дар кӯча, боғ ва ғайра.

Муносибатҳои ҷамъиятие, ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ба вуҷуд меоянд бо меъёрҳои ҳуқуқӣ ва дигар меъёрҳои иҷтимоӣ ба танзим дароварда мешаванд.

Нақши асосиро оид ба танзими муносибатҳо дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ меъёрҳои ҳуқуқӣ, аз ҷумла меъёрҳои конститутсионӣ ишғол менамоянд. Меъёрҳои мазкур салоҳияти соҳавии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ҳокимияти иҷроия ва шахсони мансабдорро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муайян менамоянд. Тибқи талаботи Конститутсия дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис додан ва фаъолият намудани иттиҳодияҳои ҷамъиятие, ки мақсад ва ё ҳаракатҳои онҳо барои ба тариқи зӯрӣ тағйир додани асосҳои сохтори конститутсионӣ ва ё вайрон намудани якпорчагии Ҷумҳурии Тоҷикистон равона шудааст, манъ мебошад[2].

Инчунин меъёрҳо вобаста ба танзими муносибатҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои дохилиидоравии мақомоти давлатӣ ва дигар санадҳои меъёрию қонунгузорӣ муқаррар карда шудаанд.

---

[1] Савин М.Я. Эффективность административно-правовой деятельности органов внутренних дел в сфере охраны общественного порядка и ее оценка: пособие. – М., 1990. – С. 60.

[2] Ниг: Моддаи 8 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми ноябри соли 1994 бо тағйиру иловаҳо аз 26-уми сентябри соли 1999, 22-юми июни соли 2003 ва 22-юми майи соли 2016 (бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ). – Душанбе: Ганҷ, 2016. – С. 12.

Дар мавриди таъмини тартиботи ҷамъиятӣ сухан гуфта, нақши дигар меъёрҳои иҷтимоиро дар танзими чунин зуҳуроти ҷамъиятӣ фаромӯш набояд кард. Яъне дар танзими муносибатҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ меъёрҳои ахлоқӣ, одату анъана, зебоипарастӣ ва дигар меъёрҳои иҷтимоӣ ба таври васеъ истифода бурда мешаванд. Ин меъёрҳо ба шаҳрвандон иҷрои ӯҳдадориҳои ахлоқиро дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ вогузор намуда, ҳамчун воситаи асосии огоҳонии рафтори зиддиҷамъиятӣ баромад менамоянд.

Маънавиёти ҷомеаи муттамаддин шаҳрвандонро дар руҳияи бечуну чаро иҷро намудани қонунҳо, эҳтироми ҳуқуқ, қадру қимати дигар шаҳрвандон, риояи қоидаҳои зист, ба рафторҳои гуногуни зидди ҷамъиятӣ муросо накардан, софдилона иҷро намудани ӯҳдадории худ ва масъулиятнокиро дар назди ҷомеа тарбия менамояд.

Дар қатори ин меъёрҳои ахлоқӣ чораҳои таъсиррасониро нисбати вайронкунандагони тартиботи ҷамъиятӣ муқаррар менамоянд. Рафтори зиддиҷамъиятии шахс метавонад мавзӯи баррасӣ дар судҳои рафиқона, ҷаласаҳои соҳибмулкон, ташкилоти ҷамъиятӣ, коллективҳои меҳнатӣ ва ғайра гардад. Вазъи тартиботи ҷамъиятӣ ва мустаҳкамии он дар давлат бештар аз риоя намудани меъёрҳои ахлоқ ва қоидаҳои ҳамзистӣ, инчунин аз самаранокии тарбияи ахлоқии шаҳрвандон вобастагии калон дорад.

То кадом андозае, ки ҷомеа мутамаддин ва пешрафта гардад ҳамон қадар аҳаммиятнокии риояи тартиботи ҷамъиятӣ аз ҷониби шаҳрвандон зиёд мегардад. Чи қадаре, ки тараққиёт пеш равад ва дараҷаи тамаддуни ҷамъият зиёд гардад, ҳамон қадар аз тарафи шаҳрвандон риояи тартиботи ҷамъиятӣ аҳаммиятноктар мегардад. Зарурати мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва риояи қатъии меъёрҳои батанзимдарорандаи муносибатҳои ҷамъиятӣ дар ин соҳа ба манфиати

халқ, давлат ва ҷамъият мебошад, зеро онҳо баёнгари иродаи бештари шаҳрвандон мебошанд. Ҳамчунин, мустаҳкамии тартибот дар давлат ба тараққиёт ва ташаккули муносибатҳои ҷамъиятӣ мусоидат намуда, ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, корхона, ташкилот ва муассисаҳо ба тавре, ки онҳо ҳавасманданд, ҳифз карда мешаванд.

Масъалаҳо вобаста ба мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ таҳти диққат ва ғамхории доимии давлату ҷамъият қарор мегирад. Давлат диққати махсусро ба тарбия ва ҳисси баланди шаҳрвандӣ, эҳтироми қонунгузорӣ ва қоидаҳои ахлоқӣ, оштинопазир будан ба вайронкунандагони қонуният ва омода буданро барои фаъолона иштирок намудан дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ зоҳир менамояд.

Диққати махсус ба ҳимояи ҳуқуқии шахсият, кафолатнокии амалигардонии ҳуқуқи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва озодии шаҳрвандон дода мешавад. Дар як вақт сатҳи масъулиятнокии ҳар як шаҳрванд дар назди коллективи меҳнатии худ, давлат ва ҷамъият зиёд мегардад. Зина ба зина чораҳои хусусияти меъёрӣ, ташкилӣ ва тарбиявидошта, ки ба мустаҳкам намудани асосҳои ҳуқуқии давлатдорӣ, ҳаёти ҷамъиятӣ ва муқовимат ба ҳуқуқвайронкуниҳо равона карда шудаанд, андешида мешаванд.

Чораҳои зарурӣ оид ба мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қӯшунҳои дохилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 28-уми декабри соли 1993, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми ноябри соли 1994, Қонуни конститутсиони Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулодда» аз 3-юми ноябри соли 1995, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми декабри

соли 2008, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 22-юми июни соли 2023, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ» аз 25-уми марти соли 2011, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба экстремизм» аз 2-юми январи соли 2020, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муқовимат ба терроризм» аз 23-юми декабри соли 2021, Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсеаи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ» аз 30-юми июни соли 2012 ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва санадҳои дохилиидоравии мақомоти давлатӣ муайян карда шудаанд.

Тартиботи ҷамъиятӣ дорои мазмуни моддӣ, иродавӣ ва ҳуқуқӣ мебошад.

Мазмуни моддӣ. Бо мазмуни моддӣ, тартиботи ҷамъиятиро ҳамчун маҷмуи муносибатҳои воқеии дар ҷамъият ҷойдошта фаҳмидан мумкин аст. Асосҳои моддии тартиботи ҷамъиятиро сохти иқтисодии ҷомеа, низоми сиёсии ҳокимияти давлатӣ, намуди демократия дар давлат, низоми муносибатҳои ҷамъиятӣ ва зарурати батартибдарории онҳо, эҳтиёҷоти воқеӣ ва манфиати аъзоёни ҷомеа ташкил менамоянд.

Мазмуни иродавӣ. Тартиботи ҷамъиятӣ дорои мазмуни иродавӣ аст ва рафтори иштирокчиёни он иродавӣ сурат мегирад. Дар навбати худ ирода ба намуди ҳиссиёти рӯҳии инсон (иродаи инфиродӣ) ва иродаи ҷамъиятӣ (иродаи гурӯҳи махсус, синфҳо, давлат) ҷудо карда мешавад.

Хоҳиши шахсият дар ҳаракатҳои шууронаи ӯ ба назар мерасад, ки барои расидан ба мақсадҳои муайян ба вуҷуд меояд. Ҳаракатҳои иродавии шахсият функсияи рӯҳии инсон ба шумор рафта, ба ҳаёти воқеӣ алоқаманд аст ва аз он воба-

стагӣ низ дорад. Амал ва ё кирдори содирнамудаи шахси алоҳида дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ мумкин аст ба талабот мувофиқат кунад ва имконият дорад, ки тартиботи ҷамъиятиро мустаҳкам намояд ё ин ки ба манфиати ҷомеа равона набошад. Аз ин рӯ, моро зарур аст, ки дар шуури инсон эҳтиром намудани меъёрҳои иҷтимоие, ки тартиботи ҷамъиятиро танзим менамоянд ташаккул диҳем. Инсонро бояд чунон тарбия намоем, ки риоя намудани тартиботи ҷамъиятиро, ҳамчун одат қабул намояд[1].

Ба ҷомеаи дорандагони иродаи ҷамъиятӣ коргарон, соҳибкорон, зиёиён, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва ғайра дохил мешаванд.

Яке аз намудҳои иродаи ҷамъиятӣ ин иродаи давлат ба шумор меравад. Мазмуни ин ирода, аз иқтисодиёт, манфиатҳои сиёсӣ ва мақсади халқ, ки дорои ҳокимияти давлатӣ мебошад, вобастагии калон дорад.

Иродаи давлат дар қонун муайян гардидааст, ки умумиҳатмӣ мебошад. Нишондод ва қоидаҳои меъёрҳои ҳуқуқӣ рафтори одамонро дар ҷойҳои ҷамъиятӣ муайян мекунанд. Яъне давлат иродаи хешро дар меъёрҳои ҳуқуқӣ зоҳир менамояд, ки муносибат, хусусият ва дигар ҷонибҳои муҳимми тартиботи ҷамъиятиро ба танзим медарорад. Он ба рафтор ва амал, яъне иродаи иштирокчиёни муносибатҳои тартиботи ҷамъиятӣ таъсир мерасонад. Иродаи охирин бояд, ба иродаи давлат, ки дар меъёрҳои ҳуқуқӣ баён гардидааст, мувофиқат намояд.

Мазмуни ҳуқуқӣ. Тартиботи ҷамъиятӣ дар мазмуни ҳуқуқӣ аз маҷмӯи меъёрҳои ҳуқуқии аз ҷониби давлат муқарраршудае иборат мебошад, ки рафтори зарурии одамонро дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ муайян менамояд.

---

[1] Попов Л.Л., Шергин А.П. Управление. Гражданин. Ответственность: учебное пособие. – М.: «Наука», 2015. – С. 51.

Меъёрҳои ҳуқуқие, ки дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ амал менамоянд, рафтори одамонро ба роҳҳои зерин, аз қабили муайян намудани қоидаҳои рафтори зарурӣ; ворид намудани манъкуниҳо барои содир намудани кирдорҳои ба ҷомеа зарарнок; муайян намудани ҷавобгарӣ барои вайрон намудани ин манъкуниҳо; муайян намудани салоҳият ва батанзимдарории фаъолияти субъектони ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, муқаррар менамоянд. Ҳамин тавр, батанзимдарории ҳуқуқӣ доираи васеи муносибатҳои ҷамъиятиро, ки дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ба миён меоянд, дар бар мегирад.

Меъёрҳои ҳуқуқии баррасишаванда бо назардошти танзими рафтори иштирокчиёни ҳифз ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба намудҳои зерин ҷудо карда мешаванд:

– меъёрҳои муайянкунандаи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандон дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ;

– меъёрҳои муайянкунандаи салоҳияти мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳо дар соҳаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– меъёрҳои батанзимдарорандаи фаъолияти итиҳодияҳои ҷамъиятие, ки дар ҳифз ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ иштирок мекунанд.

Меъёрҳои муайянкунандаи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандон дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ.

Ин меъёрҳо, яке аз гурӯҳи калони меъёрҳои соҳавиро ташкил менамоянд. Онҳо ҳуқуқ, уҳдадорӣ ва ҷавобгарии шаҳрвандонро дар ин соҳа муайян мекунанд.

Шаҳрвандон ҳуқуқ ба оромӣ ва шароити хуби меҳнат ва истироҳатро доранд. Дар ин ҷода тибқи талаботи Конститутсия таъмини шароити арзандаи зиндагонии одамон вазифаи иҷтимоии давлат муайян карда шудааст. Ҳукмфармо будани

тартиботи ҷамъиятӣ ба шаҳрвандон имконият медиҳад, ки вақти холигии худро оромона гузаронанд, ба ҷойҳои ҷамъиятӣ бе ягон мамониат ҳозир шаванд ва барои фаъолияти муътадили меҳнатӣ шароити хубу арзанда пайдо намоянд. Шаҳрвандон ҳуқуқ доранд ба мақомоти салоҳиятдор барои ҳимоя намудани онҳо аз таҷовузҳои ҷиноятӣ ва дигар қонуншиканиҳо муроҷиат намоянд.

Шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии иштироки шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд. Тибқи талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ шаҳрвандон ҳуқуқ доранд, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бо роҳи дохил гардидан дар ҳайати аъзои дастёрони ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатии милитсия, шуроҳои ҷамъиятӣ, шуроҳои собиқадорон, инчунин шахсони дигаре, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва мубориза бар зидди ҷинояткорӣ мусоидат менамоянд, иштирок намоянд. Ҳамчунин, иштироки барасмиятдароварданашудаи шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ қонунгузорӣ кафолат медиҳад.

Амалҳои қонунии шаҳрвандон, ки барои пешгирӣ намудани кирдорҳои ғайриқонунӣ ва дастгир намудани шахсони ҷиноятсодиркарда равона гардидааст, мавриди ҷавобгарӣ қарор намегиранд, ҳатто дар ҳолате, ки онҳо ба шахси қонуншикан зарари баробар расонида бошанд.

Шаҳрвандон ҳуқуқи худмуҳофизаткунӣ доранд. Тибқи моддаи 40 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – КҶ ҶТ) ҳаракате, ки дар ҳолати мудофиаи зарурӣ, яъне ҳангоми ҳимояи шахсият ва ҳуқуқҳои мудофиакунанда ё шахси дигар, манфиатҳои бо қонун ҳифзшавандаи ҷомеа ё давлат аз таҷовузи барои ҷамъият хавфнок бо роҳи расонидани зарар ба

таҷовузкунанда содир шудааст, агар ин таҷовуз бо зӯроварӣ барои ҳаёти мудофиакунанда ё шахси дигар хавфнок бошад, ё ин ки бо таҳдиди бевоситаи истифодаи чунин зӯроварӣ алоқаманд бошад, ҷиноят ҳисобида намешавад[1].

Муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда ба шаҳрвандон имконият медиҳад, ки ба мақомоти салоҳиятдор бо мақсади мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва такмил додани фаъолияти мақомот ва ташкилоте, ки дар таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ширкат меварзанд, фикру мулоҳизаҳо ва эроду пешниҳодҳои худро манзур намоянд.

Ҳуқуқи шаҳрвандонро дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ, ҳатман дар алоқамандӣ бо уҳдадориҳои онҳо дида баромадан зарур аст. Ягонагии ҳуқуқ ва уҳдадорӣ дар ҷомеаи муосир бо назардошти манфиати ҷомеа ва шахсият ба назар гирифта мешавад. Чи хеле, ки маълум аст, дар ҷомеа ҳаёт ба сар бурдан ва аз иҷрои уҳдадориҳои ҷомеа озод будан номумкин аст. Шаҳрвандон уҳдадоранд, ки талаботи меъёрҳои ҳуқуқӣ ва дигар меъёрҳои иҷтимоии соҳаи тартиботи ҷамъиятиро риоя ва иҷро намоянд.

Шаҳрвандон бояд манъкуниҳоеро, ки дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ муқаррар гардидаанд, риоя намоянд. Содир намудани амалҳои (беамалии) зерин ҳамчун ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ бо меъёрҳои ҳуқуқӣ манъ карда шудаанд: бо таври таҳқиромез дарафтодан ба одамон, ҳамчунин содир намудани дигар кирдорҳои ба ин монанд, ки тартиботи ҷамъиятӣ ва осудагии одамонро халалдор мекунад (майдаавбошӣ); зишту касиф намудани бино ва дигар иншоот, расонидани зиён ба молу

[1] Ниг.: Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми майи соли 1998, таҳти № 574 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1998. – №9. – Мод. 68-69.

мулк, нақлиёти ҷамъиятӣ ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ, ҳангоми ҷой надоштани аломати ҷиноят (вандализм); халалдор кардани оромӣ, дар ҷойҳои ҷамъиятӣ нӯшидани машруботи спиртӣ ё кашидани маҳсулоти тамоку; ҷалб кардани ноболиғон ба рафторҳои зиддиҷамъиятӣ, қиморбозӣ, бардурӯғ даъват кардани хадамоти махсус, тирпаронӣ аз силоҳи оташфишон дар маҳаллаҳои аҳолинишин, ҷойҳои ҷамъиятӣ ва дигар ҷойҳои барои ин мақсад пешбининагардида, муомилоти ғайриқонунӣ бо маводи тарфгарӣ (пиротехникӣ); риоя накардани қоидаҳо, меъёрҳо ва дастурамалҳо дар бораи баҳисобирии маводи тарканда, маскуният бе шиноснома ё бидуни қайд, аз тарафи шахсони мансабдор ва шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон риоя накардани тартиботи муқаррargardидаи вуруди шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд; риоя накардани қоидаҳои муқарраршуда дар шароити вазъияти фавқулода ва ҷангӣ, ғайриқонунӣ додани ашёҳои манъшуда ба шахсони дар муассисаҳои ислоҳӣ нигоҳдошташаванда, риоя ё иҷро накардани қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхтор ва ғайра[1].

Ҷойи муҳимро дар байни меъёрҳои муайянкунандаи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандон дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ меъёрҳои ҳуқуқие, ташкил медиҳанд, ки кафолати ҳуқуқии шаҳрвандонро дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ муайян менамоянд. Яъне, меъёрҳое, ки риояи талаботи принсипи қонуниятро дар фаъолияти мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдори татбиққунандаи чораҳои таъсиррасонӣ барои вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ муқаррар менамоянд, меъёрҳои муайянкунандаи ҳуқуқи шаҳрвандон доири арзу шикоят ба мақомот ва шахсони мансабдор, меъёрҳои муайян-

[1] Ниг.: Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми декабри соли 2008, таҳти № 455 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2008. – № 12. – Қ. 1. – Мод. 989.

кунандаи ҷавобгарии мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор барои амали (беамалии) ғайриқонунӣ ва ғайра.

Меъёрҳои муайянкунандаи салоҳияти мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор дар соҳаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ. Ба ин гурӯҳи меъёрҳо меъёрҳое дохил мешаванд, ки ҳуқуқ, уҳдадорӣ, ҷавобгарии мақомот ва шахсони мансабдор, шакл ва усулҳои фаъолияти онҳоро дар самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, муайян мекунанд.

Меъёрҳои мазкур дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» бо мазмуни принсипҳо ва самтҳои асосии фаъолияти милитсия, фаъолияти милитсия ва ҳуқуқи шаҳрвандон, ҳуқуқ ва уҳдадориҳои милитсия, асосҳои ҳуқуқӣ ва тартиби истифодаи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон аз тарафи корманди милитсия[1]; дар Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо мазмуни чораҳои пешгирӣ оид ба ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки аз тарафи мақомоти салоҳиятдор ва шахсони мансабдор истифода бурда мешаванд[2]; дар Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ бо мазмуни чораҳои пешгирӣ[3]; дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ» бо мазмуни чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ[4] ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ бо мазмунҳои гуногуни иф-

---

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2004. – №5. – Мод. 352.

[2] Ниг.: Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22-юми июли соли 2013, таҳти № 975 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2013. – № 7. – Мод. 502.

[3] Ниг.: Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3-юми декабри соли 2009, таҳти № 564 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №12. – Мод. 815-816.

[4] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ» аз 25-уми марти соли 2011, таҳти № 687 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2011. – № 3. – Мод. 155.

шокунандаи салоҳияти мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдор дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, пешбинӣ карда шудаанд.

Меъёрҳои баррасишуда имкониятҳои моддӣ-техникӣ ва ҳуқуқии мақомоти салоҳиятдори давлатӣ ва шахсони мансабдори онҳоро дар ҳифз ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муқаррар менамоянд.

Меъёрҳои батанзимдорандаи фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятие, ки дар ҳифз ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ иштирок мекунанд. Солҳои охир, махсусан даврони амалкарди ислоҳоти милитсия санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравие ба тасвиб расидаанд, ки фаъолияти сохторҳои ташкилии ҷамъиятиро, ба монанди Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар ислоҳоти милитсия, Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва дигар институтҳои ҷамъиятии ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, бахусус ба МКД мусоидаткунандаро ба танзим медароранд. Ба ҳайси чунин санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дохилиидоравӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 22 июни соли 2023, Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 11-уми ноябри соли 2014, Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи «Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия дар ҷойҳо» аз 10-уми июни соли 2017 ва ғайраро номбар намудан мумкин аст, ки вазифа, функсия, тартиби ташкил, барҳамдиҳӣ, ташкили кор, ҳуқуқ, уҳдадорӣ, шакл ва усулҳои корӣ ва ташкили ҳамкории

иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ бо мақомоти давлатиро дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муқаррар менамоянд.

Тартиботи ҷамъиятӣ бо дигар соҳаи ҳаёти ҷамъиятӣ алоқаи зич дорад, ки яке аз онҳо ин амнияти ҷамъиятӣ мебошад. Амнияти ҷамъиятиро таъмин намудан, вазифаи мақомоти давлатӣ, аз ҷумла МКД ва хусусан милитсия мебошад.

Ба соҳаи амнияти ҷамъиятӣ он муносибатҳои ҷамъиятие дохил мегарданд, ки барои бартараф намудан ё ин, ки пешгирӣ намудани таҳдид ба ҳаёт ва саломатии одамон ва моликияти онҳо алоқаманд мебошад. Вайроншавии амнияти ҷамъиятӣ бо сар задани ҳодисаҳо ва сарчашмаҳои хатараш баланд алоқаманд буда, муносибатҳо дар соҳаи мазкур бо меъёрҳои ҳуқуқӣ ба танзим даровarда мешаванд.

Риоя намудан ва иҷрои муқарраротि меъёрҳоро оид ба амнияти ҷамъиятӣ бо истифода бурдани чораҳои маҷбуркунӣ, давлат ва мақомоти он кафолат медиҳад.

Мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ имконияти баланд бардоштани амнияти ҷамъиятиро ба вуҷуд меорад. Зеро таъмини боэътимоди тартиботи ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани ин ё он чорабиниҳои оммавӣ (бозиҳои варзишӣ, намоишҳо, роҳпаймоиҳои осоишта, маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо ва ғайра) дар як вақт таъмин намудани амнияти ҷамъиятиро ба миён меорад. Яъне, чорабиниҳо ҷиҳати таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳолатҳои зикршуда бо мақсади бартараф намудани оқибатҳои хавфнок, ҳифзи ҳаёту саломатии одамон ва моликияти онҳо хизмат менамояд. Дар як вақт риоя намудани қоида ва талаботи амнияти ҷамъиятӣ (қоидаҳои бехатарии нақлиёт, қоидаҳои истифодабарии иншоотҳои варзишӣ дар вақти гузаронидани мусобиқа ва ғайра) шароити мусоид ҷиҳати нигоҳдории тартиботи ҷамъиятӣ ба шумор меравад.

Лекин новобаста аз алоқамандии мустаҳками ин ду зуҳуроти ҳуқуқӣ бояд қайд намоем, ки онҳо дорои ҳадафу ва-

зифаҳои алоҳида низ мебошанд. Агар, дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба ғайр аз меъёрҳои ҳуқуқӣ дигар меъёрҳои иҷтимоӣ низ ба таври васеъ истифода бурда шаванд, аммо танзими муносибатҳо оид ба таъмини амнияти ҷамъиятӣ чунин хусусиятро надорад. Дар мавриди дигар, вайроншавии амнияти ҷамъиятӣ боиси вайроншавии тартиботи ҷамъиятӣ гардида, на ҳама вақт вайроншавии тартиботи ҷамъиятӣ амнияти ҷамъиятиро вайрон менамояд.

Дар тақвият ба гуфтаҳои боло барои бозҳам аниқтар намудани фарқияти байни тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ моро зарур аст, ки муқаррароти дахлдори Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистонро (минбаъд – КҲМ ҶТ) мавриди таҳлил қарор диҳем. Тибқи муқаррароти боби 26 КҲМ ҶТ намуди ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурие пешбинӣ мегарданд, ки дар натиҷаи содир гардидани онҳо муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ вайрон карда мешаванд[1].

Дар навбати худ ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурие, ки ба соҳаи амнияти ҷамъиятӣ равона гардидаанд, дар як қатор моддаҳои бобҳои дахлдори КҲМ ҶТ пешбинӣ карда шудаанд: моддаи 287 (Риоя накардани қоидаҳои муҳофизат аз сӯхтор дар нақлиёти роҳи оҳан, ҳавоӣ, обӣ, автомобилӣ ва нақлиёти техникӣ), моддаи 288 (Риоя накардани қоидаҳои ҳамлунақли маводи хавфнок тавассути нақлиёти роҳи оҳан, обӣ, автомобилӣ ва барқӣ), моддаи 467 (Тирпаронӣ аз силоҳи оташфишон дар маҳаллаҳои аҳолинишин, ҷойҳои ҷамъиятӣ ва ғайра.

Ҳамчунин, дар КҶ ҶТ боби 21 ҷиноятҳо ба муқобили амнияти ҷамъиятӣ ва боби 25 ҷиноятҳо ба муқобили тартибо-

[1] Ҳайдарзода М.П. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 8- 20.

ти ҷамъиятӣ ва ахлоқ номгузорӣ карда шудаанд, ки шаҳодат аз фарқияти муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ мебошанд.

§ 2. Таносуби тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ бо дигар соҳаҳои фаъолияти ҳаётӣ

Барои муайян намудани мафҳум ва моҳияти тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ аҳаммияти муҳимро масъалаи таносуби онҳо бо дигар соҳаҳои фаъолияти ҳаётӣ, аз қабили тартиботи ҳуқуқӣ, тартиботи давлатӣ, қоидаҳои зист ва ғайра ташкил менамоянд. Омӯзиши таносуби тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ бо соҳаҳои ҳаётии қайдгардида имконият медиҳад, ки фарқият миёни муносибатҳои ҷамъиятии вобаста ба тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ тааллуқдошта муайян карда шаванд.

Тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва тартиботи ҳуқуқӣ. Соҳаи тартиботи ҳуқуқӣ он қисми муносибатҳои ҷамъиятиро дар бар мегирад, ки бо меъёрҳои ҳуқуқӣ ба танзим дароварда мешаванд[1]. Тартиботи ҷамъиятӣ ва соҳаи тартиботи ҳуқуқие, ки бо маънои маҳдуд дида баромада мешаванд, дар бисёр ҳолат ба якдигар монандӣ доранд. Онҳо дар он қисмат ба якдигар монанданд, ки тартиботи ҷамъиятиро меъёрҳои ҳуқуқӣ ба танзим медароранд. Он қисмати муносибатҳое, ки дар самти тартиботи ҷамъиятӣ бо меъёрҳои моддӣ, маънавӣ, қоидаҳои зист ба танзим дароварда мешаванд ба тартиботи ҳуқуқӣ дахл надоранд, аммо дар якҷоягӣ бо меъёрҳои ҳуқуқ моҳияти тартиботи ҳуқуқиро пурра менамоянд.

Тартиботи ҳуқуқӣ маҳаки асосии тартиботи ҷамъиятиро ташкил медиҳад, зеро давлат бо ёрии меъёрҳои ҳуқуқ муноси-

[1] Воронов А.М. Проблемы теории и практики обеспечения общественной безопасности Российской Федерации. – М.: «Спарк», 2011. – С. 54.

батҳои муҳимро дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ба танзим медарорад. Ин муносибатҳо аз тарафи давлат ҳифз карда мешаванд ва дар ҳолати зарурӣ бо истифода аз чораҳои маҷбуркунии давлатӣ дастгирӣ меёбанд.

Амнияти ҷамъиятӣ ва тартиботи ҳуқуқӣ ҳамчун қисм ва таркиб ҳаммуносибанд. Чунин таносуб бо он асоснок карда мешавад, ки муносибатҳо дар соҳаи амнияти ҷамъиятӣ бо меъёрҳои ҳуқуқӣ ба танзим дароварда мешаванд. Аз ин рӯ, қайд кардан зарур аст, ки амнияти ҷамъиятӣ қисми асосӣ ва таркибии тартиботи ҳуқуқиро ташкил менамояд.

Тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва ободонии ҷомеа. Дар зери мафҳуми ободонии ҷомеа, банақшагирии оқилона ва сохтмони маҳалҳои аҳолинишин, ҷойҳои ҷамъиятӣ, барқарор намудан ва нигоҳдории онҳо барои дуруст ба роҳ мондани шароит, меҳнати муътадилу оромона ва истироҳати одамон фаҳмида мешавад. Бисёре аз масъалаҳои ободонии ҷомеа, ба мисли банақшагирии мақсаднок ва таҷҳизонидани ҷойи истироҳати шаҳрвандон, дигар ҷойҳое, ки одамон омаду рафт менамоянд, дар нуқтаҳои аҳолинишин ҷойгир будани ҷойҳои савдо ва хӯроки умумӣ, театр ва кинотеатр, майдонҳои варзишӣ ва ғайра ба вазъи мавҷудаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ таъсири ҷиддӣ расонида метавонад. Зеро ободӣ ва тартибот дар ҷойҳои ҷамъиятӣ имконияти дар одамон ба вуҷуд овардани эҳтиром ба муносибатҳои ҷамъиятӣ, паст гаштани дараҷаи таҳдид ба амнияти ҷамъиятиро доро мебошад.

Дар сурати баръакс, яъне вайрону валангор будани ҷойҳои ҷамъиятӣ, бад будани равшаннокии кӯчаҳо, майдончаҳои назди биноҳо, даромадгоҳҳо, боғсаройҳо бештари вақт барои вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ, ба вуҷуд омадани сӯхтор, эпидемия, эпизоотия ва дигар масъалаҳои сирояткунанда мусоидат менамоянд.

Дар навбати худ тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва ободонии ҷомеа соҳаҳои гуногуни ҳаёти инсонӣ ба ҳисоб мераванд. Нисбат ба тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ соҳаи ободонии ҷомеа муносибати одамонро нисбат ба ашёҳои моддии муҳити зист зиёдтар нишон медиҳад[1]. Мавҷудияти қоидаҳои беҳдошт, зебоипарастӣ ва дигар муносибатҳои иродавии одамон моҳияти ободонии ҷомеаро дар фарқият аз тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ ошкор менамояд.

Тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва тартиботи давлатӣ. Мафҳуми тартиботи давлатӣ дар қонунгузорӣ дар қатори тартиботи ҷамъиятӣ ба таври васеъ истифода бурда шудааст. **Тартиботи ҷамъиятӣ** – ин низоми муносибатҳои ҷамъиятие, ки мавҷудияти он амнияти шахсӣ ва ҷамъиятиро таъмин менамояд, фаҳмида мешавад. Таҳлили қонунгузорӣ нишон медиҳад, ки тартиботи давлатӣ назар ба тартиботи ҷамъиятӣ соҳаи васеи ҳаёти ҷамъиятиро дар бар мегирад. Дар навбати худ тартиботи давлатӣ ба пуррагӣ самти тартиботи ҷамъиятиро дар бар намегирад. Он ба монанди тартиботи ҳуқуқи маҳакӣ асосии тартиботи ҷамъиятиро ташкил намуда, моҳият ва мазмуну муҳтавои амнияти ҷамъиятиро муайян менамояд.

Муайян намудани алоқамандӣ ва фарқият миёни тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ бо дигар соҳаҳои гуногуни ҳаёти ҷамъиятӣ, имконият медиҳад, ки салоҳияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар субъектони дахлдорро дар соҳаи мазкур тақсим намоем.

---

[1] Боер В. Теоретико-правовое обеспечение общественного порядка и общественной безопасности в современных условиях // Законность. – 2013. – № 5. – С. 11-16.

§ 3. Мазмуни ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти он

Дар зери моҳияти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ амалӣ намудани чораҳои гуногун аз ҷониби мақомоти давлатӣ дар ҳамкорӣ бо дигар субъектони дахлдор баҳри таъмини ҳифзи ҳаёт ва саломатии одамон, обрую эътибор, ҳифзи ҳуқуқ, озодӣ ва манфиати қонунии шаҳрвандон, муҳофизати манфиати корхона, муассиса ва ташкилот, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва амалҳои ҷиноятӣ, дар назар дошта мешаванд.

Мақсади асосии ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз муҳайё намудани ҳукмфармоии оромӣ дар минтақаҳои аҳолинишин, шароити хуби меҳнатӣ ва истироҳатии одамон, фаъолияти муътадили мақомоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, коллективҳои меҳнатӣ ва ғайра иборат мебошад.

Таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ мақсади огоҳкунӣ, пешгирӣ ва бартараф сохтани сабабу шароитҳоеро дорад, ки боиси ба вуҷуд овардани оқибатҳои хавфнок мегарданд, аз он ҷумла, оқибатҳои хавфноки ҳаёту саломатии одамон, моликияти шаҳрвандон, корхона, муассиса, ташкилот.

Низоми чораҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ бо меъёрҳои ҳуқуқ муайян карда мешаванд. Яъне, аз ҷониби мақомоти салоҳиятдор қабул намудани санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқие, ки рафтори одамонро дар ин соҳаҳои фаъолият танзим менамояд. Инчунин, аз ҷониби мақомоти салоҳиятдор, шахсони мансабдор ва дигар субъектони дахлдор дар ҳаёт татбиқ намудани муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи рафтори одамон дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ.

Амалигардонии чораҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ дар фаъолият оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва дигар амалҳои зидди-

ҷамъиятӣ, ҷалб намудани гуноҳкорон ба ҷавобгарӣ, ҳамкорӣ бо мақомот ва дигар субъектони салоҳиятдор дар муҳайё намудани шароитҳои муътадили бехатарӣ барои муносибати шаҳрвандон ва қонеъ гардонидани талаботи моддӣ ва маънавии онҳо, таъмини амалигардонии кафолати ҳуқуқи шаҳрвандон оид ба ҳифз аз ҳолатҳои хавфноки ҷамъиятӣ ва ғайра зоҳир меёбанд.

Хусусияти мураккаби соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ зарурати истифодаи шаклу усулҳои гуногуни ҳифз намудани онҳоро тақозо менамояд. Вобаста ба хусусияти танзими ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаҳои номбурда, тарзҳои зерини амалӣ намудани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ба роҳ монда мешавад: маъмурӣ-ҳуқуқӣ, оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ ва ҳуқуқӣ-маданӣ.

Ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ба воситаи чораҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, ин пеш аз ҳама истифодаи чораҳои таъсиррасонии маъмурӣ, хусусан огоҳкунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаҳои қайдгардида ва дар татбиқи ҷазои маъмурӣ нисбати ҳуқуқваронкунанда амалӣ гардонида мешавад.

Ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ба воситаи чораҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ бошад, тибқи қонунгузорӣ дар гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ бо роҳи огоҳонӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноят, дастгир намудани шахсоне, ки ҷиноят содир намудаанд, инчунин дар ҷустуҷӯ ҳастанд ва дастгир намудани шахсоне, ки аз суд ва тафтишот пинҳон гардидаанд, амалӣ гардонида мешавад.

Ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ба воситаи чораҳои ҳуқуқӣ-ҷиноятӣ ин ба воситаи тадбиқи ҷазо нисбат ба шахси гуноҳкор ба тартиби муайяннамудаи қонунгузории ҷиноятӣ ва мурофиавии ҷиноятӣ ба роҳ монда мешавад.

Ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ба воситаи чораҳои ҳуқуқӣ-маданӣ дар истифодабарии воситаҳои ҳуқуқӣ-маданӣ, бо мақсади ҳифзи ҳуқуқ ва манфиати қонунии шаҳрвандон, корхона, муассиса ва ташкилот аз ҳуқуқвайронкуниҳое, ки зарари моддӣ ва маънавӣ дидаанд, иборат мебошад.

Ҳамин тавр, мавҷудияти тарзҳои гуногуни ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ аз мавҷуд будани намудҳои ҷудогонаи фаъолияти ташкили-ҳуқуқие, ки мақомоти давлатӣ дар ҳамкорӣ бо дигар субъектони дахлдори соҳавӣ амалӣ мегарданд, вобастагӣ доранд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мафҳуми тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятиро пешниҳод карда, тафовут ва алоқамандии онҳоро нишон диҳед.

2. Асосҳои ҳуқуқии батанзимдарории тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ кадомҳоянд?

3. Мазмуни моддӣ, иродавӣ ва ҳуқуқии тартиботи ҷамъиятиро шарҳ диҳед.

4. Оид ба меъёрҳои муайянкунандаи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандон дар соҳаи тартиботи ҷамиятӣ маълумот диҳед.

5. Вобаста ба меъёрҳои муайянкунандаи салоҳияти МКД ва шахсони мансабдор дар соҳаи тартиботи ҷамиятӣ маълумот диҳед.

6. Оид ба меъёрҳои батанзимдарорандаи фъолияти итиҳодияҳои ҷамъиятие, ки дар ҳифз ва таъмини тартиботи ҷамияти иштирок мекунанд маълумот диҳед.

7. Алоқамандӣ ва фарқияти тартиботи ҷамъиятӣ аз амнияти ҷамъиятӣ, тартиботи ҳуқуқӣ ва тартиботи давлатӣ дар чӣ зоҳир мешавад?

8. Меъёрҳои ҳуқуқӣ дар танзими тартиботи ҷамъиятӣ чӣ аҳаммият доранд ва ба кадом гурӯҳҳо тақсим карда мешаванд?

9. Низоми чораҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ кадом шаклҳоро дар бар мегирад?

10. Мазмун ва моҳияти асосии тартиботи ҷамъиятӣ аз чӣ иборат аст?

ФАСЛИ II
ВАЗЪИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИ СОХТОРИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

БОБИ 5.
ВАЗИФА, ФУНКСИЯҲОИ АСОСӢ ВА НИЗОМИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

§ 1. Вазифа ва функсияҳои асосии мақомоти корҳои дохилӣ

Мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун сохтори таркибии ҳокимияти иҷроия ба ҳисоб рафта, функсияҳои давлатро дар соҳаи муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар дохили давлат амалӣ мегардонад.

Фаъолияти МКД тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститутсиони ва қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, кодексҳо, қарорҳои якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, амру фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарор ва фармоишҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Низомномаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои дохилиидоравӣ ба роҳ монда мешавад.

Дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва зерқонунӣ вазифа ва функсияҳои асосии мақомоти корҳои дохилӣ муайян карда

шудаанд. Аз ин лиҳоз, моро зарур аст, ки вазифа ва функсияҳои МКД-ро аз якдигар фарқ намоем.

Вазифаҳои МКД. Вазифаҳои МКД – доираи он масъалаҳое мебошанд, ки ҳалли фаврии (бетаъхири) худро мехоҳанд ва баҳри расидан ба мақсади асосӣ - ҳимояи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон, моликият, муҳити табиат, манфиатҳои ҷамъият ва давлат аз таҷовузҳои зиддиҳуқуқӣ равона шудаанд.

Мутобиқи муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» вазифаҳои асосии мақомоти корҳои дохилӣ аз инҳо иборатанд: ҳимояи ҳаёт ва саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз кирдорҳои ғайриқонунӣ; пешгирӣ, рафъи ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо; ҳимояи манфиатҳои ҷамъиятию давлатӣ; таъмини тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ; ошкор намудан, таҳқиқ ва тафтиши ҷиноятҳо, ҷустуҷӯи шахсоне, ки ҷиноят содир кардаанд; ҳимояи ҳама гуна шакли моликият аз кирдорҳои ғайриқонунӣ; дар доираи муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидани таблиғоти ҳуқуқӣ дар байни шаҳрвандон, шахсони мансабдор, дар корхонаҳо, муассисаю ташкилотҳо, сарфи назар аз шакли моликият; таъмини амнияти ҳаракат дар роҳ; татбиқ ва иҷрои ҷазои маъмурӣ; амалӣ намудани назорати муҳоҷират дар доираи салоҳияти худ, танзими масъалаҳои будубоши гурезаҳо ва шахсоне, ки паноҳгоҳ меҷӯянд[1].

Функсияҳои асосии МКД. Мазмуни фаъолияти маъмурии милитсияро баамалбарории функсияҳои он ташкил карда, иҷрогардии онҳо бо татбиқгардии шакл ва усулҳои муайян ифода карда мешавад.

---

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2004. – №5. – Мод. 352.

Функсияҳои фаъолияти маъмурии милитсия аз талаботи объективии фаъолияти таҷрибавӣ бар меоянд. Шумора ва тавсифи функсияҳо аз омилҳои субъективӣ, яъне аз мақсад ва вазифаҳо вобаста аст, ки давлат дар назди кормандони МКД мегузорад.

Функсияҳо ин самтҳои асосии фаъолияти МКД мебошанд, ки имконияти ҳал намудани вазифаҳои дар назди мақомот вогузоршударо медиҳанд.

Дар алоқаманди ба ин функсияҳои фаъолияти маъмурии милитсия ба **умумӣ**, **махсус** (асосӣ) ва **таъминкунанда** тақсим мешавад.

Ба функсияҳои умумии фаъолияти маъмурии милитсия дохил мешаванд:

Функсияи банақшагирӣ ва пешгӯӣ – пешгӯӣ-тахмини илмии тағйирот дар инкишофи ҷараёни маълумоти бадастоварда ва таҳлили онҳо, инчунин дар натиҷаи комёбиҳои илмии бамиёномада ба ҳисоб меравад. Пешгӯӣ дар фаъолияти маъмурии милитсия аз муайян кардани самт ва мақсадҳои ин ё он равандҳое, ки дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва соҳаҳое, ки объекти фаъолияти маъмурии милитсия мебошанд ҷиҳати расидан ба мақсади муайян, амалӣ карда мешавад. Дар асоси пешгӯӣ банақшагирии ҷараёни фаъолияти самараноки ояндаи ҷузъу томҳои МКД ба роҳ монда мешаванд.

Функсияи ташкилӣ – ташкили низоми идоракунии самти фаъолияти маъмурии МКД-ро дар бар гирифта, ба воситаи сохтори муайян ва батанзимдарории равандҳои он дар ҷобаҷогузории ин низом амалӣ карда мешавад.

Функсияи мазкур маънои ташаккул, таҷдиди сохтор, ихтисори шуъбаву хадамот, мақомот, воҳид, гурӯҳ ва ғайраи субъектҳои фаъолияти маъмуриро дошта, муайян кардани ҳуқуқ ва уҳдадориҳо, тартиби ҳамкорӣ, қабул ва ҷобаҷогузории мутахассисон ва ғайраро дар бар мегирад.

Дар алоқамандии зич бо функсияи ташкилӣ батанзимдарории роҳбарии бевосита амалӣ гашта, самтҳои фаъолияти хадамоту шуъба, рафтори кормандон, ки иҷрокунандаи фаъолияти маъмурӣ мебошанд, муайян карда мешавад. Бе танзимнамоӣ ба амал баровардани иҷрои мақсадноки вазифаҳо тибқи нақша ғайриимкон мебошад.

Функсияи ҳисоботӣ иборат аст, аз таъмини ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, таҳлили маълумот, яъне дар ченаки шуморавӣ ба қайд гирифтани ахборот дар бораи корбарии субъектҳои фаъолияти маъмурӣ, иҷрои вазифаҳои ба зиммаашон гузоштašуда, сарфаи захираҳо, ҳолати воситаҳои техникӣ, инчунин ҳолати объектҳое, ки мавриди таъсири фаъолияти маъмурӣ қарор мегиранд.

Ҳисобот барои амалигардонии назорат лозим буда, мазмуни он аз муайянгардонии мувофиқат ва номувофиқатии ҳолати воқеии объекти фаъолият иборат мебошад.

Функсияи назоратӣ – ин имконият медиҳад, ки мувофиқат ё номувофиқатии корҳои анҷомдодашуда ба мақсад ва вазифаҳои пешниҳодшуда муайян карда шавад.

Функсияҳои махсус (асосӣ)-и фаъолияти маъмурии милитсия аз инҳо иборатанд:

– таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон ва амнияти ҷамъиятӣ, ҳимояи ҳаёт, қадру қимати шахсият, ҳуқуқ, озодиҳо ва манфиатҳои қонунии онҳо, манфиатҳои ҷамъияту давлатӣ аз кирдорҳои ҷиноятӣ ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ;

– пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, муайян кардани шароит ва сабабҳои содиршавии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, андешидани чораҳои бартараф кардани онҳо, амалигардонии кори фардии пешгирикунӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо, иштирок дар тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон;

– ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаҳо, майдонҳо, гулгаштҳо, объектҳои нақлиёт ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ, аз он

ҷумла дар вақти гузаронидани чорабиниҳои ҷамъиятию сиёсӣ, маданӣ, варзишӣ ва дигар чорабиниҳо дар ҷойҳо ва нуқтаҳои аҳолинишине, ки вазъияти фавқулода эълон гардидааст ва шакли махсуси идоракунӣ ҷорӣ шудааст;

– баамалбарории фаъолияти литсензионӣ-иҷозатдиҳӣ;

– таъмини назорат оид ба риояи қоидаҳои сукунати шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, қоидаҳои гузариши транзитӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон, риояи қоидаҳои муҳоҷиратӣ, бақайдгирии ҳуҷҷатҳо, қоидаҳои ҳаракати шаҳрвандон дар дохили давлат;

– таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– муҳофизати моликият тибқи шартнома;

– мусоидат дар чораандешии ёрии таъҷилӣ ба шахсоне, ки аз ҳуқуқвайронкунӣ ё ҳодисаҳои нохуш зарар дидаанд ва дар ҳолате қарор доранд, ки эҳтиёҷ ба ёрӣ доранд, муҳофизати моликияти бесоҳибмонда, таъмини нигоҳдории моликият, арзишҳои қиматнок, ҳуҷҷатҳо ва дигар молу мулки ёфтшуда, инчунин ба милитсия супоридашуда ва ба соҳибонашон баргардонидани онҳо;

– барасмиятдарорӣ ва пешбурди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ;

– татбиқи ҷазои маъмурӣ дар доираи салоҳияти худ.

Ба функсияи таъминкунанда дохил мешавад: таъминоти кадрӣ, молиявӣ, моддию техникӣ ва дигар намудҳои таъминоти фаъолияти маъмурии милитсия.

Функсияҳои умумӣ, махсус ва таъминкунанда ба якдигар дар алоқамандии зич қарор дошта, дар маҷмӯъ мазмун, ҳаҷм ва мафҳуми фаъолияти маъмурии милитсияро ташкил мекунанд.

Субъектони фаъолияти маъмурии милитсия хадамотҳои махсус (ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, БДА, қисми навбатдорӣ, воҳидҳои посбонию пайраҳадорӣ, ХШБ, низоми иҷозатдиҳӣ

ва дигарҳо) ба ҳисоб рафта, қисми дигари кормандони милитсия барои амалигардонии функсияҳои маъмурии милитсия ёрӣ мерасонанд.

Ин намуди фаъолият аз тарафи меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ ба танзим дароварда шуда, субъектони он бо шаҳрвандон ва дигар шаклҳои ташкилию ҳуқуқӣ дар муносибатҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ қарор мегиранд, дар ҳоле, ки онҳо ба милитсия дар муносибати хизматӣ тобеъ нестанд. Дар назар дошта мешавад, мақомоти давлатӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ, корхона, муассиса, хизматчии давлатӣ, хизматчӣ ё коргари ташкилоти ҷамъиятӣ, шаҳрвандон, шаҳрвандони хориҷӣ ё шахсони бешаҳрванд.

Функсияҳои фаъолияти маъмурии МКД ҳамчунин аз рӯйи самтҳои мушаххаси кори ҷузъу томҳои МКД ба намудҳои зерин ҷудо намудан мумкин аст:

1. Функсияи маъмурӣ, ки дар фаъолияти иҷроиявӣ-амрдиҳандагии дастгоҳ, хизмат ва ҷузъу томҳои МКД оид ба ташкил ва баамалбарории ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар доираи ваколати бо қонунҳо муқаррар-кардашуда ифода мегардад.

2. Функсияи пешгирӣ, ки аз огоҳкунии ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, ошкор намудани сабабу шароитҳои ба амалҳои зиддиҳуқуқӣ мусоидаткунанда, инчунин бартараф намудани онҳо, иборат мебошад.

3. Функсияи оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ки аз амалигардонии чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯии бо қонунгузорӣ пешбинишуда бо мақсади пешгирии кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ, ошкор намудани кирдорҳои ҷиноятӣ, дастгир намудани шахсони ҷиноятсодиркарда, ҷустуҷӯи шахсони бедарак ғайбзада амалӣ карда мешавад.

4. Функсияи мурофиавӣ-ҷиноятӣ дар дида баромадани ариза ва хабарҳо дар бораи ҷиноят, пешбурди таҳқиқ ва тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ зоҳир мешавад.

5. Функсияи иҷроияи МКД, ки аз хусусияти иҷроиявӣ ва амрдиҳанда доштани фаъолияти милитсия бар меояд. Яъне, корманди милитсия ҳамчун намояндаи мақомоти ҳокимияти давлатии иҷроия нишондоди санадҳои меъёрии ҳуқуқиро дар ҳаёт татбиқ намуда, бо мақсади риоя шудани тартиботи ҷамъиятӣ ба субъектони гуногуни ҳуқуқӣ ваколати додани амрро дорад, ки иҷрои он ҳатмӣ мебошад.

6. Функсияи муҳофизаткунандаи МКД дар муҳофизат намудани ҳуқуқу озодиҳои шахсон, ҳимояи объектон, ҷамъияту давлат ва моликият аз таҷовузҳои зиддиҳуқуқӣ иборат мебошад.

7. Функсияи назоратии МКД, ки дар баамалбарории назорати давлатии қоидаҳои бехатарии сӯхтор, қоидаҳои бехатарии ҳаракати роҳ ва истифодаи воситаи нақлиёт, назорати маъмурӣ аз болои шахсони аз ҷойҳои маҳрумӣ аз озодӣ озодшуда ва баамалбарории дигар ваколати назоратӣ зоҳир мешавад.

§ 2. Низоми мақомоти корҳои дохилӣ

Низоми МКД-ро маҷмӯи ҷузъу томҳо, воҳидҳои сохторӣ ва корие ташкил менамоянд, ки дар мутобиқат ба иҷрои функсия ва вазифаҳои давлат дар соҳаи корҳои дохилӣ ташкил карда мешаванд.

Низоми амалкунандаи МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар алоқамандӣ ба тақсимоти самтҳои асосии фаъолият, маҷмӯи вазифаҳои мазмунан якхела, алоқаҳои мартаботӣ ва мутобиқкунии зернизомҳо, ташкил карда шудааст.

Вобаста ба идоракунии низоми МКД сухан гуфта, қайд кардан ба маврид аст, ки МКД ҳангоми иҷро намудани функсияҳои худ дар муносибат бо мақомоти гуногуни давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, коллективҳо ва шаҳрвандон қарор мегирад. Аз ин рӯ, муносибатҳои байни онҳо метавонанд дар

шакли ҳокимиятӣ – тобеиятӣ, яъне амудӣ (вертикалӣ) ва мувофиқати ҳамкориҳо, яъне уфуқӣ (горизонталӣ) ҷой дошта бошанд.

Низоми МКД бо назардошти сохтори давлатдорӣ ва тақсимоти маъмурӣ-ҳудудӣ, инчунин аз рӯйи хусусиятҳои хоси функсияҳои ҷузъу томҳои мақомот, хусусият ва ҳаҷми вазифаҳо муайян карда мешавад. Ба ин маъно низоми МКД на танҳо ифодакунандаи ном ва шакли зоҳир гардидани он, балки низоми муайяни мақомот, ки идоракуниро дар соҳаи корҳои дохилии давлат ба амал мебарорад, фаҳмида мешавад.

Низоми мақомот нақши худро бо чунин мавқеъ зоҳир менамояд: ҳамчун субъекти идоракунанда ва ҳамчун объекти идорашаванда. Тамоми ҷузъу томҳо ва воҳидҳои сохтории мақомот вобаста аз мавқеи иштирок дар муносибатҳои идоракунӣ (дохилидастгоҳӣ ва берунӣ) дар як вақт метавонад ҳамчун субъекти идоракунанда ва дар вақти дигар ҳамчун объекти идорашаванда ҳисобида шаванд. Мисол, шуъбаи вазорати корҳои дохилии ноҳиявӣ дар муносибат ба раёсати вазорати корҳои дохилии вилоятӣ объекти идоракунӣ мебошад, аммо он дар як вақт сохторҳои зертобеи худро роҳбарӣ намуда, ба сифати субъекти идоракунӣ баромад мекунад.

Дар байни субъект ва объектҳои идоракунии низоми МКД алоқаҳои доимии мустақим ва баръакс амал мекунанд. Алоқаи мустақим ин аз ҷониби субъект дар намуди додани фармон, қабули қарорҳои идоракунӣ бо мақсади идоракунӣ баён гардида, ирсоли маълумот оид ба иҷрои талаботи фармон ва қарорҳои идоракунӣ мазмуни алоқаи баръаксро ташкил медиҳад.

Муносибатҳои дуҷонибаи МКД болоӣ ва поёнӣ дар асоси принсипҳои мувофиқаткунонии мутамарказонидашуда ва ғайримарказонидашуда ба роҳ монда мешавад.

Дар идоракунии дохилидастгоҳии низоми МКД фаъолияти роҳбарии зинаи болоӣ аз болои фаъолияти зинаи поёнӣ равона карда шуда, фаъолияти зинаи поёнии мақомот таҳти назоратбарӣ қарор дода мешавад ва қарорҳои зинаи болоӣ барои иҷро ҳатмӣ мебошанд. Дар баробари ин истифодаи принсипи роҳбарии марказонидашуда аз ташаббус ва фаъолнокии эҷодии мақомот ва шахсони мансабдор вобастагӣ дорад. Ба мақомоти сатҳи поёнӣ додани ҳуқуқҳои васеъ дар ҳал намудани масъалаҳои оперативӣ ба баланд гаштани ташаббуснокӣ ва масъулияти онҳо мусоидат мекунад. Аммо ин ҷавобгарии мақомоти болоиро барои фаъолияти мақомоти зертобеъ кам намекунад.

Низоми МКД серҳаракат буда, он доимо дар ислоҳот қарор дорад ва вобаста ба талаботи замона мукаммал гардонида мешавад. Ислоҳоти сохторӣ ва мазмунии низом бо тағйиротҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ, ки дар мамлакат руй медиҳанд алоқамандӣ дорад. Муносибати комплексии ҳалли масоили иҷтимоӣ талаб менамояд, ки дар вақти созмондиҳии низоми МКД тамоми омилҳои ташкилкунанда ва таъсиррасони фаъолияти низом қатъиян ба инобат гирифта шаванд. Давлат барои беҳтар намудани фаъолияти МКД диққати доимӣ зоҳир менамояд. Ғайр аз ин, барои созмондиҳии низоми муваффақи мақомот ҷойи муҳимро чораҳо оид ба дар оянда мукаммал намудани сохтори ташкилии он ишғол менамоянд.

Фаъолияти ҳар як сохтор дар низоми МКД бо миқёси (масштаби) муайяни минтақавӣ маҳдуд карда шудааст. Ба ҳайси минтақа метавонад тамоми ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ё воҳиди маъмурӣ - ҳудудии алоҳидаи он дохил гардад.

Дар мутобиқат бо миқёси фаъолияти минтақавӣ ва доираи салоҳият, низоми МКД ба ду сатҳ тақсим мешавад. Ба сатҳи якум, Вазорати корҳои дохилӣ, сарраёсат, сармарказ, раёсатҳои марказӣ ва хадамотҳои ВКД дохил мешаванд.

Сатҳи дуюмро шуъбаҳои вазорати корҳои дохилии шаҳрҳо ва ноҳияҳо ташкил медиҳанд.

Низоми МКД дар нақлиётбуда вобаста аз хусусиятҳои хоси вазифа ва соҳаи фаъолият чунин ҷо ба ҷо карда шудааст, ки ҳар як зинаи (сохтори) поёнӣ ба зинаи болоӣ ба таври амудӣ (вертикалӣ) тобеъ мебошад. Низоми МКД дар нақлиёт, инчунин бо назардошти низоми мавҷудбудаи мақомоти идоракунандаи нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоӣ сохта шудааст. Он ҳамин тавр сохта шудааст, ки ҳар як зинаи ин низом вазифаҳои ба дӯшашон гузошташударо оид ба таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон, тартиботи ҷамъиятӣ дар нақлиёт, оид ба огоҳкунӣ ва пешгирикунии ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, муҳофизати борҳои кашонидашаванда, моликияти шахсӣ ва ҳуқуқҳои шаҳрвандон, ки аз хизмати нақлиётҳо истифода мебаранд, инчунин ҳаёт ва саломатии шахсони дар объектҳои он фаъолияткунандаро бомуваффақият ҳал карда тавонанд.

Низоми МКД дар нақлиётбударо Раёсати вазорати корҳои дохилии дар нақлиётбудаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳбари мекунад, ки бевосита ба роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон итоат мекунад. Дар минтақаҳо ба ин низом шуъбаҳои вазорати корҳои дохилии дар нақлиёбуда роҳбарӣ мекунанд.

Зинаи поёнии низоми МКД дар нақлиётбуда шуъбаҳо ва шуъбачаҳои ҳудудӣ мебошанд. Онҳо дар марказҳои калони нақлиётӣ, истгоҳҳои роҳи оҳан ва фурудгоҳҳо, вобаста аз шумораи воҳидҳои кории ҳайати шахсӣ, ҳаҷми кор ва хусусиятҳои объектҳои нақлиётии бо назардошти сатҳи ҷиноятгорӣ ва дигар омилҳо, ки ба шароитҳои вазъи криминогенӣ таъсир мерасонанд, ташкил карда мешаванд.

Истисноҳои муайяншуда дар низоми МКД инъикосгари зарурати объективии доимо мувофиқ кардани субъекти идора-

кунӣ ба объекти идоракунӣ, яъне мувофиқатии низоми МКД ба вазифаҳои муайян ва мазмуни фаъолияти онҳо мебошанд.

Ба ғайр аз сохторҳои дар боло зикргардида, инчунин низоми МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Академияи ВКД ва дигар муассисаҳои таълимӣ, Қӯшунҳои дохилӣ, воҳидҳои милитсия ва корхонаҳои ёрирасон иборат мебошад.

Низоми амалкунандаи МКД, ҳамчун низоми унсурҳои ба ҳам вобаста, ки бо мақсад ва вазифаҳои ягонаи умумӣ алоқамананданд мебошанд, дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дигар санадҳои қонунгузорӣ мустаҳкам карда шудаанд.

Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013-2020, ки қаблан амал мекард, мукаммалгардонии сохтории низоми МКД-ро бо иҷро гардидани чунин вазифаҳои стратегии асосӣ алоқаманд менамояд:

– ихтисори такроршавии функсияҳо;

– таҷдиди сохтори ташкилию идоракунӣ;

– ба дигар идораҳо таҳвил додани функсияҳои ба милитсия хоснабуда;

– беҳтаргардонии сатҳи маблағгузорӣ, аз ҷумла пардохти музди меҳнати кормандони милитсия бо назардошти муҳиммият, хавфнокӣ, мураккабӣ ва вазнинии вазифаҳои аз тарафи ӯ иҷрошаванда;

– такмили асосҳои қонунгузорӣ[1].

Самтҳои мукаммалгардонии идоракунӣ, тараққиёти низом ва сохтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон инҳо мебошанд:

– нигоҳдории тобеияти идоравии амудии (вертикалии) ҷузъу томҳо (Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ,

[1] Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013-2020, ки бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 19-уми марти соли 2013, таҳти № 438 тасдиқ шудааст // [Манбаи электронӣ]. – Реҷаи воридшавӣ: https://mvd.tj/index.php/tj/sanad-o/strategiya (санаи муроҷиат: 15.12.2022 с.).

Қӯшунҳои дохилӣ, ҷузъу томҳои минтақавӣ оид ба муқовимат бо ҷиноятҳои мутташакил, МКД дар нақлиёт ва объектҳои режимӣ ва ғайра);

– батартибдарории фарқи салоҳиятҳои ВКД ва РВКД оид ба роҳбарии ҷузъу томҳо.

Самтҳои муҳимми мукаммалгардонӣ оид ба идоракунии низоми МКД аз инҳо иборат мебошанд: беҳтар намудани таъминоти молиявӣ ва моддӣ-техникии ҷузъу томҳо; мукаммалгардонии низоми ҷамъоварии ахборот ва корҳои ахборотӣ-таҳлилӣ, ҳамчун шарти зарурии коркард ва қабул намудани қарорҳои идоракунии самаранок; беҳтар намудани мазмун ва тартиби идоракунӣ, аз он ҷумла, тайёркунӣ ва қабул намудани нақшаҳои муносиб, ташкили истифодабарии усулҳои муосири пешгӯикунӣ, бақайдгирӣ, назоратбарӣ ва эътино намудан ба дигаргуниҳо дар низоми идоракунӣ ва амал намудани МКД; коркард ва ҷорӣ намудани усулҳои илман асоснокшудаи интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳо, азнавтайёркунӣ, бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси онҳо; баландбардории омилҳои инсонӣ дар ҳалли вазифаҳои мақомот; азхудкунии назария ва амалияи ташкили илмии меҳнат ҳамчун қисми таркибии илми идоракунӣ.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Вазифаҳои асосии МКД кадомҳоянд?

2. Кадом функсияҳои МКД - ро медонед?

3. Фарқияти байни вазифа ва функсияҳои МКД дар чӣ зоҳир мешавад?

4. Оид ба функсияҳои умумии фаъолияти маъмурии МКД маълумот диҳед.

5. Функсияҳои махсус (асосӣ)-и фаъолияти маъмурии милитсияро номбар кунед.

6. Функсияҳои таъминкунандаро номбар ва онҳоро шарҳ диҳед.

7. Шаклҳои фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ кадомҳоянд?

8. Зери моҳияти усулҳои фаъолияти МКД чиро мефаҳмед?

9. Зери низоми МКД чӣ фаҳмида мешавад?

10. Самтҳои асосии мукаммалгардонии низоми ВКД-ро дар алоқамандӣ ба Стратегияи ислоҳоти рушди милитсия номбар намоед.

Боби 6.
Низоми ҳуқуқии ВКД, РВКД ва ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

§ 1. Низоми ҳуқуқии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия дар ҳайати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, татбиқи сиёсати давлатро дар самти корҳои дохилӣ ва ҳифзи манфиатҳои давлат, ҳуқуқ, озодиҳо ва амнияти шахсони воқеию ҳуқуқӣ ва амволи онҳоро таъмин менамояд.

Вазорати корҳои дохилӣ оид ба вазъи фаъолият ва иҷрои вазифаҳои ба дӯши МКД гузошташуда масъул буда, ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон итоат менамояд.

Асосҳои ҳуқуқии танзими фаъолияти дохилидастгоҳӣ ва берунии ВКД – ро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои конститутсионӣ, қонунҳо, қарорҳои якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, амру фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарор ва фармоишҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии дохилиидоравии ВКД ва дигар санадҳои қонунгузорӣ ташкил менамоянд.

Санади махсуси ҳуқуқие, ки вазъи ҳуқуқии вазоратро муайян менамояд, Низомномаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки дар он салоҳияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, вазифаҳо, функсияҳо, ҳуқуқу уҳдадориҳо, шакл ва усулҳои фаъолияти он муайян карда шудаанд.

Фаъолияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси принсипҳои қонуният, эҳтиром ва риояи ҳуқуқ ва озодии инсон ва шаҳрванд, инсондӯстӣ, ошкорбаёнӣ, ҳамкорӣ бо дигар мақомо-

ти давлатии ҳокимияти иҷроия ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба амал бароварда мешавад.

Вазорати корҳои дохилӣ вазифаҳои умумии зеринро амалӣ менамояд:

– таҳияи стратегияи умумии сиёсати давлатӣ дар самти муқарраршудаи фаъолият;

– коркард ва андешидани чораҳо оид ба ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ҳимояи ҳамагуна шаклҳои моликият;

– пешниҳод оид ба такмили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар самти муқарраршудаи фаъолият;

– таъмин намудани ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;

– таъмин намудани назорат аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ;

– дар доираи ваколати худ таъмин намудани чораҳо доир ба амнияти экологӣ ва карантинӣ;

– ташкил ва амалӣ намудани чораҳои пешгирӣ, ошкоркунӣ, бартарафсозӣ, кушодан ва тафтишоти ҷиноятҳо;

– пешгирӣ ва рафъи ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ;

– таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– таъмини амнияти ҷамъиятӣ;

– таъмини бехатарии зиддисӯхторӣ;

– таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– ташкил ва амалӣ намудани назорати давлатӣ оид ба гардиши силоҳ;

– мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил намудани муҳофизати давлатии моликият ва ташкилот;

– идоракунии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, қӯшунҳои дохилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ташкил намудани фаъолияти онҳо;

– дар доираи ваколати худ таъмин намудани фаъолият оид ба муайян намудани мақоми гуреза ва шахсони паноҳҷуянда[1].

Мазмуни фаъолияти вазоратро ҳамчун мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроия дар соҳаи корҳои дохилӣ, вазифаҳо оид ба коркард ва амалӣ намудани сиёсати ягона дар соҳаи ташкили фаъолият ва тараққиёти низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз он ҷумла, сиёсати кадрӣ ва техникӣ; таҳлили вазъ ва пешгӯӣ намудани вазъияти оперативӣ, коркарди стратегияи огоҳонидани тағйиротҳои манфии он; таъҷилан эътино намудан ба ҳолатҳои фавқулода ва ҳодисаҳои хусусияти табиию техногенидошта; бевосита ба амал баровардани чорабиниҳои оперативӣ – хизматӣ ва ҳарбӣ дар доираи ваколати худ, аз он ҷумла хизматрасонии оперативии мақомоти давлатии ҳокимияти давлатӣ; роҳбарии бевоситаи ҷузъу томҳои МКД; роҳбарии ташкилӣ-методии воҳидҳо ва дар вақти зарурӣ расонидани ёрии амалӣ ба онҳо; хизматрасонии ахборотии тамоми зинаҳои низоми вазорат; намояндагии манфиатҳои низоми вазорат дар мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроия, воситаҳои ахбори омма ва ҳатто дар сатҳи байналмилалӣ; ҷорӣ намудани таҷрибаи пешқадам ва пешниҳодоти илмии соҳавӣ; коркарди санадҳои намунавӣ ва якхела, ҳамчунин санадҳо ва стандартҳои кадрӣ ва захиравӣ; таъмини амнияти ҷамъиятӣ ташкил менамоянд.

Функсияҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон:

– вазорати корҳои дохилӣ самтҳои афзалиятнокӣ фаъолияти МКД-ро муайян намуда, барномаҳои комплексии мукаммалгардонидани фаъолияти онро коркард ва амалӣ менамояд;

– дар ташкил ва иҷрои барномаҳои давлатӣ дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ иштирок менамояд; таҳқиқотҳои илмии масоили ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳонидани ҳуқуқвайронкуниҳо, бехатарии ҳаракат дар роҳ, инчунин корҳои таҷри-

[1] Ниг.: Низомномаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28-уми декабри соли 2006, таҳти № 592 тасдиқ шудааст.

бавӣ-конструкторӣ ва лоиҳавӣ-технологиро ташкил намуда, мегузаронад;

– ворид намудани дастовардҳои илмӣ, техникӣ ва таҷрибаи пешқадамро дар фаъолияти МКД таъмин мекунад;

– таҷрибаи татбиқи қонунгузориро оид ба масъалаҳое, ки ба ваколати вазорат тааллуқ доранд, ҷамъбаст намуда, оид ба мукаммалгардонии он ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ пешниҳодҳо манзур менамояд;

– лоиҳаҳои санадҳои қонунгузориро, ки ба фаъолияти МКД алоқаманданд, тайёр мекунад ё дар омода намудани он пешниҳодҳо манзур менамояд;

– оид ба ҳалли масъалаҳои ҳуқуқӣ ва иҷрои вазифаҳои дахлдор ёрии методии худро ба мақомоти зертобеъ мерасонад; оид ба мустаҳкам намудани қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ вазорат пешниҳодот коркард намуда, барои баррасӣ ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Маҷлиси Олӣ, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти ҳокимияти давлатӣ пешниҳод мекунад;

– иштироки МКД-ро дар тарғиби қонунгузорӣ ва баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ, таъмин мекунад.

Вазорат фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, экспертӣ-криминалистӣ ва тафтишотиро аз рӯйи парвандаҳои ҷиноятие, ки ба ваколати МКД тааллуқ доранд, ташкил мекунад, иҷрои уҳдадориҳои мурофиавӣ-ҷиноятии МКД-ро таъмин мекунад, роҳбарии бевоситаи мақомотро амалӣ мекунад, ба мақомоти зертобеъ дар ошкор, кушодан ва тафтиши ҷиноятҳо кӯмак мекунад, дар доираи ваколати МКД фаъолиятро оид ба ошкоркунӣ, кушодан ва тафтиши ҷиноятҳои вазнине, ки хусусияти байниминтақавӣ ё ин ки аҳаммияти махсуси ҷамъиятӣ доранд, мегузаронад, ҷустуҷӯӣ шахсоне, ки ҷиноят содир кардаанд ва аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳон шудаанд, аз иҷрои ҷазои ҷиноятӣ саркашӣ мекунанд, шахсони беному нишон гумшуда ва дигар шахсони аз ҷониби қонунгузор

пешбинишуда, инчунин кофтукови моликияти рабудашударо ташкил мекунад.

ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти МКД-ро оид ба пешгирӣ намудани ҷиноятторӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини иҷрои талаботи низоми шиносномавӣ - бақайдгирӣ, низоми иҷозатдиҳӣ, қоидаҳои муқарраршудаи даромад, баромад, будубош ва ба таври транзитӣ гузаштани шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ аз қаламравӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба бамал баровардани ҳифзи объектҳои хусусӣ аз рӯйи шартнома, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавиро ташкил мекунад.

Вазорат функсияҳои муҳимми зеринро оид ба таъмини амнияти ҷамъиятӣ дар шароитҳои махсус иҷро менамояд: дар таъмини низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулода ё ин ки ҷангӣ дар ҳолатҳои ҷорӣ намудани онҳо дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ин ки маҳалҳои ҷудогона, инчунин дар гузаронидани чорабиниҳои карантинӣ дар ҳолати сар задани эпидемия ва эпизоотия иштирок менамояд; идоракунии оперативии қувва ва воситаҳои МКД, ки барои бартараф намудани оқибатҳои садамаҳои калон, фалокат, сӯхтор, офатҳои табии ва дигар ҳодисаҳои фавқулода ҷалб карда шудаанд, ба амал мебарорад.

Вазорат дар коркарди қоида, стандарт ва дигар санадҳо дар соҳаи таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ иштирок менамояд, дар доираи ваколати худ чораҳо оид ба мукаммалгардонии он, ташкил ва пешгири кардани садамаҳои нақлиётӣ дар роҳ, амалӣ намудани созишномаҳои байнидавлатӣ дар бораи тараққиёти алоқаҳои байналмилалиро татбиқ менамояд, фаъолиятро оид ба бақайдгирӣ ва баҳисобгирии воситаҳои нақлиёти автомобилӣ, додани шаҳодатнома барои ҳуқуқи идора намудани воситаҳои нақлиёти автомобилиро ташкил мекунад, бозрасии давлатии автомобилиро роҳбари менамояд.

Вазорат қӯшунҳои дохилиро, ки ба низоми он дохиланд, роҳбарӣ менамояд ва иштироки онҳоро дар иҷрои вазифаҳое, ки бо Қонун «Дар бораи қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» пешбинӣ гардидаанд, таъмин менамояд.

ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таъминоти кадрӣ ва молиявӣ оид ба шумора, маблағ ва таъминоти моддӣ-техникии воҳидҳои МКД, ки аз ҳисоби буҷети давлатӣ таъмин карда мешаванд, ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таклифҳоро коркард ва пешниҳод мекунад, ин воҳидҳоро ташкил медиҳад, аз нав дар шакли дигар таҷдид мекунад ва барҳам медиҳад, сохтор ва воҳидҳои кории онҳоро муайян мекунад, меъёрҳои воҳидҳои штатӣ ва хароҷотҳоро барои таъмини воҳидҳои МКД, ки аз ҳисоби буҷети давлатӣ, маҳаллӣ ташкил карда мешаванд, инчунин воҳидҳои МКД-ро, ки муҳофизати объектонро аз рӯйи шартнома ба амал мебароранд, коркард мекунад, барномаҳои давлатии таъминоти кадрии МКД-ро коркард ва амалӣ мекунад, тайёрӣ, такмили дониш ва баланд бардоштани дараҷаи ихтисоси кадрҳоро ташкил мекунад, таъминоти марказонидашудаи МКД ва қӯшунҳои дохилиро бо техникаи ҳарбӣ ва махсус, мусаллаҳкунонӣ, инчунин бо дигар захираҳои моддӣ-техникӣ аз ҳисоби буҷети давлатӣ ба амал мебарорад ва истифодабарии онҳоро назорат мекунад, муассисаҳои таълимӣ ва илмӣ-тадқиқотии низоми вазоратро роҳбарӣ мекунад; фаъолиятро оид ба тарбия, тайёрии рӯҳию психологии кормандони МКД ва хизматчиёни ҳарбии қӯшунҳои дохилӣ, ҳимояи ҳуқуқ, шаъну шараф, қадру қимат ва манфиатҳои қонунии онҳо ташкил мекунад.

Мутобиқи қонунгузорӣ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳоро оид ба ҳифзи меҳнат ва суғуртаи иҷтимоии кормандони МКД, воҳидҳо, корхона, муассиса, ташкилот ва хизматчиёни ҳарбии қӯшунҳои дохилии вазорат, ба амал мебарорад; барои беҳтар намудани шароитҳои манзилӣ - маишии ҳайати шахсии МКД ва қӯшунҳои дохилӣ чораҳоро пешбинӣ мекунад, фаъоли-

яти муассисаҳои табобатӣ ва санаторӣ - курортии онҳоро ташкил мекунад; нақшаҳои сохтмони асосиро коркард мекунад ва амалӣ намудани онҳоро таъмин мекунад.

ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби муқарраршуда бо мақомоти давлатӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқӣ мамлакатҳои хориҷӣ, инчунин бо ташкилоти ғайридавлатии хориҷӣ ва байналмилалӣ оид ба масъалаҳое, ки ба ваколати МКД тааллуқ доранд, дар тайёр намудани шартнома ва созишномаҳо иштирок мекунад, иҷрои онҳоро оид ба масъалаҳое, ки ба тобеияти он тааллуқ доранд, ташкил мекунад. Ҳамин тавр, Вазорат бо политсияи байналмилалӣ (Интерпол), Бюрои ҳамоҳангсозии муқовимат бар зидди ҷинояткории муташаккилона, Шурои ВКД ва як қатор ташкилотҳои дигари байналмилалӣ ва байнидавлатӣ ҳамкории судмандро амалӣ менамояд.

Мо функсияҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо номгӯйи боло маҳдуд карда наметавонем. ВКД дигар функсияҳоеро низ ба амал мебарорад, ки бо Низомнома дар бораи ВКД ва дигар санадҳои қонунгузории ҶТ пешбинӣ шудаанд.

Шаклҳои роҳбарии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. Вазорат роҳбариро бо ду шакли асосӣ ба амал мебарорад: а) роҳбарии марказонидашуда; б) идоракунии бевоситаи оперативӣ.

Роҳбарии марказонидашуда дар таъсиррасонии идоракунанда ба тамоми масъалаҳои муҳимми фаъолияти МКД ифода мегардад. ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон функсияҳоро дар соҳаи МКД иҷро намуда, дар асоси равандҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва зуҳуротҳои дар ҷамъият бавуҷудоянда, таҳлили илмии маълумоти оморӣ ва дигар маълумотеро, ки вазъи тартиботи ҷамъиятӣ ва ҷинояткориро дар мамлакат тавсиф мекунанд, инчунин пешгӯии илмӣ, стратегияи дарозмуҳлат амал кардани МКД-ро коркард мекунад, ки бояд қисми таркибии барномаи умумидавлатии тараққиёти иҷтимоӣ-иқтисодӣ бошад; самтҳои афзалиятноки фаъолияти МКД-ро муайян мекунад, бо назардошти

дастовардҳои нави илмӣ ва техникӣ восита ва усулҳои самарабахши ҳалли вазифаҳои МКД дар шароити ислоҳотро муайян мекунад; бо асосҳои илми низоми идоракунӣ ва ташкили меҳнатро мукаммал мекунад; санадҳои меъёрии идоравиро нашр мекунад; баҳисобгирӣ ва тақсимоти одамон ва захираҳои моддӣ-техникиро пеш мебарад; функсияҳои ҳамоҳангсозӣ ва назоратбарӣ ва тафтиширо ба амал мебарорад; таҷрибаи пешқадами фаъолияти МКД-ро омӯхта, ҷамъбаст намуда, паҳн мекунад; гузаронидани корҳои илмӣ тадқиқотиро оид ба масоили муқовимат бо ҷинояткорӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва ғайра ташкил мекунад; дар асоси қонунгузорӣ қоида ва усули фаъолияти оперативӣ-хизматӣ ва ташкилии МКД-ро муқаррар мекунад.

Идоракунии бевоситаи оперативӣ аз ҷониби вазорат дар ҳолатҳои алоқаи идоракунии мустақими он ба ҷузъу томҳои МКД поёнӣ ва дигар воҳидҳои сатҳи гуногун баамал бароварда мешавад. ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мақомот, ҷузъу том, воҳидҳо, муассисаҳо, ташкилот, қӯшунҳои дохилӣ, муассисаҳои таълимӣ, муассисаҳои илмӣ-тадқиқотӣ, хизмати таъминоти моддӣ-техникӣ ва ҳарбӣ, МКД дар нақлиёт ва дигар воҳидҳои минтақавиро, ки ба низоми вазорат дохиланд, идора мекунад. Идоракунии оперативӣ аз рӯйи таъсиррасонии идоракунанда на ба ҳамаи фаъолияти вазорат, балки ба объектҳо ё ин ки гурӯҳҳои муайяни онҳо тавсиф карда мешавад.

Сохтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. Сохтори дохилии ВКД аз рӯйи вазифа ва функсияҳо, яъне самтҳои асосии фаъолияти мақомот муайян карда мешавад. Сохтори ташкилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз унсурҳои зерин иборат мебошад: роҳбарияти вазорат, дастгоҳи вазир, нозирот, сарраёсат, раёсат ва дигар воҳидҳо.

Дар байни унсурҳои сохторӣ нақши асосӣ ба роҳбарият тааллуқ дорад, ки ба он дохил мешаванд: вазир, муовинони он, ҳайати мушовараи вазорат.

Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистонро Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - вазир) роҳбарӣ мекунад, ки бо тартиби муқарраршуда аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешавад.

Вазир барои иҷрои вазифаҳои ба зиммаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузоршуда, татбиқи сиёсати давлатӣ дар самти муқарраршудаи фаъолият, шахсан масъул мебошад.

Роҳбарии самтҳои муайяни фаъолияти вазоратро дар мутобиқат бо тақсимоти уҳдадориҳо муовини аввали вазир, муовинони вазир ба амал мебароранд, ки онҳо бо пешниҳоди вазир аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Шумораи муовинони вазир аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Вазири корҳои дохилӣ. Вазири корҳои дохилӣ фаъолияти вазорат, МКД зертобеъ ва қӯшунҳои дохилиро роҳбарӣ мекунад, ваколати шахсони мансадори низоми вазоратро оид ба ҳалли мустақилонаи масъалаҳои ташкилӣ, сохторӣ-штатӣ, кадрӣ, молиявӣ, истеҳсолӣ-хоҷагидорӣ ва дигар масъалаҳо муайян мекунад.

Вазири корҳои дохилӣ номгӯйи вазифаҳое, ки аз ҷониби ҳайати шахсии афсарон ва ҳайати роҳбарикунандаи қӯшунҳои дохилӣ ва МКД то полковники милитсия, ҳамчунин полковники хизмати дохилӣ ивазкунандаро муайян мекунад, мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи қонун масъалаҳо дар бораи ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намудани роҳбарони сарраёсат, раёсатҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, раёсатҳои корҳои дохилии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо ва шаҳри Душанбе, МКД шаҳрҳо ва ноҳияҳо, МКД дар нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоибуда, Раёсати қӯшунҳои дохилиро дар мувофиқа бо Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳал мекунад; кормандони

роҳбарикунандаи ба номгӯйи вазифаҳои вазорат дохилбударо ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод мекунад; тартиби ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намудани сардорони сарраёсат, раёсатҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, раёсатҳои корҳои дохилии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо ва шаҳри Душанбе, МКД шаҳрҳо ва ноҳияҳо, МКД дар нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоибуда ва дигар воҳидҳоро муқаррар мекунад; ҷадвали штатии дастгоҳи маркази вазорат, инчунин низомнома дар бораи сохтори воҳидҳо, хизматҳо ва мақомоти низоми вазоратро тасдиқ мекунад.

Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи ваколатҳояш фармоишҳо, фармон, дастуруламалҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқиро, ки барои иҷро намудан дар низоми ВКД ҳатмианд нашр мекунад, иҷрои онҳоро назоратбарӣ мекунад, оиннома, низомнома, дастуруламал ва дигар санадҳое, ки вазифа, уҳдадорӣ ва ҳуқуқ, шакл ва усулҳои кории ҷузъу томҳои ҷудогонаи вазорат ва кормандони онро муайян мекунанд, тасдиқ менамояд, дар доираи ваколати ба ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон додашуда санадҳои меъёриро оид ба масъалаҳои бехатарии сӯхтор ва бехатарии ҳаракат дар роҳ ва дигар масъалаҳои бо қонунгузории амалкунанда муайяншавандаро нашр мекунад, ки барои иҷро намудан аз ҷониби мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроия, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, корхонаҳо, муассиса ва ташкилот (новобаста аз тобеияти идоравиашон) ва шаҳрвандон ҳатмӣ мебошанд.

Вазир фармон ва супоришҳоеро, ки аз ҷониби роҳбарони воҳидҳои вазорат, сардори Раёсати қӯшунҳои дохилӣ, сардори раёсати (шуъбаҳои) корҳои дохилӣ дар нақлиёти роҳи оҳан ва нақлиёти ҳавоӣ, сардорони дигар муассисаҳои низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр карда шудаанд ва ба қонунгузорӣ мухолифат мекунанд, бекор мекунад, амали фармону супоришҳои раёсатҳои корҳои дохилии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо ва шаҳри Душанбе,

МКД шаҳрҳо ва ноҳияҳоро, ки ба қонунгузорӣ мухолифат мекунанд, бозмедорад.

Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон шахсони ҳайати роҳбарикунандаи МКД - ро бо рутбаҳои махсус то полковники милитсия, полковники хизмати дохилӣ, инчунин рутбаи ҳарбии то полковникро сарфароз мегардонад, бо тартиби муқарраркардашуда дар бораи сарфароз гардонидани ҳайати роҳбарикунандаи МКД бо рутбаҳои махсуси олӣ ва рутбаҳои ҳарбии генаралӣ пешниҳодот медарорад; бо ифтихорнома, мукофотҳои идоравӣ, аз он ҷумла медал ва нишонаҳои сарисинагӣ сарфароз мегардонад ва дигар намудҳои мукофотониданро нисбати кормандон ва коргарони МКД, хизматчиёни ҳарбии қӯшунҳои дохилӣ ва шаҳрвандон, ки дар иҷро намудани уҳдадориҳое, ки ба зиммаи МКД вогузор карда шудаанд, кумак расонидаанд, татбиқ менамояд; чораҳои таъсиррасонии интизомиро нисбати кормандони МКД ва хизматчиёни ҳарбии қӯшунҳои дохилӣ, ки бо қонунгузорӣ муқаррар шудаанд, дар ҳаҷми пурра татбиқ мекунад.

Роҳбарии самтҳои муайяни фаъолияти вазоратро дар мутобиқат бо тақсимоти уҳдадориҳо муовинони вазир ба амал мебароранд.

Вазорат кори худро дар асоси вобастагии дастаҷамъона ва яккасардорӣ, дар муҳокима ва ҳалли масъалаҳо оид ба роҳбарии низоми мақомот бо муқаррар намудани масъулияти қатъии шахсии шахсони мансабдор барои вазъияти кор дар минтақаи кории вогузоркардашуда ташкил мекунад. Дар вазорат ҳайати Мушовара дар ҳайати вазир (раиси ҳайати Мушовара), муовинони вазир, инчунин кормандони роҳбарикунандаи МКД ташкил карда мешавад.

Ҳайати Мушовара дар маҷлисҳои мунтазам гузаронидаи худ масъалаҳои аз ҳама муҳимми мақомот ва ҷузъу томҳо оид ба иҷрои вазифаҳои ба онҳо вогузоршударо баррасӣ менамояд. Қарори ҳайати Мушовара бо овоздиҳии аксарияти аъзоёни он

қабул карда мешавад ва бо фармонҳои вазир эълон карда мешаванд ва барои тамоми мақомот ва ҷузъу томҳои вазорат ҳатмӣ мебошанд.

Қарорҳое, ки дар маҷлисҳои якҷояи ҳайати Мушовараи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроия қабул карда шудаанд, бо фармонҳои якҷояи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва роҳбарони мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроияи дахлдор эълон карда мешаванд.

Дар раёсати фармондеҳии қӯшунҳои дохилии вазорат шӯрои ҳарбӣ таъсис дода мешавад, ки фаъолияти он дар мутобиқат бо дастуруламале, ки аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад, ба амал бароварда мешавад.

Роҳбарияти вазорат бо тартиби муқарраршуда машварати кормандони роҳбарикунандаи низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро даъват мекунад, конференсияҳои илмӣ - амалӣ мегузаронад, ки дар он маърӯзаҳо ва ахборотҳо оид ба масоили муҳимтарини мустаҳкам намудани қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ шунида ва муҳокима карда мешаванд, инчунин масъалаҳое, ки бо беҳтаршавии фаъолияти МКД ва дигар ҷузъу томҳои вазорат алоқаманданд, баррасӣ карда мешаванд.

Барои коркарди дастаҷамъонаи (коллегиалии) стратегия дар самтҳои муҳимми фаъолияти МКД дар вазорат Шӯрои илмӣ-методӣ таъсис дода мешавад. Ба ҳайати Шӯро Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (раис), аъзоёни ҳайати Мушовараи вазорат ва дигар роҳбарони МКД, олимон ва кормандони амалии пуртаҷриба дохил мешаванд. Ҳайати Шӯро ва низомнома дар бораи он аз ҷониби вазир тасдиқ карда мешавад. Дар ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин Шӯрои эксперти оид ба масъалаҳои ҳуқуқӣ амал мекунад. Ҳайати Шӯро ва низомнома дар бораи он аз ҷониби вазир тасдиқ карда мешавад.

Сохтори ташкилии дастгоҳи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи омилҳои объективии пешакӣ муқаррар карда мешавад, ки муҳимтарини онҳо вазифа ва функсияҳои аз ҷониби мақомот баамалбаровардашаванда, яъне самтҳои фаъолияти зарурии объективӣ ва ба таври қонунӣ мустаҳкамшуда, мебошанд. Ин функсияҳо ба функсияҳои идоракунии умумӣ (функсияҳои ситодӣ), махсус (асосӣ) ва таъминкунанда тақсим мешаванд.

Функсияи идоракунии умумиро Раёсати нозиротӣ-ташкилии Вазорат ба амал мебарорад. Ба он иҷро намудани функсияҳои зерин вогузор шудааст: пешбурди корҳои маълумотӣ-таҳлилӣ; коркарди лоиҳаҳои ҳалли комплексии банақшагирии дурнамо ва ҷорӣ; назоратбарӣ аз болои иҷрои қарори Вазорат; назоратбарӣ аз болои вазъияти оперативӣ; тайёр намудани қарорҳои оперативӣ - идоракунӣ; расонидани ёрии зарурии машваратӣ ва методӣ ба дастгоҳҳои нозироти ташкилии Сарраёсат, РВКД, РВКДН ва ғайра.

Баамалбарории як қатор функсияҳои идоракунии умумӣ ба шуъбаи ҳуқуқӣ ва алоқа бо ҷомеа, Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилӣ ва дигар воҳидҳои сохтории вазорат вогузор карда шудаанд.

Дар миёни воҳидҳои сохтории вазорат нақши муҳимро он воҳидҳое мебозанд, ки дар фаъолияти онҳо таъйиноти асосии мақомот ифода меёбад. Ба воситаи онҳо ВКД функсиҳои махсусро (асосиро) ба амал мебарорад ва фаъолияти мақомоти поёнии зертобеъ, воҳидҳо, хизматҳо ва муассисаҳоро ба роҳ мемонад. Ин воҳидҳои сохторӣ дар асоси тахассусҳои соҳавӣ бунёд карда мешаванд. Ба шумори чунин воҳидҳо, ки функсияҳои асосиро амалӣ мекунанд, дохил мешаванд: кофтукови ҷиноятӣ, муқовимат бар зидди ҷиноятҳои мутташакил, муқовимат бар зидди гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, «Интерпол», ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, Бозрасии давлатии автомобилӣ, тафтишот, Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ, Раёсати қӯшунҳои дохилӣ ва дигар ҷузъу томҳои вазорат.

Функсияҳои таъминкунанда, яъне функсияҳое, ки амалӣ шудани функсияҳои умумӣ (ситоди) ва асосӣ (махсус), фаъолияти дастгоҳ ва хизматҳои соҳавӣ ва дигар дастгоҳ ва хизматҳои вазоратро таъмин мекунанд, воҳидҳои вазифадори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба амал мебароранд. Ба шумораи онҳо дохил мешаванд: раёсати кадрҳо, шуъбаи ҳуқуқӣ.

Дар фарқият аз дастгоҳҳо ва хизматҳои соҳавӣ воҳидҳои вазифадори сохтори вазорат роҳбарии оперативии МКД ба амал намебароранд. Онҳо, чун қоида, ҳар кадоме оид ба самти худ, пешниҳодот оид ба беҳтар намудани амалӣ кардани вазифа ва функсиҳоро тайёр мекунанд ва онҳоро барои тасдиқ ба вазир ё ин ки муовинони он ё ин ки барои муҳокима ба ҳайати Мушовараи вазорат пешниҳод мекунанд. Дар амал тадбиқ намудани он пешниҳодоте, ки аз ҷониби воҳидҳои вазифадор коркард шудаанд, бо фармон ё ин ки дастурамали вазорат ба амал бароварда мешавад. Ба ғайр аз ин, роҳбарон ва дигар кормандони хизматҳои вазифадор, оид ба масъалаҳои махсус машваратҳо медиҳанд.

Функсияҳои таъминкунандаро (ба ғайр аз як қатор функсияҳои идоракунии умумӣ) хадамоти кадрӣ, таъминоти моддӣ-техникӣ, молиявӣ-иқтисодӣ, раёсати амнияти дохилӣ ва ғайра ба амал мебароранд.

Маблағгузории ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомот ва қӯшунҳои дохилӣ аз ҳисоби воситаҳои буҷети давлатӣ, инчунин воситаҳое, ки аз рӯйи шартнома ворид мешаванд, ба амал бароварда мешавад.

Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон шахси ҳуқуқӣ ба ҳисоб рафта, дорои муҳр бо тасвири Нишони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва номи худ, дигар муҳрҳо, штампҳо бланкҳои намунаи муқарраршуда ва ҳисоб, аз он ҷумла ҳисоби асъорӣ, ки он мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон кушода мешавад, мебошад.

§ 2. Вазъи ҳуқуқии РВКД ва ШВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

Раёсати Вазорати корҳои дохилӣ (минбаъд – РВКД) ва Шуъбаи Вазорати корҳои дохилӣ (минбаъд – ШВКД) ба низоми МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил буда, бо тартиби муайяншудаи қонунгузорӣ таъсис дода мешаванд ва дар тобеияти Вазорати корҳои дохилӣ қарор мегиранд.

РВКД ва ШВКД ҳангоми амалӣ намудани фаъолияти худ Конститутсия, қонунҳои конститутсионӣ, қонунҳо ва дигар санаҳои меъёрии ҳуқуқиро ба роҳбарӣ мегиранд.

РВКД ва ШВКД шахси ҳуқуқӣ буда, дорои муҳр, бо тасвирӣ нишони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва номгузории он раёсат ё шуъба мебошанд. Ҳуҷҷатгузорӣ дар РВКД ва ШВКД бо тартиби муаянкардашудаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Раёсат ва шуъбаҳои корҳои дохилии Вазорати корҳои дохилӣ дар низоми МКД сершуморатарин буда, зинаҳои асосии онро ташкил менамояд. Онҳо ба воситаи қувва ва воситаҳои худ бевосита вазифа ва функсияҳои МКД-ро дар ҳудуди вилоят, ноҳия (шаҳр) ба амал мебароранд.

Вазифаҳои асосии РВКД ва ШВКД аз инҳо иборат мебошад: таъмин намудани амнияти шахсии шаҳрвандон, огоҳонӣ ва пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, кушодан ва тафтишоти ҷиноятҳо, ташкил ва амалӣ намудани ҷӯстуҷӯӣ шахсоне, ки аз мақомоти таъқиби ҷиноятӣ пинҳон шудаанд, беному нишон гумшудагон, иҷрои қарорҳо дар бораи таъйини ҷазоҳои маъмурӣ, ки ба салоҳиятӣ МКД вогузор карда шудаанд, дар доираи салоҳияти худ ба шаҳрвандон, шахсони мансабдор, корхона, муассиса, ташкилот, созмонҳо ва ташкилоти ҷамъиятӣ дар амалӣ намуданӣ ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии онҳо кумак расонидан.

Мутобиқ ба иҷрои вазифаҳои худ РВКД ва ШВКД функсияҳои умумӣ, асосӣ (махсус) ва таъминотиро амалӣ менамоянд. Ин функсияҳо дар ду намуди фаъолият амалӣ гардонида мешаванд – дохилӣ (дохилидастгоҳӣ) ва берунӣ. Моҳияти асосии фаъолияти берунӣ аз амалӣ намудани функсияҳои асосии (махсус) бар души РВКД ва ШВКД вогузоркардашуда, иборат мебошад.

Функсияи муҳимми РВКД ва ШВКД ин ҳимояи шахсият, ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои шахсият аз таҷовузҳои ҷинояткорона ба ҳисоб меравад. РВКД ва ШВКД ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро огоҳонӣ ва пешгирӣ менамоянд; ба шахсоне, ки аз ҷиноят ва дигар ҳодисаҳо зарар дидаанд, шахсоне, ки дар ҳолати оҷизӣ қарор доранд кумак мерасонад; ҳифзи саломатии дастгиршудагон, ба ҳабсгирифташудагон ва РВКД ва ШВКД дастрас гардидагонро амалӣ менамоянд ва ҳангоми зарурат ба онҳо ёрии аввалини тиббиро мерасонанд; ҳангоми садамаҳо, фалокатҳо, сӯхтор ва ҳолатҳои фавқулода оид ба рафъ намудани оқибатҳои он, наҷот додани одамон, расонидани ёрии аввалини тиббӣ, ҳифзи молу мулк, нигоҳубинӣ ҷойи содиргардидаи ҳодиса ва ғайра чораҳо меандешад.

Дар соҳаи таъминӣ тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ РВКД ва ШВКД тартиботи ҷамъиятиро дар кӯчаҳо, майдонҳо, гулгаштҳо, вокзалҳо, роҳҳои автомобилӣ ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ аз он ҷумла, ҳангоми гузаронидани маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо, гузаронидани чорабиниҳои варзишӣ ва дигар чорабиниҳои оммавӣ, ки дар доираи шаҳр, ноҳия гузаронида мешавад, амалӣ менамоянд; ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро пешгирӣ ва ошкор менамоянд; назоратбариро аз болои шахсони мансабдор ва шаҳрвандон оид ба риоя намудани санадҳои меъёрӣ -ҳуқуқии танзимкунандаи самти тартиботи ҷамъиятӣ ба роҳ мемонанд; дар якҷоягӣ бо дигар мақомоти давлатӣ муқовиматро бар зидди майзадагӣ, нашъамандӣ, фоҳишагӣ ва дигар

зуҳуроти манфии ҷамъиятӣ ба роҳ мемонанд; ба муассисаҳои тиббӣ дастрасии шахсони дорои бемориҳои венерикӣ, нашъамандон, шахсони дорои вируси норасоии масъунияти одамро таъмин менамоянд.

РВКД ва ШВКД дар таъмини низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулода ва ё вазъиятӣ ҷангӣ ҳангоми эълон намудани он дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё минтақаҳои алоҳидаи он ширкат меварзанд; чораҳоро оид ба сафарбаркунӣ ва дигар чорабиниҳои мудофиаи шаҳрвандӣ амалӣ менамоянд; бо қисмҳои ҳарбикунонидашудаи зиддисӯхторӣ чораҳоро оид ба бартараф намудани оқибатҳои сӯхтор, садамаҳо ва дигар ҳолатҳои фавқулода, кушодан ва тафтиш ҷиноятҳо вобаста ба сӯхтор меандешад.

РВКД ва ШВКД танзими ҳаракати роҳро ташкил менамоянд, риояи қоидаҳои ҳаракати роҳро танзим менамоянд, бақайдгирии воситаҳои нақлиёт, садамаҳои нақлиётӣ ва иҷозат додан ба ҳуқуқи ронандагиро ба роҳ мемонанд.

РВКД ва ШВКД иҷозатдиҳиро барои ба даст овардан, нигоҳ доштан, аз як ҷой ба ҷойи дигар бурдани силоҳ, лавозимоти он, воситаҳои тарканда, инчунин барои кушодан ва фаъолият намудани объектҳое, ки дар он ҷо ин силоҳ ба муомилот баровarда мешавад ба роҳ мемонад, назоратбариро аз болои риояи қоидаҳо, предмет ва объектҳое, ки бо силоҳ алоқамандӣ доранд, амалӣ менамоянд.

РВКД ва ШВКД фаъолияти шиносномавӣ-бақайдгириро ба роҳ мемонанд. Дар доираи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи шаҳрвандӣ, озодии ҳаракат ва интихоби ҷойи зист, баромадан аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бар гаштан ба ҳудуди он, ба тариқи транзитӣ убур кардани ҳудуди он аз ҷониби шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандиро ба роҳ мемонанд; нисбати шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ ҳуҷҷатҳои зарурироро барасмият медоранд.

Дар соҳаи огоҳонӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ РВКД ва ШВКД ариза, хабар ва дигар маълумотро дар бораи ҷиноят, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва дигар ҳолатҳое, ки ба ҳаёт ва саломатии шахсон, тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ хатар доранд, қабул ва бақайд мегиранд; вобаста ба ҳалли онҳо чораҳои зарурӣ меандешанд; ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳоро огоҳонӣ ва пешгирӣ менамоянд; сабабу шароитҳои сар задании ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳоро муйаян менамоянд; дар доираи ваколати худ чораҳо оид ба бартараф намудани онҳо меандешанд; бо мақсади пешгирӣ ва кушодани ҷиноятҳо чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мегузаронанд; ҷустуҷӯи шахсони аз таъқиби ҷиноятӣ пинҳоншуда ва дигар шахсони беному нишон гумшударо ба роҳ мемонанд; аз рӯйи парвандаҳои ҷиноятӣ ва маъмурӣ экспертизаҳо мегузаронанд, картотека ва қайдҳои ташхисӣ-криминалистиро пеш мебаранд, иштироки мутахассисони воҳидҳои ташхисиро дар амалҳои тафтишотӣ ва гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ таъмин менамоянд, чораҳоро оид ба ҳимояи иштирокчиёни мурофиаи судӣ ва аъзоҳои оилаҳои онҳо агар ба ҳаёт ва саломатии онҳо хатар бошад, ташкил менамоянд.

РВКД ва ШВКД дар доираи ваколати худ таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ, пешбурди суръатнокро доир ба ҷиноятҳое, ки ба ваколати тафтишотии МКД дохиланд, амалӣ менамоянд; дар доираи ваколати худ баррасии парвандаҳои маъмуриро амалӣ менамоянд; қарорҳои судро (судяро) дар бораи ҳабси маъмурӣ, муҳофизат, роҳбаладию посбонӣ ва нигоҳдошти шахсони ба ҳабс гирифташуда амалӣ менамоянд.

РВКД ва ШВКД дар доираи ваколати худ қарорҳои суд (судя), дархости хаттии прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқро дар бораи дастрас намудани шахсоне, ки бо хоҳиши худ ба назди онҳо ҳозир шуданро рад намудааст ё саркашӣ менамояд, иҷро менамоянд, инчунин ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ дар гузаронидани амалҳои тафтишотӣ кумак мерасонад, инчунин

ШВКД амрномаи муҳофизатӣ барои пешгирии зӯроварӣ дар оила мебароранд ва муҳлати онро бо иҷозати прокурор дароз мекунанд.

Сохтори РВКД ва ШВКД. Сохтори дохилии РВКД ва ШВКД якхела нест, зеро маҷмӯи вазифаҳое, ки онҳо иҷро менамоянд ва шароити кории ин сохторҳо гуногун мебошад. Вобаста ба ин шумора ва сохтори РВКД ва ШВКД фарқ мекунанд. Ҳангоми муайян намудани сохтор ва шумораи кормандонаш намуд ва шакли идоравии раёсат, шуъба ва шуъбачаҳои корҳои дохилӣ ба назар гирифта мешаванд.

Дар навбати худ барои сохтори ташкилии онҳо зарур аст: роҳбарият (сардор ва муовинони он); воҳиди нозиротӣ-ташкилӣ, ки функсияҳои идоракунии умумии таъминкунандаро амалӣ намояд; шуъба, шуъбачаҳо, воҳидҳое, ки функсияҳои асосии таъминотиро ба анҷом мерасонанд. Ғайр аз ин РВКД ва ШВКД дар ҳайати худ шуъбачаҳо ва нуқтаҳои муайян, ки ҳудуди хизматрасонии мустақил доранд, дошта метавонанд.

РВКД ва ШВКД-ро сардор роҳбарӣ мекунад, ки аз ҷониби вазир дар мувофиқа бо Президенти кишвар таъйин мегардад.

Сардори раёсат ва шуъбаҳо дорои муовинон мебошанд. Шумораи онҳо ва таъйиноташон аз ҷониби Вазорати корҳои дохилӣ муайян мегардад.

Сардори РВКД ва ШВКД роҳбарии фаъолияти РВКД ва ШВКД дар ихтиёри ӯ бударо амалӣ менамояд. Сардори РВКД ва ШВКД роҳбарии оперативии ҳама ҷузъу томҳое, ки дар вилоят, шаҳр ва ноҳияи дахлдор қарор доранд, амалӣ намуда, дар доираи ваколати худ фармон қабул менамояд, рафти иҷро ва амалигардии онро назорат мебарад; дар доираи ваколати худ воситаҳои пулиро тақсим ва харҷ менамояд, кормандонро ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод менамояд, кормандонро барои таъйин ва аз вазифа озод намудан пешниҳод менамояд; ухдадории муовинонашро тақсим менамояд, барои ворид намудани

тағйиротҳо ба воҳидҳои сохторӣ пешниҳод ирсол менамояд; чораҳои ҳавасмандгардонӣ ва чораҳои интизомӣ таъйин менамояд; оид ба беҳтар намудани вазъи иқтисодию иҷтимоии ҳайати шахсӣ чораҳои дахлдор меандешад ва дигар вазифаҳои бо қонунгузорӣ пешбинишударо иҷро менамояд.

Сардори РВКД ва ШВКД ҳайатро тасдиқ намуда, роҳбарии ҷаласаҳоро бар дӯш дорад ва барои ҳисобот ва баррасии дигар масъалаҳои фаъолияти хизматӣ роҳбарони зертобеъ ва кормандонро даъват менамояд.

Муовинони сардори РВКД ва ШВКД самтҳои хизмати оперативӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, кор бо ҳайати шахсӣ ва ғайраро роҳбарӣ менамоянд.

Воҳидҳои сохтории РВКД ва ШВКД, ки функсияҳои асосии мақомотро иҷро менамоянд, аз инҳо иборатанд: шуъба (шуъбачаҳо)-и кофтукови ҷиноӣ ва дигар воҳидҳои оперативӣ, тафтишотӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ.

Фаъолияти дигар сохторҳои таркибии РВКД ва ШВКД хусусияти таъминотӣ, ҳуҷҷатгузорӣ ва ёрирасониро доро мебошанд.

Дар сохтори ташкилии РВКД ва ШВКД метавонанд шуъбачаҳо ва ё нуқтаҳои ҳудудии милитсия ташкил карда шаванд. Ин шуъбачаҳо ва нуқтаҳои ҳудудӣ аз ҷониби сардорон ва муовинони сардор, ки аз ҷониби роҳбарияти болои ба вазифа таъйин мегарданд, идора карда мешаванд. Сохтори шуъбачаҳои милитсияи ҳудудӣ дар асосӣ принсипи соҳавӣ таъсис дода шуда, дар онҳо гурӯҳҳо ва ё кормандони алоҳидаи самти кофтукови ҷиноятӣ, тафтишотӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва қисми навбатдорӣ фаъолият менамоянд.

Маблағгузории РВКД ва ШВКД аз ҳисоби маблағҳои буҷети давлатӣ, маблағҳои дар асоси шартнома барои муҳофизати бинои мақомоти давлатӣ, корхона, муассиса ва ташкилотҳо бадастомада ва дигар сарчашмаҳои маблағгузорие, ки қонунгузорӣ манъ накардааст, ба роҳ монда мешавад.

Назорати риояи дақиқ ва иҷрои якхелаи қонунҳоро дар фаъолияти РВКД ва ШВКД прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи он ва назоратбарии дохилиидоравиро роҳбарияти мақомоти болоии ВКД амалӣ мегардонанд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Вазорати корҳои дохилӣ сохтори таркибии кадом шохаи ҳокимияти давлатӣ мебошад?

2. Вазорати корҳои дохилӣ дорои кадом вазифа ва функсияҳо мебошад?

3. Вазъи ҳуқуқии ВКД-ро кадом санади меъёрии ҳуқуқӣ муайян менамояд?

4. Салоҳиятҳои Вазири корҳои дохилиро номбар намоед.

5. Шакли идоракунии марказонидашуда ва бевоситаи оперативиро шарҳ диҳед.

6. Оид ба сохтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

7. Ҳангоми таъсис додани сохтори ташкилии РВКД ва ШВКД кадом омилҳо ба назар гирифта мешаванд?

8. Вазифаҳои асосии РВКД ва ШВКД кадомҳоянд?

9. РВКД ва ШВКД кадом воҳидҳои сохториро дар бар мегиранд?

10. Сардорони РВКД ва ШВКД дорои кадом салоҳиятҳо мебошанд?

ФАСЛИ III
ХИЗМАТ ДАР МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

БОБИ 7.
ТАШКИЛ ВА АСОСҲОИ ҲУҚУҚИИ ХИЗМАТ ДАР МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

§ 1. Ташкили хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ

Барои баланд бардоштани самаранокӣ дар навбати аввал бояд сиёсати кадрӣ дурӯст ба роҳ монда шавад ва мукаммалсозии он ба ҳайси самти муҳиммтарин ва афзалиятнок арзёбӣ карда шавад.

Ҷомеашиносу психологҳо ва мутахассисони соҳаи назарияи идоракунӣ ба он назаранд, ки одамро бояд дар маҷмӯъ шинохт, на ин ки ҳамчун пешбарандаи функсияҳо, одамро бояд ҳамчун шахсияте шинохт, ки барандаи функсияҳои идоракунӣ бошад. Айни замон зиёдтар ақидаҳое паҳн гашта истодаанд, ки одам, ҳамчун субъект ва объекти тараққиёти ҷамъиятӣ баромад мекунад, яъне нақши одам рӯз аз рӯз дар соҳаи иҷтимоӣ мустаҳкам мегардад. Барои пеш бурдани фаъолият танҳо истифодаи техникаи муосир ғайриимкон аст. Бинобар ин, нақш ва аҳаммияти кор бо ҳайати кормандон яъне, кор бо кадрҳо бояд пурзӯр карда шавад.

Кадрҳо механизми мураккаби муносибатҳои ҷамъиятиро идора менамоянд, ки ин яке аз унсури ҳатмии низоми идоракунии иҷтимоӣ баромад мекунад. Ин дар навбати худ бевосита ба МКД, низ дахл дорад. Самаранокии фаъолияти ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД, вобастагии калон аз ташкили дурусти кор бо кадрҳо дорад.

Ташкили дурусти ин фаъолият бевосита бар дӯши сардори ҷузъу том вогузор карда шудааст. Кадрҳои роҳбарикунанда бояд дорои донишҳои баланди идоракунӣ, малакаю маҳорати хуби кор бо кормандонро дошта бошанд ва онро доимо ташаккул диҳанд. Кор бо кадрҳо бо мақсади пурсамар гардонидани фаъолияти ҷузъу томи МКД ва фароҳам овардани шароит барои қонеъ гардонидани ташаккулёбии ҳаматарафаи ҳайати шахсӣ равона карда мешавад. Ҳангоми кам будани шумораи ҳайати шахсӣ масъалаҳо вобаста ба ҷобаҷогузории кадрҳо метавонад, бевосита аз ҷониби сардор ба роҳ монда шавад. Ҳангоми зиёд будани шумораи ҳайати шахсӣ масъалаҳо вобаста ба омӯзиш ва ҷобаҷогузории кадрҳо аз доираи имкониятҳои сардор берун меояд. Дар ин ҳолатҳо дар сохтори дастгоҳи идоракунӣ сохтори махсус яъне дастгоҳи кадрӣ таъсис дода мешавад.

Дастгоҳи кадрии МКД-ро Раёсати кадр ва кор бо ҳайати шахсии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил намуда, дар ҳайати худ як қатор шуъба ва шуъбачаҳо дорад, ки онҳо барои амалӣ намудани сиёсати кадрии МКД сайю кӯшиш менамоянд.

Ба дастгоҳи кадрӣ уҳдадорӣ оид ба таъмин намудани низоми МКД бо кадрҳои ҷавобгӯ ба талаботи ҷаҳони муосир вогузор карда шудааст. Таъминоти кадрӣ пеш аз ҳама баҳри бомуваффақият иҷро намудани вазифаҳо оид ба мустаҳкам намудани тартиботи ҳуқуқӣ, таъминӣ ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон аз таҷовузҳои ҷинояткорона ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ равона карда шудааст.

Бо ин мақсад, дастгоҳи кадрӣ оид ба беҳтар намудани сифати касбии ҳайати кадрҳо, ташкили шакл ва усули интихоб ва ҷобаҷогузории кадрҳо корҳои зиёдеро ба анҷом мерасонад.

Яке аз вазифаҳои аввалиндараҷае, ки дар назди дастгоҳи кадрӣ истодааст, ин омода намудани захираи кадрӣ мебошад, ки барои пешбарӣ кардан зарур мебошад.

Захираи кадриро гурӯҳи муаяни кормандоне ташкил медиҳанд, ки таҷрибаи калони назариявию амалӣ доранд ва дар оянда аз ин мутахассисони пуртаҷриба роҳбарони қобилиятноки вазифаҳои масъулияташон ҳаҷман калон таъйин карда мешаванд.

Дар замони демократикунонии кор бо кадрҳои МКД зарур аст, ки барои ишғоли мансабҳои роҳбарикунандаи МКД, шумораи зиёди довталабон пешкаш карда шаванд.

Дигар вазифаи муҳиме, ки бар души дастгоҳи кадрӣ вогузор карда шудааст ин мукаммалсозии сохтории воҳидҳои кории мақомот ба ҳисоб меравад. Фаъолияти мазкур коркарди чораҳоро оид ба осон намудани идоракунӣ ва оддӣ намудани дастгоҳи идоракунии мақомот тақозо менамояд.

Ба дастгоҳи кадрӣ вазифаҳо оид ба ташкили омодагӣ ва такмили ихтисоси кормандон вогузор карда шудааст. Ҳамаи низоми омода намудани кадрҳо бояд ба он равона карда шуда бошад, ки ҳайати шахсӣ ба таври касбӣ ва дуруст аз иҷрои уҳдадориҳои хизматии худ дар доираи талаботи қонунгузорӣ барояд.

Дастгоҳи кадрӣ роҳбарии ташкилӣ-методии кор бо кадрҳоро дар ҷузъу томҳои корҳои дохилӣ ба роҳ монда, фаъолият оид ба ҳимояи ҳуқуқӣ ва иҷтимоии ҳайати шахсиро амалӣ менамояд ва истифодаи якхелаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии танзимкунандаи кор бо кадрҳо ва гузариши хизмат дар МКД-ро таъмин менамояд.

Дастгоҳи мазкур фаъолияти зиёди таҳлилиро ба анҷом мерасонад, ки аз инҳо иборат аст: таъсири омилҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ ба таъминоти МКД бо кадрҳо; таҳлили вазъи корҳо оид ба интихоб, омӯзиш ва ҷобаҷогузории кадрҳо; таҳлили

вазъи рӯҳӣ ва омодагии касбии кормандон, вазъи риояи қонуният ва интизоми хизматӣ ва ғайра.

Ташкили хизмат дар МКД ҳалли як қатор вазифаҳои дигарро бар дӯши дастгоҳи кадрӣ вогузор намудааст: муайян намудани эҳтиёҷоти МКД ба кадрҳои ҳайати роҳбарикунанда, қаторӣ, инчунин омода намудани дархост вобаста ба қонеъ намудани он, ташкил ва гузаронидани аттестатсияи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД, пешбурди парвандаҳои шахсии ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда, ҳисоби алифбоӣ ва оморӣи ҳайати шахсӣ, омода намудани довталабон барои таъйинот ба вазифаҳо, додани унвонҳои махсус, ба ихтиёри кадрҳо шомил намудан, барои мукофотонидан пешбарӣ намудан, аз вазифа озод намудан аз мақомот хориҷ намудан ва ғайра.

Дастгоҳи кадрӣ баррасии саривақтӣ ва ҳамаҷонибаи арзу шикоят ва пешниҳодҳои шаҳрвандонро амалӣ намуда, оид ба ҳалли онҳо чораҳои зарурӣ меандешад. Роҳбари дастгоҳи кадрӣ барои амалигардонии сиёсати кадрии вазорати корҳои дохилӣ, иҷрои вазифа ва функсияҳое, ки ба мақомоти кадрӣ вогузор карда шудааст, масъулияти шахсӣ дорад.

Функсияҳои заруриро оид ба таъмини сифатноки ҳайати кадрӣ нозирот оид ба ҳайати шахсӣ ва Раёсати амнияти дохилии вазорати корҳои дохилӣ иҷро мекунад.

Ташкили дуруст ва самараноки хизмат дар МКД интизоми хизматии ҳайати шахсии онро талаб менамояд. Барои он ки муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ самаранок ба роҳ монда шавад, ҳуқуқу манфиатҳои қонунии шаҳрвандон ҳифз карда шаванд, зарур аст, ки интизоми хизматӣ риоя ва таъмин карда шавад.

Масъалаи мустаҳкам намудани интизоми хизматӣ ва қонуният дар МКД дар айни замон, яке аз масъалаҳои муҳим дар фаъолияти хизматии кормандони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор меравад.

Интизоми хизматӣ дар МКД, яке аз намудҳои соҳавии интизоми давлатӣ ба ҳисоб меравад. Дар асоси он талаботи умумии интизоми меҳнатӣ ва инчунин махсуси он, ки ба хизмати ҳарбӣ хос аст, муайян карда мешаванд.

Дар ин замина дуруст ва дар доираи оинномаи интизомӣ ба роҳ мондани муносибатҳо дар байни роҳбарону зердастон дар МКД алоқаи ташкилии доимӣ, эътимоднок ва устуворро байни субъектон ва объектони идоракунӣ таъмин мекунад.

Интизом ин аз ҷониби ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда бечуну чаро риоя намудани меъёрҳои баамалбарории фаъолияти оперативӣ-хизматӣ, ки дар қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ муқаррар карда шудаанд, мебошад.

Дар МКД интизоми хизматӣ ҳар як кормандро уҳдадор месозад, ки Конститутсия ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистонро қатъиян риоя намояд, фармонҳои сардорон ва уҳдадориҳои вазифавии худ, инчунин, функсияи ҳифзи ҳуқуқиро софдилона иҷро намояд, эҳтироми сардорон ва кормандоне, ки дорои рутбаҳои баландтар мебошанд, ба ҷо оварад. Интизоми хизматӣ риояи бенуқсони тарзи либоспӯшӣ, додани саломи ҳарбӣ, дигар қоидаҳои этикии хизматиро талаб менамояд. Риоя намудани интизоми хизматӣ аз ҷониби корманд дар рафти амалӣ намудани фаъолияти хизматӣ ба баланд гаштани кордонии касбӣ, поквиҷдонӣ, ҷасурӣ, фидокорӣ, ҳушёрӣ ва маҳорати касбӣ оварда мерасонад.

Дар МКД масъулият барои вазъи риоя намудани интизоми хизматӣ пурра ба роҳбари он (сардорон) вогузор карда шудааст. Вай уҳдадор аст, ки ба зердастони худ дар масъалаҳои риоя намудани интизоми хизматӣ серталаб бошад.

Дар баробари ин роҳбар уҳдадор аст:

– ба зердастон шароитҳои заруриро барои меҳнат, истироҳат ва баланд бардоштани дараҷаи тахассусиашон муҳайё намояд;

– дар зердастон ҳисси масъулиятро барои иҷро намудани ӯҳдадориҳои хизматӣ тарбия намояд;

– фаъолияти хизматии зердастонро объективона баҳогузорӣ намояд;

– шаъну шараф ва қадру қимати зердастонро эҳтиром намояд;

– дар амалӣ намудани фаъолияти хизматиаш ба хешу таборчигӣ ва таъқиб намудани кормандон аз рӯйи хусумати шахсӣ, ё ин ки барои озодона баён намудани ақидаҳояшон оид ба камбудиҳои ҷойдошта дар фаъолияти хизматии МКД роҳ надиҳад.

Дар ҳақиқат, дараҷаи таъмини интизоми хизматӣ дар воҳидҳои МКД аз як қатор хусусиятҳои хосси роҳбар вобастагӣ дорад, ба монанди:

– моҳирона истифода бурдани ваколати салоҳиятӣ;

– ҳавасмандгардонӣ ва таъйини ҷазо;

– сифатҳои фармондиҳии ӯ (дониш, малака ва маҳорат);

– обрӯи касбӣ ва ахлоқӣ.

Мавҷудияти рутбаҳои махсус, сару либоси муайянгашта, савгандёдкунӣ ва дигар талаботи махсуси соҳавӣ фарқияти ин намуди хизматро аз дигар намудҳои хизмати давлатӣ нишон медиҳад.

Вазифаи таъмини талаботи МКД бо мутахассисони хубу донишманд ва соҳибтаҷриба бар дӯши муассисаҳои таълимии Вазорати корҳои дохилӣ вогузор карда шудааст. Дар сохтори ВКД Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият менамояд. Ин муассисаи таълимии ягонаи олӣ дар ҳайати ВКД ба ҳисоб рафта, ВКД-ро бо мутахассисони риштаи дахлдор таъмин менамояд. Ҳамчунин баҳри омода намудани кадрҳо дар самти сохторҳои воҳидҳои махсус ва оташнишонӣ дигар муассисаҳои таълимӣ (коллеҷҳои соҳавӣ) таъсисдодашудаанд, ки онҳо низ фаъолияти пурсамар доранд.

Маркази таълимӣ ва Маркази таълимии СХДО ба низоми ягонаи МКД шомил буда, дар самти такмили ихтисос ва бозомӯзии кормандон саҳми арзанда мегузоранд.

Ҳамин тавр, ташкили хизмат дар фаъолияти МКД ба манфиати одамон, ҷомеа, тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ равона гардида, самти ниҳоят муҳим арзёбӣ мешавад.

§ 2. Асосҳои ҳуқуқии хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ

Асосҳои ҳуқуқии хизмат дар МКД-ро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ», «Дар бораи хизмати давлатӣ», «Дар бораи муқовимат бар зидди коррупсия», «Дар бораи силоҳ», «Дар бораи бақайдгирии давлатии дактилоскопӣ», «Дар бораи қӯшунҳои дохилӣ», «Дар бораи сирри давлатӣ», Барномаи ислоҳоти рушди милитсия, Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои дохилиидоравии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳанд.

Мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД, кормандони мақомоти корҳои дохилӣ шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, ки вазифаҳои ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД - ро ишғол намудаанд ва ё дар ихтиёри кадрҳои мақомоти корҳои дохилӣ қарор доранд ва бо тартиби муайяншуда ба онҳо рутбаҳои махсуси ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД дода шудаанд. Кормандони МКД барои тасдиқи ваколаташон до-

рои шаҳодатномаи хизматӣ ва нишонаҳои махсус бо рақами шахсӣ мебошанд. Ба кормандони МКД либоси расмӣ ва нишонаҳои дарачаҳои муқарраркардашуда хос мебошад[1].

Хизмат дар МКД пеш аз ҳама дар асоси принсипҳои хизмати давлатӣ ба роҳ монда шудааст. Ҳамчунин вобаста ба хусусиятҳои хоси фаъолияти МКД принсипҳои махсус низ муқаррар мешаванд. Аз ин рӯ, дар алоқамандӣ ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» чунин намудҳои принсипҳои фаъолияти хизмат дар МКД муайян карда мешаванд: қонуният; ягонагии сохтори мақомоти милитсия, мутамарказ будани идоракунии он; эҳтиром ва риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд; адолати иҷтимоӣ ва инсондӯстӣ; пинҳонкорӣ, истифодаи усулу воситаҳои ошкоро ва ғайриошкорои фаъолият; яккасардорӣ; баробарии ҳама дар назди қонун; алоқамандӣ бо аҳолӣ ва ба назар гирифтани афкори ҷамъиятӣ дар муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ; ғайриҳизбият.

Ҳуқуқ ва ухдадориҳои МКД. Ҳуқуқҳои корманди МКД доираи имкониятҳои иродавии бо қонун муқарраршудае мебошанд, ки бо мақсади иҷрои вазифаҳои хизматӣ дар самти муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд истифода карда мешаванд.

Милитсия барои иҷрои вазифаҳои ба зиммааш гузошташуда ҳуқуқ дорад:

---

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2004. – №5. – Мод. 352; Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5-уми апрели соли 2005, таҳти № 137 тасдиқ шудааст.

1) аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор риоя намудани тартиботи ҷамъиятӣ, қатъ кардани ҳуқуқвайронкунӣ ва кирдорҳоеро, ки ба амалӣ гардонидани ваколати милитсия мамоният мекунанд, талаб намояд ва дар сурати иҷро накардани ин талабот аз чораҳои маҷбурии пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода барад;

2) ҳангоми гумонбар шудан ба содир намудани ҷиноят ё ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳуҷҷатҳоеро, ки шахсияти шаҳрвандонро тасдиқ мекунанд, санҷад ва инчунин дигар ҳуҷҷатҳои барои риояи қоидаҳо, ки назорати онҳо ба зиммаи милитсия вогузор гардидааст, талаб намояд;

3) шахсонеро, ки ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ роҳ додаанд, оварад ва нисбати онҳо ҳуҷҷатҳои лозимӣ тартиб дода, тадбирҳои пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистонро амалӣ намояд;

4) дар ҳолатҳои дар қонун пешбинишуда ҷазои маъмурӣ муқаррар намояд ё ҳуҷҷатҳоро дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ барои баррасӣ ба суд, комиссияҳои назди мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ супорад;

5) оид ба назорати шахсони ноболиғе, ки аз маҳалли маҳрум гардонидан аз озодӣ шартан озод шудаанд ва инчунин маҳкумшудагоне, ки нисбати онҳо иҷрои ҳукми маҳрум намудан аз озодӣ ба таъхир монда шудааст, мувофиқи нишондоди қонун бо мақомоти дахлдор чора андешад;

6) шахсони ба синни ҳаждаҳсола нарасидаро, ки амалҳои хатарноки ҷамъиятӣ содир кардаанд, дастгир намуда, агар ҷудо нигоҳ доштани онҳо зарур бошад ва инчунин ноболиғонеро, ки бесаробон мондаанду ба муассисаҳои махсуси таълимию тарбиявӣ фиристода мешаванд, дар муассисаҳои қабулу тақсими ноболиғон нигоҳ дорад;

7) хизматчиёни ҳарбиеро, ки дар содир кардани ҷиноят гумонбар шудаанд, дастгир намуда, нисбати онҳо парвандаи

ҷиноятӣ оғоз намояд, амалҳои таъхирнопазири тафтишотӣ гузаронад ва бо тартиб ва дар муҳлати муқаррарнамудаи қонун ба тобеияти тафтишотӣ супорад ва инчунин хизматчиёни ҳарбиро, ки ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ роҳ додаанд, то ба дасти патрулҳои ҳарбӣ, коменданти ҳарбӣ, командирони кисмҳои ҳарбӣ ё комиссарони ҳарбӣ супорида шуданашон, боздошт намояд;

8) шахсонеро, ки дар содир кардани ҷиноят гумонбар шудаанд ва инчунин шахсонеро, ки нисбати онҳо ҳабс ҳамчун чораи пешгирӣ муайян шудааст, боздошт намояд ва дар ҳабс нигоҳ дорад;

9) шаҳрвандон ва шахсони мансабдорро аз рӯйи парванда ва маводе, ки дар истеҳсолоташ мебошад (ба таври шифоҳӣ ва ё хаттӣ) ба милитсия даъват кунад;

10) шахсонеро, ки дар содир намудани ҷиноят ё ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ гумонбар шудаанд, барои муайян кардани мастиашон аз истеъмоли машрубот ё воситаҳои нашъаовар, моводи психотропӣ ва дигар моводи мадҳушкунанда барои муоина ба муассисаҳои тиббӣ фиристад ё оварда расонад, ба шарте, ки натиҷаҳои муоина барои тасдиқ ё инкор кардани далели ҳуқуқвайронкунӣ ё баррасии парванда дар бораи ҳуқуқвайронкунӣ зарур бошанд;

11) шахсонеро, ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ҳолати мастӣ қарор доранд ва намуди зоҳирии онҳо шаъни инсон ва ахлоқи ҷомеаро таҳқир месозад ва агар онҳо қобилияти мустақилона роҳ рафтан надошта бошанд ё метавонанд ба атрофиён ё худашон зарар расонанд, нисбати шахсони дар манзилҳояшонбуда дар асоси аризаи шифоҳӣ ё хаттии истиқоматкунандагони онҷо, агар тахмин равад, ки рафтори шахсони мазкур ба ҳаёт, саломатӣ ва моликият таҳдиди хатар мекунад, ба муассисаҳои тиббӣ ё қисми навбатдории милитсия расонад ва то ҳушёр шуданашон нигоҳ дорад;

12) шахсони воқеӣ, ҳуқуқӣ, предмет ва далелҳоро мувофиқи қонунгузорӣ ба ҳисоб гирад ва маълумоти ин баҳисобгириро истифода барад;

13) шаҳрвандонро аз номатлуб будани рафтори ғайри-қонуниашон ба таври расмӣ қаблан огоҳ кунад ва онҳоро ба қайд гирад;

14) дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорӣ бақайд-гирӣ, аксбардорӣ, сабти овоз, наворбардории кино ва видео, қайди дактилоскопии шахсони дар содир намудани ҷиноят гумонбар ё барои оворагардӣ ва гадоӣ дастгиршуда, ҳабс-шудагон, шахсони дар асоси қарори суд ба ҳабси маъмурӣ ги-рифташуда ва инчунин шахсонеро, ки дар содир намудани ҳу-қуқвайронкунии маъмурӣ гумонбар мешаванд ва муқаррар намудани шахсияташон имконнопазир аст, анҷом диҳад;

15) бо мақсади пешгирӣ ва ошкор намудани ҷиноятҳо, кофтукови ҷинояткорони пинҳоншуда бо риояи талаботи қонунгузорӣ чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ гузаронад, маълумоти, аз ҷумла бо истифода аз воситаҳои техникӣ даст-расшударо истифода барад;

16) бо мақсади таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муҳо-физати ҳаёт ва саломатии шаҳрвандон, инчунин барои иҷрои баъзе амалиёти тафтишотӣ, ҳуқуқи даромадани шаҳр-вандонро ба минтақаҳои алоҳидаи маҳал ва иншоот муваққатан маҳдуд ё манъ кунад, ҳангоми зарурат, ҳаракати нақлиёт ва рафтуои пиёдагардонро дар кӯчаҳо, роҳҳо ва гу-заргоҳҳои роҳи оҳан маҳдуд ё манъ намояд;

17) барои таъқиб ва дастгир намудани шахси гурезаи маҳкумшуда, шахсони ба ҳабс гирифташуда, кофтукови шах-сони ҷинояткор ва шахсоне, ки дар содир кардани ҷиноят гу-монбар шудаанд, барои пешгирии бетартибиҳои оммавӣ, вай-ронкуниҳои тартиботи ҷамъиятӣ ва дигар ҳолатҳои фавқуло-да, ки ба амнияти ҷамъиятӣ таҳдид менамоянд, минтақа ва

маҳалҳо, иморату иншоотҳои алоҳидаро иҳота намояд ё бандад, инчунин бо ин мақсад нақлиёти мавҷударо тафтиш кунад;

18) ҳангоми пешгирии бевоситаи ҷиноят, таъқиби шахси дар содир намудани ҷиноят гумонбар ва вазъиятҳои фавқулодаи ба амнияти ҷамъиятӣ таҳдидкунанда ба хонаҳои истиқоматӣ, ҳудуд ва бинои корхона, муассиса, ташкилот, қитъаҳои замини шахсони алоҳида (ба истисноидамояндагии дипломатӣ, муассисаи консулгарӣ ва намояндагии ташкилотҳои байналмилалии дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аккредитатсияшуда) дохил шавад ва чорабиниҳои оперативӣ-тафтишотӣ гузаронад;

19) ҳангоми мавҷуд будани маводи боэътимод оид ба ҷинояти содиршуда дар соҳаи фаъолияти молиявӣ (бонкӣ ва хазинадории буҷетӣ тибқи тартиби қонунгузории вобаста ба фаъолияти мазкур), хоҷагидорӣ, соҳибкорӣ ва савдо бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба биноҳои корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо, сарфи назар аз тобеият ва шакли моликият ворид шавад;

20) аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор ҳуҷҷатҳои дорои аломатҳои сохтакорӣ, инчунин мол, мавод ва моддаҳои дар муомилоти шаҳрвандӣ манъбуда ва моликияти бесоҳибро бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ гирад, нигоҳ дорад ва аз рӯйи тартиби муқарраршуда мансубияти минбаъдаи онҳоро ҳаллу фасл кунад;

21) ҳангоми мавҷуд будани маводи боэътимод тибқи тартиби муқарраркардаи қонунгузорӣ азназаргузаронии шахсӣ, бори дастӣ ва бағоҷи мусофирони ҳавопаймоҳои ғайринизомӣ ва ҳарбиро анҷом диҳад;

22) санадҳоро оид ба масъалаҳои шаҳрвандӣ, иқомати муваққатӣ ва доимии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ, дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмият даровarda,

аз тарафи онҳо риоя шудани муҳлат ва ҷойи муқарраргардидаи истиқоматро тибқи қонунгузорӣ назорат кунад;

23) ба корхонаю муассиса ва ташкилотҳо, сарфи назар аз шакли моликият барои харидорӣ, нигоҳдорӣ, интиқоли силоҳи оташфишон, тир, маводи тарканда, заҳрнок, моддаҳои сахттаъсири химиявӣ ва масолеҳи дигар аз рӯйи номгӯйи муайяннамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ба шаҳрвандон бошад, барои харидорӣ, нигаҳдорӣ, гирифта гаштани тиру силоҳи оташфишон тибқи қонунгузорӣ иҷозат диҳад;

24) истифодаи воситаҳои нақлиётӣ бар асари нуқсонҳои техникӣ ба бехатарии ҳаракати роҳ таҳдидкунандаро манъ кунад, воситаҳои нақлиётро боздорад, ҳуҷҷатҳоро оид ба ҳуқуқи истифода ва рондани онҳо, ҳамчунин ҳуҷҷатҳои мансуби воситаи нақлиёт ва борро бо иштироки ронанда ва ё шахси роҳбалади бор аз назар гузаронад, воситаҳои нақлиётро ҳангоми шубҳаовар будани истифодаи ғайриқонунии онҳо тафтиш намояд, шахсонеро, ки маст буданашон аниқ аст, ҳамчунин онҳоеро, ки барои идораю истифода кардани воситаҳои нақлиёт ҳуҷҷат надоранд, аз идоракунии воситаҳои нақлиёт маҳрум созад, воситаҳои нақлиёти дар кофтуков бударо боздорад, корҳои таъмиру сохтмон ва дигар корҳоро дар кӯчаву роҳҳо, агар талаботи таъмини амнияти ҷамъиятӣ риоя карда нашавад, маҳдуд ва манъ кунад;

25) ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ аз ҳама намуди нақлиёти ҷамъиятии шаҳрӣ, наздишаҳрӣ ва маҳаллӣ (ба истиснои таксӣ) ройгон истифода барад. Кормандони ҷузъу томҳои милитсияи нақлиётӣ барои сафари хизматӣ дар қаторахо ва ҳавопаймоҳо дар доираи минтақаҳои хизматрасониашон ҳуқуқи истифодаи ройгон доранд;

26) дар ҳолатҳои таъхирнопазир ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ аз воситаҳои нақлиёте, ки ба корхонаҳо, сарфи

назар аз шакли моликият, ё шаҳрвандон тааллуқ доранд (ғайр аз воситаҳои нақлиёти намояндагиҳои дипломатӣ, консулхонаҳо ва дигар намояндагиҳои давлатҳои хориҷӣ, ташкилотҳои байналмилалӣ) бемамоният истифода намояд. Бо талаби соҳибони воситаҳои нақлиёт товони зиёни моддии расонидашуда тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо пурра гардонида мешавад;

27) бо мақсади иҷрои вазифаҳои хизматӣ аз воситаҳои алоқаи корхонаҳо, сарфи назар аз шакли моликияташон, дар ҳолатҳои таъҷилӣ бошад, аз воситаҳои алоқаи шаҳрвандон бемамоният истифода намояд;

28) ба мақомоти дахлдори давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ё шахсони мансабдор барои андешидани тадбирҳои ҳатмии бартарафсозии сабаб ва шароитҳое, ки ба содир намудани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат мекунанд, бо зикри муҳлати пешниҳоди маълумот оид ба чораҳои андешидашаванда пешниҳодот ирсол намояд; дар сурати сари вақт иҷро накардани талаби пешниҳодот масъалаи ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони масъулро тибқи қонунгузорӣ ба маълумоти мақомоти болоӣ расонад;

29) бо мақсади пешгирии ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, муқаррар намудани ҳолатҳои ҷиноят ва шахсони онро содирнамуда, дар кофтукови ҷинояткорони пинҳонгардида, шахсони бе ному нишон гумшуда аз воситаҳои ахбори омма ва алоқа ба таври ройгон истифода барад;

30) шаҳрвандонеро, ки ба милитсия дар иҷрои вазифаҳояш кумак расонидаанд, ҳавасманд гардонад, таъин гардидани мукофотро барои кумак кардан дар ошкор намудани ҷиноятҳо ва дастгир кардани шахсоне, ки онҳоро содир намудаанд, эълон кунад ва онро ба шаҳрвандон супорад;

31) шахсони боздоштгардидаро то муайян намудани шахсияти онҳо бо иҷозати прокурор, лекин на зиёда аз як

моҳ, дар муассисаи қабулу таҳвили Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон нигоҳ дорад;

32) силоҳи табелӣ ва воситаҳои махсусро баъд аз гузаштани тайёрии дахлдор бо худ нигоҳ дорад, гирифта гардад ва истифода барад;

33) барои таъмини амнияти шахсӣ аз тоскулоҳ, сипар, нимтанаҳои зиреҳдор ва дигар воситаҳои муҳофизати инфиродӣ истифода намояд.

Ба ғайр аз доираи ҳуқуқҳо оид ба иҷрои вазифаҳои хизматӣ, инчунин ҳуқуқҳои корманди милитсияро дар самти иштирок дар фаъолияти идоракунии дохилидастгоҳӣ, кафолатҳои ҳуқуқӣ-иҷтимоӣ, болоравӣ дар хизмат ва таъминоти моддию молиявии фаъолияти он фарқ кардан ба маврид аст, ки аз инҳо иборатанд: бо ҳуҷҷатҳое, ки ҳуқуқ ва уҳдадории ӯро аз рӯйи вазифаҳои ишғолкарда муайян менамояд, меъёри арзёбии хизмат ва шароити пешравӣ дар вазифа, инчунин дигар шартҳои барои иҷрои вазифаҳои хизматӣ зарур шинос гардад; аз рӯйи тартиби муқарраршуда маълумот ва мавои барои иҷрои вазифаҳои хизматӣ зарурбударо гирад; оид ба такмилдиҳии хизмат ва қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби муқарраршуда таклифҳо пешниҳод намояд; қарорҳо қабул намуда, мувофиқи вазифаҳои хизматӣ дар омодагии онҳо иштирок намояд; барои таъйин шудан ба вазифаи холӣ бо хоҳиши худ дар озмун иштирок намояд; бо дарназардошти натиҷаҳои фаъолияти хизматӣ ва дараҷаи ихтисос ба вазифаи баландтар таъйин шавад; бо маводи парвандаи шахсии худ, ба истиснои қисми бойгонӣ (архив) ва маводи тафтишоти махсус, фикру мулоҳизаҳо оид ба фаъолияти худ ва дигар ҳуҷҷатҳо то дохил намудан ба парвандаи шахсӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин баёноти худ, ки ба парвандаи шахсӣ ҳамроҳ карда шудаанд, шинос шавад; ба тайёрии ибтидоӣ, бозомӯзӣ ва

такмили ихтисос фаро гирифта шавад; аз ҷиҳати молиявӣ, моддӣ ва иҷтимоӣ бо дарназардошти муҳлати хизмат, собиқаи корӣ ва ҳолати саломатӣ таъмин гардад; гузаронидани санҷиши хизматиро барои рад намудани маълумоте, ки шаъну эътибори ӯро доғдор менамояд, талаб кунад ва ғайра.

Истифодаи ҳамагуна ҳуқуқҳое, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф намудааст, бидуни табъиз бе ягон асос, ба монанди ҷинс, нажод, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, ақаллияти миллӣ, вазъи иҷтимоӣ, адовати шахсӣ, ҷойи таваллуд ё дигар мавридҳо ба корманди милитсия бояд кафолат дода шаванд.

Уҳдадориҳои корманди МКД доираи вазифаҳои иҷрои он барои корманди милитсия ҳатмие дониста мешаванд, ки дар асоси қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидаанд.

Ба ҳамин маъно тибқи талаботи моддаи 10 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» уҳдадориҳои (вазифаҳои) зерини корманди милитсия пешбинӣ гардидаанд:

1) ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳоро пешгирӣ намояд, сабабу шароитҳоеро, ки ба содир кардани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат мекунанд, ошкор намуда, барои рафъи онҳо тадбирҳо андешад, бо ҳуқуқвайронкунандагон бо таври инфиродӣ корҳои пешгириро анҷом диҳад, дар тарбияи ҳуқуқии шаҳрвандон иштирок намояд;

2) бо мақсади пешгирӣ, муайян ва ошкор намудани ҷиноят чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ гузаронад;

3) тартиботро дар кӯчаю хиёбон, боғу майдонҳо, роҳҳои нақлиётгард, вокзалу фурудгоҳ ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ таъмин намояд;

4) якҷоя бо дигар мақомоти давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ беназоратии кӯдаконро пешгирӣ кунад;

5) ариза, хабар ва дигар маълумотро дар хусуси ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳо, инчунин дар бораи содиркунандагони онҳо қабул кунад, ба қайд гирад ва чораҳои зарурии қонунӣ андешад;

6) мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оиларо татбиқ намояд;

7) дар сурати мавҷуд будани асосҳои қонунӣ парвандаи ҷиноятӣ оғоз намояд ё оғоз намудани парвандаи ҷиноятиро рад намояд, таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ гузаронад, омодасозии маводи пешазсудиро дар шакли протоколӣ анҷом диҳад;

8) пешбурди баҳисобгирӣ ва қайди ягонаи ҷиноятҳо ва шахсони ҷиноят содирнамударо амалӣ намояд;

9) барои ҳифзи шахс ва амволи шоҳидон, ҷабрдидагон ва дигар шахсоне, ки ҳаёт, саломатӣ ва моликияти онҳо аз сабаби расонидани ёрӣ ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар пешгирӣ ва ошкор намудани ҷиноятҳо зери хатар аст, тадбирҳо андешад;

10) шахсонеро, ки ҷиноят содир карда, аз таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва суд пинҳон шудаанд, аз иҷрои ҷазои ҷиноятӣ саркашӣ мекунанд, бе ному нишон гум шудаанд, гаравгон гирифта шудаанд ва дигар шахсонро, инчунин амволи дуздида ва тасарруфшударо тибқи ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷустуҷӯ намояд;

11) дар доираи салоҳияти худ аз тарафи шаҳрвандон ва шахсони мансабдор иҷро шудани қарорҳои мақомоти ҳокимияти давлатиро оид ба масъалаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимати зидди ҷинояткорӣ таъмин намояд;

12) ҷиҳати рафъи оқибати садамаву фалокатҳо, сӯхтору офатҳои табиӣ ва дигар ҳодисаҳои фавқулода, наҷот додани одамон ва расонидани ёрӣ ба онҳо, ҳифзи амволи бесоҳиб тадбирҳои фаврӣ андешад, мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар кори таъмини тартиботи ҳуқуқии вазъияти фавқулода ё ҳолати ҷангӣ дар сурати ҷорӣ намудани онҳо

дар тамоми ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ё маҳалҳои алоҳидаи он, инчунин дар гузаронидани чорабиниҳои карантинӣ дар вақти эпидемия ва эпизоотияҳо иштирок намояд;

13) ба шахсоне, ки аз ҳуқуқвайронкуниҳо ё фалокату офатҳо зарар дидаанд, инчунин дар ҳолати оҷизӣ ё дигар ҳолатҳое, ки барои ҳаёту саломатии онҳо зараровар аст, ёрии таъҷилӣ расонад;

14) бехатарии ҳаракатро дар роҳҳо ба танзим дарорад ва таъмин намояд, риоя ва иҷрои қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, меъёрҳо, стандарту қоидаҳои марбути ҳаракат дар роҳҳоро дидбонӣ ва назорат кунад, воситаҳои нақлиёти автомобилӣ ва дигар нақлиёти муҳаррикдорро ба қайд ва ба ҳисоб гирад, имтиҳон гирад ва шаҳодатномаҳои ронандагӣ диҳад, азназаргузаронии техникии давлатии воситаҳои нақлиётро гузаронад ва бо тартиби муқарраршуда дар ҳамроҳии онҳо ширкат варзад, барои тайёр намудани варақаи шаҳодатномаҳои ронандагӣ, нишонаҳои бақайдгирии давлатӣ, маълумотномаҳои бақайдгирӣ ва дигар маводи махсус, ки барои рухсат дар ҳаракати роҳҳо зарур аст, ҳамчунин дар корҳои муқарраркунӣ ва истифодаи воситаҳои техникии ташкили ҳаракат дар роҳ ҳамчун фармоишгари давлатӣ амал кунад;

15) мувофиқи қонун барои хариду фурӯши силоҳи ғайринизомӣ ва хизматӣ ва тирҳои он, барои нигаҳдорӣ ва гирифта гаштани силоҳи ғайринизомӣ ва ё хизматӣ, ҳамлу нақли силоҳи номбурда ва тирҳои мансуби он, ворид кардан ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё баровардан аз ҳудуди он, ҳамчунин барои нигаҳдорӣ ва истифодаи намудҳои ҷудогона ва навъҳои силоҳи ҷангии дастии оташфишонӣ аз МКД барои истифодаи муваққатӣ гирифташуда, барои нигаҳдорӣ ва интиқоли маводи таркандаи таъиноти саноатӣ тавассути нақлиёти автомобилӣ мутобиқи муқаррароти қонунгузории

Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат диҳад, назорати муомилоти силоҳи ғайринизомӣ ва хизматии оташфишонро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гардонад;

16) ҷойҳои нигаҳдорӣ ва истифодаи силоҳ, лавозимоти мансуби он, маводи тарканда ва ҳамчунин объектҳои гардиши онҳоро аз назар гузаронад, ҳангоми маълум гардидани вайронкунии қоидаҳои муқаррарӣ ба шаҳрвандон ва шахси мансабдор барои ислоҳи онҳо пешниҳодот диҳад, маводи номбаршударо бозпас гирад, фаъолияти ин гуна объектҳоро манъ кунад, иҷозатномаи додашударо бекор кунад ва тадбирҳои дигареро, ки қонунгузорӣ пешбинӣ кардааст, амалӣ гардонад;

17) шиносномаҳо, иҷозатномаҳои ворид шуданро ба минтақаҳои сарҳадӣ диҳад, шаҳрвандонро ба қайд гирад ва аз қайд барорад, аз тарафи шаҳрвандон ва шахсони мансабдор риоя шудани қоидаҳои низоми шиносномавиро назорат намояд;

18) дар татбиқи пешбининамудаи қонунгузорӣ оид ба ҳифзи табиат ва бехатарии экологӣ иштирок намояд;

19) ба расмият даровардан ва додани ҳуҷҷатҳоро оид ба масъалаҳои шаҳрвандӣ, бақайдгирӣ ва додани иҷозатномаи иқоматро ба шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ дар доираи салоҳияташ таъмин намояд ва назорат кунад;

20) назорати иҷрои қоидаҳои будубоши шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба тариқи транзитӣ ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро убур намудаанд ва аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон баромадани онҳо, масъалаҳои шаҳрвандӣ, инчунин додани вазъи ҳуқуқиро ба гурезагон ва шахсоне, ки паноҳгоҳ меҷӯянд, баррасӣ намояд;

21) воҳидҳои муҳофизатии ташкилотҳоро бозрасӣ намояд, доир ба ислоҳи камбудиҳои дар мустаҳкамкунии техникии объектҳо ҷойдошта, инчунин оид ба таъмини амнияти моликияти давлатӣ ва моликияти дигар дастур диҳад;

22) амволи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро дар асоси шартнома муҳофизат намояд;

23) таъиноти судҳо, қарорҳои судяҳо, прокурорҳо ва муфаттишон, қарорҳои комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак дар бораи маҷбуран овардани шахсоне, ки аз ҳозир шудан бо даъвати онҳо саркашӣ мекунанд, инчунин қарорҳои прокурорҳо ва қарорҳои аз ҷониби онҳо тасдиқшудаи муфаттишонро иҷро намояд, ба иҷрочиёни суд дар бобати аз биноҳои истиқоматию ғайриистиқоматӣ баровардани шаҳрвандон ёрӣ расонад, барои гузаронидани экспертизаи судии равонпизишкӣ аз рӯйи парвандаҳои ҷиноятӣ ва гражданӣ овардани шаҳрвандонро таъмин намояд;

24) дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба истеҳсолоти иҷро қарздор, молу мулки ӯ ё кӯдакро кофтуков намояд;

25) таъйиноти (қарорҳои) судиро (судяро) дар бораи ҳабси маъмурӣ иҷро намояд;

26) дар доираи салоҳияти муқаррарнамудаи қонунгузорӣ истеҳсоли парвандаҳо оид ба ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро амалӣ намояд;

27) ноболиғони аз ҷазо озодшуда ва ноболиғонеро, ки нисбат ба онҳо ҳангоми таъйини ҷазо қарори шартан татбиқ накардани ҷазо қабул гардидааст, ба қайд гирифта, бо онҳо корҳои тарбиявӣ гузаронад ва рафтори онҳоро назорат кунад;

28) ба рафтори шахсоне, ки нисбат ба онҳо ҳангоми таъйини ҷазо қарори шартан татбиқ накардани ҷазо қабул гардидааст, нисбат ба шахсоне, ки аз маҳалли маҳрум сохтан аз озодӣ озод гардида, барои ретсидиви махсусан хавфнок маҳкум шуда буданд, шахсоне, ки барои ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин ҷазоро адо кардаанд ва ё ду маротиба ё бештар аз он барои ҳама гуна ҷиноятҳои барқасдона суд шудаанд ё қаблан аз маҳалли маҳрум сохтан аз озодӣ то пурра

адо намудани муҳлати муқаррарнамудаи суд озод шуда, дар муҳлати қисми адонашудаи ҷазо боз қасдан ҷиноят содир кардаанд, инчунин ба фаъолияти шахсоне, ки ҷазоро дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ адо кардаанд, вале рафтори онҳо дар давраи адои ҷазо ё баъди аз ҷазо озод шудан дар бораи ба роҳи ислоҳ нарафтани онҳо ва риоя накардани тартиботи ҳуқуқӣ гувоҳӣ диҳад, назорат барад, дар доираи салоҳияти худ иҷрои ҷазои маъмуриро таъмин намояд;

29) шахсони дастгир ва ҳабсшударо нигаҳдорӣ, нигаҳбонӣ ва посбонӣ намояд;

30) то ба ихтиёри мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдори дахлдор додани ҳуҷҷатҳо, ашё ва чизҳои арзишнок, махзан ва дигар амволи дарёфтшуда ва ба милитсия супоридашуда, нигаҳдории онҳоро таъмин намояд, барои баргардонидани онҳо ба соҳибони қонуниашон тадбирҳо андешад;

31) аз рӯйи парвандаи ҷиноятӣ дар доираи салоҳияти худ экспертиза, инчунин аз рӯйи маводи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ тадқиқоти илмию-техникӣ гузаронад;

32) ба мақомоти тандурустӣ дар кори ошкор намудан ва ба муассисаҳои табобатӣ овардани беморони рӯҳӣ, шахсоне, ки гирифтори майзадагии ашаддӣ, нашъамандӣ, бемориҳои таносулӣ ва мубталои аломати норасоии масунияти бадан (ВНМО) мебошанд ва нисбати онҳо асосҳои бо ҳуҷҷатҳо тасдиқшуда мавҷуданд, мусоидат намояд;

33) дар доираи салоҳияти худ дар ҳолатҳои муқарраранамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вакилони халқ, номзадҳо ба вакили халқ, шахсони мансабдори мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар иҷрои фаъолияти қонунии онҳо мусоидат намояд;

34) тартиб ва тарзу усулҳои гузаронидани таҳлили хавфҳои коррупсия дар МКД-ро муайян ва дар амал татбиқ намояд;

35) иҷрои вазифаҳои дигаре, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба зиммаи милитсия гузоштааст.

Ҳамин тавр, корманди МКД, ҳамчун дигар шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои тамоми ҳуқуқҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва дигар ҳуқуқҳо буда, инчунин уҳдадориҳои шаҳрванди ҷумҳуриро, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва дигар санадҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбини намуда кафолат додаанд, ба уҳда дорад.

Корманди МКД ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ таҳти ҳимояи давлат қарор дорад. Ҳеҷ шахс ғайр аз мақомот ва шахсони мансабдор, ки қонун ваколатдор намудааст, ҳуқуқи ба фаъолияти қонунии корманди МКД дахолат карданро надорад.

Корманди МКД барои вайрон кардани қонуният, суиистифода аз мансаб, баромадан аз ҳадди ваколати хизматӣ, ҳаракат ё беҳаракатии ғайриқонунӣ, иҷро накардан ё ба таври дахлдор иҷро накардани вазифаҳои ба зиммааш гузошташуда, мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

Барои ҳалли супоришҳои махсус оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ кормандони МКД муваққатан ба минтақаҳои гуногуни ҷумҳурӣ барои хизмат ҷалб карда шуданашон мумкин аст (ба истиснои ҳайати доимӣ ва тағирёбандаи муассисаҳои таълимӣ ва илмӣ-тадқиқотии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон).

Бинобар зарурати таъмини иҷрои самарабахши вазифа ва уҳдадориҳое, ки ба зиммаи МКД гузошта шудаанд, МКД дохилӣ бо розигии худашон метавонанд мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ ё дигар ташкилотҳо фиристода шаванд.

Рутбаҳои махсуси кормандони МКД. Ба кормандони МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба вазифаҳои ҳайати қаторӣ

ва роҳбарикунанда таъйин гардидаанд, рутбаҳои зерини махсус, ки Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд, дода мешаванд:

а) ҳайати қаторӣ:

– милитсияи қаторӣ, қатории хизмати дохилӣ,

б) ҳайати хурди роҳбарикунанда:

– сержанти хурди милитсия, сержанти хурди хизмати дохилӣ;

– сержанти милитсия, сержанти хизмати дохилӣ;

– сержанти калони милитсия, сержанти калони хизмати дохилӣ;

– старшинаи милитсия, старшинаи хизмати дохилӣ;

– прапоршики милитсия, прапоршики хизмати дохилӣ;

– прапоршики калони милитсия, прапоршики калони хизмати дохилӣ.

в) ҳайати миёнаи роҳбарикунанда:

– лейтенанти хурди милитсия, лейтенанти хурди хизмати дохилӣ;

– лейтенанти милитсия, лейтенанти хизмати дохилӣ;

– лейтенанти калони милитсия, лейтенанти калони хизмати дохилӣ;

– капитани милитсия, капитани хизмати дохилӣ.

г) ҳайати калони роҳбарикунанда:

– майори милитсия, майори хизмати дохилӣ;

– подполковники милитсия, подполковники хизмати дохилӣ;

– полковники милитсия, полковники хизмати дохилӣ.

д) ҳайати олии роҳбарикунанда:

– генерал-майори милитсия, генерал-майори хизмати дохилӣ;

– генерал-лейтенанти милитсия, генерал-лейтенанти хизмати дохилӣ;

– генерал-полковники милитсия, генерал-полковники хизмати дохилӣ.

Рутбаҳои ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда ба ғайр аз мавридҳои дар Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД пешбинишуда якумра мебошанд. Ҳангоми ба охир расидани хизмат дар МКД ба рутбаи махсуси мавҷуда калимаҳои «дар захира» ё дар «истеъфо» илова карда мешаванд.

Рутбаҳои махсуси кормандони МКД дар шароити замони ҷанг ва ҳангоми ба нафақа баромадан, ба захира ё истеъфо рафтан бо рутбаҳои ҳарбӣ баробар эътироф карда мешаванд.

Ба кормандони МКД, ки ба захираи Қувваҳои Мусаллаҳ рухсат шудаанд, рутбаи ҳарбӣ бо тартиби аттестатсия бо дарназардошти ихтисоси қайди ҳарбӣ ва рутбаҳои махсус доштани онҳо, аз тарафи Вазири мудофиаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад.

Кормандони МКД, ки ба истеъфо рухсат шудаанд, ба қайди ҳарбӣ гирифта намешаванд. Додани рутбаи ҳарбӣ, низ ба онҳо бо тартиби аттестатсияи такрорӣ гузаронида намешавад[1].

Тартиби додани рутбаҳои махсуси ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД. Рутбаҳои махсуси ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда ба шахсони дар МКД ба кор қабулшуда бо дарназардошти мансаби ишғолкардаашон, сифатҳои касбӣ, маълумот ва дигар шартҳои пешбининамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба шахсони ҳайати афсарии захиравӣ бошад, мувофиқи рутбаи ҳарбии доштаашон дода мешавад.

---

[1] Ниг.: Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5-уми апрели соли 2005, таҳти № 137 тасдиқ шудааст.

Дар як вақт додани рутбаҳои махсус пеш аз муҳлат ва ба як зина боло аз рутбаи махсуси аз рӯйи вазифаи штатии ишғолкарда пешбинишуда мумкин нест.

Рутбаҳои махсуси аввалин ва навбатии ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда (аз ҷумла, пеш аз муҳлат ё ба як зина боло) аз тарафи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешаванд. Муҳлати собиқаи хизмат дар рутбаи махсус аз рӯзи имзо шудани фармон оид ба додани рутба, ҳисоб карда мешавад.

Шахсе, ки пешниҳоди кормандро барои додани рутбаи махсуси навбатӣ бе ягон асос боздоштааст, ба ҷавобгарии интизомӣ кашида мешавад.

Мутобиқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, рутбаи олии махсус аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад.

Ба афсарони эҳтиётӣ ҳангоми дохил намудани онҳо ба кадрҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқи рутбаи ҳарбии доштаашон, рутбаҳои махсус дода мешаванд.

Ба афсарони алоҳидаи эҳтиётӣ, ки тайёрии баланд ва таҷрибаи бойи онҳо дар МКД истифода шудааст, ҳангоми дохил намудан ба кадрҳои Вазорати корҳои дохилӣ ба таври истисно ба онҳо рутбаҳои махсус ба як-ду зина боло нисбати рутбаи доштаашон, вале на болотар аз рутбаи мансаби пешбинишавандае, ки онҳо таъйин шудаанд, дода мешаванд.

Ба шахсоне, ки ба мансаби ҳайати калони роҳбарикунанда қабул шудаанд, рутбаи махсуси аввалин на баландтар аз майори милитсия ё майори хизмати дохилӣ дода мешавад, ба истиснои шахсоне, ки аз рӯйи эҳтиёт рутбаи нисбатан баландтари мувофиқи афсарӣ доранд.

Шахсоне, ки дараҷаи илмӣ ё унвони илмӣ дошта, барои таъйин шудан ба вазифаи илмӣ ё омӯзгорӣ дар муассисаҳои

илмию тадқиқотӣ ва таълимии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шудаанд, ба онҳо аввалан чунин рутбаи махсус дода мешавад:

а) номзадҳои илм ва профессорон – майори милитсия, майори хизмати дохилӣ;

б) докторони илм ва профессорон – подполковники милитсия, подполковники хизмати дохилӣ;

в) аъзо-корреспондентҳо, академикҳо – полковники милитсия, полковники хизмати дохилӣ.

Рутбаи махсуси навбатии ҳайати роҳбарикунанда ба тарзи мураттаб мувофиқи рутбаи нав ба рутбаи пешбинишудаи вазифаи ишғолнамуда баъди гузаштани муҳлати муайяни собиқаи корӣ дар рутбаи пешина бо мавҷудияти натиҷаи мусбии аттестатсия дода мешавад.

Шахсони ҳайати роҳбарикунанда барои гирифтани рутбаи махсус аз тарафи сардорони бевоситаи худ пешниҳод карда мешаванд.

Пешниҳоди шахсони ҳайати роҳбарикунанда ба рутбаҳои махсуси навбатӣ, ки дар адои хизмат, фаъолияти оперативию ҷустуҷӯӣ ва рафтори шахси камбудиҳои ҷиддӣ доранд ва ҳарчанд ба шартҳои дигар ҷавобгӯ бошанд ҳам, то ислоҳи он норасогиҳо додани рутбаи навбатӣ амалӣ намегардад. Қарор дар бораи мавқуф гузоштани пешниҳодот аз тарафи сардорони бевосита, сардори ШВКД шаҳру ноҳияҳо ва шахсони ба онҳо баробар кардашуда ва ё болотар аз онҳо қабул карда мешавад.

Сабабҳое, ки ба қабули чунин қарор асос шудаанд, ба маълумоти шахси ҳайати роҳбарикунанда расонида мешавад.

Дар рутбаҳои махсуси ҳайати қаторӣ ва хурди роҳбарикунандаи МКД чунин муҳлати собиқа муқаррар карда мешаванд:

– дар рутбаи сержанти хурди милитсия, сержанти хурди хизмати дохилӣ - 1 сол;

– дар рутбаи сержанти милитсия, сержанти хизмати дохилӣ - 2 сол;

– дар рутбаи сержанти калони милитсия, сержанти калони хизмати дохилӣ - 3 сол;

– дар рутбаи старшинаи милитсия, старшинаи хизмати дохилӣ - 3 сол;

– дар рутбаи прапоршики милитсия, прапоршики хизмати дохилӣ - 4 сол;

Муҳлати собиқа дар рутбаҳои милитсияи қаторӣ, қатории хизмати дохилӣ, прапоршики калони милитсия, прапоршики калони хизмати дохилӣ муқаррар карда намешавад.

Дар рутбаҳои махсуси ҳайати қаторӣ ва хурди роҳбарикунандаи МКД, чунин муҳлати собиқа муқаррар карда мешавад:

– дар рутбаи лейтенанти хурди милитсия, лейтенанти хурди хизмати дохилӣ - 1 сол;

– дар рутбаи лейтенанти милитсия, лейтенанти хизмати дохилӣ - 2 сол;

– дар рутбаи лейтенанти калони милитсия, лейтенанти калони хизмати дохилӣ - 3 сол;

– дар рутбаи капитани милитсия, капитани хизмати дохилӣ - 3 сол;

– дар рутбаи майори милитсия, майори хизмати дохилӣ - 4 сол;

– дар рутбаи подполковники милитсия, подполковники хизмати дохилӣ - 5 сол;

Дар рутбаи полковники милитсия, полковники хизмати дохилӣ ва инчунин дар рутбаҳои олӣ, муҳлати собиқа муқаррар карда намешавад.

Барои шахсони ҳайати роҳбарикунанда, ки Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мактабҳои

олиро хатм намудаанд, муҳлати собиқа дар рутбаи лейтенанти милитсия, лейтенанти хизмати дохилӣ 1 сол муқаррар карда мешавад.

Рутбаи махсуси ибтидоии ҳайати хурди роҳбарикунанда дода мешавад:

а) аввалин рутбаи махсуси ҳайати роҳбарикунанда ба шахсони дар мақомоти корҳои дохилӣ ба мансаби ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда ба кор қабулшуда, ё барои хондан ба муассисаҳои таълимии сохтори Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил шудаанд ва инчунин бо баробари таъйинот ба вазифа доштани рутбаи ҳарбии захиравӣ дода мешавад. Зимнан ба онҳо аввалин рутбаи махсуси ҳайати хурди роҳбарикунанда бо мувофиқати рутбаи ҳарбии захиравӣ баробар, дода мешавад;

б) ба шахсоне, ки дар вақти адои хизмати ҳарбӣ ва ҳангоми таъйин шудан ба мансаби ҳайати хурди роҳбарикунанда рутбаи сержанти (старшина) ё прапоршик дода шуда бошад, дар ин ҳолат ба онҳо рутбаи махсуси ба рутбаи ҳарбии доштаашон мувофиқ дода мешавад.

Шахсоне, ки пештар бо рутбаи махсуси ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда дар МКД адои хизмат намудаанд, ҳангоми қабул шудан ба хизмат (дохилшави барои таҳсил) бо рутбаи махсуси доштаашон ба мансаби ҳайати қаторӣ ё миёнаи роҳбарикунанда таъйин карда мешаванд.

Рутбаи махсуси лейтенанти хурди милитсия, лейтенанти хурди хизмати дохилӣ ба шахсони ҳайати хурди роҳбарикунанда ва дигар шахсони маълумоти миёнаи касбӣ ё олии нопурра дошта, ки ба мансаби ҳайати миёнаи роҳбарикунанда таъйин шудаанд, дода мешавад.

Рутбаи махсуси лейтенанти милитсия, лейтенанти хизмати дохилӣ дода мешаванд:

а) ба шахсоне, ки Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мактабҳои олӣ ё миёнаи махсуси Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва МКД дигар давлатҳои аъзои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақилро хатм намудаанд;

б) ба шахсони маълумоти олидошта, ки ба мансаби ҳайати миёнаи роҳбарикунанда таъйин шудаанд;

в) ба лейтенантони хурди милитсия ё лейтенантони хурди хизмати дохилӣ ҳангоми гузаштани муҳлати муқарраршудаи хизмат дар он рутба, барои хатмкунандагони Академия, мактабҳои олии таълимии дигар вазоратҳо ва идораҳо бошад, сарфи назар аз собиқаи рутбаашон.

Хатмкунандагони Академияи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, ки таҳсилро бо баҳои аъло (дипломи сурх) ба итмом расонидаанд, рутбаи махсуси аввалин - лейтенанти калони милитсия, лейтенанти калони хизмати дохилӣ дода мешавад.

Ба шахсони ҳайати қаторӣ, хурд, миёна ва калони роҳбарикунанда, ки аз як хадамот (воҳидҳои сохторӣ) ба хадамоти дигар гузаронида шудаанд ва барои ҳайати шахсӣ рутбаҳои махсуси дигар муқаррар карда шудаанд, чунин рутбаҳо бо тартиби аз нав аттестатсия кардан дода мешаванд. Рутбаҳои махсуси додашуда аз рутбаҳои то аз нав аттестатсиякунӣ доштаашон, набояд паст бошад.

Тартиби аз нав аттестатсиякунии рутбаҳои махсус аз тарафи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Барои бомуваффақият иҷро намудани супоришҳо, инчунин барои ноил гаштан ба натиҷаҳои баланд дар фаъолияти оперативию хизматӣ рутбаҳои махсуси навбатии ҳайати роҳбарикунанда пеш аз муҳлат ё ба як зина боло аз рутбаи махсус, ки мувофиқи вазифаи штатии ишғолкардаашон на

бештар аз як маротиба дар тамоми муҳлати хизмат дар МКД пешбинӣ шудааст, дода шуданашон мумкин аст.

Дар чунин ҳолатҳо рутбаҳои махсус пеш аз муҳлат дода мешаванд:

а) барои мардонагӣ ва фидокорие, ки ҳангоми иҷрои вазифаи хизматӣ зоҳир намудаанд, сарфи назар аз муҳлати собиқаи дар рутбаи махсус муқарраршуда;

б) барои ноил шудан ба натиҷаҳои баланд дар фаъолияти оперативию хизматӣ баъди гузаштани на камтар аз нисфи муҳлати собиқаи дар рутбаи махсус муқарраршуда.

Рутбаи махсуси навбатӣ ба як зина боло аз рутбаи махсус аз рӯйи вазифаи ишғолкардаи штатӣ, ки пешбинӣ шудааст, дода мешавад:

а) ба шахсони ҳайати роҳбарикунанда ва унвони илмидошта ҳангоми гузаштани муҳлати муқарраршудаи собиқа дар рутбаи махсус;

б) ҳангоми гузаштани на камтар аз якуним муҳлати собиқа дар рутбаи пешина;

в) ба шахсоне, ки дар як ҷой зиёда аз 10 сол хизмат намудаанд ба тариқи аттестатсионӣ ҳангоми гузаштани муҳлати муқарраргардидаи собиқа дар рутбаи махсус.

Ба шахсоне, ки рутбаи махсуси ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда доранд, бо фармони Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо рутбаи махсуси навбатӣ ба як зина боло аз рутбаи махсус нисбати вазифаи ишғолнамудаи штатӣ то рутбаи подполковники милитсия, подполковники хизмати дохилӣ дода метавонанд. Инчунин бо дарназардошти дар як вақт озод шудан ба истеъфо ё захира аз рӯйи синну сол, собиқаи корӣ, беморӣ, вазъи маҳдуди саломатӣ, ихтисори штатҳо ба шарте ки онҳо собиқаи 20 сола ё зиёд доранд (бо ҳисоби имтиёзнок), ҳангоми таъйин намудани нафақа барои собиқаи корӣ, ба мудда-

ти муайян дар рутбаи махсус хизмат намудаанд, агар ба таври мусбат аттестатсия шуда бошанд.

Мухлати собиқа дар рутбаи махсус аз рӯзи имзо шудани ин рутба ҳисоб карда мешавад. Мухлати дар рутбаи махсуси пасткардашуда қарор доштани корманди мақомоти корҳои дохилӣ ба мухлати собиқа дар рутбаи барқароркардашуда ҳисоб карда намешавад.

Корманди МКД, ки рутбаи ҳайати қаторӣ ва хурди роҳбарикунанда дошта, ба мансаби ҳайати миёнаи роҳбарикунанда таъйин шуда, барои додани рутбаи якуми махсуси ҳайати миёнаи роҳбарикунанда сарфи назар аз мухлати собиқа дар рутбаи мавҷуда пешниҳод карда мешавад.

Ҳангоми боздошти ғайриқонунӣ боздории додани рутбаи махсус, мухлати собиқа дар рутбаи махсус аз лаҳзаи гузаштани мухлати собиқа дар рутбаи махсуси пешина ҳисоб карда мешавад. Дар ин ҳолат ба корманд таъминоти пулӣ ва молӣ, ки ӯ ҳангоми сари вақт гирифтани рутбаи махсус мегирифт, ҷуброн карда мешавад.

Ҳавасмандгардонии кормандони МКД. Барои намунавор иҷро намудани вазифаҳо ва ноил шудан ба натиҷаҳои баланд дар хизмат, ба кормандони МКД намудҳои зерини ҳавасмандкуни пешбинӣ мешавад:

– сарфароз намудан бо унвонҳои ифтихории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– мукофотонидан бо силоҳи хосаи инъомӣ;

– мукофотонидан бо ифтихорномаи фахрӣ;

– дохил намудан ба «Китоби (ё Лавҳаи) фахрӣ»;

– пеш аз мухлат додани рутбаи махсуси навбатӣ;

– додани рутбаи махсус ба як зина боло нисбати рутбаи пешбинишудаи вазифаи кории ишғолкарда;

– мукофотонидан бо нишонаҳои сарисинагӣ;

– мукофотонидан бо тухфаи қиматбаҳо;

– додани мукофоти пулӣ;

– миннатдорӣ баён намудан.

Бо сифати ҳавасмандкунӣ пеш аз муҳлат бекор намудани ҷазои интизомии додашуда низ истифода мешавад.

Дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти касбии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ғайр аз намудҳои ҳавасмандкунии дар боло номбаршуда, инчунин зиёд намудани миқдори стипендияҳо ва додани рухсатӣ ё рухсатии кутоҳмуддат низ амалӣ карда мешавад.

Барои мардонагӣ ва шуҷоат нишон доданашон ҳангоми иҷрои қарзи хизматӣ ва дигар хизматҳои шоён кормандони МКД ба мукофотҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд пешбарӣ шаванд.

Тартиби мукофотонидан бо ифтихорномаи фахрии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва нишонаҳои сарисинагии идорӣ аз тарафи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Барои вайрон намудани интизоми хизматӣ ба корманди МКД тибқи Оинномаи интизомии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои қонунгузории дахлдор чунин намудҳои ҷазои интизомӣ татбиқ шуданашон мумкин аст:

– сарзаниш;

– танбеҳ;

– танбеҳи қатъӣ;

– ба кори муздаш кам ё вазифаи пасттар гузаронидан;

– як зина паст кардани рутба;

– озод намудан аз вазифаи ишғолкарда;

– озод намудан аз мақомот.

Дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти касбии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ғайр аз намудҳои

ҷазоҳои интизомии номбаршуда, ба тариқи таъйин намудан ба наряди (хизмати) ғайринавбатӣ (ба истисноси таъйин намудан ба посбонӣ ё навбатдор дар ҷузъу томҳо), инчунин хориҷ намудан аз муассисаҳои таълимӣ амалӣ мешавад.

Ҳуқуқ, уҳдадориҳо ва ҷавобгарии сардори МКД оид ба нигаҳдории интизоми хизматӣ, инчунин тартиби истифодаи ҳавасмандгардонӣ ва додани ҷазои интизомиро, Оинномаи интизомии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Ҳангоми вайрон намудани Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, риоя накардани кафолат ва ҳимояи иҷтимоии кормандони МКД шахсони гунаҳкор мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Пастфурорӣ дар рутбаи махсус ба як зина мувофиқи Оинномаи интизомии МКД ҳамчун чораи интизомӣ амалӣ карда мешавад.

Шахсони ҳайати хурд, миёна ва калони роҳбарикунандае, ки дар рутбаи махсус паст карда шудаанд, ба рутбаи пешинаашон бо фармони сардороне, ки оид ба паст кардани онҳо дар рутба ба шахсони ба онҳо баробар ва боло қарор қабул кардаанд, сарфи назар аз вазифаи хизматии ишғолкардаашон на пештар аз як соли паст шуданашон, бо натиҷаи мусбати аттестатсия барқарор карда мешаванд.

Ҳайати роҳбарикунандаи МКД тибқи тартиби зерин аз рутбаҳои махсус маҳрум карда мешаванд:

а) ҳайати хурди роҳбарикунанда – бо ҳукми суд, инчунин бо тартиби муайяннамудаи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

б) ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда – мувофиқи ҳукми суд;

в) ҳайати олии роҳбарикунанда – мувофиқи қонунгузории амалкунанда.

Интизоми хизматӣ ҳар корманди ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаро уҳдадор месозад, ки дар бурдани хизмат ҳушёру зирак бошад; обрӯю эътибор ва ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандонро аз содир намудани кирдорҳои ҷинояткорона ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ҳифз намояд; талаботи қонунгузориро риоя ва иҷро намояд; бечунучаро талаботи Савганд, оинномаҳо ва фармонҳои қонунии роҳбарияти бевосита ва болоии мақомотро иҷро ва риоя намоянд; ҳаёту саломатии худро баҳри иҷрои вазифаҳои хизматӣ дареғ надорад; сирри давлатӣ ва хизматиро пинҳон нигоҳ дорад, ростқавл ва бовиҷдон бошад; тахассус ва малакаи хизматии худро такмил диҳад; дониш ва фарҳанги ҳуқуқиашро баланд бардорад; ба роҳбарон баҳри мустаҳкам намудани интизоми хизматӣ дар миёни ҳайати шахсӣ мусоидат намоянд; эҳтироми роҳбарон, калонсолон, ҳамкасбонро ба ҷо орад; хушмуомила бошад; қоидаҳои пушидани либоси низомиро риоя намояд; дар риоя ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ намунаи ибрат бошад.

Шароити хизмат. Шароити хизматии МКД-ро унсурҳои зерин, ба монанди тартиботи дохилӣ, давомнокии вақти корӣ, имтиёзҳо, суғуртаи давлатӣ ташкил менамоянд.

Тартиботи дохилӣ дар МКД аз ҷониби сардорони ҷузъу томҳо дар асоси қонунгузорӣ ва бо дарназардошти хусусияти хоси хизматии ин ҷузъу томҳо бо тартиби муайянкардашудаи вазири корҳои дохилӣ муайян карда мешавад.

Барои кормандони МКД давомнокии умумии вақти корӣ на бештар аз 40 соат дар як ҳафта муайян карда мешавад. Ҳангоми зарурат кормандони МКД метавонанд ба хизмати аз вақти муқарраршуда зиёд, инчунин ҳангоми шаб, рӯзҳои истироҳат ва рӯзҳои ид мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалб карда шаванд. Зимнан бо назардошти хусусияти кори МКД, пардохтро дар асоси соатҳои кории аз вақти кории муайяншуда зиёд амалӣ менамоянд.

Ҳангоми барои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб намудани кормандони МКД, воҳидҳои дар асоси шартнома фаъолияткунанда, пардохти аз вақти муайяншуда зиёд аз ҳисоби маблағи ин воҳидҳо амалӣ карда мешавад.

Барои аз вақти муайяншуда зиёд ва инчунин ҳангоми шаб, рӯзҳои истироҳат ва ид ба кор ҷалб намудани кормандон бо ризоияти тарафайн метавонад бо додани рӯзҳои дигари истироҳат ба онҳо ҷуброн карда шавад.

Ҳангоми кори бастӣ (сменави) давомнокии якхелаи бастҳои рӯзона, бегоҳӣ ва шабона муайян карда мешавад.

Шахсони ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда вазифадоранд хизмати худро дар ҷое, ки ба манфиати хизмат зарур буда, бо фармони сардорон муқаррар шудааст, гузаронанд.

Ҳаҷми умумии кори зиёда аз вақти муқарраршуда барои ҳар як корманд аз 120 соат дар як сол зиёд буда наметавонад.

Ба кормандони МКД рӯхсатии меҳнатӣ бо нигоҳ доштани таъминоти пулӣ дода мешавад:

а) ҳарсола (навбатӣ);

б) кӯтоҳмуддат;

в) аз сабаби беморӣ;

г) таътилӣ ва баъди хатми муассисаи таълимии МКД;

д) иловагӣ.

Ба ғайр аз ин, ба кормандони МКД мувофиқи қонунгузорӣ рухсатии меҳнатии иҷтимоӣ дода мешавад (рухсатиҳо бинобар сабаби ҳомиладор ва нигоҳубини кӯдакон, эҷодӣ ва омӯзишӣ).

Давомнокии рухсатӣ бо шабонарӯз ҳисоб карда мешавад.

Рӯзҳои ид, ки мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯзи корӣ ҳисоб намешаванд, ҳангоми муайян намудани давомнокии рухсатии меҳнатӣ ба ҳисоб гирифта намешаванд.

Ҳангоми ба корманди МКД додани рухсатии кӯтоҳмуддати навбатӣ, рухсатиҳои меҳнатӣ бо сабаби хатм намудани муассисаи таълимии МКД, инчунин рухсатӣ аз сабаби беморӣ, бо давомнокии аз муҳлати муқаррарӣ зиёд дода мешавад, ки ин вақти иловагӣ барои рафтан ба маҳалли истироҳат ва бозгашт аз он ҷо зарур аст.

Ҳангоми гузаронидани рӯзи истироҳат аз сабаби рост омадан ба рӯзҳои ид ин рӯзҳо ба рухсатии навбати ҳамроҳ карда мешаванд.

Ба корманди МКД рухсатии меҳнатии асосии пардохташавандаи ҳарсола ба муддати 30 рӯзи тақвимӣ бе ҳисоб намудани вақти рафтан ба ҷойи истироҳат ва бозгашт бо пардохти арзиши роҳкиро дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад.

Ба кормандони МКД, ки дар маҳалҳои шароити иқлимиашон душвор ва номусоид адои хизмат менамоянд, рухсатии меҳнатии асосии пардохтшавандаи ҳарсола ба муддати 45 рӯзи тақвимӣ дода мешавад.

Ба корманди МКД рухсатии меҳнатии пардохтшавандаи ҳарсолаи иловагӣ ба муддати зерин дода мешавад:

баъди 10 соли хизмат - 5 рӯзи тақвимӣ;

баъди 15 соли хизмат - 10 рӯзи тақвимӣ;

баъди 20 соли хизмат - 15 рӯзи тақвимӣ.

Ба шахсони ҳайати роҳбарикунандаи муассисаҳои таълимӣ ва муассисаҳои илмию тадқиқотии МКД рухсатии навбатии асосӣ ба тамоми ҳайати роҳбарикунанда ба таври умумӣ дода мешавад.

Ба кормандони МКД, ки дар вақти рухсатии меҳнатӣ бемор шудаанд, рухсатӣ барои табобат ба муҳлати рӯзҳои рухсатии истифоданашуда дароз карда мешавад.

Дар ин ҳолат давомнокии рухсатӣ аз тарафи сардори мақомот дар асоси ҳуҷҷатҳои мувофиқӣ аз тарафи духтури

муоличакунанда ва сардори (сардухтури) муассисаи табобатӣ тасдиқшуда амалӣ мегардад.

Ба кормандони МКД, ки аз кор дар МКД бо сабаби расидани синну сол, собиқаи меҳнатӣ, беморӣ, маҳдудияти вазъи саломатӣ ё ихтисори ҷойҳои корӣ (штатҳо) сабукдӯш карда мешавад, бо хоҳиши онҳо дар ҳамон сол рухсатии навбатӣ ба муҳлати муайяннамудаи қонунгузорӣ дода мешавад ва дар ин ҳолат санаи сабукдӯш намудан охирин рӯзи рухсатӣ ҳисобида мешавад.

Ба кормандони МКД (ба ғайр аз ҳолатҳои пешбиникардаи қонунгузорӣ), ки аз МКД сабукдӯш мешаванд, рухсатии истифоданашудаи онҳо дар ҳамон соли аз кор рафтанашон ба сифати ҷубронпулӣ мутаносибан ба вақти хизмати ҳамонсола пардохта мешавад.

Ба кормандони МКД, ки барои мақсадҳои хизматӣ нақлиёти шахсии худро истифода мебаранд, бо андозаи муайяннамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷубронпулӣ пардохта мешавад.

Кормандони МКД барои рафтуомади ройгон ба воситаи нақлиёти роҳи оҳан, ҳавопаймо ва автомобилӣ (ба истисрои таксӣ), инчунин тамоми намудҳои нақлиёти ҷамъиятии шаҳрӣ, наздишаҳрӣ ва маҳаллӣ бо пешниҳод намудани шаҳодатномаи хизматӣ дар ҳолатҳои зерин ҳуқуқ доранд:

– ҳангоми сафари хизматӣ;

– ҳангоми гузаштан ба кор дар маҳалли дигар;

– ҳангоми гузаронидани рухсатии меҳнатӣ (табобат ва вобаста бо хониш);

– ҳангоми рухсатии кӯтоҳмуддат ва таътил барои рафтан ва бозгашт (ду маротиба дар як сол);

– баъди хатми муассисаи таълимии касбии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва рафтан ба маҳалли истиқомати доимӣ;

– ҳангоми сабукдӯш намудан аз МКД бо тартиби муйяншуда.

Ҳангоми кӯчидан аз макони зисти пешина ба маҳалли нави истиқомат бо сабаби гузаштан ба кори дигар, озод шудан аз МКД бо сабабҳои расидани синну соли муайян, вазъи саломатӣ ё бо сабаби чорабиниҳои ташкилию штатӣ корманди милитсия ҳуқуқи бо ҳамаи намудҳои нақлиёт (ғайр аз нақлиёти ҳавоӣ) ройгон бурдани амволи шахсиашро ба маҳалли зист то вазни 20 тонна дорад. Хароҷоти мазкур аз ҳисоби маблағҳои Вазорати корҳои дохилӣ пардохта мешаванд[1].

Кафолати иҷтимоӣ-ҳуқуқии дигарро ба корманди милитсия, аз қабили додани қитъаи замин барои сохтмони манзили истиқоматӣ, таъмин намудан ба манзили иҷоравӣ аз ҳисоби фонди манзили давлатӣ, қарзҳои имтиёзноки бисёрсола, табобати ройгон дар муассисаҳои тандурустии ВКД ва ғайраро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар санадҳои қонунгузорӣ пешбинӣ намудаанд.

Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқии мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ барои кормандони МКД мумкин аст кафолатҳои иловагии дигар низ пешбинӣ карда шаванд.

Ҳамаи кормандони милитсия аз ҳисоби маблағҳои дахлдори ҷузъу томҳои милитсия бо суғуртаи ҳатмии давлатии шахсӣ фаро гирифта мешаванд. Тартиби ин тарзи суғуртакунӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

---

[1] Ниг.: Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5-уми апрели соли 2005, таҳти № 137 тасдиқ шудааст.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Дар зери мафҳуми ташкили хизмат дар МКД чӣ фаҳмида мешавад?

2. Низоми дастгоҳи кадрии МКД ва функсияҳои онро номбар намоед.

3. Ҷобаҷогузории кадрҳо дар МКД бо кадом тартиб сурат мегирад?

4. Талаботе, ки нисбат ба кадрҳо дар МКД ҷорӣ мегарданд, кадомҳоянд?

5. Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти МКД-ро номбар намоед.

6. Дар зери ибораи «интизоми хизматӣ дар МКД» чӣ фаҳмида мешавад?

7. Ба шартҳои адои хизмат дар МКД чиҳо дохил мегардад?

8. Кормандони МКД дорои кадом ҳуқуқ ва уҳдадориҳо мебошанд?

9. Чораҳои ҳавасмандгардонӣ ва интизомии кормандони МКД кадомҳоянд?

10. Дар доираи қонунгузорӣ кадом кафолати иҷтимоӣ-ҳуқуқии кормандони МКД-ро медонед?

БОБИ 8.
ГУЗАШТАНИ ХИЗМАТ ДАР МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Дар зери моҳияти гузаштани хизмат дар МКД, маҷмӯи воқеиятҳои ҳуқуқие дар назар дошта мешаванд, ки вазъи хизматӣ-ҳуқуқии корманди МКД - ро дигаргун месозанд. Ба инҳо дохил мешаванд: ворид намудан ба ихтиёри кадрҳо, таъйинот ба вазифа, додани рутбаи махсус, аттестатсияи хизматӣ, аз як вазифа ба вазифаи дигар гузаронидан ва қатъ намудани хизмат дар МКД.

Тартиби гузаштани хизмат дар МКД тибқи талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41 ва Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД аз 5-уми апрели 2005, таҳти № 137 ба танзим дароварда мешавад.

Ворид намудан ба ихтиёри кадрҳо дар он зоҳир мегардад, ки шахси дорои уҳдадории ҳарбӣ ба вазифаи ҳайати қаторӣ ё роҳбарикунандаи МКД таъйин мегардад, ё ин ки ба ҳайси курсанти муассисаҳои таълимии Вазорати корҳои дохилӣ дохил гардида, аз қайди ҳарбӣ бароварда мешавад. Асоси ҳуқуқии муайянкунандаи дохил гардидан ба ихтиёри кадрҳои МКД, ин фармон дар бораи таъйин намудан ба вазифа (фармон оид ба қабул гардидан ба ҳайси курсанти муассисаи таълимии ВКД) ва додани рутбаи махсус мебошад.

Мутобиқи Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД ба хизмат дар МКД шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки синнашон аз 18 то 35 сола мебошад, сарфи назар аз ҷойи истиқомат, ҷинс, миллат, нажод, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, ки аз рӯйи сифатҳои шахсӣ, ахлоқӣ, таҳсил, кордонӣ, тайёрии

ҷисмонӣ ва вазъи саломатӣ аз уҳдаи иҷрои вазифаҳои ба зиммаи кормандони МКД вогузоршуда мебароянд, баъди адои хизмати ҳарбӣ аз рӯйи даъват ё доштани билети (дафтарчаи) ҳарбӣ (ба истиснои курсантони муассисаҳои таълимии миёна ва олии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин занҳо) дар асоси ихтиёрӣ қабул карда мешаванд.

Барои таҳсил дар муассисаҳои таълимии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон шаҳрвандони синни 15/17 то 25 солаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар МКД хизмат накардаанд ва маълумоти миёнаи асосӣ, умумӣ ё миёнаи касбӣ доранд, қабул карда мешаванд.

Кормандони МКД, ки барои иҷрои вазифаи махсус ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ ё дигар ташкилотҳо фиристода шудаанд, дар ҳамон ҷо адои вазифа намуда, дар ҳайати кадрҳои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мемонанд.

Ба мансаби ҳайати миёнаи роҳбарикунанда шаҳрвандоне, ки маълумоти олии касбӣ ё миёнаи махсус доранд, қабул карда мешаванд. Ба мансаби миёнаи роҳбарикунанда ба таври истисно метавонанд шаҳрвандоне, ки маълумоти касбии миёна доранд, қабул карда шаванд.

Ишғол намудани мансаби ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД дар асоси озмун бо роҳи бастани шартномаи инфиродӣ (қарордод), инчунин бо тарзи таъйин намудан ба вазифа сурат мегирад.

Қабули кормандони МКД ба хизмат бо фармони сардори дахлдори МКД мувофиқи салоҳияташ, Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба расмият дароварда шуда, ба корманди МКД эълон карда мешавад.

Маҳдудиятҳо барои дохил шудан ба хизмат.

Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД ҳолатҳоеро пешбинӣ намудааст, ки шаҳрвандон ба хизмат дар МКД қабул карда намешаванд:

– шаҳрвандоне, ки доғи судӣ доштанд ё доранд (сарфи назар аз муҳлати адои ҷазо, ба истиснои онҳое, ки аз тарафи суд сафед карда ё бегуноҳ дониста шудаанд);

– мавҷуд будан ва эътибори қонунӣ доштани ҳукми суд оид ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои давлатии хизмати давлатӣ (мансабҳо дар МКД);

– вуҷуд доштани тасдиқи хулосаи муассисаи тиббӣ оид ба беморие, ки барои адои вазифаҳои хизматӣ монеъ шуда метавонад;

– саркашӣ намудан аз тафтишоти махсус ва барасмият даровардани иҷозатнома барои кор бурдан бо маълумоти дорои сирри давлатӣ ва дигар маълумоти аз тарафи қонун ҳифзшаванда;

– мавҷудияти хешии наздик ё қудогӣ (волидайн, бародарон, ҳамсарон, хоҳарон, писарон, духтарон, инчунин бародару хоҳарони падару модар ва фарзандони ҳамсарон) бо корманд, агар хизмати онҳо дар МКД бо тобеият ва таҳти назорати бевосита будани яке ба дигаре алоқаманд бошад;

– мавҷудияти шаҳрвандии давлати хориҷӣ, ба истисноиҳолатҳое, ки агар иҷозат ба хизмат дар МКД дар асоси ризоияти дуҷониба бо созишномаҳои байнидавлатӣ ба танзим даровардашуда бошад;

– саркашӣ намудан аз гузаштани қайди ҳатмии давлатии дактилоскопӣ мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бақайдгирии давлатии дактилоскопӣ»;

– дар бораи худ ва хешовандон ба дастгоҳи кадрӣ пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳо ва маълумоти баръало бардурӯғ;

– саркашӣ аз супоридани меъёрҳо доир ба тайёрии ҷисмонӣ ё номувофиқии натиҷаҳои санҷишӣ ба меъёрҳои муқарраршуда.

Таъйинот ба вазифаи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД аз ҷониби шахсони мансабдорӣ ваколатдори МКД бо тартиби муайяннамудаи Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Додани рутбаи махсус аз ҷониби сардори ҷузъу томи МКД, ки тибқи қонунгузорӣ дорои чунин ваколат мебошад, амалӣ гардонида мешавад. Рутбаи махсуси корманди МКД бо тариқи фардӣ бо назардошти тахассус, маълумот, муносибат ба хизмат, собиқаи корӣ ва вазифаи ишғолнамуда, инчунин дигар шартҳое, ки дар қонунгузорӣ пешбинӣ гаштааст, амалӣ гардонида мешавад.

Баҳои кордонӣ ва хусусиятҳои шахсии кормандони МКД бо мақсади муайян намудани мувофиқати онҳо ба вазифаи ишғолкардаашон, имконияти болоравиашон дар хизмат ва инчунин ҳалли дигар масъалаҳои вобаста ба гузариш дар МКД, бо тарзи аттестатсиякунонӣ амалӣ мегардад.

Аттестатсияи кормандони миёна, калон ва олии ҳайати роҳбарикунанда дар чор сол як маротиба, кормандони ҳайати қаторӣ ва хурди роҳбарикунанда бошад, дар се сол як маротиба амалӣ мегардад.

Кормандони МКД инчунин ҳангоми пешниҳод шудан ба мансаби болоӣ, гузаронидан ба вазифаи поёнӣ ва аз кор дар МКД озод карда шудан, ба истиснои озод намудан аз кор вобаста ба синну сол, собиқаи меҳнатӣ ва вазъи саломатӣ, аз аттестатсия гузаронида мешаванд.

Шунавандагон ва курсантони муассисаи таълимии МКД, аз ҷумлаи ҳайати қаторӣ ё роҳбарикунанда баъди ба охир расонидани таҳсил дар муассисаҳои таҳсилотӣ аттестатсия карда мешаванд.

Кормандони МКД, ки дар вазифаи ишғолкардаашон камтар аз як сол кор кардаанд, инчунин кормандзанҳо, ки дар

вақти ҳомиладорӣ ва нигоҳубини фарзандон дар рухсатии меҳнатӣ қарор доштанд, аз аттестатсия гузаронида намешаванд.

Кормандони МКД аз тарафи сардорони бевоситаи худ бо дарназардошти хулосаҳои комиссияҳои аттестатсионӣ дар асоси ба ҳама ошкоро аз аттестатсия гузаронида мешаванд.

Тартиби ташкил ва тасдиқи аттестатсияҳо нисбати кормандони МКД, инчунин амалӣ намудани хулосаҳо оид ба аттестатсияҳо аз тарафи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

Асосҳо барои қатъ намудани хизмат дар МКД инҳо мебошанд:

а) озодкунӣ аз МКД;

б) қатъ гардидани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

в) бо тартиби муқарраршуда беному нишон ҳисобидани корманд;

г) вафоти (марги) корманди МКД.

Аз хизмат озод намудани кормандони МКД дар ҳолатҳои зерин амалӣ мегардад:

а) ба эҳтиёт (бо истодан дар қайди ҳарбӣ) – агар сабукдӯшшудагон ба ҳадди синну соли муайяннамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» барои дар қайди эҳтиётӣ истодани шахсоне, ки рутбаи дахлдори ҳарбӣ дошта аз рӯйи вазъи саломатӣ барои хизмати ҳарбӣ коршоям ҳастанд, нарасидаанд;

б) ба истеъфо (бо баровардан аз қайди ҳарбӣ) – агар сабукдӯшшуда ба ҳадди синну соли муайяннамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» барои дар қайди эҳтиётӣ истодани шахсоне, ки рутбаи дахлдори ҳарбӣ доранд ё аз тарафи комиссияи тиббии ҳарбӣ аз рӯйи вазъи саломатӣ барои хизмати ҳарбӣ корношоям ҳастанд, расидаанд, бо баровардан аз қайди ҳарбӣ.

Кормандони МКД бо асосҳои зерин (бо истодан дар қайди ҳарбӣ) аз хизмат ба эҳтиёт озод карда шуданашон мумкин аст:

а) бо хоҳиши худ;

б) бо расидан ба ҳадди синну соле, ки Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи МКД муайян намудааст;

в) бо расидани муҳлати собиқаи хизматӣ, ки ба нафақа ҳуқуқ медиҳад (бо ташаббуси корманди милитсия ё бо розигии ӯ);

г) баъд аз тамом шудани муҳлати хизмат, ки дар қарордод нишон дода шудааст;

д) бо сабаби вайрон намудани шартҳои қарордод;

е) бо ихтисори штатҳо (ҷойҳои корӣ);

ж) аз сабаби беморӣ – дар асоси хулосаи комиссияи тиббии ҳарбӣ дар бораи корношоямӣ барои хизмат дар МКД;

з) аз сабаби маҳдудияти аҳволи саломатӣ – дар асоси хулосаи тиббии ҳарбӣ оид ба маҳдудияти коршоямӣ ба хизмат ва иҷро карда натавонистани вазифаҳои хизматӣ аз рӯйи аҳволи саломатӣ мувофиқи мансаби ишғолкарда, ҳангоми набудани имконияти ҷойивазкунӣ дар хизмат;

и) аз рӯйи натиҷаҳои аттестатсия маълум намудани нокифоягии тахассусӣ ва мувофиқат накардан бо мансаби ишғолкарда;

к) ҳангоми мунтазам вайрон намудани интизоми хизматӣ;

л) барои содир намудани амале, ки ба шаъну эътибори корманди МКД доғ меорад;

м) ҳангоми эътибори қонунӣ пайдо намудани ҳукми суд.

Номгӯйи мазкури асосҳои аз хизмат озод намудани кормандони МКД мукаммал мебошад.

Кормандон ба истеъфо аз хизмат бо баровардан аз қайди ҳарбӣ дар ҳолатҳои зерин озод карда мешаванд:

а) аз рӯйи синну сол – шахсоне, ки ба ҳадди синну соли муайяннамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» барои дар эҳтиёт будан ва доштани рутбаи дахлдори ҳарбӣ;

б) аз сабаби бемории – дар асоси қарори комиссияи тиббии ҳарбӣ оид ба корношоямӣ барои хизмати ҳарбӣ бо баровардан аз қайди ҳарбӣ.

Кормандони МКД, ки ҷиноят содир намудаанд, баъди эътибори қонунӣ пайдо намудани ҳукми суд оид ба маҳкум шуданашон барои содир кардани ҷиноят, аз хизмат озод карда мешаванд.

Таъминоти нафақаи кормандони МКД аз маблағҳои буҷети давлатӣ пардохта шуда, бо қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», «Дар бораи таъминоти нафақаи хизматчиёни ҳарбӣ» ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад. Ҳисобкунии андозаи нафақаи кормандони МКД, ки аз хизмат бо расидан ба синну соли муқарраршуда, аз сабаби беморӣ ё собиқаи меҳнатии муҳлати хизмат озод карда шудаанд, аз таъминоти пулии умумии онҳо ба амал меояд.

Ба кормандони МКД, ки дар натиҷаи адои вазифаҳои хизматӣ ҷароҳат бардоштаанд ё ҳангоми адои вазифаҳои хизматӣ маъюб шудаанд, нафақаи онҳо аз рӯйи маҷруҳӣ сарфи назар аз собиқаи умумии кориашон таъмин карда мешавад.

Дар ҳолати вафоти кормандони МКД таъминоти нафақаи аъзоёни оилаи онҳо мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таъминоти нафақаи хизматчиёни ҳарбӣ» амалӣ мегардад.

Пардохти нафақа аз рӯйи собиқаи умумии корӣ, кор дар МКД ва пардохти фоизи иловагӣ барои собиқаи зиёди меҳнатӣ ва муддати хизмати онҳо дар МКД бо ҳисобкунии

тақвимӣ ва бо тартиби муайяннамудаи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисоб карда мешавад.

Барои шахсоне, ки аз сохторҳои судӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба МКД барои давом додани хизмат омадаанд, ба собиқаи меҳнатии онҳо барои таъйин намудани нафақа ва ҳисоб намудани изофа барои собиқаи меҳнатӣ ба ҳисоби як соли собиқаи умумии корӣ баробар ба як соли хизмат дар МКД ҳисоб карда мешавад.

Барои шахсоне, ки баъди хатми муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумӣ бо ихтисоси худ дар ташкилоти ғайринизомӣ кор карда, дар МКД хизматро бо ихтисоси асосӣ давом додаанд, собиқаи меҳнатии онҳо ба муҳлати хизмати барои таъйин намудани нафақа ва баровардани ҳисоби фоизӣ, барои хизмати дарозмуддат ба ҳисоби ду соли собиқаи умумии меҳнатӣ ба як соли хизмат дар МКД ҳисоб карда мешавад.

Муҳлати дар хизмати МКД будани кормандон ба собиқаи умумии бефосилаи онҳо, инчунин ба собиқаи меҳнатӣ аз рӯйи ихтисос дар асоси имтиёзҳои зерин ҳисоб карда мешавад: як соли хизмат аз як соли собиқаи меҳнатӣ иборат буда, давраи хизмат дар воҳидҳои марзию маъмурии шароити иқлим ва экологиашон вазнин, мувофиқан як соли хизмат мувофиқи номгӯйи ихтисосҳо ва маҳалҳое, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ намудааст, баробар ба ду соли собиқаи корӣ ҳисобида мешавад[1].

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Зери моҳияти гузаштани хизмат дар МКД чиро мефаҳмед?

[1] Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5-уми апрели соли 2005, таҳти № 137 тасдиқ шудааст.

2. Ворид намудан ба ихтиёри кадрҳо чӣ маъно дорад ва кадом унсурҳоро дар бар мегирад?

3. Кадом маҳдудиятҳо барои дохил гардидан ба хизмат дар МКД мавҷуд мебошанд?

4. Таъйинот ба вазифа дар МКД аз тарафи кӣ анҷом дода мешавад?

5. Рутбаҳои махсус ба кормандони МКД бо кадом тартиб ва аз ҷониби кӣ дода мешаванд?

6. Аттестатсияи хизматӣ чист?

7. Асосҳо барои қатъ гаштани хизмат дар мақомоти корҳои дохилӣ кадомҳоянд?

8. Дар кадом ҳолатҳо корманди МКД аз хизмат озод карда мешавад?

9. Бо кадом асосҳо кормандони МКД бо истодан дар қайди ҳарбӣ аз хизмат ба эҳтиёт ва ё бе баровардан аз қайди ҳарбӣ ба истеъфо равон карда мешаванд?

10. Таъминоти нафақаи корманди МКД чӣ гуна ба роҳ монда мешавад?

ФАСЛИ IV. АСОСҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИ СОХТОРИ ҶУЗЪУ ТОМҲОИ МКД, КИ ФУНКСИЯҲОИ ИДОРАКУНИИ УМУМИРО БА АМАЛ МЕБАРОРАНД

БОБИ 9. АСОСҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИ СОХТОРИ САРМАРКАЗИ ИТТИЛООТӢ-ТАҲЛИЛИИ ВКД ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Таъмини иттилооти соҳавӣ дар идоракунии низоми МКД яке аз функсияҳои муҳимми таъминотӣ ба ҳисоб меравад. Фаъолияти мазкур ҷамъоварӣ, коркард, захиракунонӣ, нигоҳдорӣ, ҷустуҷӯ ва паҳн намудани иттилоотро дар бар мегирад.

Мақсади асосии фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилии МКД, ин таъмини иттилоти соҳавӣ ба ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД, ки барои ҳалли вазифаҳои дар назди мақомот гузошташуда зарур мебошанд, ба ҳисоб меравад.

Асосҳои ҳуқуқии ташкили фаъолиятро оид ба таъмини иттилооти соҳавӣ дар МКД, Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттилоот», «Дар бораи милитсия», «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ», «Дар бораи сирри давлатӣ», Низомномаи Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии ВКД, Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тартиби бақайдгирии назоратӣ, ташкили корҳои иттилоотӣ-таҳлилӣ ва пешгӯӣ дар МКД Ҷумҳу-

рии Тоҷикистон» ва дигар санадҳои қонунгузорӣ ташкил менамоянд.

Вазифаҳои асосии таъминоти иттилоотии низоми МКД аз инҳо иборат аст:

– муайян намудани шакл, ҳаҷм, муҳлат ва усулҳои пешкаш намудани иттилооте, ки барои фаъолияти МКД зарур мебошад;

– таъминоти иттилоотии ҳамкории ҳамаи ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД миёни худ ва берун аз он;

– коркарди иттилооти аввалия, ки ба низом дохил мегардад, шакл ва намудҳои самаранок истифода намудани он аз ҷониби ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД;

– тақсимоти иттилооти воридгардида ва коркардкардашуда миёни ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД вобаста ба вазифа ва функсияҳое, ки онҳо иҷро менамоянд;

– таъминоти нигоҳдошти иттилооти воридгашта, инчунин дастрасии саривақтии он тибқи дархост аз ҷониби ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД ва дигар дархосткунандагон;

– ворид намудани низоми техникии ҷамъоварӣ, коркард, нигоҳдошт ва дастрас намудани иттилоот.

Вазифаҳои зикршударо дар МКД Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд - СМИТ) ва марказҳои иттилоотӣ-таҳлилии РВКД дар ВМКБ, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, минтақа ва ноҳияҳои Рашт амалӣ мегардонанд.

СМИТ дар доираи салоҳият ва ваколати худ бо тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дигар санадҳои қонунгузорӣ, бо сарраёсат, раёсатҳои марказии ВКД, хадамотҳо, марказҳо, раёсатҳои Вазорати корҳои дохилӣ дар вилоятҳо, шаҳри Душанбе, мақомоти Вазорати корҳои дохилӣ дар шаҳрҳо ва ноҳияҳо, мақомоти Вазорати корҳои дохилӣ дар нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоӣ, дигар мақомоти ҳифзи

ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва давлатҳо-иштирокчиёни Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил дар самти ҷамъоварӣ ва пешниҳод намудани маълумоти дахлдор ҳамкорӣ намуда, бо корхонаҳои давлатӣ, ғайридавлатӣ ва дигар ташкилот дар робита мебошад.

СМИТ ВКД ҶТ вазифаҳои зеринро иҷро менамояд:

– бо тартиби муқарраргардида таъмин кардани роҳбарияти вазорат, сарраёсат, раёсатҳои марказӣ, хадаматҳо, марказҳо, раёсатҳои Вазорати корҳои дохилӣ дар вилоятҳо, шаҳри Душанбе, мақомоти Вазорати корҳои дохилӣ дар шаҳрҳо ва ноҳияҳо, мақомоти Вазорати корҳои дохилӣ дар нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоӣ, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва низомии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳо, ташкилоту корхонаҳо, бо маълумот оид ба вазъи ҷинояткорӣ ва натиҷаи фаъолияти оперативӣ-хизматӣ, инчунин бо маълумотдиҳии оперативӣ, кофтуковӣ, бойгонӣ ва дигар маълумот;

– дар МКД ва дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ташаккул додани низоми ягонаи қайдҳои оморӣ, маълумотдиҳии оперативӣ, кофтуковӣ ва сайқал додани танзими меъёрӣ-ҳуқуқии фаъолияти мазкур;

– дар якҷоягӣ бо воҳидҳои МКД амалӣ кардани назорат аз болои фаъолият дар қисми саривақтӣ, пурра ва дақиқ пешниҳод намудани маълумоти оморӣ, маълумотдиҳии оперативӣ, кофтуковӣ, оперативӣ, ташхисӣ ва дигар қайдҳо, ки пешбурди онҳо ба зиммаи воҳидҳои иттилоотӣ вогузор карда шудааст;

– дар МКД гузаронидани сиёсати ягонаи барпокунӣ, ворид кардан, истифодабарӣ ва тараққӣ додани технологияҳои иттилоотӣ, бонкҳои интегратсияшудаи маълумот, таҷҳизоти ҳисоббарор ва барномаҳои амалии онҳо;

– роҳбарии ташкилӣ-усулӣ ва расонидани ёрии амалӣ ба воҳидҳои МКД ва дигар субъектон дар доираи салоҳияти худ.

СМИТ дорои уҳдадориҳои зерин мебошад:

– бо истифода аз воситаҳои таҷҳизоти ҳисоббарор ва алоқаи электронӣ ҷамъоварӣ, якҷоякунӣ, коркарди маълумоти оморӣ-ҳуқуқӣ, бойгонӣ ва дигар маълумот, тайёр ва аз чоп баровардани нашрияҳои хурд оид ба фаъолияти оперативӣ-хизматӣ, маҷмӯаҳои таҳлилӣ-иттилоотӣ барои пешниҳод ба роҳбарият ва воҳидҳои сохтории ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти иҷроияи давлатӣ, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва низомии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳо (дар доираи созишномаҳои байнидавлатӣ ва байниидоравӣ басташуда);

– дар доираи созишномаҳои байниҳукуматӣ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ басташуда, ташаккул ва дар пешбурд қарор додани қайдҳои марказикунонидашудаи маълумотдиҳии оперативӣ, кофтуковӣ, бонкҳои автоматикунонидашудаи маълумот ва ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳо, инчунин ба мақомоти ҳокимияти иҷроияи давлатӣ, бо тартиби муқарраргардида маълумоти дархостшавандаро пешниҳод намудан;

– қайди шахсони дар кофтукови маҳаллӣ ва байнидавлатӣ эълоншударо ташаккул ва дар пешбурд қарор дода, ба МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳо маводро оид ба эълон кардан ва қатъ намудани кофтуков бо тартиби муқарраргардида тайёр карда, ирсол менамояд;

– бо тартиби муқарраргардида, дастрасии воҳидҳои МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар давлатҳоро (дар доираи созишномаҳои байниҳукуматӣ ва МКД басташуда) ба бонкҳои автоматикунонидашудаи маълумоти қайдҳои марказикунонидашуда, ташкил мекунад;

– мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ташаккул ва пешбурди қайди парвандаҳои оперативӣ, шахсони аз рӯйи онҳо гузаранда, инчунин дастгоҳи махсусро, ки дар истеҳсолоти хадамотҳои оперативии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Сарраёсати иҷрои ҷазои ҷиноятии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд;

– аз рӯйи дархостҳои Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Бюрои миллии марказии «Интерпол» дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҷамъияти Салиби Сурхи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудани бошишгоҳи (тақдири) шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандӣ, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва собиқ давлатҳои Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ (ИҶШС) ба ҳабс гирифта шудаанд;

– дар доираи салоҳияти худ оид ба ҳолати интизоми бақайдгирӣ-баҳисобгирӣ, санҷиши дақиқ ва пурра будани маълумоти пешниҳодшаванда, гузаронидани санҷишҳои муқоисавӣ нисбати фаъолияти субъектҳои бақайдгирӣ ва баҳисобгирӣ;

– барои пурра ва саривақт дар ҳисоботи оморӣ оид ба ҷинояткорӣ инъикос намудани нишондиҳандаҳо, ки дар ҳуҷҷатҳои баҳисобгирии аз субъектҳои бақайдгирӣ ва баҳисобгирӣ воридгашта мавҷуданд, назорат мебарад;

– дар доираи салоҳияти худ, иҷрои амрҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба бахшиши ҷазоро амалӣ мегардонад;

– ташкил ва истифодабарии комплексҳои барномавӣ-техникӣ, воситаҳо ва низоме, ки барои коркарди автоматикии маълумоти оморӣ ва оморӣ-кофтуковӣ заруранд, ба роҳ мемонад;

– шарҳу тавсияҳои усулӣ доир ба самтҳои фаъолияти бақайдгирӣ-баҳисобгирии МКД - ро омода намуда, ба воҳид-

ҳо равон менамояд. Машваратҳои семинарии кормандони воҳидҳои бақайдгирӣ-баҳисобгириро доир намуда, коромӯзии роҳбарон ва кормандони ин воҳидҳоро ташкил менамояд;

– қабул намудан, ба ҳисоб гирифтан, нигоҳ доштан ва истифодаи ҳуҷҷатҳои бойгонии дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар ҷузъу томҳои МКД, ташкил намудани баҳисобгирии мутамарказонидаи ҳуҷҷатҳои бойгонии МКД, қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин роҳбарии ташкилию усулии фаъолияти бойгонӣ дар МКД - ро, ба роҳ мемонад;

– дар гузаронидани ташхиси илмӣ ва доштани қимати омории хуҷҷатҳои низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҷудо намудани онҳо барои нигоҳдории бойгонӣ ва нобуд сохтан, ҳамчунин дар ташкил ва гузаронидани корҳо оид ба зоҳир кардани ҳуҷҷатҳои бойгонии дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок мекунад;

– дар доираи муқаррарнамудаи қонунгузорӣ муроҷиати шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро оид ба дастрасӣ ба маълумоти қайдӣ ва бойгонишуда баррасӣ менамояд;

– мутобиқи салоҳияти худ хизматрасониҳои иттилоотӣ ва дигарро дар асоси шартномавӣ, инчунин пулакӣ мерасонад;

– доир ба лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дигар санадҳои қонунгузорӣ, ки барои омӯзиш ворид мешаванд, хулоса омода менамояд;

– коргузорӣ ва чорабиниҳо доир ба таъмин намудани реҷаи махфиро дар СМИТ ва воҳидҳои сохтории он бо тартиби муқаррарнамудаи конунгузорӣ ба роҳ мемонад;

– оид ба автоматикунонии равандҳои таъминоти маълумотӣ, саривақт пешниҳод намудани маълумоти оморӣ ва маълумоти кофтуковиро бо дархости хадамотҳои соҳавии

МКД таъмин намуда, низоми нави автоматикунонидашударо барои истифодабарӣ ҷорӣ менамояд;

– оид ба роҳбарии усулӣ ва назорат аз рӯйи фаъолияти сохторҳои иттилоотии МКД, таъмини роҳбарии усулӣ, омӯхтан ва дар амал ҷорӣ намудани таҷрибаи пешқадам, инчунин иштирок дар амалӣ намудани чораҳо доир ба такмилёбии сохторӣ ва воҳидии Марказҳои иттилоотӣ, баланд бардоштани сатҳи тайёрии касбии кормандони он, чораҳо меандешад;

– ҷиҳати ба роҳ мондани роҳбарии усулӣ ба МКД оид ба кори оморӣ ва дар гузаронидани дарсҳои ташкилӣ-усулӣ оид ба пурзӯр намудани интизоми баҳисобгирии оморӣ иштирок менамояд;

– дар доираи салоҳияти худ оид ба ҳолати интизоми бақайдгирӣ-баҳисобгирӣ назорат мебарад[1].

Фаъолияти Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси риояи бечунучарои қонуният, истифодаи тавсияҳои илмӣ ва таҷрибаи пешқадам дар соҳаи техникаи ҳисоббарор, якҷоякунӣ дар шакли машваратӣ, баррасии масъалаҳои фаъолияти хизматӣ ва ба таври яккасардорӣ ҳал намудани онҳо, ҳудудгузории аниқи уҳдадории вазифавии кормандон ва масъулияти шахсии ҳар як корманд нисбати ҳолати кор дар самти вобасташуда, ташкил карда мешавад.

Кормандони СМИТ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи салоҳияти худ вазифаҳои зеринро амалӣ менамоянд:

– аз болои босифат тартиб додани ҳуҷҷатҳои баҳисобгирӣ ва саривақт пешниҳод намудани онҳо назорат мебаранд;

[1] Ниг.: Низомномаи Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми майи соли 2012, б\з тасдиқ шудааст.

– дар сурати номатлуб пур намудани реквизитҳои ҳуҷҷатҳои баҳисобгирӣ, чунин ҳуҷҷатҳоро ба воҳидҳое, ки онҳоро пешниҳод намудаанд, бармегардонанд;

– дар сурати ошкор намудани вайронкуниҳои талаботи «Тартиби пешбурди баҳисобгирӣ, қайди ягонаи ҷиноятҳо ва шахсони ҷиноят содирнамуда» роҳбарони субъектҳои бақайдгирӣ ва прокурори назоратбарандаро, дар бобати муайян намудани ҳамаи камбудиҳо хабардор менамоянд.

Сардорони марказҳои иттилоотӣ барои пурра ва саривақт дар ҳисоботи оморӣ оид ба вазъи ҷинояткорӣ инъикос намудани нишондиҳандаҳо, ки дар ҳуҷҷатҳои баҳисобгирии воридгашта мавҷуданд, шахсан масъул мебошанд.

Сохтори СМИТ аз воҳидҳои зерин иборат мебошад:

– маркази оморӣ ва назоратӣ;

– маркази маълумотдиҳии оперативӣ;

– маркази ҳисоббарорӣ;

– шуъбачаи фондҳои махсус ва бойгонӣ;

– котибот[1].

Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон воҳиди таркибии бевосита тобеъ ба Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Барои хизматрасониҳои иттилоотӣ ва маълумотӣ дар асоси шартномаҳо СМИТ дорои суратҳисоби махсуси худ мебошад.

Ҳамин тавр, Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, сохтори таркибии ВКД оид ба таъмини маълумоти оморӣ, маълумотдиҳии оперативӣ, кофтуковӣ ва бойгонӣ, банақшагирӣ, ҳамоҳангсозӣ, ташкилӣ-усулии равандҳои бақайдгирӣ-баҳисобгирӣ, кори бойгонӣ, шаклҳои омории ҳисоботҳои давлатӣ, ташаккулдиҳӣ

[1] Ниг.: Низомномаи Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми майи соли 2012, б\з тасдиқ шудааст.

ва ҷорӣ намудани низоми автоматикунонидашудаи маълумотдиҳии истифодаи умумӣ ва бонкҳои интегратсияшудаи маълумот, ба ҳисоб меравад.

Бояд қайд намуд, ки баланд бардоштани самаранокии муқовимат бо ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобастагии калон аз сатҳи ташкилӣ корҳои пешгирӣ, маъмурӣ, оперативӣ ва тафтишотӣ дорад. Барои амалӣ намудани ин фаъолият субъектони салоҳиятдор ба иттилооти зарурӣ эҳтиёҷ дошта, татбиқи амалии он аз ҷониби Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои таркибии он, ба роҳ монда мешавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мақсади асосии фаъолияти СМИТ дар чист?

2. Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти СМИТ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

3. Дар бораи Низомномаи Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумоти мухтасар диҳед.

4. Вазифаҳои асосии таъминоти иттилоотии низоми МКД-ро номбар кунед.

5. Вазифаҳои асосии СМИТ кадомҳоянд?

6. Функсияҳои СМИТ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон кадомҳоянд?

7. Кормандони СМИТ дорои кадом вазифаҳо мебошанд?

8. Сохтори СМИТ аз кадом воҳидҳо иборат мебошад?

9. Дар хусуси ҳамкории СМИТ бо дигар мақомот ва ҷузъу томҳои ВКД маълумот диҳед.

10. Оид ба ташкили фаъолияти СМИТ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

БОБИ 10.
АСОСҲОИ ҲУҚУҚӢ ВА НИЗОМИ ХИЗМАТИ НОЗИРОТӢ-ТАШКИЛИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Функсияҳои асосиро оид ба идоракунии умумӣ дар низоми МКД дастгоҳи махсуси нозиротӣ-ташкилӣ амалӣ менамояд.

Фаъолияти дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ тибқи талаботи Конститутсия ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф намудааст, Низомномаи Раёсати нозиротӣ-ташкилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои дохилиидоравии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ воҳиди таркибии мустақили дастгоҳи марказии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, бевосита ба Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тобеъ мебошанд.

Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ фаъолияти сарраёсат, раёсатҳои марказӣ, хадамотҳо ва марказҳо, РВКД дар ВМКБ, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, минтақа ва ноҳияҳои Рашт, қисми минтақавии Кӯлоб, ШВКД дар шаҳру ноҳияҳо, қисмҳои ҳарбӣ ва воҳидҳои қӯшунҳои дохилиро дар самтҳои асосии муқовимат бар зидди ҷиноятгорӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамоҳанг менамояд, коркард ва татбиқи қарорҳои идоракуниро аз ҷиҳати ташкилӣ таъмин менамояд, шаклу усулҳои идоракунии МКД ва қӯшунҳои дохилиро мукаммал месозад.

Дастгоҳҳои нозиротӣ-ташкилии МКД вазифаҳои умумии идоракунии зеринро иҷро менамоянд:

– ҳамоҳанг сохтани фаъолияти воҳидҳои дастгоҳи марказии Вазорат, мақомоти вилоятӣ, шаҳрӣ ва ноҳиявии МКД, қӯшунҳои дохилӣ дар ҳалли масъалаҳои муқовимат бар зидди

ҷинояткорӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, такмил додани шаклу усулҳои идоракунии МКД ва қӯшунҳои дохилӣ;

– ташкил намудани ҷамъоварии ахбор доир ба вазъи оперативӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлил, баҳодиҳӣ ва коркарди он ва дар ин замина пешбарӣ намудани қарорҳои идоракунӣ;

– таҳлил ва банақшагирии пурраи фаъолияти оперативӣ-хизматии вазорат, назорати иҷрои сифатнок ва саривақтии чорабиниҳои нақшавӣ;

– коркарди пешниҳодот оид ба такмилёбии сохторӣ ва инкишофи низоми вазорат, таҳлил ва ҳамоҳангсозии фаъолияти ташкилӣ-штатӣ;

– назорат ва санҷиши иҷрои амалии вазифаву ухдадориҳое, ки ба зиммаи воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, дигар воҳидҳои сохтории мақомот вогузор карда шудаанд, расонидани ёрии амалӣ, гузаронидани санҷишҳои назоратӣ;

– ҷамъбаст ва вусъатдиҳии таҷрибаи пешқадами фаъолияти МКД;

– роҳбарии методии воҳидҳои ситодӣ ва оперативӣ;

– таъмин намудани асосҳои ҳуқуқии фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқ.

Вазифаҳои номбаршуда ба воситаи чунин функсияҳои дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ амалӣ карда мешаванд:

– ҳамоҳангсозии фаъолияти воҳидҳои дастгоҳи марказии вазорат, мақомоти вилоятӣ, шаҳрӣ ва ноҳиявии корҳои дохилӣ, қӯшунҳои дохилӣ дар ҳалли масъалаҳои муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, такмили шаклу усулҳои идоракунии МКД ва қӯшунҳои дохилӣ;

– лоиҳаҳои ҳуҷҷатҳои қонунгузорӣ, аснодӣ, методиро доир ба масъалаҳои фаъолияти комплексӣ, умумисилсилавӣ

ва мақсадноки МКД ва қӯшунҳои дохилӣ коркард менамояд, инчунин дар масъалаи такмил додани идоракунӣ, шаклу усули фаъолияти ташкилӣ ва ситодӣ дар низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, пешниҳодот манзур менамояд;

– коркарди барномаи комплексии умумидавлатӣ, байнидавлатӣ ва дигар барномаи марбут ба масъалаи муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва нақшаҳои байниидоравиро ташкил намуда, дар раванди назорати иҷрои он иштирок менамояд;

– ҷаласаи Мушовара, Шӯрои вазирони корҳои дохилии давлатҳои аъзои ИДМ, инчунин ҷаласаи фаврии назди Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистонро аз ҷиҳати ташкилӣ таъмин намуда, назорати риояи муҳлатҳои пешниҳодот ва сифати ҳуҷҷатҳоро, ки аз ҷониби воҳидҳои дастгоҳи марказӣ ба ҷаласаи мушовара ва ҷаласаи назди вазир омода карда мешавад, ба амал мебарорад;

– ташкил намудани ҷамъоварии ахбор дар бораи вазъи оперативӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, таҳлил, баҳодиҳӣ ва коркарди он, инчунин дар ин замина пешбарӣ намудани қарорҳои идоракунӣ;

– бо тартиби муқарраргардида ҷамъоварӣ, ҷамъбаст, батартибдарорӣ ва баҳодиҳии ахбори аз ҷузъу томҳо воридгадидаро дар бораи ҳодисаҳои фавқулода ва ҷиноятҳои вазнин, чораҳои андешидаи МКД таъмин менамояд;

– фаъолияти қисмҳои навбатдории ВКД, сарраёсат, раёсатҳо ва дигар МКД, воҳидҳои қаторӣ ва қисмҳои ҳарбиро ташкил медиҳад;

– фаъолияти ташкилии қисмҳои навбатдориро, аз ҷумла аз рӯйи ошкоркунии ҷиноятҳо «бо изи гарм», меомӯзад ва доир ба баланд бардоштани сифати ин самти корӣ чораҳо меандешад;

– муштарак бо воҳидҳои дахлдори дастгоҳи марказии вазорат доир ба фаври эътино намудан ба вазъи ҷинояткорӣ ва

ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, дуруст истифода намудани қувваю воситаҳо, ҳамоҳангсозии амалиёти онҳо таклифу пешниҳодот коркард менамояд;

– дар коркарди чораҷӯиҳо доир ба амалиёти мақомоти корҳои дохилӣ дар ҳолатҳои фавқулода, ҳангоми якбора тағйир ёфтани вазъи фаврӣ иштирок менамояд;

– назорати омодагӣ ва қувваю воситаҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро ҳангоми ҷорӣ намудани реҷаи ҳолати фавқулода ё ҳарбӣ таъмин менамояд;

– доир ба таҳлил ва банақшагирии пурраи фаъолияти оперативӣ-хизматии вазорат, назорати иҷрои сифатнок ва саривақтии чорабиниҳои нақшавӣ чора меандешад;

– омилҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ, демографӣ, ҷуғрофӣ ва дигарро, ки ба тамоюлҳои ҷинояткорӣ ва содиркунии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар миқёси Ҷуҳурии Тоҷикистон таъсир мерасонанд, фаъолияти мақомот ва воҳидҳои низоми ВКД Ҷуҳурии Тоҷикистон, ҳолати қувва ва воситаҳои он, натиҷаи фаъолияти оперативӣ-хизматиро мавриди омӯзиш қарор медиҳад;

– таҳлили пурра ва ҳаматарафа гузаронида, вазъи ҳолати оперативиро пешгӯӣ менамояд, бо ин мақсад гузаронидани тадқиқоти иҷтимоӣ, криминологӣ ва дигарро, аз ҷумла омӯзиши афкори умумро ҳамоҳанг месозад;

– маводи таҳлилӣ, иттилоотӣ, маълумотӣ ва дигари ахборотро барои вазир ва муовинони ӯ омода сохта, бо супориши онҳо ба мақомоти дахлдори ҳокимияти давлатӣ ирсол намудани онҳоро таъмин менамояд. Бо ин мақсад, ҳангоми зарурат, воҳидҳои дастгоҳи марказӣ ва муассисаҳои таълимии Вазоратро ҷалб менамояд;

– амалияи фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилии воҳидҳои дастгоҳи марказӣ, инчунин РВКД, ШВКД вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳоро таҳлил ва назорат намуда, самтҳои инкишофи онро

муайян менамояд, таъйиноти ташкилӣ-методии ин самти кориро дар низоми ВКД Ҷуҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда, ба ВКД доир ба мукаммал намудани он таклифу пешниҳодот манзур менамояд;

– нақшаи чорабиниҳои асосии ВКД Ҷуҳурии Тоҷикистон, ҷадвали санҷишҳои бозрасӣ, назоратӣ ва баромадҳои комплексиро дар воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД, РВКД, ШВКД, дигар воҳидҳои МКД ва қӯшунҳои дохилӣ, нақшаи сафарҳои хизматӣ, кори Мушовараи ВКД Ҷуҳурии Тоҷикистон, ҷаласаҳои фаврии назди Вазири корҳои дохилиро таҳия намуда, иҷрои онҳоро назорат мебарад;

– амалияи банақшагирии фаъолияти оперативӣ-хизмтии МКД ва сафарҳои хизматиро дар воҳидҳои дастгоҳи марказӣ ва дастгоҳи РВКД таҳлил намуда, самтҳои асосиро дар ин соҳаҳо муайян менамояд, доир ба мукаммал намудани он таклифу пешниҳодот таҳия намуда, ба роҳбарияти вазорат пешкаш менамояд;

– доир ба коркарди пешниҳодот оид ба такмилёбии сохторӣ ва инкишофи низоми вазорат, таҳлил ва ҳамоҳангсозии фаъолияти ташкилӣ-штатиро ба роҳ мемонад;

– самтҳои асосии инкишофи таркиби ташкилӣ-штатии МКД ва воҳидҳое, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, муайян намуда, оид ба мукаммал намудани таъминоти штатии онҳо чорабиниҳо доир менамояд. Сохтори воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои бевосита ба он тобеъ, сохторҳои намунавӣ, ҷадвали штатӣ ва меъёрҳои шумораи штатиро таҳия менамояд;

– банақшагирии дурнамо ва ҷории таъминоти МКД ва воҳидҳои низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро аз ҷиҳати шумораи штатӣ амалӣ менамояд;

– таклифу пешниҳодот ва лоиҳаҳои фармонҳоро доир ба тақсимоти шумораи штатии МКД ва қӯшунҳои дохилӣ, ки бояд аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон иловатан ҷудо карда шаванд, омода менамояд;

– тартиби мувофиқи бақайдгирии оморӣ ва ҳисоботиро доир ба шумораи штатӣ кор карда баромада, пайваста онро идора менамояд, назорати риояи интизоми давлатии штатиро дар МКД ба роҳ мемонад;

– доир ба назорат ва санҷиши иҷрои амалии вазифаву уҳдадароиҳое, ки ба зиммаи воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, МКД вогузор карда шудаанд, расонидани ёрии амалӣ, гузаронидани санҷишҳои бозрасӣ ва назоратӣ;

– гузаронидани санҷишҳои бозрасӣ, назоратӣ ва мақсадноки фаъолияти воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, МКД ва воҳидҳоеро, ки ба низоми ВКД Ҷуҳурии Тоҷикистон марбутанд, ташкил намуда, роҳбарӣ менамояд, доир ба баррасии натиҷаҳои санҷишҳо дар Мушовараи вазорат ё ҷаласаҳои ҳайати роҳбарикунандаи дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таклифу пешниҳодот пешбарӣ намуда, маводи заруриро омода месозад;

– аз рӯйи натиҷаҳои бозрасӣ якҷоя бо роҳбарияти МКД ва воҳидҳое, ки таҳти санҷиш қарор гирифтаанд, доир ба бартараф намудани камбудиҳои муайянгардида чораҳои дахлдор меандешад;

– муҳокимаи ҳисоботи роҳбарони воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, МКД ва воҳидҳое, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, аз ҷиҳати ташкилӣ таъмин менамояд. Муштарак бо воҳидҳои дахлдори дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷрои қарорҳои қабулгардидаро назорат менамояд;

– самаранокии таъсири воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба фаъолияти оперативӣ - хизматии МКД ва воҳидҳое, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, омӯхта, баҳогузорӣ менамояд;

– аз ҷониби воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, МКД ва воҳидҳое, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, иҷрои амалии қонунҳо, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро доир ба масъалаҳои таъминоти тартиботи ҳуқуқӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ назорат бурда, мавриди санҷиш қарор медиҳад;

– гузаронидани ҷорабиниҳои умумивазоратиро (семинар-машваратҳои ҷумҳуриявӣ, ҷамъомадҳои таълимӣ- методии ҳайати роҳбарикунандаи мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилӣ, ҷаласа,ҷамъбастии фаъолияти воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон)-ро ташкил менамояд;

– доир ба ҷамъбаст ва вусъатдиҳии таҷрибаи пешқадами фаъолияти МКД чора меандешад;

– дар низоми вазорат фаъолиятро доир ба муайян, ҷамъбаст ва ворид намудани таҷрибаи мусбии ватанӣ ва хориҷӣ дар фаъолияти мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилӣ, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, ҳамоҳанг месозад;

– фонди маълумотӣ-ахбории ҳуҷҷатҳои меъёрӣ, методӣ, таҳлилӣ ва дигар ҳуҷҷатҳои самтҳои асосии фаъолияти мақомот ва воҳидҳое, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, инчунин фонди ҳуҷҷатҳоро доир ба таҷрибаи пешқадам, ташкил менамояд;

– ҷадвали интишори нашриёҳои махсуси идоравии дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро омода сохта, ин самти кориро дар низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти назорат қарор медиҳад;

– доир ба роҳбарии методии воҳидҳои ситодӣ ва оперативӣ-ташкилии сарраёсат, раёсатҳо, ШВКД дар шаҳру ноҳияҳо, қисмҳои ҳарбӣ ва воҳидҳои қӯшунҳои дохилӣ чора меандешад;

– фаъолияти амалӣ-таҷрибавии воҳидҳои нозиротӣ-ташкилиро дар МКД ҷамъбаст намуда, доир ба беҳтар намудани он чорабиниҳо таҳия менамояд, дар коркарди нақшаҳои намунавӣ, методӣ ва дигар ҳуҷҷатҳо доир ба самтҳои мувофиқи корӣ кумак мерасонад;

– шарҳу тавсияҳои методиро доир ба самтҳои фаъолияти нозиротӣ-ташкилии МКД омода намуда, ба воҳидҳо равон менамояд;

– машваратҳои семинарии кормандони воҳидҳои нозиротӣ ташкилӣ ва қисмҳои навбатдориро доир намуда, коромӯзии роҳбарон ва кормандони ин воҳидҳоро ташкил менамояд;

– дар интихоб ва ҷобаҷогузории сардорони воҳидҳои нозиротӣ-ташкилӣ ва қисмҳои навбатдории мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилӣ иштирок менамояд;

– доир ба таъмин намудани асосҳои ҳуқуқии фаъолияти МКД ва рушди ҳамкориҳои байналмилалӣ дар соҳаи ҳифзи ҳуқуқ, чора меандешад;

– мақсад ва вазифаҳои сиёсати ҳуқуқии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистонро муайян намуда, дар ин замина коркарди санадҳои меъёриро доир ба самтҳои кории он ташкил менамояд, иштироки воҳидҳои дахлдори воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар раванди ҳуқуқэҷодкунии мақомоти дахлдори давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин менамояд;

– мувофиқати лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқиеро, ки аз ҷониби воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия карда мешаванд, бо қонунгузории ҷорӣ ва ди-

гар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои меъёрии ҳуқуқии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, назорат мебарад;

– муштарак бо воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба лоиҳаҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрие, ки барои омӯзиш ба ВКД ворид гардидаанд, хулоса омода менамояд;

– доир ба фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ дар воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳбарии методӣ менамояд, ба МКД кумаки маслиҳатӣ-ҳуқуқӣ мерасонад;

– бақайдгирии систематизатсиякунонидашудаи санадҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёриро доир менамояд;

– ҳамкорӣ ва ҳамоҳангии фаъолияти дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо мақомот, муассиса ва ташкилотҳои салоҳиятдори давлатҳои хориҷӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ доир ба масъалаҳое, ки ба доираи салоҳияти вазорат марбутанд, таъмин менамояд;

– муштарак бо воҳидҳои дахлдори дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар коркарди лоиҳаҳои созишномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба масъалаҳое, ки ба доираи салоҳияти вазорат марбутанд, иштирок менамояд;

– назорати умумии иҷрои уҳдадориҳо ва татбиқи вазифаҳоеро, ки аз созишномаҳои байнидавлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои воҳидҳои Вазорати корҳои дохилӣ бар меоянд, ба амал меорад;

– чорабиниҳои тафтишотиеро, ки аз ҷониби вазорат дар соҳаи ҳамкориҳои байналмилалӣ доир карда мешавад, ташкил менамоянд;

– самаранокии сафарҳои хизматии кормандони воҳидҳои вазоратро ба хориҷа ва татбиқ намудани натиҷаҳои онро дар фаъолияти амалӣ, назорат менамояд[1].

Аз маҷмӯи вазифа ва функсияҳои дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ, ки дар боло қайд карда гузаштем, бар меояд, ки дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ сохтори мустақили МКД ба шумор меравад, ки аз дигар воҳидҳои сохтории мақомот, фаъолияташ ба куллӣ фарқ менамояд. Яъне, фаъолияте, ки дастгоҳи мазкур ба анҷом мерасонад мустақил ва функсионалӣ мебошад. Ин дастгоҳ дорои салоҳияти идоракунии байнисоҳавӣ буда, бевосита дар зери итоати роҳбарияти МКД қарор дорад. Лекин бояд қайд намуд, ки қарорҳои идоракуние, ки аз ҷониби роҳбарияти дастгоҳӣ нозиротӣ-ташкилӣ оид ба ҳал намудани масъалаҳои дохилидастгоҳии мақомот ва ё фаъолияти берунаи он қабул карда мешаванд, танҳо дар он ҳолат қувваи қонунӣ мегиранд, ки агар онҳо бо тариқи фармон ва ё талабномаи сардори МКД ба тасвиб расанд. Пешниҳодот ва тавсияҳои дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ зиёдтар дар нақшаҳои корӣ, фармонҳо, мактубҳои иттилоотӣ, ки аз ҷониби роҳбари мақомоти корҳои дохилӣ ба имзо мерасанд, дарҷ мегарданд.

Дар навбати худ сардори Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ дар доираи салоҳияти худ, оид ба иҷрои вазифаҳои хизматӣ дорои ҳуқуқу уҳдадориҳои зерин мебошад:

– аз воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилие, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, маводу маълумоте, ки барои иҷрои вазифа ва уҳдадориҳои асосии раёсат заруранд, талаб намояд;

---

[1] Ниг.: Низомномаи Раёсати нозиротӣ-ташкилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7-уми феврали соли 2006, таҳти № 81 тасдиқ шудааст.

– ҳуҷҷатҳо ва маводро доир ба масъалаҳои назоратӣ дар воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилие, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон марбутанд, шахсан меомӯзад ё ба кормандони раёсат дар ин хусус супориш медиҳад;

– ба санҷишҳо, коркарди лоиҳаҳои қарорҳои идоракунӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, методӣ, иттилоотӣ-таҳлилӣ ва дигар ҳуҷҷатҳои ҳайати роҳбарикунанда ва нозиротии воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД, РВКД ва МКД шаҳрию ноҳиявӣ, муассисаҳои таълимии ВКД-ро ҷалб намояд;

– ба роҳбарияти вазорат доир ба нақши ташкилотчигии роҳбарони воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилие, ки ба низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид мебошанд ва ба баланд бардоштани самаранокии фаъолияти оперативӣ-хизматии онҳо пешниҳод манзур менамояд;

– ба ҳайати роҳбарикунанда ва нозиротии раёсатҳо ва шуъбаҳои корҳои дохилӣ нишондодҳои шифоҳӣ ва хаттии иҷрои он ҳатмӣ медиҳад;

– фаъолияти сарраёсат, раёсатҳо, шуъбаҳои ВКД ва қисмҳои ҳарбиро доир ба амалӣ намудани нақшаҳои комплексӣ ва барномаҳои муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамоҳанг месозад;

– доир ба таъйинот, аз як вазифа ба вазифаи дигар гузаштан ва аз кор хориҷ намудани кадрҳои раёсат, мукофотонидан ва ба чораҳои ҷазои интизомӣ ҷалб намудан дар доираи салоҳияти худ таклифу пешниҳодот манзур намуда, ба рухсатӣ баромадан ва ба сафари хизматӣ рафтани кормандонро иҷозат медиҳад.

Тибқи нишондоди Вазири корҳои дохилӣ сардори Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ чунин вазифаҳоро иҷро менамояд:

– ба воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, дастгоҳи РВКД ва МКД вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо оид ба таъмини иҷрои ҳуҷҷатҳо супориш медиҳад;

– роҳбарони дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро доир ба интизоми иҷроия, фаъолияти иттилоотӣ-таҳлилӣ, банақшагирӣ ва назоратӣ, самаранокии сафарҳои хизматӣ, аз ҷумла ба хориҷа, фаъолияти меъёрэҷодкунӣ шунида, аз онҳо оид ба сабабҳои камбудию норасогиҳои роҳдодашуда дар фаъолияти зинаҳои ишорашудаи идоракунӣ баёнотҳои шифоҳӣ ва хаттӣ талаб менамояд;

– доир ба таъйиноти роҳбарони РВКД ва сардорони МКД хулосаи асоснок пешниҳод намояд.

Сардори раёсати нозиротӣ-ташкилии ВКД оид ба иҷрои фаъолияти хизматӣ дорои уҳдадориҳои зерин мебошад:

– доир ба масъалаҳое, ки ба доираи салоҳияти раёсат марбутанд, фармоишҳо интишор намуда, байни муовинони худ вазифа ва уҳдадориҳои хизматиро тақсим менамояд ва масъулияти онҳоро муқаррар менамояд;

– ба Вазири корҳои дохилӣ доир ба сохтор ва ҷадвали штатии раёсат пешниҳод манзур намуда, низомномаи воҳидҳои сохтории раёсат, дастурамалҳои вазифавии муовинон, уҳдадориҳои хизматии кормандони раёсат, нақшаи кории раёсат ва воҳидҳои сохтории онро тасдиқ менамояд;

– интихоб,ҷобаҷогузорӣ ва омодагии касбии кадрҳои воҳидҳои нозиротӣ-ташкилӣ ва қисмҳои навбатдории мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилиро таъмин намуда, аз ҷониби онҳо риоя шудани интизоми хизматӣ ва қонуният, реҷаи махфӣ ва қоидаҳои тартиботи дохилии меҳнатиро назорат мебарад;

– бо воҳидҳои дастгоҳи марказии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин бо розигии роҳбарияти вазорат бо сохтори

дахлдори Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти иҷроия ва воситаҳои ахбори омма доир ба масъалаҳое, ки ба доираи салоҳияти раёсат марбутанд, ҳамкорӣ ташкил менамояд;

– тибқи супориши Вазири корҳои дохилӣ аз номи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба масъалаҳое, ки ба мақомоти корҳои дохилӣ марбутанд, дар вазоратҳо ва дигар ташкилотҳо, аз ҷумла ташкилотҳои хориҷӣ, намояндагӣ менамояд.

Сохтори Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ. Раёсати нозиротӣ-ташкилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро сардори раёсат роҳбарӣ мекунад, ки бо тартиби муқарраршуда аз ҷониби Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешавад. Сардори Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ аз рӯйи вазифааш аъзои Мушовараи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳисоб мешавад. Сардори раёсати мазкур дорои муовинон аст, ки онҳо бо пешниҳоди худи ӯ аз ҷониби Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Сохтор, шумора ва ҷадвали штатии Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ аз ҷониби Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Ба сохтори Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ маркази таҳлил ва тарҳрезӣ, шуъбаи нозиротӣ, шуъбаи таъминоти ҳуқуқӣ, шуъбаи оперативӣ ва котибот дохил мешаванд.

Дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ дар фаъолияти амалии худ пеш аз ҳама дар асоси истифодабарии тавсияҳои илмӣ ва таҷрибаи пешқадам, баҳо додани вазъи оперативӣ ва принсипҳои банақшагирӣ, ҳудудгузории аниқи уҳдадориҳои вазифавии кормандон ва масъулияти шахсии ҳар як корманд нисбати ҳолати корӣ дар самтҳои вобаста, ташкил ва амалӣ гардонида мешавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Нозиротӣ-ташкилӣ чист?

2. Асосҳои ҳуқуқии нозиротӣ-ташкилиро номбар кунед.

3. Дар бораи Низомномаи раёсати нозироти-ташкилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумоти мухтасар диҳед.

4. Оид ба низоми хизмати нозиротӣ-ташкилии МКД маълумот диҳед.

5. Вазифаҳои нозиротӣ-ташкилиро номбар кунед.

6. Функсияҳои дастгоҳи нозиротӣ-ташкилиро номбар кунед.

7. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои сардори Раёсати нозиротӣ-ташкилиро номбар намоед.

8. Вазифаҳои сардори Раёсати нозиротӣ-ташкилиро номбар кунед.

9. Оид ба сохтори Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ маълумот диҳед.

10. Бо кадом хусусиятҳои хос дастгоҳи нозиротӣ-ташкилӣ аз дигар ҷузъу томҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фарқ мекунад?

Боби 11.
Хизмати қисми навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ

§ 1. Таъйинот, вазифа ва принсипҳои фаъолияти қисми навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ

Қисми навбатдорӣ – воҳиди сохтории мустақил дар низоми МКД ба ҳисоб меравад, ки роҳбарӣ ва назоратбариро аз болои ҷузъу томҳо ва воҳидҳои гуногуни МКД баҳри иҷрои пурсамари вазифаҳо дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ амалӣ менамояд. Дар низоми қисмҳои навбатдории МКД зинаи болоиро қисми навбатдории ВКД ва зинаи поёниро қисмҳои навбатдории ШВКД дар шаҳру ноҳияҳо ташкил менамоянд.

Фаъолияти қисмҳои навбатдории МКД тибқи Конститутсия, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф намудааст, Фармони ВКД «Оид ба чораҳои такмил додани фаъолияти қисмҳои навбатдории МКД» аз 14-уми январи соли 2009, таҳти № 19 ва дигар санадҳои дохилиидоравии ВКД ба роҳ монда мешавад.

Қисмҳои навбатдории ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ ҳамчун воҳиди сохтории мустақил дар низоми қисмҳои навбатдории МКД дорои мақоми махсус мебошанд. Назар ба қисмҳои навбатдории ВКД ва раёсатҳои ҳудудии вазорати корҳои дохилӣ, ки асосан ба фаъолияти идоракунии соҳавӣ машғуланд, қисмҳои навбатдории ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ бевосита дар ҳалли вазифаҳое, ки бар дӯши МКД (милитсия) вобаста ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва

муқовимат бо ҷинояткорӣ вогузор карда шудаанд, иштирок менамоянд. Қисмҳои навбатдории МКД на танҳо идоракунии оперативии ҳамаи ҷузъу том ва воҳидҳои корҳои дохилиро, ки дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб гаштаанд, амалӣ менамоянд, балки ҷамъоварии доимии маълумотро дар бораи вазъияти оперативии минтақаи хизматӣ таъмин намуда, ҷиҳати фавран эътино намудан ба ариза, хабару маълумот дар бораи ҷинояту ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҳодисаҳо, инчунин масъалаҳо вобаста ба шахсони ба ШВКД дастраскардашуда, чораҳои дахлдор меандешанд.

Қисмҳои навбатдории ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ дар зери итоати бевоситаи сардори ШВКД ва итоати оперативии роҳбари қисми навбатдории Вазорати корҳои дохилӣ ва раёсатҳои ҳудудии МКД қарор доранд.

Тибқи Дастурамал «Доир ба ташкили фаъолияти қисмҳои навбатдории МКД», ки замимаи фармони Вазорати корҳои дохилӣ «Оид ба чораҳои такмил додани фаъолияти қисмҳои навбатдории МКД» мебошад, ба қисмҳои навбатдории МКД ҳалли вазифаҳои зерин вогузор карда шудааст:

– ҷамъоварии мунтазами шабонарӯзии иттилоот оид ба вазъияти оперативӣ;

– фавран эътино намудан ба ариза, хабару маълумот дар бораи ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ;

– барасмиятдарории ахбори шабонарӯзии ҷиноятҳои содиршуда, ҳолатҳои вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ, сар задании офатҳои табиӣ ва дигар ҳодисаҳои фавқулода;

– идораи мунтазами қувва ва воситаҳое, ки дар таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ иштирок менамоянд;

– андешидани чораҳои зарурӣ баҳри кушодани ҷиноят ва кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бо «изи гарм»;

– ташкили санҷиш ва муайян намудани шахсияти нафароне, ки ба МКД дастрас карда мешаванд;

– дар доираи салоҳияти худ амалӣ намудани назоратбарӣ аз болои риоя намудани тартиби муқарраргардидаи нигоҳдорӣ ва роҳбаладии шахсони дастгиршуда ва ба ҳабс гирифташуда.

Ба қисмҳои навбатдории МКД бо мақсади таъминоти ташкилӣ-иттилоотии фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ чунин вазифаҳо вогузор карда шудааст:

– ҷамъоварӣ ва коркарди маълумот, инчунин ба сардор ва муовинони сардори ШВКД расонидани маълумот дар бораи вазъияти оперативии минтақаи хизматӣ;

– оид ба ҷиноятҳои содиршуда ва ҳодисаҳои бамиёномада хабардор намудани сардорони ҷузъу томҳо ва воҳидҳои дахлдор;

– омода намудани нарядҳои хизматӣ барои пеш бурдани хизмат ва амалӣ намудани идоракунии оперативии онҳо вобаста аз вазъиятӣ бамиёномада;

– назоратбарӣ аз болои вазъи муҳофизати биноҳои МКД ва ҷузъу томҳо, хусусан изоляторҳои нигоҳдории муваққатии МКД;

– таъминӣ нигоҳдории ҳуҷҷатҳои хизматӣ, силоҳу аслиҳа, воситаҳои махсус, техникаи махсус ва криминалистӣ, воситаҳои алоқа ва дигар молу мулк;

– амалӣ намудани назоратбарӣ аз болои риояи қоидаҳои зиддисухторӣ ва санитарӣ-эпидемиологӣ дар биноҳои хизматии МКД ва ҳудуди назди он.

Қисми навбатдории ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ тибқи воҳиди сохторӣ таъсис дода мешавад. Вазифаҳое, ки бар дӯши қисмҳои навбатдорӣ вогузор карда шудааст, аз ҷониби басти навбатдорӣ амалӣ карда мешавад.

Таъйинот ва аз як вазифа ба вазифаи дигар гузаронидан, аз вазифа сабукдӯш намудани корманди қисми навбатдорӣ бо фармони Вазири корҳои дохилӣ, сардорони раёсатҳо аз рӯйи

пешниҳоди Раёсати нозиротӣ-ташкилӣ ба амал бароварда мешавад.

Вазифаи сардори қисми навбатдорӣ, навбатдори калони оперативӣ аз ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда, ки худро дар хизмат аз ҷиҳати мусбӣ нишон дода, дорои маълумоти олии ҳуқуқшиносӣ, таҷрибаи кории на камтар аз панҷ сола дар МКД ва синну соли аз 30 сола зиёд дорад, пурра карда мешавад.

Вазифаи навбатдори оперативӣ аз ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда, ки дорои маълумоти ҳуқуқшиносӣ ва лаёқати баланди кориву собиқаи кории на камтар аз 3 сол дорад, пурра карда мешавад.

Вазифаи ёрдамчии навбатдорӣ оперативӣ аз ҳисоби шахсони нисбатан лаёқатманди ҳайати хурди қаторӣ, ки худро аз ҷиҳати мусбӣ нишон дода, дорои маълумоти миёна ва собиқаи кории на камтар аз 3 сола дар мақомот доранд, пурра карда мешавад.

Фаъолияти қисми навбатдориро сардори қисми навбатдорӣ ташкил менамояд ва он вазифаҳои зерин дорад:

– интихоби дуруст, ҷобаҷогузорӣ, тарбия ва таълими кадрҳои қисми навбатдориро таъмин намояд;

– вазифаҳои хизматии кормандони қисми навбатдориро таҳия намояд;

– фаъолияти қисми навбатдориро таҳлил намуда, кушодани ҷиноятҳоро бо «изи гарм» ташкил намояд;

– риояи муҳлати баррасии аризаю хабарҳоро назорат намояд;

– дар доираи ваколат масъалаҳои таъмин намудани қисми навбатдориро бо ҳуҷҷатҳо, силоҳ, воситаҳои муҳофизатӣ, алоқа, техникаи оперативӣ – криминалистӣ ва компютерӣ, нақлиёт ва дигар амвол мувофиқи муқаррароти штатӣ ва табелӣ ҳал намояд;

– дар ҳолати набудани сардори ШВКД ё шахси ӯро ивазкунанда ва ё дигар шахсони масъул, лоиҳаи қарори идоракунии қувва ва воситаҳои хизматии МКД-ро кор карда баромада, ба сардори ШВКД маълумот медиҳад;

– чораҳои заруриро оид ба такмил додани фаъолияти басти шабонарӯзӣ андешад.

Дар МКД шаҳриву ноҳиявӣ ва МКД дар нақлиётбуда, ки дар ҷадвали штатии онҳо вазифаи сардори қисми навбатдорӣ пешбинӣ нашудааст, вазифаи ташкили кори қисми навбатдорӣ, бевосита ба сардори МКД дар боло зикршуда вогузор карда мешавад.

Қисмҳои навбатдорӣ дар ҳуҷраҳои махсуси ҷиҳозонидашуда ҷойгир карда мешавад. Дар ин ҳуҷраҳо навбатдорони басти навбатдорӣ ва воситаҳои моддӣ-техникии қисмҳои навбатдорӣ ҷойгир карда мешаванд. Чунин ҳуҷраҳо аз ҷойҳое, ки барои қабули шаҳрвандон ва баррасии ҳуқуқвайронкунандагон пешбинӣ гаштаанд, бояд ҷудо бошанд. Дар назди қисмҳои навбатдорӣ бояд на камтар аз 3 ҳуҷра барои дастгиршудагони маъмурӣ ҷой дошта бошад (ҳуҷраҳо барои нигоҳдошти алоҳидаи мардон, занон ва ноболиғон). Аз рӯйи зарурат бошад изоляторҳои нигоҳдошти муваққатии МКД барои нигоҳдошти гумонбаршудагон ва айбдоршудагон таъсис дода шуданашон мумкин аст. Ҷойгиркунӣ, ҷиҳозонидан ва тартиби посбонӣ намудани ҳуҷраҳо барои нигоҳдошти ҳуқуқвайронкунандагони маъмурӣ ва изоляторҳои нигоҳдоштӣ муваққатӣ мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба роҳ монда мешавад.

Бо мақсади бо таври оперативӣ эътино намудан ба ариза, хабару маълумот дар бораи ҷиноятҳои содиргардида, саривақт гузаронидани амалҳои тафтишотӣ ва чорабиниҳои оперативӣ-ҷӯстуҷӯӣ ва дигар чорабиниҳо оид ба кушодани ҷиноят бо «изи гарм», ҷустуҷӯй ва дастгир намудани шахсони

ҷиноятсодирнамуда, дар назди қисмҳои навбатдорӣ навбатдории гурӯҳҳои оперативӣ-тафтишотӣ ба роҳ монда мешавад.

Хизмат дар қисмҳои навбатдории МКД бо тариқи баст ба роҳ монда шудааст.

Дар навбати худ кормандони баст, ки ба навбатдорӣ шурӯъ менамоянд, аз кормандони басти ивазшаванда мувофиқи тақсимоти уҳдадориҳои вазифавӣ ҳуҷҷатҳо ва лавозимоти зеринро қабул менамоянд:

– ҳуҷҷатҳои хизматӣ, санадҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрӣ мувофиқи рӯйхат;

– силоҳ, лавозимоти ҷангӣ, воситаҳои махсус, техникаи оперативӣ-криминалистӣ ва компютерӣ, муҳофизатӣ ва дигар амвол тибқи рӯйхат (силоҳ ва воситаҳои техникӣ аз рӯйи шумора ва рақам тафтиш карда шуда, ҳамзамон ба коршоямӣ ва пуррагии онҳо диққат дода мешавад).

Дар МКД шаҳрию ноҳиявӣ ва МКД дар нақлиётбуда, ки дорои воҳиди штати навбатдорӣ доир ба изолятори нигоҳдории муваққатӣ (минбаъд – ИНМ) нестанд, навбатдори оперативии басти навбатдории шурӯъкунанда дар якҷоягӣ бо басте, ки навбатдориро месупорад ва сардорони ИНМ вазифадоранд:

– вазъияти посбонии ИНМ-ро санҷанд, «камера»-ҳо ва дигар биноҳои ИНМ-ро бодиққат аз назар гузаронида, ба коршоямии таҷҳизот, воситаҳои алоқа, сигналдиҳӣ, оташнишонӣ боварӣ ҳосил намоянд;

– пурсиш ва азназаргузаронии шахсони дастгиршуда ва маҳкумшударо амалӣ намоянд;

– мувофиқи ҳуҷҷатҳои шахсоне, ки дар ИНМ нигоҳ дошта мешаванд, муҳлати нигоҳдории онҳоро санҷанд;

– «камера»-ҳоро аз назар гузаронида, мувофиқи рӯйхат ҳузур доштани дастгиршудагон, гумонбарон ва айбдоршавандагонро санҷиш намоянд;

– дар ҳолати маълум намудани вайронкунии қоида ва тартибот дар ИНМ таклифу эродҳои худро дар дафтари ИНМ қайд карда гиранд;

– ба дастаҳои хизматии ИНМ дастур гузаронида, дониши онҳоро оид ба иҷрои ҳуқуқ ва вазифаҳои худ дар рафти хизмати шабонарӯзӣ санҷанд;

– дар вақти азназаргузаронии «камера»-ҳо, агар ягон олот ва мавод, ки аз дастгиршудагон ва маҳкумшудагон бо мақсади худкушӣ, расонидани зарари ҷисмонӣ ба ҳаёт ва ё муқобили басти хизматӣ истифода шуданашон мумкин аст, пайдо карда шавад, онҳоро мусодира намуда, санад тартиб диҳанд ва дар ин бора ба сардори ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ гузориш диҳанд.

Навбатдори оперативӣ, ки ба навбатдорӣ шурӯъ менамояд, тамоми норасоиҳои маълумгаштаро дар китоби гузоришҳо оид ба қабул ва супоридани навбатдорӣ қайд намуда, дар якҷоягӣ бо ҳайати шахсии ивазшаванда баҳри бартарафсозии онҳо чораҳо меандешад.

Роҳбари гурӯҳи ба кор шурӯъкунанда вазифадор аст, ки дар баробари ҳамаи камбудиҳои ҷойдошта дар китоби гузоришҳои қабулу супоридани навбатдори қайд кунад ва бо якҷоягии навбатдорони ивазшаванда оид ба бартарафкунии камбудиҳо чораҳо андешад.

Бастҳои ивазкунанда ва ивазшаванда оид ба ивазшавиашон ба сардори ШВКД ё дар мавриди ҳузур надоштани ӯ ба шахсе, ки ӯро иваз намудааст, арз мекунанд.

Дар ВКД, РВКД, РКДН бо қарори вазир, ивазкунии қабули арзи супоридани басти навбатдорӣ ба сардори Раёсати нозироти-ташкилӣ ва ё шуъбаи нозиротӣ-ташкилӣ супорида шуданаш мумкин аст.

Баъди арзномаи сардорони бастҳо оид ба қабулу супоридани навбатдорӣ, сардори ҷузъу томи дахлдор кори басти

ивазшударо баҳо дода, ба сардори сменаи бакоршурӯънамуда масъалагузорӣ намуда, баъди қабули гузориш ҳамаи масъулиятро оид ба кори қисми навбатдорӣ ба уҳдаи худ мегирад.

Ҳайати шахсии қисми навбатдорӣ хизматро бо либоси ҳаррӯзаи муқаррарӣ, рӯзҳои ид бошад бо либоси идона пеш мебаранд. Ҳамзамон корманд уҳдадор аст, ки бо худ шаҳодатномаи хизматӣ ва ҳайати калони роҳбарикунанда, жетон бо рақами шахсӣ дошта бошанд.

Басти навбатдорӣ бо тапонча ва ду тирдони пур аз тир мусаллаҳ гардонида мешавад.

Давомнокии кори ҳар як баст 24 соат муқаррар карда шуда, ҳангоми навбатдорӣ ба кормандон барои хӯрокхурӣ ва истироҳати кӯтоҳмуддат бо навбат бо давомнокии умумӣ ба ҳар як корманд: ҳангоми навбатдории себаста 6 соат, ҳангоми чорбаста 4 соат, ҳангоми ба анҷом расидани навбатдорӣ ба кормандони штатии қисми навбатдорӣ барои истироҳат 48 соат мутаносибан, 72 соат ва дигар кормандони навбатдор 48 соати танаффус дода мешавад.

Ҳайати шахсии қисми навбатдорӣ ба истисноӣ ҳолатҳои баромадан ба ҷойи ҳодиса, вазифадоранд, ки ҳамавақт дар ҳуҷраи қисми навбатдорӣ қарор дошта бошанд.

Ҳангоми аз қисми навбатдорӣ берун шудан, навбатдори калони оперативии баст вазифадор аст, ки ба ҷойи худ навбатдори оперативӣ ва ё дар набудани ӯ яке аз кормандони дар гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ будаṕо гузошта, ҳуҷҷатҳои қисми навбатдорӣ, силоҳу аслиҳа, техникаи махсуси криминалистӣ ва муҳрро супорад.

Ҳангоми ба қисми навбатдорӣ бозгаштан навбатдори калони оперативӣ аз корманде, ки дар вақти набуданаш ӯро иваз намуда буд, ҳуҷҷатҳои қисми навбатдорӣ, силоҳу аслиҳа, техникаи махсуси оперативӣ-криминалистӣ ва муҳрро қабул намуда, оид ба тағйироти вазъият дар муддати набуданаш, ин-

чунин супоришҳое, ки аз ҷониби роҳбарият воридшуда ва чораҳое, ки доир ба иҷрои онҳо андешида шудаанд, гузориш қабул мекунад.

Танҳо гузоштани як корманд дар қисми навбатдорӣ манъ аст.

Ба кормандони қисми навбатдорӣ истифодаи нақлиёт ва дигар амволӣ қисми навбатдорӣ бо мақсадҳои ғайрихизматӣ, инчунин банд намудани воситаҳои алоқа, ки ба ҳалли вазифаҳои хизматӣ дахл надорад, қатъиян манъ мебошад.

Дар амалӣ намудани фаъолияти худ қисмҳои навбатдории ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ, ҳамчун ҳамоҳангсозандаи фаъолияти ҳама ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД принсипҳои зеринро ба роҳбарӣ мегиранд: омодабошӣ; оперативият; донистани вазъи оперативии маҳаллӣ хизматрасонӣ; риояи қонуният; пинҳон доштани сирри давлатӣ ва хизматӣ; иҷрои бемайлони талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ; зиракӣ; хушмуомила будан бо шаҳрвандон.

Амалӣ намудани ин принсипҳо дар он зоҳир мегардад, ки дар давоми шабонарӯзӣ ба қисмҳои навбатдории шаҳрию ноҳиявӣ миқдори зиёди хабар, маълумоту аризаҳо аз ҷониби шаҳрвандон, ташкилоту корхонаҳо, шахсони мансабдор ташкилоти ҷамъиятӣ ворид мегарданд. Чихеле ки таҷриба нишон медиҳад, қисмати зиёди ҷинояту ҳуқуқвайронкуниҳо баррасии саривақтиро талаб менамоянд. Бинобар ин, риояи чунин принсипҳо, ба мисли омодабошӣ, оперативият, иҷрои бемайлони талаботи санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ, донистани вазъи оперативии маҳалли хизматрасонӣ, талаботи зарурие мебошад, ки нисбати қисмҳои навбатдории МКД паҳн мегарданд. Зеро омили вақт нақши асосиро мебозад, чи қадаре пештар баррасии аризаҳо ба роҳ монда шавад, ҳамон қадар пештар тартиботи ҷамъиятӣ таъмин карда мешавад ва чораҳои зарӯрӣ

оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва ё ҷиноят андешида мешаванд.

Риояи талаботи чунин принсипҳо, ба монанди қонуният, пинҳон доштани сирри давлатӣ ва хизматӣ, иҷрои бемайлони талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, зиракӣ ба ҳайси дигар талаботи асосӣ, барои амалӣ намудани фаъолияти қисмҳои навбатдорӣ баромад мекунанд. Кормандони қисми навбатдорӣ ҳангоми иҷрои уҳдадориҳои хизматӣ бояд талаботи қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, аз ҷумла санадҳои соҳавии МКД-ро қатъиян риоя намуда, сирри давлатӣ ва хизматиро маҳфуз нигоҳ доранд ва ҳама вақт зираку ҳушёр бошанд. Нақши махсус дар ин самт ба навбатдори оперативӣ дода шудааст. Ӯ уҳдадор аст, ки риояи талаботи дар боло зикршударо аз ҷониби кормандоне, ки дар давоми шабонарӯзӣ хизматро пеш мебаранд, назоратбарӣ намояд, ҳангоми пеш бурдани хизмат ва берун аз он дар ташкилотчигӣ ва ҳушёриву зиракӣ намунаи ибрат бошад ва маданияти баландӣ касбӣ нишон диҳад.

Дар фаъолияти қисмҳои навбатдорӣ бояд ба талаботи принсипи хушмуомилагӣ бо шаҳрвандон диққати махсус дода шавад. Қисми навбатдорӣ сатҳи маданиятнокии умумиро дар фаъолияти ҷузъу томҳои МКД нишон медиҳад ва обрӯю эътиборӣ мақомотро дар назди аҳолӣ, шахсони мансабдор, корхона, муассиса, ташкилот ва намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ муайян менамояд. Дар фаъолияти қисмҳои навбатдорӣ ба муносибати беэҳтиромона, бадрафторӣ ва бюрократизм нисбат ба шахсият роҳ додан мумкин нест. Ҳар шаҳрванде, ки оид ба ин ё он масъала ба қисми навбатдорӣ муроҷиат менамояд, бояд бодиққат гӯш карда шавад. Ҳангоме, ки масъалаи муроҷиатнамудаи шаҳрванд ба фаъолияти МКД дахл надошта бошад, корманди қисми навбатдорӣ уҳдадор аст ба шаҳрванд

фаҳмонад, ки барои баррасии ин масъала ба куҷо муроҷиат намудан лозим аст.

Дар қатори ин бояд қайд намоем, ки барои ноил гаштан ба муваффақият дар амалӣ намудани вазифаҳое, ки бар дӯши қисмҳои навбатдорӣ вогузор карда шудааст, аз сатҳи ташкили фаъолияти кор дар он вобаста аст. Аз ин рӯ, дар фаъолияти қисмҳои навбатдорӣ нишондиҳандаҳои баҳогузорӣ ҳамчун унсури асосии ташкили кор баромад намуда, сатҳи дониш ва малакаи кории кормандон ва фаъолияти қисми навбатдориро дар умум ифода менамоянд, ки аз инҳо иборат мебошанд:

– риояи қонуният;

– донистани талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, вазъи оперативӣ, ҳуқуқ ва вазифаҳои худ;

– таъмини муташаккилонаи кушодани ҷиноят «бо изи гарм»;

– таъмини роҳбарии оперативии қувва ва воситаҳое, ки дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмин намудани он ҷалб гаштаанд;

– сифати қабул, таҳлил ва баррасии ахбороти воридгардида ба қисмҳои навбатдории МКД;

– қабули саривақтии хабар, арзу шикоят оид ба ҳуқуқвайронкуниҳо, ходисаҳои нохуш ва андешидани чораҳои зарурӣ нисбати онҳо;

– қабули қарорҳои дуруст нисбати шахсони ба ШВКД дастрасгардида ва нисбат ба ҳодисаҳои нохуши бавуҷудомада;

– таъмини тартиботи ҷорибудаи нигоҳдории гумонбаршудагон ва айбдоршудагон дар ИНМ;

– тартиби истифода намудани воситаҳои техникӣ;

– муносибат намудан бо шаҳрвандон ва дигар кормандони МКД;

– эҳтиёт намудани силоҳу аслиҳа, воситаҳои махсус, алоқа, техникаи оперативӣ-криминалистӣ ва дигар воситаҳои хизматӣ;

– тартиби пӯшидани сару либос аз ҷониби навбатдор, тартиботи ҳуҷраҳои корӣ, нигоҳдории воситаҳои нақлиёт ва дигар воситаҳое, ки ба қисми навбатдорӣ тааллуқ доранд.

§ 2. Ҳуқуқ ва уҳдадории навбатдори оперативӣ оид ба иҷро намудани функсияҳои асосие, ки ба қисмҳои навбатдорӣ вогузор карда шудааст

Барои ҳалли вазифаҳои худ навбатдори оперативӣ ғайр аз салоҳияти умумии давлатӣ-ҳокимиятӣ, ки ба ҳамаи кормандони МКД дода шудааст, боз дорои як қатор ҳуқуқ дар соҳаи идоракунии оперативии қувва ва воситаҳои МКД мебошад, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии идоравии МКД муайян намудаанд.

Навбатдори оперативӣ роҳбарии оперативиро дар фаъолияти ҷузъу томҳои дахлдори МКД ба уҳда дошта, сафарбаркунии нарядҳои хизматии шабонарӯзиро, ки вазифаҳоро оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва бартараф сохтани оқибатҳои ҳодисаҳои фавқулода ба амал мебароранд, бар дӯш дорад.

Амалан ҳуқуқи навбатдори оперативӣ оид ба амалӣ намудани вазифаҳо ва функсияҳои қисмҳои навбатдорӣ ба ду гурӯҳ тақсим мегарданд:

1) оид ба таъмини идоракунии қувва ва воситаҳо;

2) оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳонӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноят.

Моҳияти гурӯҳи якуми ҳуқуқҳо пеш аз ҳама дар он зоҳир мегардад, ки навбатдори оперативӣ ба қисмҳои навбатдории сохторҳои поёнӣ ва нарядҳои хизматӣ дар доираи салоҳият су-

поришҳое медиҳад, ки барои иҷро намудан ҳатмӣ мебошанд. Ҳангоми набудани сардори ШВКД иҷрои супориши навбатдори оперативӣ барои ҳайати шахсӣ ҳатмӣ мебошад. Ба ин гурӯҳи ҳуқуқ, ҳуқуқи навбатдори оперативиро оид ба муваққатан таъғйир додани ҷобаҷокунии қувва ва воситаҳо бар асари муташанниҷ шудани вазъияти оперативӣ мисол овардан мумкин аст, ки баъдан оид ба ин масъала ба сардор гузориш дода мешавад. Бо тартиби муайяншуда амалӣ гардонидани нақшаҳои махсус, бо бонги хатар хозиршавии ҳамаи ҳайати шахсӣ ва ё воҳидҳои алоҳидаи онро таъмин намудан, иҷрои вазифаҳои гузошташударо аз ҷониби нарядҳои хизматӣ зери назорат қарор додан, аз ҳайати шахсӣ риояи тартиботи хизматӣ ва интизоми меҳнатиро талаб намудан, талаботи риояи пӯшидани сару либоси хизматиро аз ҷониби ҳайати шахсӣ ба роҳ мондан, аз роҳбарони воҳидҳо маълумоти зарурие, ки ба фаъолияти қисми навбатдорӣ зарур аст талаб намудан, ҳангоми вазнин гаштани вазъияти оперативӣ аз қисмҳои навбатдории болоистода ва ё қисмҳои навбатдории МКД ҳамсоя кумак пурсидан, аз роҳбарият оид ба ҳавасмангардонии кормандони ШВКД, шаҳрвандон ва созмонҳое, ки дар таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва кушодани ҷиноят кумак расондаанд, дархост намудан, оид ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани кормандоне, ки ҳангоми амалӣ намудани фаъолияти хизматӣ, хусусан оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба камбудиҳо роҳ додаанд, аз роҳбарият дархост намудан, ба кормандони ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ дар доираи салоҳияташ дигар фармонҳои иҷрои он ҳатмиро оид ба таъминӣ тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ ирсол намудан, гурӯҳи ҳуқуқҳое мебошанд, ки нақши навбатдори оперативиро дар идора кардани қувваю воситаҳои мақомот муайян менамоянд.

Барои баланд бардоштани нақши ташкилии қисми навбатдорӣ оид ба идора намудани қувва ва воситаҳо, гурӯҳи

дуюми ҳуқуқе, ки аз ҷониби навбатдори оперативӣ амалӣ гардонида мешаванд, мусоидат менамоянд. Ин ҳуқуқҳо пеш аз ҳама баҳри амалӣ намудани вазифаҳои МКД оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳонӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноятҳо равона карда шудаанд. Ба ин ҳуқуқҳо дохил мегарданд: аз ҷониби шаҳрвандон ва шахсони мансабдор талаб намудани риояи тартиботи ҷамъиятӣ; чораандешӣ ҷиҳати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, дар ҳолати зарурӣ дар доираи салоҳият тартиб додани протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, тафтиши шиноснома ва дигар ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи шахсият.

Ҳамзамон ба навбатдори оперативӣ ҳуқуқи кофтукови шахсӣ гузаронидан, бо тартиби қонунгузорӣ дастгиркунии маъмуриро амалӣ намудан, аксбардорӣ, банаворгирӣ ва гирифтани изҳои дасти шахсони дар содир намудани ҷиноят гумонбар, дода шудааст. Ҳангоми дархости хаттии муфаттиш ва ё сардори МКД дар бораи дастгир намудани шахс ва гумонбар донистани шахс дар содир намудани ҷиноят протоколи дастгиркунӣ тартиб дода мешавад ва дар ин бора муфаттиш, мақомоти таҳқиқ, инчунин прокурор хабардор карда мешавад.

Навбатдори оперативӣ ҳуқуқ дорад, шахсонеро, ки дар ҳолати мастӣ қарор доранд ва ё ҳуқуқи идора намудани воситаҳои нақлиётро надоранд, аз идора намудани воситаи нақлиёт дур намояд; ҳангоми таъқиб намудани гумонбар дар содир намудани ҷиноят ва ё баҳри пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ба хонаҳои истиқоматӣ, биноҳо, корхона, муассиса ва ташкилот дарояд; шаҳрвандонро барои мусоидат намудан даъват намояд; дар ҳолатҳои муаянкунандаи қонунгузорӣ қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишонро истифода намояд.

Барои баромадан ба ҷойи ҳодиса, таъқиби ҷинояткорон ва дигар ҳолати таъхирнопазир, навбатдори оперативӣ ҳуқуқ

дорад воситаҳои нақлиёти корхона, муассиса, ташкилот ва шаҳрвандонро (ғайр аз воситаҳои нақлиётии дипломатӣ, консулгариҳо ва дигар намояндаҳои давлатҳои хориҷӣ ва ташкилоти байналмилалӣ) истифода намояд.

Инчунин ба дигар кормандони қисми навбатдорӣ доираи васеи ҳуқуқҳо дода шудааст. Бинобар ин, ҳамаи фаъолияти навбатдори оперативӣ ва дигар кормандони қисми навбатдорӣ бояд дар асоси риояи бечунучарои қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии зерқонунӣ ба роҳ монда шавад. Иҷро накардан ва ё баромадан аз ҳадди ваколати мансабӣ барои кормандони қисми навбатдорӣ тибқи қонунгузорӣ ҷавобгариро пешбинӣ менамояд. Аз фаъолияти қисмҳои навбатдорӣ дар умум сатҳи ҳамаи кори ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ вобастагӣ дорад. Тибқи қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳавӣ ба кормандони қисмҳои навбатдорӣ доираи васеи уҳдадориҳо пешбинӣ шудаанд, ки барои амалигардонии функсияҳои зерин зарур мебошанд:

❖ *Бо бонги хатар хезонидани ҳайати шахсии МКД ва роҳбарони мақомоти ҳокимияти иҷроия.* Ҳангоми амалӣ намудани ин функсия навбатдори оперативӣ уҳдадор аст, ки барои хабардор ва ҷамъ овардани саривақтии ҳайати шахсӣ омода бошад ва бо бонги хатар ҳайати шахсӣ бардошта шавад, бо нақшаи хабардор намудани кормандон кор карда тавонад, ҷойи ҷамъшавии кормандонро донад, инчунин тартиби хабардор намудани намояндагони ҳокимияти иҷроия, сардори ситоди мудофиаи шаҳрвандии шаҳру ноҳияро донад ва бо он тартиб онҳоро даъват намояд.

Ҳангоми аз қисми навбатдории ҷузъу томи болоистода қабул намудани дилхоҳ бонги хатар дар бораи хабардор намудани роҳбарони мақомоти ҳокимияти иҷроия, ки дар лифофаҳои ВКД, РВКД қайд карда шудааст, навбатдорӣ оперативӣ бояд ҳатман вақти ворид гаштани лифофаро ба қайд гирад, ному

насаб ва вазифаи шахси фиристодаи лифофаро навишта, баъдан лифофаро кушода ба сардори ШВКД дар бораи расидани бонги хатар хабар диҳад. Амалҳои минбаъдаи навбатдори оперативӣ аз рӯйи дастурамали фаъолияташ ба роҳ монда мешавад.

❖ *Бақайдгирӣ ва эътино намудан ба ариза ва хабар дар бораи ҳодисаҳои ҷиноят, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва дигар ҳодисаҳо.* Навбатдори оперативӣ уҳдадор аст, ки дар давоми шабонарӯзӣ тибқи тартиби муаянкардашуда аризаю хабарҳоро дар бораи ҷиноят, ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҳодисаҳо, сӯхтор, садамаҳо ва ғайра қабул намояд ва ба қайд гирад; дар бораи ҷиноят, ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҳодисаҳо, сӯхтор, садамаҳо ба сардори МКД таъҷилан гузориш диҳад ва минбаъд тибқи қарори қабулнамудаи роҳбар, талабот ва дастурамали фаъолияти қисмҳои навбатдорӣ амал намояд; ҳангоми гирифтани хабар дар бораи ҷинояти тайёршудаистода ва ё ҷинояти содиршуда, садамаи нақлиётӣ навбатдори оперативӣ бо фармони сардор ва ё бо ташаббуси худ (ҳангоми набудани роҳбар) уҳдадор аст чораҳои заруриро оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҷиноят андешад ва амалҳоро оид ба мустаҳкам намудани изҳои ҷиноят, муайян намудани шахсони онҳоро содирнамуда амалӣ гардонад. Бо ин мақсад ӯ фавран ба ҷойи ҳодиса гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ, нозири минтақавии дар он минтақа вобастагардидаро мефиристонад. Дар бораи нишонаҳои ҷинояткорон ба ҳайати шахсӣ ва ҳамаи нарядҳои хизматӣ маълумот ирсол менамояд. Дар ҳолате, ки имконияти ба ҷойи ҳодиса фиристодани гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ набошад, навбатдори оперативӣ шахсан ба ҷойи ҳодиса мебарояд ва оид ба расонидани ёрӣ ба ҷабрдидагон, муайян намудани шоҳидон, муайян ва дастгир намудани ҷинояткорон, нигоҳ доштани изҳои ҷиноят, олоти содир намудани ҷиноят ва дигар далелҳои шайъӣ чораҳо меандешад. Дар бораи натиҷаи корҳои гузаронидашуда ӯ уҳдадор аст ба сардори мақомот, ба

қисми навбатдории ҷузъу томи болоистода ва аз рӯйи зарурат ба прокурор хабар диҳад.

❖ *Гирифтани маълумот дар бораи бетартибиҳои оммавӣ, ҳуҷуми мусаллаҳона ба объектҳо, ғасби гаравгон ва нишон додани муқобилият ба кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ.* Оид ба иҷрои функсияи мазкур навбатдори оперативӣ уҳдадор аст, ки дар бораи бетартибиҳои оммавӣ, ҳуҷуми *мусаллаҳона* ба объектҳо, ғасби гаравгон ва нишон додани муқобилият ба кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ фавран ба сардори ШВКД ва қисми навбатдории сохтори болоии мақомот хабар диҳад. Бо фармони онҳо ва ҳангоми ҷой надоштани роҳбари мақомот бо ихтиёри худ нақшаи муайяни оперативиро амалӣ менамояд. Минбаъд навбатдори оперативӣ иҷро гардидани бандҳои нақшаро зери назоратбарӣ қарор медиҳад ва аз болои дигаргун гаштани вазъияти оперативӣ назорат мекунад ва иҷрокунандагон, роҳбарони мақомот ва қисмҳои навбатдории болоистода ва аз рӯйи зарурат прокурорро хабардор месозад.

❖ *Эътино намудан дар бораи хабар ва дигар маълумот оид ба ҳодисаҳои ҷиноят.* Дар ҷараёни эътино намудан ба хабар, маълумот дар бораи ҷиноят навбатдори оперативӣ бояд алоқаи зичро бо маъмурияти муассисаҳои тандурустӣ, таълимӣ, нақлиётӣ, иншоотҳои варзишӣ, корхонаҳои хӯроки умумӣ ва роҳбарони дигар ҷузъу томҳои МКД шаҳрию ноҳиявӣ, роҳбарияти муассисаҳои ислоҳӣ, командирони қисмҳои ҳарбӣ, ки дар он ҳудуд қарор доранд ва дигар корхонаҳои давлатӣ барпо созад.

❖ *Баррасии масъала оид ба ҳуқуқвайронкунандагоне, ки ба қисми навбатдорӣ дастрас карда мешаванд.* Ҳангоми баррасии масъала оид ба ҳуқуқвайронкунандагоне, ки ба қисми навбатдорӣ дастрас карда мешаванд, навбатдори оперативӣ вазифадор аст: асос ва сабаби дастгиршавӣ ва маълумот дар бораи ҷабрдидагон ва шоҳидонро муайян намояд; шахси

дастгиршуда ва ҳолати ҷисмонии ӯро (ҳолати мастӣ, ҷароҳат ва ғайраро) муайян намуда, бояд дар ҳақиқӣ будани ҳуҷҷатҳои пешниҳодгардида боварӣ ҳосил намояд.

Аз кормандоне, ки ҳуқуқвайронкунандаро дастгир карда ба қисми навбатдорӣ дастрас намудаанд, гузориши хаттӣ гирад ва агар ҳуқуқвайронкунанда аз ҷониби шаҳрвандон дастрас гардида бошад, ариза қабул намояд ва ба ҳолати содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ, асос ва сабаби дастгир карда овардан аҳаммияти махсус диҳад.

Асоси дастрас намуданро дар китоби қайди шахсони дастгиршуда қайд намояд. Дар мавриди дастгиркунии беасос ба шахси дастгиркунанда нодуруст будани амали ӯро фаҳмонад ва ӯро водор созад, ки аз шахси дастгиршуда узр пурсад, баъдан шахси дастгиршударо озод намуда, дар китоби қайди дастгиршудагон қайди зарурӣ гузорад. Ҳангоми беасос дастгир шудани шаҳрванд аз тарафи кормандони МКД ба сардори мақомот бо гузориши хаттӣ барои андешидани чора арз намояд.

Ҳангоми дастгир намудани хизматчиёни ҳарбӣ бо сабаби содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ, инчунин кормандони ҳайати қаторӣ ё роҳбарикунандаи МКД, навбатдори оперативӣ вазифадор аст, ки баъди муайян намудани асос ва сабаби дастгиркунӣ, муайян кардани шахсият ва ҷойи хизмат ба командирони қисмҳои ҳарбӣ (комендатураи ҳарбӣ), сардори МКД хабар диҳад, дастгиршудагон ва ҳуҷҷатҳои нисбати онҳо барасмиятдаровардашуда ба намояндагони қисми ҳарбӣ (комендатураи ҳарбӣ), МКД бо забонхат ва қайд дар китоби қайди дастгиршудагон супорад.

Дар ҳолати дастгир намудани шаҳрванди хориҷӣ, барасмиятдарорӣ бо асосҳои умумӣ ба роҳ монда мешавад.

Агар дар бадани дастгиршуда пайҳои ҷисмонӣ мавҷуд бошад, сармозада бошад ё аз бадшавии саломатиаш шикоят

дошта, майли ба худкушӣ даст задан дошта бошад ва ё ба саломатии худ зарар расонида бошад, навбатдори оперативӣ вазифадор аст, ёрии таъҷилии тиббиро даъват намояд, назоратбарии доимии чунин шахсро ташкил намуда, дар бораи ҳодисаи зерин ба сардори МКД гузориш диҳад.

Қарори нигоҳ доштан ё надоштани чунин шахсро, навбатдори оперативӣ бо назардошти пешниҳоди духтур ва дастури роҳбари МКД қабул менамояд.

Ҳангоми ба марг расидан ё худкушии дастгиршуда навбатдори оперативӣ вазифадор аст: ёрии таъҷилии тиббиро даъват намояд; ба роҳбари МКД, қисми навбатдории сохтори болоии МКД ва прокурор хабар диҳад; чораҳоро оид ба нигоҳ доштани ҷойи ҳодиса то расидани шахсе, ки ба он тафтишот супорида шудааст, андешад.

❖ *Баррасии масъала оид ба шахсоне, ки дар содир намудани ҷиноят гумонбар буда, ба қисми навбатдорӣ дастрас карда мешаванд.* Ҳангоми ба қисми навбатдорӣ дастрас намудани шахсе, ки дар содир намудани ҷиноят гумонбар дониста шудааст, навбатдори оперативӣ вазифадор аст: дар бораи дастгиршуда ба сардори МКД арз намуда, бо нишондоди ӯ дастгиршударо ба муфаттиш ё таҳқиқбаранда супорад; дастгиршударо кофтукови шахсӣ намояд; аксбардорӣ намояд; изҳои дасташро гирад, дар бораи ба кор бурдани воситаҳои техникӣ, ҳангоми кофтуков ва мусодираи ҳуҷҷатҳо, ашёи қиматбаҳо, пул ва дигар предметҳо аксбардорӣ ва гирифтани изҳои дасти он шахс аз рӯйи қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ протоколи дахлдор тартиб диҳад.

Ҳангоми мавҷуд будани супориши хаттии муфаттиш ё сардори МКД (шахси ӯро ивазкунанда) оид ба дастгир намудани шахсе, ки дар содир намудани ҷиноят гумонбар дониста шудааст, протоколи дастгиркунӣ тартиб дода мешавад ва дар бораи он муфаттиш, ки бо супориши ӯ дастгиркунӣ гузарони-

да шудааст ва инчунин прокурор огоҳ карда мешавад. Баъди аз муфаттиш ё таҳқиқбаранда гирифтани протоколи дастгиркунӣ, гумонбаршударо барои нигоҳ доштан ба изолятори нигоҳдории муваққатӣ равон менамоянд.

Корманди қисми навбатдорӣ ҳангоми дастрас намудани гумонбар ба қисми навбатдорӣ, бояд муҳофизати ӯ, нигоҳ доштан аз гурехтан ё ҳуҷум ба кормандони қисми навбатдорӣ, дигар кормандон ё шаҳрвандон, несту нобуд намудани далели шайъӣ, изи ҷиноят, даст задан ба худкушӣ, ба саломатии худ зарар расонидан ва аз муоширот намудан бо дигар шахсони гумонбаршударо таъмин намояд. Бо иҷозати муфаттиш, таҳқиқбаранда ба гумонбаршуда либос ва дигар предметҳоро, ба истисноии предметҳои дар изолятори нигоҳдории муваққатӣ манъкардашуда, мерасонад.

Ҳангоми баррасии масъала оид ба шахсе, ки барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба МКД шаҳрию ноҳиявӣ дастрас карда шудааст, навбатдори оперативӣ вазифадор аст:

– ҳолати ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, инчунин ҳолатҳое, ки гунаҳкорӣ ва бегуноҳии ҳуқуқвайронкунандаро тасдиқ ва ё рад менамоянд санҷида барояд;

– аз рӯйи картотекаи шахсоне, ки барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба ҷавобгарӣ кашида шудаанд, инчунин аз рӯйи дигар картотекаҳои МКД, ҷойи истиқомати ҳуқуқвайронкунанда ва дигар маълумотро санҷида барояд;

– дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ протокол дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб диҳад;

– маводи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро ба сардори МКД ё муовинони ӯ барои қабули қарор пешниҳод намояд.

❖ *Мусодираи мавод ва ҳуҷҷатҳое, ки восита ё объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунӣ ба ҳисоб меравand.* Мусодираи маводу ҳуҷҷатҳои дастгиршуда, ки восита ё худ объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунӣ ба ҳисоб меравand, якҷоя бо прото-

коли қайди мусодира дар қисми навбатдорӣ дар ҷевони махсус нигоҳ дошта мешавад. Ҳангоми супоридани маводи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба корманде, ки оид ба пешбурди он масъул мебошад, навбатдори оперативӣ ҳатман аз ӯ бояд забонхат гирад ва дар дафтари қайди маводи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қайди дахлдор гузорад.

Силоҳу аслиҳаи мусодирашудаи дастгиршудагон аз тарафи навбатдори оперативӣ дар ҷевони махсуси оҳанин, ки муҳри шахсии ӯро дорад, то супоридани он ба корманде, ки дар ШВКД барои силоҳу аслиҳа масъул мебошад, нигоҳ дошта мешавад.

Хусусиятҳои ҳалли масъала бо категорияҳои алоҳидаи шаҳрвандон.

Ҳангоми ҳалли масъала бо дастгиршудае, ки дар ҳолати мастӣ қарор дорад ва амалҳое содир намудааст, ки дорои аломатҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошад, навбатдори оперативӣ вазифадор аст ин шахсро дар утоқи махсуси барои шахсони маст дастгиршуда ҷойгир кунад ва рафтори онҳоро аз рӯйи тартиби муайяншуда назорат намояд.

Дар муносибат ба шахсе, ки барои идора намудани воситаи нақлиёт дар ҳолати мастӣ дастгир шуда, ба қисми навбатдорӣ дастрас карда шудааст, навбатдори оперативӣ вазифадор аст:

– дастгиршударо барои гузаштан аз муоинаи тиббӣ барои муайян намудани дараҷаи мастиаш равон намояд;

– агар дараҷаи мастии дастгиршуда сабук бошад нисбати ӯ протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб диҳад;

– агар дараҷаи мастӣ миёна ё сахт (вазнин) бошад ӯро дар ҳуҷраи барои нигоҳдории шахсони ҳуқуқвайронкунанда ҷойгир кунад ва баъди хушёршавиаш бо тартиби муқарраргашта масъаларо ҳал намояд;

– барои санҷиши мавод шаҳодатномаи ҳуқуқи идораи воситаи нақлиётро мусодира намояд ва инро дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қайд намояд;

– ҳифзи воситаи нақлиёт ва бори дар он бударо таъмин намояд;

– барои супоридани бор ва воситаи нақлиёт намояндаи муассисаи нақлиётро, ки иҷозатнома дорад даъват намояд ва баъди нишон додани иҷозатнома воситаи нақлиёт ва бори онро супорида, аз онҳо забонхат гирад;

– иҷозатнома ва забонхатро ба маводи парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳамроҳ намояд.

Агар шахси дастгиршуда ноболиғ бошад ва дар амали содиркардаи ӯ таркиби ҷиноят ва ё дигар кирдори зиддиҳуқуқӣ муайян гардида, ба синну соли ҷавобгарии ҳуқуқӣ расида бошад, навбатдори оперативӣ вазифадор аст вайро ба кормандони кофтукови ҷиноятӣ ё пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо миёни ноболиғон ва ҷавонон супорад.

Дар ҳолати набудани кормандони бахшҳои хизматии зикршуда навбатдори оперативӣ бо дастури сардори МКД бо ноболиғ, ки синнаш 16-18 сола аст, пурра кор мебарад.

Ноболиғоне, ки дар ҳолати мастӣ қарор доранд аз рӯйи забонхат ба шахсони зерин супорида мешаванд:

– падару модар ва ё шахсони онҳоро ивазкунанда;

– намояндаи маъмурияти хонаи кӯдакон, интернатҳо, мактабҳои махсуси таълимӣ - тарбиявӣ, инчунин шахсони маъмурии дигар муассисаҳое, ки барои нигоҳкунӣ ва тарбияи ин ноболиғ ҷавобгар мебошанд;

– намояндагони муассисаҳои табобатии мақомоти ҳифзи саломатӣ ба шарте, ки ноболиғ дар синни то 14 сола бошад ва дар тан нишонаҳои ҷароҳат дошта бошад ё супоридани ӯ ба шахсони дар боло зикршуда номумкин бошад.

Дар бораи супоридани ноболиғ ба шахсони зикршуда дар китоби қайди дастгиршудагони МКД қайди дахлдор ворид карда мешавад.

Агар ба қисми навбатдорӣ кӯдаконе, ки аз сабаби бад будани саломатӣ ё синну сол дар бораи худ маълумот дода наметавонанд, дастрас карда шаванд, навбатдори оперативӣ барои онҳо ёрии тиббӣ ташкил мекунад (агар зарурат бошад) ва дар ҳолати набудани корманди оперативӣ ва ё кормандони Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва ҷавонон, мустақилона равон намудани ноболиғро ба муассисаҳои лозимӣ ташкил менамояд.

Функсияи қисми навбатдорӣ оид ба омода намудани наряди шабонарӯзӣ ва амали намудани назоратбарӣ аз болои ин фаъолият. Оид ба омода намудани наряди шабонарӯзӣ ва амалӣ намудани назоратбарӣ аз болои ин фаъолият, навбатдори оперативӣ вазифадор аст:

– давомоти ҳайати шахсиро бо тартиби ҷойгиршавӣ дар китоби «феҳрасти дидбонӣ» ҳозиру ғоиб намояд;

– ба ҳайати шахсӣ силоҳу аслиҳаи зарурӣ, таҷҳизот, воситаҳои алоқа ва ҳуҷҷатҳои хизматиро тақсим намояд;

– наряди шабонарӯзиро бо самти ҷиноятҳои содиршуда, предметҳо, ашхос ва молумулки ҷустуҷӯшаванда шинос намояд.

Дар раванди фаъолияташ навбатдори оперативӣ хизмати наряди шабонарӯзиро таҳти назорат қарор медиҳад.

Баъди ба анҷом расидани хизмати наряд, навбатдори оперативӣ вазифадор аст: аз ҳайати шахсӣ ҳуҷҷатҳои хизматӣ, силоҳу аслиҳа, воситаҳои алоқа, ки барои адои хизмат гирифта шуда будаанд, қабул намояд, коршоямӣ ва пуррагии онҳоро санҷиш намояд, ҳангоми муайян намудани камбудиҳо фавран барои гардонидан ё кофтукови онҳо чора андешад, ба роҳбари МКД дар бораи камбудиҳои ошкоршуда гузориш диҳад ва бо нишондоди ӯ амал намояд.

Агар наряд (дидбон, патрул, конвой ва ғайра) баъди адои хизмат ба қисми навбатдорӣ ҳозир нашавад ё ҳозир шуда, силоҳи табелиашро насупорад, навбатдори оперативӣ фавран бояд ба роҳбарияти мақомот арз намояд ва аз рӯйи дастури онҳо амал намояд. Дар ҳолати ғоиб будани шахсе, ки дар ҳайати наряди хизматӣ қарор дошт, командири рота (взвод, зершуъба)-ро барои муайян намудани ҳолати кор ва ташкили ҷустуҷӯи шахси ғоиббуда сафарбар намояд, бо наряд дар давоми шабонарӯзӣ алоқаро канда накунад.

Функсияҳои қисми навбатдорӣ оид ба таъминоти пуррагии силоҳу аслиҳа, воситаҳои махсуси оперативӣ, таҷҳизоти криминалистӣ, воситаҳои алоқа ва дигар лавозимоти зарурӣ.

Силоҳу аслиҳа, воситаҳои муҳофизатӣ, алоқа, таҷҳизоти оперативӣ ва криминалистӣ дар ҳуҷраи қисми навбатдорӣ дар шароити бехатар нигоҳ дошта мешаванд. Барои нигоҳ доштани силоҳу аслиҳа, воситаҳои махсус, инчунин барои тозакунии силоҳ ҳуҷраҳои махсус ташкил карда мешавад. Калиди ҳуҷраи силоҳу аслиҳа дар ҷевони оҳанинӣ қисми навбатдорӣ нигоҳ дошта мешавад. Ҳуҷра ва ҷевонҳо бо муҳри шахсии навбатдори оперативӣ мустаҳкам карда шуда, дар ҳолати гум шудани калид қулфи ҳуҷра ё ҷевон иваз карда мешавад ва ба сардори қисми навбатдорӣ (сардори МКД) дар таҳти муҳр супорида мешавад.

Ҳуҷҷатҳои асосие, ки дар қисми навбатдорӣ нигоҳ дошта мешаванд:

1. Китоби қабул ва супоридани басти навбатдорӣ.
2. Китоби сабтҳои навбатдори калони оперативӣ.
3. Китоби арзу шикоят ва пешниҳодот.
4. Китоб барои қайди осебҳо ва санҷиши коршоямии дастгоҳи алоқа, воситаҳои сигналдиҳӣ ва техникаи оперативӣ - криминалистӣ.

5. Китоби қайди шахсони ба МКД овардашуда.

6. Китоби қайди маводи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ.

7. Китоби номгӯйи дидбонгоҳҳо.

8. Китоби қайди барқияҳои телефонии воридотӣ ва содиротӣ.

9. Китоби қайди ашё ва молҳои ёфташуда, мусодирашуда, супоридашудае, ки ба кӣ тааллуқ доштанашон маълум нест.

10. Китоби қайди аризаҳо ва хабарҳо оид ба ҷиноятҳо (КҶ).

11. Китоби қайди ахборот, гузориши кормандони ҳифзи ҳуқуқ ва хабарномаҳо ба воситаи телефон, телеграф, оид ба ҳодисаҳо (КА).

12. Китоби қайди ошкоршавии ҷиноятҳои пеш содиршуда.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мафҳуми қисми навбатдориро пешниҳод кунед.

2. Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти қисми навбатдориро номбар кунед.

3. Вазифа ва функсияҳои асосии қисми навбатдорӣ кадомҳоянд?

4. Вазифаҳои сардори қисми навбатдориро номбар кунед.

5. Фаъолияти дурусти қисми навбатдорӣ аз рӯйи кадом нишондиҳандаҳо баҳогузорӣ карда мешавад?

6. Моҳияти принсипҳои асосии фаъолияти қисмҳои навбатдориро шарҳ диҳед.

7. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои навбатдори оперативиро номбар кунед.

8. Тартиби қабул ва супоридани навбатдориро дар қисми навбатдорӣ фаҳмонед.

9. Асос ва тартиби ворид намудани шахсонро ба ИНМ номбар кунед.

10. Ҳуҷҷатҳои дар қисми навбатдорӣ нигоҳ дошта шаванда кадомҳоянд?

ФАСЛИ V
ШАКЛ ВА УСУЛҲОИ ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МИЛИТСИЯ

БОБИ 12.
МАФҲУМИ ШАКЛҲОИ ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МИЛИТСИЯ ВА НАМУДҲОИ ОН

Функсияҳои фаъолияти маъмурии милитсия бо амалҳои мушаххаси субъектони амаликунандаи фаъолияти мазкур иҷро карда мешаванд. Амали субъектон дар шаклҳои муайяни фаъолияти маъмурии онҳо ифода мегардад.

Зери мафҳуми шаклҳои фаъолияти маъмурии МКД ифодаи берунаи ташкили ҳуқуқии амалҳои мушаххаси кормандон, ки бо мақсади амалӣ кардани вазифаҳои дар назди онҳо гузошташуда истифода мешаванд, фаҳмида мешавад. Бинобар ин, шакл – ифодакунандаи объективонаи моҳияти фаъолияти МКД ва шахсони мансабдори он мебошад, ки фаъолияти маъмуриро амалӣ месозанд.

МКД фаъолияти худро бо шаклҳои гуногун амалӣ месозад: чорабиниҳои ташкилӣ; амалиётҳои моддии техникӣ; ҳуқуқэъҷодкунӣ; ҳуқуқистифодабарӣ, ки дар навбати худ ба танзимкунанда ва ҳифзиҳуқуқӣ ҷудо мешавад. Фаъолияти милитсия дар шаклҳои нишондодашуда чи дар дохили соҳаҳои хизматӣ, дастгоҳ ва ҷузъу томҳои МКД ва чи дар соҳаи фаъолияти берунӣ бо ҳаммуносибатӣ ба дигар мақомоти давлатӣ, корхона, ташкилот, муассиса, шахсони мансабдор ва шаҳрвандон амалӣ мегардад.

Чорабиниҳои ташкилӣ аҳаммияти бештарро барои идоракунии самараноки фаъолияти кормандон дар бар гирифта, аз машваратдиҳӣ, маслиҳат ва тавсиядиҳии ҳуқуқии кормандон, дастурдиҳии ҳайати шахсӣ, мубодилаи таҷриба байни кормандони мақомот дар дохили давлат ва берун аз он, худомӯзӣ, такмили ихтисоси кормандон ва ғайра иборат мебошад.

Ҳамчунин шакли мазкури фаъолият дар муносибат ба фаъолияти объектони берунии мақомот низ ба кор бурда мешавад. Мисол, гузаронидани суҳбатҳои пешгирӣ, омӯзишу баҳодиҳии вазъият ва ғайра. Яъне, чорабиниҳои ташкилӣ (корҳои ташкилӣ-оммавӣ) ба мақсади самаранокона фаъолият намудани тамоми низоми МКД ҳамарӯза ба амал бароварда мешавад. Ҳаракатҳои ташкили бевосита бавуҷудоӣ, тағйирёбӣ ва ё қатъгардии муносибатҳои ҳуқуқиро дар бар гирифта, аз дастурдиҳӣ ва назоратбарии ҷузъу томҳои поёнии мақомот, ҳамчунин кормандон иборат аст. Дастурдиҳӣ ва назоратбарӣ мумкин аст, алоқаманд ба тайёрӣ ва гузаронидани чорабиниҳои ташкилӣ (ҷаласа, конференсия ва ғайра) бошанд. Чорабиниҳои ташкилӣ мумкин аст аз омӯзонидани кормандони МКД, коркарди чораҳо дар амал ҷорӣ намудани таҷрибаи пешқадам ва оид ба навовариҳои техникӣ иборат бошанд.

Амалиёти моддӣ-техникӣ аз таҳлил ва омода намудани мавод, маълумотнома, ҳисобот, амалӣ намудани фаъолияти оморӣ ва ҳуҷҷатгузорӣ иборат мебошад. Шакли фаъолияти мазкур заминаи зарурӣро барои амалигардонии дигар шаклҳои фаъолияти маъмурӣ (ҳуқуқэҷодкунӣ, ҳуқуқистифодабарӣ ва чорабиниҳои ташкилӣ) ба вуҷуд оварда, хусусияти тарбиявиро доро мебошад.

Фаъолияти ҳуқуқэҷодкунии МКД дар қабули санадҳои дохилиидоравӣ (низомнома, оиннома, дастурамал) ва иштирок дар омода намудани лоиҳаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдори соҳавӣ зоҳир мешавад. Шакли фаъолияти мазкур коркарди меъёрҳои ҳуқуқӣ, такмил, тағйирдиҳӣ, илова ва қатъгардонии онҳоро дар бар мегирад. Фаъолияти ҳуқуқэҷодкунии МКД дар асос ва иҷрои қонун, қарор, амр ва дигар санадҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ амалӣ гардонида шуда, хусусияти зерқонуниро доранд.

Натиҷаи фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ ин дар меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки хусусияти зерқонунӣ доранд, батанзимдарории муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи корҳои дохилӣ дониста мешаванд. Ин меъёрҳо дар фармон, дастур, оиннома, низомнома ва дигар санадҳое, ки дар коркарди онҳо роҳбарияти МКД салоҳият доранд, интишор мегарданд.

Фаъолияти ҳуқуқистифодабарӣ аз қабул намудани санадҳои инфиродие, ки аҳаммияти ҳуқуқӣ доранд, иборат мебошад. Шакли фаъолияти мазкур ба роҳбарияти ҷузъу томҳои МКД ва дигар субъектони дахлдори мақомот имконият медиҳад, ки оид ба танзими муносибатҳои дохилиидоравӣ ва дар муносибат ба объектони фаъолияти берунӣ амалҳои ҳуқуқии муайянро иҷро намоянд. Мисол, агар ба тасвиб расонидани фармони сардори РВКД оид ба вазифа таъйин намудани ин ё он корманд шакли танзимкунанда бошад, пас, қарори сардори ШВКД оид ба таъйин намудани ҷаримаи маъмурӣ нисбати ҳуқуқвайронкунанда шакли ҳифзиҳуқуқиро ташкил медиҳад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Зери мафҳуми «шаклҳои фаъолияти маъмурии милитсия» чӣ фаҳмида мешавад?

2. МКД фаъолияти худро ба кадом шаклҳо амалӣ менамояд?

3. Оид ба амалисозии шакли чорабиниҳои ташкилии МКД маълумот диҳед.

4. Шакли амалисозии амалиёти моддӣ-техникӣ МКД-ро шарҳ диҳед.

5. Фаъолияти ҳуқуқэҷодкунии МКД-ро маънидод кунед.

6. Кадом субъектони ваколатдори ҳуқуқэъҷодкуниро дар МКД медонед?

7. Оид ба фаъолияти ҳуқуқистифодабарии МКД маълумот диҳед.

8. Ҳуқуқтатбиқкунии МКД дар самти фаъолияти маъмурӣ чӣ маъно дорад?

9. Алоқамандии мутақобилаи мазмун ва шаклҳои фаъолияти маъмурии милитсияро гуфта диҳед.

10. Таносуби шакл ва усулҳои фаъолияти маъмурии МКД-ро пешниҳод кунед.

Боби 13.
Усулҳои фаъолияти маъмурии милитсия

§ 1. Мафҳуми усулҳои фаъолияти маъмурии милитсия ва намудҳои он

Фаъолияти маъмурии милитсия ба воситаи таъсиррасонии мақсадноки субъект ба объекти фаъолият ва иродаи одамон, ки омили батанзимдарории рафтори муқарраршуда мебошад ва инсонро ба иҷрои корҳои мақсаднок роҳнамоӣ мекунад, ба амал бароварда мешавад.

Таъсиррасонии мақсадноки субъекти фаъолияти маъмурӣ ба ирода ва рафтори объекти идорашаванда бо тарз, восита, роҳҳо ва шаклҳое, ки дар маҷмӯъ онҳоро усулҳои фаъолияти маъмурӣ меноманд, амалӣ карда мешавад.

Усулҳои фаъолияти маъмурӣ – тарз ва роҳҳои баамалбарории мақсад, вазифа ва функсияҳои фаъолияти маъмурии милитсия мебошад.

Мазмуни усул ба саволе ҷавоб медиҳад, ки бо кадом воситаи афзалиятнок (осон, самарабахш, муфид) ба мақсадҳои фаъолият расидан мумкин аст.

Усулҳо бо мақсадҳои фаъолияти маъмурӣ дар ягонагии диалектикӣ мебошанд. Интихоби усул яқинан ба қуллаҳои мурод расиданро муайян карда, хусусияти истифодаи усулро эҷод мекунад ва аз такмили усулҳо беҳтаршавии фаъолият дар назар аст.

Ҳамин тавр, усулҳои фаъолияти маъмурии милитсия ин маҷмӯи шакл, роҳ ва тарзҳои ҳуқуқию иҷозатдодашудае мебошанд, ки тавассути онҳо субъекти идоракунанда ба фаъолияти объекти идорашаванда бо мақсади иҷрои вазифа

ва функсияҳои муқарраргардида таъсири мақсаднок мерасонад.

Аз мафҳуми додашуда хусусиятҳои асосии зерини усулҳои фаъолияти маъмурии милитсияро ошкор намудан мумкин аст:

– усулҳо ифодакунандаи алоқаи субъекти фаъолияти маъмурӣ ва объектҳои он мебошад;

– тарз ва роҳҳои таъсиррасоние ба ҳисоб мераванд, ки бо меъёрҳои ҳуқуқ муқаррар шудаанд ё дар таҷрибаи фаъолият барои истифодабарӣ иҷозат дода шудаанд;

– ба воситаи усулҳо субъекти идоракунанда ба фаъолияти объекти идорашаванда таъсири мақсаднок мерасонад;

– таъсири мақсадноке, ки тавассути истифодаи усулҳо расонида мешавад бо мақсади иҷрои вазифа ва функсияҳои муқарраргардидаи мақомот равона мегардад.

Усулҳо дар фаъолияти маъмурии милитсия монанди дигар самтҳои фаъолияти он (ФОҶ, мурофиавӣ-ҷиноятӣ) барои амалигардии сатҳи баланд ва самарабахши фаъолияти кормандони милитсия ва кори бонизоми онҳо лозим аст.

Фаъолияти маъмурии милитсия ба воситаи усулҳои гуногун амалӣ мегардад. Истифодаи усулҳои зиёд аз мураккабӣ ва вазнинии кори милитсия дар самти мазкур дарак медиҳад. Усулҳо якдигарро пурра мекунанд, чунки ҳар яки онҳо бо шаклу воситаи баамалбарории мақсадҳои умумии фаъолияти маъмурӣ тавсиф карда мешаванд.

Фаҳмидани дурусти ягонагӣ, алоқаи мутақобила ва зинабандии усулҳои фаъолияти маъмурӣ, барои донистани моҳият ва шароити афзалиятноки истифодаи онҳо аҳаммият дорад.

Усулҳои асосии фаъолияти маъмурии милитсия боварикунонӣ ва маҷбуркунӣ буда, барои баамалбарории функсияҳои ин фаъолият алтернативаҳои гуногуни мутаносибии боварикунонӣ ва маҷбуркунӣ мавҷуд аст.

Дар давлати ҳуқуқбунёд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ боваркунонӣ дар танзими муносибат ва рафтори одамон нақши созгор дошта, маҷбуркунӣ бошад ҳамчун чораи ниҳоии танзими муносибатҳои ҷамъиятӣ ва рафтори объекти идорашаванда истифода бурда мешавад. Ин таносуб аз талаботи ҷамъиятии моҳияти давлати мо бар омада, аз мувофиқатии мақсад ва вазифаҳо ба манфиати инсон ва шаҳрванд, аҳаммияти калон доштани усулҳои ташкилӣ аз рӯйи таъсири идоракунӣ (ҳамоҳангсозӣ, мувофиқа, дастурдиҳӣ ва ғайра), усулҳои психологӣ (ангезандаи психологӣ, обрӯй, эътибор, нуфуз), усулҳои маъмурӣ ва иқтисодӣ бар меояд.

Ҳамаи усулҳо ба қонунгузории ҷорӣ бояд мувофиқат карда, дар шаклҳои ташкилӣ, мазмунӣ ва мақсаднокӣ ифода ёбанд.

Дар фаъолияти милитсия усулҳои маъмурӣ, аҳаммияти калон доранд. Онҳо хусусияти ҳокимиятию тобеиятиро доро буда, зери иродаи субъекти идоракунанда вобаста кардани тобеъро дар назар дорад.

Усулҳои маъмурӣ аз рӯйи тарзи таъсиррасонӣ ба намудҳои зерин ҷудо мешаванд:

– уҳдадоркунанда барои иҷрои ҳаракатҳои муайян;

– ҳавасмандкунанда барои содир кардани корҳои шоиста;

– манъкунанда барои манъгардонии содиршавии ин ё он кирдоре, ки ба талаботи қонунгузорӣ мутобиқ нест.

Усулҳои маъмурӣ, ки хусусияти ҳокимиятӣ, сиёсӣ, иродавӣ ва маҷбуркунӣ доранд, бояд ба ҳаракатҳои ғайриқонунӣ (расонидани ҷароҳати ҷисмонӣ, задан, лату кӯб, аз доираи қонун ва ахлоқ баромадан, беҳокимиятӣ, ваҳшигӣ ва ғайра) монанд набошанд.

Интихоби усулҳои мушаххаси фаъолияти маъмурӣ ва истифодаи амалии онҳо як қатор омилҳои субъективӣ ва обективӣ дошта, муносибати бедиққатона дар интихоби ин ё

он шакли усулҳо метавонад оқибати манфӣ оварда, нуфузи милитсияро паст кунад. Дар вақти интихоб субъекти фаъолият бояд ҳисси баланди масъулият барои интихоби ин ё он усулҳо дошта бошад. Барои интихоб ва истифодабарии усулҳо муайян кардани самаранокии аз ҳама бештари усули интихобкарда ва истифодабарии моҳиронаи он дар ҷараёни фаъолияти маъмурӣ муҳим мебошад.

§ 2. Боварикунонӣ дар фаъолияти маъмурии милитсия

Боварикунонӣ ин аз ҷониби субъекти фаъолияти маъмурии милитсия мавриди таъсири рӯҳӣ, психологӣ ва моддӣ қарор додани объекти идорашаванда ва иродаи он, дар рафтори одамон ба вуҷуд овардан, мустаҳкамкунӣ ва инкишофи шууре, ки мақсади мувофиқ ва вазифаҳои фаъолиятро доро мебошад, ҳамчунин водор кардан оид ба дарки иҷрои талаботи субъекти амаликунандаи фаъолияти маъмурӣ, ба ҳисоб меравад.

Бо мақсади иҷрои самараноки вазифа ва функсияҳои фаъолияти маъмурӣ, иҷрои талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва талаботи қонунии субъектони идоракунӣ истифодаи усули боварикунонӣ бамаврид буда, дар чунин шаклҳо зоҳир гардиданаш мумкин аст: тарбия, ифодаи намунаи беҳтарин, ҳавасмандгардонӣ барои кори босамар ва муваффақиятнок, иҷрои намунавии қарзи ҷамъиятӣ.

Моҳияти усули боварикунонӣ ба он нигаронида шудааст, ки шаҳрвандон ба таври ихтиёрӣ, озодона ва бошуурона талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва талаботи қонунии субъектони самти фаъолияти маъмуриро риоя ва иҷро намоянд.

Усули боварикунонӣ асосан воситаи бузурги тарбия, чораи муҳимми пешгирии ҷиноят ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ ба ҳисоб меравад. Вай дар ботини шаҳрвандон

рафтори қонуниро ҷой дода, онҳоро дар рӯҳияи худдорӣ кардан аз қонуншиканиҳо тарбия мекунад. Намудҳои асосии боварикунонӣ тарбияи ахлоқӣ ва ҳуқуқӣ, ошкорбаёнӣ, кори ташкилию оммавӣ, ҳавасмандгардонӣ, чораҳои таъсиррасонии ҷамъиятӣ мебошанд.

Тарбияи ахлоқӣ ва ҳуқуқӣ. Риояи меъёрҳои танзимкунандаи муносибатҳои соҳаи фаъолияти маъмуриро ихтиёран ва бовиҷдонона амалӣ гардонида, шуурнокӣ ва интизомнокии баланди иштирокчиёни муносибатҳои ҷамъиятиро оид ба фаҳмидани ҳуқуқ, уҳдадориҳо ва қарзи инсонӣ, таъмин менамояд.

Барои ташаккулёбии сифатҳои хуб чунин воситаҳо истифода мешаванд: фаҳмонидани сиёсати давлат ва ҳукумат, кори тарбиявӣ миёни аҳолӣ ва кори фардӣ бо шаҳрвандоне, ки ба қонуншинканӣ майл доранд, фаъолияти таблиғотӣ - танқидии рафтори зиддиҷамъиятӣ ва муҳокимаи содиркунандаҳои он, баланд бардоштани фарҳанги сиёсӣ ва ҳуқуқӣ, суҳбат карда тавонистан бо шаҳрвандон, гурӯҳҳо ва коллективҳо.

Аҳаммияти калонро дар низоми чораҳои боварикунонӣ таблиғоти ҳуқуқӣ мебозад, ки онро субъектони фаъолияти маъмурии милитсия дар миёни аҳолӣ ба амал мебароранд. Вай ёрӣ медиҳад, ки шаҳрвандон талаботи меъёрҳои ҳуқуқиро фаҳмида, ихтиёран иҷро ва риоя карда, ҳуқуқвайронкуниҳо пешгирӣ карда шаванд. Шакли аз ҳама маъмули таблиғоти ҳуқуқӣ, баромади кормандони милитсия бо лексия дар мавзуъҳои ҳуқуқӣ бо аҳолӣ ва дар коллективҳои меҳнатӣ, аз тариқи телевизион ва радио; «Савол ва ҷавоб», «Мизҳои мудаввар» бо муҳокимаи масъалаҳои ҳуқуқӣ ва амалияи истифодаи қонунгузорӣ; нашри адабиёти ҳуқуқӣ ва ғайра мебошанд.

Ошкорбаёнӣ. Ошкорбаёнӣ дар низоми чораҳои боварикунонӣ нақши муҳимро соҳиб аст. Амалияи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ нишон медиҳад, ки дар шароити суҳбати поквиҷдо-

нонаи милитсия бо аҳолӣ ва ҳамкорӣ бо воситаҳои ахбори омма ҷой барои овозаҳо ва иғвою фитна намемонад. Аҳолӣ бояд ба таври пурра дар бораи ҳолати тартиботи ҳуқуқӣ дар миқёси ҷумҳурӣ огоҳ бошад ва барои беҳбудии кор дар ин самти фаъолият ёрӣ расонад.

Усули мазкур тавассути чорабиниҳои зерин амалӣ гардонида мешавад: вохӯрии роҳбарияти мақомоти корҳои дохилӣ бо намояндагони воситаҳои ахбори омма (пресс-конференсия) барои додани маълумот дар бораи вазъияти оперативӣ, кори самаранок ва мустаҳкам кардани тартиботи ҷамъиятӣ; баромади роҳбарият ва кормандони МКД дар нашрияҳои марказӣ ва маҳаллӣ, ба воситаи телевизион, радио, оид ба масъалаҳои муқовимат бо ҷинояткорӣ ва дигар қонуншиканиҳо; нашри маводи оморӣ ва дигар мавод дар бораи вазъи ҷинояткорӣ ва муқовимат бар зидди он; ҳисоботи кормандони хадамоти маъмурии милитсия бо коллективҳои меҳнатӣ ва аҳли ҷомеа дар бораи вазъи тартиботи ҷамъиятӣ дар шаҳр ва ноҳия, дар бораи пешгирии қонуншиканиҳо дар корхонаи мушаххас; андешидани чораҳои зарурӣ аз рӯйи шикоятҳо нисбати кормандони милитсия; таъмини фаъолияти милитсия бо алоқаи мустақими телефонӣ бо аҳолӣ.

Усули ошкорбаёнӣ дар ботини шаҳрвандон ҳисси масъулиятро оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ тарбия карда, тартиботи ҷамъиятиро мустаҳкам мекунад. Инчунин татбиқи амалии усули мазкур масъулияти кормандони милитсияро барои кори вобасташуда зиёд карда, қонуншиканиҳоро пешгирӣ менамояд ва нуфузи милитсияро дар байни аҳолӣ афзун мегардонад.

Кори ташкилию оммавӣ. Моҳияти ин намуди чораи боварикунонӣ дар додани ёрии ташкилӣ, методӣ ва дигар намудҳои ёрирасонӣ ба субъектони фаъолияти маъмурии милитсия аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятие, ки дар ҳифз ва

таъмини тартиботи ҳуқуқӣ иштирок менамоянд; таҳлили амалия ва таҷрибаи кории коллективҳо, мақомот, кормандони алоҳида, гузаронидани дарсҳо барои мубодилаи таҷриба; тайёр ва паҳн намудани маводи ахборотӣ, дастурӣ, таълимӣ ва ғайра ифода меёбад.

Ҳавасмандгардонӣ – ин қадрдонии ҷамъиятии хизматҳо буда, ба шахсе сазовор гардонида мешавад, ки ба комёбиҳои баланд дар кори давлатӣ ва ҷамъиятӣ ноил гаштааст. Чораи ҳавасмандгардонӣ метавонад, ки характери маънавӣ, моддӣ ва моддӣ-маънавӣ дошта бошад. Дар низоми чораҳои ҳавасмандгардонӣ метавонанд, ки пеш аз муҳлат додани рутбаи навбатӣ, додани туҳфаи арзишнок, медали корманди фахрии МКД, ҳуқуқшиноси шоистаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ғайра дохил гарданд.

Чораҳои таъсиррасонии ҷамъиятӣ – ин таъсири рафиқонаи коллективи меҳнатӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ ба шахси қонуншикан ва бадахлоқ ҳисобида мешавад. Масалан, шаҳрванде, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир кардааст тибқи талаботи қонунгузорӣ мумкин аст, ки аз ҷавобгарии маъмурӣ озод карда шуда, маводи ҷамъоварда нисбати ӯ ба суди рафиқона, ташкилоти ҷамъиятӣ ё коллективи меҳнатӣ фиристода шаванд, ки дар натиҷа рафтори номбурда тавассути танқид, фаҳмондадиҳӣ, панду насиҳат, ибрати шахсӣ ва ғайра мавриди муҳокима ва таъсиррасонии ҷамъиятӣ қарор мегирад. Чораҳои таъсиррасонии ҷамъиятӣ табиат ва хусусияти тарбиявиро доро мебошанд. Дар айни замон ташкилоти ҷамъиятӣ метавонанд шаҳрвандонеро, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ фаъолона иштирок намудаанд, бо ифтихорномаи фахрӣ, нишони фахрӣ ва дигар чораҳои ҳавасмандгардонӣ мушарраф гардонанд.

§ 3. Маҷбуркунӣ дар фаъолияти маъмурии милитсия

Гарчанде дар ҷомеаи шаҳрвандӣ ва эъмори давлати ҳуқуқбунёд боварикунонӣ ҳамчун чораи аввалини танзими рафтори одамон баромад намояд ҳам, вале на ҳама вақт дар таъсиррасонӣ ба рафтори шахсе, ки амалҳои зиддиҳуқуқӣ содир намудааст самараи зарурӣ медиҳад. Дар алоқамандӣ бо ин давлат дахлнопазирии шахс, ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, мақомот, корхонаю муассиса ва ташкилотҳоро ҳифз намуда, кормандони милитсияро ваколатдор мекунад, ки нисбати шахсоне, ки чораҳои таъсиррасонии боварикунонӣ ва таъсири ҷамъиятӣ ба онҳо фоидабахш набуда, даст ба ҳуқуқвайронкунӣ мезананд, чораҳои таъсиррасонии маҷбуркуниро истифода баранд. Маҷбуркунӣ дар заминаи боварикунонӣ истифода шуда, ҳамчун чораи ниҳоии танзими рафтори шахси ҳуқуқвайронкунанда тадбиқ карда мешавад.

Маҷбуркунӣ хусусияти маъмурӣ-ҳуқуқӣ дошта, бо тартиби муайян, мутобиқи талаботи қонун татбиқ мегардад.

Маҷбуркунӣ ҳамчун усули фаъолияти маъмурии милитсия аз таъсиррасонии рӯҳӣ, моддӣ ва ҷисмонӣ ба ирода ва рафтори шахс иборат мебошад. Дар иртибот ба иҷрои функсияҳои фаъолияти маъмурӣ қонунгузории дахлдор ба кормандони милитсия ваколат медиҳад, ки аз шаҳрвандон риоя ва иҷрои талаботро вобаста ба таъмини тартиботи ҳуқуқӣ талаб намуда, дар ҳолатҳои зарурӣ бошад чораҳои маҷбуркуниро истифода баранд.

Маҷбуркунии рӯҳӣ ба ирода, ҳиссиёт, ақл ва ботини инсон таъсир расонда, иродаро ташаккул медиҳад ва интизому рафтори шахсро ба талаботи давлат ва ҷамъият мувофиқ мегардонад.

Огоҳии қаблии расмии корманди милитсия ба шаҳрванде, ки тартиботи ҷамъиятиро вайрон намудааст оид ба роҳ надодан ба рафтори зиддиҷамъиятӣ; талаботи расмии корманди милитсия оид ба қатъ кардани ҳуқуқвайронкуние, ки аз тарафи шаҳрванд ё шахси мансабдор содир мегардад, ҳамчун чораҳои маҷбуркунии рӯҳӣ мавриди истифодабарии ҳамарӯза қарор мегиранд.

Маҷбуркунии моддӣ ин таъсиррасонӣ ба рафтори шахс тавассути муайян кадани маҳдудияти ихтиёрдории маблағҳои пулӣ ва моликияте, ки ба шахси ҳуқуқвайронкунанда тааллуқ доранд ё тадбиқи ҷарима нисбати шахси ҳуқуқвайронкунанда дар назар дошта мешавад. Тадбиқи маҳдудиятҳои муайян, аз қабили маҳдудияти соҳибмулкӣ, истифодабарӣ, маҳрум кардан аз баъзе неъматҳо, ки дар ихтиёри вай қарор дорад, аз ҳуқуқвайронкунанда ситонидани маблағҳои ҷарима ва ғайра ҳамчун чораҳои маҷбуркунии моддӣ эътироф мегарданд.

Ба чораҳои маҷбуркунии ҷисмонӣ чораҳое мансубанд, ки бевосита ба шахсият таъсир расонида, озодии ҳаракати ӯро маҳдуд карда, рафтори зиддиҳуқуқиро қатъ мегардонанд. Ба воситаи ин чораҳо бидуни иродаи шахсият корманди ваколатдори милитсия ҳаракатҳоеро анҷом медиҳад, ки барои ноил гаштан ба мақсадҳои фаъолияти маъмурӣ равона гардидаанд. Масалан, ҳангоми дастгиркунии шахсе, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир намудааст корманди милитсия мувофиқи муқаррароти қонунгузорӣ, ки муҳлати дастгиркуниро пешбинӣ менамояд дар ин муҳлат метавонад озодии шахси ҳуқуқвайронкунандаро доир ба гашту гузор ва ҳаракат маҳдуд намуда, нисбати ин категорияи шахсон қувваи ҷисмонӣ, дастбанд ва дигар воситаҳои махсусро дар доираи муқаррароти қонунгузорӣ истифода намояд. Ба ин восита корманди милитсия рафтори зиддиҳуқуқии ҳуқуқвайронкунандаро қатъ менамояд.

Чораҳои маҷбуркунии маъмурӣ аслан бо мақсади қатъ намудани амалҳои зиддиҳуқуқии шахс истифода бурда мешаванд, аммо баъзан татбиқи онҳо метавонад, ки ба содир шудани амалҳои зиддиҳуқуқӣ вобастагӣ надошта бошад. Масалан, маҳдуд кардани ҳаракати одамон ба самти муайян ҳангоми сар задани офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва ғайра.

Маҷбуркуние, ки дар фаъолияти маъмурии милитсия истифода бурда мешавад, мақсади паст задани қадру қимати шахсият ё расондани зарари ҷисмониро надорад.

Маҷбуркунӣ воситаи маъмурӣ-ҳуқуқии ҳифзи муносибатҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи фаъолияти маъмурии милитсия мебошад, ки кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ, инчунин ҳолатҳои таҳдидкунанда ба амнияти ҷамъиятӣ ва шахсиро пешгирӣ ва бартараф менамоянд.

Дар ҳолатҳои мутақобила батаъхирандозии тадбиқи чораҳои маҷбуркунӣ метавонад боиси таҳдид ба шахсият ва амнияти моликияти шаҳрванд, инчунин боиси вайрон гардидани тартиботи ҷамъиятӣ, манфиатҳои давлатӣ, корхона, муассиса ва ташкилотҳо гардад. Аз ин рӯ, маҷбуркунӣ ҳамчун чораи ниҳоии танзими рафтор маънои доимо баъд аз истифодаи чораи боварикунонӣ истифодабариро надорад. Дар баъзе мавридҳо вазъи бавуҷудомада истифодаи чораи маҷбуриро ҳамчун роҳи ягонаи танзими рафтор тақозо менамояд.

Вобаста аз хусусиятҳои бавуҷудоии муносибатҳои танзимшаванда, асос ва тартиби татбиқнамоӣ, ҳамчунин тарзи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, чораҳои маҷбуркунии маъмуриро ба намудҳои зерин тасниф намудан мумкин аст:

1. Чораҳои огоҳикунии маъмурӣ.
2. Чораҳои пешгирикунии маъмурӣ.
3. Чораҳои таъминкунандаи маъмурӣ-мурофиавӣ.
4. Ҷавобгарии маъмурӣ.

Таснифи чораҳои маҷбуркунии маъмурии зикршуда шарти буда, донистани онҳо барои кормандони МКД ниҳояд зарур мебошанд. Бо назардошти ин, мо баррасии ҳар як чораи маҷбуркунии маъмуриро дар алоҳидагӣ зарур шуморида, онҳоро дар зербобҳои минбаъда таҳлил хоҳем кард.

§ 4. Чораҳои огоҳикунии маъмурие, ки милитсия истифода мебарад

Чораҳои огоҳикунии маъмурӣ як намуди маҷбуркунии маъмурӣ ба шумор рафта, аз тарафи кормандони милитсия бо мақсади огоҳикунии ҳуқуқвайронкунӣ ва ҳолатҳое, ки ба амнияти ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрванд таҳдид мекунанд, истифода бурда мешаванд. Онҳо ба сифати маҳдудияти хусусияти маъмурию ҳуқуқидошта ва ҳаракатҳои маъмурию маҷбуркунӣ дар муносибат ба ин ё он шаҳрванд ва шахси мансабдор баромад мекунанд.

Тахмини воқеӣ дар бораи нияти шахси содиркунандаи ҳуқуқвайронкунӣ, ҳаракати зиддиҷамъиятӣ, бавуҷудоии ҳолатҳое, ки ба амнияти ҷамъиятӣ ва шахсии шаҳрвандон таҳдид мекунад, метавонад асос барои қабули чораҳои огоҳикунии маъмурӣ шавад.

Бинобар ин, чораҳои огоҳикунии маъмурӣ гуфта, тарзу воситаҳое, ки кормандони милитсия дар самти пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва роҳ надодан ба оқибатҳои баду зараровар, бартарафкунии ба миён омадани оқибатҳое, ки ба амнияти ҷамъиятӣ ва шахсии шаҳрвандон таҳдид мекунанд, истифода мебаранд.

Чораҳои огоҳикунии маъмурӣ гуногуншакл буда, онҳо метавонанд бо меъёрҳои гуногун, масалан, аз рӯйи монандии хусусиятҳо, вобаста ба асос ва мақсадҳои гуногуни истифодабарӣ тасниф ёбанд. Таснифи чораҳои огоҳкунии маъмурӣ

аз рӯйи мақсади истифодабарӣ аҳаммияти амалӣ доранд. Дар натиҷаи тасниф аз рӯйи ин меъёр чораҳои огоҳикунии маъмурӣ ба ду гурӯҳ ҷудо мешаванд.

Ба яке аз ин гурӯҳҳо чораҳое дохил мешаванд, ки бо мақсади бартарафсозии ҳодисаҳои бамиён омадае, ки ба амнияти ҷамъиятӣ ва шахсии шаҳрвандон таҳдид доранд ва чораҳои бартарафсозии оқибатҳои имконпазири нолозим ё зараровар қабул карда мешаванд. Махсусан ба таркиби ин гурӯҳ дохил мешаванд:

– маҳдуд намудан ё пурра манъ намудани ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва пиёдагардон дар ҳолати пайдошавии таҳдид ба бехатарии ҳаракат дар ҳолати садама, фурӯравии роҳ, канда шудани хатҳои интиқоли барқ, минтақаҳои муайяни роҳ ё кӯча;

– назорати техникии воситаҳои нақлиёти автомобилӣ ва манъи истифодабарии онҳо ва дигар намуди воситаҳои нақлиёт ҳангоми ба талабот ҷавобгӯ набудани конструксия ё ҳолати техникии онҳо;

– азназаргузаронии шахсӣ, борхалтаи дастӣ, бағоҷ ва дигар молу ашёҳо пеш аз парвози ҳавопаймо ва тайёра ва пеш аз ба ҳаракат даромадани қаторахо.

Яке аз хусусиятҳои хосси чораҳои огоҳикунии маъмурии зикргардида он аст, ки онҳо метавонанд дар ҳолатҳои набудани далелҳои ҳаракати зиддиҳуқуқӣ низ истифода карда шаванд. Сухан дар сари он аст, ки таҳдид нисбат ба амнияти ҷамъиятӣ ва шахсии шаҳрвандон, манфиатҳои қонунии онҳо метавонад на танҳо дар алоқамандӣ бо ҳуқуқвайронкунӣ сар занад, балки дар натиҷаи офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия, ҳаракатҳои шахсони бемории рӯҳидошта ва амсоли онҳо ба вуқӯъ оянд. Дар ин ҳолатҳо давлатро зарур меояд нисбати шахсоне, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир накардаанд, чораи огоҳикуниро истифода барад. Ин чораҳо хусусияти

ҷазои маъмуриро доро нестанд. Масалан, бо мақсади пешигирӣ намудани бехатарии парвоз ва пешгирии ғайриқонунӣ интиқол додани маводи тарканда, зуддаргиранда, химиявӣ, радиоактивӣ, силоҳ ва дигар олотҳои хавфноке, ки ба ҳаёту саломатии мусофирон хатар доранд, кормандони милитсия дар якҷоягӣ ба шахсони мансабдори авиатсияи гражданӣ, қӯшунҳои сарҳадӣ, хадамоти гумрук, борхалтаи дастӣ, бағоҷҳои мусофирон ва азназаргузаронии шахсии мусофиронро ба амал мебароранд.

Азназаргузаронӣ дар чунин ҳолатҳо на ҳамчун чораи мурофиавӣ, балки чораи огоҳикунии маъмурие ба ҳисоб меравад, ки барои таъмини бехатарии парвози тайёра, ҳифзи ҳаёт ва саломатии одамон ва ҳайати идоракунандаи тайёра равона карда шудааст. Азназаргузаронӣ дар фурудгоҳҳо, истгоҳҳои роҳи оҳан ва воситаҳои нақлиёт пеш аз ба сафар баромадан аз тарафи кормандони милитсия, гумрук, авиатсия, сарҳадчиён, амният бо мақсади нагузоштани ба тайёра, қатора ё воситаи нақлиёт дохил кардани предмет ва маводе, ки кашонидани онҳо номумкин аст, пас аз талаб намудани пешкашнамоии чиптаҳо аз тарафи шаҳрвандон амалӣ гардонида мешавад.

Мусофироне, ки аз пешниҳоди молу ашё барои азназаргузаронӣ саркашӣ мекунанд, ба парвоз роҳ дода намешаванд. Дар баъзе ҳолатҳо дар вақти парвоз ва дар ҳаракат будани қатораҳо ба тариқи маҷбурӣ кофтуков гузаронида мешавад ва оид ба қоидавайронкуниҳо санад тартиб дода мешавад. Тамоми борҳо бо тариқи нурҳои ренгенӣ дида шуда, дар ҳолати пайдо гардидани шубҳа борҳо бо иштироки шахсони холис ва таҳияи ҳуҷҷат кушода шуда, аз назар гузаронида мешаванд. Дар ҳолати азназаргузаронӣ агар ягон маводи хавфнок дар бағоҷҳои онҳо муайян нагардида бошад, кормандони милитсия ва дигар шахсони мансабдоре, ки дар азназаргузаронии борҳо иштирок менамоянд, уҳдадоранд, ки чораҳои заруриро

барои фиристонидани мусофирон ба ҳамон тайёра ва қаторае, ки чипта доранд, андешанд.

Дар ҳолатҳои зарурӣ ҳангоми гузаронидани маҷлисҳо, намоишҳо, гирдиҳамоӣ ва сайру гашти оммавӣ, мусобиқаҳои варзишӣ, чорабиниҳои сиёсӣ, фарҳангӣ ва ғайра кормандони милитсия метавонанд гаштугузори шаҳрвандонеро, ки иштирокчии чунин чорабиниҳо намебошанд, маҳдуд ё пурра манъ созанд, дар минтақае, ки чорабиниҳо гузаронида мешаванд, монеаҳо гузошта, муваққатан ҳаракати воситаҳои нақлиётро маҳдуд намоянд.

Аз сабаби он ки дар ҳолати ҷорӣ намудани маҳдудиятҳо рафту омади шаҳрвандон душвор мегардад, кормандони милитсия уҳдадоранд, ки чораҳои заруриро барои рафту омади шаҳрвандоне, ки дар ҳудуди ин минтақаҳо истиқомат ё кор мекунанд, андешанд. Қатъ ва маҳдудкунии гаштугузори шаҳрвандон пас аз ба охир расидани чорабинӣ фавран бардошта мешавад.

Яке аз ҷойи муҳимро дар ин самт чораҳои огоҳикунии маъмурие ташкил медиҳанд, ки ҳангоми сар задани офатҳои табиӣ (сӯхтор, обхезӣ, заминҷунбӣ ва монанди инҳо) истифода бурда мешаванд. Масалан, кормандони милитсия оид ба сар задани сӯхтор маълумот гирифта, одамон ва молу амволи онҳоро наҷот дода, сабаб ва шароитҳои сар задани сӯхторро муайян менамоянд, дар ҳолати зарурӣ он минтақаро иҳота намуда, муваққатан ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва шаҳрвандонро қатъ мегардонанд.

Мутобиқи нишондоди банди 24 моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», истифодаи воситаҳои нақлиётӣ бар асари нуқсонҳои техникӣ ба бехатарии ҳаракати роҳ таҳдидкунандаро манъ кардан, воситаҳои нақлиётро боз доштан, ҳуҷҷатҳоро оид ба ҳуқуқи истифода ва рондани онҳо, ҳамчунин ҳуҷҷатҳои мансуби воситаи нақлиёт ва

борро бо иштироки соҳибмулк ё шахси роҳбалади бор аз назар гузаронидан, воситаҳои нақлиётро ҳангоми шубҳаовар будани истифодаи ғайриқонунии онҳо тафтиш кардан, шахсонеро, ки маст буданашон аниқ аст, ҳамчунин онҳоеро, ки барои идораю истифода кардани воситаҳои нақлиёт ҳуҷҷат надоранд, аз идоракунии воситаҳои нақлиёт маҳрум сохтан, воситаҳои нақлиёти дар кофтуков бударо боз доштан, корҳои таъмири сохтмон ва дигар корҳоро дар кӯчаву роҳҳо, агар талаботи таъмини амнияти ҷамъиятӣ риоя карда нашавад, маҳдуд ва манъ кардан, риоя шудани талаботи иҷозатномаро барои тайёр кардани варақаҳои шаҳодатномаи ронандагӣ, нишони бақайдгирии давлатӣ ва маҳсулоти махсуси дигарро, ки барои иҷозати воситаҳои нақлиёт ва ронандагон оид ба ҳаракат дар роҳ ҳамчунин барои кори гузориш ва истифодаи воситаҳои техникии ташкилии ҳаракати роҳ зарурбударо назорат кардан, амали иҷозатномаи номбаршударо боз доштан, бекор ё дароз кардани муҳлати амали он ҳуқуқи корманди МКД мебошад.

Ба ғайр аз тадбиқи чораҳои огоҳикунии маъмурӣ, инчунин милитсия дар гузаронидани чорабиниҳои характери маъмурӣ-пешгирикунидошта, ки аз ҷониби дигар мақомоти давлатӣ ба амал бароварда мешаванд, мусоидат менамояд. Инчунин, милитсия ёрии худро дар баамалбарории ҳолатҳои карантинӣ ба мақомоти дахлдори назораткунанда расонида, ҳангоми ба вуҷуд омадани ҳодисаҳои табиӣ чораҳои роҳ надодани гаштугузори шахсони бегонаро ба минтақаи бамиёномадаи ҳодиса амалӣ мегардонад.

Ба гурӯҳи дигари чораҳои огоҳикунии маъмурӣ чораҳои огоҳикунӣ нисбати шахсоне, ки рафтори онҳо характери зиддиҷамъиятӣ дорад, дохил мешаванд. Ин чораҳо дар амалигардонии корҳои пешгирӣ равшан ифода меёбанд.

§ 5. Чораҳои пешгирикунии маъмурӣ, ки милитсия истифода мебарад

Чораҳои пешгирикунии маъмурӣ ин ҳаракати хизматии корманди милитсия, дигар мақомоти ваколатдор ва шахсони мансабдор оид ба бартараф намудани ҳуқуқвайронкунӣ ба шумор меравад.

Истифодабарии чораи пешгирикунии маъмурӣ бо дахолати бевосита ба ҳаракати (беҳаракатии) ҳуқуқвайронкунандагон бо мақсади бартараф намудан ва роҳ надодани оқибатҳои вазнин алоқамандӣ дорад.

Таъсиррасонии руҳӣ ва ё ҷисмоние, ки ба маҳдудияти шахсӣ, ташкилӣ ва ё молумулкӣ алоқаманданд, ҳуқуқвайронкунандаро аз имкониятҳои воқеии давом додани ҳаракатҳои зиддиҳуқуқӣ маҳрум мегардонанд ва дар рӯҳияи ӯ иҷрои уҳдадориҳои муайянро бедор менамоянд.

Чораҳои пешгирикунии маъмурӣ бештар аз тарафи мақомоти корҳои дохилӣ дар ҳолати содиршавии кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ истифода бурда мешаванд.

Дар баъзе ҳолатҳо чораҳои мазкур воситаи ягона ва имконияти воқеии пешгирии амалҳои ҷиноятӣ ба шумор мераванд (мисол, истифодабарии силоҳи оташфишон).

Ин чораҳо на фақат бо мақсади пешгирикунии ҳуқуқвайронкунӣ, балки дар як вақт барои бартараф намудани ҳаракатҳои ба ҷамъият хавфноки шахсони гирифтори касалии руҳӣ ва хурдсолон истифода бурда мешаванд. Дар байни чораҳои пешгирикунии маъмурие, ки аз тарафи кормандони милитсия истифода мегарданд, таваҷҷуҳи хосса бояд ба чораҳои умумӣ ва таъйиноти махсус зоҳир карда шаванд.

Ба чораҳои таъйиноти умумӣ дохил мегарданд:

– дастгиркунии маъмурӣ;

– дар ҳушёрхонаҳо ҷойгир намудани шахсоне, ки дар ҳолати сахти мастӣ қарор доранд;

– маҳрум намудани шаҳрвандон аз идора намудани воситаи нақлиёт;

– манъ намудани истифодабарии воситаи нақлиёт;

– қатъ намудани фаъолияти объектҳои низоми иҷозатдиҳӣ.

Мутобиқи нишондоди моддаи 14 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ба воситаи Конститутсия ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки аз тарафи Тоҷикистон эътироф шудаанд, ҳифз мегарданд. Маҳдуд кардани ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи сохти конститутсионӣ ва тамомияти арзии ҷумҳурӣ раво дониста мешавад.

Мутобиқи муқаррароти Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дастгиркунии маъмурӣ бо мақсади пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, зарурати тартиб додани протокол дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, агар дар маҳалли мазкур тартиб додани протокол имкон надошта бошад, барои таъмини баррасии саривақтӣ ва дурусти парвандаҳо ва иҷрои қарорҳо аз рӯйи парвандаҳо оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, тадбиқ мегардад ва оид ба он протокол тартиб дода мешавад.

Муҳлати дастгиркунии маъмуриро аз вақти дастрас намудани ҳуқуқвайронкунанда ба МКД (милитсия) ба ҳисоб гирифтан мумкин аст, яъне аз вақти барои тартиб додани протокол овардани ҳуқуқвайронкунанда. Муҳлати дастгиркунӣ набояд аз се соат зиёд бошад, муҳлати дастгир кардани шахсе, ки дар ҳолати мастӣ буд, аз вақти ҳушёр шуданаш ҳисоб карда мешавад. Дар мавридҳои зарурӣ барои муқаррар намудани шахсият ва муайян кардани ҳолати ҳуқуқвайрнкунӣ ба муҳлати

то се шабонарӯз дастгиршуда метавонад нигоҳ дошта шавад, ки дар ин бора дар давоми 24 соат аз вақти дастгир шудан ба прокурор хабар дода мешавад ва агар ҳуқуқвайронкунанда ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи шахсият надошта бошад, бо иҷозати прокурор 10 шабонарӯз метавонад нигоҳ дошта шавад.

Мутобиқи қонунгузорӣ, дастгиршудаи маъмурӣ ҳуқуқ дорад, ки ба протоколи дастгиркунии маъмурӣ шинос гардад ва дар он имзои худро гузорад. Дар вақти даст кашидани дастгиршуда аз гузоштани имзои худ дар протокол нисбати чунин ҳолат қайд карда мешавад.

Ҷойгир намудан дар ҳушёрхона нисбати шахсоне истифода мегардад, ки онҳо дар кӯча ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар дараҷаи мастии миёна ва ё сахт қарор доранд. Кодекси мурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон истифодабарии чораи мазкурро бо мақсади пешгирӣ намудани ҳуқуқвайронкунӣ ва барои расонидани ёрии зарурии тиббӣ ба шахси дастрасшуда муқаррар намудааст.

Маҳрум намудан аз идоракунии воситаи нақлиёт аз тарафи кормандони милитсия дар он ҳолате амалӣ гардонида мешавад, ки агар ронанда дар вақти идоракунии воситаи нақлиёт дар ҳолати мастӣ қарор дошта бошад ва ё ин ки ҳуҷҷатҳои лозимиро барои идоракунии ин намуди воситаи нақлиёт надошта бошад, инчунин ҳангоми дағалона вайрон сохтани қоидаҳои ҳаракати роҳ.

Зери мафҳуми воситаҳои нақлиёт бояд ҳамаи намудҳои автомобилҳо, тракторҳо ва мошинҳои худгард, трамваю троллейбусҳо, ҳамчунин мототсиклҳо ва дигар воситаҳои нақлиёти механикӣ фаҳмида шавад, ки ҳаҷми кори муҳаррикашон зиёда аз 50 см кубӣ мебошад.

Шахсе дар ҳолати мастӣ нақлиётро идоракарда ҳисобида мешавад, ки он дар натиҷаи истеъмоли машруботи алко-

голӣ, воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё дигар моддаҳои мадҳушкунанда ба вуҷуд омадааст.

Маҳрум кардан аз идоракунии воситаи нақлиёт нисбати шахсе, ки дар ҳолати мастӣ қарор дорад, аз тарафи кормандони милитсия дар вақти муайян намудани ҳаргуна нишонаҳои алкоголӣ ё воситаҳои нашъадор ва ё мадҳушкунанда гузаронида мешавад. Дар вақти мавҷудияти асосҳои басанда, ки шахс дар ҳолати мастӣ қарор дорад дар оянда аз идора карданӣ воситаи нақлиёт маҳрум карда мешавад ва оид ба қоидаҳои умумӣ ба муоинаи тиббӣ фиристода мешавад.

Кормандони милитсия намуди чораи пешгирикунии маъмуриро дар намуди манъ намудани истифодабарии воситаҳои нақлиёт дар ҳолати нодурустии техникӣ қарор доштани воситаи нақлиёт ба мақсади пешгирӣ намудани садамаҳои нақлиётӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ истифода мебаранд.

Оид ба истифодабарии ин чора мувофиқи муқаррароти Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон санади расмии азназаргузаронии техникии воситаи нақлиёт ва протокол оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода мешавад. Дар ин ҳолат тамғаи рақами воситаи нақлиёт гирифта шуда, худи он ба ҷойҳои махсуси нигоҳдорӣ бурда шуда, то ҳалли кори дар истеҳсолоти маъмурӣ қарордошта нигоҳ дошта мешавад.

Қатъ гардонидани фаъолияти кории объектони низоми иҷозатдиҳӣ бо мақсади пешгирӣ намудани вайронкунии тартиби кушодан ва фаъолият намудани майдони машқи тирпаронӣ, мағозаҳои силоҳ, базаҳои таъмири силоҳ, анборҳои нигоҳдории силоҳ, моддаҳои тарканда, лавозимоти ҷангӣ, моддаҳои химиявӣ ва радиоактивӣ амалӣ карда мешавад. Риоя накардани тартиботи муқарраргардидаи давлат дар кушодан ва фаъолияти объектони низоми иҷозатдиҳӣ метавонад боиси

дуздӣ, гум кардан ва ба мақсади ҷиноят истифода бурдани предмет ва маводи ба низоми иҷозатдиҳӣ дохилшаванда гардида, ба амнияти ҷамъиятӣ таҳдид намояд.

Назорат оид ба риоя намудани қоидаҳои низоми иҷозатдиҳиро амалӣ гардонида, дар вақти муайян намудани вайронкунии он милитсия ҳуқуқ дорад фаъолияти корхонаҳои нишондодашуда ва минтақаҳои алоҳидаи онро бандад, муомилот, нигоҳдорӣ ва интиқоли предметҳои ба низоми иҷозатдиҳӣ дохилшавандаро то бартараф намудани камбудиҳои ҷойдошта, манъ намояд.

Аз натиҷаи чораҳои баамалбаровардашуда санади махсус тартиб дода мешавад, биноҳои ба объектҳои низоми иҷозатдиҳӣ вобастабуда муҳр монда мешавад, дар ҳолатҳои зарурӣ бошад предметҳои ба низоми иҷозатдиҳӣ дохилгардида (силоҳ, лавозимоти ҷангӣ ва ба монанди онҳо) мусодира карда мешаванд.

Чораҳои пешгирикунии маъмурии таъйиноти махсус воситаи таъсири ҷисмонӣ ба ҳуқуқвайронкунанда ба ҳисоб меравад, ки агар истифодабарии дигар чораҳо имконияти пешгирии ҳаракатҳои зиддиҳуқуқиро надошта бошанд.

Корманди милитсия ҳуқуқ дорад аз қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон танҳо дар ҳолатҳо ва бо тартибе, ки Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» пешбинӣ кардааст, истифода барад. Қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон бо назардошти вазъияти бамиёномада, бо салоҳдиди корманди милитсия дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорӣ истифода мешаванд. Пеш аз истифодаи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон дар бораи нияти истифодаи онҳо бояд огоҳӣ дода шавад. Дар ҳама ҳолатҳо, агар аз истифодаи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон худдорӣ кардан ғайриимкон бошад, корманди милитсия бояд кӯшиш

намояд, ки ҳаддалимкон зарари нисбатан камтари маънавӣ, моддӣ ва ҷисмонӣ расонад.

Ҳангоми истифода аз қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ё силоҳи оташфишон расондани зарари ҷисмонӣ ва ҷароҳат корманди милитсия вазифадор аст ба зарардида ёрии аввалини тиббӣ расонад. Дар бораи ярадоршавӣ ё марги шахсе, ки дар натиҷаи истифодаи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ё силоҳи оташфишон ба вуҷуд омадааст, корманди милитсия вазифадор аст фавран ба сардори бевоситаи худ барои хабар додан ба прокурор гузориш диҳад.

Кормандони милитсия, хизматчиёни ҳарбӣ ва дигар шахсоне, ки ба иҷрои вазифаҳои хизматии милитсия оид ба муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ҷалб карда шудаанд, барои расонидани зарари маънавӣ, моддӣ ва ҷисмонӣ ба шахс мутобиқи қонунгузории ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида намешаванд, агар онҳо тибқи муқаррароти қонунгузорӣ аз қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон истифода баранд.

Истифодаи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ё силоҳи оташфишон берун аз ҳадди ваколат боиси ҷавобгарии муқарраршудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон мегардад. Корманди милитсия барои пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, дастгир намудани шахсоне, ки онҳоро содир намудаанд, бартараф намудани мухолифат нисбат ба талаботи қонунии корманди милитсия, барои муҳофизати худ ҳуқуқ дорад аз қувваи ҷисмонӣ, аз ҷумла, аз усулҳои ҷангии гӯштин, воситаҳои зердаст истифода барад, агар усулҳои ғайримаҷбурӣ иҷрои вазифаҳои ба зиммаи он вогузоргардидаро, таъмин накунанд.

Мутобиқи муқаррароти қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар мавридҳои зерин истифодаи воситаҳои мах-

сус аз ҷониби кормандони милитсия муайян карда шудааст:

1) барои бартараф намудани ҳамла ба шаҳрвандон ва корманди милитсия;

2) барои пешгирӣ кардани муқобилияти зидди корманди милитсия;

3) барои боздошти шахс ҳангоми содир кардани ҷинояти ба ҳаёт, саломатӣ ва моликият таҳдидкунанда ва мақсади гурехтан дошта;

4) барои боздошти шахсоне, ки метавонанд муқобилияти мусаллаҳона нишон диҳанд ва дар ин бобат асосҳои муътамад ҳаст;

5) барои ба милитсия овардани шахсони дастгиршуда, посбонӣ ва нигаҳдории дастгиршудагон, ҳамчунин шахсони ба ҳабси маъмурӣ гирифташуда ва маҳкумгардида, ҳангоми гумонбар шудан, ки рафтори онҳо барои гурехтан, ба атрофиён ва ё ба худ зарар расонидан асос шуда метавонад ва ё ба корманди милитсия муқобилият нишон медиҳанд;

6) барои зада гардонидани ҳуҷум ба бино, иморат, иншоот ва воситаҳои нақлиёте, ки ба шаҳрвандон, мақомоти давлатӣ ва ҷамъиятӣ, корхонаю ташкилот тааллуқ доранд, барои озод кардани шахсон, истиқоматгоҳ, бино, иморат, иншоот, воситаҳои нақлиёт ва қитъаи замине, ки аз тарафи шахсони ҷинояткор бо зӯрӣ тасарруф шудаанд;

7) барои пешгирӣ кардани бетартибиҳои оммавӣ ва ҳаракати гурӯҳҳо, ки кори нақлиёт, алоқа ва ташкилотҳоро халалдор мекунанд;

8) барои нигоҳ доштани воситаи нақлиёт, ки ронандааш талаби қонунии корманди милитсияро иҷро намекунад;

9) барои ошкор кардани шахсони ҷиноятсодиркунанда ва ё содиркарда.

Ба сифати воситаҳои махсус истифода мешаванд:

– дастаҳои резинӣ;
– гази ашковар;
– дастбанд;
– воситаҳои таъсирбахшу ҷалбкунандаи равшанӣ;
– воситаҳои манъкунандаи нақлиёт;
– обпошак ва мошинҳои зиреҳпӯш;
– сагҳои хизматӣ;
– дастгоҳҳои барқӣ (электрошокер);
– воситаҳои вайронкунандаи монеаҳо;
– воситаҳои махсуси рангкунанда;
– аспҳо;
– тирҳои резинӣ.

Нисбати занҳои ҳомиладориашон аён, шахсони нишони аниқи маҷрӯҳидошта ва хурдсолон, ба истиснои мавридҳое, ки онҳо муқобилияти мусаллаҳона нишон медиҳанд, ҳуҷуми дастаҷамъӣ ё кирдори ба ин монанди ба ҳаёт ва саломатии одамон хатарангез мекунанд, истифодаи воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон манъ аст. Ҳамчунин барои пешгирии маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо, намоишҳо, роҳпаймоиҳо ва пикетгузориҳои ғайриқонунии дорои хусусияти ғайризӯроварӣ истифодаи воситаҳои махсус иҷозат дода мешавад, агар дар ин ҳолат тартиботи ҷамъиятӣ вайрон карда шавад. Дар ҳолати мудофиаи зарурӣ ва зарурати ниҳоӣ корманди милитсия, агар воситаҳои махсус ва ё силоҳи оташфишон надошта бошад, ҳуқуқ дорад, ки аз ҳама гуна воситаи дар даст доштааш истифода барад.

Мусаллаҳшавии милитсия бо воситаҳои махсусе, ки боиси ҷароҳатҳои вазнин ва хатари ислоҳнопазиранд, манъ аст.

Истифодаи силоҳи оташфишон чун чораи ниҳоӣ ин паррондани тир барои безарар гардонидани шахсе мебошад, ки ҳаракати хавфноки он пешгирӣ карда мешавад.

Корманди милитсия ҳамчун чораи ниҳоӣ ҳуқуқ дорад дар ҳолатҳои зерин аз силоҳи оташфишон истифода барад:

– барои муҳофизати шаҳрвандон аз ҳуҷум ва инчунин барои озод кардани гаравгонҳо;

– барои рафъи ҳуҷуми гурӯҳӣ ё мусаллаҳона, аз ҷумла бо истифодаи моддаҳои оташзананда, тарканда, заҳролудкунанда, заҳролуд ё предметҳое, ки барои истифода бурдан ба сифати силоҳ мувофиқ карда шудаанд, ба корманди милитсия ва дигар шахсоне, ки ҷиҳати муҳофизати тартиботи ҷамъиятӣ ё муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ уҳдадорӣ ё қарзи ҷамъиятиро адо мекунанд;

– барои рафъи ҳуҷуми гурӯҳӣ ё мусаллаҳона аз ҷумла бо истифодаи моддаҳои оташзананда, тарканда, заҳролудкунанда, заҳролуд ё предметҳое, ки барои истифода бурдан ба сифати силоҳ мувофиқ карда шудаанд, ба биноҳои истиқоматии шаҳрвандон, объектҳои муҳим ва ҳифзшавандаи таҳти муҳофизати ҳатмӣ қарордошта, биноҳои мақомоти давлатӣ ва ҷамъиятӣ, корхонаю муассиса ва ташкилот, сарфи назар аз шакли моликият, рафъи ҳуҷум ба дастаҳои навбатдори низомӣ ва хизматии МКД;

– барои дастгир кардани шахсе, ки муқобилияти мусаллаҳона аз ҷумла бо истифодаи моддаҳои оташзананда, тарканда, заҳролудкунанда, заҳролуд ё предметҳое, ки барои истифода бурдан ба сифати силоҳ мувофиқ карда шудаанд, нишон медиҳад, ё ҳангоми содир намудани ҷинояти вазнин ва махсусан вазнин ба даст афтодааст, ё ҷинояткоре, ки аз маҳбас фирор намудааст ва инчунин шахси мусаллаҳе, ки аз иҷрои талаботи қонун оид ба супурдани силоҳи оташфишон саркашӣ мекунад;

– ба муқобили шахсоне, ки бо роҳи зӯроварӣ силоҳи оташфишони корманди милитсияро ба даст даровардаанд.

Ҳангоми ҳуҷуми ногаҳонӣ ё мусаллаҳона, аз ҷумла бо истифодаи моддаҳои оташзананда, тарканда, заҳролудкунанда, заҳролуд ё предметҳое, ки барои истифода бурдан ба сифати силоҳ мувофиқ карда шудаанд, ҳуҷум бо истифодаи техникаи ҳарбӣ, воситаҳои нақлиёт, дастгоҳҳои парвозкунанда, киштиҳои дарёгард, ҳангоми бо силоҳи оташфишон ё бо истифода аз воситаҳои нақлиёт аз маҳбас фирор намудан, ҳангоми ҳаракати воситаҳои нақлиёт аз онҳо фирор намудани маҳбусон ва инчунин барои озод кардани гаравгонҳо корманди милитсия метавонад бе огоҳӣ аз силоҳи оташфишон истифода барад.

Корманди милитсия дар ҳолатҳои зерин низ ҳуқуқ дорад аз силоҳи оташфишон истифода барад:

– барои боздоштани воситаҳои нақлиёт бо роҳи аз кор баровардани онҳо, агар ронанда ба талаботи қонунии кормандони милитсия итоат накарда, ҳаёт ва саломатии шаҳрвандонро таҳти хатари воқеӣ гузорад;

– барои безарар гардонидани ҳайвоне, ки ба ҳаёт ва саломатии шаҳрвандон таҳдид мекунад;

– барои додани бонги хатар ва даъват ба ёрӣ.

Дар ҳамаи ҳолатҳои истифодаи силоҳи оташфишон корманди милитсия барои таъмини амнияти шаҳрвандони гирду атроф, расонидани ёрии таъҷилии тиббӣ ба зарардидагон ва инчунин хабардор сохтани хешовандон ва намояндагони қонунии онҳо вазифадор аст тамоми тадбирҳои заруриро андешад.

Корманди милитсия аз ҳар ҳолати истифодаи силоҳи оташфишон дар муддати 24 соат аз лаҳзаи истифодааш бояд ба сардори мақомоти милитсия аз рӯйи маҳалли хизмати худ ё аз рӯйи маҳалли истифодаи силоҳи оташфишон гузориш диҳад ва дар ҳолати ҳалок ё ярадор шудани шаҳрвандон фавран прокурорро огоҳ намояд.

§ 6. Чораҳои таъминкунандаи мурофиаи маъмурие, ки милитсия истифода мебарад

Чораҳои таъмини мурофиаи маъмурӣ ин чораҳои гуногуннамуди маҷбуркунии маъмурӣ мебошанд, ки кормандони милитсия бо мақсади ошкор намудани хуқуқвайронкуниҳо, муайян намудани шахсияти ҳуқуқвайронкунанда, ёфтани далелҳои зарурӣ ва муайян намудани дигар ҳолатҳои воқеии кор барои ҳаматарафа, объективона ва пурра дида баромадани парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тибқи муқаррароти қонунгузорӣ ба кор мебаранд.

Таъйиноти чораҳои зикршуда аз муҳайё намудани шароитҳои зарурӣ барои амалӣ гардонидани меъёрҳои ҳуқуқӣ-моддие, ки барои ҳуқуқвайронкуниҳо ҷавобгарӣ муайян намудаанд, иборат аст. Истифодабарии онҳо асосан бо мақсади амалисозии ҷазоҳои маъмурӣ хизмат мекунанд. Дар баъзе ҳолатҳо чораҳои таъмини мурофиаи маъмурӣ ба мақсади амалигардонии санксияи ҳуқуқи ҷиноятӣ шароит муҳайё месозанд.

Аз рӯйи хусусият чораҳои таъминкунандаи мурофиаи маъмурӣ ба се гурӯҳ тақсим мешаванд:

1. Чораҳои пешгирикунии мурофиаи маъмурӣ.
2. Чораҳои ҷамъоварии далел.
3. Чораҳои мурофиавии иҷрои ҷазои маъмурӣ.

Чораҳои пешгирикунии мурофиаи маъмурӣ – ин бо тариқи маҷбурӣ маҳдуд кардани озодии ҳаракати шахсе, ки ҳуқуқвайронкунӣ содир намудааст (ё шахсе, ки дар содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ гумонбар мебошад) бо мақсади пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва таъмини иҷрои вазифаҳои мурофиавӣ амалӣ карда мешавад. Чораҳои зерин ба монанди, дастгиркунии маъмурӣ, маҷбуран овардани ҳуқуқвайронкунанда ҳамчун чораҳои пешгирикунии маъмурӣ-мурофиавӣ ба шумор мераванд.

Дастгиркунии маъмурӣ, яъне маҳдудкунии муваққатии озодии шахси воқеӣ мумкин аст дар ҳолатҳои истисно татбиқ карда шавад, ба шарте, ки он барои таъмини баррасии дуруст ва саривақтии парванда, инчунин ҷиҳати иҷрои қарор оид ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ зарур бошад.

Бо хоҳиши шахси дастгиршуда дар муҳлати кӯтоҳтарин дар бораи ҷойи нигоҳдории ӯ ба хешу табор, маъмурияти ҷойи кор (таҳсил) ва ҳимоятгар хабар дода мешавад.

Дар бораи дастгиркунии маъмурии ноболиғ ба таври ҳатмӣ дар муҳлати кӯтоҳтарин падару модар ё дигар намояндагони қонунии ӯ огоҳ карда мешаванд.

Ба шахси дастгиршуда ҳуқуқу уҳдадориҳои тибқи қонунгузории пешбинишуда фаҳмонида, дар ин бора дар протоколи дастгиркунии маъмурӣ сабти дахлдор карда мешавад.

Прокурор ҳуқуқ дорад дар бораи озод намудани шахси ғайриқонунӣ дастгиршуда қарор қабул намояд, ки он бояд фавран иҷро карда шавад.

Дар бораи дастгиркунии маъмурии шахси содирнамудаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тибқи талаботи муқаррарнамудаи Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ протокол тартиб медиҳад*.

Шахсе, ки нисбати ӯ пешбурди истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ сурат мегирад ва барои содир намудани он ба сифати яке аз чораҳои ҷазои маъмурӣ ҳабси маъмурӣ пешбинӣ гардида бошад, мумкин аст ба тариқи маъмурӣ то парвандаро баррасӣ намудани судя дастгир карда шавад ва дар ин бора дар давоми 24 соат аз лаҳзаи дастгиркунӣ хаттӣ ба прокурор хабар дода мешавад. Дар ин ҳолат муҳлати

* Дар хусуси протокол ва муҳлати дастгиркунии маъмурӣ муфассалтар аз моддаҳои 62 ва 63 КҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумоти бештар дастрас кардан мумкин аст.

дастгиркунии маъмурӣ аз лаҳзаи дастгиркунӣ наметавонад аз 72 соат зиёд бошад.

Шахсони дастгиршуда дар биноҳои барои ин мақсад ҷудокардашудаи мақомоти ваколатдори давлатӣ ё дар муассисаҳои махсуси тибқи тартиби муқаррааргардида аз ҷониби мақомоти ҳокимияти иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсисшаванда нигоҳ дошта мешаванд. Ин биноҳо бояд ба талаботи санитарӣ ҷавобгӯ бошанд ва аз тарафи шахсони дастгиршуда имконияти худсарона тарк кардани онҳоро истисно намоянд.

Шароити нигоҳдории шахсони дастгиршуда, меъёри озуқа ва тартиби хизматрасонии тиббии чунин шахсонро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

Мардҳо, занҳо ва ноболиғоне, ки нисбати онҳо чораи дастгиркунии маъмурӣ татбиқ гардидааст, аз ҳам ҷудо нигоҳ дошта мешаванд.

Ба шуъбаи Вазорати корҳои дохилӣ ё дигар ҷойи муқаррарнамудаи қонунгузорӣ маҷбуран овардани ҳуқуқвайронкунандаро меъёрҳои Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба тариқи муфассал, яъне тартиб, асос ва мақсади овардани онро муайян менамояд.

Овардани ҳуқуқвайронкунанда, яъне маҷбуран бурдани шахс бо мақсади тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, агар тартиб додани протокол ҳатмӣ бошад, ҳангоми номумкин (ғайриимкон) будани дар ҷояш тартиб додани он ва ё агар ҳуқуқвайронкунанда ҳуҷҷатҳои муайянкунандаи шахсият надошта бошад ва шоҳидоне набошанд, ки тавонанд дар бораи вай маълумоти зарурирро диҳанд. Ҳуқуқвайронкунанда аз рӯйи имкон бояд дар муҳлати кӯтоҳ оварда шавад ва шахси овардашуда дар бинои хизматии мақомоти корҳои дохилӣ ё дигар бинои хизматӣ барои тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ наметавонад аз ду соат зиёд нигоҳ дошта шавад.

Дар бораи овардани ҳуқуқвайронкунанда протокол тартиб дода мешавад ё дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ё дар бораи дастгиркунии маъмурӣ сабти дахлдор карда мешавад. Нусхаи протокол дар бораи овардан ба шахси овардашуда бо хоҳиши ӯ супорида мешавад.

Мутобиқи Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ шахси гумонбар дар ҳолатҳои зерин ба ШВКД оварда мешавад:

– агар шахс дар ҷойи ҳодиса ва баъди содир кардани ҷиноят дастгир карда шуда бошад;

– агар шоҳидон нисбати гумонбар оид ба содир кардани ҷиноят нишондод диҳанд;

– агар дар либос, хона ва нақлиёти гумонбар нишонаҳои аз ҷиноят боқимонда мавҷуд бошад;

– бо мавҷудияти дигар асосҳо шахс дар содир намудани ҷиноят гумонбар бошад, кӯшиши гурехтан кунад, ҷойи зисти доимӣ надошта бошад, шахсияти гумонбар номуайян бошад.

Барои маҷбуран овардани ҳуқуқвайронкунанда ба ШВКД гузориш таҳия карда шуда, дар китоби қайди овардашудагон аз тарафи навбатдор сабт карда мешавад.

Ҳуқуқвайронкунандаро метавонанд ба тариқи маъмурӣ ба муҳлати муайян ва дар ҳуҷраи махсуси ШВКД нигоҳ доранд.

Чораҳои ҷамъоварии далел шароит фароҳам меоранд, ки ҳодисаи ҳуқуқвайронкунӣ ва шахсияти ҳуқуқвайронкунанда муайян карда шуда, дигар далелҳои ба ҳуқуқвайронкунӣ алоқаманд ёфта ва барои муайян кардани ҳолатҳои воқеии кор объективона омӯхта, баҳо дода шаванд.

Ба онҳо дохил мешаванд: санҷиши ҳуҷҷатҳои шаҳрвандон, шахсони мансабдор, ронандаҳои воситаҳои нақлиёт ва роҳбаладони бор, азназаргузаронии бор ва воситаи нақлиёт, гирифтани бор ва ҳуҷҷатҳо, азназаргузаронии биноҳои хизматӣ ва шаҳодаткунии тиббӣ.

Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар муқаррароти қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон корманди милитсия бо мақсади муайян кардани шахсияти гумонбаршуда, объективона ва ҳаматарафа пеш бурдани истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ваколати тафтиши ҳуҷҷатҳои муайянкунандаи шахсияти шахсони воқеӣ ва мансабдорро доро мебошад.

Азназаргузаронии шахсӣ ва азназаргузаронии молу мулки бо худ доштаи шахси воқеӣ, яъне муоинаи молу мулк бе вайрон намудани яклухтии сохти он аз рӯйи зарурат бо мақсади ошкор намудани олот ё ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ сурат мегирад.

Азназаргузаронии шахсӣ аз ҷониби корманди ваколатдори МКД, ки бо шахси азназаргузаронидашаванда ҳамҷинс аст, дар ҳузури ду нафар шахсони холиси ҳамҷинс анҷом дода мешавад. Азназаргузаронии молу мулки бо худ доштаи шахси воқеӣ (бори дастӣ, бағоҷ, олоти шикор ва моҳигирӣ, маҳсули сайд ва дигар ашёҳо) аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдор дар ҳузури ду нафар шахсони холис сурат мегирад.

Дар ҳолатҳои истисно ҳангоми мавҷуд будани асосҳои кофии гумонбарӣ дар бораи он ки шахси воқеӣ мумкин аст бо худ силоҳ ё дигар ашёи ба сифати силоҳ истифодашаванда дошта бошад, азназаргузаронии шахсӣ ва азназаргузаронии молу мулки бо худ доштаи ин шахси воқеӣ метавонад бе иштироки шахсони холис гузаронида шавад. Ҳангоми зарурат суратгирӣ, навори кино, сабти видео ва дигар воситаҳои муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ тадбиқ карда мешаванд.

Азназаргузаронии молу мулк, бори дастӣ, бағоҷ, олоти шикор ва моҳигирӣ, маҳсули сайд ва дигар ашёҳо аз рӯйи қоида дар ҳузури шахсе гузаронида мешавад, ки ин чизҳо таҳти соҳибият ё моликияти ӯ қарор доранд. Дар ҳолатҳои таъхирнопазир молу мулк ва ашёҳои зикргардида метавонанд ҳам-

чунин дар ғайби соҳибмулк, бо иштироки ду нафар шахсони холис мавриди азназаргузаронӣ қарор дода шаванд.

Дар бораи азназаргузаронии шахсӣ ва азназаргузаронии молу мулки бо худ доштаи шахси воқеӣ протокол тартиб дода мешавад ё дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ё дар протоколи дастгиркунии маъмурӣ қайди дахлдор сабт карда мешавад*.

Азназаргузаронии бино, ҳудудҳое, ки ба шахсони ҳуқуқӣ ё соҳибкорони инфиродӣ тааллуқ доранд ва молу мулку ҳуҷҷатҳои дар онҳо мавҷудбуда дар ҳузури намояндаи шахси ҳуқуқӣ, соҳибкори инфиродӣ ё намояндаи ӯ ва ду нафар шахси холис анҷом дода мешавад. Ҳангоми зарурат суратгирӣ, навори кино, сабти видео ва дигар воситаҳои муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ истифода карда мешаванд.

Дар бораи азназаргузаронии бино, ҳудудҳое, ки ба шахсони ҳуқуқӣ ё соҳибкорони инфиродӣ тааллуқ доранд ва молу мулку ҳуҷҷатҳои дар онҳо мавҷудбуда протокол тартиб дода мешавад*.

Азназаргузаронии ҳама гуна воситаҳои нақлиёт (аз ҷумла, киштиҳои хурдҳаҷм), яъне муоинаи воситаи нақлиёт, ки бе вайронкунии яклухтии сохти он сурат мегирад, бо мақсади ошкор намудани олоти содиркунӣ ё ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ анҷом дода мешавад.

Азназаргузаронии воситаи нақлиёт дар ҳузури шахсе сурат мегирад, ки ӯ соҳиби нақлиёт аст. Дар ҳолатҳои таъхирнопазир азназаргузаронии воситаи нақлиёт, мумкин аст, дар ғойбии ин шахс анҷом дода шавад. Дар ҳолати зарурӣ ҳангоми азназаргузаронии воситаи нақлиёт суратгирӣ ва

* Муфассалтар нигар моддаи 66 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон.
* Муфассалтар нигар моддаи 67 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон.

навори кино, сабти видео ва дигар воситаи муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ истифода карда мешавад.

Дар бораи азназаргузаронии воситаи нақлиёт протокол тартиб дода ё дар протоколи дастгиркунии маъмурӣ қайди дахлдор карда мешавад.

Ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо. Молу мулк ва ҳуҷҷатҳое, ки бевосита олот ё ашёи ҳуқуқвайронкунӣ буда, ҳангоми дастгиркунӣ ё азназаргузаронии шахсӣ ё аз назар гузаронидани молу мулк ошкор гардидаанд, танҳо бо мақсади таъмини баррасии воқеъбинонаи парванда ва иҷрои ҷазои маъмурӣ бо роҳи мусодира ё бо подош гирифтани ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ситонида мешаванд.

Молу мулке, ки олоти содиркунӣ ё ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурист ва ҳуҷҷатҳое, ки барои парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳамчун далел аҳаммиятдошта, дар маҳалли содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё ҳангоми азназаргузаронии шахсӣ ё азназаргузаронидани молу мулки бо худ доштаи шахси воқеӣ ва азназаргузаронидани воситаи нақлиёт ошкор гардидааст, аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдор ситонида мешаванд.

Молу мулк ва ашёи ситонидашуда, ки муҳлати нигоҳдориашон маҳдуд ва ашёҳои муомилоти граждaниашон маҳдуд, инчунин зудвайроншавандаанд, бо тартиби муқарарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои фурӯш, коркард ё нигоҳдорӣ ба ташкилотҳои дахлдор супорида мешаванд, ва агар нигоҳ доштанашон ғайриимкон бошад, нобуд карда мешаванд.

Молу мулк ва ҳуҷҷатҳои ситонидашуда минбаъд то баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар ҷойҳои муайяннамудаи мақомот, ки барои ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо ваколат доранд, баъди баррасии парванда бошад, аз рӯйи натиҷаҳои баррасии он мусодира ё ба соҳибашон бар-

гардонида ё нобуд карда мешаванд, дар мавриди бо подош гирифтани молу мулк бошад, ба фурӯш баровардa мешаванд.

Ситонидани ҳуҷҷатҳои ронандагӣ. Ҳангоми содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурие, ки барои он мутобиқи қонунгузорӣ мумкин аст ҷазои маъмурӣ дар шакли ҷарима ё маҳрум кардан аз ҳуқуқи идораи воситаи нақлиёти намуди муайян таъйин карда мешавад, аз ронандаи воситаи нақлиёт, капитани киштӣ, ҳавонавард то қабул шудани қарор оид ба парванда шаҳодатномаи ронандагӣ, шаҳодатномаи тракторчӣ-машинист, шаҳодатномаи киштирон, шаҳодатномаи ҳавонавард ситонида шуда, иҷозатномаи муваққатии намунаи муқарраргардида дар бораи ҳуқуқи идораи воситаи нақлиёти намуди муайян то эътибори қонунӣ пайдо намудани қарори парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дода мешавад.

Шаҳодатномаи ронандагӣ, талони қайди вайронкунии замимаи шаҳодатномаи ронандагӣ бо тартиби муқаррарнамудаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ситонида мешавад.

Дар сурати қабули қарори маҳрум кардан аз ҳуқуқи идора кардани воситаи нақлиёти намуди муайян ва эътибори қонунӣ пайдо кардани қарор шаҳодатномаи ронандагӣ баргардонида намешавад, талони қайди вайронкунии замимаи он ва иҷозатномаи муваққатии ҳуқуқи идоракунии воситаи нақлиёти намуди муайян бошад, ситонида мешаванд.

Дар сурати қабули қарори таъйини ҷарима ва эътибори қонунӣ пайдо кардани қарор шаҳодатномаи ронандагӣ барои ҳуқуқи идора кардани воситаи нақлиёти намуди муайян ва талони қайди вайронкунии замимаи он баъди пардохти ҷарима баргардонида мешаванд.

Агар ронандаи воситаи нақлиёт шаҳодатномаи ҳуқуқи идоракунии воситаи нақлиёти намуди муайян ва талони қайди вайронкунии замимаи он, роҳхат ё хатсайр ё ҳуҷҷатҳои

воситаи нақлиёт надошта бошад, инчунин дар ҳолати мастӣ идора кардани воситаи нақлиёт, идоракунии воситаи нақлиёти дорои сиёҳшиша ё бо рақамҳои бақайдгирие, ки намунаашон ба меъёрҳои муқарраршудаи давлатӣ мувофиқат намекунад, ё бо рақамҳои бегона воситаи нақлиёт то бартараф намудани камбудиҳо боздошт карда мешавад.

Дар ҳолатҳои зарурӣ ҳангоми ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо суратгирӣ ва навори кино, сабти видео ва дигар усулҳои муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ татбиқ мегарданд.

Дар бораи ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо протокол тартиб дода мешавад ё дар протоколи боздошта овардан ё дар протоколи дастгиркунии маъмурӣ қайди дахлдор карда мешавад. Дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар бораи ситонидани шаҳодатномаи ронандагӣ, шаҳодатномаи тракторчӣ-машинист, шаҳодатномаи киштирон ё шаҳодатномаи ҳавонавард сабти зарурӣ карда мешавад.

Дар протоколи ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо дар бораи намуд ва реквизитҳои ҳуҷҷатҳои ситонидашаванда, намуд, микдор ва дигар аломатҳои ҳаммонандсозии молу мулки ситонидашуда, аз ҷумла дар бораи навъ, тамға, модел, калибр, силсила, рақам ва дигар аломатҳои ҳаммонандсозии силоҳ, навъ ва микдори тир маълумот сабт карда мешавад.

Дар протоколи ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо дар бораи суратгирӣ ва навори кино, сабти видео ва дигар усулҳои муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ сабти зарурӣ карда мешавад. Маводе, ки зимни ситонидани молу мулку ҳуҷҷатҳо бо истифодаи суратгирӣ ва навори кино, сабти видео ва дигар усулҳои муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ дастрас гардидааст, ба протоколи дахлдор замима карда мешавад.

Ба протоколи ситонидани молу мулк ва ҳуҷҷатҳо шахси мансабдори онро тартибдода, шахсе, ки аз ӯ молу мулк ва

ҳуҷҷатҳо ситонида шудаанд ва шахсони холис имзо мегузоранд. Дар сурати аз имзои протокол саркашӣ кардани шахсе, ки аз ӯ молу мулк ва ҳуҷҷатҳо ситонида шудаанд, дар он қайди дахлдор карда мешавад. Нусхаи протокол ба шахсе, ки аз ӯ молу мулк ва ҳуҷҷатҳо ситонида шудаанд ё ба намояндаи қонунии вай супорида мешавад.

Дар ҳолатҳои зарурӣ молу мулк ва ҳуҷҷатҳои ситонидашуда дар ҷойи ситонидан борпеч ва муҳр карда мешаванд. Молу мулк ва ҳуҷҷатҳои ситонидашуда то баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар ҷойҳои муайяннамудаи шахси мансабдор, ки молу мулк ва ҳуҷҷатҳоро ситонидааст, тибқи тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон нигоҳ дошта мешаванд.

Силоҳи оташфишон ва тирҳои он, инчунин дигар намуди силоҳу лавозимоти ҷангии ситонидашуда бо тартиби муқаррарнамудаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон нигоҳ дошта мешаванд. Нисбат ба шахсе, ки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро зимни иҷрои вазифаҳои хизматиаш содир намудааст, ин чораҳо танҳо дар ҳолатҳои таъхирнопазир татбиқ карда мешаванд.

Воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳои ситонидашуда, инчунин спирти этилӣ, маҳсулоти алкоголӣ ва спиртдор, ки ҷавобгӯйи талаботи ҳатмии стандартҳо, қоидаҳои санитарӣ ва меъёрию гигиенӣ нестанд, бояд тибқи тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барои коркард фиристода ё нобуд карда шаванд. Намунаҳои маводи нашъадор, моддаҳои психотропӣ, прекурсорҳо, спирти этилӣ, маҳсулоти алкоголӣ ва спиртдоре, ки бояд нобуд карда шаванд, то эътибори қонунӣ пайдо кардани қарор оид ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нигоҳ дошта мешаванд.

Шахси идоракунандаи намуди муайяни воситаи нақлиёт, ки барои гумонбар шудани ӯ дар ҳолати мастӣ асосҳои кофӣ

мавҷуданд ё бо худ ҳуҷҷатҳои пешбининамудаи қоидаҳои ҳаракати роҳро надорад ё воситаи нақлиётиро, ки нуқсонҳо дорад ва дар чунин вазъияте идора намояд, ки дар он гуна шароит истифодаи воситаҳои нақлиёт манъ карда шудааст ё ҳуқуқи идоракунии воситаи нақлиётро надорад, бояд то бартараф намудани сабабҳои он аз идоракунии воситаҳои нақлиёт маҳрум карда шавад. Шахсе, ки намуди муайяни воситаи нақлиётро дар ҳолати мастӣ идора мекунад, бояд барои муқаррар намудани ҳолати мастиаш ба муоинаи тиббӣ фиристода шавад.

Манъи идоракунии намуди муайяни воситаи нақлиёт ва фиристодан ба муоинаи тиббӣ барои муқаррар намудани ҳолати мастӣ аз ҷониби шахсони мансабдори ваколатдори Бозрасии давлатии автомобилӣ ва бозрасии нақлиёт сурат мегирад, ки ба онҳо ҳуқуқи назорати давлатӣ ва назорат аз рӯйи бехатарии ҳаракат дар роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёти намуди мувофиқ дода шудааст.

Дар бораи дур кардан аз идоракунии воситаи нақлиёт, инчунин фиристодан ба муоинаи тиббӣ барои муқаррар намудани ҳолати мастӣ протоколи дахлдор тартиб дода, нусхаи он ба шахсе супорида мешавад, ки дар ҳаққи ӯ ин чораи таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ гардидааст.

Дар протоколи дур кардан аз идоракунии намуди муайяни воситаи нақлиёт, инчунин дар протоколи фиристодан ба муоинаи тиббӣ барои тасдиқи ҳолати мастӣ сана, вақт, маҳал, асоси маҳрум кардан аз идоракунии воситаи нақлиёт ва фиристодан ба муоинаи тиббӣ, мансаб, насаб, ном ва номи падари шахси мансабдори протоколро тартибдода, маълумот дар бораи воситаи нақлиёт ва шахсе сабт карда мешавад, ки дар ҳаққи ӯ ин чораи таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ гардидааст.

Протоколи дур кардан аз идоракунии воситаи нақлиёт, инчунин протоколи фиристодан ба муоинаи тиббӣ барои муқаррар намудани ҳолати мастӣ аз ҷониби шахси мансабдори онро тартибдода ва шахсе, ки дар ҳаққи ӯ ин чораи таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ карда шудааст, ба имзо мерасад.

Дар сурати аз имзои протокол саркашӣ кардани шахсе, ки дар ҳаққи ӯ ин чораи таъминкунии истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ гардидааст, дар ин бора дар протокол сабти дахлдор карда мешавад. Бо муоинаи тиббӣ тасдиқ намудани ҳолати мастӣ ва ба расмият даровардани натиҷаи он бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад. Санади бо муоинаи тиббӣ шаҳодаткунонии ҳолати мастӣ ба протоколи дахлдор замима карда мешавад.

Воситаи нақлиёт дар чунин мавридҳо боздошт карда мешавад:

– идора кардани воситаи нақлиёт аз ҷониби шахси дар ҳолати мастӣ қарордошта;

– бо худ надоштани ҳуҷҷатҳои пешбининамудаи қоидаҳои ҳаракат дар роҳ, дар бораи ҳуқуқи идоракунӣ ё истифодаи воситаи нақлиёт;

– идоракунии воситаҳои нақлиёт бо пардаҳои паҳлӯӣ ва яклухти ақиб, ки дар сохтори воситаҳои нақлиёт аз тарафи заводи истеҳсолкунанда пешбинӣ нашудаанд, бо шишаҳои сиёҳу хира, ки нургузарониашон ба меъёрҳои муқарраршудаи стандартҳои давлатӣ мутобиқат намекунад, идоракунии воситаҳои нақлиёт бо шишаҳои оинагӣ, ба истисноИ пардачаҳо дар шишаҳои автобусҳо, инчунин мавҷуд будани иҷозати махсуси мақомоти ваколатдори давлатӣ ва воситаҳои нақлиёти хизматии шахсони мансабдоре, ки руйхати онҳо аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад;

– идора кардани воситаҳои нақлиёте, ки рақамҳои қисмҳо ва агрегатҳо ё аломатҳои бақайдгирии давлатии онҳо бо ягон усул пинҳон, сохтакорӣ ё тағйир дода шудаанд ва ё рақамҳои қисмҳо ва агрегатҳояшон бо навиштаҷоти ҳуҷҷатҳои бақайдгирии зикргардида мутобиқат намекунанд ё бар хилофи тартиби муқарраршуда ба қайд гирифта шудаанд ё аломатҳои бақайдгирӣ надоранд;

– халалдор кардани ҳаракат дар роҳ тавассути вайрон кардани қоидаҳои истгоҳи воситаҳои нақлиёт ҳангоми дар ҷойи ҳуқуқвайронкунӣ ҳозир набудани ронанда.

Манъи истифодаи воситаи нақлиёт дар ҳолатҳои идоракунии воситаи нақлиёти аз муоинаи давлатии техникӣ нагузашта ё дорои носозиҳою нуқсонҳо, ки дар ин сурат истифодаи воситаи нақлиёт манъ мебошад ё ба воситаҳои нақлиёт насб намудани воситаҳои равшанидиҳандаи ба стандарт ҷавобгӯ набуда ё таҷҳизоти махсуси садодиҳанда, риоя накардани қоида ва меъёрҳои истифодаи тракторҳо, мошинҳои худгард, роҳсоз ва дигар мошину таҷҳизот бо роҳи кушода гирифтани аломатҳои бақайдгирии давлатӣ то бартараф кардани сабабҳои манъкунии истифодаи воситаи нақлиёт анҷом дода мешавад.

Оид ба боздошт намудани воситаи нақлиёт, манъ кардани истифодаи он дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қайди дахлдор карда ё протоколи алоҳида тартиб дода мешавад.

Нусхаи протокол дар бораи боздошт намудани воситаи нақлиёт ё манъи истифодаи он ба шахсе, ки дар ҳаққи ӯ ин чораи таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ карда шудааст, супорида мешавад.

Протокол дар бораи боздошт намудани воситаи нақлиёт, ки барои ҳаракати дигар воситаҳои нақлиёт халал мерасонад, дар сурати набудани ронанда, инчунин ҳангоми халалдор кар-

дани ҳаракат дар роҳ дар натиҷаи риоя накардани қоидаҳои истгоҳи воситаҳои нақлиёт дар ҳолати ҳозир набудани ронанда дар ҷойи ҳуқуқвайронкунӣ дар ҳузури ду нафар шахси холис тартиб дода мешавад.

Боздошт намудани воситаи нақлиёт ё манъ кардани истифодаи он, мумкин аст, то бартараф намудани камбудиҳо идома ёбад, ба истиснои ҳолатҳое, ки сабаби боздошт ё манъ кардани истифодаи онро метавон дар ҷояш бартараф намуд. Дар ин ҳолат дар бораи боздошт намудани воситаи нақлиёт ё манъ кардани истифодаи он протокол тартиб дода намешавад.

Воситаи нақлиёти боздоштшуда дар истгоҳҳои махсуси нигоҳдошти муваққатӣ аз ҷониби шахсони ваколатдор бо роҳи тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нигоҳ дошта мешавад.

Муҳлати боздошт намудани воситаи нақлиёт ё манъи истифодаи он аз лаҳзаи дар истгоҳи махсус гузоштани воситаи нақлиёт ё кушода гирифтани аломатҳои бақайдгирии давлатӣ ҳисоб карда мешавад.

Кормандони бозрасии давлатии автомобилӣ дар ҳолатҳои зерин метавонанд воситаи нақлиётро манъ намоянд:

– риоя накардани қоидаҳои ҳаракат дар роҳ;

– дар нақлиёт мавҷуд будани нишонаҳои вайронӣ ва ё ба талаботи мавҷуда ҷавобгӯ набудани қисмҳои он;

– агар ҳангоми ҳаракати воситаи нақлиёт қобилияти идоракунии ронанда шубҳаовар бошад;

– агар маълумоти дар кофтуков қарор доштани воситаи нақлиёти мазкур мавҷуд бошад.

Ҳабси мол, воситаи нақлиёт ва молу мулки дигар. Мол, воситаи нақлиёт ва молу мулки дигаре, ки олоти содиркунӣ ё ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошанд, бо роҳи тартиб додани рӯйхати ин мол, воситаи нақлиёт ва дигар мо-

лу мулк ҳабс карда, ҳамзамон ба шахси мансубаш ин чораи таъминкунии истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ шуда ва ё ба намояндаи қонунии ӯ дар бораи манъ будани ихтиёрдории (дар мавриди зарурат истифодабарии) онҳо хабар дода мешавад ва ин ба шарте татбиқ мегардад, ки ситонидани ин мол, воситаи нақлиёт ва молу мулки дигар ғайриимкон бошад ва ё амнияту нигоҳдории онҳоро бе ситонидан таъмин кардан мумкин бошад. Мол, воситаи нақлиёт ва молу мулки дигари ба ҳабс гирифташуда метавонанд барои нигоҳдории масъулиятнок ба шахсони дигаре супорида шаванд, ки аз тарафи мансабдорони чораи ҳабсро татбиққунанда таъйин шудаанд. Мол, воситаи нақлиёт ва дигар молу мулк аз тарафи шахсони мансабдори пешбининамудаи қонунгузорӣ дар ҳузури соҳиби молу мулк ва ду нафар шахсони холис ба ҳабс гирифта мешавад.

Дар ҳолатҳои таъхирнопазир молу мулк метавонад дар ғоибии соҳибони молу мулк ҳабс карда шавад. Дар ҳолатҳои зарурӣ суратгирӣ ва навори кино, сабти видео ва дигар усулҳои муқарраршудаи қайди далелҳои шайъӣ истифода мегарданд. Дар бораи ҳабси мол, воситаи нақлиёт ва дигар молу мулк протокол тартиб дода мешавад.

Ҳангоми бегонакунӣ ё пинҳон кардани мол, воситаи нақлиёт ва дигар молу мулки ба ҳабс гирифташуда шахсе, ки дар ҳаққи ӯ ин чораи таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ татбиқ шудааст ё маҳфуздорандаи он амвол мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад*.

Шахсе, ки нисбаташ чораи таъминкунандаи истеҳсолоти парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тадбиқ карда шудааст,

* Муфассалтар нигар моддаи 74 КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ҳуқуқ дорад мутобиқи муқаррароти қонунгузорӣ дар бобати ин масъала ба мақомоти болоӣ ё суд шикоят намояд.

Чораҳои мурофиавии иҷрои ҷазои маъмурӣ. Таъмини иҷрои қароре, ки вобаста ба таъйини ҷазои маъмурӣ аз рӯйи парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бароварда мешавад, яке аз вазифаҳои истеҳсолот оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебошад.

Барои иҷрои қароре, ки аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ, суд ё дигар мақомоти ваколатдор барои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бароварда шудааст, дар сурати саркашӣ аз иҷрои он кормандони милитсия метавонанд ба тариқи маҷбуркунии ҳуқуқвайронкунанда дар ҳолатҳои бо қонунгузорӣ пешбинишуда, иҷрои талаботи қарорро таъмин намоянд. Зарурати баамалбарории чунин амалҳои маҷбурӣ барои ҷалби шахсе мебошад, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир намудааст ва нисбати он қарори тадбиқи ҷазои маъмурӣ қабул шудаасту аз иҷрои он худро дар канор мегирад.

Хусусият ва мазмуни чунин таъсиррасонии мақомоти корҳои дохилӣ вобастагӣ дорад аз намуди ҷазои маъмурии тадбиқшуда, ки ба иҷро расонида намешавад. Масалан, барои содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбати шахс ҷазои маъмурӣ дар намуди ҷарима тадбиқ шуда бошаду дар муҳлати бо қонунгузорӣ пешбинишуда пардохт нагардад, пас бо тартиби маҷбурӣ ситонида мешавад. Қарорро оид ба ба тартиби маҷбурӣ ситонидани ҷарима сардори мақомоти корҳои дохилӣ (муовини он) қабул менамояд. Қарори мазкур бо тартиби махсуси расмӣ ба ҷойи кор ва ё таҳсили шахси ҳуқуқвайронкунанда ирсол карда мешавад. Нисбати шахсе, ки дар ягон ҷо кор намекунад ё ҷаримаи маъмуриро бо дигар сабабҳо аз музди маоши он ситонидан номумкин аст, қарор барои иҷро ба хадамоти иҷро ирсол мегардад.

Иҷрои қарор оид ба бо подош гирифтани ашё ва олоти содирнамоии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, мусодира ва маҳрум намудани шахс аз ҳуқуқҳои махсус дар зинаҳои оғоз намудан ва тафтиши парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ барои ҷамъоварии далелҳо ҳамчун азназаргузаронии шахсӣ, азназаргузаронии молу мулк, гирифтани ашёҳо ва ҳуҷҷатҳо анҷом дода мешавад. То эътибори қонунӣ пайдо кардани қарор оид ба тадбиқи ҷазои маъмурӣ ашёҳо, олот ва ҳуҷҷатҳое, ки аз шахс мусодира карда шудаанд, ҳамчун чораи таъминкунандаи иҷрои ҷазои маъмурӣ баромад намуда, баъд аз эътибори қонунӣ пайдо намудани қарор бо тартиби қонунгузорӣ тақдири онҳо ҳал карда мешавад.

Тартиби баамалбарорӣ ва расмӣ гардонидани санадҳои мурофиавии истифодаи чораҳои мазкур асосан аз тартиби истеҳсолоти мусодира дар зинаҳои оғоз намудан ва тафтиши парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ фарқ надоранд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Зери мафҳуми усулҳои фаъолияти маъмурии милитсия чӣ фаҳмида мешавад?

2. Хусусиятҳои асосии усулҳои фаъолияти маъмурии милитсияро номбар кунед.

3. Кадом намуди усулҳои фаъолияти маъмурии милитсияро медонед ва фарқияти байни онҳо дар чист?

4. Кадом шаклҳои боварикунонӣ дар фаъолияти маъмурии милитсия истифода мешаванд?

5. Мафҳум ва аҳаммияти ҳавасмандгардониро дар фаъолияти маъмурии милитсия манзур намоед.

6. Таснифи усули маҷбуркунии маъмурӣ дар асоси кадом меъёрҳои муқаррарӣ сурат мегирад?

7. Фарқият миёни чораҳои огоҳкунии маъмурӣ, пешгирикунӣ ва чораҳои таъмини истеҳсолот оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар чист?

8. Дастгиркунии маъмурӣ аз маҷбуран овардани шахс ба МКД чӣ фарқ дорад?

9. Кадом чораҳои таъминкунандаи пешбурди парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро медонед?

10. Дар кадом мавридҳо воситаҳои нақлиёт боздошт карда мешаванд?

Боби 14.
Назорати маъмурии милитсия

Дар асоси муқарраароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор салоҳияти милитсия оид ба назорат аз болои шаҳрвандон, шахсони мансабдор, корхона, муассиса, ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ пешбинӣ гардидаанд.

Салоҳияти милитсия дар ин соҳа нафақат бо фаъолияти назоратӣ маҳдуд карда мешавад. Ҳамчунин, ҳангоми муайян шудани номутобиқи дар амалҳои (беамалии) субъектони зерназоратӣ бо тартиби муқарраршуда корманди милитсия ҳуқуқ дорад ба омилҳои мазкур эътино намуда, шаклҳои ташкилӣ ва ҳуқуқии таъсиррасонии мавҷудбударо васеъ истифода барад, низоми идоракуниро ба ҳолати муқаррарӣ боз гардонад, шахсони ҳуқуқвайронкунандаро ба ҷавобгарӣ ҷалб намуда, сабабу шароитҳое, ки ба ҳуқуқвайронкунӣ мусоидат мекунанд, бартараф намояд.

Азбаски чунин фаъолияти назоратӣ бо меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ ба тартиб даровarda шуда, тавассути шаклҳо ва воситаҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ амалӣ карда мешаванд, бинобар ин назорати маъмурӣ номгузорӣ карда шудаанд.

Назорати маъмурии милитсия аз рӯйи як қатор хусусиятҳо тавсиф карда мешавад. Пеш аз ҳама, назорати маъмурии милитсия хислати хоси давлатӣ-ҳокимиятӣ дорад. Ҳангоми баамалбарории функсияҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ кормандони милитсия чораҳои гуногуни маҷбуркунии маъмуриро истифода мебаранд, ба ғайр аз ин ҳуқуқ доранд, ки дар доираи салоҳияти худ барои иҷрокунандагон талабот ва фармонҳои ҳатмӣ диҳанд.

Хусусияти дигари назорати маъмурии милитсия дар мазмуни пешгирии он равшан ифода меёбад. Маҳз дар ҳамин чараёни назорати маъмурӣ ба кормандони милитсия имконият пайдо мегардад, ки сабаб ва шароитҳое, ки ба содир намудани чиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат мекунанд, ошкор намоянд, ба шахсоне, ки рафтори зиддичамъиятӣ доранд таъсир расонанд, ба содир намудани кирдорҳои зиддичамъиятӣ роҳ надиҳанд, ҳуқуқвайронкуниҳоро саривақт пешгирӣ намоянд ва нисбати ҳуқуқвайронкунандагон чавобгариро таъмин намоянд.

Назорати маъмурии милитсия хусусияти умумии татбиқшавиро соҳиб буда, аз чониби ҳамаи чузъу томҳои милитсия ва дар тамоми соҳаҳои фаъолиятии ҳаёти зеризназоратӣ ба амал бароварда мешавад.

Чараёни баамалбарории назорати маъмурии милитсия аз якчанд зина иборат мебошад: муоинакунӣ, ошкоркунӣ ва ҳуччатгузории рафти назорат, ба назар гирифтани талаботи лозимӣ, эътино кардан дар шакли ичрои фармонҳои ҳатмӣ, таъмини чалбнамоии ҳуқуқвайронкунандагон барои ба чавобгарии қонунӣ кашидан.

Назорати маъмурии милитсия дорои шакл ва *усулҳои* мухталифи баамалбарорӣ буда, вобастагӣ аз он дорад, ки нисбати кадом гурӯҳи шахсон ва дар кадом самт ба амал бароварда мешавад.

Дар алоқамандӣ ба ин, ду шакли баамалбарории назорати маъмурии милитсия чой дорад:

1) Баамалбарории назорати маъмурӣ дар муносибат ба гурӯҳи шахсони номуайян (воқеӣ, мансабдор ва ҳуқуқӣ), ки аз чиҳати ташкилӣ дар муносибатҳои ҳокимиятию тобеиятии милитсия қарор надоранд. Чунин шакли назорати маъмурии милитсия бо мақсади назорат оид ба риоя шудани талаботи қонунгузорӣ аз тарафи субъектони гуногун ба амал баро-

варда шуда, хусусияти умумии татбиқнамоиро дорад. Аз ин рӯ, бештари ҳолатҳо шакли назорати маъмурии мазкур тавассути баамалбарории чорабиниҳои пешгирии умумӣ иҷро карда мешавад. Мисол, вохӯрии корманди милитсия бо аҳолӣ, маърӯзаи корманди милитсия дар муассисаҳои таълимӣ, фаъолияти дастаи милитсия ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ ҳангоми баргузории чорабиниҳои оммавӣ ва ғайра.

2) Баамалбарории назорати маъмурӣ нисбати гурӯҳи муайяни субъектон ва дар самтҳои муайян - назорати маъмурии милитсия аз болои амали (беамалии) шахсони алоҳида, ки дар қайди назоратии милитсия ҷой доранд, назорат ҷиҳати риояи талаботи қонунгузорӣ оид ба қоидаҳои низоми иҷозатдиҳии мақомоти корҳои дохилӣ ва ғайра.

Назорати маъмурии мазкур бо мавҷудияти объектҳои назоратшавандаи мушаххас аз шакли назорати умумӣ фарқ менамояд. Яъне, объектҳое, ки дар фаъолияти мазкур зери назорат қарор доранд аллакай дар қайди мақомоти корҳои дохилӣ меистанд ва иҷрои амалҳои назоратии милитсияро мушаххас мегардонанд.

Ҳамчунин қайд кардан ба маврид аст, ки оид ба чунин шакли назорат дар фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ парвандаҳои назоратӣ ба расмият даровarda мешаванд. Мисол, назорати шаҳрвандон ва шахсони мансабдор оид ба риоя кардани қоидаҳои муайяншуда дар соҳаи низоми иҷозатдиҳӣ, қоидаҳои ҳаракати роҳ, назорати амалҳои (беамалии) шахсоне, ки баъд аз адои ҷазо аз муассисаҳои ислоҳӣ озод шудаанд[1], назорати шахсони нашъаманд, майзадагон ва ғайра.

---

[1] Ниг: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи назорати маъмурӣ нисбат ба шахсони аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуда» аз 22 июни соли 2023, таҳти № 1970.

Шахсони аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуда таҳти назорати маъмурии милитсия дар он сурат қарор дода мешаванд, ки агар:

– ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин;

– ҷиноятҳо дар ҳолати ретсидиви ҷиноят;

– ду ё зиёда ҷиноятҳои қасдона;

– ҷиноятҳои қасдона ба муқобили озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии ҷинсӣ нисбати ноболиғон содир крда, маҳкум шуда бошанд.

Баамалбарории назорати маъмурӣ иҷрои чорабиниҳои ташкилӣ ва ҳуқуқиро дар фаъолияти милитсия тақозо менамояд.

Ба шакли ташкилии чорабиниҳои назоратӣ инҳо дохил мешаванд:

– ҷалби диққати маъмурияти корхона, муассиса ва ташкилотҳо ба омилҳое, ки сабаби пурра сар задании ҳуқуқвайронкуниҳо мегарданд ва оқибатҳои хатарноки ҷамъиятиро ба вуҷуд меоранд;

– санҷиши маълумот оид ба қоидаҳои истифодабарии силоҳи ошташфишон;

– такмили фаҳмиши шаҳрвандон оид ба тарзи истифодаи бехатар ва худмуҳофизатӣ аз силоҳи газӣ;

– баамалбарории корҳои таълимӣ ва ёрии иҷтимоӣ расонидан ба шаҳрвандоне, ки аз муассисаҳои ислоҳӣ озод шудаанд ва ғайра.

Ба сифати чорабиниҳои ҳуқуқии назоратӣ батанзимдадории хусусияти мушоҳидакунӣ ва баҳодиҳии фаъолияти МКД оид ба барасмиятдарорӣ ва ошкор кардани шаҳрвандон ва корхонаҳои мухталифи низоми иҷозатдиҳӣ ва ҷамъоварии ҳуҷҷатҳо оид ба фаъолияти мазкур, иҷозат додани фаъолият оид ба иҷро кардани ҳуқуқҳои субъективӣ

дар соҳаи иҷозатдиҳӣ, мавҷудияти назорати давлатии бехатарии ҳаракати роҳ, хизмати шиносномавӣ-бақайдгирӣ ва ғайра.

Бо мақсади ошкор кардани сабабу омилҳои вайроншавии тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ ва нисбати ҳуқуқвайронкунанда тадбиқ намудани чораҳои аз тарафи қонунгузорӣ пешбинишуда, милитсия чунин усулҳои назоратиро истифода мебарад: мушоҳидаи бевоситаи шаҳрвандон ва шахсони мансабдор оид ба риоя ва иҷрои қоидаҳои муайяншуда; мунтазам тафтиш намудани корхона, муассиса ва ташкилотҳо оид ба риояи қоидаҳои муайяншуда, ки назорат аз болои онҳо ба салоҳияти милитсия дохил мешавад; муайян намудани қоидавайронкуниҳо аз рӯйи санҷиши шикоят ва аризаҳое, ки шаҳрвандон пешниҳод намудаанд.

Ҳангоми ошкор кардани ҳуқуқвайронкунӣ дар рафти баамалбарории назорати маъмурӣ корманди милитсия чораҳои бартарафкуниро мувофиқи қонунгузории амалкунанда иҷро намуда, ҳуҷҷатҳои мухталифро ба расмият медарорад, ки аз ҳама бештар дар ин самт гузориш, санад ва протокол ҳамчун санадҳои назорати маъмурӣ намоён мебошанд.

Барасмиятдарории ин ё он намуди санадҳои нишондодашуда аз ҳолати мансабии корманди милитсия дар низоми МКД ва моҳияти ҳуқуқвайронкунии содиршуда вобастагӣ дорад.

Санадҳои назоратӣ бештар аз ҷониби шахсони салоҳиятдори ҳайати нозирони милитсия, ки назоратбариро нисбати гурӯҳи муайяни шахсон доири масъалаҳои дахлдор дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ амалӣ менамоянд, бо мақсади ошкор намудани далелҳои рафтори зиддиҳуқуқии объектони зерназоратӣ, тартиб дода мешаванд. Мисол, барасмиятдарории санадҳои назоратӣ оид ба қабули утоқи нигоҳдории силоҳ ва лавозимоти ҷангӣ, оид ба муоинаи ҳолати

техникии воситаи нақлиёт, оид ба дарёфти ашёҳои гардишашон дар муомилоти гражданӣ манъбуда ҳангоми азназаргузаронии шахсӣ, бору бағоҷ ва ғайра.

Дар баъзе ҳолатҳо тартиб додани санади назоратӣ мумкин аст сабаби қабули қарори идоракунӣ ва истифодабарии чораҳои маҷбуркунӣ гардад. Мисол, санади назоратие, ки ҳангоми муоинаи техникии воситаи нақлиёт тартиб дода мешавад бо тартиби муқаррарнамудаи қонун метавонад боиси манъ намудани истифодабарии воситаи нақлиёт гардад.

Дар рафти баамалбарории назорати маъмурӣ аз ҷониби кормандони милитсия дар асос ва бо тартиби муайяннамудаи КМҲМ протоколҳо тартиб дода мешаванд. Дар ҳолатҳои ошкор намудани аломатҳои мушаххаси кирдори ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё ин ки татбиқ намудани чунин чораҳои пешгирикунии маъмурӣ, ба монанди дастгиркунии маъмурӣ, азназаргузаронии шахсӣ, азназаргузарони ашёҳо, нақлиёт, гирифтани ашёҳо, ки олот ё ин ки объекти бевоситаи ҳуқуқвайронкунӣ мебошанд ва дигар ҳолатҳои муайяннамудаи қонунгузорӣ, протокол тартиб дода мешавад.

Дар ҳама ҳолатҳои дигар ҳангоми назорати маъмурии милитсия ба сифати ҳуҷҷати аввалиндараҷаи хусусияти ахборотидошта гузориш тартиб дода мешавад, ки тафтиши он минбъад ба муайян кардани ҳолати воқеии кор мусоидат намуда, ба сифати ҳуҷҷати ҷамъбастӣ баромад мекунад.

Ҳамин тавр, кормандони милитсия назорати маъмуриро ба амал баровარда, далелҳои ҳуқуқвайронкунӣ, инчунин ҳолатҳое, ки метавонанд муносибатҳои ҷамъиятии ҳифзшавандаро дар соҳаҳои зериназоратӣ вайрон гардонанд, ошкор менамоянд, ба онҳо баҳои ҳуқуқӣ медиҳанд ва чораҳои таъсиррасониро дар мутобиқат бо қонунгузории амалкунанда татбиқ менамоянд.

Бо назардошти гуфтаҳои боло мафҳуми зерини назорати маъмурии милитсияро пешниҳод кардан мумкин аст: «Назорати маъмурии милитсия ин назорати мунтазами милитсия тавассути баамалбарории чорабиниҳои ташкилию ҳуқуқӣ бо мақсади огоҳонии шаҳрвандон ва шахсони мансабдор ҷиҳати риояи талабот дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳонӣ ва пешгирикунии вайрон намудани талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ошкор намудани ҳуқуқвайронкуниҳо, ба ҷавобгарӣ ҷалб намудани ҳуқуқвайронкунандагон ё ин ки нисбати онҳо тадбиқ намудани чораҳои таъсиррасонӣ, дар назар дошта мешавад».

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Назорати маъмурии милитсия чист?

2. Назорати маъмурӣ аз рӯйи кадом хусусиятҳо тасниф карда мешавад?

3. Оид ба хислати давлатӣ-ҳокимиятӣ доштани назорати маъмурӣ маълумот диҳед.

4. Мазмуни пешгирии назорати маъмуриро шарҳ диҳед.

5. Шаклҳои назорати маъмурии милитсия кадомҳоянд?

6. Ба шакли ташкилии чорабиниҳои назоратӣ чиҳо дохил мешаванд?

7. Кадом усулҳои назорати маъмуриро кормандони милитсия бо мақсади огоҳкунӣ ва муайян кардани далелҳои вайронкунии тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ истифода мебаранд?

8. Дар ҷараёни баамалбарории назорати маъмурии милитсия кадом санадҳои назоратӣ ба расмият дароварда мешаванд?

9. Моҳияти чорабиниҳои ташкилӣ ва ҳуқуқӣ дар назорати маъмурии милитсия аз чӣ иборатанд?

10. Чараёни баамалбарории назорати маъмурии милитсия кадом зинаҳоро дар бар мегирад?

БОБИ 15. ТАШКИЛИ ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРӢ-ЮРИСДИКСИОНИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

Фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионӣ дар фаъолияти МКД то дараҷае нақши ҳалкунанда дорад, ки моҳиятан сухан оид ба дида баромадан ва баррасӣ намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар доираи салоҳияти мақомот дар назар дошта мешавад. Фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионӣ қисми таркибии фаъолияти маъмурии МКД ба шумор меравад. Дар қатори назорати маъмурӣ, фаъолият оид ба иҷрои ҷазои маъмурӣ ва дигар чораҳои маҷбуркунии маъмурӣ фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионӣ низ барои ҳимояи манфиатҳои қонунии инсон ва шаҳрвандон, корхона, муассиса ва ташкилотҳо муқаррар карда мешавад.

Функсияи ҳифзкунандаи юрисдиксияи маъмурӣ ба воситаи қабул намудани қарор оид ба тадбиқи ҷазои маъмурӣ мутобиқ ба талаботи қонунҳои амалкунанда истифода бурда мешавад. Фарқияти юрисдиксияи маъмурӣ аз назорати маъмурӣ дар он аст, ки амалигардонии назорати маъмурӣ наметавонад ба динамикаи инкишофёбии рафторҳои зиддиҳуқукӣ таъсир расонида, содиршавии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро бартараф намояд. Ҷазои маъмурӣ ҳама вақт пас аз содиршавии кирдор истифода мегардад ва функсияи муҳофизавӣ-ҳуқуқӣ, таъсиррасонӣ ба шуури ҳуқуқвайронкунандагон ва дигар шахсон, огоҳикунии содиршавии ин ё он ҳуқуқвайронкуниҳоро иҷро менамояд. Ба ғайр аз ин, дар ҷараёни амалигардонии фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионӣ сабаб ва шароитҳои содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар корхона, муассиса, ташкилотҳо ва аз ҷониби шахсо-

ни мансабдор муайян карда шуда, пешниҳодот оид ба қабули чораҳои бартарафнамоии онҳо манзур карда мешавад.

Арзиши ҷамъиятии юрисдиксияи маъмурӣ дар функсияи танзимнамоии он ифода меёбад. Юрисдиксияи маъмурӣ воситаи махсуси танзими ҳуқуқии муносибатҳои ҷамъиятӣ мебошад, ки ҳифзи онҳо вазифаи мақомоти корҳои дохилӣ ба ҳисоб меравад. Ба туфайли санадҳои меъёрии қабулшуда муносибатҳои ҳуқуқии мушаххасе, ки дар ҳаракати ҳақиқии субъектон зоҳир меёбад, муайян карда мешавад. Ҳамин тавр, меъёрҳои ҳуқуқи маъмурӣ нӯшидани нӯшокиҳои спиртиро дар ҷойҳои ҷамъиятии муайяншуда манъ гардонидааст. Шахсоне, ки ин манъноамоиро вайрон мекунанд нисбати онҳо ҷазои маъмурӣ тадбиқ карда мешавад. Ин нишондодҳои меъёрӣ бо мақсади танзими ҳаракатҳои одамон дар ҷойҳои ҷамъиятӣ муқаррар карда мешаванд.

Функсияи ҳифзкунандаи юрисдиксияи маъмурӣ ба функсияи тарбиявӣ алоқаи зич дорад. Зеро мақсади тадбиқи ҷазои маъмурӣ натанҳо аз тарбияи шахси ҳуқуқвайронкунандаи маъмурӣ, балки пешгирии содиршавии ҳуқуқвайронкуниҳои нав иборат мебошад, ки ин аз нуқтаи назари тарбиявии он шаҳодат медиҳад.

Гуногуннамудии фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД ба ғайр аз номгӯйи функсияҳои зикршуда, бо як қатор нишонаҳои хоси худ низ тавсиф карда мешавад: якум, асоси амалигардонии он ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба ҳисоб меравад; дуюм, вай дар асоси муқарраротиқонунгузории мурофиавӣ амалӣ гардонида мешавад; сеюм, натиҷаи он интишор намудани санадҳои тадбиқи ҳуқуқ (қарор оид ба муқаррар намудани ҷазои маъмурӣ ё қатъ намудани истеҳсолоти маъмурӣ ва ғайра) мегардад; чорум, талаботи он барои мақомоти давлатӣ, ташкилот, муассиса, корхона ва шаҳрвандон ҳатмӣ мебошад.

Функсияи ҳимоявӣ ва ҳифзи ҳуқуқ аз тарафи мақомоти идоракунии салоҳиятдор дар ин самт дар асоси принсипҳои соҳавӣ амалӣ гардонида мешавад. МКД ҳамчун зернизоми юрисдиксионии соҳавӣ ба шумор меравад, ки ин фаъолият ба баъзе аз мақомоти дигари давлатӣ низ тааллуқ дорад.

Фаъолияти юрисдиксионӣ-маъмурии МКД аз фаъолияти юрисдиксионии дигар мақомоти соҳавӣ бо хусусиятҳои худ фарқ мекунад.

Қонунгузор МКД-ро натанҳо барои муайян намудани вайронкунии тартиботи ҷамъиятӣ уҳдадор намудааст, балки дар як вақт онро вазифадар кардааст, ки нисбати ҳуқуқвайронкунандагон дар доираи салоҳияти худ чораҳои дахлдори мушаххас андешад. Бинобар ин, муқаррароти мазкур аз МКД на танҳо таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, балки самаранокии ин фаъолиятро тақозо менамояд.

Бо назардошти андешаҳои боло гуфтан мумкин аст, ки ҳаҷми васеи ваколати МКД оид ба дида баромадан ва баррасӣ намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ низ хусусияти фарққунандаи фаъолияти юрисдиксионии МКД аз дигар мақомоти давлатӣ мебошад. Ҳаҷми калон ва гуногуншаклии муносибатҳои ҷамъиятие, ки ҳимояи онҳо ба зиммаи МКД гузошта шудааст, имконияти ба таври васеъ дида баромадан ва баррасӣ намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриро аз ҷониби МКД пешбинӣ намудааст.

Ҳамин тавр, агар дигар мақомоти ваколатдори соҳавии маъмурӣ-юрисдиксионӣ салоҳияти юрисдиксионии дида баромадани як-ду ё гурӯҳи на он қадар калони кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурии якхеларо дошта бошанд, пас, МКД иҷозати баррасӣ намудани шумораи зиёди парвандаҳоро оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ доро мебошад.

Масалан, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобаста ба тартиботи ҷамъиятӣ ва ахлоқ, ҳифзи саломатӣ, қоидаҳои бехата-

рии ҳаракат дар роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт, тартиботи идоракунӣ ва ғайра ба салоҳияти МКД мансуб дониста шудаанд.

Хусусияти хоси фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД дар мавҷуд будани салоҳияти юрисдиксионӣ дар доираи нисбатан васеи шахсони мансабдори милитсия ифода меёбад.

Барои баррасии парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва таъйини ҷазои маъмурӣ аз номи МКД инҳо ҳуқуқ доранд:

– сардорони шуъбаҳо (шуъбачаҳо)-и ҳудудии мақомоти корҳои дохилӣ дар шаҳру ноҳияҳо, дар нақлиёт ва муовинони онҳо;

– сардори раёсат (шуъба, шуъбачаи ҳайати Раёсати Бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилӣ), шуъбаҳои Бозрасии давлатии автомобилии раёсатҳои Вазорати корҳои дохилӣ дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, минтақа ва ноҳияи Рашт ва муовинони онҳо, сардорони шуъбачаҳои ҳайати онҳо, шуъбачаҳои Бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилӣ дар шаҳрҳо ва ноҳияҳо ва дар сурати набудани чунин шуъбачаҳо Бозраси калони давлатии автомобилӣ;

– сардори сарраёсат ва муовинони ӯ, сардорони шуъбаҳои назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор, сардорони раёсатҳо ва шуъбаҳои Хадамоти давлатии оташнишонӣ ва муовинони онҳо дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, шаҳрҳо ва ноҳияҳо;

– сардори Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ ва муовинони ӯ, сардорони хадамотҳои шиносномавию бақайдгирӣ дар Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва сардорони бахшҳои шиносномавию бақайдгирӣ дар шаҳру ноҳияҳо;

– нозирони роҳ.

Ҳаҷми салоҳияти юрисдиксионии шахсони мансабдори мақомоти корҳои дохилӣ вобаста ба вазъи мансабии онҳо муайян карда мешавад. Ҳамин тавр, салоҳияти бештарро дар самти дида баромадан ва баррасӣ намудани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ сардори МКД доро мебошад. Қисмати зиёди парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки ба предмети фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД шомиланд, ба тобеияти он дохил мегарданд. Вай ҳақ дорад тадбиқи чунин ҷазоҳои маъмуриро ба монанди, огоҳӣ ва ҷарима (дар доираи муқаррароти моддаҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ) ба амал барорад. Ҳамин хел, фарқи салоҳияти маъмурӣ-юрисдиксионии шахсони мансабдори МКД дар баамалбарории фаъолияти маъмурӣ оид ба муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо, ки аз ҳама бештар дида баромадан ва баҳо додани парвандаҳо оид ба вайронкунии қоидаҳои махсус (гардиши силоҳ, қоидаҳои ҳаракат дар роҳ), ошкор кардан ва баҳо додан ба ҳолати содиршавии чунин ҳуқуқвайронкуниҳо, инчунин ба назар гирифтани салоҳият ва зинаи тайёрии махсуси категорияи алоҳидаи кормандони МКД, инъикос меёбад.

Махсусияти фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД дар иштироки кормандони МКД дар амалигардонии ин навъи фаъолият зоҳир меёбад, ки салоҳияти баррасӣ ва тадбиқи ҷазои маъмуриро доро намебошанд.

Масалан, навбатдор дар МКД, нозири хизмати шиносномавӣ-бақайдирӣ ё корманди дигар соҳаи хизмат дар МКД ҳолати содиршавии ҳуқуқвайронкунии маъмуриро муайян карда, ба кирдори ҳуқуқвайронкунанда баҳо медиҳад, протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмуриро тартиб дода, дигар ҳаракатҳои мурофиавиро иҷро менамояд ва барои дида баромадан ва баррасӣ намудан онро ба тобеияти мақомоти ваколатдор ё шахси мансабдор ирсол менамояд.

Яъне, корманди милитсия ҳуқуқи тартиб додани протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмуриеро низ доро мебошад, ки парванда барои баррасӣ ва ҳал намудан ба тобеияти юрисдиксионии дигар мақомоти давлатӣ (мисол, суд) ирсол мегардад.

Бо вуҷуди ин, протоколҳо қаблан аз ҷониби роҳбарияти МКД дар қисмати дуруст ё нодуруст банду баст кардани кирдор санҷида мешаванд, ҳақиқӣ будани далелҳо ва кифоягии онҳо дар ҳалли воқеии кор муайян карда мешаванд, далелҳое, ки ба ҳолати кор алоқамандӣ надоранд ва истиснои минбаъдаи онҳо аз истеҳсолот оид ба парванда зарур аст, маълум карда мешаванд, тобеияти идоравии баррасии парванда ва ирсол намудани он ба мақомоти ваколатдор барои баррасӣ маълум карда мешавад.

МКД ҳуқуқи татбиқ намудани чораҳои маҷбуркунии мурофиавии маъмуриро доро мебошад, ки чунин чораҳо шароити заруриро ҷиҳати дида баромадан ва баррасӣ намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ таъмин менамоянд. Мисол, шахсе, ки ҳуқуқвайронкунии маъмуриро содир намуда, аз иҷрои қарори ҷазои маъмурии татбиқшуда худро дар канор мегирад ё дар баррасии парванда иштирок наменамояд, дар ҳолате, ки иштироки он мувофиқи муқаррароти қонунгузорӣ ҳатмӣ мебошад, милитсия салоҳияти дасткиркунии маъмурии чунин шахсонро доро буда, онҳоро барои иҷрои ҷазои маъмурӣ ё иштирок дар баррасии парванда ҷалб менамояд.

Фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД ба воситаи меъёрҳои Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба танзим дароварда мешавад, ки дар сохтори қисм ва бобҳои алоҳидаи қонунгузории зикршуда тартиби истеҳсолот оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ гардидааст. Ғайр аз ин, ВКД

Ҷумҳурии Тоҷикистон санадҳои меъёрие эъҷод менамояд, ки тарафҳои алоҳидаи ташкил ва баамалбарории фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД, сохторҳои алоҳидаи он ва кормандонро танзим менамоянд.

Дар меъёрҳои КМҲМ Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаҳои истеҳсолот оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ пешбинӣ гардидаанд, ки муҳиммии онҳо баҳри саривақт, ҳаматарафа, пурра ва воқеъбинона муайян кардани ҳолати ҳар як парванда, ҳаллу фасли он мутобиқи қонунгузорӣ, таъмини иҷрои қарори қабулшуда, инчунин муайян намудани сабабу шароитҳое, ки ба содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидат менамоянд, пешгирӣ кардани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, дар рӯҳияи риояи қонунҳо тарбия намудани шаҳрвандон ва таҳкими қонуният равона карда шудааст.

Муайян кардани ҳолати воқеии содиршавии ҳуқуқвайронкунӣ зинаи аввалини истеҳсолот оид ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ буда, бо роҳи ҷамъоварӣ ва баҳо додани далелҳо амалӣ карда мешавад. Дар баамалбарории ин фаъолият гурӯҳи васеи кормандони милитсия иштирок менамоянд.

Нозири минтақавӣ, навбатдори МКД ва дигар кормандон шахсияти ҳуқуқвайронкунандаро муайян менамоянд, пурсиши шоҳидони ҳуқуқвайронкуниро мегузаронанд, баёноти ҳуқуқвайронкунанда ва ҷабрдидаро мегиранд, далелҳои шайъиро (олот ва предмети ҳуқуқвайронкунии маъмуриро) мусодира менамоянд, озмоиши тиббӣ (экспертиза) таъйин менамоянд ва дигар амалҳои мурофиавиро доир ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар доираи салоҳияташон ба амал мебароранд.

Санҷиш ва баҳодиҳии далелҳои ҷамъовардашуда, ки корманди МКД аз ҳолати воқеии ҳуқуқвайронкунӣ

натиҷагирӣ намудааст, азнавистеҳсолии навъи ба худ хоси воқеияти содиршавии амали зиддиҳуқуқиро ба вуҷуд оварда, баъди он меъёри ҳуқуқии дахлдорро барои банду басти кирдор интихоб менамояд. Натиҷаи ҳуқуқии ин фаъолият протокол оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба ҳисоб меравад, ки корманд тартиб медиҳад. Протоколи тартибдодашуда дар китоби махсуси бақайдгирии протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки дар қисми навбатдории МКД нигоҳ дошта мешавад, ба қайд гирифта мешавад. Протоколи тартибдодашуда ба сардори МКД (шуъбачаи минтақавии милитсия) ё муовини он (агар он салоҳияти юрисдиксиониро доир ба ин категорияи парвандаҳо дошта бошад) ирсол карда мешавад.

Сардори мақомот протоколро дида баромада, дурустии барасмиятдарории ҳамаи ҳуҷҷатҳои (маводи) парвандаро тафтиш менамояд, асоснокии истеҳсолот ва банду басти (баҳодиҳии) ҳуқуқвайронкуниро дар ҳуҷҷатҳои (маводи) парванда муайян мекунад.

Баъдан, сардори МКД дар асоси муқаррароти меъёрҳои Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тобеияти идоравии парвандаро оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ муайян менамояд. Агар парванда ба тобеияти идоравии маъмурӣ-юрисдиксионии дигар мақомот тааллуқ дошта бошад, он гоҳ он ба самти тобеиятӣ ва мувофиқи муқаррароти қонунгузорӣ ба макони баррасии парванда оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ (ба ҷойи содиршавии ҳуқуқвайронкунӣ, ҷойи бақайдгирии воситаи нақлиёт ё ба ҷойи истиқомати ҳуқуқвайронкунанда) фиристода мешавад.

Дар ҳолате, ки агар баррасии парванда бо тобеият дар салоҳияти МКД дохил гардад ва дар мувофиқа бо Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мебояд, ки парванда дар ҷойи содиршавии ҳуқуқвайронкунӣ баррасӣ гардад, сар-

дори мақомот муҳлати дида баромадани парвандаро муайян менамояд, чораҳоро оид ба таъмин кардани ҳуқуқвайронкунанда ва хабардор намудани вай оид ба ҷой ва вақти баррасии парванда қабул менамояд ва зарурати даъват ва иштироки шоҳидон, ҷабрдида, мутахассис ва тарҷумонро пешбинӣ менамояд.

Баррасии парвандаи дар истеҳсолоти МКД мавҷудбуда ё дар ҷойи кор ё ин ки ҷойи истиқомати ҳуқуқвайронкунанда бо тартиби муайянкардаи Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ сурат мегирад.

Дар ҷараёни баррасӣ, таҳқиқ ва баҳодиҳии далелҳои пешакӣ ҷамъовардашуда ва аз сари нав нишон додани онҳо ба амал бароварда шуда, маълумот оид ба шахсияти ҳуқуқвайронкунанда ё оид ба мавҷуд будан ё набудани ҳодисаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ муайян карда мешаванд. Ҳангоми гунаҳкор эътироф намудани шахс дар содир намудани кирдори ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳолатҳои сабуккунанда ва вазнинкунандаи ҷавобгарӣ, мавҷудияти асос барои озод намудани шахс аз ҷавобгарии маъмурӣ ва дигар ҳолатҳое, ки ба ҳалли парванда алоқаманд мебошанд, муайян карда мешаванд.

Баррасии парванда бо қабули қарор оид ба тадбиқи ҷазои маъмурӣ ё қатъ намудани парванда дар истеҳсолот хотима меёбад. Қарори парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ баъди ба охир расидани баррасии парванда фавран эълон карда мешавад. Нусхаи қарори парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба шахси воқеӣ ё намояндаи шахси ҳуқуқӣ, ки нисбати онҳо қабул шудааст, инчунин ба ҷабрдида бо хоҳиши худи ӯ бо роҳи гирифтани имзоҳояшон супорида ё ба ин шахсон дар муҳлати се рӯзи баъди қабули қарор равон карда мешавад.

Қарори баровардашуда ва маводи парванда баъди баррасӣ ба қайди махсуси кормандони котиботи мақомот барои назорати иҷрои ҷазои тадбиқшуда ирсол мегардад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Дар зери фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД чӣ дар назар дошта мешавад?

2. Фарқияти юрисдиксияи маъмурӣ аз назорати маъмурӣ дар чист?

3. Функсияи танзимкунанда ва ҳифзкунандаи юрисдиксияи маъмуриро шарҳ диҳед.

4. Алоқамандӣ ва фарқияти функсияи ҳифзкунандаи юрисдиксияи маъмурӣ аз функсияи тарбиявӣ дар чист?

5. Бо кадом нишонаҳои хос гуногуннамудии фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД тавсиф карда мешавад?

6. Фарқияти фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД ро аз дигар мақомоти ваколатдор муайян намоед.

7. Дар МКД кадом шахсони мансабдор салоҳияти тадбиқ намудани ҷазои маъмуриро доро мебошанд?

8. Муносибатҳоро доири фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД кадом санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ танзим менамоянд?

9. Дар хусуси ҷойи ҷамъоварии маълумот оид ба тадбиқи ҷазои маъмурӣ нисбати шахсони ҳуқуқвайронкунанда ва оқибатҳои ҳуқуқии он маълумот диҳед.

10. Оид ба баррасии парванда ва қабули қарор дар фаъолияти маъмурӣ-юрисдиксионии МКД маълумот диҳед.

Боби 16.
Таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия

Қонуният яке аз принсипҳои муҳимми фаъолияти милитсия ба шумор рафта, моҳиятан дар асоси риояи қатъӣ ва бемайлони санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва дигар санадҳои қонунгузорӣ таъмин мегардад.

Салоҳияти васеи кормандони милитсия дар соҳаи таъмини амнияти шаҳрвандон, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, баамалбарории назорат аз болои шаҳрвандон ва шахсони мансабдор оид ба риояи қоидаҳои тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, ҷалби шахси гунаҳкор ба ҷавобгарӣ ва ғайра, водор менамояд, ки худи корманди милитсия бояд талаботи қонуниятро бечунучаро иҷро намуда, риояи қонуният ва тартиботи ҳуқуқиро аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор талаб намояд.

Бо мақсади пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ милитсия таъсиррасонии қатъиро дар мувофиқа бо санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба кор мебарад.

Милитсия вазифаҳоро оид ба ҳифзи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқ ва озодии шаҳрвандон, моликият, манфиатҳои ҷамъиятӣ ва давлатӣ аз кирдорҳои ҷиноятӣ ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ иҷро намуда, ҳуқуқи ба таври васеъ истифода намудани чораҳои маҷбуркуниро доро мебошад. Дар алоқамандӣ ба ин аз тарафи корманди милитсия содир шудани ин ё он кирдори амал ё беамалие, ки ба вайроншавии қонуният оварда мерасонад, иҷозат дода намешавад, зеро ки он маънои вайроншавии принсипи конститутсионии дахлнопазирии шахсият, манзил, сирри мукотибот, гуфтугӯи телефонӣ,

озодии гашту гузор дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ғайраро доро мебошад.

Ғайр аз ин, кирдори амал ё беамалии нодурусти корманди милитсия обрӯ ва эътибори онро паст менамояд ва ин дар алоҳидагӣ вайронкунии қонуният маҳсуб ёфта, мумкин аст шаҳрвандон дар умум ба фаъолияти милитсия баҳои манфӣ диҳанд.

Бинобар ин, муомила ва рафтори корманди милитсия, ки обрӯю эътибори инсонро паст мезанад, мумкин нест. Маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои шахс аз ҷониби милитсия танҳо дар асос ва тартиби пешбининамудаи қонунгузорӣ иҷозат дода мешавад. Корманди милитсия дар ҳама ҳолати маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои шаҳрванд вазифадор аст, ки асос ва сабабҳои чунин маҳдудкуниро баён намояд, инчунин дар алоқамандӣ ба он ҳуқуқу вазифаҳои мурофиавиро ба шахс фаҳмонида диҳад.

Аҳаммияти муҳимро барои дарки моҳияти қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия донистани принсипҳо ва талаботи қонуният ишғол менамояд.

Агар принсипи қонуният ин ғояҳои асосӣ, мавқеъ ва ифодаи мазмуни қонуният бошад, пас талабот – ин талаботи қонунӣ, назорат ва иҷрои онҳоро дар ҷараёни фаъолияти маъмурӣ, ки дар амалҳои қонунии корманди милитсия ифода меёбанд, дар бар мегирад.

Ба принсипи қонуният дохил мешаванд: волоияти қонун, ягонагии қонуният, норавоии муқобилгузории қонуният ва мувофиқи мақсад будани он, ҳақиқати қонуният.

Волоияти қонун, яъне бартарии қонун дар низоми санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки дар меъёрэҷодкунӣ ва баамалбарории тадбиқи ҳуқуқ дар фаъолияти милитсия ифода ёфта, бо тартиби пешбининамудаи қонунгузорӣ амалӣ карда мешавад.

Қонуният ҳама вақт дар байни санадҳои қонунгузорӣ ҳамчун асоси сарчашмаи ҳуқуқ баромад менамояд. Тамоми масъалаҳои муҳим дар ҷамъият, давлат, махсусан масъалаҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон аз кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ зарур аст ба таври пурра бо қонунгузорӣ ба танзим дароварда шаванд. Санадҳои тафсирии меъёрҳои ҳуқуқ, ки тарзҳои дурусти амалӣ гардониданӣ талаботи қонунро муайян менамоянд, набояд ба талаботи волоияти қонун мухолифат намоянд.

Дар зери моҳияти ягонагии қонуният самти ягонаи ҳуқуқэҷодкунӣ ва ҳуқуқтадбиқнамоӣ дар тамоми ҳудуди амали мувофиқашудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ фаҳмида мешавад. Дарк намудан ва амалигардонии санадҳои меъёрии мавҷудбуда бо шакли ягона дар тамоми ҳудуде, ки амали ин санадҳои меъёрӣ паҳн гардидааст, зарур мебошад. Дар як вақт баамалбарории фаъолият оид ба амалигардонии қонун дар вобастагӣ аз рӯйи хусусиятҳои фарқкунандаи ҳудуди амал ва шароитҳои махсуси таъмини тартиботи ҳуқуқӣ, ҳеҷ гоҳ вайрон намудани принсипи ягонагии қонуният ба ҳисоб намеравад.

Норавоии муқобилгузории қонуният ва мувофиқи мақсад будани он маънои дар чорчубаи қонун имконияти интихоби варианти аз ҳама беҳтарин мувофиқи мақсад буда, он аз вазифаҳои фаъолияти маъмурии милитсия оид ба таъмини тартиботи ҳуқуқӣ бар меояд. Мувофиқи мақсад будани қонуният барои воқеӣ гардонидани меъёри ҳуқуқ муҳим буда, зарурати ба ҳисоб гирифтани шароити ниҳоӣ, вақт, ҷой ва ҳолатҳое, ки хусусиятҳои ба худ хоси бавуҷудоиро доранд, талаб менамояд.

Таносуб байни қонуният ва мақсаднокии он аз таносуби байни талаботи муайяни иҷрои нишондодҳои ҳуқуқии меъёрҳо ва субъектони мустақили фаъолияти маъмурӣ, ки бо меъёрҳои ҳуқуқ танзим карда мешаванд, бар меоянд.

Мақсаднокии қонуният алоқамандии зич бо салоҳдиди маъмурӣ дорад, ки дар он дараҷаи муайяни озодии мақомот (шахси мансабдор) бо тартиби муайянкардаи қонунгузорӣ оид ба иҷозати ҳуқуқии фардидоштан доир ба масъалаҳои мушаххаси идоракунӣ ва ихтиёрона қабул намудани қарори самаранок оид ба масъала, дар назар дошта мешавад.

Салоҳдиди маъмурӣ мумкин аст дар имконияти ихтиёрии корманди милитсия оид ба баҳодиҳии воқеияти ҳуқуқӣ (факти юридикӣ) ифода ёбад. Бинобар ин, барои содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурие, ки камаҳмият мебошад, корманди милитсияе, ки ваколати дида баромадани парвандаро дорад, мумкин аст дар мувофиқа бо муқаррароти Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҳуқуқвайронкунандаро аз ҷавобгарии маъмурӣ озод намуда, бо огоҳии шифоҳӣ маҳдуд шавад. Дар ин маврид «камаҳмиятӣ»-и кирдорро корманди милитсия бо салоҳдиди худ дар мувофиқа бо муқаррароти қонунгузорӣ муайян менамояд.

Гуногуншаклии салоҳияти маъмурӣ мумкин аст дар фаъолияти милитсия оид ба қабули санад дар асоси озодона интихоб кардани яке аз вариантҳои баробарарзиш, ки аз нуқтаи назари қонуният оид ба ҳалли масъала дар қонунгузорӣ пешбинӣ гардидааст, ифода ёбад.

Гуногуншаклии дигари салоҳияти маъмурӣ ин қабули қарори корманди милитсия, дар асоси «вариантҳои» гуногуни бо меъёрҳои ҳуқуқ пешбинишуда, ки мазмунан ҳамчун тавсияи «духурагӣ» эътироф намешаванд: «қабули чораи таъхирнопазир», «агар асосҳои кофӣ мавҷуд бошанд», «ҳаққи истифодаи дилхоҳ воситаи махсуси қуллай» ва ғайра.

Ҳамин тавр, корманди милитсия дар амалҳои худ озодии мутлақ надорад. Салоҳдиди маъмурӣ ҳама вақт характери ҳуқуқӣ дошта, салоҳдиди ҳуқуқӣ ном бурда мешавад. Исти-

фодаи салоҳдид имкониятро барои шароити назорати талаботи муайян ба вуҷуд меорад: он ҳама вақт дар чорчубаи қонун ба амал бароварда мешавад; салоҳдиди маъмурӣ мумкин аст бо мақсади самараи зиёдтар, мақсаднокӣ ва амалигардонии фаъолияти маъмурии беҳтарини милитсия истифода шавад; санади қабулшуда дар асоси салоҳият буда, мақсаднокӣ ва дастраскунии чунин салоҳият бо муқаррароти қонунгузорӣ бояд мувофиқат намояд; санаде, ки дар асоси салоҳдиди маъмурӣ қабул шудааст бояд дар худ сабабе, ки корманди милитсия маҳз бо кадом мақсад бо чунин вариант салоҳдидро истифода намудааст, равшан ифода намояд.

Бо вуҷуди ин, салоҳдиди маъмурӣ дар фаъолияти милитсия ҳеҷ гоҳ салоҳдиди «озодона» набуда, дар чорчӯбаи қонунгузорӣ ба амал бароварда мешавад.

Ҳақиқати (воқеияти) қонуният ҳамчун принсип дар дастрасии иҷрои воқеии нишондодҳои талаботи меъёрҳо ва ногузир будани ҷавобгарӣ барои вайронкунии онҳо дар фаъолияти милитсия дар назар дошта мешавад.

Талаботи қонуният дар самтҳое ифода меёбанд, ки шартҳои иҷрои онҳо дар меъёрҳои ҳуқуқӣ инъикос гардидаанд. Дар фарқият аз принсипҳо, ифодаёбии мазмун ва моҳияти қонуният, ин талаботи алоқаманд бо шаклҳои муайян ва мушаххаси фаъолияти милитсияро дар бар мегирад. Масалан, талаботи ҳимояи ҳаёт, саломатӣ, ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон, моликият аз кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ, истифодабарии чораҳои огоҳонӣ ва маҷбуркунии маъмурӣ бо тартиби муайяншуда ва ғайра.

Ногуфта намонад, ки дар талаботи пешбинишуда принсипи қонуният инъикос мегардад.

Тарзҳои таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия. Ба тарзҳои таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия дохил мешаванд: назорат, назорати про-

курорӣ, шикоят аз амалҳои зиддиҳуқуқии корманди милитсия, ҷавобгарии корманди милитсия.

Функсияҳои назоратиро аз болои фаъолияти маъмурии милитсия Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти иҷроия дар маҳалҳо ба амал бароварда метавонанд. Дастури (фармони) мақомоти ҳокимияти иҷроия оид ба баамалбарории назорат ба ҳолати қонуният дар фаъолияти милитсия ҳатман омӯзиш ва баррасӣ карда шуда, нисбати маводе, ки характери қонуниятро дар мақомоти корҳои дохилӣ муайян мекунанд, маълумот оид ба қабули чораҳо вобаста ба мустаҳкамкунии қонуният, омӯзиши фикрҳои ҷамъиятӣ дар бораи кори милитсия ва маводи нашршуда, ки нисбати онҳо шикоят ва аризаи шаҳрвандон, корхона, муассиса ва ташкилотҳо оид ба вайронкунии манфиатҳои қонунии онҳо ворид гаштааст, чораҳои дахлдор андешида мешавад. Функсияи назоратӣ инчунин бо роҳи шунидани ҳисоботи роҳбарияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба ҳолати қонуният дар кори он ба амал бароварда мешавад. Шунидани ҳисобот дар мақомоти ҳокимияти иҷроия мумкин аст дар шакли коллективӣ (дар маҷлисҳо, мушовара) ё дар шакли инфиродӣ, бо даъвати роҳбари МКД ба мақомоти ҳокимияти иҷроия ба амал бароварда шавад.

Баамалбарории назорат аз болои фаъолияти милитсия, ки мақомоти ҳокимияти иҷроия амалӣ мегардонад набояд дар он фаъолияти мурофиавӣ-ҷиноятӣ ва оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ба фаъолияти милитсия дар истеҳсолот оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ омехта гардад.

Назорат ва назоратбарии риояи қонуниятро дар фаъолияти маъмурии милитсия дар самти тартиботи ҷамъиятӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ дар доираи ваколати худ амалӣ мегардонад. Ин шакли назорат шабоҳат ба шакли назорат-

барӣ, назорати қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия мебошад, ки мақомоти ҳокимияти иҷроия истифода мебарад.

Ба назорати беруна аз болои қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия инчунин назоратбарии судӣ низ дохил мегардад. Ин шакли назоратбариро Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, судҳои салоҳияти умумидошта ва судҳои иқтисодӣ амалӣ мегардонанд.

Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаҳоро оид ба вайронкунии ҳуқуқу озодиҳои конститутсионии шаҳрвандон вобаста ба қонун ва дигар санади ҳуқуқии татбиқшуда ё татбиқшаванда дар муносибати мушаххаси ҳуқуқӣ баррасӣ намуда, дар қисмати масъалае, ки алоқаманди бо шикояти инфиродӣ ва ё коллективии шаҳрвандон оид ба вайрон шудани ҳуқуқ ва озодиҳои конститутсионии онҳо мебошад мутобиқи қонунгузорӣ чора меандешад. Дар ҷараёни баррасии кор Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад, ки аз мақомот, ташкилот ё дигар шахсон нишондоди хаттии санади ҳуқуқӣ, ҳуҷҷатҳо, маълумотнома ва дигар ҳуҷҷатҳоро талаб намояд; экспертизаи санҷишӣ гузаронад; корҳои машваратӣ диҳад ва дигар корҳоеро ба анҷом расонад, ки аз талаботи қонун бар меоянд. Ин талабот ҳатман барои ёрӣ ба суроғаи муайян ирсол мегарданд.

Дар сурати баррасии шикояти шаҳрвандон, ки ба вайрон кардани ҳуқуқу озодиҳои конститутсионӣ алоқаманд мебошад, агар Суди конститутсионӣ эътироф намояд, ки истифодаи қонун ба муқаррароти Конститутсия мухолифат менамояд, пас ин асос барои аз нав дида баромадани парвандаи дар истеҳсолот қарордоштаи мақомоти ваколатдор ва барқарор кардани ҳуқуқи вайроншуда мегардад.

Суди конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон саҳми беандоза калонро дар таъмини қонуният мегузорад.

Судҳои салоҳияти умумидошта истеҳсолоти судиро оид ба парвандаҳои гражданӣ, ҷиноятӣ ва маъмурӣ ба амал меброранд. Барои баррасии парвандаҳои номбаршуда ва дигар парвандаҳо, ки ҳалли онҳо дар тобеияти бо қонун муқарраркардаи мақомоти ҳокимияти иҷроия ва шахсони мансабдор мебошад, назорат амалӣ карда мешавад. Агар ҳангоми баррасии парванда суд дар кори мақомот вайронкунии қонуниятро муайян намояд, он ҳақ дорад, ки қисми муайяни корро ба суроғаи роҳбарияти мақомоти дахлдор, ки дар инҷо МКД дар назар дошта мешавад, барои аз сари нав дида баромадан ирсол намояд. Камбудӣ ва норасогиҳои қисмати кори ирсолшуда дар муҳлати то як моҳ бартараф шуда, барои қабули чораи ҳуқуқӣ ба суд ирсол мегардад. Ин қисмати кор шакли ҳуқуқии танзими судӣ ба вайронкунии талаботи қонуният мебошад.

Функсияи муҳимми мақомоти суд ин таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия нисбати баррасии шикояти шаҳрвандон ва шахсони мансабдор оид ба иҷрои қарорҳои МКД, ки бо онҳо ҷазои маъмурӣ таъйин гардидааст, ба ҳисоб меравад. Асоснокии шикоятро муайян карда, суд қарори тадбиқи ҷазои маъмуриро ғайриқонунӣ эътироф менамояд, даъвои аризадиҳандаро қонеъ намуда, иҷрои чораи ҷавобгарие, ки тадбиқ гардидааст, манъ менамояд.

Дар ҷараёни баррасии шикояти шаҳрванд ва қароре, ки нисбати он қабул гардидааст суд назоратбарии қонуниятро аз болои фаъолияти милитсия ва шахсони мансабдори он дар соҳаи истеҳсолоти парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оид ба амалҳои корманди милитсия ва санадҳои қабулнамудаи он амалӣ мегардонад. Бо чунин роҳ суд қонуниятро дар фаъолияти маъмурии милитсия таъмин менамояд.

Назорати дохилӣ оид ба иҷрои талаботи қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия аз ҷониби Вазири корҳои до-

хилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти болоии милитсия ва роҳбарони он амалӣ карда мешавад.

Назорат ба қонуният дар се шакли зарурӣ паҳн мегардад:

1) Санҷиши бевоситаи нишондодҳо оид ба иҷрои назорати қонуният дар ҷой.

2) Омӯзиши ҳуҷҷатҳои ахборотие, ки характери назорати қонуниятро дар фаъолияти маъмурии милитсия доро мебошанд.

3) Шунидани ҳисоботи роҳбари МКД ё роҳбари хизмати дахлдор вобаста ба назоратбарии қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия.

Санҷиши бевоситаи назорати иҷрои қонуниятро нисбати сардорони хизматҳои алоҳидаи милитсия амалӣ кардан мумкин аст.

Омӯзиши ҳуҷҷатҳои ахборотӣ, ки характери назоратбарии қонуниятро дар фаъолияти маъмурии милитсия доро мебошанд, бояд инҳоро дар бар гиранд:

– таҳлили мунтазами оперативӣ ва мунтазамии ахборотҳо оид ба ҳолати қонуният дар фаъолияти маъмурии тобеияти ҷузъу томҳо, хизматҳо ва кормандон;

– омӯзиши парвандаҳо оид ба ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, ки характери кории кормандро муайян менамоянд;

– омӯзиши шикоят ва аризаҳои шаҳрвандон оид ба вайрон кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии онҳо аз ҷониби корманди милитсия;

– шунидани ҳисоботи роҳбари МКД оид ба риоя ва иҷрои талаботи қонуният аз ҷониби кормандони хизмати дахлдор дар ҷамъомадҳои коллегиявӣ ва ҷамъомадҳои фаврии МКД болоӣ.

Дида баромадани шаклҳои гуногуни назоратбарӣ аз болои риояи қонуният ба мо имконият медиҳад, ки норасоӣ

ва камбудиҳои ҷойдоштаро муайян намуда, онҳоро бартараф созем.

Усулҳои назоратбарии идоравӣ (дохилӣ) инҳо мебошанд: назоратбарии фаврӣ (оперативӣ), санҷиши комплексӣ ва назоратии натиҷаҳои бадастовардаи комплексӣ, назоратбарӣ ба фаъолияти МКД оид ба баррасии шикоят аз амалҳои ғайриқонунии кормандони милитсия.

Назоратбарии ҳаррӯза қисми таркибии назоратбарӣ ба ҳисоб меравад, ки бевосита аз ҷониби роҳбарияти МКД нисбати ҷузъу томҳои дар тобеиятбуда, хизматҳо ва кормандони милитсия ба амал бароварда мешавад.

Санҷиши комплексӣ ин назоратбариест, ки ба ҳамаи самтҳои фаъолияти мақомот паҳн гардида, ҳамчун қоида дар давраҳои муайян гузаронида мешавад.

Санҷиши назоратӣ ҳамчун қоида дар як сол як маротиба баъди назоратбарии комплексӣ бо мақсади бартараф кардани камбудиҳое, ки дар ҷараёни назоратбарии комплексӣ муайян карда шудаанд, инчунин бо мақсади манзур намудани пешниҳодот баҳри бартараф намудани камбудиҳои ҷойдошта гузаронида мешавад.

Ҳаноми ошкор кардани шикоятҳо аз болои кирдори амал ё беамалии кормандони милитсия назорати талабот оид ба роҳ надодани чунин амалҳое, ки боиси пешниҳодоти шикоятҳо гардидаанд ба дӯши роҳбари мақомот вогузор карда мешавад.

Назоратбарӣ на танҳо ба мақсади муайян кардани вайронкунии қонуният ба амал бароварда мешавад, балки он бо мақсади барқарор кардани низоми муътадили кор, бартараф намудани камбудиҳои ҷойдошта, инчунин бо мақсади ҳавасмандии фаъолияти кормандони тобеъ амалӣ карда мешавад. Аз ин лиҳоз, дар натиҷаи фаъолияти назоратбарӣ ё чораҳои ҳавасмандкунӣ ё ин ки чораҳои интизомии ҷавобгарӣ

тадбиқ мешаванд. Мақомоти назоратбаранда (шахси мансабдор) мумкин аст дар мувофиқа бо салоҳиятҳои худ чораҳои ҳавасмандкунӣ ё чораҳои ҷавобгарии интизомиро муайян намояд, инчунин манъ намудани санадҳои ғайриқонуниро дархост намояд.

Назорати прокурорӣ. Мутобиқи Конститутсия ва Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти Прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон» назорати риояи дақиқ ва иҷрои якхелаи қонунҳо аз ҷониби вазоратҳо, кумитаҳои давлатӣ ва дигар идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, мақомоти идораи ҳарбӣ, мақомоти назорат, бонкҳо, корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва динӣ, ҳизбҳои сиёсӣ ва иттиҳодияҳои дигар, сарфи назар аз тобеият, мансубият ва шакли моликияти онҳо, аз тарафи шахсони мансабдори онҳо, инчунин ба қонунҳо мутобиқ будани санадҳои ҳуқуқие, ки онҳо мебароранд салоҳияти мақомоти прокуратура мебошад[1].

Бо мақсади огоҳонии ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҳангоми мавҷудияти маълумот оид ба сабабҳое, ки ба содиршавии кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ мусоидат менамоянд, прокурор дар шакли хаттӣ шахси мансабдорро оид ба бартараф кардани камбудиҳо огоҳ менамояд.

Аз ин ҷо бар меояд, ки мақомоти прокуратура иҷрои талаботи қонунро дар фаъолияти милитсия назорат менамояд. Прокурор ҳангоми баамалбарории функсияҳои худ ҳуқуқ дорад, ки бо пешниҳоди шаҳодатномаи хизматӣ бе монеа, ба ҳудуд ва ё бинои мақомоти корҳои дохилӣ ворид гардида, бо

---

[1] Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 25-уми июли соли 2005, таҳти № 107 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2005. – № 7. – Мод. 398.

ҳар гуна ҳуҷҷатҳои он шинос шуда, санҷиши иҷрои қонунро дар алоқамандӣ бо маълумоте, ки оид ба ҳолати вайронкунии қонуният ба мақомоти прокуратура ворид гардидааст, муайян намояд.

Прокурор ариза, шикоят ва дигар маълумотро оид ба вайронкунии ҳуқуқ ва озодиҳо дида баромада, шахсонеро, ки талаботи қонунро вайрон кардаанд ба ҷавобгарӣ ҷалб намуда, баҳри барқарор намудани зарари расонидашуда чораҳои дахлдор меандешад. Ҳангоми мавҷуд будани далелҳои ҳуқуқвайронкунӣ прокурор парвандаи ҷиноятӣ ё парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз карда, барои ба ҷавобгарӣ кашидани шахсе, ки талаботи қонунро вайрон кардааст чораҳои дахлдор меандешад.

Прокурор назорати қонунро оид ба амалҳои дастгиркунии маъмурии шаҳрванд аз ҷониби корманди милитсия ва баамалбарории чораҳои таъсиррасониро нисбати шахси ҳуқуқвайронкунанда, ки корманди милитсия дар доираи салоҳияти худ тадбиқ намудааст, амалӣ мегардонад.

Прокурор назорат ва санҷиши қонунии нигоҳдории дастгиршударо дар МКД амалӣ мегардонад. Он ҷойи нигоҳдории дастгиршударо дар мақомоти корҳои дохилӣ боздид намуда, шахси дастгиршударо пурсиш менамояд ва ба ҳуҷҷатҳо оид ба дастгиркунии шаҳрванд шинос мегардад.

Ҳангоми ошкор кардани вайроншавии талаботи қонун аз шахсони масул бартарафкунии онро талаб менамояд, инчунин ҳуқуқ дорад талаб намояд, ки сабаби чунин вайронкунӣ аз ҷониби корманди дахлдори милитсия шарҳ дода шавад. Прокурор бо қарори худ метавонад, ки дастгиркунии маъмуриро ғайриқонунӣ эътироф намуда, шахси дастгиршударо озод намояд; эътироз намояд, ки қарори қабулшуда мухолифи қонун аст, ба суд оид ба беэътибор донистани чунин қарори қабулшуда муроҷиат кунад ва дар алоқамандӣ ба

он оид ба бартараф намудани вайронкунии қонун пешниҳодот манзур намояд.

Мақомоти прокуратура назоратро аз болои милитсия дар самти риояи қонунгузорӣ оид ба ҷавобгарӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ба амал мебарорад. Он назорати қонунро ба амал бароварда, ҷалби шахси гунаҳкорро барои ҷавобгарии маъмурӣ таъмин менамояд.

Ғайр аз назорат аз болои фаъолияти маъмурии милитсия, прокурор инчунин назоратро аз болои иҷрои талаботи қонунҳо дар самтҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ, иҷрои қарорҳо вобаста ба тадбиқи ҷазои маъмурӣ ва чораҳои характери маҷбуридошта, ки дар ҷойҳои нигоҳдории дастгиршудагон ва шахсони ба ҳабс гирифташуда муайян менамоянд, амалӣ мегардонад.

Назорати ҷамъиятии фаъолияти милитсия низ яке аз шаклҳои самараноки назорат ба ҳисоб рафта, аз тарафи шаҳрвандон ва институтҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар шаклҳои муқарраршуда ба амал бароварда мешавад (мисол, иштироки аҳолӣ дар ҳисоботдиҳии нозири минтақавии милитсия, ҷалби шаҳрвандони фаъол дар гузаронидани амалиётҳои (рейдҳои) муштарак ва ғайра).

Яке аз тарзҳои таъмини қонуният ин қонеъ гардонидани шикояти воридшуда оид ба амал ё беамалии ғайриҳуқуқии корманди милитсия ба ҳисоб меравад. Агар шаҳрванд чунин шуморад, ки кадоме аз амал ё беамалии корманди милитсия ҳуқуқ, озодӣ ё манфиатҳои қонунии онро маҳдуд намудааст, ҳуқуқи шикоят намуданро аз ин амал ё беамалӣ ба мақомоти болоӣ ё шахси мансабдори милитсия, прокурор ё суд дорад.

Роҳбари МКД вазифадор аст мунтазам санҷишро оид ба ҳолати кор нисбати баррасии ариза ва шикоятҳое, ки аз шаҳр-

вандон ворид шудааст ва дар истеҳсолоти сохторҳои зертобеъ ё кормандони алоҳида қарор доранд, амалӣ намуда, чораҳои заруриро барои бартараф намудани сабабу шароитҳое, ки ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандонро маҳдуд намудаанд, андешад.

Саҳми калонро оид ба таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия ҷавобгарии ҳуқуқии корманди милитсия ишғол менамояд. Барои амали зиддиҳуқуқӣ ё беамалии корманди милитсия дар қонунгузорӣ ҷавобгарии интизомӣ ё ҷиноятӣ пешбинӣ гардидааст. Зараре, ки корманди милитсия ба шаҳрванд, корхона, муассиса, ташкилот ё иттиҳодияи дигар расонидааст бо тартиби муқарраркардаи қонунгузории гражданӣ барқарор карда мешавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Қонуният чист ва дар фаъолияти милитсия чӣ нақш дорад?

2. Ҳаммуносибатии принсипҳои қонуният ва мақсаднокии онҳо дар чӣ ифода меёбад?

3. Ба принсипи қонуният чиҳо дохил мешаанд, номбар карда, шарҳ диҳед.

4. Тарзҳои таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия кадомҳоянд?

5. Таъмини қонуният дар фаъолияти маъмурии милитсия ҳамчун предмети назорати прокурорӣ ва тартиби баамалбарории он чӣ моҳият дорад?

6. Назорати дохилиидоравии таъмини қонуният дар фаъолияти милитсия чӣ маъно дорад?

7. Назорати ҷамъиятии фаъолияти маъмурии милитсия дорои кадом моҳият аст?

8. Назорат ба қонуният дар кадом шаклҳои зарурӣ паҳн мегарданд?

9. Усулҳои назоратбарии идоравӣ (дохилӣ) кадомҳоянд?

10. Омӯзиши ҳуҷҷатҳои ахборотӣ, ки характери назоратбарии қонуниятро дар фаъолияти маъмурии милитсия доро мебошанд, бояд чиҳоро дар бар гирад?

ФАСЛИ VI
ИШТИРОКИ ШАҲРВАНДОН ДАР ТАЪМИН НАМУДАНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ

БОБИ 17.
ШАКЛҲОИ ТАШКИЛӢ-ҲУҚУҚИИ ИШТИРОКИ ШАҲРВАНДОН ДАР ТАЪМИНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ

Ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд, таъмини риояи қонуният ва устувории тартиботи ҳуқуқӣ дар давлат бе иштироки шаҳрвандон ғайриимкон мебошад. Асосҳои умумии иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» пешбинӣ гардидааст.

Такя кардан ба дастгирии шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ин яке аз шартҳои зарурии фаъолияти босамари мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба огоҳонӣ ва пешгирӣ кардани ҳуқуқвайронкуниҳо, бартараф кардани сабабҳое, ки ба онҳо мусоидат менамоянд, мебошад.

Шаҳрвандон ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла, МКД оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд дар шакли инфиродӣ бо ихтиёри худ, ба таври шартномавӣ ё ин ки аз тарафи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва корхонаю муассисаҳо (дар шакли дастаҷамъона) кумак мерасонанд. Яъне, қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳам шакли инфиродӣ ва ҳам дастаҷамъонаи иштироки шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ муайян намудааст. Шаҳрвандон ва гурӯҳи онҳо (дар шакли иттиҳодияҳо) ҳамкории худро бо

МКД метавонанд дар шаклҳои муқарраршуда ба расмият дароранд. Инчунин, шахсони зикршуда метавонанд, ки бе барасмиятдарории ҳуҷҷатҳои дахлдор дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҷиноятҳо бо МКД ҳамкорӣ намоянд.

Корманди ғайриштатии милитсия. Яке аз шаклҳои инфиродии иштироки фаъол ва барасмиятдаровардашудаи шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, фаъолияти кормандони ғайриштатии милитсия ба шумор меравад. Ин шакли фаъолият таърихи тӯлонӣ дорад. Он аз замони пайдоиши милитсия (миршабҳо) оғоз ёфта, рӯз аз рӯз муҳиммияти бештар пайдо мекунад[1]. Бо назардошти ин тарзу усулҳои амалисозии ин шакли фаъолият сол аз сол инкишоф меёбад. Ба ин раванд боз инкишофи илму техника, ки дар асри XXI ба авҷи аъло расидааст, таъсири дучанд мерасонад[2].

Аз ин лиҳоз, донистани ин шакли фаъолият барои хонандагон шарт ва зарур мебошад. Ҳамин тавр, ба сифати кормандони ғайриштатии милитсия шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалб карда мешаванд, ки синнашон на кам аз ҳаждаҳ буда, аз рӯйи сифатҳои корӣ, ахлоқӣ ва вазъи саломатӣ қобилияти иҷрои вазифаҳоро оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ доранд.

Кормандони ғайриштатии милитсия ҳамчун қоида ба таври ихтиёрӣ ва бо тартиби инфиродӣ аз ҳисоби дастёрони ихтиёрӣ, нафақахӯрон – собиқ кормандони МКД, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, адлия, прокуратура, хизматчиёни

---

[1] Розиқзода А.Ш. Инъикоси ҳаёту фаъолияти миршабҳо дар осори С. Айнӣ // Осори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2012. – № 1 (17). – С.113-124.

[2] Ҳайдарзода М.П. Ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ бо шаҳрвандон: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 67.

ҳарбӣ ва ғайраҳо гирифта мешаванд. Интихоби кормандони ғайриштатӣ аз ҷониби роҳбарият, ҳайати кормандони оперативӣ ва роҳбарони сохторҳои дахлдори милитсия амалӣ карда мешавад. Шахсе, ки ба сифати номзади корманди ғайриштатӣ пешбарӣ гардидааст ба таври ҷиддӣ омӯхта мешавад. Шахс ба ҳайси корманди ғайриштатии милитсия бо фармони сардори МКД қабул карда шуда, ба коргари муайяни ҳамин мақомот вобаста карда мешавад. Пас аз интихоб шудан ба ҳайси корманди ғайриштатӣ бо гирифтани забонхат ба ӯ шаҳодатномаи навъи муайяншуда дода мешавад, ки дар ВКД, РВКД ва ШВКД аз ҷониби сардори сохтории ҷузъу томи дахлдор ё ин ки муовини он ба имзо мерасад.

Корманди ғайриштатии милитсия зери роҳбарии корманди милитсия фаъолият намуда, супоришҳои онро иҷро менамояд. Корҳои бевоситаро бо кормандони ғайриштатӣ сардорон ва ҳайати кормандони сохторҳои оперативӣ, ҳайати роҳбарикунандаи ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, нозирони минтақавии милитсия ва ғайра ба амал мебароранд. Шахсони мансабдори милитсия ба кормандони ғайриштатӣ супоришҳои мушаххас дода, дастурдиҳии тарзи иҷрои онҳоро мегузаронанд; фаъолияти кормандони ғайриштатиро назорат мекунанд; дар омӯзиши кормандони ғайриштатӣ оид ба шакл ва усулҳои кор оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъияти ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, гузаронидани дарс барои омӯзиш ва баррасии асосҳои қонунгузорӣ иштирок менамоянд; ҷамъбаст ва паҳн кардани маҳорати мусбии корманди ғайриштатиро ба амал бароварда, баҳри такмили кор дар ин самт пешниҳодот манзур менамоянд.

Ба корманди ғайриштатӣ он корманди милитсия ҳуқуқи супориш додан дорад, ки фаъолияти роҳбарии вай ба ин корманд вобаста карда шудааст. Корманди ғайриштатӣ дар вақти иҷрои кор бояд аз ҳадди супоришҳои додашуда набарояд. Дар

ҳолатҳои зарурӣ барои иштирок дар иҷрои баъзе чорабиниҳо ба корманди ғайриштатӣ иҷозат дода мешавад, ки дар якҷоягӣ бо корманди милитсия ба сафари хизматӣ равад, танҳо бо розигии ӯ ва дар вақте, ки вай аз кор ё таҳсил озод аст. Тамоми хароҷотҳое, ки алоқаманд ба сафари хизматӣ мебошанд аз тарафи МКД дар асоси гузориши корманде, ки роҳбарии корманди ғайриштатӣ ба ӯ вобаста карда шудааст, пардохт карда мешавад.

Кормандони милитсия наметавонанд, ки ба кормандони ғайриштатӣ бо ихтиёри худ ё мустақилона иҷрои супоришҳоеро, ки пешбурди мурофиаи ҷиноятӣ ва дигар ҳаракатҳо, чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва ғайраро муайян менамоянд ва амалӣ кардани онҳо салоҳияти истиснонашавандаи кормандони милитсия мебошад, вогузоранд. Иштироки корманди ғайриштатӣ дар чорабиниҳое, ки ба таваккали амнияти шахсии вай алоқаманд мебошад, иҷозат дода намешавад ё шиносоии ӯ бо ҳуҷҷатҳои дорои сирри давлатӣ ва маълумоти хизматие, ки хусусияти истифодабарии маҳдуд дорад, манъ мебошад.

Натиҷаҳои кории корманди ғайриштатӣ, сифатҳои шахсӣ ва кории ӯ пай дар пай, вале на камтар аз як бор дар давоми сол таҳлил карда шуда, аз тарафи корманде, ки корманди ғайриштатӣ ба вай вобаста карда шудааст ба сардори мақомоти дахлдор гузориш пешниҳод карда шуда, ҳисобот дода мешавад, ки ҳамин корманди ғайриштатӣ дар оянда барои ҳамкорӣ ё фаъолият сазовор мебошад ё не. Корҳои корманди ғайриштатӣ дар варақаи баҳисобгирӣ сабт карда мешавад. Барои иштироки фаъолона дар иҷрои супоришҳои додашуда корманди ғайриштатӣ метавонад, ки ҳавасманд гардонида шавад.

Ба намудҳои ҳавасмандгардони инҳо дохил мешаванд: ифтихорнома, мукофоти пулӣ, туҳфаи қимматнок ва ғайра. Дар ҳолати аз ҷониби корманди ғайриштатӣ ба таври мунтазам иҷро нашудани супоришҳои пешниҳодкардаи кор-

манди милитсия, мумкин аст дар ҳузури роҳбари мақомоти корҳои дохилӣ масъалаи аз ҳайати кормандони ғайриштатӣ хориҷ намудани он, баррасӣ карда шавад.

Шаҳрванд аризаро оид ба озод кардани ӯ аз ҳайати кормандони ғайриштатӣ дар сурати дигар хоҳиши кор кардан ва ёрӣ расониданро ба милитсия надоштан пешниҳод намуда, бо фармони сардори МКД дахлдор озод карда мешавад. Баъди он шаҳодатномаи ӯ гирифта шуда, бо тартиби муайяншуда нобуд карда мешавад. Варақаи баҳисобгирии корманди ғайриштатии озодкардашуда муддати 1 сол нигоҳ дошта шуда, баъдан вай нобуд карда мешавад. Вазъи ҳуқуқии кормандони ғайриштатии милитсия тибқи санадҳои меъёрии дохилидоравӣ ба танзим дароварда мешавад[1].

Иштироки иттиҳодияҳои (ташкилоти) ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ. Шарти муҳимми самаранокии кор дар ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ, огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо аз ташкили ҳамкории МКД бо ташкилотҳои ҷамъиятие, ки дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ иштирок менамоянд, вобастагӣ дорад.

Мувофиқи муқаррароти моддаи 7 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» онҳо дар чунин шакл метавонанд ташкил карда шаванд: ташкилотҳои ҷамъиятӣ; ҳаракати ҷамъиятӣ; мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ[2].

---

[1] Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқ намудани Дастурамал оид ба ташкили фаъолияти кормандони ғайриштатӣ дар мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 9-уми январи соли 2013, таҳти № 2.

[2] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 12-уми майи соли 2007, таҳти № 258 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2007. – № 5. – Мод. 363.

Иттиҳодияи ҷамъиятӣ дар мутобиқат ба низомномаи (оинномаи) худ метавонад бо мақсадҳои дастгирии муносибатҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ, тарбиявӣ ва дигар муносибатҳои ҷамъиятӣ таъсис дода шаванд. Мақомоти давлатӣ ба иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва корҳои фоиданоки иҷтимоии онҳо кумаки худро мерасонад ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ низ дар навбати худ ҳангоми баамалбарории вазифа ва функсияҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ ширкат меварзанд. Бисёрии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ корҳои тарбиявӣ, ташкили корҳои фарҳангию фароғатӣ дар байни аъзоёни худ, муқовимат бар зидди беназоратӣ ва ҳуқуқвайронкунии ноболиғонро ба амал мебароранд, ки ин аз иштироки бевоситаи онҳо дар таъмини тартиботи ҳуқуқӣ бар меояд.

Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии маҳаллӣ дар таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд, дар пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ кумаки калон мерасонад.

Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ ин мақомоте ба ҳисоб меравад, ки аъзогии иттиҳодияҳои ҷамъиятиро надошта, мақсади якҷоя ҳал намудани масъалаҳои гуногуни иҷтимоӣ, ки дар байни шаҳрвандон оид ба ҷойи истиқомат, кор ё таҳсил, хусусияти қонеъ кардани талаботи гурӯҳи номуайяни шахсон, ки манфиатҳои онҳо бо мақсади комёбиҳои оинномавӣ ва воқеӣ гардонидани барномаи мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ мебошад.

Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ бо хоҳиши шаҳрвандоне ташкил карда мешавад, ки ҳавасманди ҳалли ҳамин гуна масъалаҳо ҳастанд ва онҳо фаъолияти худро дар асоси худидоракунӣ, мувофиқи низомномае, ки дар ҷамъомади муассисон қабул кардаанд, ба пеш мебаранд. Мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ аз болои худ мақомоти болоӣ ё

ташкилоти дигар надорад. Дар ҳолате, ки агар мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ ба қайди давлатӣ гирифта шавад вай ҳуқуқ ва уҳдадориҳои субъективии шахси ҳуқуқиро пайдо намуда, мувофиқи низомнома (оиннома) фаъолият менамояд.

Шаклҳои ташкилии мақомоти ҳудфаъолияти ҷамъиятӣ ин шӯро ва кумитаи маҳаллаҳо, комплексҳои манзилӣ, биноҳо, кӯчаҳо, қишлоқ ва деҳаҳо, ҷамъомади одамон ва ғайра ба ҳисоб меравад, ки шаклҳои ташкилии он бевосита аз низоми давлати демократӣ бар меоянд.

Корҳои тарбиявиро дар байни ҷавонон шӯроҳои ҳамкорӣ дар оила ва мактаб, кумитаҳои волидайн, шӯрои собиқадорони ҷанг ва меҳнат, ҷамъияти тарбиявии ноболиғон ва ғайраҳо ба амал мебароранд. Ин ташаккулёбӣ аз намояндагии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон бармеояд.

Салоҳияти мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ ва дигар ташкилоти ҷамъиятӣ мувофиқи Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот (ҷамоатҳо)», низомномаи мақомоти ҳудфаъолияти ҷамъиятӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор ба танзим даровarda мешаванд.

Ташкили ҳамкории МКД бо ташкилоти ҷамъиятӣ бо мақсади ҳалли вазифаҳои якҷоя дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ ба роҳ монда мешавад. Ҳамкории лозимӣ боиси афзудани шаклҳои ташкилии иштироки шаҳрвандон дар ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ мегардад, ки ин яке аз самтҳои афзалиятноки ислоҳоти милитсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Ҳамкории МКД бо ташкилотҳои ҷамъиятие, ки дар ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ иштирок менамоянд, шаклҳои зерин дорад:

1. Мубодилаи ахборот дар бораи ҳолати тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд. Ин ахборот барои муайян кардани вазифаҳои муҳим оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, банақшагирии кор, болоравии самараи кор ва баҳодиҳии дастовардҳои охирин зарур мебошад. Ҳаҷм ва мазмуни ахборотеро, ки МКД ба ташкилоти ҷамъиятӣ таъмин менамояд, сардори дахлдори мақомоти корҳои дохилӣ муайян менамояд.

2. Банақшагирии якҷоя ва баамалбарории чорабиниҳо оид ба таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд, огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо.

3. Аз тарафи МКД ёрӣ расонидан ба ташкилоти ҷамъиятӣ оид ба иҷрои вазифаҳои ба дӯши онҳо гузошташуда дар соҳаи ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ.

4. Аз ҷониби корманди МКД омӯзонидани аъзоёни ташкилоти ҷамъиятӣ оид ба усул ва шаклҳои огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, ёрии методӣ, банақшагирии кор.

5. Аз тарафи МКД ирсол намудани маводи ҳуқуқвайронкуниҳо ба ташкилоти ҷамъиятӣ барои баррасӣ ва қабули чораҳои мувофиқи таъсиррасонии ҷамъиятӣ нисбати ҳуқуқвайронкунанда.

6. Аз тарафи ташкилоти ҷамъиятӣ ирсол намудани маводи ҳуқуқвайронкуниҳо барои баррасӣ ба МКД.

7. Ҳамкории шаҳрвандон бо МКД дар ҳифзи тартиботи ҳуқуқӣ дар асоси шартнома аз ҳисоби воситаҳои МКД.

Фаъолияти Шӯроҳои ҷамъиятии назди МКД. Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии То-

ҷикистон ва Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия шаклҳои ташкилӣ-ҳуқуқии муҳимми иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба ҳисоб мераванд, ки дар асоси талаботи Барнома ва Стратегияи ислоҳоти (рушди) милитсия таъсис дода шуда, фаъолият менамоянд.

Аз ин лиҳоз, гуфтан мумкин аст, ки айни замон дар назди ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ду Шӯроҳои ҷамъиятӣ фаъолият менамоянд:

1. Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия.

2. Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ.

Агар Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 11-уми ноябри соли 2014, таҳти № 841 тасдиқ шуда бошад, пас Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқи Низомномаи «Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия» аз 10-уми июни соли 2017, таҳти № 256 тасдиқ гардидааст.

Бинобар ин, мо аввал Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсияро ҷилавгирӣ карда, сипас Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятиро мавриди омӯзиш қарор медиҳем[1].

Ҳамин тавр, Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди ВКД Ҷумҳурии

[1] Ҳайдарзода М.П. Ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ бо шаҳрвандон: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 26.

Тоҷикистон мақомоти ҷамъиятии машваратӣ-мушоҳидавӣ буда, бо мақсади ташкил ва таъмин намудани иштироки мустақим ва ғайримустақими шаҳрвандон дар ҷараёниислоҳоти милитсия созмон дода шуда, доир ба ин мавзӯъ назардошту пешниҳоди аҳли ҷомеа ва шаҳрвандони алоҳидаро ҷиҳати татбиқунонӣ ва ташаккули сиёсати давлатӣ вобаста ба ҳамкории милитсия бо ҷомеаро ба маълумоти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон расонидан ва ба инобат гирифтани афкори ҷамъиятӣ, инчунин назорати ҷамъиятӣ аз рафти ислоҳоти милитсия, таъсис дода шудааст.

Вазифаҳои Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия инҳоянд:

1) ҷалби шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҷиҳати иштирок дар амалисозии сиёсати давлатӣ, дар соҳаи пешгирии қонуншиканиҳо;

2) омода намудани мавқеи фаъоли шаҳрвандӣ дар ҷомеа, ҷиҳати мусоидат намудан ба МКД дар пешгирӣ ва ошкор кардани ҷинояту ҳуқуқвайронкуниҳо;

3) баланд бардоштани боварии аҳолӣ ба низоми ҳифзи ҳуқуқи давлат, наздик намудани милитсия бо аҳолӣ, тақвияти мақоми иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва васоити ахбори омма оид ба минбаъд мустаҳкам намудани давлати ҳуқуқбунёд;

4) таъмини иштироки мустақим ва ғайримустақими шаҳрвандон дар муҳокимаҳо ва амалӣ намудани механизмҳои гуногуне, ки дар ҳама марҳилаҳои ислоҳоти милитсия мубоҳисаи ошкоро ва оммавиро фарогир бошад;

5) расонидани кумакҳои машваратӣ, методӣ ва дигар намуди дастгириҳо ба фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ;

6) бо мақсади холисона ва ҳамаҷониба пешкаш намудани ахборот ба аҳолӣ оид ба масъалаҳои муҳимми фаъолияти МКД, ҷалб намудани намояндагони васоити ахбори омма;

7) таҳияи пешниҳодҳо барои ҳалли масоили ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ равонашуда ва амалисозии чорабиниҳои муштарак;

8) омода намудани ченакҳои баҳогузории пешакӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳо доир ба мукаммалгардонии фаъолияти милитсия, ки аз ташкилотҳои ҷамъиятӣ ворид шудаанд;

9) таъмини иштирок ва фаъолияти ду намояндаи ҷомеаи шаҳрвандӣ, ки дорои маълумоти олии ҳуқуқшиносӣ мебошанд, дар ҳайати Комиссияи махсуси назди Сарнозири Вазорат;

10) бо тартиби муайяннамудаи ВКД иштирок намудан дар имтиҳоноти қабули номзадҳо ба курсантӣ ва шунавандагони муассисаҳои таълимии Вазорат, инчунин имтиҳоноти сессиявии онҳо;

11) ҷиҳати холисона ва ҳаматарафа баҳогузорӣ намудани шахсони барои хизмат ба мақомоти милитсия қабулшаванда иштирок дар кори комиссияҳои аттестатсионии Вазорат ва раёсатҳои корҳои дохилӣ, ки тартиби онро Вазири корҳои дохилӣ муайян мекунад;

12) таҳияи барномаҳо, консепсияҳо ва пешниҳодҳое, ки ба таъмини волояти қонун, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон, устувор намудани давлати ҳуқуқбунёд ва демократӣ дар Тоҷикистон, равона шудаанд.

Дар баробари вазифаҳои иброзшуда Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия боз дорои як қатор ҳуқуқҳо, аз ҷумла, оид ба ислоҳот ва такмилдиҳии фаъолияти милитсия, баланд бардоштани нақши МКД дар суботи сиёсати дохилӣ, ризояти ҷамъиятӣ, такмил додани механизми ҳамкорӣ байни мақомоти давлатӣ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар самти мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо таклифҳо пешниҳод мекунад; дар чорабиниҳои муштарак ва дигар амалҳо оид ба ислоҳоти милитсия иштирок намуда,

шахсони дахлдорро дар ҷаласаҳои Шӯрои ҷамъиятӣ даъват менамояд; дар санҷишҳои бевосита ва такрории қонуншиканиҳои шаҳрвандон ва кормандони МКД иштирок намуда, тавсияҳо пешниҳод мекунад ва ғайра[1].

Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия мақомоти ҷамъиятии машваратӣ-мушоҳидавӣ буда, бо мақсади ташкил ва таъмин намудани иштироки мустақим ва ғайримустақими шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ созмон дода мешавад.

Вазифаҳои Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ аз инҳо иборат аст:

1) ҷалби шаҳрвандон ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ барои иштирок дар амалисозии сиёсати давлатӣ дар соҳаи пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳо;

2) омода намудани мавқеи фаъоли шаҳрвандӣ дар ҷомеа ҷиҳати мусоидат намудан ба мақомоти милитсия дар пешгирӣ ва ошкор кардани ҷинояту ҳуқуқвайронкуниҳо;

3) баланд бардоштани боварии аҳолӣ ба низоми ҳифзи ҳуқуқ, наздик намудани мақомоти милитсия бо аҳолӣ, тақвият додан ба фаъолияти мақоми иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва васоити ахбори омма оид ба боз ҳам мустаҳкам намудани заминаҳои давлати ҳуқуқбунёд;

4) таъмини иштироки мустақим ва ғайримустақими шаҳрвандон дар муҳокимаҳо ва амалӣ намудани механизмҳои гуногуне, ки дар ҷараёни ҳифз ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, пешгирӣ ва

---

[1] Низомномаи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба фармони ВКД аз 11-уми ноябри соли 2014, таҳти № 841 тасдиқ шудааст.

ошкоркунии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкунӣ мубоҳисаи ошкоро ва оммавиро фарогир бошад;

5) расонидани кумакҳои машваратӣ, методӣ ва дигар намуди дастгириҳо ба фаъолияти мақомоти милитсия;

6) дар якҷоягӣ бо кормандони мақомоти милитсия, хусусан бахшҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, нозирони минтақавӣ ва кормандони воҳидҳои пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон, ҷиҳати раванди демократикунонии ҷомеа, ислоҳоти милитсия, пешгирии ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳо, баланд бардоштани маърифатнокии аҳолӣ, пешгирии зуҳуроти ҳаракатҳо ва ҳизбҳои экстремистии динӣ, хатарнокии онҳо барои ҷомеа ва давлат, рафторҳои бадахлоқона ва кирдорҳои ношоиста, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар муассисаҳои таълимии олӣ ва миёна, корхона, муассиса ва ташкилотҳо новобаста аз шакли моликияташон дар байни аҳолӣ, дар ҷойҳои истиқомат кор ва таҳсилашон вохӯриҳо баргузор намояд;

7) бо мақсади боз ҳам тақвият бахшидани ҳамкорӣ бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ, раисони ҷамоатҳо, маҳаллаҳо, шӯроҳои занон, ҷавонон, собиқадорони ҷангу меҳнат оид ба масъалаҳои таъмини сулҳу субот, ваҳдати миллӣ, амният, ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ ва аҳолӣ барои ҳамкорӣ бо мақомоти милитсия ва иштирок дар ташкилу гузаронидани маъракаҳои муҳимми сиёсӣ, фарҳангӣ, варзишӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд ва пешгирии ҳодисаҳои фавқулода ва амалҳои экстремистиву террористӣ чораҳо андешад;

8) вобаста ба масъалаи ҷорӣ намудани шаклҳо ва усулҳои самарабахши фаъолияти якҷояи ҷомеаи шаҳрвандӣ, аҳолӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва динӣ бо мақомоти милит-

сия, тавсия, хулоса ва таклифу пешниҳодҳо омода намуда, дар амалисозии онҳо ширкат намояд;

9) бо назардошти таҳаввулоти ҷаҳонишавии ғояҳои ҳизбу ҳаракатҳои динии раванди экстремистидошта, терроризм, қатлу куштор, ки барои ҷомеаи ҷаҳонӣ ва ҷомеаи шаҳрвандии Тоҷикистон хатар ва таҳдиди ҷиддӣ доранд, бо иттиҳодияҳои динӣ робитаҳои хуби корӣ ба роҳ монда, ҷиҳати пешгирии паҳншавии ҳизбу ҳаракатҳои бегона ва манъгардида, инчунин шомил шудани ҷавонон ба ин равияҳо, таълимоти ғайриқонунии динии наврасон, ҷалби онҳо бо гурӯҳҳои экстримистиву террористӣ, дар якҷоягӣ бо нозирони минтақавӣ, нозирони пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон, нозирони Бозрасии давлатии автомобилӣ ва бахшҳои оперативии мақомоти милитсия ва дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ бо аҳолӣ дар шакли пешгирии умумӣ ва инфиродӣ корҳои фаҳмондадиҳӣ, ташвиқоту тарғиботӣ ва пешгирикунӣ гузаронанд;

10) таҳияи пешниҳодҳо барои ҳалли масоили ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ равонашуда ва амалисозии чорабиниҳои муштарак;

11) омода намудани ченакҳои баҳогузории пешакӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳо доир ба мукаммалгардонии фаъолияти милитсия, ки аз ҷомеаи шаҳрвандӣ ворид шудаанд;

12) иштирок дар таҳияи барнома, нақша ва пешниҳодҳое, ки ба таъмини волоияти қонун, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, устувор намудани давлати ҳуқуқбунёд, демократӣ, дунявӣ ва ягона дар Тоҷикистон равона шудаанд;

13) ҳангоми аз шаҳрвандон дастрас намудани маълумот оид ба ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии содиршуда, ҷойи пинҳоншавии ҷинояткорони дар ҷустуҷӯ қарордошта, шахсони бедомунишон гумшуда, ҷасадҳои дарёфтшудаи шахсияташон номаълум ва ашхоси тартиботи

ҷамъиятиро дағалона вайронкарда ба мақомоти милитсия хабар диҳад;

14) барои баланд бардоштани савияи дониши ҳуқуқӣ, маърифатнокӣ, ҷаҳонбинӣ, маҳорати касбӣ ва омодагии сиёсии кормандони мақомоти милитсия ва ҷомеаи шаҳрвандӣ чораҳо андешад;

15) ҷиҳати риоя ва татбиқ намудани қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо» ва «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбия фарзанд» ба мақомоти милитсия мусоидат намуда, дар ин бобат таклифу дархостҳо пешниҳод намояд.

Дар баробари вазифаҳои иброзшуда Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ боз дорои ҳуқуқҳои зерин мебошад: оид ба гузаронидани корҳои пешгирӣ ва тарғиботиву ташвиқотӣ, инчунин, баланд бардоштани нақши мақомоти милитсия дар суботи сиёсати дохилӣ, ризоияти ҷамъиятӣ ва тақвият бахшидан ба мақоми иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки ба демократикунонии ҷомеа равона шудаанд ва такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти муқовимат бо ҷинояткорӣ таклифҳо пешниҳод мекунад; оид ба ҳамкорӣ дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо, бо дархосту таклифҳо муроҷиат менамояд; дар чорабиниҳои муштарак оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ иштирок мекунад; барои ҳавасманд гардонидани фаълони ҷомеаи шаҳрвандӣ ва аҳолӣ ба шахсони дахлдор дархост пешниҳод мекунад ва ғайра[1].

Дастёрони ихтиёрӣ. Таъсис ва фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ шакли дастаҷамъонаи иштироки шаҳрвандон дар

[1] Низомнома Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия, бо Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10-уми июни соли 2017, таҳти № 256 тасдиқ шудааст.

таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ба ҳисоб меравад.

Дастёрони ихтиёрӣ оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар ноҳияҳо, шаҳрҳо ва дигар нуқтаҳои аҳолинишин созмон дода мешаванд. Тартиби ташкил ва фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ, вазифа ва уҳдадории онҳо, таъминоти моддӣ-техникӣ, инчунин роҳбарии онҳо мувофиқи Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3-юми ноябри соли 2010, таҳти № 814 бо замима оид ба тасдиқ намудани «Дастурамал оид ба вазифаҳои функсионалии сардорони ситодҳо, командирони дастёрони ихтиёрӣ ва назорати кору фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ» ба роҳ монда мешавад.

Мақомоти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва шахсони мансабдор ҳамаҷониба ба дастёрони ихтиёрӣ ҳамкорӣ намуда, кумаки ҳудро мерасонанд. Дар вақти гузаронидани чорабиниҳои якҷояи мақомоти корҳои дохилӣ ва дастёрони ихтиёрӣ оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъияӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо роҳбарии корро шахси мансабдори мақомоти корҳои дохилӣ ба зимма мегирад.

Вазифа ва уҳдадориҳои дастёрони ихтиёрӣ инҳо мебошанд:

– дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаҳо, майдонҳо, боғҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ иштирок мекунанд;

– кумаки бевоситаи худро баҳри мустаҳкам намудани тартиботи ҳуқуқӣ ба МКД, прокуратура, суд ва мақомоти адлия мерасонанд;

– дар муқовимат бар зидди авбошӣ, мастӣ, дуздии моликият ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо иштирок менамоянд;

– дар баамалбарории корҳои тарбиявӣ байни коллективҳои меҳнатӣ ва аҳолӣ иштирок намуда, назорати риояи қоидаҳои зиндагонии умумӣ ва огоҳкунии кирдорҳои зиддиҷамъиятиро ба амал мебароранд;

– дар муқовимат бар зидди беназоратии кӯдакон ва ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ширкат меварзанд;

– дар таъмини бехатарии ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва қоидаҳои бехатарии ҳаракат иштирок менамоянд;

– чораҳоро оид ба кумаки зарурӣ нисбати шахсоне, ки ҷабрдидаи ҳолатҳои фавқулода ё дигар ҳуқуқвайронкуниҳо мебошанд ба амал мебароранд;

– дар наҷотдиҳии одамон ва моликияти онҳо ҳангоми ба амал омадани ҳодисаҳои табиӣ ва дигар ҳолатҳои фавқулода иштирок менамоянд;

– дар баамалбарории чорабиниҳо оид ба ҳифзи боигариҳои табиӣ иштирок намуда, дар ин самт бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳо муқовимат мебаранд ва ғайра[1].

Бо мақсади таъмини иҷрои вазифа ва уҳдадориҳои худ ба дастёрони ихтиёрӣ чунин ҳуқуқҳо дода шудааст:

– аз шаҳрвандон риояи тартиботи муқаррарнамудаи ҷамъиятӣ ва қатъ намудани ҳуқуқвайронкуниҳоро талаб намояд;

– аз ҳуқуқвайронкунанда пешниҳод кардани ҳуҷҷате, ки шахсияташро муайян мекунад талаб намояд;

– дар ҳолати набудани корманди милитсия ё ин ки дигар шахси ваколатдор метавонад, ки протоколро нисбати шахсе, ки тартиботи ҷамъиятиро барқасдона вайрон мекунад тартиб дода, онро ба сардори дастёрони ихтиёрӣ супорад;

– шахси ҳуқуқвайронкунандаро бо мақсади тартиб додани протокол, муайян намудани шахсияти он ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ба МКД ё ин ки ба бинои (ситоди) дастёрони ихтиёрӣ дастрас намояд, агар имконияти дар ҷойи ҳодиса тартиб додани протокол мавҷуд набошад ва дар чунин ҳолат

[1] Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми августи соли 2010, таҳти № 400 «Оид ба Низомномаи дружинаи ихтиёрӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон».

шахси дастгиршуда дар бинои (штаби) дастёрони ихтиёрӣ набояд зиёда аз 1 соат нигоҳ дошта шавад;

– олот ва ашёҳои содирнамоии ҳуқуқвайронкуние, ки аз ҳуқуқвайронкунанда мусодира карда шудааст бояд фавран ба мақомоти милитсия супорида шаванд.

Ҳамзамон, дастёрони ихтиёрӣ дорои дигар ҳуқуқҳое мебошанд, ки бо қонунгузорӣ пешбинӣ карда шудаанд.

Муқобилият ба фаъолияти қонунии дастёрони ихтиёрӣ, ки суиқасд ба ҳаёт, саломатӣ ва шаъну шарафи дастёрони ихтиёриро дар алоқамандӣ ба фаъолияти онҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ба вуҷуд меорад, мувофиқи қонун боиси ҷавобгарӣ мегардад.

Шакл ва усулҳои асосии фаъолияти дастёрони ихтиёрӣ инҳо мебошанд:

– посбонӣ кардан ва ҷойгир кардани дидбонгоҳҳо дар кӯчаҳо, майдонҳо, боғҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ;

– гузаронидани рейдҳо (тафтишҳои ногаҳонӣ) барои ошкор намудани ҳуқуқвайронкуниҳо ва шахсоне, ки онҳоро содир кардаанд;

– ба амал баровардани корҳои тарбиявии инфиродӣ бо шахсоне, ки ба ҳуқуқвайронкуниҳо роҳ медиҳанд;

– шарҳ додани қонунгузории гражданӣ ва қоидаҳои умумии зиндагонӣ;

– барасмиятдарории мавод оид ба ҳуқуқвайронкунандагон ва ирсол кардани онҳо ба мақомот ва ташкилотҳои ҷамъиятии дахлдор;

– нашри лавҳаҳои (газетаҳои деворӣ) ҳаҷвӣ ва суратгирӣ, истифодаи воситаи табъу нашр, радио ва телевизион бо мақсади пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъсиррасонӣ ба ҳуқуқвайронкунанда;

– муҳокима қардани рафтори ҳуқуқвайронкунанда дар ҷамъомади (маҷлиси) дастёрони ихтиёрӣ.

Низомнома дар бораи дастёрони ихтиёрӣ созмон додани дастёрони ихтиёрии махсус ё гурӯҳи махсусро дар ҳайати дастёрон бо мақсади ташкили кори самаранок оид ба муқовимат бо шакли алоҳидаи ҳуқуқвайронкуниҳо пешбинӣ менамояд. Чунин дастёрон ба монанди, дастаҳо ё гурӯҳҳо мумкин аст барои таъмини амнияти моликияти шаҳрвандон, нигоҳдории моликияти шахси ҳуқуқӣ, бехатарии ҳаракат дар роҳ ва ғайра созмон дода шаванд. Тахассуснокии дастёрон ба самараи кори онҳо оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат менамояд.

Роҳбарии дастёрони ихтиёриро сардори (командир) ситоди дастёрони ихтиёрӣ ба уҳда дорад, ки дар мувофиқа бо мақомоти ҳокимияти иҷроия ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешавад.

Барои баамалбарории корҳои ҳаррӯза ва идоракунии дастёрони ихтиёрӣ, ташкили ҳамкории онҳо бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва дигар мақомоти давлатӣ мумкин аст, ки дар дастгоҳи идоракунии ситоди дастёрон воҳидҳои кории хизматӣ муайян карда шавад. Нақшаи маоши вазифавӣ, ҳаҷм ва сарчашмаи маблағгузории дастгоҳи идоракунии дастёрони ихтиёриро мақомоти ҳокимияти иҷроия муайян мекунад.

Гурӯҳи «Авангард». Ин гурӯҳ дар кишвар ҳамчун гурӯҳи ҷавонони ватандӯст дар аввали соли 2015 таъсис ёфт ва фаъолияти амалияшро санаи 20-уми апрели соли 2015, баъди мулоқоти донишҷӯёни макотиби олии пойтахт бо Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, генерал-полковники милитсия Раҳимзода Рамазон Ҳамро дар мавзуи пайвастани ҷавонон ба ҳаракатҳои экстремистӣ оғоз кард.

Ҳадафи асосии таъсиси гурӯҳи «Авангард» аз ҳисоби ҷавонону донишҷӯёни лаёқатманд ин пеш аз ҳама бо ёрии онҳо бурдани тарғибу ташвиқот дар мавриди эҳтиром гузоштан ба рукнҳои давлатдорӣ, хусусиятҳои хосси мазҳаби

Имоми Аъзам, пешгирии ақидаҳои экстремистию террористӣ, тақлид ба фарҳанги бегона ва арҷгузорӣ ба арзишҳои миллӣ мебошад. Бағайр аз ин, дар кишварамон ислоҳоти милитсия ҷараён дорад ва яке аз мақсадҳои асосии дигари ин раванд - таҳким бахшидани робитаи доимӣ бо ҷомеа, хусусан, бо ҷавонони лаёқатманд мебошад.

Номгузорӣ шудани гурӯҳи «Авангард» беасос набуда, он дорои маънои бахуд хос мебошад. Яъне, истилоҳи «Авангард», аз забони фаронсавӣ гирифта шуда, маънояш «пешоҳанг», «пешсаф» будан дар ин ё он кор мебошад[1]. Айни замон «Авангард»-ро ҳамчун созмони мустақили ватандӯстон, ки барои тарбияи ҷавонон дар руҳияи ватандӯстӣ ва ҳушёрии сиёсӣ таъсис ёфтааст, меноманд.

Гурӯҳи «Авангард» ташкилоти оммавӣ буда, рӯйхати мушаххаси аъзоёнро надорад. Шахсони дар он аъзо буда ба таври ихтиёрӣ ва бе музд фаъолият менамоянд. Довталабоне, ки хоҳиши аъзо шудан ба ин созмонро доранд ба ВКД ариза, нусхаи шиноснома, маълумот дар бораи худ, тавсифнома ва ду акси худро пешниҳод менамоянд.

Вазифаи муқаддаси ҳар як аъзои ин гурӯҳи ихтиёрӣ аз баланд бардоштани нақши ҷавонон дар ҷомеа ва истифодаи мақсадноки ин нерӯи бузург дар таҳкими давлатдорӣ, афзун намудани ҳисси ватандӯстию меҳанпарварӣ, арҷгузорӣ ба арзишҳи миллӣ ва пешгирии шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои мамнуъ иборат мебошад[2].

---

[1] Ниг.: Сомонаи расмии гурӯҳи ҷавонони «Пешоҳанг» // [Манбаи электроӣ] - Реҷави воридшавӣ: http://tja.tj/index.php/tj/home (санаи муроҷиат: 25.12.2022 с.)

[2] Ниг.: Ҳайдарзода М.П. Ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ бо шаҳрвандон: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 62-67.

Бо назардошти андешаҳои иброзшуда ба хулосае омадан мумкин аст, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон шакли инфиродӣ ва дастаҷамъии иштироки шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҳам дар шакли барасмиятдаровардашудаи ҳамкорӣ ва ҳам бе барасмиятдарорӣ муайян менамояд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии иштироки шаҳрвандонро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ кадом санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ташкил менамоянд?

2. Тарзҳои иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ кадомҳоянд?

3. Фарқи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия аз Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятиро пешниҳод кунед.

4. Оид ба вазифа ва ҳуқуқҳои Шӯроҳои ҷамъиятии назди МКД маълумот диҳед.

5. Дар хусуси иштироки иттиҳодияҳои (ташкилотҳои) ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ маълумоти зарурӣ диҳед.

6. Дастёрони ихтиёрӣ бо кадом тарз ташкил карда мешаванд ва дорои кадом ҳуқуқу уҳдадориҳо мебошанд?

7. Шакл ва усулҳои асосии фаъолияти дастёрони ихтиёриро пешниҳод кунед.

8. Оид ба кормандони ғайриштатии милитсия дар амалӣ намудани вазифа ва функсияҳои МКД маълумот диҳед.

9. Оид ба ҳавасмандгардонӣ ва ҷазодиҳии кормандони ғайриштатӣ маълумот диҳед.

10. Мафҳум, мақсад ва вазифаҳои гурӯҳи «Авангард»-ро пешниҳод кунед.

Боби 18.
ҲАМКОРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ (МИЛИТСИЯ) БО КОЛЛЕКТИВҲОИ МЕҲНАТӢ, АҲОЛӢ ВА ВАСОИТИ АХБОРИ ОММА ДАР ТАЪМИН НАМУДАНИ ТАРТИБОТИ ҲУҚУҚӢ

Дар тамоми ҷаҳон эътироф гардидааст, ки милитсия дар танҳоӣ қобилияти муқовимат бурдан бар зидди ҷинояткориро надорад. Бинобар ин зарур аст, ки ҳар як корманди милитсия дар ин самт бо ҷомеа фаъолона ҳамкорӣ намояд. Корманди милитсия ҳамкориашро бо ҷомеа бояд тавре ба роҳ монад, ки халқ ӯро ҳамчун ҳимоятгари худ ва ӯ халқро ҳамчун ёрдамчии боэътимоди худ эътироф намояд.

Ҳамкории милитсия бо ҷомеа ин фаъолияти мутақобила ва ташаббускорона буда, бо мақсади ҳалли вазифаҳо вобаста ба дастрасии хизматрасонии милитсия ба ҷомеа, таъмини ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, пешгирӣ, ошкор намудан ва кушодани ҷиноят, дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ равона гардидааст[1].

Таҷрибаи чандинсолаи мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нишон медиҳад, ки бо такя намудан ба ёрии коллективҳои меҳнатӣ, аҳолӣ ва васоити ахбори омма милитсия метавонад, ки дар таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ ба натиҷаҳои назаррас ноил гардад.

Бо назардошти ин, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар маҷлиси ботантана ба муносибати

---

[1] Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Роҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа / зери таҳрири сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.ҳ., дотсент, генерал-майори милитсия Шарифзода Ф.Р. – Душанбе: «ЭР-граф», 2020. – С. 8.

рӯзи милитсияи тоҷик, санаи 10-уми ноябри соли 2012 қайд намудаанд, ки «Маҳаки асосии ислоҳоти милитсияро бояд ҳамкории зичи мақомот бо ҷомеа ташкил намуда, дар раванди пешбурди фаъолият зимни пешгирии ҷинояткорӣ ва муқовимат бо он бояд аз имкониятҳои аҳли ҷомеа ва ниҳодҳои ҷамъиятӣ васеъ истифода намуд»[1].

Кормандони милитсия дар коллективҳои меҳнатӣ ва дар байни аҳолӣ фаъолияти машваратӣ-ахборотиро мегузаронанд. Баамалбарории фаъолияти машваратӣ-ахборотиро аз ҷониби кормандони милитсия қонун ва дигар санадҳои меъёрие, ки танзимкунандаи тартиботи ҳуқуқӣ, амнияти шахсӣ ва ҷамъиятӣ, ҳифзи моликият ва ғайра мебошанд, пешбинӣ намудаанд. Кормандони милитсия аҳолиро аз ҳолати тартиботи ҳуқуқӣ дар шаҳр ва ҷойҳои аҳолинишин хабардор мекунанд.

Дар раванди ҳамкории милитсия бо ҷомеа ду ҷанбаи муҳиме, ки ҳадафҳои стратегии ислоҳоти милитсияро ташкил менамоянд, ошкор мегардад:

1) Баланд бардоштани донишҳои ҳуқуқии корманди милитсия ва маърифати ҳуқуқии аҳолӣ.

2) Хизматрасонии сатҳи баланди милитсия ба ҷомеа.

Ҳамкории МКД-ро бо коллективҳои меҳнатӣ ва аҳолӣ дар самтҳои зерин тасниф кардан мумкин аст:

а) хизматчиёни дидбонию пайраҳадории милитсия дар рафти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаҳо, боғҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ, инчунин дар гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ;

б) хизмати БДА бо коллективҳои меҳнатии ташкилоти нақлиётӣ дар таъмин намудани бехатарии ҳаракат дар роҳ;

[1] Суханронӣ дар маҷлиси ботантана ба муносибати Рӯзи милитсияи тоҷик. 11-уми ноябри соли 2012, ш. Душанбе // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://www.president.tj/node/3736 (санаи воридшавӣ: 04.02.2022).

в) нозирони минтақавии милитсия бо коллективҳои меҳнатии корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳо ва аҳолӣ дар масъалаи пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар ҷойҳои хизматрасонии онҳо ва дар доираи имконият расонидани ёрии ҳуқуқӣ ба онҳо;

г) кормандони хизмати иҷозатномадиҳӣ-литсензионӣ бо коллективҳо, инчунин муассисаҳое, ки дар фаъолияти хоҷагидории худ объектҳои низоми иҷозатдиҳиро истифода мебаранд;

д) ҷузъу томҳои хизмати муҳофизаи МКД бо коллективи меҳнатии объектҳое, ки онҳо муҳофизат менамоянд;

е) дигар кормандони милитсия (таҳқиқбаранда ва муфаттишон) бо коллективҳои меҳнатӣ ва аҳолӣ дар вақти гузаронидани амалҳои мурофиавии таҳқиқ ва тафтиш.

Аҳаммияти муҳимми ташкили ҳамкорӣ бо коллективҳои меҳнатӣ ва аҳолӣ дар алоқаи мустаҳками МКД бо онҳо дида мешавад. Бо ҳамин мақсад чорабиниҳои хусусияти огоҳонӣ ва пешгиридошта бо ҷалби шаҳрвандон ташкил ва гузаронида мешаванд.

Аҳолӣ аз ҳолати тартиботи ҷамъиятӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноятҳои содиршуда хабардор карда мешавад. Роҳбарони МКД, нозирони минтақавӣ ва дигар кормандони милитсия аз рафти кори худ ба коллективҳои меҳнатӣ ва аҳолие, ки дар минтақаи ҷойи кори онҳо истиқомат мекунанд, ҳисобот медиҳанд.

МКД бо таври хаттӣ, шифоҳӣ (бо воситаи радио ва телевизион) ба аҳолии шаҳр ва ноҳия, ё ин ки ба категорияи мушаххаси шаҳрвандон, ки тарбияи ноболиғонро бар уҳда доранд муроҷиат менамояд. Бо муроҷиати худ аз онҳо хоҳиш менамояд, ки дар ҷорӣ намудани тартиботи ҳуқуқӣ дар шаҳр, ноҳия ё минтақаи дахлдор ба онҳо кумак намоянд. Дар муроҷиатҳо пешниҳод оид ба аз ҳисоби истиқо-

маткунандагони ин ё он биноҳо ташкили муҳофизони тартибот дар роҳравҳои биноҳо, саҳни ҳавлиҳо дар вақти шабонарӯзӣ инчунин, огоҳонӣ ва пешгирӣ намудани амалҳои зиддиҳуқуқии дуздии воситаҳои нақлиёт ва пешгирии дигар ҷиноятҳо, ирсол карда мешавад. Кормандони милитсия ба шаҳрвандон рақамҳои телефоне медиҳанд, ки тавассути он мумкин аст ахборотҳои зарурии шабонарӯзӣ дар бораи амалҳои зиддиҳуқуқӣ ба милитсия пешниҳод карда шавад.

Бисёри ҳолатҳо милитсия ба аҳолӣ барои ёрӣ расонидан дар ҷустуҷӯи ҷинояткорон, дарёфти шоҳидон, далелҳо оид ба парванда, муайян намудани шахсияти ҷасади ношинос, ҷустуҷӯи кӯдакони дуздидашуда, инчунин дарёфти маълумоте, ки барои муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ муфид мебошанд, муроҷиат менамояд.

Ҳамкории милитсия бо ҷомеа барои ҳалли масъалаҳои зерин мусоидат менамояд:

– таъмини шаффофияти фаъолияти милитсия;

– иштироки фаъоли ҷомеа дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– афзоиши боварии аҳолӣ ба фаъолияти милитсия;

– дар шуури ҷомеа ташаккул ёфтани симои нави корманди милитсия;

– коҳиши амалҳои коррупсионӣ дар фаъолияти милитсия;

– баланд гардидани обрӯю эътибори корманди милитсия дар байни аҳолӣ;

– мусоидати фаъоли ҷомеа дар пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;

– ба роҳ мондани назорат ва таҳқиқоти (мониторинги) ҷамъиятии фаъолияти милитсия;

– ба амал баровардани экспертизаи ҷамъиятии санадҳои меъёрии ҳуқуқии ВКД;

– пурзӯр намудани кор дар самти ошкор кардани сабабу омилҳои ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;

– коҳиш ёфтани сатҳи ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;

– баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии аҳолӣ[1].

Нигоҳ доштани алоқа бо васоити ахбори омма. Яке аз шартҳои муҳим дар иҷрои бомуваффақи вазифа ва функсияҳое, ки ба дӯши милитсия вогузор шудааст, ин нигоҳ доштани алоқа бо васоити ахбори омма мебошад.

Ҳамкорӣ бо рӯзноманигорон ва дигар намояндагони васоити ахбори омма (гузаронидани мусоҳиба, шиносоӣ бо маводе, ки бо ҷалб кардани намояндагони матбуот ба даст оварда шудаанд) имконияти ҷамъоварии ахбороти заруриро зиёд мегардонад.

Дар масъалаҳои нисбатан муҳим ва мубрами фаъолияти мақомоти корҳои дохила пресс-конференсияҳо, брифингҳо, пресс-релизҳо, мулоқотҳо, вохӯрии намояндаҳои матбуот бо роҳбарони МКД ва роҳбарони ҷузъу томҳои мақомот гузаронида мешавад.

Пресс-конференсия – ин мусоҳибаи роҳбарони МКД ва сохторҳои хизматии он бо намояндагони васоити ахбори омма оид ба масъалаҳое, ки ифодакунандаи манфиатҳои муҳимми ҷамъиятӣ ва сабаби воқеаҳои муҳим мебошад. Аз рӯйи қоида, дар чунин намуди чорабинӣ ба суолҳои хабарнигорон ё намояндагони онҳо роҳбарони МКД ё ин ки шахсони мансабдори он ҷавоб мегардонанд.

---

[1] Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Роҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа / зери таҳрири сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.ҳ., дотсент, генерал-майори милитсия Шарифзода Ф.Р. – Душанбе: «ЭР-граф», 2020. – С. 7.

Брифинг – ин ҷамъомади кӯтоҳ бо намояндагони васоити ахбори омма, ки дар худ мавқеи роҳбарони МКД - ро оид ба масъалаҳои манфиатноки ҷамъиятӣ, додани маълумот оид ба ҳодисаи дар вақти муайян бавуҷудомада, корҳои мушаххаси мақомот, андешаҳо доири мушкилотҳои ҷойдошта, ки ҳалли худро талаб мекунанд, ифода менамояд.

Пресс-релиз – ин варақаи махсусе мебошад, ки МКД барои кормандони васоити ахбори омма тайёр менамояд. Одатан дар он ахборот маълумот дар бораи ягон ҳодисаи аҳаммияти ҷамъиятидошта, мушкилотҳои асосии минтақавӣ ва сабабу омилҳои ба он мусоидаткунанда ва ғайра сабт карда мешаванд.

Кормандони МКД дар назди рӯзноманигорон ва намояндагони васоити ахбори омма дар радио, телевизион баромад намуда, машваратҳои нашриявии хешро оид ба иҷрои вазифаҳои хизматӣ дар самти муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар матбуоти даврӣ нашр менамоянд.

Ҳамкории МКД бо вакилон, намояндагони ҳизбҳои сиёсӣ, ҳаракатҳо, иттиҳодияҳои динӣ ва ғайра ба мустаҳкам намудани тартиботи ҳуқуқӣ мусоидат менамояд.

Таҷриба нишон медиҳад, ки ба шаклҳои аз ҳама зиёд паҳншудаи ҳамкории милитсия бо намояндагон ва сарварони иттиҳодияҳои муқаррарӣ инҳо дохил мешаванд:

– нигоҳ доштани муносибатҳои доимӣ бо роҳбарон ва сарварони иттиҳодияҳои муқаррарӣ (иттиҳодияҳои динӣ, ҳамватанони бурунмарзӣ ва ғайра), баҳри таъмини шароити мувофиқ оид ба дур сохтани низоъҳои байни миллатҳо тавассути баромад дар васоити ахбори омма;

– иштироки намояндагони МКД дар ҷамъомадҳо, конференсияҳо, намоишҳо ва дигар чорабиниҳое, ки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ба амал мебароранд;

– табодули ахборот бо вакилон, сарварони ҳаракатҳои ҷамъиятӣ ва ташкилоти динӣ;

– мусоҳиба бо сарварони ҳизбҳо, ҳаракатҳо, ҳамватанони бурунмарзӣ оид ба масъалаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар маҳалҳои аҳолинишине, ки МКД хизмат мерасонад, инчунин бо мақсади муайян кардани фикру андешаҳои ҷамъият дар бораи кори МКД.

Милитсия ҷиҳати босамар ба амал баровардани фаъолияти худ бояд шаклҳои гуногуни ҳамкориро бо ҷомеа ба роҳ монад.

Шаклҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа ин намуди фаъолияте мебошад, ки аз ҷониби корманди милитсия барои босамар амалӣ гардонидани фаъолияти хизматии худ, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва бунёди ҷомеаи бехатар равона мегарданд.

Корманди милитсия ҷиҳати бомуваффақият амалӣ намудани уҳдадориҳои хизматии худ метавонад аз чунин шаклҳои ҳамкорӣ истифода барад:

1. Ҳамкории иттилоотонӣ (маълумотдиҳӣ).

Барои амалисозии ин шакли ҳамкорӣ корманди милитсия бояд корҳои зеринро анҷом диҳад:

– дар мувофиқа бо роҳбарият тавассути васоити ахбори омма ва рӯзномаву маҷалла оид ба натиҷаҳои фаъолияти МКД дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ахбор паҳн намояд;

– дар мувофиқа бо роҳбарият тавассути васоити ахбори омма ва рӯзномаву маҷалла ҷомеаро ҷиҳати ҳамкорӣ бо МКД даъват намояд;

– ҳангоми вохӯриҳо бо аҳолӣ оид ба ҳуқуқу вазифаҳои милитсия ва ҳуқуқу уҳдадориҳои шаҳрвандон маълумот диҳад;

– дар назди биноҳои маъмурии милитсия ва ҷойҳои ҷамъиятӣ лавҳаи иттилоотӣ ташкил намуда, дар он маълумоти заруриро оид ба ҳуқуқу вазифаҳои милитсия ва ҳуқуқу уҳдадориҳои шаҳрвандон дар самти таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва дигар иттилоот ҷойгир намояд.

2. Ҳамкории машваратӣ.

Барои амалисозии ин шакли ҳамкорӣ корманди милитсия бояд корҳои зеринро анҷом диҳад:

– оид ба масъалаҳои пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ, таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва тартиботи ҳуқуқӣ ба аъзоёни ҷомеа маслиҳатҳои ҳуқуқӣ диҳад;

– муҳиммияти ҳамкориро ба ҷомеа фаҳмонад;

– оид ба хавфу хатари амалҳои зиддиҳуқуқӣ ба ҷомеа маълумот пешниҳод намояд.

3. Ҳамкории методӣ.

Барои амалисозии ин шакли ҳамкорӣ корманди милитсия бояд корҳои зеринро ба анҷом расонад:

– барои ҷомеа варақаҳои иттилоотӣ бо ҷойгир намудани маълумот оид ба нуқтаи наздиктарини милитсия, рақами телефони боварии ВКД, РВКД, ШВКД, нозирони минтақавии милитсия, суроғаи сомонаи ВКД/РВКД-ро омода ва паҳн намояд;

– вобаста ба ҳамкорӣ воситаҳои аёнӣ, масалан, варақаҳо, нақшаҳои муштараки ҳамкорӣ, китобчаҳо ва ғайраро омода, нашр ва паҳн намояд.

4. Ҳамкории ташкилӣ.

Барои амалисозии ин шакли ҳамкорӣ корманди милитсия бояд корҳои зеринро анҷом диҳад:

– баргузор намудани нишастҳои якҷоя бо аҳли ҷамоатчигӣ;

– бо ҷалби шарикони рушд баргузор намудани чорабиниҳои омӯзишӣ, аз қабили мизи мудаввар, семинар, тренинг ва конфронсҳо[1].

Яке аз принсипҳои асосӣ ва усули дар амал татбиқ намудани ҳамкории милитсия бо аҳолӣ, коллективҳои меҳнатӣ ва васоити ахбори омма ин ҳисоботдиҳии милитсия дар назди ҷомеа мебошад. Он барои наздик шудани милитсия бо аҳолӣ, афзоиши эътимоди мардум ба милитсия, бо роҳи дастаҷамъона ошкор ва ҳал намудани мушкилоти мардум, муқовимат бар зидди ҷинояткориву ҳуқуқвайронкуниҳо, таъмини амнияти ва зиндагии арзандаи шаҳрвандон, баланд бардоштани обрӯй, мустаҳкам намудани мавқеъ ва нуфузи корманди милитсия дар ҷомеа мусоидат менамояд.

Муҳим ва ҳатмӣ будани ҳисоботдиҳии милитсия дар назди ҷомеа дар Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон аз 30-юми июни соли 2012, таҳти № 1291 «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия барои таъмин намудани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсеаи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ»[2] ва фармони Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти №10 б/з «Дар бораи фаъолияти

---

[1] Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Роҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа / зери таҳрири сардори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, н.и.ҳ., дотсент, генерал-майори милитсия Шарифзода Ф.Р. – Душанбе: «ЭР-граф», 2020. – С. 35-36.

[2] Ниг.: Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2012, № 1291 «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия дар таъмин тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсияи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ» // [Манбаи электронӣ] - Реҷаи воридшавӣ: https://www.vkd.tj/index.php/tj/sanad-o/farmon-oi-prezid enti-t/77-f-a-r-m-o-n.

нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» дарҷ гардидааст[1]. Дар асоси ин санадҳо кормандони милитсия, алалхусус, нозирони минтақавии милитсия уҳдадор гардидаанд, ки соле як маротиба дар ҷаласаҳои вакилони халқи ҷамоатҳои шаҳраку деҳот ва ҳар семоҳа дар назди аҳолӣ вобаста ба фаъолияти хизматиашон ҳисобот диҳанд.

Ҳисоботдиҳии милитсия ин дар давраи муайян натиҷагирӣ кардани ҳамаи самтҳои фаъолияти корманди милитсия дар назди аҳолӣ ба ҳисоб рафта, дар он масъалаҳои ҳалталаби минтақаи хизматӣ бо назардошти фикру андешаҳои аҳолии минтақа ба амал бароварда мешавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Шаклҳои ҳамкории МКД бо коллективҳои меҳнатӣ кадомҳоянд?

2. Ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ бо васоити ахбори омма дар чӣ зоҳир меёбад?

3. Чорабиниҳое, ки кормандони МКД тавассути васоити ахбори омма ба амал мебароранд, кадомҳоянд?

4. Ҳамкории МКД бо намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ (вакилон, намояндагони ҳизбҳои сиёсӣ, ҳаракатҳо, иттиҳодияҳои динӣ) дар кадом самтҳои фаъолият ба роҳ монда мешавад?

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти № 10 б/з оид ба тасдиқи «Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия» // [Манбаи электронӣ]. – Реҷаи воридшавӣ: https://mvd.tj/index.php/tj/khizmatrason/12579-obyazanno sti-uchastkovogo-inspektora-2.

5. Дар бораи пресс-конференсия, брифинг ва пресс-релиз маълумот диҳед.

6. Барои амалисозии ҳамкории иттилоотонӣ корманди милитсия бояд кадом корҳоро анҷом диҳад?

7. Ҳамкории машваратӣ бо кадом роҳҳо амалӣ карда мешавад?

8. Роҳҳои амалисозии шаклҳои ҳамкории методӣ ва ташкилиро номбар кунед.

9. Шаклҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа кадомҳоянд?

10. Ҳисоботдиҳии милитсия дар назди аҳолӣ чист ва он бо кадом тартиб амалӣ карда мешавад?

ҚИСМИ МАХСУС

ФАСЛИ VII
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ТАЪМИНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ

БОБИ 19.
МАФҲУМ (МОҲИЯТ), ВАЗИФА ВА АСОСҲОИ ТАШКИЛӢ-ҲУҚУҚИИ ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ТАЪМИНИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ

Дар шароити ноустувори ҷаҳони имрӯза, ки бо заиф шудани тартиботи ҳуқуқӣ ва ба вуҷуд омадани равандҳои дигари манфии иҷтимоӣ тавсиф мешавад, масъалаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ аз ҷумлаи раванди афзалиятноки таваҷҷуҳи мақомоти давлатӣ, олимону сиёсатмадорон, инчунин кормандони амалие, ки бо фаъолияти ҳифзи ҳуқуқ машғуланд, мебошад.

Таваҷҷуҳи олимону кормандони амалӣ ба масъалаи мазкур пеш аз ҳама ба он вобаста мебошад, ки яке аз унсурҳои муҳим ва ҳатмии ҳастии устувори ҳар як давлат – тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрвандон мебошад. Дар ин бобат дар низоми мақомоти таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД (минбаъд – РҲТҶ) мавқеи махсус дорад.

Тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳифзи он, ки РҲТҶ ба уҳда дорад, дар ҳама давру замон дар сохторҳои давлатдории

ҷаҳон моҳияти калон дошта, он дар ин самт саҳми асосиро мебозад[1].

Агар ба таърихи таъсисёбии он назар афканем, маълум мегардад, ки сохтори таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳар давру замон бо номҳои гуногун вале бо ҳадафи ягона амал мекард.

Дар кишвари мо таъсиси Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва сохтори маъмурии он ба ибтидои солҳои 30-юми асри гузашта бо ташкил гардидани Ҷумҳурии Шӯравии Сотсиалистии Тоҷикистон рост меояд. Аз даврони таъсисёбӣ то замони муосир сохтор ва номи Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ чандин маротиба тағйир ёфта бошад ҳам, вале мақсаду маром ва вазифаҳои он, яъне, ҳифзи тартибот, амнияти шаҳрвандон ва таъмини қонуният бе тағйир боқӣ мемонад. Солҳои 30-юм ва 50-юми асри гузашта номи он Хадамоти хизмати маъмурӣ номгузорӣ шуда, баъдтар унвони Шуъбаи хадамоти берунаро касб намуд.

Ҳамин тавр, ташаккули минбаъдаи фаъолияти хадамот ба солҳои 50-ум ва 60-уми асри XX рост меояд, ки ҷузъу томҳои он дар шаҳрҳои Душанбе, Хуҷанд, Бохтар (Қурғонтеппа) ва дигар марказҳои аҳолинишини ҷумҳурӣ ташкил карда шуданд.

Бо мақсади ҳарчи бештар таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва ҳифзи ҳаёти осоиштаи мардум дар кӯчаву хиёбонҳо ва ҷойҳои ҷамъиятиву фарҳангӣ, ҳанӯз дар соли 1967 дар назди хадамот Қисми махсуси техникакунонидашудаи милитсия созмон дода шуд.

Таҳким ва такмили минбаъдаи фаъолияти хадамот ба солҳои 70-ум ва 80-уми садсолаи гузашта мувофиқ меояд. Дар солҳои 80-уми қарни XX ин хадамот бо номи Шуъбаи

[1] Ҳайдарзода М.П. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 4.

ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ унвон гирифт, ки дар назди он, дар ҳайати РКД-и шаҳри Душанбе баталиони хизмати посбонию пайраҳадории милитсия таъсис дода шуд.

Соли 1988 дар заминаи Шӯъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД ҶШС Тоҷикистон Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ таъсис дода шуд[1] ва пас аз пош хӯрдани давлати абарқудрати Шӯравӣ ва соҳибистиқлол гардидани Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин воқеаҳои фоҷеабори солҳои 1992-1997 сохтори Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба бисёр мушкилиҳо дучор гардида, онҳоро паси сар кард ва ба як дастгоҳи боэътимоди ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон табдил ёфт[2].

Хусусан дар замони соҳибистиқлолӣ дар сохтори ин раёсат чандин тағйиротҳои ҷиддии куллӣ ба миён омада, шумораи воҳидҳои кории он ба маротиб зиёд карда шуд. Аз ҷумла, тибқи фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17-уми марти соли 2010, таҳти № 271 «Дар бораи ворид кардани вазифаҳои нозирон доир ба муқовимат бар зидди зӯроварӣ дар оила» вазифаи нозир оид ба кори муқовимат бо зӯроварӣ дар оила ворид шуд ва аз моҳи сентябри ҳамон сол аллакай шахсони масъул вазифаҳои хизматии худро дар самти мазкур иҷро карда истодаанд.

Вазифаҳои асосии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, ки ба души РҲТҶ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузор карда шудааст аз инҳо иборат мебошанд:

– таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, амният ва ҳаёти osoиштаи шаҳрвандон;

---

[1] Милитсия – ҳомии тартибот. – Душанбе: «ЭР-граф», 2010. – С.18.

[2] Ҳайдарзода М.П. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 27-30.

– таъмини муҳити солими маънавӣ, одобу ахлоқи ҳамида, эҳтироми якдигарии одамон дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва роҳ надодани онҳо ба ҳуқуқвайронуниҳои маъмурӣ;

– таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва ҷамъиятӣ дар вақти ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои муҳимми сиёсӣ, давлатӣ, ҷамъиятӣ, инчунин дар ҷараёни баргузории идҳои касбӣ ва дигар чорабиниҳои муҳимми давлатию ҷамъиятӣ;

– пешгирӣ, ошкору кушодани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ;

– ташкил ва гузаронидани корҳои ташфиқотиву тарғиботӣ дар байни мактаббачагону донишҷӯён ва дар ин замина ба роҳ мондани корҳои тарбиявӣ дар байни аҳолӣ;

– пешгирии ҷинояткорӣ ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқии ҷавонону ноболиғон ва андешидани чораҳои зарурӣ барои бартараф намудани онҳо;

– ташкил ва гузаронидани корҳои фардӣ – пешгирии шахси дар қайди ШВКД қарордошта (қаблан судшуда, нашъамандон, оилаҳои ноустувор, истеъмолкунандагони нӯшокиҳои спиртӣ ва бемориҳои рӯҳӣ), ҷалб намудани онҳо ба корҳои фоиданоки ҷамъиятӣ;

– иҷрои қарор ва дигар санадҳои судӣ, эътирозҳои прокурорӣ ва дастуру супоришҳои дахлдори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– пешгирии бетартибиҳои оммавӣ ва ҳамоишҳои ғайриқонунӣ;

– иштирок дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҳангоми гузаронидани маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо, раҳпаймоиҳо, намоишҳо ва дигар шаклҳои ҷамъомади шаҳрвандон;

– иштирок дар бартараф намудани оқибатҳои ҳодисаҳои фавқулода (обхезӣ, сел, тармафаромӣ), расонидани кӯмак ба аҳолии зарардида, таъмини тартибот дар ҷойи ҳодисаи фавқулода;

– ташкил ва тартиб додани дислокатсияҳои[*] ягонаи дидбонгоҳҳо ва хатҳои сайри хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, нозирони минтақавии милитсия ва бозрасии давлатии автомобилӣ.

Асосҳои ҳуқуқии РҲТҶ-ро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии ҷумҳурӣ, амру фармонҳои Президенти кишвар, санадҳои дохилиидоравии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, алалхусус, Низомнома «Дар бораи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28-уми декабри соли 2006, таҳти № 592 ва Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9-уми ноябри соли 2007, таҳти № 693 «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон», ташкил медиҳанд.

Бешубҳа, таҷрибаи амалӣ собит намудааст, ки сохтори ин ё он мақомот бо назардошти талаботи замон ва пешрафти ҷомеа ташаккул меёбад. Ин андеша ҳангоми баррасии таърихи пайдоиш ва ташаккулёбии РҲТҶ бараъло эҳсос мешавад, ки ин сохтор бо мурури замон аз як шуъбаи оддӣ то ба раёсати комил табдил ёфтааст[1].

Дар айни замон сохтори таркибии Раёсат аз чунин шуъба ва бахшҳо иборат мебошад:

– шуъбаи хизматӣ;

– шуъбаи роҳбарӣ бо нозирони минтақавии милитсия;

– шуъбаи роҳбарии муассисаҳои махсус ва тартиби иҷозатдиҳӣ;

– шуъбачаи ҳолатҳои фавқулода ва мудофиаи гражданӣ;

---

[*] Дислокатсия ба маънои ҳарбӣ, ин ҷобаҷошавии лашкар дар ҳудуди мамлакат мебошад. Ниг.: Русско-таджикский словарь. – М., 1949. – С. 138.

[1] Ҳайдарзода М.П. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 34.

– гурӯҳи таҳлилӣ, назорат ва банақшагирӣ;

– котибот.

Ногуфта намонад, ки таъмини ҳифзи тартибот ва амнияти инсон ва шаҳрванд, риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар шаҳру ноҳияҳои мамлакат ба зиммаи мақомоти самти хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии РВКД дар вилоятҳо ва ШВКД-ҳои шаҳру ноҳияҳои тобеи марказ вогузор карда шудаанд. Ин аст ки дар раёсатҳои вилоятҳо ва шуъбаҳои ВКД шаҳриву ноҳиявӣ шуъба ва шуъбачаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ амал мекунанд, ки роҳбарии онҳоро муовини сардори РВКД ва ШВКД оид ба хизмат ба уҳда дорад. Кормандони ин ниҳод фаъолияти хешро дар асоси уҳдадориҳои функсионалие, ки аз ҷониби роҳбарони бевоситаи онҳо тасдиқ мешаванд, ба роҳ мемонанд.

Ҳақиқатан, дар ҳалли аксарияти вазифаҳое, ки иҷрои онҳо ба зиммаи ВКД гузошта шудааст, хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ нақши бориз дорад. Фаъолияти хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, пеш аз ҳама, ба ҳифзи маъмурӣ-ҳуқуқии чунин муносибатҳои ҷамъиятие, ки ба тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти инсон ва шаҳрванд хос мебошанд, равона гашта, онҳоро аз кирдорҳои ҷинояткорона ва дигар таҳдидҳои хавфнок ҳифз менамояд.

Хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ яке аз хизматҳои соҳавии милитсия ба ҳисоб рафта, хусусияти хосси ин самти фаъолияти милитсия дар он аст, ки назар ба самти фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ки доираи маҳдуди вазифаҳои махсуси милитсияро амалӣ менамояд, ин хизмат дар иҷрои амалигардонии тамоми вазифаҳои милитсия бевосита иштирок менамояд.

Ҳамин тавр, бо назардошти андешаҳои дар боло иброзшуда гуфтан мумкин аст, ки **«Хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ин маҷмӯи дастгоҳ ва ҷузъу томҳои милитсия, инчунин ҳайати шахсии онҳо, ки бо истифодаи шаклу**

усулҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткориро амалӣ менамоянд, мебошад».

Дастгоҳҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳайати дигар ҷузъу томҳои ВКД фаъолияткунанда ҳангоми ба амал баровардани вазифаҳои хизматии хеш мустақил мебошанд, ки ба онҳо дохил мешаванд:

– Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– шуъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятии Раёсати вазорати корҳои дохилии дар нақлиётбудаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– шуъбаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии раёсатҳои ВКД вилоятҳо ва ш. Душанбе;

– шуъбачаҳо ва гурӯҳҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии шаҳриву ноҳиявӣ.

Дастгоҳҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, асосан вазифаи идоракуниро иҷро намуда, фаъолияти ҷузъу томҳои дидбонию пайроҳадории милитсия, изоляторҳои* нигоҳдории муваққатӣ, воҳидҳои роҳбаладӣ (конвой*), қабулгоҳи махсус дигар воҳидҳое, ки фаъолияти онҳо ба хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ алоқамананданд, ҳамоҳанг месозанд.

Аз вазифаҳои асосии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ функсияҳои он бармеоянд, ки аз маҷмӯи ҳаракатҳои ташкилӣ ва ҳифзи ҳуқуқӣ, ки ба ташкил ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ бо истифода аз чораҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ, муқовимат бо ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, инчунин иҷрои дигар вазифаҳое, ки дар назди хизмати мазкур истодааст, иборат мебошанд.

---

* Изолятор ин бинои маъмурие мебошад, ки дар он муваққатан шахсони гумонбаршуда, маҳкумшуда ва ҳуқуқвайронкунандаи маъмурӣ нигоҳ дошта мешаванд.

* Конвой ин кормандони ҳайати хурди милитсияе мебошанд, ки чун дастаи посбонон дар изолятор хизмат мекунанд.

Дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ функсияҳои худро амалӣ намуда, ду намуди фаъолияти бо ҳам алоқамандро иҷро мекунанд:

1) Ташкилӣ.

2) Маъмурӣ-иҷроиявӣ.

Фаъолияти ташкилӣ аслан аз амалигардонии маҷмӯи функсияҳои характери идоравидошта иборат мебошад:

– муайян намудани ҳадафҳои илман асосноккардашуда оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷиноят-корӣ;

– коркарди сохтори дастгоҳ ва ҷузъу томҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, вазифаҳои хизматии кормандони ин ҷузъу томҳо;

– идора намудани фаъолияти сохторҳои зертобеи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ оид ба иҷрои вазифаҳои гузошташуда;

– таъминоти кадрӣ ва моддию-техникии воҳидҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ.

Ҳамзамон, дар фаъолияти ташкилии ду самти бо ҳам алоқаманд ҷой доранд, ки инҳоянд:

1. Самти беруниташкилӣ, ки дар амалӣ намудани ҳамоҳангсозӣ ва ҳамкории фаъолияти хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бо дигар мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва коллективҳои меҳнатӣ доир ба таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷиноятkорӣ алоқаманд мебошад.

2. Самти дохилиташкилӣ, ки аз вазифаҳои мушаххаси ҳайати шахсӣ барои амалӣ намудани уҳдадориҳои функсионалии онҳо иборат буда, идора намудани фаъолияти хизматӣ, интихоб, ҷобаҷогузорӣ, омӯзонидан ва тарбияи кадрҳо, банақшагирии фаъолият, коркард ва қабули қарор дар бораи ҷобаҷогузории қувваю воситаҳо, назоратбарӣ аз болои иҷрои

супоришҳо, омӯзиш ва паҳн намудани таҷрибаи пешқадам ва ғайраро дар бар мегирад.

Фаъолияти маъмурӣ-иҷроиявӣ бошад аз таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон, тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти он, амалӣ намудани чораҳои пешгирӣ ва маъмурӣ-ҳуқуқии муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо, инчунин иҷрои дигар вазифаҳоро, ки аз уҳдадориҳои дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бармеоянд, иборат мебошад.

Ногуфта намонад, ки иҷрои ҳама уҳдадориҳои хизматӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, пеш аз ҳама, бо мақсади таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон равона карда мешаванд. Агар соддатар карда гӯем, вазифаҳо дар самти таъмини тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ аз нигоҳдории вазъи муътадили тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаю хиёбонҳо, майдонҳо, фурудгоҳу вокзалҳои роҳи оҳан ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ, инчунин ҳангоми баргузории чорабиниҳои оммавии фарҳангӣ, сиёсию варзишӣ иборат мебошанд.

Ба ғайр аз ин, онҳо назорати риоя ва иҷрои талаботи қарорҳои мақомоти давлатӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ; таъмини ҳимояи маъмурӣ-ҳуқуқӣ аз таҷовузҳои ҷинояткорона ва дигар ҳаракатҳои ғайриқонунӣ; таъмини ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон, шахсони мансабдор, корхона, муассиса ва ташкилот; чораҷӯӣ барои расонидани кумаки аввалия ба ҷабрдидагони ҳуқуқвайронкуниҳо ва шахсони эҳтиёҷманд; таъмини муҳофизати моликият, ҳуҷҷат ва дигар ашёҳо аз зарар ё тасарруфкунӣ ва ғайраро, ки ба ҷумлаи вазифаҳои маъмурӣ-иҷроиявии ҳифзи тартиботи ҷамъиятиашон дохил мешаванд, амалӣ месозанд.

Ҳангоми сар задани офати табиӣ ва дигар ҳолати фавқулода кормандони хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бевосита дар наҷоти шаҳрвандону моликияташон иштирок менамоянд; шаҳрвандон ва нақлиёташонро барои бартараф

кардани оқибати офати табиӣ ва дигар ҳодисаҳои фавқулода ва барқарорсозии ҳаёти муътадил ҷалб менамоянд; муҳофизати моликияти давлатӣ, ҷамъиятӣ ва хусусиро таъмин менамоянд[1].

Кормандони ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар фаъолияти худ дар раванди огоҳкунӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноят иштирок намуда, шахсонеро, ки дар доираи коркардҳои оперативии дастгоҳи оперативӣ қарор доранд, муайян менамоянд; доир ба рафъи ҷинояти содиршаванда, кушодан ва дастгир намудани ҷинояткорон чораандешӣ менамоянд; таҳқиқи ҷиноятҳоро пеш мебаранд; муҳофизат ва роҳбаладии дастгиршудагон ва ба ҳабсгирифташудагонро таъмин менамоянд; ҷойи ҳодисаро муҳофизат намуда, оид ба дастгир намудани шахсони ҷиноятсодирнамуда «бо изи гарм» чора меандешанд; сабабу шароитҳои содиршавии ҷиноятро муайян намуда, доир ба бартараф намудани онҳо чора меандешанд.

Кормандони хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ фаъолияти маъмурии ҳуқуқиро бо вайронкунандагони қонунгузорӣ дар соҳаи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо ба амал бароварда, ҳамзамон корҳои пешгириро доир ба риояи қонунгузорӣ дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд иҷро менамоянд ва шахсоне, ки майли шомил шудан ба гурӯҳу ташкилотҳое, ки фаъолияташон дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ карда шудааст доранд, муайян намуда, нисбаташон дар доираи қонунгузорӣ чораҳои дахлдор меандешанд. Илова бар ин, дар якҷоягӣ бо дигар ҷузъу томҳои МКД ва мақомоти дигари давлатӣ ва ташкилоти ҷамъиятӣ чорабиниҳои маҷмӯиро оид ба муқовимат бар зид-

[1] Пожидаев С.Г. Вопросы совершенствования правового регулирования деятельности органов внутренних дел при проведении крупномасштабных массовых мероприятий // Актуальные проблемы российского права. – 2013. – № 1. – С. 7-11.

дӣ майзадагӣ, нашъамандӣ, фоҳишагӣ, пешгирии вайронкунии низоми шиносномавию бақайдгирӣ, низоми иҷозатдиҳӣ, тартиби будубоши шаҳрвандони хориҷӣ дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳоро ба роҳ мемонанд.

Ёдовар мешавем, ки ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз маҷмӯи воҳидҳои корӣ (штатӣ) иборат мебошанд. Ғайр аз маҷмӯи вазифа ва функсияҳои номбаршуда ба сохтори ташкилии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, чунин омилҳо ба мисли воҳидҳои маъмурӣ-ҳудудии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ташаккули иқтисодиёти вилоят, сатҳи ҷиноятқорӣ ва дигар омилҳое, ки ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ метавонанд таъсир расонанд, ба назар гирифта мешаванд.

Низоми дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз се зина иборат аст:

Зинаи якум ин Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки он дастгоҳи соҳавии марказӣ буда, субъекти асосии идоракунии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ба ҳисоб меравад. Дар доираи ваколати худ ин раёсат роҳбарии умумии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро амалӣ намуда, функсияҳои худро ба воситаи шуъбаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии вилоятӣ ва шаҳрӣ амалӣ менамояд.

Зинаи дуюми низоми баррасишавандаро шуъбаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии раёсатҳои вилоятӣ, баталёнҳои* махсуси милитсия оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ташкил менамоянд. Дастгоҳҳои зинаи мазкур дар доираи ваколати худ роҳбарии умумии зертобеъонашонро амалӣ менамоянд, дар

* Баталён ин сохтори таркибии хизмати ҳарбие мебошад, ки аз 3 рота иборат мебошад.

сатҳи худ чорабиниҳоро доир ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ташкил намуда, мегузаронанд.

Зинаи сеюми низоми хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро шуъбачаҳо ва дастаҳои шаҳрию ноҳиявии ҳудудии МКД ташкил менамоянд, инчунин ба ин зина взводу* ротаҳои* тобеи онҳо дохил мешаванд.

Чунин низоми дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бо мавҷудияти баъзе дигаргуниҳо дар МКД дар нақлиётбуда амалӣ мегарданд, ки ин яке аз хусусиятҳои хосси фаъолияти ин раёсат мебошад.

Ба ин низом шуъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятии Раёсати Вазорати корҳои дохилии дар нақлиётбуда ва шуъбачаҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии нуқтаҳои милитсияи роҳи оҳан ва фурудгоҳҳо дохил мегарданд. Дастгоҳ ва ҷузъу томҳои зинаи аввали хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии МКД дар нақлиётбуда асосан масъули фаъолияти ташкилӣ буда, диққати асосиро дар корашон ба таъмини роҳбарии ҳаррӯзаи ташкилӣ-методии дастгоҳ ва ҷузъу томҳои тобеашон равона месозанд. Онҳо вазифаҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятиро дар ҳолатҳои мураккаб гаштани вазъияти оперативӣ (сар задани ҳодисаҳои фавқулода, офатҳои табиӣ ва ғайра) амалӣ менамоянд.

Ташкилкунанда ва амаликунандаи асосии вазифаҳои дар назди хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ гузошташуда, дастгоҳ ва ҷузъу томҳои ин соҳаи хизмат дар шаҳру ноҳияҳо ва МКД дар нақлиётбуда ба ҳисоб мераванд.

Дастгоҳҳои ин хизмат, хизмати шабонарӯзии дидбонию пайраҳадориро оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ амалӣ

---

* Взвод дар хизмати ҳарбӣ ин гурӯҳи (дастаи) муташаккилонаи сарбозонро меноманд, ки аз 3 шуъбача иборат мебошад.

* Рота дар хизмати ҳарбӣ ин як дастаи калоне мебошад, ки дар дохили он 3 взвод қарор дорад.

намуда, дигар функсияҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро дар ҳудуди шаҳру ноҳия ва объекти нақлиётӣ амалӣ менамоянд. Иҷрои амалии вазифа ва функсияҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ба қисмҳо ва воҳидҳои махсуси дидбонию пайраҳадории милитсия вогузор гардидааст. Ин қисмҳо ва воҳидҳои махсуси дидбонию пайраҳадории милитсия метавонанд дар зери итоати МКД шаҳриву ноҳиявӣ, нуқтаи роҳи оҳан, фурудгоҳҳо ва ё мақомоти болоии корҳои дохилӣ қарор гиранд[1].

Моҳияти асосии фаъолияти дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии МКД шаҳриву ноҳиявӣ ин бевосита дар қабули чораҳои бетаъхир барои огоҳонӣ, пешгирӣ, рафъ ва кушодани ҳуқуқвайронкунӣ дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони содиркунандаи онҳо мебошад. Ҳамзамон, диққати махсус ба фаъолияти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо яъне, муайян ва ошкор намудани сабабу шароитҳои мусоидаткунандаи вайронкунии тартиботи ҷамъиятӣ ва андешидани чораҳо оид ба бартараф кардани онҳо, андешидани чораҳои тарбиявӣ, фаҳмондадиҳӣ, тарбияи ҳуқуқӣ ва ғ. равона карда мешавад.

Самаранокии ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ зиёдтар аз ҷобаҷогузории дуруст ва истифодаи қувваю воситаҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ вобастагии калон дорад.

Қувваи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ гуфта ин низоми ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, ҳайати шахсии онҳо ва шахсоне, ки бо тартиби муайяннамудаи қонун ба милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ёрӣ мерасонанд мебошад.

---

[1] Ткаченко В.С. Организационно-административная работа в ОВД. – М., 2013. – С. 63.

Қувваҳои зикршуда дорои хусусиятҳои хосси худ мебошанд, ки инҳоянд:

Якум, қувваҳои мазкур дар МКД сершумортарин ба ҳисоб рафта, онҳо ҳангоми иҷрои вазифаҳои ҳизматӣ дар муносибати гуногун бо шаҳрвандон қарор мегиранд.

Дуюм, қувваҳои мазкур ниҳоди дастаи силоҳдоре мебошанд, ки фаъолияти худро дар асоси қонунгузории амалкунанда (низомномаю оинномаҳо ва ғ.) ба роҳ мемонанд.

Сеюм, ин қувваҳо дорои имкониятҳои гуногуни тактикӣ вобаста ба ҳалли вазифаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ мебошанд.

Чорум, ин қувваҳо фаъолияти худро дар ҳамкории зич бо дастёрони ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатӣ ва дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки бевосита дар раванди ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ иштирок мекунанд, ба роҳ мемонанд.

Қувваҳое, ки дар раванди ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб карда мешаванд, ба ду гурӯҳ ***асосӣ ва ёрирасон*** ҷудо карда мешаванд.

Ба қувваҳои асосии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дохил мегарданд:

– роҳбарият ва ҳайати нозиротии дастгоҳи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД, РВКД, РВКДН, ШВКД шаҳрию ноҳиявӣ;

– ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи қисмҳо ва ҷузъу томҳои дидбонию пайроҳадории милитсия;

– ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи тавқифгоҳҳои нигоҳдории муваққатӣ, қабулгоҳ-тақсимкунандаҳо ва ғ.

Қувваҳои ёрирасонӣ хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро инҳо ташкил менамоянд:

– ҳайати шахсии қисмҳои махсуси моторикунонидашудаи милитсия;

– кормандони дигар ҷузъу томҳои МКД, курсантон ва шунавандагони муассисаҳои таълимии ВКД, ҳайати шахсии Раёсати қушунҳои дохилии ВКД;

– аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатии милитсия, дигар намояндагони ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва шаҳрвандон.

Қувваҳои ёрирасон ба хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ барои иҷрои вазифаҳои алоҳида ва ё ҳангоми мураккаб гаштани вазъияти оперативӣ ҷалб карда мешаванд. Истифодаи воситаҳои техникӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ баҳри самаранокии фаъолияти милитсия мусоидат мекунанд.

Ба воситаҳои техникии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дохил мешаванд:

а) воситаҳои нақлиёт (автомашинаҳои пайроҳадорӣ, мототсиклҳо, велосипедҳо, автомашинаҳои махсус ва тайёраҳо, автомашинаҳо барои кашонидани ҳайати шахсии ҷузъу томҳо ва ғайра);

б) воситаҳои радио, телевизион, алоқаи ноқилӣ (воситаҳои тақвиятдиҳандаи садо, видеотелекамераҳо, мониторҳо, телефонҳо ва ғайра);

в) силоҳи табелӣ, воситаҳои махсус (силоҳи оташфишон, воситаҳои ҳимояи шахсӣ, воситаҳои назоратӣ ва ғайра), ки дар ҷараёни таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба таври васеъ мавриди истифода қарор мегиранд.

Гурӯҳи махсуси ин воситаҳоро ҳайвоноти хизматӣ, аз ҷумла аспҳо ва сагҳои хизматӣ ташкил менамоянд, ки дар раванди таъмини тартиботи ҷамъиятӣ фаъолона ҷалб карда мешаванд.

Самаранокии фаъолияти хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз дуруст роҳандозӣ кардани корҳо ва тақвият додани ҷанбаи илмии фаъолияти дастгоҳ ва ҷузъу томҳои он вобаста аст. Ташкили ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ин амалӣ

намудани маҷмӯи функсияҳои идоракунӣ, ки барои самаранок ва ҳамоҳангсозона амалӣ намудани фаъолияти дастгоҳ ва ҷузъу томҳои МКД оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зиддӣ ҷинояткорӣ равона шудаст, фаҳмида мешавад. Ташкили ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, ҳамчун намуди махсуси фаъолият дар ҳампайвастагии зич бо тактикаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ қарор дорад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки ташкили ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ назар ба тактикаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ нақши афзалтар дорад, зеро вазифа, принсипҳо ва самтҳои асосии тактикаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро муайян мекунад. Дар навбати худ тактикаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ таъсири худро ба ташкили ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, низ мерасонад.

Ташкили ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ намуди мурраккаби фаъолияти идоракунӣ аст, ки ҷараёни амалӣ намудани он аз ду марҳила иборат аст:

1) Омодагӣ ва қабули қарорҳои идоракунӣ.

2) Ташкил ва иҷрои қарорҳо.

Самаранокӣ ва асоснокии илмии идоракунӣ дар давраи тайёрӣ ва қабули қарори идоракунӣ таъмин мегардад ва дар ҷараёни он дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ масоиле, ки дар рафти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ сар мезананд муайян карда, роҳи ҳалли онҳоро меҷӯянд, вазифаҳоро муайян менамоянд, маълумоти зарурию барои ҳалли он ҷамъ ва коркарду таҳлил намуда, имкониятҳои ҳалли вазифаҳои гузошташударо вобаста ба ҳолати сарзада интихоб намуда, мавриди истифодабари қарор медиҳанд. Бо тартиби муқарраршуда қарори идоракунӣ қабул ва тасдиқ гардида, қувваи қонунии хешро пайдо мекунад.

Миёни қарорҳои гуногун, ки вобаста ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ қабул карда мешаванд, се гурӯҳи асосиро ҷудо намудан мумкин аст:

1) қарорҳои асосии идоракунӣ дохил мебошанд, ки дар намуди фармон, дастурамал ва ғайра қабул мешаванд, миёни онҳо аз ҳама муҳиммтарашон фармонҳои ВКД оид ба масъалаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ба ҳисоб мераванд. Дар сатҳи ШВКД шаҳриву ноҳиявӣ фармон ва дигар санадҳои идоравӣ доир ба масъалаҳои мушаххаси мустаҳкам намудани тартиботи ҳуқуқӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ дар ҳудуди муайян қабул карда мешаванд. Дар омодасозии чунин санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ кормандони дастгоҳи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ фаъолона иштирок менамоянд;

2) қарорҳои идоракуниро нақшаҳои гуногуне, ки дар ВКД, РВКД вилоятҳо, ш. Душанбе ва ШВКД шаҳриву ноҳиявӣ қабул карда мешаванд, ташкил менамоянд. Фаъолияти ташкилии дастгоҳи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД, РВКД дар асоси нақшаҳои нимсола ва яксола ба роҳ монда мешавад, ки бобҳои алоҳидаи он ба самтҳои асосии фаъолияти ин хизмат бахшида шудаанд. Дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии шаҳриву ноҳиявӣ нақшаҳои алоҳида барои семоҳа тартиб медиҳанд. Ғайр аз нақшаҳои дар боло номбаршуда, дар зинаҳои гуногуни МКД нақшаҳои махсус коркард мешаванд ва чорабиниҳоеро дар бар мегиранд, ки амалигардонии онҳо ба зиммаи дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ вогузор карда мешавад. Миёни онҳо нақшаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амният дар ҷараёни тайёрӣ ва гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ; нақшаҳои махсуси МКД ҳангоми сар задани офати табиӣ ва дигар вазъиятҳои фавқулода ҷудо мегарданд;

3) қарорҳои идоракунӣ оид ба масъалаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, нақшаҳои ҷобаҷогузории ҳайати шахсӣ, ки дар асоси омӯзиш ва таҳлили вазъи оперативӣ коркард мешаванд, ба ҳисоб меравaнд. Дар чунин нақшаҳо истифодаи комплексии қувваҳои хусусӣ ва ёрирасонӣ хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ барои таъмини тартиботи ҳуқуқӣ ва муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо пешбинӣ мегарданд[1].

Нақша ин намуди муҳимми қарори идоракунӣ ба ҳисоб меравад, ки таҳия ва тасдиқ шуда, дар ҷараёни идоракунии фаъолияти дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ амалӣ мегардад[2]. Дар нақша вазифаҳо ба муҳлати муайяни фаъолият, чорабиниҳо доир ба ҳалли онҳо, тарзи иҷро ва муҳлати иҷро, инчунин шахсони масъули иҷрои нақша нишон дода шудаанд. Банақшагирӣ имконият медиҳад, ки диққати асосӣ ва кушишҳо ба масоили ҳалталаби ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ равона гардида, қувва ва воситаҳо дуруст барои ҳалли вазифаҳои гузошташуда ҷудо карда шаванд ва назоратбарӣ аз болои ин фаъолият дуруст ба роҳ монда шаванд.

Дар охир ҳаминро қайд кардан зарур аст, ки расидан ба ҳадафҳои дар нақша мавҷудбуда ва самаранокии фаъолияти дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз ҳамкории зичи онҳо бо дигар сохторҳои МКД, мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, шаҳрвандон ва робитаи қавӣ бо аҳолӣ вобастагии калон дорад.

---

[1] Ҳайдарзода М.П. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 34-45.

[2] Козлова Ю.М., Попова Л.Л. Административное право: учебник. – М., 2002. – С. 107.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ чист?

2. Дар хусуси таърихи пайдоиш ва ташакулёбии РҲТҶ маълумоти мухтасар диҳед.

3. Вазифаҳои асосии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро, ки ба души РҲТҶ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузор карда шудаанд, номбар кунед.

4. Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти РҲТҶ кадомҳоянд?

5. Сохтори таркибии РҲТҶ аз кадом шуъба ва бахшҳо иборат мебошад?

6. Дастгоҳҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро номбар кунед.

7. Оид ба фаъолияти ташкилӣ ва маъмурию иҷроиявии дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ маълумот диҳед.

8. Дар хусуси зинаҳои низоми дастгоҳ ва ҷузъу томҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ маълумот диҳед.

9. Ба қуваҳои асосӣ ва ёрирасони РҲТҶ чиҳо дохил мешаванд?

10. Дар хусуси қарорҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ маълумот диҳед.

Боби 20.
Фаъолияти нозирони минтақавии милитсия

§ 1. Асосҳои ҳуқуқӣ, самтҳои фаъолият ва принсипҳои коргузории нозири минтақавии милитсия дар минтақаи маъмурӣ

Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти нозирони минтақавии милитсия ин маҷмуи санадҳои меъёрии ҳуқуқие мебошанд, ки онҳо баҳри танзими ин соҳаи фаъолият нигаронида шудаанд.

Фаъолияти нозирони минтақавии милитсия пеш аз ҳама дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тасдиқ намудани «Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия», ки аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти № 10 б/з қабул шудааст ва фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсеаи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ» ки аз 30-юми июни соли 2012, таҳти № 1291 қабул шудааст, инчунин дигар санадҳои меъёри ҳуқуқие, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, ба роҳ монда мешавад.

Вобаста ба самтҳои фаъолияти нозирони минтақавии милитсия чи дар назария ва чи дар амалияи ҳуқуқтадбиққунӣ андешаю назарҳои мухталиф ҷой доранд ва дар ин самт таҳқиқотҳои зиёди илмӣ низ анҷом дода шудаанд[1], вале то

[1] Ниг:. Дурнов А.И. Профилактическая деятельность участкового инспектора милиции // Правовые и организационно-тактические проблемы борьбы с преступностью в Сибирском регионе: мат. науч.-практ. конф.(5-6

ҳанӯз андешаи ягонаи умумиэътирофшударо дарёфт намудан номумкин аст. Қонунгузор дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» мафҳуми умумиэътирофшудаи самтҳои асосии фаъолияти милитсияро пешбинӣ накарда, танҳо дар моддаи 3-юми қонуни мазкур ба номбаркунии онҳо қаноат кардааст, ки онҳо ба нозирони минтақавии милитсия низ мутааллиқанд[1].

Бо назардошти ин гуфтан мумкин аст, ки ба самтҳои асосии фаъолияти нозирони минтақавии милитсия инҳо мансуб мебошанд:

– ҳимояи ҳаёт ва саломатӣ, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз кирдорҳои ғайриқонунӣ;

– пешгирӣ, рафъи ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;

– ҳимояи манфиатҳои ҷамъиятию давлатӣ;

– таъмини тартибот ва амнияти ҷамъиятӣ;

– ошкор намудан, таҳқиқ ва тафтиши ҷиноятҳо, ҷустуҷӯи шахсоне, ки ҷиноят содир кардаанд;

февраля 1998г.) часть. 2. – Красноярск, 1998. – С.76-79; Мадатов Я.Г. Организация деятельности участковых уполномоченных милиции по предупреждению, профилактике, выявлению и пресечению преступлений и административных правонарушений общеуголовной и экономической направленности: учебное пособие. – Краснодар: НЭЦПО КК, 2005. – 210 с.; Матвеев С.П. Понятие и генезис полицейской деятельности: теоретико-правовой анализ // Административное и таможенное право. – 2015. –№ 2. – С. 5-15; Хуатаев М.О. Проблемы в организации деятельности участковых упольномоченных полиции по профилактике правонарушений на административном участке // Иновационная наука. – 2016. -№3. – С. 183-185.

[1] Ниг.: Ҳайдарзода М.П. Нақш ва ҷойи хизматии нозири минтақавии милитсия ва ҳамкории он бо дигар кормандони милитсия дар ҳалли вазифаҳое, ки дар назди мақомоти корҳои дохилӣ қарор доранд: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 9.

– ҳимояи ҳама гуна шакли моликият аз кирдорҳои ғайриқонунӣ;

– дар доираи муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронидани таблиғоти ҳуқуқӣ дар байни шаҳрвандон, шахсони мансабдор, дар корхонаҳо, муассисаю ташкилотҳо, сарфи назар аз шакли моликият;

– таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– татбиқ ва иҷрои ҷазои маъмурӣ;

– амалӣ намудани назорати муҳоҷират дар доираи салоҳияти худ, танзими масъалаҳои будубоши гурезаҳо ва шахсоне, ки паноҳгоҳ меҷӯянд.

Яке аз самтҳои муҳимми фаъолияти МКД ин таъмини ҳуқуқу манфиатҳои шаҳрвандон, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон ба шумор меравад. Баҳри дар амал татбиқ намудан ва ба иҷро расонидани самти зикргардида воҳидҳои сохтории МКД дорои вазифа ва ваколати дахлдор мебошанд. Аз ҷумла, нозирони минтақавии милитсия дар фаъолияти хеш ба Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД тобеъ буда, дар таъмини ҳуқуқу манфиатҳои қонунии шаҳрвандон, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти инсон нақши муҳиммро бозида, дорои вазифа ва ваколати муқаррарнамудаи қонун мебошанд. Дар иртибот ба ин қайд кардан ба маврид аст, ки тамоми вазъи оперативии минтақа аз фаъолияти нозири минтақавии милитсия вобастагӣ дорад ва таъсири ӯ дар ҳама соҳаҳои ҳаёт ба чашм аён мебошад.

Аз ин лиҳоз муайян намудани вазъияти криминогении минтақаи ҳизматӣ яке аз самтҳои асосӣ ва муҳимми фаъолияти нозири минтақавии милитсия маҳсуб меёбад, ки аз рӯйи он нозири минтақавӣ фақат дар ҳал намудани масъалаҳои бавуҷудомадаи ҷорӣ иштирок намуда, дар доираи он вазифаҳои дахлдори ба миён омадаро зуд ҳал менамояд.

Бинобар ин, гуфтан мумкин аст, ки нозири минтақавии милитсия дар самтҳои фаъолияти тафтишотӣ ва оперативӣ-ҷустуҷӯӣ саҳми назаррас дорад. Масалан, шумораи штатии кормандони тафтишоти пешакӣ, дар баъзан шуъбаҳои МКД шаҳрию ноҳиявӣ кам аст. Аз ин рӯ, нозирони минтақавӣ аз рӯйи ин самт ҳам он уҳдадориҳоеро, ки дар МКД шаҳрию ноҳиявӣ бар дӯши таҳқиқу тафтиш вогузошта шудааст, иҷро менамоянд.

Ёдовар мешавем, ки самти фаъолияти нозирони минтақавӣ, аз ҷумла, зиёд ё кам будани ҳаҷми кори онҳо аз мавҷуд будани хизматҳои махсус ва воҳидҳои он вобастагии калон дорад. Зеро дар қисми зиёди сохторҳои МКД шаҳру ноҳия барои баамалбарории баъзе функсияҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ воҳидҳои махсус вуҷуд надорад. Бинобар ин, онҳо танҳо аз ҷониби нозирони минтақавии милитсия иҷро карда мешаванд. Масалан, дар бисёр МКД шаҳру ноҳия хизмати посбонию пайроҳадорӣ нест, бинобар ин дар шаҳрҳо, ҷойҳои аҳолинишини намуди шаҳрӣ ва қишлокҷойҳо қариб тамоми ҳаҷми корҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба нозирони минтақавӣ вогузор карда мешавад. Дар бисёр сохтори МКД шаҳру ноҳияҳо воҳидҳои корӣ, ки оид ба масъалаҳои низоми иҷозатдиҳӣ машғул бошанд, вуҷуд надорад. Аз ин лиҳоз, ин уҳдадориҳо низ бар дӯши нозирони минтақавӣ вогузор карда мешаванд. Ин ҳолат, ҳамчунин аз рӯйи самти ташкили ҳамкориҳои фаъолияти МКД бо дастёрони ихтиёрӣ, дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ дида мешавад. Дар ҳудуди баъзе мақомоти шаҳрию ноҳиявӣ ҳушёрхона, утоқҳои пешгирӣ вуҷуд надоранд ва муқовимат бар зидди мастигарию майзадагӣ асосан бо қувваи нозирони минтақавӣ ба роҳ монда мешавад.

Мутобиқи муқарраароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, яке аз шохаҳои ҳокимияти давлатӣ ҳокимияти иҷроия

(ҳукумат) ба шумор рафта, МКД бошад ҳамчун ҷузъи таркибии ин ҳокимият баромад менамояд. Нозири минтақавии милитсия ин намояндаи МКД дар минтақаҳои алоҳида буда, баҳри таъмини ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон ваколати бо қонунгузорӣ пешбинишударо доро мебошад, ки ин муқаррарот низ аз моҳияти конститутсия бар меояд. Дар моддаи 25 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон уҳдадории мақомоти давлатӣ оид ба шароит фароҳам овардан баҳри амалишавии ҳуқуқҳои шаҳрвандон пешбинӣ гардидааст, ки ин уҳдадорӣ бевосита ба фаъолияти МКД низ дахлдор мебошад.

Он муқарраротҳои умумие, ки дар Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба мақомоти давлатӣ дар самти ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои инсон пешбинӣ мегарданд, дар қонунгузориҳои алоҳида вобаста ба фаъолияти мақомоти дахлдор ба таври мушаххас муайян карда мешаванд. Аз ҷумла, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» вазъи ҳуқуқии кормандони МКД ва уҳдадориҳои онҳоро дар самти ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ пешбинӣ намудааст.

Чунин санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба монанди Дастурамал оид ба ташкили кори нозирони минтақавии милитсия ва Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи чораҳо оид ба мукаммалгардонии фаъолияти нозирони минтақавии милитсия» дар асоси Конститутсия ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» қабул карда шуда, тамоми ҷабҳаҳои фаъолияти нозирони минтақавии милитсияро муайян намудаанд.

Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии Шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Фармоиши Вазорати корҳои до-

хилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти № 10 бо замима қабул карда шудааст, вазъи ҳуқуқӣ, сохтор, муносибатҳои мутақобилаи онҳо бо дигар мақомот, корхона, муассиса, ташкилот ва шаҳрвандон, уҳдадориҳои вазифавӣ, ҳуқуқ ва тартиби ташкили кори сардори минтақаи хизматии милитсия, нозирони калон, нозирон, ёрдамчиёни нозирони минтақавии милитсия ва милитсионерони хадамоти дидбонию-пайроҳадориро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти шаҳрвандон дар ошкор ва пешгирӣ намудани ҳуқуқвайронкунӣ ва муқовимат бар зиддӣ ҷинояткорӣ, ҳамчун сохтори асосии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст.

Хусусияти хосси вазъи ҳуқуқии нозирони минтақавии милитсия дар он дида мешавад, ки ба онҳо барои ҳалли вазифаҳои вогузоршуда вобаста ба самтҳои асосии фаъолияти милитсия, аз қабили: фаъолияти ташкилӣ, пешгирӣ, маъмурӣ-назоратӣ, маъмурӣ-мурофиавӣ, оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва мурофиавӣ-ҷиноятӣ ваколат дода шудааст.

Нозири минтақавии милитсия дар ҳама марҳилаҳои тараққиёти МКД мақоми асосии пайвандкунандаи милитсия бо аҳолӣ, кафили ҳимояи ҳуқуқ ва озодии шаҳрвандон аз таҷовузҳои ҷинояткорона дар ҷойи истиқомат мебошад. Нозири минтақавии милитсия дар замони муосир, ин намояндаи МКД дар минтақаи хизматии ба ӯ вобастакардашуда буда, вазифаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткориро бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ амалӣ мекунад.

Гуфтаҳои дар боло баёншуда на фақат дар бораи вазъи ҳуқуқии нозири минтақавӣ, балки аз хусусияти хос доштани фаъолияти нозири минтақавии милитсия шаҳодат медиҳад.

Хусусиятҳои хосси фаъолияти нозири минтақавии милитсия аз инҳо иборат мебошанд:

– ***вазъи ҳуқуқӣ*** – яъне идоракунии фаъолияти нозири минтақавии милитсия бевосита аз рӯйи принсипи вертикалӣ (аз боло) ва горизонталӣ (ба поён) ба роҳ монда мешавад;

– ***таъйин кардан ба вазифа*** – нозири минтақавии милитсия бо фармони вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Раёсатҳои вазорати корҳои дохилӣ дар ҳудуди Вилояти Мухтори Куҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва шаҳру ноҳияҳо барои хизматрасонӣ аз ҷониби сардорони Раёсатҳои вазорати корҳои дохилӣ ба вазифа таъин ва аз вазифа озод карда мешаванд;

– ***принсипи фаъолиятбарӣ дар минтақаи таъиншуда*** – яъне нозири минтақавии милитсия функсияҳои хизматии худро танҳо дар минтақаи дахлдори таъиншудааш иҷро карда, бо назардошти вазъи криминогенӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодии минтақаи худ амал мекунад;

– ***фаъолияти бисёрфунксиягӣ*** – яке аз хусусиятҳои асосии онро ташкил дода, сабаби пайдо шудани мавқеи махсус, ки дар амалия ба ибораи «нозири минтақавии милитсия – ин сардори милитсия дар шакли хурд аст» ифода меёбад. Ин маънои онро дорад, ки нозири минтақавии милитсия ба монанди сардори милитсия, аз рӯйи моҳияташ ташкилкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо дар минтақаи муайян мебошад.

Ташкили кори нозирони минтақавии милитсия дар минтақаи маъмурӣ аз чунин унсурҳо иборат мебошад:

1. Қабули минтақаи маъмурӣ.
2. Омӯзиши вазъи оперативӣ дар минтақа ва таҳлили он;
3. Банақшагирии корҳо.
4. Ташкили ҳамкориҳо бо нозирони минтақавии ҳамсарҳад, кормандони дигар ҷузъу томҳои сохтори милит-

сия, инчунин кормандони дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ.

5. Ташкили кор бо кормандони ғайриштатии милитсия;

6. Бақайдгирӣ ва баҳодиҳии натиҷаи корҳо.

7. Қабули шаҳрвандон, дида баромадани шикоят, ариза ва дигар муроҷиатҳои онҳо[1].

Қабули минтақаи маъмурӣ дар ҳар як ҳолати ба вазифа таъйин намудани нозири минтақавии милитсия гузаронида мешавад. Ин яке аз унсурҳои муҳимми ташкили кори нозири минтақавии милитсия ба ҳисоб меравад.

Қабул – дар зери назорати сардори шуъбаи вазорати корҳои дохилии шаҳрию ноҳиявии милитсия бо иштироки сарнозири минтақавии милитсия ва дар ҳузури нозири минтақавие, ки минтақаро месупорад, ба амал бароварда мешавад. Дар вақти қабули минтақа яке аз роҳбарони МКД нозири минтақавии аз нав таъйиншударо бо минтақаи маъмурие, ки ӯ бояд хизмат расонад ва вазъи оперативии дар он ба амал омадаро шинос мекунад. Ӯ сарҳади минтақаро нишон медиҳад, нозири минтақавии навро бо шахсони мансабдори мақомоти давлатии маҳаллӣ, корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳо ва дигар объектҳои хизматрасонӣ шинос мекунад, ҷобаҷогузории дидбонгоҳҳо ва хатсайри пайраҳадории нарядҳои милитсияро дар минтақа шинос мекунад, ба ӯ шаклу усулҳои дурусти ҳамкориро бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, алалхусус бо кормандони ғайриштатии милитсия мефаҳмонад, хусусиятҳои хосси минтақаро меомӯзад, тартиби нақшаи корӣ тартиб додан, ба расмият даровардан ва пеш бурдани ҳуҷҷатгузории зарурии хизматиро мефаҳмонад.

---

[1] Ниг. Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти №10, б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии Шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон».

Нозири минтақавие, ки минтақаро месупорад, ҳар яке аз шахсони бовариноки худро (агар онҳо розӣ бошанд) бо нозири минтақавии милитсияи нави дар ҷойи ӯ таъиншуда шинос мекунад, ки бо онҳо муносибатҳои бовариноκро давом дода, дар якҷоягӣ фаъолият намоянд ва бо ёрии якдигар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткориро дар минтақаи хизматӣ дуруст амалӣ созанд.

Пас аз анҷоми корҳои дар боло баёншуда ва таҳияи ҳуҷҷатҳои дахлдор нозири минтақавии милитсияе, ки минтақаро қабул намудааст, ба иҷрои вазифаи хеш шуруъ менамояд.

Баъд аз қабули минтақаи хизматӣ нозири минтақавӣ дар ҳол ба омӯзиши вазъи оперативии минтақа ва таҳлили он шуруъ мекунад.

Вазъи оперативӣ ин ҳолати аниқи муайянкунии тартиботи ҷамъиятӣ ва ҷинояткорӣ дар минтақаи хизматрасонӣ, сабаб ва шароитҳои содиршавии ҳуқуқвайронкуниҳо, сатҳ ва сохти онҳо, ҳолати криминогении митақа ва ғайра маҳсуб меёбад, ки нозири минтақавӣ ҳангоми ҷустуҷу ва таҳқиқи минтақаи хизматӣ ба онҳо ошно мегардад.

Омӯзиши минтақа ва таҳлили вазъияти ба вуҷудомада ин раванди пай дар пайе мебошад, ки дар давоми он доимо маълумот ҷамъ мешавад ва тасаввуроти нозири минтақавӣ дар бораи хусусиятҳои хосси минтақаи хизматрасонидашаванда ва шаҳрвандони дар он истиқоматкунанда васеъ мешавад[1]. Нозири минтақавии милитсия бояд урфу одатҳои маҳал ва дигар хусусиятҳои аҳолиро, ки дар минтақаи хизматрасо-

[1] Ниг.: Ҳайдарзода М.П. Нақш ва ҷойи хизматии нозири минтақавии милитсия ва ҳамкории он бо дигар кормандони милитсия дар ҳалли вазифаҳое, ки дар назди мақомоти корҳои дохилӣ қарор доранд: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 16.

нидашаванда истиқомат мекунанд, хуб донад, то ки корро дар минтақа дуруст ба роҳ монад.

Ҳамин тавр, хулосаҳое, ки нозири минтақавии милитсия аз таҳлили вазъи оперативӣ дар минтақа баровардааст, ба ӯ имконият медиҳад, ки корҳои фаҳмондадиҳӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятиро дар маҳалли хизмат бисёр мулоҳизакорона амалӣ намояд.

Барои батартибдарорӣ, таҳлил, ҷамъбасткунӣ ва дар амал истифода бурдани мавод, ки вазъи оперативиро дар минтақаи хизматрасонидашаванда тавсиф мекунад, нозири минтақавии милитсия шиносномаи минтақаро ҷорӣ мекунад, ки дар котиботи МКД шаҳрӣ, ноҳиявӣ ба қайд гирифта мешавад ва ба нозири минтақавии милитсия бо гузоштани имзо дода мешавад.

Пас аз пурра омӯхтани вазияти криминогении минтақа зарурати банақшагирии корҳо дар фаъолияти нозири минтақавии милитсия ҷиҳати рафти камбудию норасогиҳои минтақаи хизматӣ ба миён меояд.

Банақшагирӣ дар фаъолияти нозири минтақавии милитсия аҳаммияти махсус дошта, қисми таркибии ташкили дурусти кор дар минтақаи хизматӣ мебошад. Банақшагирии корҳо ба нозири минтақавии милитсия имконият медиҳад, ки уҳдадориҳои хизматии худро пай дар пай саривақт ва дар вақти муайяншуда бо сифати баланд иҷро намояд. Нозири минтақавии милитсия бо дарназардошти чорабиниҳои нақшавии пешбининамудаи МКД шаҳрӣ, ноҳиявӣ инчунин бо ба инобат гирифтани вазъи оперативии минтақа нақшаи кории шахсӣ ва дафтари корӣ тартиб дода, чорабиниҳои худро ба нақша мегирад. Нақша аз тарафи сардори шуъбачаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ тасдиқ карда мешавад.

Ба нақша гирифтани чунин чорабиниҳои асосӣ тавсия дода мешавад:

– оид ба пешгирии умумӣ ва инфиродӣ;

– оид ба пешгирӣ кардан, кушодани ҷиноятҳо ва кофтукови ҷинояткороне, ки аз таҳқиқ, тафтиш ва суд пинҳон шудаанд, шахсоне, ки аз иҷрои ҷазои ҷиноятӣ ва маъмурӣ саркашӣ мекунанд, инчунин бе ному нишон гумшудагон;

– оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва баамалбарории назорати маъмурии шахсони мансабдор ва шахсони воқеӣ барои риоя намудани қонунҳо, қарорҳои мақомоти идоракунии давлатӣ дар минтақа;

– оид ба муқовимат баҳри пешгирии беназоратии кӯдакон ва ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғон;

– оид ба баамалбарории назорати маъмурӣ аз болои шахсоне, ки аз ҷойҳои маҳрум аз озодӣ, озод шудаанд;

– оид ба таъмини риоя намудани қоидаҳои низоми шиносномавӣ-бақайдгирӣ ва истиқомати шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– оид ба таъмини риоя намудани қоидаҳои ҳаракат дар роҳҳо аз тарафи ронандагони воситаҳои нақлиётӣ ва пиёдагардон;

– оид ба назорат ва риоя намудани қоидаҳои низоми литсензионӣ-иҷозатдиҳӣ;

– оид ба кор бо ҷамъиятчигӣ, роҳбарии кормандони ғайриштатии милитсия, инчунин оид ба гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳолӣ[1].

Тақсимоти вақти хизматии нозири минтақавии милитсия бояд вобаста аз вазъи оперативии ба вуҷуд омада дар минтақаи маъмурӣ ва чорабиниҳои дар нақша пешбинӣ гар-

---

[1] Ниг. Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти №10, б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии Шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон».

дида, гузаронида шавад. Шароити кор ва хусусияти вазифаҳои иҷрошаванда талаб менамояд, ки нозири минтақавии милитсия дар вақти гуногуни шабонарӯзӣ - рӯзона, бегоҳӣ, баъзе вақт шабона дар минтақа бояд ки бошад.

Муваффақият дар кори нозири минтақавии милитсия оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷиноят-корӣ дар минтақае, ки ӯ хизмат мерасонад, дар бисёр ҳолат аз ташкили ҳамкории он бо нозирони минтақавии минтақаҳои маъмурии ҳамсоя, дидбонон ва милитсионерони пайроҳадор, кормандони хизмати шиносномавӣ-раводидӣ ва дигар кормандони МКД, инчунин бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ вобастагӣ дорад[1].

Шаклҳои ҳамкорӣ дар бисёр ҳолат аз он вобастагӣ дорад, ки бо кормандони кадом хизматҳо муносибатҳои ҳамкории нозири минтақавии милитсия ба роҳ монда мешаванд.

Ҳамкориҳои нозири минтақавии милитсия бо дигар кормандон дар чунин шаклҳо амалӣ мешаванд:

– маълумоти дутарафа дар бораи ҷой доштани ҷиноят ва нишонаҳои ҷинояткорони дар кофтуков буда;

– гузаронидани чорабиниҳои якҷоя оид ба огоҳкунӣ, пешгирикунӣ ва кушодани ҷиноятҳо, ошкор ва назорати шахсоне, ки тарзи ҳаёти носолим мебаранд;

– гаштугузорӣ якҷоя бо пайроҳадорон ва тафтиши ногаҳонии минтақаи хизматрасонӣ бо мақсади муайян намудани имкони ҷойи пинҳоншавии шахсони ҷинояткор (таҳхонаҳо,

[1] Кучмезов Р.Н. К вопросу о реализации участковыми уполномоченными полиции административно-юрисдикционных полномочий в курортном регионе // Теория и практика административного права и процесса Материалы IX Всероссийской научно-практической конференции, посвященной памяти профессора В.Д. Сорокина (Небугские чтения) / Отв. ред. В.В. Денисенко, С.Г. Денисенко. – 2016. – С. 178-181.

болохонаҳо, ҳезумхонаҳо, биноҳои сохташудаистода, холӣ ва ғайраҳо);

– гузаронидани дастурдиҳии якҷояи кормандони хоҷагии манзилию-коммуналӣ, роҳбарони биноҳо, комендантҳои хобгоҳҳо, роҳрӯбон, қаровулҳо, аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатии милитсия оид ба масъалаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ;

– хабардор кардани милитсионерони дидбон ва пайроҳадор дар бораи вазъи оперативӣ дар минтақа, расонидани ёрӣ ба онҳо дар омӯзиши минтақа ва аҳолӣ, шахсан тафтиш намудани пеш бурдани хизмати дидбонию пайроҳадорӣ;

– сари вакт гирифтани маълумот дар бораи ҳамаи ҷиноятҳои тайёршуда истода, содир мешудагӣ ва содиршуда, ҳодисаҳо ва вайронкунии тартиботи ҳуқуқӣ аз тарафи коргарони корхонаҳо, муассисаҳо, аъзоёни дастёрони ихтиёрӣ ва ҷамъиятчигӣ;

– гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳии якҷоя дар байни аҳолӣ, ҷойи кор ва истиқомат.

Ташкили кор бо кормандони ғайриштатии милитсия яке аз масъалаҳои муҳиммтарин дар фаъолияти нозири минтақавии милитсия мебошад, зеро фаъолияти дурусти нозири минтақавӣ дар ин самт имкон медиҳад, ки ҳамкориҳои аҳолӣ бо кормандони ҳифзи ҳуқуқ афзоиш ёбад ва ин омили асосии пешгирии ҷинояту ҳуқуқвайронкуниҳо дар минтақа мебошад.

Тартиби интихоби кормандони ғайриштатии милитсия ба расмият даровардан ва кор бо онҳо дар Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба дар амал ҷорӣ намудани Дастурамали ташкили кори нозирони минтақавӣ ва дигар Хадамоти МКД бо кормандони ғайриштатии милитсия» аз 22-юми октиябри соли 2007, таҳти № 636 нишон дода шудааст. Ҳар як корманди ғайриштатӣ баъди ба расмият даровардани

ҳуҷҷатҳояш ба нозири минтақавии муайян вобаста карда мешавад. Кор бо кормандони ғайриштатӣ мутобиқи талаботи Дастурамали зикршуда ташкил карда мешавад.

Нозири минтақавии милитсия фаъолияти кормандони ғайриштатии милитсияро дар иҷро намудани вазифаҳо оид ба огоҳкунии ҷиноятҳо ва таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ташкил намуда, ба як самти муайян равона менамояд ва фаъолияти онҳоро бо роҳи ба онҳо додани супоришҳои аниқ, дастурдиҳӣ, назорат аз болои иҷрои супоришҳои додашуда, омӯхтани тарз ва усулҳои муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо, роҳбарӣ мекунад[1].

Дар баробари дигар корҳои муҳимми дар боло матраҳгардида, ҳамзамон бақайдгирӣ ва баҳодиҳии натиҷаи кори нозири минтақавии милитсия низ барои беҳтар намудани натиҷаҳои кори нозири минтақавӣ ва вазъияти оперативии минтақаи маъмурӣ ниҳоят зарур мебошад[2]. Зеро ташкили дуруст ва бурдани қайди натиҷаҳои кори худ аз тарафи нозири минтақавии милитсия аҳаммияти муҳим дорад.

Ташкили дуруст ва бақайдгирии пурра ба нозири минтақавии милитсия имконият медиҳад, ки фаъолияти худро ҳаматарафа таҳлил намояд, вазъи оперативиро дар минтақаи маъмурӣ боз ҳам чуқуртар омӯзад, нишондодҳоро дар бораи ҷиноятҳо бо вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ, шумораи онҳо, вақт ва ҷойи содир шудани онҳо, дар бораи шахсоне, ки ҳуқуқвайронкунӣ содир намудаанд, пурра таҳлил намуда, чорабиниҳои ояндаро оид ба мустаҳкам

---

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумурии Тоҷикистон «Оид ба дар амал ҷорӣ намудани Дастурамали ташкили кори нозирони минтақавӣ ва дигар Хадамоти мақомоти корҳои дохилӣ бо кормандони ғайриштатии милитсия» аз 22-юми октябри соли 2007, таҳти № 636.

[2] Сандугей А.Н. и др. Настольная книга участкового уполномоченного милиции (методическое пособие). – М.: Объединенная редакция МВД России, 2010. – С. 16.

намудани тартиботи ҳуқуқӣ дар минтақаи хизматӣ мақсаднок ба нақша гирад.

Қабули шаҳрвандон, дида баромадани шикоят, аризаҳо ва дигар муроҷиатҳои онҳо дар баробари дигар амалҳои баёншуда яке аз муҳимтарин корҳои нозири минтақавии милитсия мебошад. Нозирони минтақавиро зарур аст, ки ташкили қабулли шаҳрвандонро дар вақти барои шаҳрвандон қулай гузаронанд. Дар вақти тартиб додани ҷадвали қабули шаҳрвандон реҷаи кории корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳо, таърихи рӯз ва категорияи шаҳрвандони муроҷиаткунанда, шароити қабул ва ҳолатҳо ба назар гирифта мешаванд.

Ташкили қабули шаҳрвандон дар минтақаи маъмурӣ имкон медиҳад, ки масъалаҳои ба вуҷуд омада боз ҳам ба таври фаврӣ ҳал карда шавад, чораҳо оид ба огоҳкунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо тез ва самарабахш қабул карда шаванд, инчунин робита бо аҳолӣ дар ҷойи истиқомат мустаҳкам карда шавад. Нозири минтақавии милитсия бояд бодиққат ва мушфиқона ба шикоятҳо, аризаҳо, хабарҳо ва хоҳишҳои шаҳрвандон, ки ба ӯ на фақат дар рӯзҳои қабул, балки амалан дар дилхоҳ вақти шабонарӯзӣ метавонанд муроҷиат намоянд, муносибат намояд, аз рӯйи онҳо сари вақт қарор қабул кунад ва дар бораи натиҷаи он ба муроҷиаткунанда, ҷавоб диҳад.

Нозири минтақавии милитсия қабули шаҳрвандонро на камтар аз се маротиба дар як ҳафта, бо назардошти яке аз рӯзҳои истироҳатӣ амалӣ менамояд. Дар бораи вақти қабул, рақами телефон ва дар бораи ҷойгиршавии (нишона) ҷойи қабул, аҳолӣ пешакӣ ба воситаи эълон дар матбуот, шахсан супурдани даъватнома ва бо дигар тарзҳо хабардор карда мешаванд.

Нозири минтақавии милитсия бояд ҷадвали қабули шаҳрвандонро бо таври қатъӣ риоя карда, чорабиниҳое, ки ба иҷрои он халал мерасонад ба нақша нагирад. Роҳбари ҷузъ

бояд ҷадвали баамалбарории қабули шаҳрвандонро қатъӣ назорат намояд.

Утоқи хизматие, ки дар он қабули шаҳрвандон ба амал бароварда мешавад бояд бо чунин тарз ороиш дода шавад: ҳатман мавҷуд будани стендҳо лавҳаҳо, ки дар он ҷо маълумот мавҷуд мебошад, нусхаи санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки ҳуқуқ ва уҳдадориҳои шаҳрвандон, инчунин шахсони мансабдор, қоидаи мурочиат, дида баромадани шикоят ва аризаҳои шаҳрвандон, намунаи аризаҳо, ном ва насаби роҳбари МКД, мақомоти назоратӣ, ташкилоти ҳимояи ҳуқуқ, ки дар ҳолатҳои розӣ набудани шаҳрвандон оид ба далели дида баромадани шикоятҳо ва аризаҳо метавонанд ба онҳо мурочиат намоянд.

Нозири минтақавии милитси қабули шаҳрвандонро бояд тавре ба роҳ монад, ки ташрифовардагон аз тарафи ӯ нисбати худ эҳтиром, хайрхоҳӣ, ҳавасмандӣ дар ҳал намудани масоиле, ки онҳоро ба ташвиш овардааст, салоҳият доштан дар ҷавобҳо ба саволҳои гузошташударо, эҳсос намоянд.

Бақайдгирии шаҳрвандоне, ки ба қабули шахсӣ омадаанд, инчунин мурочиатҳои хаттӣ ва шифоҳии онҳо дар китоби мурочиат ва қабули шаҳрвандон, ки аз тарафи нозири минтақавии милитсия бурда мешавад, ба қайд гирифта мешаванд.

Нозири минтақавии милитсия бояд мактуб ва аризаҳои воридшудаи шаҳрвандонро, ки дорои аломатҳои таркиби ҷиноят нестанд, дар муҳлати на бештар аз як моҳ аз рӯзи ворид шуданашон дида барояд. Мурочиатҳое, ки омӯзиш ва тафтиши иловагиро талаб наменамоянд – бетаъхир, лекин на дертар аз 15 рӯз дида баромада мешаванд. Дар ҳолатҳое, ки дар аризаҳои шаҳрвандон маълумот оид ба ҷиноятҳои содиршуда ва тайёршуда истода мавҷуд бошад, дар ин бора фавран ба қисми навбатдории МКД гузориш дода мешавад ва дида

баромадани чунин аризаҳо бо тартиби муқаррарнамудаи КМҶ, ба танзим даровварда мешавад.

Ҳамин тариқ, дар натиҷаи омӯзиш ва таҳлили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, адабиёти ҳуқуқии дахлдор ва таҷрибаи корӣ дар самти фаъолияти кории нозири минтақавии милитсия ба хулосае омадан мумкин аст, ки саҳми нозири минтақавии милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ хело ҳам калон буда, вазъи оперативии минтақаи маъмурӣ аз фаъолияти самаранокии он вобастагии аввалиндараҷа дорад[1].

§ 2. Вазифаҳои асосӣ, ҳуқуқ ва уҳдадориҳои нозири минтақавии милитсия дар минтақаи маъмурӣ

Дар шароити имрӯзаи ҷаҳонишавӣ муқовимат бо ҷинояткорӣ барои ҳар як кишвар вазифаи муҳим мебошад. Барои ин, давлат маҳз тавассути мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, хусусан милитсия бар зидди ҷинояткорӣ муқовимат бурда, барои тамоми мардум ҳаёти осоишта, ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳо ва тартиботи комили қонуниро кафолат медиҳад.

Мустаҳкам намудани тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон, таъмини муҳити солими ахлоқӣ ва вазъияти муътадили сиёсӣ дар ҳар давру замон дар маркази диққати давлат ва сиёсати иҷтимоию ҳуқуқии он қарор дошта, имрӯзу фардо низ боқӣ мемонад.

МКД дар низоми мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз мавқеъи марказиро ишғол намуда, қисми

---

[1] Ниг.: Ҳайдарзода М.П. Нақш ва ҷойи хизматии нозири минтақавии милитсия ва ҳамкории он бо дигар кормандони милитсия дар ҳалли вазифаҳое, ки дар назди мақомоти корҳои дохилӣ қарор доранд: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 12-16.

таркибии низоми амнияти миллии Тоҷикистон мебошад. Кормандони МКД субъектҳо ва иштирокчиёни фаъоли раванди иҷрои ҷараёни ҳуқуқтатбиқкунанда мебошанд. Аз фаъолияти дурусти онҳо ҳолати тартиботи ҷамъиятӣ ва дар натиҷа – ташаккули давлати демократӣ, ҳуқуқӣ ва ичтимоӣ вобаста мебошад.

Таҷрибаи чандинсолаи амалӣ нишон медиҳад, ки дар ҳалли масъалаҳои вобаста ба пешгирӣ ва муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳо институти нозирони минтақавии милитсия нақши калон доранд[1].

Нозири минтақавии милитсия шахси мансабдори ваколатдор, намояндаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад, ки тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятиро дар минтақаи ба ӯ вобасташуда таъмин менамояд[2].

Аз рӯйи тартиби муқарраргардида нозирони минтақавии милитсияи ШВКД шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ бо фармони бевоситаи Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод мешаванд. Дар вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ нозирони минтақавии милитсия бо фармони сардорони раёсатҳои ВКД Ҷумҳурииии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Нозири минтақавии милитсия дар ҳудуди маъмурие, ки ба ӯ вобаста гардидааст, ҳамчун намояндаи ваколатдори МКД

---

[1] Ниг.: Ҳайдарзода М.П. Нақш ва ҷойи хизматии нозири минтақавии милитсия ва ҳамкории он бо дигар кормандони милитсия дар ҳалли вазифаҳое, ки дар назди мақомоти корҳои дохилӣ қарор доранд: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 4.

[2] Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти №10, б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии Шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон».

фаъолияти хизматиро баҳри ба роҳ мондани муқовимати самаранок бар зидди ҷинояткорӣ, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини амнияти шаҳрвандон, ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ҳифзи моликияти давлатӣ, ҷамъиятӣ ва хусусӣ аз ҳар гуна таҳдидҳои ҷинояткорона ва дар маҷмӯъ таъмини оромию сулҳу суботи ҷомеа дар доираи талаботи қонунгузорӣ амалӣ менамояд.

Нозири минтақавии милитсия пайваста аз натиҷаи фаъолиятӣ, хизматии солонаи худ дар ҷаласаҳои вакилони халқӣ, ҷамоатҳои шаҳраку деҳот ва ҳар семоҳа дар маҷлисҳои сокинони минтақаи хизматӣ ҳисобот медиҳад*.

Дар маркази минтақаи хизматии милитсия ба сардори минтақаи хизматӣ шумораи на зиёда аз 2000 нафар аҳолӣ, ба ҳар як нозири минтақавии милитсия дар деҳот аз 8 то 9 ҳазор ва дар шаҳрҳо аз 3,5 то 5 ҳазор шумораи аҳолӣ вобаста карда мешавад. Минтақаи хизматии милитсия бо фармоиши сардори ШВКД ба нозирони минтақавии милитсия вобаста карда шуда, бо тартиби муайян рақамгузорӣ карда мешавад.

Нозири минтақавии милитсия дар минтақаи хизматиаш ариза, хабар ва дигар маълумотро дар бораи ҷиноят ва ҳодисаҳо, ки ба тариқи хаттӣ ё шифоҳӣ ворид гардиданд, қабул намуда, дар китоби қайди ягонаи ҷиноятҳо, китоби қайди ҳодисаҳо, мутобиқ бо тартиби ягонаи қабул, бақайдгирӣ, баҳисобгирӣ, баррасии хабар ва дигар маълумот дар бораи ҷиноят ва ҳодисаҳо тибқи талаботи «Фармоиши якҷоя «Оид ба қайди ягонаи ҷиноятҳо аз 25-уми феврали соли 2010, таҳти №3/2 ва Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 17-уми июли соли 2007, таҳти № 440 «Оид ба тасдиқ намудани Дастурамал «Дар бораи тартиби баррасии мурочиатҳои шаҳрвандон ва

---

* Оид ба масъалаи додани ҳисоботи НММ мо боз дар зербоби минбаъда бар мегардем.

ташкили қабули онҳо дар МКД ва воҳидҳои сохтории низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул намуда, аз натиҷааш ба ташаббускори он ба воситаи сардори бевоситаи худ ба тариқи хаттӣ хабар медиҳад.

Фаъолияти хизматии нозирони минтақавии милитсия аз рӯйи натиҷаҳои зерин баҳо дода мешавад:

– иштирок дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти шаҳрвандон ва оромии вазъи минтақаи хизматии вобасташуда;

– пешгирии ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ[1];

– муайян ва ошкор намудани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ;

– сари вақт кушодани ҷиноятҳои содиршуда ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ;

– ёрӣ расондан ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, оид ба таъмини ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии онҳо;

– риояи тартиб ва қоидаҳо оид ба корҳои ҳисоботдиҳию бақайдгирӣ;

– муътадилгардонии вазъияти оперативии минтақаи хизматии милитсия ва андешидани чораҳои зарурӣ оид ба бартараф намудани кирдорҳои ғайриқонунӣ;

– ҷалб намудани шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муносибати боваринок бо онҳо;

– мусодираи силоҳу аслиҳаи ҷангӣ, моддаҳои нашъадор аз аҳолӣ ва роҳандозии корҳои пешгирикунанда дар минтақаи хизматӣ;

– дар муҳлатҳои муқарраргардида сари вақт баррасӣ намудани арзу шикояти шаҳрвандон;

---

[1] Ниг.: Портнов И.П. Профилактика преступлений в милицейской практике // Государство и право. – 1995. – № 3. – С. 29-32.

– гузаронидани сӯҳбату баромадҳо бо аҳолӣ ва корхонаю ташкилотҳо;

– барқарор намудани ҳамкорӣ бо шахсони воқеӣ, ҳуқуқӣ, шахсони ваколатдори давлатӣ ва ба таври мусбӣ баҳогузорӣ шудан аз тарафи онҳо;

– дар минтақаи хизматӣ сазовори эҳтироми шаҳрвандон гардидан;

– ҳисоботдиҳанда будан дар назди мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳраку деҳот, шӯроҳои ҷамъиятӣ оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва аҳли ҷомеаи минтақаи хизматӣ;

– дигар ҳолатҳое, ки тибқи муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пешбинӣ гардидаанд.

Нозири калони минтақавии милитсия дар баробари хизматрасонӣ дар минтақаи маъмурӣ, боз корҳои зеринро бояд анҷом диҳад:

– шароити кории нозири минтақавии милитсияи зердасташро дар пешгирӣ, ошкор ва кушодани ҷиноятҳо таъмин намояд;

– барои ҳамкории нозирони минтақавии милитсия бо дигар ҷузъу томҳои МКД мусоидат намуда, натиҷаи иҷрои онро талаб намояд;

– иштироки нозири минтақавии милитсияи зердасташро дар гузаронидани чорабиниҳои маҷмаавии оперативӣ-пешгирӣ дар ҳудуди минтақаи хизматӣ таъмин намояд;

– ба нозири минтақавии зердасташ барои баланд бардоштани маҳорати касбӣ, интихоб ва ташкил намудани кори кормандони ғайриштатии милитсия, муайян намудани муносибатҳои боваринок бо шаҳрвандон, мустаҳкам намудани ҳамкорӣ бо иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, гузаронидани корҳои фардӣ-пешгирикунӣ бо ҳуқуқвайронкунандагон, баррасии ар-

зу шикоятҳои шаҳрвандон ва иҷро намудани дигар вазифаҳои хизматӣ ёрии амалӣ расонад;

– натиҷаи кори нозири минтақавии милитсияи зердасташро ҳармоҳа, семоҳа, нимсола ва солона таҳлил ва ҷамъбаст намуда, ба сардори Шуъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ маълумот пешниҳод намояд;

– дар муҳлати дуру дароз набудани нозири минтақавии милитсия (вазифаи озод, рухсатии меҳнатӣ, беморӣ, таҳсил ва ғайра) вазифаҳои хизматии ӯро тибқи фармони сардори ШВКД ба нозири минтақавии таҷрибанок вобаста намуда, самти фаъолияти хизматии ӯро таъмин намояд.

Агар дар муҳлати дуру дароз нозири калони минтақавии милитсия набошад (вазифаи озод, рухсатии меҳнатӣ, беморӣ, таҳсил ва ғайра) тибқи фармони сардори ШВКД сардори минтақаи хизматии милитсия вазифаҳои хизматии ӯро иҷро менамояд.

Ҳамзамон, барои мустаҳкам кардани иқтидори хизматии нозирони минтақавии милитсия ва тайёрии хуби онҳо аз ҳисоби кадрҳои болаёқат ба тариқи истисно иҷозат дода мешавад, ки ба воҳидҳои МКД вазифаҳои иловагии сарнозири минтақавии милитсия мувофиқи меъёрҳои муайяншуда дохил карда шавад. Дар ин вазифа нозири минтақавие, ки зиёда аз 5 сол фаъолият намудааст ва маълумоти олии ҳуқуқшиносӣ дошта, худро мусбӣ нишон додааст, таъйин карда шавад.

Вазифаҳои асосии нозири минтақавии милитсия инҳо мебошанд:

– таъмини амнияти шахсӣ ва амнияти молу мулки шаҳрвандон;

– таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ;

– огоҳкунӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва ҷиноятҳо;

– кушодани ҷиноятҳо аз рӯйи парвандаҳое, ки пешбурди тафтишоти пешакӣ ҳатмӣ нест, инчунин иштирок дар кушодани ҷиноятҳо аз рӯйи парвандаҳое, ки пешбурди тафтишоти пешакӣ ҳатмӣ мебошад;

– дар доираи ваколати худ расонидани ёрӣ ба шаҳрвандон, шахсони мансабдор, корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳо ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар баамалбарории ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии онҳо[1].

Аз рӯйи вазифаҳои номбаршуда функсияҳо ва самтҳои асосии фаъолияти нозирони минтақавии милитсия муқаррар карда мешаванд.

Ба функсияҳои нозири минтақавии милитсия инҳо дохил мешаванд:

– корҳои пешгирии умумӣ ва инфиродӣ;

– ташкил ва баамалбарории таъмини тартиботи ҷамъиятӣ;

– иштирок кардан дар кушодан ва тафтиши ҷиноятҳо;

– ҳамкорӣ бо ҷомеа.

Корҳои пешгирии умумии нозири минтақавии милитсия ин нияти баамалбарории чорабиниҳои васеи гуногунро дар бар мегирад, ки барои ошкор ва бартараф намудани сабаб ва шароитҳое, ки ба содир шудани ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат мекунанд, равона шудаанд.

Ҳамин тавр, шакли ташкили таъсиррасонии пешгирӣ ба ташаккулёбии шуури ҳуқуқии шаҳрвандони дар минтақаи

[1] Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти №10, б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии Шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон».

хизматӣ истиқоматкунанда, бо роҳи таъсиррасонии ахборотӣ ба шуур тавассути воситаҳои ахбори омма (телевизион, радио, нашрияҳо, ки аз тарафи корхонаҳо ва мақомоти худидоракунии маҳаллӣ бароварда мешаванд) ва суҳбату вохӯриҳо ба амал бароварда мешавад.

Инчунин, баромади нозири минтақавии милитсия дар коллективҳои меҳнатӣ, муассисаҳои илмӣ, дар ҷамъомадҳо ва маҷлиси истиқоматкунандагон оид ба масъалаҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, фаҳмондани қонунгузории ҷорӣ, расонидани ёрӣ ба шаҳрвандон оид ба гирифтани шиноснома, таъмини ҷойи кор, табобат аз бадмастӣ, нашъамандӣ ва ғайра ҳамчун корҳои пешгирии умумӣ ба ҳисоб рафта, дар ҳавасмандии аҳолӣ ҷиҳати ҳамкорӣ бо милитсия аҳаммияти калон дорад[1].

Корҳои пешгирии инфиродии нозири минтақавии милитсия бошад дар худ ошкор намудани шахсонеро, ки аз онҳо содир намудани ҷиноятро интизор шудан мумкин аст, бақайдгирӣ, назорати доимӣ аз рӯйи рафтор ва тарзи ҳаёти чунин шахсон ва қабул намудани чораҳои зарурӣ оид ба роҳ надодани ҳуқуқвайронкуниҳо аз тарафи онҳо ва ғайраро дарбар мегирад.

Бинобар ин шахсоне, ки аз ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ озод шудаанд, истеъмолкунадагони нӯшокиҳои спиртӣ, наврасони мушкилтарбия ва падару модароне, ки ба тарбияи кӯдакон таъсири манфӣ мерасонанд, бояд зери назорати доимии нозири минтақавии милитсия қарор дошта шаванд[2].

Функсияи ташкил ва баамалбарории таъмини тартиботи ҷамъиятӣ. Дар ҳақиқат нозири минтақавии милитсия

---

[1] Зырянов И.В. Правовое положение участкового уполномоченного полиции // Вестник Тюменского института повышения квалификации сотрудников МВД России. – 2015. – № 4. – С. 29-32.

[2] Бачурин А.Г. Организация работы участкового уполномоченного полиции при осуществлении административного надзора за лицами, освобожденными из мест лишения свободы: учебно-методическое пособие. – Барнаул: Барнаульский юридический институт МВД России, 2014. - С. 32-36.

шахси асосии ташкилкунандаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар минтақаи ба ӯ вобасташуда мебошад. Ӯ бояд нафақат бо хизмати дидбонию пайроҳадорӣ милитсия, дастёрон, дигар қувваҳои ҷамъиятӣ ҳамкорӣ кунад, балки бо онҳо мунтазам пайроҳадориро ба амал барорад, шакл ва усулҳои корро таълим диҳад, фаъолияти онҳоро назорат намояд, кӯшиши тамоми қувваҳоро, ки дар таъмини тартибот дар минтақаи хизматӣ иштирок мекунанд, мувофиқ кунонад.

Нозири минтақавии милитсия доимо дар бораи тағйирёбии вазъи криминогении минтақаи хизматӣ ба роҳбарият ва навбатдори ШВКД гузориш медиҳад, дар бораи ҷобаҷогузории мақсадноки нарядҳои пайроҳадории милитсия таклифҳо пешниҳод менамояд, дар вақти зарурӣ дар мувофиқа бо роҳбарият, дар вақти набудани ӯ бо навбатдори ШВКД ҷойивазкунии хизматҳоро дар ҳудуди минтақаи худ ба амал мебарорад.

Дар баробари ин, нозири минтақавии милитсия ҷиҳати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дигар функсияҳоро низ иҷро мекунад, аз ҷумла, аз тарафи шахсони мансабдор риоя намудани қоидаҳои низоми шиносномавӣ-бақайдгирӣ, аз тарафи шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд риоя намудани қоидаҳои муқарраршударо оид ба даромаду баромад, будубош ва гузаштан аз тариқи транзитӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро назорат мекунад.

Ҳамзамон, риоя намудани қоидаҳои ба даст овардан, нигоҳдорӣ, бо худ доштан ва гардонидани силоҳи оташфишон, аслиҳа барои он, маводи тарканда, ёрӣ расонидан ба кормандони дигар ҷузъу томҳои милитсия дар баамалбарории овардани шахсоне, ки аз ҳозир шудан ба даъват саркашӣ мекунанд, беморони гирифтори касалии майзадагӣ, нашъамандӣ, касалиҳои венерикӣ ва бо вируси масунияти одам сироятшуда ба муассисаҳои тандурустӣ, аз рӯйи пешниҳодҳои онҳо, ки аз

тарафи суд санксия* дода шудааст, вазифаҳое мебошанд, ки ба фаъолияти хизматии нозирони минтақавии милитсия дахл доранд.

Иштирок кардан дар кушодан ва тафтиши ҷиноятҳо мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ бевосита яке аз функсияҳои нозири минтақавии милитсия мебошад. Агар нозири минтақавии милитсия дар минтақаи хизматӣ ҷиноятҳоеро ошкор кунад, ки аз рӯйи онҳо гузаронидани тафтишоти пешакӣ ҳатмиӣ нест, пас, ӯ мустақилона маҷмӯи чорабиниҳои таъхирнопазири тафтишотӣ ва оперативӣ-ҷустуҷӯиро, ки қонунгузорӣ пешбинӣ кардааст, оид ба муайян намудан ва мустаҳкам намудани изҳои ҷиноят ва дигар ҳолатҳо, ки барои парванда аҳаммият доранд, мегузаронад.

Агар нозири минтақавии милитсия дар минтақа ҷиноятҳоеро ошкор кунад, ки аз рӯйи онҳо гузаронидани тафтишоти пешакӣ ҳатмист, пас ӯ ухдадор аст, ки оид ба ҳифзи ҷойи ҷиноят, муайян намудани шоҳидон, расонидани ёрӣ ба ҷабрдидагон, муайян ва дастгир намудани шахсоне, ки дар содир намудани ҷиноят гумонбар шудаанд, ошкор намудан ва гирифтани молҳои дуздидашуда, олоти ҷиноят ва дигар далелҳои шайъӣ, чораҳои зарурӣ андешад. Дар ҳолати имконнопазирии ба ҷойи ҳодиса омадани гурӯҳи тафтишотӣ-оперативӣ нозири минтақавии милитсия мустақилона амалҳои тафтишотии таъхирнопазирро, ки бо қонунгузории мурофиавӣ-ҷиноятӣ пешбинӣ шудаанд, мегузаронад.

Ҳамкорӣ бо ҷомеа низ яке аз функсияҳои нозири минтақавии милитсия маҳсуб меёбад. Моҳияти амалисозии ин функсия пеш аз ҳама дар он аст, ки ба як кас, бе такя ба аҳолӣ

---

* Санксия ин як қисми меъёре мебошад, ки дар он муҷозот ё чораҳои ҷазо муқаррар карда шудааст. Ниг.: Русско-таджикский словарь. – М., 1949. – С. 677.

иҷро намудани уҳдадориҳои худ аз ҳад зиёд мураккаб аст. Махсусан дар деҳотҷойҳо, ки онҷо иҷрои вазифаҳои тамоми милитсия ба зиммаи нозири минтақавии милитсия вогузошта мешавад ва ӯ ин душвориро ба пурагӣ эҳсос менамояд. Бинобар ин, чи қадаре, ки ӯ моҳирона ба аҳолӣ такя кунад, ҳамонқадар ба комёбӣ ва муваффақиятҳои бузург дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, огоҳкунӣ ва кушодани ҷиноят ноил мешавад.

Дар рафти бурдани хизмат, нозирони минтақавии милитсия уҳдадориҳои зеринро дорад:

– ҳаёт, саломатӣ ва моликияти шаҳрвандонро аз таҷовузҳои ҷинояткорона ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ ҳифз намояд;

– барои ҳолати таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар минтақаи ба ӯ вобасташуда ҷавоб гӯяд, дар бораи дигаргунии вазъи оперативӣ ба сардор ва навбатдори ШВКД гузориш диҳад;

– ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро пешгирӣ намуда, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро дар доираи ваколати худ дида барояд;

– ариза, хабар ва шикояти мардумро дида баромада, сари вақт чораҳои мувофиқро андешад;

– ба шахсони мансабдор ва шаҳрвандон дар баамалбарории ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии онҳо, дар доираи ваколати худ ёрӣ расонад;

– пеш бурдани хизматро дар минтақа аз тарафи навбатдорони хизматҳои дидбонию пайроҳадорӣ назорат намуда, онҳоро дар бораи вазъи оперативӣ дар минтақаи хизматӣ хабардор намояд;

– дар бораи ҷобаҷогузорӣ ва истифодабарии қувва ва воситаҳои ШВКД дар минтақаи маъмурӣ пешниҳодҳо манзур намуда, дар вақти зарурӣ ҷойивазкунии нарядҳои дидбонию-

пайроҳадориро дар мувофиқа бо роҳбарият ё ин ки бо навбатдори ШВКД ба амал барорад;

– вазъи оперативиро омӯзад, қайдҳо барад, кори худро ба нақша гирад, дар шароити ҳолатҳои фавқулода чораҳои бетаъхир қабул намуда, ба зарардидагон ёрӣ расонад;

– бо кормандони дигар хизматҳо ва ҷузъҳои ШВКД иштирок кардан дар раванди банақшагирӣ ва амалӣ намудани чорабиниҳои якҷоя оид ба муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳо ва кофтукови гумонбаршудагон дар содир намудани ҷиноятҳо ва ҳамзамон оид ба нигоҳ доштани тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ дар минтақаи маъмурӣ ҳамкорӣ намояд;

– дар минтақаи маъмурии худ риояи қоидаҳои низоми шиносномавӣ-раводидӣ ва литсензионӣ-иҷозатдиҳӣ, қоидаҳои назорати маъмуриро аз болои баъзе категорияҳои шахсоне, ки аз ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ озод шудаанд, инчунин қоидаҳое, ки дар соҳаи таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ амал мекунанд, назорат намояд.

Ба нозири минтақавии милитсия барои иҷро намудани уҳдадориҳое, ки ба зиммаи ӯ вогузор карда шудаанд, чунин ҳуқуқҳо дода мешавад:

– аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор даст назадан ба ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмуриро талаб намояд;

– дар ҳолатҳои муайян намудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» истифода бурдани воситаҳои нақлиётии корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилотҳои ҳамаи шакли моликият, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ё ин ки шаҳрвандонро дорад;

– ҳуҷҷатҳои шаҳрвандон ва шахсони мансабдоре, ки шахсияти онҳоро шаҳодат медиҳанд, агар асосҳои кофии гумонбар шудани онҳо дар содир намудани ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ бошанд, тафтиш намояд;

– ба муассисаҳои табобатӣ ё ин ки ба қисми навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ овардани шахсоне, ки дар кӯчаҳо ё ин ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ҳолати мастӣ қарор доранд ва қобилияти мустақилона ҳаракат карданро надоранд;

– нигоҳ доштан ва бо худ гардондани силоҳи табелии оташфишонӣ ва воситаҳои махсус, инчунин истифодаи қувваи ҷисмонӣ дар ҳолат ва тартибе, ки қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудаанд;

– бо тартиби муқаррарнамудаи қонун даъват намудани шаҳрвандон ва шахсони мансабдор ба МКД, утоқи хизматии нозири минтақавӣ аз рӯйи парвандаҳо ва маводе, ки дар истеҳсолоти ӯ қарор дорад;

– дар вақти зарурӣ равон намудан ва бурда расонидани шахсони гумонбаршуда дар содир намудани ҷиноят ва ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ барои муоинакунӣ;

– протокол дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб диҳад, дар доираи ваколати худ ҷазои маъмурӣ татбиқ намояд, дастгиркунии маъмуриро ба амал барорад, азназаргузаронии шахсӣ, ашёҳо ва ҳуҷҷатҳоро гузаронад;

– воситаҳои нақлиёте, ки ронандаҳояшон қоидаи ҳаракат дар роҳро вайрон намудаанд, нигоҳ дорад;

– ба биноҳои истиқоматӣ ва дигар биноҳои шаҳрвандон, ба қитъаи замини ба онҳо тааллуқдошта, ба минтақа ва ба биноҳои ташкилотҳо новобаста аз шакли моликияташон бе мамоният ворид шавад ва дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз назар гузаронад;

– бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор баёнот, хабарҳо, маълумотнома, ҳуҷҷатҳо ва нусхаи онҳоро гирад;

– дар ҳолатҳо ва тартиби пешбининамудаи қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ амалҳои мурофиавӣ-ҷиноятиро гузаронад;

– аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор ҳуҷҷатҳое, ки аломати сохтакорӣ доранд, инчунин олот, ашё ва моддаҳое, ки аз гардиши озоди шаҳрвандӣ гирифта шудаанд ва бе иҷозати махсус дар дасти шаҳрвадон мебошанд, мусодира кунад;

– воситаҳои нақлиётро нигоҳ дорад ва ҳуҷҷатҳоро дар бораи ҳуқуқи истифодабарӣ ва идоракунии онҳо, инчунин ҳуҷҷатҳои воситаи нақлиётӣ ва бори кашонидашавандаро тафтиш намояд, азназаргузаронии воситаҳои нақлиётро дар ҳолатҳои муайяннамудаи қонунгузории мурофиаи маъмурӣ гузаронад.

Хулоса, нозири минтақавии милитсия, чун намояндаи ваколатдори МКД дар назди аҳолии минтақаи маъмурӣ ба ӯ вобасташуда фаъолияти хешро танҳо дар доираи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба роҳ монда, бахри дар сатҳи зарурӣ иҷро намудани фаъолияти хизматӣ ба аҳолӣ такя намуда, афкори онро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ самаранок истифода менамояд.

§ 3. Фаъолияти нозири минтақавии милитсия оид ба додани ҳисобот дар назди ҷомеа

Тақрибан даҳ сол аст, ки дар кишварамон ислоҳоти милитсия идома дорад. Он ҳанӯз бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19-уми марти соли 2013, таҳти № 1438 «Дар бораи тасдиқ намудани Стратегияи ислоҳоти милитсияи Тоҷикистон» ва қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3-юми майи соли 2014, таҳти № 296 «Дар бораи тасдиқи Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2014-2020» оғоз карда шудааст. Имрӯзҳо бо сабаби анҷомёбии муҳлати ин барнома, Барномаи нави ислоҳоти милитсия бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми июни соли 2021,

тахти № 211 барои солҳои 2021-2025 қабул карда шудааст[1], ки масъалаҳои зиёди ин самтро ба танзим даровардааст.

Аз мазмуни санадҳои меъёрии ҳуқуқии зикршуда бармеояд, ки ислоҳоти милитсия тамоми паҳлуҳои ин сохтори муҳимми давлатиро дар бар гирифта, ҳадафи асосиаш ин ҳар чи бештар наздик шудан ба аҳолӣ ва бар ин васила дар шуури ҷомеа бедор намудани ҳисси боварӣ бо роҳи нишон додани симои иҷтимоии куллан нави корманди милитсияе, ки орӣ аз амалҳои коррупсионист ва ҳадафаш танҳо мусоидат кардан ба шаҳрвандон мебошад.

Дар баробари ин, Стратегия вазифаи асосии милитсия аз ҷумла, нозирони минтақавиро дар маҳалҳо муайян намуда, ба он таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти шаҳрвандон ва ҷамъият, ҳифзи манфиатҳои онҳо бо дарназардошти интизориҳои шаҳрвандон аз кори милитсия маънедод карда, афзалияти фаъолияти милитсия, хусусан нозирони минтақавиро дар маҳалҳо ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва эҷоди муҳити бароҳату бехатар дар воҳиди маъмурӣ-ҳудудӣ медонад.

Бисёре аз мутахассисони соҳа ба он назаранд, ки вазифаҳои зикршуда он вақт босифат иҷро карда мешаванд, ки агар кормандони милитсия, хусусан нозирони минтақавӣ ҳисоботдиҳиро барои аҳолӣ бо дарназардошти мушкилиҳои ҷомеа, ки дар пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ҷой доранд, омода намоянд[2].

---

[1] Барномаи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2021-2025, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-юми июни соли 2021, тахти № 211 тасдиқ шудааст.

[2] Гришаков А.Г. Отчет участкового уполномоченного полиции о проделанной работе перед населением административного участка: особенности подготовки и проведения // Актуальные проблемы борьбы с преступлениями и иными правонарушениями. – 2019. – № 17-1. – С. 89-90.

Барои ҳамин, бо мақсади мустаҳкам гардидани ҳамкории милитсия бо аҳолӣ фармони Президенти мамлакат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз 30-юми июни соли 2012, таҳти № 1291 «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия барои таъмин намудани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсеаи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ» ба имзо расидааст, ки банди 1-уми он Вазорати корҳои дохилиро уҳдадор месозад то ҳисоботдиҳии ҳарсолаи нозирони минтақавии милитсияро дар назди аҳолӣ таъмин намояд[1].

Баҳри расидан ба ин ҳадаф фармони Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти № 10 б/з «Дар бораи фаъолияти нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» қабул карда шудааст, ки дар асоси он кормандони милитсия, алалхусус, нозирони минтақавӣ уҳдадор гардидаанд, ки ҳар сол ҷаласаҳои вакилони халқи ҷамоатҳои шаҳраку деҳот ва ҳар семоҳа дар назди аҳолӣ вобаста ба фаъолияти хизматиашон ҳисобот диҳанд[2].

Чи хеле ки мушоҳида гардид қариб дар ҳамаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии зикр шуда сухан дар бораи ҳисоботдиҳии кормандони милитсия, хусусан нозирони минтақавии милитсия дар назди ҷомеа меравад, ки ин моро водор месозад то ба

---

[1] Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия дар таъминоти тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсеаи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ» аз 30-уми июни соли 2012, таҳти № 1291.

[2] Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013, таҳти №10 б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии Шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон».

таври канкртетӣ оид ба мафҳум, моҳият ва мақсаду мароми худи ҳисоботдиҳи андеша кунем.

Ҳисоботди ин дар давраи муайян натиҷагирӣ кардани ҳамаи самтҳои фаъолияти корманди милитсия дар назди аҳолӣ ба ҳисоб рафта, дар он масъалаҳои ҳалталаби минтақаи хизматӣ бо назардошти фикру андешаҳои судманди аҳолии минтақа ба амал бароварда мешавад[1].

Дар натиҷаи ҳисоботдиҳӣ боварии аҳолӣ ба шахси ҳисоботдиҳанда зиёд гардида, ин раванд ҳисси масъулиятнокии онҳоро бедор месозад ва ин заминаи мусоид ба ҷалби ҳарчи бештари онҳоро ҷиҳати бартараф намудани унсурҳои ҷиноятӣ ва дигар кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ ба миён меорад, ки ин имконият медиҳад то андозае шаҳрвандон аз натиҷаи кории шахси ҳисоботдиҳанд ва вазъияти криминогении минтақа бо хабар гарданд.

Ёдовар мешавем, ки мақсаду мароми додани ҳисобот дар назди аҳолӣ ин пеш аз ҳама фароҳам овардани шароит оид ба иттилооти саҳеҳ доир ба фаъолияти МКД, таъмини шаффофият дар фаъолияти милитсия, аз ҷумла, нозирони минтақавӣ ва баланд бардоштани боварии шаҳрвандон ба кормандони МКД мебошад.

Барои ҳамин, ҳангоми ташкил намудани вохӯрӣ ва ноил шудан ба мақсадҳои он бояд ҳолатҳои зерин ба назар гирифта шаванд:

1) Ба интизории аҳолӣ ё эҳтиёҷоти он мувофиқат кардан. Вохӯрӣ бояд ба интизории сокинон ё эҳтиёҷоти онҳое, ки дар он иштирок мекунанд, мувофиқат намояд. Дар он бояд масъала ва мушкилоте баррасӣ ва муҳокима карда шаванд, ки қисми зиёди аҳолиро ба ташвиш овардааст.

[1] Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А. Нуридинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Роҳнамо оид ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа / зери назари н.и.ҳ., дотсент Ф.Р. Шарифзода. – Душанбе: «ЭР-граф», 2020. – С. 70.

2) Ба натиҷаи назаррас расидан. Аҳолӣ бояд зарурати ҳозир шудан ва иштироки фаъоли худро дар ин вохӯриҳо ҳисс намуда, дарк намоянд, ки то чӣ андоза иштироки онҳо барои тағйир ёфтан ва беҳтар шудани вазъият, ҳолати таъмини амният дар ҷомеа таъсир мерасонад.

3) Ба тарзи зиндагии мардум наздик будан. Шакли вохӯрӣ бояд ба тафаккури аҳолии маҳал, ахлоқ, маданият ва расму ойини ҷомеа мувофиқат бошад намояд. Ҳамаи воситаҳои ҳалли мушкилоти ҷомеа (масалан, нақши шахсони обрӯманд, куҳансолон, интихоби ҷойи гузаронидани вохӯрии сокинон) ба инобат гирифта шавад.

Ҳангоми гузаронидани ҳисоботдиҳии нозири минтақавии милитсия намояндагони ҳамаи табақаҳои ҷомеа (омӯзгорон, кормандони соҳаҳои тиб, имомхатибҳо, роҳбарон ва кормандони ташкилот, муассиса, ташкилотҳои ҷамъиятӣ) ва сокинони минтақаи хизматӣ метавонанд иштирок намоянд.

Барои иштирок аз рӯйи синну сол, ҷинс, миллат, нажод ва мавқеи иҷтимоӣ монеа эҷод карда нашавад. Фаъолнокии занон, ҷавонон ва намояндагони ақаллиятҳои этникӣ таъмин ва қадр карда шаванд.

Гузаронидани вохӯрӣ ва ҳисоботдиҳии нозир бояд ба талаботи зерин ҷавобгӯй бошад:

– дар асоси нақшаи мувофиқашуда гузаронида шавад;

– нозири минтақавии милитсия ё шахси дигари ҳисоботдиҳанда бояд дар аввал бо суханони оддию фаҳмо (масалан, «Падару модарон, хоҳарону бародарон ва дӯстони азиз! ман ҳамчун фарзанди шумо, ки имрӯз масъулияти ҳифзу таъмини тартибот дар ин минтақа ба зиммаи ман гузошта шудааст, барои он омадам, ки ба шумо ҳисобот диҳам. Дар бораи вазъияти маҳаллаи истиқоматиамон якҷоя суҳбат намуда, мушкилоти пайдошударо бо кӯмаку дастгирии ҳамдигар бартараф намоем» ва ё суханҳои дигар) диққати аҳли

ҷамъомадро ба худ ҷалб намоянд, фазои мусоид ба суҳбатро ташкил намоянд;

– нозири минтақавии милитсия бояд дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо, вазъи умумии ҷинояткорӣ ва таъмини амният дар минтақаи хизматиаш, инчунин мушкилоти ҷойдошта ҳисоботи мухтасар диҳад;

– аз ҷониби намояндагони ташкилоту иттиҳодия ва сохторҳои бо милитсия ҳамкорикунанда (масалан, марказҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа, гурӯҳҳои корӣ, кормандони хадамоти иҷтимоӣ ва маориф) маълумот оид ба натиҷаи фаъолияташон дар ин вохӯриҳо бояд пешниҳод карда шавад;

– дар вохӯрӣ муоширати фаъолу озоди аҳолӣ ва ба таври хаттӣ ё шифоҳӣ озодона саволу ҷавоб кардани онҳо таъмин карда шавад;

– раванди вохӯрӣ, ҳамаи таклифу пешниҳод, саволу ҷавоб, мушкилоти ҷойдошта, қарорҳои қабулшуда ва ба нақша гирифтани вохӯриҳои оянда бояд дар шакли протокол ҷамъбаст карда шавад[1].

Бо мақсади таъмини иштироки бештари аҳолӣ дар вохӯрӣ чунин чорабиниҳо амалӣ карда мешаванд:

– ба нақша гирифтани санаҳои муайяншудаи вохурӣ, масалан: рӯзи якуми душанбеи ҳар моҳ (ё дигар рӯзи ҳафта), ки барои фаъолияти рӯзмарраи сокинони ҷомеа монеъ нашавад. Инчунин ҳангоми банақшагирӣ рӯзҳои ид ва дигар чорабиниҳои давлатӣ низ бояд ба инобат гирифта шавад, то ин ки вохуриҳо дар рӯзҳои истироҳат рост наоянд.

– дар рӯзнома ва маҷаллаҳои маҳаллӣ, тахтаҳои иттилоотӣ (масалан, дар тахтаҳои иттилоотии марказҳои тиббӣ, мағозаҳо, бозорҳо, шӯъбаҳои милитсия ва ғайраҳо) эълон

---

[1] Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А. Нуридинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Асари зикршуда. – С. 72.

нашр намудан ё аз рӯйи имконият барои иштирокчиёни вохӯрӣ даъватномаҳо тайёр карда, ба онҳо расонидан (тавассути маъмурияти мактаб, фаъолон, марказҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа ва дигарон) ё ин ки бо даст додани имконият эълонро дар шабакаи Интернет воситаҳои шӯрои ҷамъиятӣ ва ҳатто метавонанд тавассути шабакаҳои телевизиони низ дастраси мардум созанд.

– макони вохӯриро аз ҷиҳати муносиб, дастрас ва наздик буданаш интихоб кардан, то ин ки аксарияти намояндагони ҷомеа дар он иштирок намоянд. (маҷлисгоҳҳои мактабҳо, толори ҷамоатҳо, коххои фарҳангӣ ва дигар макони муносиб, ки дар ҷомеаи мазкур ҷойгир шудаанд.

Барои ташкил намудани вохурӣ ва ҳисоботдиҳӣ талаботи зерин бояд риоя карда шаванд:

– барои ташкили вохӯрӣ бояд гурӯҳи корӣ таъсис дода шавад ва дар он Раис (роҳбар) бояд интихоб карда шавад, ки ҳангоми гузаронидани вохӯрӣ роҳбарӣ кунад. Вобаста ба маҳал он метавонад, ки роҳбари расмӣ ё ғайрирасмии ҳамон ҷомеае, ки вохӯрӣ гузаронида мешавад, бошад. Нозири мндақавӣ ё корманди дигари милитсия метавонад вохӯриро ба томри лексия (монолог) набурда, дар назди аҳолӣ ҳисобот диҳад, ба саволҳо ҷавоб диҳад ва оид ба корҳои ба анҷом расонидааш маълумоти дақиқ диҳад.

– барномаи рӯзи ҷаласа бояд ботартиб тайёр карда шавад (кӣ маърӯза мекунад, кай ва дар куҷо вохӯрӣ гузаронида мешавад ва ғайра) ва онро бо фаъолоне (Раиси кумитаи маҳаллӣ, Марказҳои ҳамкории милитсия бо ҷомеа ва дигарон), ки ба иттилоот (маърӯза)-и нозирони минтақавии милитсия илова ворид карда метавонанд, муҳокима бояд кард.

– роҳбарони расмӣ ва ғайрирасмиро (аз он ҷумла, гурӯҳи ҳамкории милитсия бо ҷомеа)-ро қаблан оид ба макони баргузоршавии маҷлис огоҳо кардан лозим аст. Агар зарур

шавад, дар ташкил ва гузаронидани вохӯрӣ (хусусан барои ҷалби ҷомеа, яъне иштирок дар вохӯрӣ) аз дастгирии онҳо истифода баранд[1].

Маърӯзаи ҳисоботии нозири минтақавии милитсия бояд масъалаҳои зеринро дар бар гирад:

– вазъи ҷинояткорӣ дар минтақа;

– вазъи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амният дар минтақа;

– мушкилоте, ки мардумро ба ташвиш овардааст;

– таҳлили ҷиноятҳои содиршуда, ошкоршуда ва пешгирӣ кардашуда;

– шомил шудани ҷавонон ба гурӯҳҳои экстремистию террористӣ ва роҳҳои пешгирӣ кардани он;

– ҷинояткории ноболиғону ҷавонон;

– пешгирии ҳодисаҳои худкушӣ ва сӯиқасд ба ҷон;

– пешгирии машғул шудан ба фоҳишагӣ;

– муқовимат бар зидди ҷиноятҳои нашъамандӣ ва натиҷаҳои он;

– ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила ва роҳҳои пешгирии он;

– ҳодисаҳои роҳу нақлиёт, оқибатҳо ва роҳҳои пешгирии онҳо;

– сабабҳо ва шароитҳое, ки ба содир кардани ҷиноят мусоидат кардаанд ва роҳҳои бартараф кардани онҳо;

– ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии ошкоршуда дар самти вайрон кардани талаботи қонунҳо дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳои миллӣ, масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд ва дигар самтҳо;

– иштироки шаҳрвандон дар муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ;

---

[1] Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А. Нуридинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Асари зикршуда. – С. 73.

– кӯмаки аҳолӣ дар ошкор кардани ҷиноятҳо ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, аз ҷумла, иштироки дастёрони ихтиёрӣ дар таъимини тартиботи ҷамъиятӣ ҳангоми чорабиниҳои оммавӣ;

– ҳамкорӣ бо дигар мақомоти давлатию ҷамъиятӣ дар муқовимати дастҷамъона бар зидди ҷинояткорӣ ва ҳалли мушкилоте, ки ҷомеаро ба ташвиш овардаанд, роҳҳои ҳали онҳо;

– маълумоти муфассал оид ба натиҷаҳои ҳалли мушкилоти дар вохӯриҳои пешин баррасишуда;

– дигар масъалаҳои муҳимме, ки ба ҳимояи ҳуқуқу манфиатҳои аҳолӣ дахл доранд.

Маърӯзаи ҳисоботӣ бояд муфассал бо таҳлили ҳаматарафа тайёр карда шуда, ҳар як қисми он бо овардани мисолҳои мушаххас шарҳ дода шавад.

Нозири минтақавии милитсия бояд ба мардум мурочиат намуда, фикру ақидаи онҳоро оид ба таъмини амният ва тартиботи ҷамъиятӣ, мустаҳакам намудани ҳамкорӣ бо аҳолӣ, таъмини шароити зиндагонии арзандаи онҳо, роҳҳои ҳалли мушкилоти доштаашон пурсон шуда, онҳоро барои ҳамкории судманд даъват намояд.

Дар охири ҷаласа нозири минтақавии милитсия бояд рақами телефони хизматӣ ва мобилии худро ба шаҳрвандон эълон кунад, то ки дар ҳолатҳои зарурӣ онҳо бо ӯ дар тамос шаванд.

Бо мақсади беҳтар ба роҳ мондани раванди ҳисоботдиҳӣ ба нозири минтақавии милитсия чунин тавсияҳо пешниҳод карда мешаванд:

– ҳангоми вохӯрӣ ҳолатҳое пайдо гарданд, ки барои иштироки фаъоли занон ё ҷавонон маҳдудият ё монеа ба вуҷуд ояд, пас бо ин гурӯҳи сокинон аз рӯйи имконият бояд вохӯриҳои алоҳида ташкил карда шавад;

– мушкилот ва масъалаҳое, ки бо сабабҳои гуногун ҳалли худро пайдо намекунанд, бояд дар дафтари махсус қайд карда шаванд ва дар вохӯриҳои оянда бо ҷомеа барои ҳалли он ё муайян намудани роҳҳои имконпазири ҳалли онҳо чораҳои мушаххас андешида шавад;

– дар ҳар ҷамоат (деҳа) аз ҳисоби сокинон таъсис додани гурӯҳҳои мусоидаткунанда (фаъол) ба манфиати кор мебошад. Онҳо дар ташкил ва гузаронидани вохӯриҳо бо аҳолӣ кӯмак расонида, иштироки сокинонро дар вохӯриҳо таъмин менамоянд;

– агар дар минтақаи хизматии нозири минтақавии милитсия якчанд деҳаҳо мавҷуд бошанд, вохӯрии аҳолӣ дар ҳар як деҳа ба таври алоҳида гузаронида шавад.

Ин амал дорои чунин ҷиҳатҳои мусбат аст:

– макони баргузоршавии вохӯрӣ бо аҳолӣ наздик мегардад;

– ба сокинон имконият даст медиҳад то онҳо дар бораи мушкилоти шахсӣ ва мушкилоти умумии деҳаашон озодона сухан гӯянд;

– имконияти дар вохӯриҳо ширкат намудани шумораи зиёди аҳолӣ ба вуҷуд меояд;

– ҳангоми омода намудани барномаи вохурӣ хуб мешавад, агар нозири минтақавӣ пешакӣ бо фаъолон, шахсони ташаббускор ва раисони маҳалла маслиҳат намуда, мушкилоти ҷойдоштаро аз онҳо пурсон шавад, то ки вохӯрӣ на танҳо барои милитсия, балки барои аҳолӣ низ муҳим ва судманд бошад;

– нозири минтақавӣ бояд донад, ки вохӯриҳои ҳисоботӣ набояд зуд-зуд, балки тибқи талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ (дар се моҳ як маротиба) ва бо хоҳиши ҷомеа гузаронида мешавад;

– вохӯриҳои ҷамъбастии солона, дар баробари сардорони шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилӣ, ҳатман аз ҷониби нозирони минтақавии милитсия низ гузаронида, дар он оид ба ҳамаи масъалаҳои дар давоми сол баррасишуда ҳисоботи муфассал пешниҳод карда шавад;

– ҷараёни гузаронидани вохурӣ набояд дароз тӯл кашад. Хуб мешавад, ки ҷаласа дар давоми ду соат ҷамъбаст карда шавад. Зеро вазъи шахсӣ ва мушкилоти зиндагии сокинон (мисол, ҳангоми корҳои мавсимӣ дар саҳро, рӯзҳои ҷумъа, доштани беморӣ, синну сол, вазъи саломатӣ ва ғ.) инро тақозо менамояд.

Ҳамин тавр, ҳисоботдиҳии нозири минтақавии милитсия дар назди ҷомеа имконият медиҳад то боварии халқ ба ин ниҳоди зарурӣ бештар гардад ва ҳамаи мушкилиҳои ҷойдошта дар минтақаи маъмурӣ дар якҷоягӣ бо маслиҳату дастурдиҳии якдигар ҳалли пурраи худро ёбад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мафҳуми асосҳои ҳуқуқии фаъолияти нозири минтақавии милитсия ва номгӯйи онҳоро пешниҳод кунед?

2. Оид ба самтҳои фаъолияти нозирони минтақавии милитсия маълумот диҳед?

3. Принсипҳои коргузории нозирони минтақавии милитсияро номбар кунед?

4. Унсурҳои ташкили кори нозирони минтақавии милитсия кадомҳоянд?

5. Банақшагирии корҳо дар фаъолияти нозирони минтақавии милитсия чӣ тавр ба роҳ монда мешавад?

6. Шаклҳои ҳамкории нозири минтақавии милитсия бо дигар кормандон кадомҳоянд?

7. Нозири минтақавии милитсия кист ва фаъолияти он аз рӯйи кадом натиҷаҳо баҳо дода мешавад?

8. Вазифа ва функсияҳои нозири минтақавии милитсияро номбар кунед?

9. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои нозири минтақавии милитсия кадомҳоянд

10. Оид ба ҳисоботдиҳии нозири минтақавии милитсия ва тартиби он маълумот диҳед?

БОБИ 21.
ТАРТИБИ ТАШКИЛ ВА ФАЪОЛИЯТИ ИЗОЛЯТОРҲОИ (ТАВҚИФГОҲҲОИ) МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ БАРОИ НИГОҲДОРИИ МУВАҚҚАТИИ ШАХСОНИ ДАСТГИРШУДА ВА ҲАБСШУДА

§ 1. Асосҳои ҳуқуқӣ ва ташкили фаъолияти изоляторҳои мақомоти корҳои дохилӣ барои нигоҳдории муваққатии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда

Асосҳои ҳуқуқии ташкили фаъолият ва хусусиятҳои хизмати изолятори нигоҳдории муваққатиро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда»[1], Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Оинномаи «Хадамоти милитсия оид ба посбонӣ ва роҳбаладии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда»[2] ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор ташкил менамоянд. Дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии зикргардида вазифа, принсип, тартиб ва хусусиятҳои адои хизмат дар ИНМ, вазифа ва ҳуқуқҳои дастаи посбонӣ, тартиби роҳбаладии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда инъикос ёфта, вазифаҳои шахсони мансабдор оид ба ташкили фаъолият ва роҳбарии сохтори зикршуда муқаррар шудаанд.

---

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28-уми июни соли 2011, таҳти №720 «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2011. – № 6. – Мод. 433.

[2] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми декабри соли 2012, таҳти №1012 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Оинномаи Хадамоти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии шахсони дастгиршудагон ва ҳабсшудагон».

Шахсони мансабдори МКД ва ҳамаи кормандони он ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматӣ вобаста ба ҳифз ва роҳбаладии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда муқаррароти Оинномаи Хадамоти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии шахсони дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро бояд қатъиян риоя ва иҷро намоянд. Оинномаи зикршуда фаъолияти кормандони милитсияро дар самти нигоҳдории муваққатии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба танзим медарорад.

Ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон бо таври ҷудо нигоҳ доштани онҳо аз якдигар ба роҳ монда шуда, он бо чунин мақсадҳо амалӣ карда мешавад:

– назорати доимии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон;

– дастрасии саривақтии шахс ба амалҳои тафтишотӣ ва суд;

– пинҳон нашудани дастгиршуда ва монеъ нашудани он ба амалҳои тафтишотӣ;

– муайян кардани ҳолатҳои воқеии кор аз рӯйи парвандаи ҷиноятӣ;

– пешгирии амалҳои ҷиноятии минбаъдаи шахс;

– несту нобуд накардани нишона ва осорҳои ҷиноят аз тарафи дастгиршуда;

– таъмини саривақтии иҷрои ҳукм.

Роҳбаладӣ намудан аз посбонӣ карда бурдани дастгиршуда ва ҳабсшуда бо мақсади расонидани онҳо ба ҷойи таъйингардида иборат мебошад.

Роҳбаладии шахси дастгиршуда ва ҳабсшуда аз тарафи кормандони милитсия амалӣ карда мешавад. Фаъолияти мазкур бо дархости мақомоти тафтишотӣ бо қувва ва воситаҳои қӯшунҳои дохилии ВКД низ метавонад таъмин карда шавад.

Барои иҷрои вазифаҳо оид ба роҳбаладии шахси дастгиршуда ва ҳабсшуда бо тартиби муқаррарнамудаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон воҳидҳои дахлдори милитсия ташкил

карда мешаванд ё аз ҳисоби кормандони нисбатан таҷрибадори милитсия дастаи посбонии махсуси пуррагардонидашуда ҷудо карда мешавад, ки **онҳо вазифадоранд:**

1) Ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро ҳангоми нигоҳ доштани онҳо дар ҳуҷраҳои нигоҳдорӣ таъмин намоянд.

2) Роҳбаладии дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро аз ИНМ ва изоляторҳои тафтишотӣ ба муассисаҳои тиббии мақомоти тандурустӣ, ҳаммомҳои истифодаи умумӣ ва баръакс, аз ҷузъу томҳои корҳои дохилӣ ба ИНМ амалӣ намуда, муҳофизати онҳоро ҳангоми гузаронидани амалҳои тафтишотӣ таъмин намоянд.

3) Посбонии шахси дастгиршуда ва ҳабсшуда ва роҳбаладии онро аз ИНМ ва изоляторҳои тафтишотӣ ба судҳо, судҳои сайёри онҳо амалӣ намуда, муҳофизати ҳабсшудагонро ҳангоми ҷаласаи чунин судҳо таъмин намоянд.

Фаъолияти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон бо қатъиян риоя намудани талаботи қонуният асос меёбад. МКД ва дастаҳои махсусан пуррашаванда ҳангоми ташкил ва адои хизмати роҳбаладӣ аз рӯйи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрии ҳуқуқии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Оинномаи «Хадамоти милитсия оид ба посбонӣ ва роҳбаладии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда» амал менамоянд.

Назорат оид ба риояи талаботи қонунгузорӣ дар фаъолияти ИНМ аз ҷониби Прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи он амалӣ карда мешавад.

Бо мақсади таъмини нигоҳдорӣ ва ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон дар ИНМ навбатдор, ёрдамчии ӯ, посбонон ва барорандагон таъйин карда мешаванд. Ҳайати дастаро (наряд) сардори МКД муайян менамояд.

Оид ба посбонии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон дар назди ИНМ дидбонгоҳҳо ташкил карда мешаванд, ки метавонад дар шаклҳои дохилӣ, берунӣ, муваққатӣ, доимӣ, якбастӣ, дубастӣ ва себастӣ амал намоянд.

Дидбонгоҳҳои дохилӣ дар назди камера, майдончаи барои сайру гашт ҷудогардида ва беруна – барои ҳифзи ИНМ аз тарафи беруни он гузошта мешаванд.

Барорандагон барои баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз камера ва ҳифзи онҳо ҳангоми гаштугузор дар ҳудуди ИНМ таъйин карда мешаванд. Вазифаи баroranda ва навбатдор дар дидбонгоҳҳои муваққатӣ метавонад бар дӯши ёрдамчии навбатдор гузошта шавад.

Навбатдорон дар дидбонгоҳҳои дохилӣ ва барорандагон хизматро бе силоҳ адо мекунанд. Навбатдори дидбонгоҳи беруна дар назди бинои ИНМ хизматро бо таппонча ё автомат адо мекунад.

Шумора ва намуди дидбонгоҳҳо ва ҷобаҷогузории онҳоро феҳристи (табели) дидбонгоҳҳо муқаррар мекунад, ки онро сардори ИНМ тасдиқ менамояд. Ба ҳар як феҳристи дидбонгоҳ рақами доимӣ дода мешавад. Инчунин дар феҳристи дидбонгоҳ номгӯйи объектҳои муҳофизатшаванда ва вазифаҳои асосии тамоми ҳайати даста нишон дода мешавад. Барои пурзӯр кардани ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба ғайр аз феҳристи дидбонгоҳҳо, инчунин дидбонгоҳҳои ғайрифеҳристӣ муқаррар карда мешаванд.

Вазифаҳои навбатдори даста оид ба посбонии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон:

– роҳбарии оперативии дастаро оид ба посбонии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон амалӣ менамояд ва ба сардори ИНМ итоат мекунад;

– оид ба таъмин намудани тартиботи муқарраргардида, риояи он ва аз тарафи даста иҷро намудани вазифаҳои худ ҷавобгар мебошад;

– мавҷудият ва дурустии барасмиятдарории маводро, ки дар асоси онҳо дастгиршудагон ва ҳабсшудагон дар ИНМ нигоҳ дошта мешаванд, азназар гузаронида, бо сабт намудан дар китоби қабулу супоридани навбатдорӣ дар ИНМ калиди камераҳо, дастбандҳо, дигар воситаҳои техникӣ, ҳуҷҷат ва варақаҳои хизматӣ, инчунин предмет ва ашёи қиматноки аз дастгиршудагон ва ҳабсшудагон дарёфткардашударо, ки нигоҳдошти онҳо дар камераҳо манъ аст, барои нигоҳдорӣ бо имзо қабул мекунад;

– якҷоя бо навбатдори ивазшаванда ҳуҷра ва дигар биноҳои ИНМ-ро бодиққат азназар гузаронида, ба дурустии таҷҳизот, воситаҳои алоқа ва сигналдиҳӣ боварӣ ҳосил менамояд, ҳангоми азназаргузаронии ҳуҷраҳо мавҷудияти дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро аз рӯйи ҳисобот ва ҳуҷҷатҳои онҳо санҷида, пурсиш ва кофтуков менамояд;

– ба ҳоҷатхона рафтани дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро таҳти назорати навбатдорони супоранда ва қабулкунанда амалӣ менамояд;

– оид ба қабули (супоридани) навбатдорӣ, ҳамзамон дарёфт кардани норасогиҳо ва чораҳои бартараф намудани онҳо ба сардори ИНМ гузориш медиҳад*;

– ҳолати кори таҷҳизотҳои ИНМ, дурустии алоқа, таҷҳизотҳои сигналдиҳанда ва равшанидиҳандаро назорат

---

* Ҳангоми мавҷуд набудани вазифаи сардори ИНМ дар воҳиди корӣ роҳбарии онро сардори мақомот ё муовинони ӯ ва дар набудани онҳо навбатдори мақомот ба уҳда дорад.

намуда, барои аз камераҳо берун баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон қарор қабул менамояд ва шахсан дари камераҳоро мекушояд ва калидҳоро дар худ нигоҳ медорад;

– дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро ба риоя кардани қоидаҳои тартиботи дохилӣ дар ИНМ водор менамояд;

– бо мақсади пешгирӣ кардани ҳодисаҳои фавқулода ва дигар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ кофтуков намудани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, азназаргузаронидани чизҳои ба онҳо тааллуқдошта ва ҳуҷраҳои онҳоро ташкил менамояд;

– ҳар як маълумот оид ба тайёрӣ ба фирори ҳабсшудагони дастрасгардидаро санҷида, барои бартараф намудани он чораҳои зарурӣ меандешад, ҳамзамон ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро пурзӯр менамояд;

– ҳангоми ошкор гардидани нақб, шикастани девор, фарш, панҷараҳои тиреза ва қулфҳо ҳатман ба сардори ИНМ гузориш дода, барои гузаронидани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба дигар камераҳо чораҳои зарурӣ меандешад;

– масъалаи қабули дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, ҷобаҷогузории онҳо дар камераҳо, инчунин озод намудан ё аз ИНМ ба дигар ҷой равон намудани онҳоро тибқи тартиби муқарраргардида амалӣ менамояд;

– рафтану омадани дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро дар китоби қайдҳо сабт намуда, ба ин шахсон парвандаи шахсӣ (ба ҳабсшудагон муқоваи парвандаи шахсӣ, саволнома ва варақаи дактилоскопӣ) ва дигар ҳуҷҷатҳое, ки барои нигоҳ доштани онҳо дар ИНМ мавҷуданд, ба расмият медарорад;

– дар бораи гузаштани муҳлати нигоҳдории дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба сардори ИНМ пешакӣ ахборот пешниҳод менамояд.

Навбатдори ИНМ дар ҷараёни иҷрои вазифа фаъолияти навбатдоронро (посбонон) на камтар аз ду маротиба рӯзона ва

се маротиба шабона санҷида, адои хизмати дастаи навбатдорро шахсан иваз менамояд, донистани вазифаҳои навбатдорон ва барорандагонро пурсон шуда, анҷому либоси онҳоро месанҷад ва доимо дастаро дар бораи шахсоне, ки таҳти назорати қатъӣ гирифтани онҳо зарур аст, хабардор мекунад.

Дар сохтори МКД, ки аз рӯйи воҳиди корӣ навбатдори ИНМ надорад, вазифаҳои ӯро навбатдори мақомоти корҳои дохилӣ иҷро мекунад. Дар оянда навбатдори ИНМ ҳамчун «навбатдор» ва навбатдори МКД ҳамчун «навбатдори мақомот» ном бурда мешаванд.

Сардори ИНМ вазифадор аст, ки шароитҳои муқарраргардидаи нигоҳдории дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро дар ИНМ ва дуруст амалӣ гардидани ҳуқуқи онҳоро, ки қонун кафолат медиҳад, таъмин намуда, барои нигоҳдошти тартибот ва тозагӣ дар тамоми биноҳои ИНМ, назоратро ба роҳ монад. Дар ҳуҷраҳо мавҷуд будани шахсони бегона ва предметҳое, ки ҳангоми ҳуҷум ё фирор аз онҳо истифода бурдан мумкин аст, роҳ надода, ҳар шабонарӯз дар камераҳо аз ҳисоби дастгиршудагон ва ҳабсшудагон навбатдор таъйин менамояд.

Яке аз масъалаҳои муҳим ин нигоҳдории ҳуҷҷатҳои хизматӣ ва варақаҳо, дастбандҳо, дигар воситаҳои техникӣ ва асбобу анҷом ба ҳисоб меравад ва онҳо бояд пайваста зери назорати сардори ИНМ қарор гиранд. Сардори ИНМ аз ҷараёни тамоми ҳодисаҳое, ки дар давоми навбатдории шабонарӯзӣ дар ИНМ рух медиҳанд, бояд пурра бохабар бошад.

Дар вақти амалӣ кардани реҷаи гузарномавии ИНМ навбатдор (ёрдамчӣ) чунин вазифаҳоро бояд иҷро намояд:

– ҳуҷҷатҳои шахсонеро ба ИНМ барои санҷиши адои хизмати даста, пешбурди амали тафтишотӣ, назорат аз болои қонуният, мулоқот бо дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, ё ин ки бо мақсади расонидани таҳвил меоянд, тафтиш намояд;

– ҳангоми мавҷуд будани дархости хаттӣ ё иҷозатнома барои мулоқот ба даста супориш диҳад, ки дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро ба утоқҳои тафтишотӣ ва утоқҳо барои мулоқот ҳамроҳӣ намоянд;

– қабул ва назорати қатъии чизҳо ва маҳсулотҳои таҳвилшавандаро таъмин намояд;

– ба ҳуҷраҳо таҳвил додани предметҳо ва мукотиботи манъшударо роҳ надиҳад;

– гузаронидани мулоқотро дар байни дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ва хешовандони онҳо ё дигар шахсон ташкил намуда, раванди онро зери назорати қатъӣ қарор диҳад.

Ба ғайр аз он навбатдори ИНМ дар мавриди ба ҳисоб гирифтани варақаҳои дархостӣ дар бораи баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз камераҳо* ба утоқҳои тафтишотӣ, ба мулоқот, аризаҳо барои қабули таҳвил, дастрас кардани озуқаворӣ ва предметҳои зарурати аввалияро амалӣ менамояд ва дар бораи натиҷаҳои санҷиши тартиби нигоҳдошти дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, ҳодисаҳои ҳангоми иҷрои речаи гузарномавӣ рухдода, ба сардори ИНМ ахборот медиҳад.

Ба навбатдор ва ёрдамчии ӯ кам кардани миқдори дидбонгоҳҳои муҳофизатии муқаррарнамудаи феҳристӣ ё тағйир додани ҷобаҷогузории онҳо манъ аст, **ба истисноӣ ҳолатҳои зерин:**

– дидани чораҳои таъхирнопазир оид ба пешгирӣ намудани фирор ё дигар ҳодисаҳои фавқулода:

– шароитҳои махсус;

– тарк намудани ИНМ ё аз ҳайати даста озод намудани касе;

– ногаҳон бемор шудан ё ғайриимкон будани адои хизмат бо ягон сабаб.

---

* Камера – камера, хона; камераи ҳабсхона.

Навбатдори дохилӣ то вақте, ки иваз карда нашавад, дар ягон ҳолат дидбонгоҳро бояд тарк накунад.

Навбатдор дар вақти адои хизмат чунин вазифаҳоро иҷро менамояд:

– ҳушёрона адои хизмат намуда, дар роҳрав бесадо гаштугузор менамояд ва ба воситаи чашмаки дару каҷраҳо доимо рафтори дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро дар ҳуҷраҳои нигоҳдорӣ назорат мекунад;

– ҳангоми аз ҳуҷраҳои нигоҳдорӣ баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба таври қатъӣ қоидаи муҳофизати муқарраршударо ба роҳ мемонад;

– ҳама ҳолат навбатдор аз тарафи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон риоя кардани қоидаҳои муқарраргардидаи тартиботи дохилии ИНМ-ро талаб намуда, дар мавриди итоат накардани онҳо нисбаташон чораҳои зарурӣ меандешад;

– дар вақти пайхас намудани фирор ё суиқасд ба ҷони ӯ аз тарафи дастгиршудагон ё ҳабсшудагон бонги хатар мезанад, навбатдорони дигарро фарёд карда, дар якҷоягӣ бо онҳо чораҳоеро меандешад, ки сади роҳи фирор ё суиқасдҳои онҳо гардад;

– ҳангоми дарёфт кардани худкушӣ бонги хатар зада, то ба дидбонгоҳ расида омадани навбатдор кӯшиш менамояд, ки ин ҳолатҳоро пешгирӣ намояд (мисол, аз ҳалқаи дор озод намудани шахсе, ки ба худкушӣ даст мезанад, буридани ҳалқаи дор, додани нафаси сунъӣ, манъ кардани хунравӣ ва ғайра*).

---

* Эзоҳ: Дар ИНМ-ҳои серошёна бо меъёри (лимити) калони пуршавӣ посбони назди камераҳо метавонад, камераҳоро мустақилона кушояд ва барои пешгирӣ кардани худкушӣ ба камераҳо дарояд, агар дар он танҳо як ҳабсшуда ё дастгиршуда нигоҳ дошта шавад.

– ҳангоми қабули даъват аз камера сабабҳои онро бояд фавран ошкор намояд, яъне дарро накушода дар доираи иҷрои уҳдадориҳои хизматӣ ба саволҳои ба ӯ дахлдор ҷавоб диҳад;

– агар даъват вобаста ба дидани зарурати дигар чораҳо бошад, ба навбатдор гузориш диҳад ва назорат намояд, ки шабона тамоми ҳуҷраҳои таҳти муҳофизат қарордошта, равшан карда шуда бошанд;

– оид ба натиҷаҳои назорат аз болои дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба навбатдор мунтазам ахборот дода, бояд доимо ба ҳолатҳои нохӯш аз рӯйи ҳисоби ҳайати шахсӣ тайёр бошад, воситаҳои алоқа, сигналдиҳӣ ва сӯхторхомӯшкуниро истифода бурда тавонад;

– дар майдончаи барои сайругашт ҷудогардида дурустии таҷҳизотҳои монеакунандаи амалҳои зиддиҳуқуқиро санҷида, боварӣ ҳосил намояд, ки дар ҳудуди он предметҳое, ки метавон дар мавриди суиқасд ё фирор истифода бурд, мавҷуд нестанд;

– рафтори дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро ҳангоми сайругашт бодиққат мушоҳида намуда, ба ҳолатҳои аз болои девор напартофтани предметҳо, ашёҳо, маводи озуқаворӣ, хатча, мактубҳо назорат намуда, ба сӯҳбат ва гуфтугӯҳои шубҳаовар роҳ надиҳад;

– ба дидбонгоҳ наздик шудани дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро манъ намояд[1].

Дар ҷараёни хизмат навбатдори дидбонгоҳи беруна чунин вазифаҳоро бояд иҷро намояд:

– тиреза, боми бинои ИНМ ва иншоотҳои монеакунандаро доимо назорат намояд;

---

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №1012 б/з аз 31.12.2012 с. «Оид ба тасдиқ намудани Оинномаи Хадамоти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии шахсони дастгиршудагон ва ҳабсшудагон».

– ба зада даромадани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба дигар тарафи хати муҳофизатӣ ва дастрасӣ доштани шахсони бегона ба сарҳад ва бинои ИНМ роҳ надиҳад;

– ҳангоми аз тарафи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон кӯшиши гузаштани хатти муҳофизатӣ ё аз тарафи шахсони бегона зада даромадан ба минтақаи барои онҳо манъшуда бонги хатар зада, ё барои пешгирӣ кардани ҳаракатҳои вайронкунандагони тартибот чораҳо андешад;

– ҳангоми пайхас намудани вайронии иншоотҳои эминнигоҳдорӣ, сигнализатсияи муҳофизатӣ, панҷараҳои тиреза, партофтани чизҳо ё хатча, ғалоғула дар ҳуҷраҳо бетаъхир ба навбатдор ахборот диҳад ва дар ҳолати вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳудуди ҷойгиршавии ИНМ доир ба манъ кардани он чораҳо андешида, фавран дар ин бора ба навбатдор ахборот диҳад;

– ба ҷуз касоне, ки ба онҳо итоатгар аст, ягон каси дигарро ба дидбонгоҳ роҳ надода, силоҳи дар ҳолати омодабош қарордоштаро бояд аз даст раҳо накунад ва ба касе надиҳад;

Ба навбатдорон дар дидбонгоҳ, дар майдончаи барои сайругашт ҷудогардида ва бинои ИНМ худсарона тарк намудани дидбонгоҳ, хобидан, суруд хондан, хӯрок хӯрдан, ҳамсӯҳбат шудан бо дастгиршудагон ва ҳабсшудагон (агар ба он зарурат набошад), аз дастгиршудагон ва ҳабсшудагон гирифтан ё додани чизҳо, предметҳо, хатча (ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ), барои корҳои шахсӣ истифода бурдан, иҷрои корҳое, ки ба онҳо вобаста нест, манъ мебошад.

Бароранда ба сардори ИНМ, навбатдор ва ёрдамчии он итоат карда, бо супориши навбатдор дастгиршудагон ва ҳабсшудагонро ба утоқҳои тафтишотӣ, утоқ барои мулоқот, ба назди духтур ва дигар мақсадҳо ҳамроҳӣ менамояд ва шахсони дар ИНМ нигоҳдошташударо аз камера бароварда, ба

сайругашт ва коркарди санитарӣ таъмин менамоянд. Ҳангоми баровардан ва баргашта омадани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба ҳуҷраҳо онҳоро бояд кофтуков намоянд. Пеш аз ба майдончаи сайругашт, утоқҳои тафтишотӣ, утоқ барои мулоқот, ҳаммом, коридор ва дигар биноҳои ИНМ баровардан онҳо ҷиддан назоратро ба роҳ монда, бояд нагузоранд, ки дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ба предмет ва чизҳои пайхаснамудае, ки метавонанд дар мавриди фирор ё ҳамлакунӣ, ё барои иваз намудани ягон маълумот бо дигар шахсон истифода бурда шаванд муҷаҳҳаз бошанд. Ҳангоми мушоҳидаи чунин ҳолатҳо чораҳоро ҷиҳати бартараф кардани онҳо меандешад ва ба навбатдор ва сардори ИНМ оид ба норасогиҳо дар таҷҳизотҳои бинои ИНМ ва корношоямии сигнализатсияҳои муҳофизатӣ, равшанидиҳанда ва воситаҳои алоқа гузориш медиҳад.

Навбатдори дидбонгоҳ пайваста аз болои рафтори дастгиршудагоне, ки аз ташхиси тиббӣ ё коркарди санитарӣ мегузаранд, назорат намуда, ҳангоми пешбурди амали тафтишотӣ бояд доимо дар назди утоқҳои тафтишотӣ қарор дошта бошад. Ҳангоми мулокот бо хешу таборон барои ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон бояд доимо дар наздикии онҳо бошад ва риояи қоидаҳои муқарраргардидаро дар давоми мулоқот таҳти назорат қарор диҳад.

Ҳангоми фирор ва ҳамла ба муҳофизон вобаста аз шумораи ҳайати шахсӣ бояд ҳамчун ҳолатҳои ҳодисаи фавқулода рафтор намояд.

Таъмини реҷаи нигоҳдории дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, яке аз масъалаҳои муҳимми фаъолияти ИНМ ба ҳисоб меравад. Талаботи асосии реҷаи нигоҳдошти дастгиршуда ва ҳабсшуда ин ҷудо нигоҳ доштан ва назорати доимии онҳо ба ҳисоб меравад, ки дар асоси талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс ни-

гоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» аз 28-уми июни соли 2011, таҳти №720 ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор ба танзим медарорад.

Реҷаи муқарраргардидаи нигоҳдошти дастгиршудагон ва ҳабсшудагон бо назорати мунтазам аз болои ин шахсон, манъ кардани ҳаракати беҳамроҳикунӣ, низоми санҷишӣ, кофтукови шахсӣ ва азназаргузаронии чизҳо, риояи қоидаҳои муқаррар-гардидаи тартиботи дохилӣ дар ИНМ ва амалӣ намудани реҷаи гузарномавӣ, нигоҳдошти дастгиршудагон ва ҳабсшудагон дар ҳуҷраҳои махсус таҷҳизонидашуда ва боэътимод маҳкамкар-дашуда, таъмин карда мешавад. Ба шахсоне, ки талаботи реҷаро вайрон мекунанд, чораҳои дар қонунгузории соҳавӣ пешбинишуда андешида мешаванд. Қоидаҳои ҷудо нигоҳ до-штани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон бояд дар тамоми ҳуду-ди дохилӣ ва бинои ИНМ риоя карда шавад.

Барои мунтазам назорат кардани рафтори дастгиршуда-гон ва ҳабсшудагон равшанидиҳии ҳуҷраҳо аз аввали сарша-вии торикӣ (бегоҳӣ) то пурра равшанӣ дамидан (субҳ), таъмин карда мешавад. Тафтиши пагоҳирӯзӣ ва бурдани дастгиршуда-гон ва ҳабсшудагон ба ҳоҷатхона, ҳуҷра ба ҳуҷра ба таври алоҳидагӣ ба воситаи ду навбатдор супоранда ва қабулкунанда амалӣ карда мешавад. Санҷиши пагоҳирӯзӣ ва бегоҳирӯзӣ (дар мавриди қабул ва супоридани навбатдорӣ дар ИНМ) ин аз чарх зада гаштани тамоми ҳуҷраҳо, санҷидани мавҷудияти дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, кофтукови онҳо, пурсиши ар-зу шикояти онҳо ва муоинаи ҳуҷраҳо иборат мебошад.

Рӯбучини ҳуҷраҳои нигоҳдорӣ, шустани фарши он ва зарфҳои ошхонаро дастгиршудагон ва ҳабсшудагон таҳти назорати навбатдор ва бароранда иҷро мекунанд. Истифода бурдани дастгиршудагон ба дигар корҳои хоҷагие, ки вобаста ба худхизматрасонӣ нест, манъ карда мешавад.

Дари ҳуҷраҳои нигоҳдорие, ки дастгиршудагон ва ҳабсшудагон нигоҳ дошта мешаванд, ҳатман дар ҳузури навбатдори назди камера ё бароранда аз тарафи навбатдор кушода мешаванд. Калиди дарҳои ИНМ дар дасти навбатдори ИНМ нигоҳ дошта шуда, калиди даромадгоҳи асосии ИНМ дар дасти навбатдори қисми навбатдории ШВКД нигоҳ дошта мешавад. Қулфи дари асосии даромадгоҳи ИНМ алоҳида сохта шуда, он бо калиди навбатдорони ИНМ бояд кушода нашавад.

Дар ҳолати дар алоҳидагӣ ҷойгир будани бинои ИНМ аз бинои РВКД, ШВКД ва мавҷуд будани воҳиди кори навбатдори ИНМ, калиди даромадгоҳи асосии ИНМ метавонад дар дасти ӯ бошад.

Баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз камераҳо дар ҳолатҳои зерин имконпазир аст:

– барои ба утоқҳои тафтишотии ИНМ бурдан;

– ба ҳуҷра барои мулоқот бурдан;

– ба майдончаи барои сайругашт ҷудогардида бурдан;

– барои коркарди санитарӣ ба ҳаммоми ИНМ бурдан;

– ба назди корманди тиб бурдан;

– ба ҳоҷатхона (агар дар ҳуҷра ҳоҷатхона мавҷуд набошад) бурдан;

– дар мавриди ҳамроҳикунӣ, озодшавӣ аз ИНМ, таҳвил аз ИНМ ва дигар ҳолатҳои зарурӣ (дар мавриди ба дигар ҳуҷра гузаронидан, барои истеҳсолоти пурраи кофтуков, барои рӯбучини бинои ИНМ) ва ғ.

Ба бароранда ғайр аз ҳолатҳое, ки дар қонунгузорӣ пешбинӣ шудаанд, инчунин бе иҷозати марбутаи навбатдор ё сардори ИНМ аз ҳуҷраҳо берун баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон манъ карда шудааст.

Шабона (аз соати 22 то соати 06 ба вақти маҳаллӣ) кушодани ҳуҷраҳо дар ҳолатҳои хеле муҳим амалӣ карда шуда,

баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон танҳо дар ҳолати муташанниҷ ва махсусе, ки ба ҳаёт ва саломатии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон хатар таҳдид мекунад, инчунин озодшавӣ аз ИНМ, ҳамроҳӣ кардан ба нуқтаҳои кофтуковӣ, додани ёрии тиббии таъхирнопазир ва пурсишҳо оид ба ҳолатҳое, ки таъхирнопазир аст, амалӣ карда мешавад.

Ҷобаҷогузаронии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон (гурӯҳ ё алоҳида) дар дохили ИНМ ва майдончаи сайругашт аз рӯйи хатсайри муқаррааргардида танҳо таҳти назорати баророанда (барорандаҳо) амалӣ карда мешавад.

Ҳангоми баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз ҳуҷраҳои нигоҳдорӣ, барораанда дар назди онҳо дар якпаҳлӯ меистад. Дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз ҳуҷраҳо ба пешайвон ба таври алоҳида бароварда шуда, дар як ё ду қатор аз паси ҳамдигар истода, дастҳоро паси пушт нигоҳ дошта, хомӯширо куллан бояд риоя намоянд.

Барои ҳамроҳӣ намудани ретсидивисти махсусан хавнок ва шахсоне, ки майл ба гурехтан ё ҳамла кардан ба кормандони милитсия доранд, ба ҳар 2-5 дастгиршуда ё ҳабсшуда 2 барораанда, ба 6-10 дастгиршуда ё ҳабсшуда 3 барораанда таъйин карда мешавад. Дар мавридҳои зарурӣ як дастгиршуда ё ҳабсшуда низ аз тарафи ду барораанда ҳамроҳӣ карда мешавад.

Вазифаҳои амалӣ кардани реҷаи гузарномавиро дар ИНМ навбатдор иҷро мекунад. Ба ИНМ баъди супоридани телефонҳои мобилӣ бе асбобҳои сабти овозу навор ва дигар лавозимоти техникию электрикӣ (ба истисноии ҳолатҳое, ки чунин асбобҳо барои гузаронидани пурсиш дар ҳуҷраҳои тафтишотии ИНМ ё барои дигар ҳолатҳои зарурӣ лозиманд), роҳ дода мешаванд.

Шахсони зерин ҳуқуқи ворид шудан ба ИНМ-ро доранд:

– прокурорҳое, ки назорати қонуниятро дар ИНМ ба роҳ мемонанд, пас аз нишон додани шаҳодатномаи хизматӣ бе мамоният ба тамоми биноҳо ва ҳар вақти шабонарӯз (ғайр аз соатҳои 22:00 то 06:00);

– намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, роҳбарияти мақомоти давлатии ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ, шаҳрӣ, ноҳиявӣ (дар ҳудуд мавҷудбуда) бо роҳбаладии намояндаи МКД ё сардори ИНМ ба тамоми биноҳои он;

– шахсони вазифадори МКД вобаста ба ташкили адои хизмат оид ба ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон;

– прокурорҳо, муфаттишони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва шахсоне, ки таҳқиқ мебаранд, ба утоқҳои тафтишотӣ пас аз нишон додани шаҳодатномаи хизматӣ ва танҳо барои пешбурди амали тафтишотӣ;

– кормандони милитсияе, ки дар мурофиаи ҷиноятӣ иштирокчианд ё иштирок мекунанд, бо роҳбаладии муфаттиш ё шахси таҳқиқбаранда, бо нишон додани шаҳодатномаи хизматӣ ба утоқҳои тафтишотӣ;

– ҳимоятчиён, бо нишон додани шаҳодатномаи хизматӣ ва иҷозатнома дар бораи иштирок дар мурофиа ба утоқҳои тафтишотии ИНМ;

– дигар шахсоне, ки бо тартиби муқарраргардида барои мулоқот бо ҳабсшудагон ва дастгиршудагон иҷозат дода шудааст, бо нишон додани иҷозатнома, шиноснома (ҳуҷҷати ивазкунандаи он) танҳо ба ҳуҷраҳо барои мулоқот;

– кормандони тиб, ки бо даъвати навбатдор барои расонидани ёрии тиббӣ ба ИНМ омадаанд, бо роҳбаладии навбатдор ё сардори ИНМ ба ҷойи қарордошти шахси бемор;

– дигар кормандони мақомоти тандурустие, ки назорати санитариро дар ҷойҳои нигоҳдошти дастгиршудагон ва ҳабсшудагон мебаранд ё барои гузаронидани корҳои зиддиэпиде-

миологӣ омадаанд ба тамоми биноҳои ИНМ, бо роҳбаладии навбатдор ё сардори ИНМ пас аз нишон додани ҳуҷҷатҳои мувофиқаткунанда.

Хулоса раванди назорат аз ҷониби навбатдори ИНМ нисбати рафтори дастгиршудагон ва ҳабсшудагон пурра дар доираи талаботи санадҳои меёъри ҳуқуқӣ, ки фаъолияти изоляторро ба танзим медароранд, амалӣ мешавад.

§ 2. Ҳуқуқу уҳдадориҳои дастгиршуда, ҳабсшуда ва судшавандае, ки дар изолятори нигоҳдории муваққатӣ нигоҳ дошта мешавад

Дастгиршуда, ҳабсшуда ва судшавандае, ки дар ИНМ нигоҳ дошта мешавад, ҳуқуқ дорад дар бораи ҳуқуқу уҳдадориҳои худ, низоми дар ҳабс нигоҳ доштан, талаботи интизомӣ, тартиби пешниҳоди таклиф, ариза ва шикоят, маълумот гирад.

Амнияти шахсии ӯ пурра таъмин бошад ва бояд донад, ки барои чӣ ӯ гумонбар шудааст. Дастгиршуда ҳуқуқ дорад, ки аз рӯйи масъалаи қонунӣ ва асоснок будани дастгиркунӣ ва дар ҳабс нигоҳ доштанаш ба прокурор ва суд ба воситаи кормандони ИНМ шикояти хешро пешниҳод намояд.

Ба ғайр аз он, аз амали ғайриқонунии таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва кормандони ИНМ шикоят намояд. Яке аз ҳуқуқҳои асосии дастгиршуда ин аз лаҳзаи дастгир ва ҳабс шуданаш бо ҳимоятгар як ба як, бе маҳдудият бо давомнокии барои онҳо зарурӣ мулоқот намудан аст. Инчунин дастгиршуда бо хешовандон ва дигар шахсони дар моддаи 18 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» пешбинишуда дар асоси иҷозати хаттии шахси мансабдор ё мақомоте, ки парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурди

он қарор дорад, дар як моҳ на зиёда аз ду маротиба бо давомнокии то се соат метавонад мулоқот намояд.

Зиёда аз он, ҳар як дастгиршуда метавонад бо худ ҳуҷҷату навиштаҳо оид ба парвандаи ҷиноятӣ ё ба масъалаи амалӣ намудани ҳуқуқу манфиатҳои қонуниашон вобастабударо дошта бошад, ба истиснои ҳуҷҷату навиштаҳое, ки онҳоро бо мақсади ғайриқонунӣ истифода бурдан мумкин аст ё онҳо дорои маълумоти сирри давлатӣ ё дигар маълумоти бо қонун ҳифзшаванда мебошанд. Ҳамарӯза ба миқдори бемаҳдуд фиристодаю дастовез ва маводи хӯрокаро қабул менамоянд.

Масъалаи дигари муҳим ва баррасишаванда ин таъминоти моддию маишӣ ва тиббию санитарӣ мебошад, ки дар давраи иштирок кардан дар амалҳои тафтишӣ ва мурофиаи судӣ ба таври ройгон амалӣ мешавад. Дар ин баробар шахсони дар ҳабс нигоҳдошташуда шабона тибқи реҷаи муқарраршуда ҳашт соат хоб мераванд ва дар ин муддат онҳоро ба амалҳои мурофиавӣ ва дигар амалҳо ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҷалб кардан манъ мебошад.

Ҳамзамон аз гаштугузори ҳаррӯза, ки набояд аз як соат кам бошад, ҳар як дастгиршуда ба пуррагӣ истифода менамояд. Дастгиршудагон аз лавозимоти хоби (бистарӣ) шахсӣ, инчунин аз сару либос ва пойафзоли шахсӣ, ашё ва чизу чораи дигар истифода мебаранд, ки номгӯй ва миқдори онҳо бо қойдаҳои тартиботи дохилӣ муайян карда мешавад.

Дар давраи нигоҳ доштани дастгиршудагон дар ИНМ онҳо лавозимоти зарурии диниро дошта метавонанд ва ҳуқуқ доранд маросимҳои диниро ба ҷо биёранд. Барои нигоҳ доштани саломатӣ ва тавоноӣ дастгиршудагон ва шахсони дар ҳабс нигоҳдошташаванда бо хӯроки ройгон таъмин карда мешаванд. Барои занони ҳомила ва заноне, ки бо худ фарзандо-

ни то се соларо нигоҳ медоранд, ба гаштугузори ҳаррӯзаашон маҳдудият гузошта намешавад.

Бояд қайд намуд, ки ноболиғони дастгиршуда ва ҳабсшуда ҳуқуқи гаштугузори ҳаррӯзаро, ки давомнокиаш на камтар аз ду соат аст, доранд.

Гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаи дастгир ва ҳабсшуда ухдадоранд:

– тартиботи дар ҳабс нигоҳдоштанро, тибқи талаботи қонунгузории ҷорӣ ва қоидаҳои тартиботи дохилии муқарраршуда риоя намоянд;

– талаботи беҳдоштӣ, санитарӣ ва қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхторро риоя кунанд;

– ба молу мулки ИНМ эҳтиёткорона муносибат кунанд;

– ҳуҷраҳои нигоҳдорӣ ва дигар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштанро бо навбат тоза кунанд;

– амалҳои пасткунандаи шаъну шарафи кормандони ИНМ, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва дигар шахсонро содир накунанд бо онҳо хушмуомила бошанд;

– кирдорҳои барқасдонаро, ки ба ҳаёт ва саломатии худ, инчунин ба ҳаёт ва саломатии дигарон таҳдид менамоянд, содир накунанд;

– ба гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда бо худ доштан ва истифода кардани чизу чора, мавод ва озуқаворие, ки нигоҳдорӣ ва истифодаи онҳо мутобиқи қонунгузории дар ҳабс нигоҳ доштан иҷозат дода нашудааст, манъ аст.

Ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшавандаи дастгир ва ҳабсшудае, ки дар ИНМ нигоҳ дошта мешаванд, манъ аст:

– хомӯшӣ ва оромиро дар камераҳои ИНМ вайрон кардан, гуфтугӯ бо шахсоне, ки дар дигар камераҳо қарор доранд, дар майдончаи сайру гашти гаштугузор мекардагӣ ё бо

кӯфтани девор гуфтугӯ кардан, мукотиба кардан, аз девори майдончаи сайругашт чизеро ҳаво додан, ё чизеро гирифтан;

– бо худ нигоҳ доштан ва истифода бурдани телефонҳои мобилӣ ва компютерҳо дар дохили ИНМ;

– бо кормандони ИНМ мунокиша кардан ва аз амри онҳо саркашӣ кардан;

– сурохии дидгоҳро пӯшонидан ва ба кормандони ИНМ барои ба амал баровардани назорат ва мушоҳидаи дохили камера монеагӣ кардан;

– вайрон кардани таҷҳизоти камераҳои назоратии майдончаи сайру гашт, гузоштани навиштаҷот ва аломатҳо дар деворҳои камера ва асбобу анҷоми онҳо;

– истеъмоли машруботи спиртӣ ва воситаҳои нашъадор, ба қиморбозӣ машғул шудан, ба худ ва ё дигар шахсон холкӯбӣ (татуировка) кардан;

– вайрон кардани тартиботи дигари дохилии ИНМ.

Тартиби баамалбарории ҳуқуқҳои гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандае, ки дар ИНМ нигоҳ дошта мешавад:

Баҳри қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти маънавӣ-ҳуқуқии гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандае, ки дар ИНМ нигоҳ дошта мешавад маъмурияти он баррасии арзу шикояти шахсони мазкурро мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» аз 28-уми июни соли 2011, таҳти № 720 ба амал мебарорад.

Тибқи талаботи санади меъёрии ҳуқуқии зикршуда арзу шикояти гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак, деҳот ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ ба воситаи маъмурияти ИНМ ба суд, прокурор, Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон на дертар аз рӯзи дигари корӣ аз лаҳзаи пеш-

ниҳоди онҳо дар лифофаи сарбаста фиристода мешавад. Аз ҷониби маъмурияти ИНМ нисбати шахсони номбурда барои муроҷиаташон таъқиб (сензура) кардан қатъиян манъ аст. Арзу шикояти гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандае, ки ба дигар мақомоти ҳокимияти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, инчунин ҳимоятгар унвонӣ шудаанд, аз тарафи маъмурияти ИНМ баррасӣ шуда, вобаста ба тобеияти идоравӣ на дертар аз се рӯзи корӣ (ба истисноӣ рӯзҳои ид ва истироҳат) аз лаҳзаи супоридани онҳо, фиристода мешаванд.

Бояд зикр намуд, ки нисбат ба арзу шикояте, ки барои муқаррар намудани ҳақиқат аз рӯйи парвандаи ҷиноятӣ монеагӣ мекунад ё барои содир намудани ҷиноят мусоидат менамояд ва бо рамз навишта шудаанду дорои маълумоти сирри давлатӣ ё дигар маълумоти бо қонун ҳифзшаванда мебошанд ба суроғаи дар мактуб сабтгардида фиристода намешавад, ба дасти гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда супорида намешавад ва ба шахси мансабдор ё мақомоте супорида мешавад, ки парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурди он қарор дорад.

Шикоят аз амал ва қарори муфаттиш, таҳқиқбаранда, прокурор ва суд бошад бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон на дертар аз се рӯз баъд аз супоридани он, фиристода мешавад.

Бояд қайд намуд, ки тибқи талаботи Оинномаи «Хадамоти милитсия оид ба посбонӣ ва роҳбаладии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда» кормандони ИНМ вазифадоранд, ки ба шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда шароитҳои зарурӣро муҳайё намоянд. Дар ин раванди фаъолият бояд ба талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ до-

штани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда[1]» такя намуда, чорабиниҳои зеринро андешидан шарт ва зарур аст:

– тартиби мукотиба бо хешовандон ва дигар шахсон;

– таъминоти моддию маишӣ;

– таъминоти тиббию санитарӣ;

– тартиби имконияти додан ва гузаронидани мулоқот;

– тартиби қабул ва додани озуқаворӣ, хариди маҳсулоти хӯрокворӣ ва маводи мавриди ниёз;

– қабули озуқаворӣ;

– тартиби гузаронидани сайру гашт;

– ҷавобгарии моддии шахсони дар ИНМ нигоҳдошташуда;

– уҳдадориҳои маъмурияти ИНМ ҷиҳати иҷрои меъёрҳои алоҳидаи қонунгузории мурофиавии ҷиноятӣ бо супориши судя, прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда;

– чораҳое, ки ҳангоми аз хӯрокхӯрӣ саркашӣ кардан андешида мешаванд;

– истифодаи қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус, силоҳи газнок ва оташфишон нисбати шахсони дар ҳабс нигоҳдошташаванда;

– низоми ҳолати махсус дар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан;

---

[1] Ниг.: Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми январи соли 2013 таҳти №1012 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Оинномаи хадамоти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии (ҳамроҳикунии) шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон, Дастурамал оид ба кори маҳкамаҳои мақомоти корҳои дохилӣ барои муваққатан нигоҳдоштани шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон, Қоидаҳои тартиботи дохилӣ дар маҳкамаҳои мақомоти корҳои дохилӣ барои муваққатан нигоҳдоштани шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон, Дастурамал дар бораи тартиби таъминоти тиббӣ ва санитарӣ зиддиэпидемии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон мақомоти корҳои дохилӣ барои муваққатан нигоҳдоштани онҳо».

– асосҳои озод намудани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда аз ҳабс;

– тартиби озод кардани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда аз ҳабс.

Баҳри бечунучаро риоя кардани талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва прокурорҳои тобеи он назорати прокурорӣ ба роҳ монда шудааст, ки бо таври зайл амалӣ мешавад:

– назорат аз болои риоя ва иҷрои қонунҳо дар ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда;

– иҷрои қарори прокурор оид ба тартиби нигоҳдорӣ дар ҳабс.

Бояд зикр намуд, ки шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, барои риоя накардани қоидаҳои болозикр мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Ҳамин тавр, ҳифзи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон ва нигоҳдории онҳо дар ҳуҷраҳо тибқи талаботи муқарраршуда ба зиммаи кормандони ИНМ МКД вогузор шудааст. Номбурдагон бояд фаъолияти хешро танҳо дар доираи талаботи қонунҳои дахлдори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдори МКД баҳри риояи принсипҳои асосии фаъолияти милитсия дар вақти адои хизмат ба роҳ монанд. Яъне, дар баробари ҳифзу нигоҳ доштани дастгиршудагон ва судшавандагон, ҳуқуқҳои конститутсионии онҳо бояд ҳатман риоя шаванд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Моҳияти фаъолияти ИНМ МКД-ро шарҳ диҳед.

2. Асосҳои ҳуқуқии батанзимдарорандаи фаъолияти ИНМ МКД-ро номбар кунед.

3. Вазифаҳои даста оид ба посбонии дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз чӣ иборат аст?

4. Навбатдори қабулкунанда дар ИНМ кадом вазифаҳоро доро аст?

5. Дар вақти амалӣ кардани реҷаи гузарномавии ИНМ навбатдор бояд кадом вазифаҳоро иҷро намояд?

6. Назорат оид ба риояи қонуниятро дар фаъолияти ИНМ барои нигоҳдории муваққатии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшуда кадом мақомот амалӣ менамояд?

7. Баровардани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон аз камераҳо дар кадом ҳолатҳо имконпазир аст?

8. Кадом шахсон ҳуқуқи ворид шудан ба ИНМ-ро доранд?

9. Ҳуқуқҳои дастгиршуда, ҳабсшуда ва судшавандае, ки дар ИНМ нигоҳ дошта мешаванд, номбар кунед.

10. Уҳдадории дастгиршудагон, ҳабсшудагон ва судшавандагоне, ки дар ИНМ МКД нигоҳ дошта мешаванд, номбар намоед.

Боби 22.
Хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия

§ 1. Вазъи ҳуқуқӣ, сохтори ташкилӣ ва асосҳои тактикии амалӣ намудани хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия

Дар шароити ба миён омадани дигаргуниҳои куллӣ дар соҳаи иқтисодию иҷтимоии кишвар зарурати дар сатҳи лозимӣ таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯча ва дигар ҷойҳои ҷамъиятии шаҳру ноҳияҳо пеш меояд. Нақши калидиро дар амалӣ намудани ин вазифа хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия мебозад. Ин хадамот як ҷузъи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии милитсияро ташкил намуда, ҳамчун қувваи асосии таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ дар кӯчаю хиёбон, майдонҳо, гулгашту хиёбонҳо, объектҳои нақлиёт ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ ба ҳайси нарядҳои* (дастаи) махсуси милитсия фаъолияти хизматиро ба роҳ мемонад.

Асоси ҳуқуқии ташкили фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Оинномаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия, инчунин дигар санадҳои меъёрии

* Наряд – дастаи аскароне мебошад, ки барои иҷрои кори махсус таъйиншуда, ташкил карда мешавад. Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 533.

ҳуқуқии идоравии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил медиҳанд.

Принсипҳои асосии ташкили фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро инҳо ташкил менамоянд:

– қонуният;

– инсондӯстӣ;

– эҳтиром ва риояи ҳуқуқи инсон;

– ошкорбаёнӣ;

– ҳамкории зич бо дигар мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, коллективҳои меҳнатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ.

Вазифаҳои асосии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия аз инҳо иборат мебошад:

– таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон;

– таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ;

– огоҳкунӣ, пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ;

– иштироки фаъол дар кушодани ҷиноят ва дастгир намудани ҷинояткорон.

Ин вазифаҳоро иҷро намуда, хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия функсияҳои зеринро амалӣ менамояд: нигоҳдории тартибот дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ; пешгирии кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ; иштироки фаъолона дар кушодани ҷиноят; муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳо, бахусус дар миёни ноболиғон; ҳифзи моликият; таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ; ҳамкорӣ бо ҷомеа баҳри таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва ғайраҳо[1].

Дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия назоратро аз болои риояи талаботи санадҳои меъёри

---

[1] Административная деятельность органов внутренних дел. Часть Общая: учебник. – М., 2009. – С. 45.

ҳуқуқӣ аз ҷониби шаҳрвандон ва шахсони мансабдор оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, амалӣ менамоянд. Ҳамзамон, кормандони ин хизмат риояи қоидаҳои шаҳрдорӣ, ҳамзистӣ ва қоидаҳои рафтори шаҳрвандонро таъмин менамоянд. Дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар доираи ваколати худ кумаки заруририро ба намояндагони халқ, шахсони мансабдори мақомоти давлатӣ, инчунин намояндагони ташкилоти ҷамъиятӣ дар амалӣ намудани фаъолияти қонунӣ, агар ба онҳо муқовимат ва ё эҳтимоли расонидани зарар ба ҳаёт ва саломатиашон бошад, мерасонанд[1]. Дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ҷиҳати дар кӯча, гулгаштҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ пайваста нигоҳ доштани ҳолати тозагӣ чораҳои саривақтӣ меандешанд.

Дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия уҳдадоранд, ки ба шаҳрвандон ва ҷабрдидагони аз ҳуқуқвайронкуниҳо, ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ҳолати ночорӣ (оҷизӣ) қарор доранд, кумак расонанд, инчунин чораҳои заруриро оид ба таъмини бехатарии ин ҷойҳои ҷамъиятӣ ва пешгирии ҳодисаҳои нохуш андешанд. Ҳангоми сар задани ҳолатҳое, ки ба амнияти инсон ва шаҳрванд хатар эҷод мекунад, дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия вазифадор аст, ки хадамоти садамавӣ-наҷотдиҳиро ба ҷойи ҳодиса даъват намуда, ҳатман дар бораи ҳодисаи ба вуқӯъомада ба қисми навбатдории МКД хабар расонад, баъдан аз рӯйи вазъияти ба миён омада амал намоянд.

Дар навбати худ, дастаҳои дидбонию пайроҳадории милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дорои чунин уҳдадориҳо мебошанд:

---

[1] Аврутин Ю.Е. К вопросу об административно-правовом режиме обеспечения общественного порядка // Административное право и процесс. – 2013. – № 7. – С. 34.

– амнияти ҷамъиятӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятиро дар хатсайрҳои худ, дидбонгоҳҳо ва минтақаҳои ба онҳо вобасташуда таъмин намоянд;

– риояи қонунҳо ва қоидаҳои рафторро дар кӯчаҳо, майдонҳо, боғҳо, шоҳроҳҳои нақлиётӣ, вокзалҳо, фурудгоҳҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ аз шаҳрвандон талаб намуда, дар ҳолатҳои зарурӣ сари вақт чораҳо андешанд;

– қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии ҳокимияти давлатии вилоят, шаҳрҳо, мақомоти худидоракунии маҳаллиро дар масъалаҳои таъмини амнияти инсон ва шаҳрванд, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ омӯхта аз шаҳрвандон иҷрои бечуну чарои онҳоро талаб намоянд;

– ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳоро пешгирӣ намоянд, сабабу шароитҳоеро, ки ба содир кардани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат мекунад, ошкор намуда, барои рафъи онҳо тадбирҳо андешанд;

– бо ҳуқуқвайронкунандагон ба таври инфиродӣ корҳои пешгириро анҷом дода, дар тарбияи ҳуқуқии шаҳрвадон иштирок намоянд;

– нисбати соҳибони воситаҳои нақлиётие, ки дар минтақаҳои истиқоматӣ воситаи нақлиётро беназорат мегузоранд, чораҷӯӣ намуда, оид ба дар таваққуфгоҳҳои ҳифзшаванда нигоҳ доштани воситаи нақлиёт бо онҳо сӯҳбатҳо доир намоянд;

– нисбати шаҳрвандоне, ки дар қисми ҳамшафати роҳ машғули фурӯши сӯзишворӣ шуда, ба бехатарии ҳаракат дар роҳ таҳдид ба миён меоранд, чораҷӯӣ намуда, ба шахсоне, ки аз ҳуқуқвайронкуниҳо ё фалокату офатҳо зарар дидаанд, инчунин дар ҳолатҳои оҷизӣ ё дигар ҳолатҳое, ки барои ҳаёту саломатии онҳо зараровар қарор доранд, ёрии аввалияи тиббӣ расонанд;

– дар доираи салоҳияти худ дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вакилони халқ, номзад ба вакили халқ, шахсони мансабдори ҳокимияти давлатӣ дар иҷрои фаъолияти қонунии онҳо мусоидат намоянд;

– амволи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро дар асоси шартнома ҳифз намоянд;

– ҷиҳати рафъи оқибати садамаву фалокатҳо, сӯхтору офатҳои табиӣ ва дигар ҳодисаҳои фавқулода, наҷот додани одамон ва расонидани ёрӣ ба онҳо, ҳифзи амволи бесоҳиб тадбирҳои фаврӣ андешанд;

– мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини тартиботи ҳуқуқии вазъияти фавқулода ё ҳолати ҷангӣ дар сурати ҷорӣ намудани онҳо дар тамоми қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон ё маҳалҳои алоҳидаи он, инчунин дар гузаронидани чорабиниҳои карантинӣ дар вақти эпидемия ва эпизоотия иштирок намоянд;

– дар татбиқи қонунгузорӣ оид ба ҳифзи табиат ва бехатарии экологӣ иштирок намоянд;

– ба навбатдори ШВКД дар нақлиётбуда оид ба тамоми ҳолатҳои таҳдид ба бехатарии ҳаракати қаторaю тайёраҳо баамаломада, инчунин, зарурати ҷалб намудани ёрии техникӣ ва хизмати садамавӣ гузориш диҳанд;

– шаҳрвандонро ба минтақаҳои хавфнок роҳ надиҳанд;

– аз шаҳрвандон ашёҳои арзишноки ёфташуда (ҳуҷҷат, ашё, маҳзан ва дигар амволи дарёфтшуда)-ро қабул намуда, онҳоро ба қисми навбатдори ШВКД шаҳру ноҳияҳо, милитсияи нақлиётӣ, бо нишон додан дар гузориш, рӯйхати ашё ва маълумот дар бораи шахсе, ки ашёи ёфташударо додааст, пешниҳод намояд.

Яке аз функсияи зарурии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ мебошад. Бояд ба назар гирифт, ки бо пайдо шудани корманди милитсия дар

ҷойҳои ҷамъиятӣ бо сарулибоси хизматӣ, худ таъсири пешгирӣ дошта, ҳуқуқвайронкунандагонро аз содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ боз медорад, дар рӯҳияи шаҳрвандон боварӣ ба амният, ҳимояи ҳуқуқ ва қадру қиматашон пайдо мешавад. Аммо барои пурра амалӣ намудани функсияҳои пешгирӣ ин басанда нест. Бинобар ин, дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия бо мақсади пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо уҳдадоранд назоратро аз болои ҷойҳои эҳтимолии пайдо шудан ва ё пинҳон шудани ҳуқуқвайронкунандагон пурзӯр намуда, сари вақт шаҳрвандонро аз содир гардидани кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ боз доранд, бо шаҳрвандон корҳои фаҳмондадиҳӣ баранд, ҳолатҳои мусоидаткунандаи ҳуқуқвайронкуниҳоро муайян намуда, баҳри бартараф намудани он чораандешӣ намоянд[1].

Функсияи муқовимат бо ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар ҷараёни қабули қарор, пешгирӣ ва кушодани ҳуқуқвайронкуниҳо, расонидани кумаки амалӣ ба воҳидҳои оперативии милитсия амалӣ гардонида мешавад. Кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия муқовимати беамон бар зидди майдавбошӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо бурда, нисбат ба дастрас намудани майзадагон, нашъамандон ва шаҳрвандоне, ки ахлоқи ҷамъиятиро вайрон менамоянд, чораҳо меандешанд[2].

Дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия маълумотро дар бораи ҷинояти тайёршудаистода, содиршудаистода ва ё содиршуда, бояд фавран ба қисми навбатдории МКД

---

[1] Печников Н.П.. Обеспечение законности и правопорядка в деятельности правоохранительных органов: лекции к курсу. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. – С. 26.

[2] Административная деятельность ОВД: учебник // под. ред А.П. Коренева. – М.: Спарк, 1998. – С.128.

расонад. Ҳамзамон, чораҳо оид ба пешгирии ҷиноят, дастгир кардани ҷинояткор, расонидани кӯмак ба ҷабрдидаи ҷиноят, муайян намудани шоҳидон, ҳифз намудани ҷойи ҳодиса, олоти ҷиноят ва дигар далелҳои шайъӣ андешад. Барои ҳифз намудани ҷойи ҳодиса дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия аз ҷойи ҳодиса ҳамаи шаҳрвандонро дур мекунад, ҳангоми зарурат ҳудуди ҷойи ҳодиса иҳота карда мешавад. Дар ҷойи ҳодиса кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия то ҳозир шудани гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ ва ё супориши қисми навбатдории МКД қарор мегиранд[1].

Оид ба огоҳонӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ӯҳдадор аст:

– сарҳади дидбонгоҳ ва хатсайри минтақаи хизматиашро돈иста, дар ҷойҳои содиршавии ҷиноят, аз эҳтимолият дур набудани пайдошавии ҷинояткоронро таҳти назорат гирифта, дар ҳолати пайдо ва пинҳон шудани ҷинояткорон чораҳои зарурӣ андешад;

– дар кӯчаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар доираи салоҳияти худ аз болои шахсоне, ки аз ҷойҳои маҳрум сохтан аз озодӣ, озод шудаанд, мутобиқи қонунҳои амалкунанда назоратро ба роҳ монад;

– сари вақт шаҳрвандонро аз кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ хабардор намояд, доир ба роҳ надодан ба рафтори зиддиҷамъиятӣ ба онҳо корҳои фаҳмондадиҳӣ барад;

– ҳангоми гирифтани маълумот дар бораи ҷинояти омодашуда, тайёршудаистода зуд ба сардор ва ё навбатдори қисми навбатдории шуъбаи вазорати корҳои дохилӣ ва ми-

[1] Зайцев И.А., Кухта Г.Н. К вопросу о расчете штатной численности сотрудников патрульно-постовой службы полиции // Вопросы совершенствования деятельности полиции по охране общественного порядка: сборник. – 2011. – № 18. – С.67-77.

литсияи дар нақлиёт буда гузориш дода, чораҳои заруриро барои бартараф намудани онҳо андешад;

– ҳангоми гирифтани маълумот оид ба ҷинояти содиршуда ё содиршаванда ё дигар маълумотеро, ки барои ошкор намудани ҷиноят аҳаммият доранд, сариваҷт ба сардори ШВКД ё навбатдор гузориш диҳад ва баҳри ошкор ва дастгир намудани шахсоне, ки ҷиноят содир намудаанд, тамоми чораҳои заруриро андешад;

– ба ҷабрдидагон ёрӣ расонад, то омадани гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ ҷойи ҳодиса, изи ҷиноят ва далелҳои шайъиро ҳифз намояд;

– ҳангоми омадани гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ ба ҷойи ҳодиса дар мувофиқа бо супориши роҳбари он амал намояд;

– дар ҳудуди минтақаҳои хатсайри пайроҳадорӣ (дидбонгоҳ) аз рӯйи нишонаҳо бо роҳҳои пайгирӣ ҷустуҷӯи шахсии шахсони ҷинояткор, бе дарак гумшудагон ва дигар шахсони дар кофтуковбударо муайян намоянд ва ба он ҷойҳое, ки издиҳоми одамон ҷамъ мешаванд, диққати махсус диҳад;

– вайронкуниҳои қоидаҳои савдо, майдадуздӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳоро дар соҳаи иқтисодиёт ошкор ва пешгирӣ намояд;

– ба кормандони воҳидҳои оперативии милитсия дар ошкор намудани ҷиноятҳои характери коррупсионидошта, мубодилаи ғайриқонунӣ бо асъори хориҷӣ ва шахсоне, ки бо роҳҳои ғайриқонунӣ ба даст овардан, тайёр намудан, нигоҳ доштан ва фурӯхтани моддаҳои нашъадор, моддаҳои тарканда, паҳн намудани китоб, варақа ва фитаҳои дорои хусусияти тарғиботи динӣ-экстремистидошта ва дигар ҷиноятҳо, ёрии амалӣ расонад;

– ҳангоми муайян намудани далелҳои хариду фурӯши пулҳои қалбакӣ ва қоғазҳои қиматнок барои дастгир намуда-

ни фурӯшанда, муайян намудани шоҳидон саривақт чора андешад ва оид ба он ба навбатдор гузориш диҳад;

– бехатарии ҳаракатро дар роҳҳо таъмин намояд;

– ба нақлиётҳое, ки аз ташкилот ва корхонаҳо бор мекашонанд, хусусан дар вақти берун аз вақти корӣ аҳаммият диҳад, ҳангоми пайдо шудани гумон аз ронанда, дуруст пур карда шудани варақаи роҳхат, ҳуҷҷатҳои борро тафтиш кунад, борро бо ҳуҷҷатҳо муқоиса кунанд ва дар ҳолати набудани ҳуҷҷати молу ашё ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо, ронандаи нақлиётро барои тафтиш ба ШВКД дастрас намояд;

– ба нишондоди сардорони ШВКД шаҳрӣ ва ноҳиявӣ ё муовинони онҳо, сардори шуъбаи (шуъбачаи) ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ супоришҳои ҷудогонаи муфаттиш, таҳқиқбаранда ва корманди оперативиро оид ба иҷрои амалҳое, ки ба огоҳкунӣ, пешгирӣ ва кушодани ҷиноят дар минтақаи хизматӣ равона карда шудаанд, иҷро намоянд.

Дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия функсияи муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳо миёни ноболиғону ҷавононро амалӣ менамояд[1]. Ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурие, ки аз тарафи ноболиғон дар ҷойҳои ҷамъиятӣ содир мегарданд, аз ҷониби кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия пешгирӣ карда мешавад. Дар кӯча, хиёбон ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ аз ҷониби кӯдакон даст задан ба бадахлоқӣ, бозӣ намудан бо оташ, беҳудагардӣ ва дигар кирдорҳоеро, ки метавонад ба кӯдакон ва гирду атроф зарар расонанд пешгирӣ намуда, пайдо шудани кӯдакон дар ҷойҳои ҷамъиятӣ бе ҳамроҳии калонсолонро назорат мекунад. Хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия

[1] Галикеева Л.А. Роль органов внутренних дел (полиции) в профилактической безнадзорности и предупреждении правонарушений несовершеннолетних // Вестник Уфимского юридического института МВД России. – 2013. – № 1. – С. 69.

ба сифати яке аз субъектони асосии амаликунандаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» маҳсуб меёбад.

Дар ҷараёни амалигардонии ин функсия, кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия уҳдадоранд, ки на танҳо ҳуқуқвайронкунандагони ноболиғ ва гурӯҳҳои ноболиғон, ки ақидаҳои зиддиҷамъиятӣ доранд, муайян намоянд, балки калонсолоне, ки ноболиғонро ба содир намудани кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ моил мекунанд, муайян намуда, нисбаташон дар доираи қонун чораандешӣ намоянд.

Дар муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкунӣ миёни ноболиғон ва ҷавонон иштирок намуда, дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия уҳдадор аст: ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳоеро, ки аз тарафи ноболиғон дар кӯча ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ содир мешаванд, пешгирӣ намоянд; кӯдакони бепарастору гумгашта ва наврасонеро, ки дар ҳолати майзадагӣ (сархушӣ) ё гирифтори нашъамандӣ шудаанд, муайян намуда, онҳоро ба ҷойи истиқоматашон дастрас намоянд ва ба волидайн ё шахсони онҳоро ивазкунанда ё ба шуъбаи кор бо ноболиғон ё ба қисми навбатдории ШВКД супорад; барои ошкор намудани гурӯҳи ноболиғони ҳуқуқвайронкунанда, муайян намудани ҷойи ҷамъшавии онҳо чораҳо андешад. Дар бораи онҳо ба навбатдори ШВКД гузориш диҳад, инчунин нозири минтақавии милитсия ва нозири кор бо ноболиғонро хабардор намояд; дар минтақаи пайроҳадорӣ ноболиғонеро, ки аз муассисаҳои ислоҳӣ озод шудаанд, маҳкумшудагоне, ки шартан аз озодӣ маҳрум шудаанд ва бо таъхирандозии мухлати иҷрои ҳукмро доранд, рафтори онҳоро дар ҷойҳои ҷамъиятӣ назорат карда, ҳамаи ҳуқуқвайронкуниҳоеро, ки аз тарафи онҳо содир мешаванд, ба нозири кор оид ба ноболиғон сари вақт хабар диҳад; шахсони калонсоле, ки ноболиғонро ба қиморбозӣ, истеъмоли нӯшокиҳои спиртӣ, моддаҳои нашъадор, содир намудани ҳуқуқ-

вайронкунӣ ва ё дигар ҳаракатҳои зиддиҳуқуқӣ ҷалб мекунанд, муайян намуда, нисбати онҳо ба навбатдор гузориш диҳад, инчунин ба корманадони кофтукови ҷиноятӣ, нозири минтақавии милитсия ва нозири кор оид ба ноболиғон, маълумот диҳад.

Функсияи ҳифзи моликиятро амалӣ намуда, нарядҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия назоратро аз болои ҷойгиршавии корхонаю муассисаҳое, ки дорои моликият мебошанд ва дар самти хатсайри ҳаракати даста ҷойгир аст, амалӣ менамоянд; оид ба пешгирии тасарруфи амвол аз объектҳо чораҳои зарурӣ меандешад; шахсони ба содир намудани дуздӣ дастдошта ва ё суиқасддоштаро муайян намуда, нисбаташон чораҳои бетаъхир меандешад.

Ҳангоми пайдо шудани гумон дар содир намудани дуздӣ, дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия санҷиши шаҳрвандоне, ки дар содир намудани ин кирдорҳо гумонбар дониста шудаанд, амалӣ менамояд. Ҳамзамон дар ҳолати зарурӣ ронандагоне, ки аз объектҳои дахлдор бор мебароранд, роҳхатҳо ва тартиби пур кардани ҳуҷҷатҳои бори дар нақлиётбударо месанҷад.

Ҳангоми аз ҷониби дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия муайян намудани шахсоне, ки даст ба содир намудани ҷинояти дуздӣ ва ё даст ба муомилоти ғайриқонунии асъори хориҷӣ задаанд, ҳатман ҳамин гуна шахсон ба қисми навбатдории МКД дастрас карда мешаванд. Ҳангоми гирифтани маълумот дар бораи аз ҷониби соҳибкорон кам баркашидан, надодани бақияи пул ба мизоҷон, дастаи хизматӣ шоҳидонро муайян намуда, ба қисми навбатдории МКД хабар медиҳад[1].

[1] Бреев, А.В., Ларин, В.Ю. Вопросы совершенствования служб охраны общественного порядка полиции, оптимизация в условиях реформирования // Сборник Государство и право: эволюция, современное состояние, перспективы развития (навстречу 300-летию российской полиции), материалы международной научно-теоретической конференции. – СПб., 2016. – С. 15-17.

Функсияи таъмини бехатарии ҳаракати роҳро амалӣ намуда, кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия назоратро аз болои риоя намудани қоидаҳои ҳаракати роҳ аз ҷониби ронандагон ва пиёдагардон амалӣ менамоянд; сари вақт вайрон намудани қоидаҳои ҳаракати роҳро пешгирӣ намуда, ба кӯдакон, калонсолон ва маъюбон ҳангоми гузаштан аз роҳ кӯмак мерасонанд; тартиботро дар истгоҳҳо, ҷойҳои сернақлиёт ва пиёдагардон таъмин менамоянд; ҳангоми содир намудани вайронкунии қоидаҳои ҳаракати роҳ аз тарафи ронандагон мавҷудият ва дурустии ҳуҷҷатҳои ронандагиашонро санҷида мебароянд.

Дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия уҳдадор аст, вобаста ба кирдори содиргардида нисбати ҳуқуқвайронкунандагоне, ки қоидаҳои ҳаракати роҳро вайрон намудаанд, чораҳои зарурӣ андешанд.

Кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ронандагони садамаи нақлиётӣ содирнамударо дастгир менамоянд; шоҳидони воқеаро муайян намуда, ба ҷабрдидагон кумак мерасонанд; вобаста ба нигоҳубини ҷойи ҳодиса, изҳои ҷиноят ва далелҳои шайъӣ чора меандешанд, ҷамъшавии воситаҳои нақлиёт ва пиёдагардонро дар ҷойи ҳодиса бартараф менамоянд. Дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар бораи ронандагоне, ки қоидаҳои ҳаракат дар роҳро вайрон намудаанд ва ба талаботи қонунии дастаи пайроҳадорон итоат накардаанд, гузориш пешниҳод менамоянд[1].

Нисбати ронандагони корпуси дипломатии муқими Тоҷикистон, ки қоидаҳои ҳаракати роҳро вайрон намудаанд ва ё садамаи нақлиётӣ содир намудаанд, дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия тибқи асосҳои умумӣ чораандешӣ менамояд. Дар ҳолатҳое, ки дар воситаи нақлиёти

[1] Кондратов Б.П. Общественная безопасность и административно-правовые средства ее обеспечения. – М.: Изд-во «Щит-М», 1998. – С. 12.

шахсӣ ҳайати дипломатӣ ва ё консулӣ қарор дорад, кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ба ронанда пешниҳод менамоянд, ки ҳангоми тартиб додани протокол оид ба ин ҳодиса иштирок намояд, агар бо ягон сабаб ин ғайриимкон бошад, дар ин ҳолат рақамҳои қайди воситаи нақлиёт, ному насаби ронанда, рақами корти дипломатӣ ва ё консулӣ қайд гардида, воситаи нақлиёт ҷавоб дода мешавад ва ҳатман дар бораи ҳолати рухдода ба қисми навбатдории МКД хабар дода мешавад[1].

Дар таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ иштирок намуда, дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия уҳдадор аст:

– аз тарафи пиёдагардон вайрон намудани қоидаи ҳаракат дар роҳро ошкор намуда, сари вақт чораҳои огоҳкунӣ ва пешгириро мавриди истифода қарор диҳад;

– дар ҷойҳои бошиддати ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва пиёдагардон, тартиботро дар истгоҳҳои нақлиёти ҷамъиятӣ таъмин намоянд, риояи қоидаҳои гузаштани роҳ, кашонидани мусофирон, саворшавӣ, шинондан ва фаровардани мусофиронро назорат баранд;

– ҳангоми ҳодисаи нохуши нақлиётӣ, дарҳол ба навбатдор ё дастаҳои хизматии бозрасии давлати автомобилӣ, ки иҷрои вазифа доранд, ҳисобот диҳанд; то омадани гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ ва ё корманди БДА барои муайян намудани иштирокчиёни ҳодиса чора андешанд, ҳуҷҷатҳои ронандагиро нигоҳ доранд, ҷойи ҳодиса ва изҳои воситаҳои нақлиётро ҳифз намоянд, ба ҷабрдидагон ёрии аввалини тиббӣ расонанд, шоҳидони воқеаро муайян созанд, ному насаб ва суроғаи онҳоро навишта гиранд;

[1] Административная деятельность органов внутренних дел: учебник / Под ред. В.П. Сальникова. В 2 ч. Ч. 1. – М.: Юрист, 2005. – С. 177.

– дар ҳолатҳои зарурӣ ҷойи ҳодисаро давр зада, маълумоти ҷамъовардашударо ба корманде, ки барои азназаргузаронии ҷойи ҳодиса омадааст, расонанд ва онҳоро дар гузориш дарҷ намоянд;

– ҳангоми сар задани садамаи нақлиётие, ки дар он шахсони масъунияти дипломатӣ қарор доранд, ронандаи воситаи нақлиётро барои иштирок кардан дар тартиб додани мавод оид ба ҳодисаи мазкур, ҷалб намоянд.

Шарти муҳимми ба даст овардани муваффақият дар иҷрои вазифаҳои бар зиммаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия гузошташуда, ин ҳамкории зич бо аҳолӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятие, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб мегарданд, ба ҳисоб меравандʼ[1]. Бо ин мақсад кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия бо шаҳрвандони маҳаллӣ, маъмурият, шахсони мансабдор, ҷамоатчигие, ки дар ҳақиқат метавонанд дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ саҳмгузор бошанд, алоқа барпо менамоянд. Дастаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар алоқамандии зич бо дастёрони ихтиёрӣ, кормандони ғайриштатии милитсия ва дигар шаҳрвандони мусоидаткунанда дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, фаъолият менамояд. Кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ҳангоми пешбарии якҷояи хизмат уҳдадоранд, ки ба дастёрон таҷриба ва малакаи муқовимат бурданро бо намудҳои паҳнгаштаи ҳуқуқвайронкуниҳо омӯзонанд, хусусиятҳои хоси ҳудуди хизматрасонанда, вазъи оперативии маҳали хизмат ва ба ҷойҳои эҳтимолии содиршавии ҳуқуқвайронкуниҳо диққати махсус зоҳир намоянд.

---

[1] Киричек Е.В. Взаимодействие полиции с общественными объединениями и иными институтами гражданского общества в условиях реализации принципа соблюдения и уважения прав и свобод человека и гражданина. – М.: НОРМА, 2013. – 210 с.

Функсияҳои дар боло зикргардидаро хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ба воситаи қувваҳо вобаста ба таъйинот, нақш ва ҷойи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия, яъне ҳамчун қувваҳои асосӣ, иловагӣ ва ёрирасон, амалӣ менамояд.

Қувваҳои асосии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия, ҷузъу томҳои ҳудудии МКД, мақомоти корҳои дохилӣ дар нақлиёт, қисмҳои махсуси моторикунонидашудаи Қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба ҳисоб мераванд.

Ҷузъу томҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия бояд танҳо ба таъйиноти асосиашон истифода шаванд. Ҷалб намудани онҳо ба иҷрои вазифаҳое, ки бо таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дахл надорад, қатъиян манъ аст.

Қувваҳои иловагии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро қисмҳо ва ҷузъу томҳои мақомоти корҳои дохилӣ ташкил менамоянд, ки дар қатори иҷрои вазифаҳои асосии худ функсияҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро низ иҷро менамоянд. Ба онҳо дохил мегарданд: ҳайати шахсии хадамоти давлатии «Муҳофиза», ҷузъу томҳои хизмати роҳбонӣ-пайроҳадории бозрасии давлатии автомобилӣ, ҳайати роҳбарии мақомот ва муассисаҳои корҳои дохилӣ, ки ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб гаштаанд.

Қувваҳои асосӣ ва иловагии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар зери итоати он сардороне қарор мегиранд, ки таъмини тартиботи ҷамъиятиро дар ҳудуд ва ё минтақаи муайян ташкил менамоянд.

Қувваҳои ёрирасони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия аз қисмҳо ва ҷузъу томҳои МКД таъсис дода шуда, бо супориши роҳбари болоии мақомот дар зери идоракунии оперативии роҳбари поёнии ташкилкунандаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия барои пурзӯр намудани хизмати

дидбонию пайроҳадорӣ, ҳангоми вазнин гаштани вазъияти оперативӣ ва ё ҳангоми сар задани ҳолатҳои муайян (мисол ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ, сар задани офати табиӣ ва ғайра) ҷалб карда мешаванд. Ба ҳайси қувваҳои ёрирасони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия метавонанд истифода бурда шаванд дастаи таъйиноти махсуси милитсия (ДТММ); ҳайати шахсии муассисаҳои таълимии ВКД; ҷузъу томҳои дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки барои амалӣ намудани хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ҷалб гардидаанд.

Барои бомуваффақият амалӣ намудани вазифаҳо қувваҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия бо воситаҳои техникӣ ва ҳайвоноти хизматӣ таъмин мегарданд. Ба воситаҳои техникии паҳнгаштаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дохил мегарданд: воситаҳои нақлиёти пайроҳадорӣ, мошинҳои зиреҳпӯш, мототсиклҳо, велосипед, киштиҳои хурдҳаҷми обӣ, воситаи нақлиёт барои кашонидани дастаҳои хизматӣ ва ғайра.

Дастаҳои хизматӣ бо силоҳи зарурии табелӣ, лавозимот ва воситаҳои махсус таъмин карда мешаванд. Самаранокии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия бо роҳи истифодаи воситаҳои алоқаи ноқилӣ, мобилӣ, радиоӣ ва дастгоҳҳои баландгӯяк вобастагии калон дорад. Истифодаи воситаҳои техникӣ ҳамкории зичи миёни дастаҳоро зиёд намуда, зудҳаракатии фаъолияташонро таъмин менамояд.

Ба ҳайси ҳайвоноти хизматӣ дар хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия сагҳо ва аспҳои хизматӣ васеъ истифода бурда мешаванд. Дар назди Вазорати корҳои дохилӣ воҳиди махсуси аспсаворон таъсис дода шудааст, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, хусусан ҳангоми баргузории чорабиниҳои оммавӣ васеъ ҷалб карда мешаванд. Истифодаи сагҳои хизматӣ ҳангоми пайраҳадорӣ, хусусан шабона самаранокии фаъолияти дастаҳои хизматиро оид ба огоҳонӣ ва пешги-

рии ҳуқуқвайронкуниҳо, дастгир намудани ҷиноятнорон зиёд намуда, ҳифзи объектҳои моликиятро пурзӯр менамояд.

Вобаста аз хусусиятҳои ҳудуд ва вазифаҳои мушаххас гузошташуда хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ба воситаи дастаҳои гуногуни милитсия фаъолияти худро амалӣ менамояд.

Пайроҳадор – дастаи ҳаракаткунанда, аз як ва ё якчанд кормандони милитсия иборат буда, ухдадориҳои ба зиммаашон гузошташударо дар хатсайри пайроҳадорӣ иҷро мекунанд. Корманди милитсияе, ки ба ҳайати пайроҳадорӣ шомил аст, **пайроҳадор** номида мешаванд.

Пайроҳадор метавонад хизмати худро дар воситаи нақлиёт (ПА), мототсикл (ПМ), велосипед (ПВ) пайроҳадори пиёда (ПП), аспсавор (ПАС), бо сагҳои хизматӣ (ПС), барои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ (БҲР), пайроҳадорӣ бо истифода аз чархбол (ПЧ) амалӣ намоянд.

Барои амалӣ намудани хизмат хатсайр муқаррар карда мешавад, ки самт ва ҳудудаш дар минтақа аз шароитҳои мушаххас ва вазъи оперативӣ муаяйн карда мешавад.

Масофаи хатсайри пайроҳадор барои пайроҳадорӣ дар воситаи нақлиёт 6-8 км, мототсикл то 3-5 км, барои пайроҳадории пиёда 1-1,5 км-ро ташкил медиҳад. Ҳангоми иҷрои вазифаҳои махсус масофаи хатсайри пайроҳадор кам ва ё зиёд карда мешавад.

Гурӯҳи пайроҳадорӣ (ГП) – ин дастаи милитсияе, ки дар ҳайати он ду ва ё зиёда пайроҳадор барои пеш бурдани хизмат зери роҳбарии ягона муттаҳид карда шудаанд.

Гурӯҳи пайроҳадорӣ барои бурдани хизмат дар якчанд хатсайр, қитъаи ҳудуди шаҳр, шаҳрак ва дигар ҷойҳо, ки дар он ҷо чорабиниҳо бо иштироки зиёди одамон гузаронида мешавад ё дар ҷойи ҷамъшавии гурӯҳи зиёди одамон, вобаста карда мешаванд.

Ба ҳайати гурӯҳи пайроҳадор милитсионероне, ки бо худ воситаи алоқаро доранд ва дар қитъа пиёда пайроҳадориро амалӣ менамоянд, дохил мегарданд. Роҳбарии гурӯҳи пайроҳадорӣ бар дӯши кормандони пуртаҷрибаи милитсия, ки қобилияти таъмини роҳбарии фаъолияти гурӯҳро доранд, вогузор карда мешавад.

Гурӯҳи ҳаракаткунандаи милитсия (ГҲМ) – дастаи махсуси милитсия дар воситаи нақлиёти хизматӣ, ки хизмати пайроҳадориро мувофиқи хатсайри муайянгардида амалӣ менамояд. Ин гурӯҳ бо мақсади бетаъхир ва сари вақт ба ҷойи ҳодиса рафтан ва расонидани ёрии аввалиндараҷаи тиббӣ, огоҳкунӣ, пешгирӣ намудани ҳуқуқвайронкуниҳо ва кушодани ҷиноят бо изи гарм таъсис дода мешавад.

Дидбонгоҳ – ин ҷой ё мавзеи мушаххас мебошад, ки дар он кормандони милитсия уҳдадории ба зиммаашон гузошташударо оид ба нигоҳдории тартиботи ҷамъиятӣ иҷро мекунанд. Дар дидбонгоҳ марказ ва сарҳад муайян карда мешавад.

Маркази дидбонгоҳ дар ҷое муайян карда мешавад, ки барои хизматбарӣ бештар мувофиқ буда, барои сари вақт андешидани чораҳои зарурӣ оид ба пешгирӣ ва қатъ кардани ҳуқуқвайронкуниҳо мувофиқ мебошад. Сарҳади дидбонгоҳ аз марказ на бояд аз 300 метр дур бошад.

Дастаи милитсия оид ба ҳамроҳӣ намудан – барои ҳамроҳӣ намудани қатора ва ё тайёра ба мақсади таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва бехатарии ҷамъиятӣ, пешгирӣ ва қатъ кардани ҳуқуқвайронкуниҳо дар хати ҳаракати ин воситаҳои нақлиёт таъмин карда мешаванд.

Нуқтаи назоратӣ-рухсатдиҳӣ – дастаи милитсия барои таъмин намудани реҷаи рухсатдиҳӣ ва ё маҳдуд намудани ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва пиёдагардон дар ҷойҳои муайяншудаи гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ, инчунин ҳангоми сар задани офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва дигар

ҳодисаҳои фавқулода гузошта мешавад. Дар самт ва минтақаҳои махсусан муҳим роҳбарии дастаҳо дар нуқтаҳои гузаргоҳи назоратӣ аз ҳисоби ҳайати роҳбарикунанда таъйин карда мешавад.

Дидбонгоҳи назоратии милитсия (ДНМ) – дастаи байниминтақавии махсуси маҳдудкунанда буда, барои таъмини ҳамкории самаранок оид ба ошкор ва дастгир намудани воситаҳои нақлиёти ба ҷинояткорон дахлдошта, сафарбар карда мешавад[1].

Барои ҳалли вазифаҳое, ки дар назди хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия гузошта шудааст, дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дорои ваколати муайян буда, бо истифода аз шаклҳои зерин онро амалӣ месозанд:

– назорати маъмурӣ;

– татбиқи чораҳои таъсиррасонии маъмурӣ.

Инак, дастаҳои дидбонию пайроҳадории милитсия назоратро аз болои риояи қоидаҳои рафтор дар ҷойҳои ҷамъиятӣ аз ҷониби шаҳрвандон ва шахсони мансабдор амалӣ намуда, ҳуқуқвайронкуниҳо ва шахсони содирнамудаи онро муайян намуда, чораҳоро оид ба таъмини тартибот меандешанд.

Ҳангоми муайян намудани ҳуқуқвайронкунӣ кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия чораҳои таъхирнопазир оид ба пешгирии он ва чораи дахлдор нисбати шахси онро содирнамуда, меандешанд. Дар ҳолатҳои муайяннамудаи қонунгузорӣ дастаи хизматӣ ҳуқуқ дорад ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи шаҳрвандонро азназар гузаронад, дар бораи содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ протокол тартиб диҳад, шахсоне, ки дар содир намудани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкунӣ гумонбар дониста шудаанд, ба милитсия дастрас намояд.

---

[1] Ниг.: Белоконь А.В. Правовые аспекты организации деятельности органов внутренних дел в сфере реализации административно-правовых режимов. – М.: Юрист, 2006. – С. 67-75.

Барои пешгирии ҷиноят, думболагирӣ намудани шахсони дар содир намудани ҷиноят гумонбар донисташуда, ҳангоми сар задани офати табиӣ ва дигар ҳолатҳои фавқулода ва ҳодисаҳое, ки ба амнияти ҷамъиятӣ ва амнияти шахсии шаҳрвандон таҳдид менамояд пайроҳадорон ва дар дидбонгоҳ қарор доштагон метавонанд дилхоҳ вақти шабонарӯзӣ ба ҷойи истиқомати шаҳрвандон ва ё ҳудуди корхона, муассисаю ташкилот ворид гашта, онро аз назар гузаронанд. Ҳангоми зарурат бо тартиби муайянгашта нисбати ҳуқуқвайронкунандагон қувваи ҷисмонӣ ва воситаҳои махсусе, ки дар ихтиёри милитсия қарор дорад, истифода намоянд. Дар ҳолати ниҳоӣ дар доираи талаботи қонунгузорӣ дастаҳои хизматии милитсия метавонанд аз силоҳи оташфишони табелӣ истифода намоянд.

§ 2. Унсурҳои асосии ташкили хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия ва талабот нисбати амалишавии онҳо

Роҳбарии умумии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд РҲТҶ ВКД ҶТ) амалӣ менамояд. Ташкилкунандагони бевоситаи фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия муовинони сардорҳо оид ба хизмати раёсату шуъбаҳои вазорати корҳои дохилии ҳудудӣ ба ҳисоб меравандᵃ[1]. Субъектони номбурдаи идоракунӣ масъулияти пурраро барои ҷобаҷокунии дуруст ва самаранокии фаъолияти қувва ва воситаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия бар дӯш доранд. Дар доираи уҳдадориҳои онҳо ғамхории доимӣ барои баланд

[1] Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи Раёсати ҳифзи тартиботии ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 9-уми ноябри соли 2007, таҳти №693.

бардоштани нақши хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва баланд бардоштани сифатнокии ҳайати он, баланд бардоштани касбиятнокии кормандони милитсия, мукаммалгардонии шакл ва усулҳои ташкилӣ ва тактикаи пеш бурдани хизмат аз ҷониби дастаҳо, баланд бардоштани таъминоти моддӣ-техникии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия, дохил мегарданд.

Нақши муҳимро дар ташкили хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия қисмҳои навбатдории МКД ва командирони қисмҳои моторикунонидашудаи милитсия мебозанд. Қисмҳои навбатдорӣ ҷиҳати идоракунии оперативии дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия уҳдадор буда, барои омодагии саривақтӣ, дастурдиҳӣ, фиристодани дастаҳо ба ҷойи хизмат, иҷрои сифатноки вазифаҳои хизматии кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия чора меандешанд. Қисмҳои навбатдорӣ дастаҳои хизматиро саривақт бо маълумот дар бораи ҷиноятҳо ҳодисаҳои содиргашта, нишонаҳои шахсони дар кофтуков қарордошта, молумулки дуздидашуда ва дигар ахборот таъмин намуда, оид ба пурзӯр намудани фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар ҷойҳои шиддатнок гаштани вазъияти оперативӣ ва ҳамоҳангсозии онҳоро, таъмин менамоянд[1].

Командирони қисмҳо ва ҷузъу томҳои моторикунонидашуда ҷиҳати ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ дар ҳудуди вобастакардашуда, омӯзиш ва тарбияи ҳайати шахсӣ, вазъи интизоми хизматӣ масъул буда, оид ба истифодаи дурусти лавозимот ва техника ҷавобгар мебошанд. Қарори сардори ШВКД ҳудудиро ба роҳбарӣ гирифта, ҷобаҷогузории қувва ва воситаҳои дар зери итоаташбударо амалӣ намуда, назо-

[1] Кокарев А.Н. Административная деятельность органов внутренних дел: интенсивный курс подготовки к экзамену: учебное пособие. – М.: Изд-во «Щит-М», 2013. – С. 150.

ратбариро аз болои ҷараёни хизмат аз ҷониби дастаҳои хизматӣ амалӣ менамоянд.

Дар ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ иштироки нозирони воҳидҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, нозирони минтақавии милитсия, инчунин роҳбарони хизматҳои соҳавии милитсия ба мисоли кофтукови ҷиноятӣ, БДА, муфаттишон, хизмати муқовимат бар зидди гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, бараъло дида мешавад.

Идоракунӣ ва ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ҷараёни мураккабе мебошад, ки аз унсурҳои зерин иборат аст:

– таҳлили вазъияти оперативӣ, яъне шароит ва омилҳои тавсифкунандаи вазъи тартиботи ҷамъиятӣ ва ҷинояткорӣ;

– қабули қарор дар бораи ҷобаҷогузории қувва ва воситаҳо;

– омодагӣ ва дастурдиҳии дастаҳои хизматӣ;

– таъмини алоқаи саривақтӣ ва устувор бо дастаҳо ва мубодилаи саривақтии маълумот бо онҳо;

– идоракунии дастаҳо ҳангоми иҷро намудани вазифаҳои хизматиашон ва ҳамоҳангсозии фаъолияташон бо дигар қувваҳои милитсия;

– назоратбарӣ аз болои пеш бурдани хизмат аз ҷониби кормандони хизмати дидбонию пайроҳадорӣ;

– натиҷагирӣ ва баҳодиҳии фаъолияти дастаҳои хизмтӣ.

Барои ҳалли бомуваффақияти вазифаҳои дар назди хизмати дидбонию пайроҳадорӣ гузошташуда, бояд донист, ки дар кадом шароит дастаҳо хизматро пеш мебаранд.

Бинобар ин, шахсони ташкилкунандаи хизмати дидбонию пайроҳадорӣ бояд дорои чунин маълумот бошанд:

– маълумоти объективӣ дар бораи хусусиятҳои маҳалли ҷойи пеш бурдани хизмат;

– вазъи тартиботи ҷамъиятӣ ва ҷинояткорӣ;

– қувва ва воситаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ва натиҷаҳои фаъолияти онҳо.

Дар асоси таҳлил ва баҳогузории ин маълумот фаъолияти идоракунии минбаъдаи субъектони идоракунии хизмати мазкур ба роҳ монда мешавад. Натиҷаи таҳлили омилу шароитҳои муайянкунандаи вазъи оперативӣ ба ташкилкунандагони хизмати дидбонию пайроҳадорӣ имконият медиҳад, ки вазъи минтақаи хизматии пешбарандаашонро хуб донанд ва қарори идоракунии асосноккардашуда қабул намоянд.

Дар ҷузъу томҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ барои омӯзиши вазъи ҷинояткорӣ ва тартиботи ҷамъиятӣ аслан таҳлили ҷорӣ ва омӯзиши дигаргуниҳои тартиботи ҷамъиятӣ гузаронида мешавад.

Таҳлили ҷорӣ (семоҳа, нимсола, нуҳмоҳа ва солона) имконият медиҳад, ки омилҳои таъсиррасонанда ба вазъи тартиботи ҷамъиятӣ муайян карда шаванд. Воқиф будан дар бораи дигаргуниҳои вазъияти оперативӣ (таҳлили баст, шабонарӯз, ҳафта, моҳ) барои амалӣ намудани назоратбарии фаъолияти дастаҳои хизматӣ имконият дода, дар марҳилаҳои ибтидоӣ норасогиҳои фаъолияти ҳайати шахсиро муайян намуда, вобаста ба камбудиҳои ошкоршуда саривақт чораандешӣ карда мешавад. Дар асоси чунин таҳлилҳо дар рафти роҳбарии ҳаррӯзаи хизмати дидбонию пайроҳадорӣ қарорҳои идоракунии дахлдор қабул карда мешаванд, ки барои саривақт ва бетаъхир ба камбудиҳои дастаҳо ва мураккаб гаштани вазъияти оперативӣ эътино намуданро тақозо менамояд. Таҳлили амиқ ва сифатноки вазъияти оперативӣ тақозо менамояд, ки қарори идоракунии зарурӣ ҳаматарафа ва бармаҳал оид ба ҷобаҷогузории қувва ва воситаҳои лозимии хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, қабул карда шавад.

Ҳуҷҷати асосии муайянкунандаи ҷойҳои хизмати дастаҳои хизматии дидбонию пайроҳадорӣ барои муҳлати ин

нақшаи комплексии ҷобаҷогузории қувва ва воситаҳои милитсия оид ба таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ мебошад (дислокатсияи ягона). Дар ин ҳуҷҷат возеҳу равшан маълумоти зарурӣ ба роҳбари мақомоти ҳудудии корҳои дохилӣ барои қабули қарор дар бораи ҷобаҷогузории даста барои шабонарӯзӣ ҷой дода шудааст. Нақшаи мазкур (дислокатсияи ягона) ба муҳлати 2 сол коркард мешавад, ки дар давоми сол ба он тағйиру иловаҳо ворид карда мешаванд. Дар омода намудани он дастгоҳи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, командирони қисмҳои дидбонию пайроҳадорӣ, роҳбарони ҷузъу томҳои БДА, хадамоти давлатии «Муҳофиза» иштирок менамоянд. Нақшаи дислокатсия ягона буда, он аз ҷониби сардори МКД дахлдор тасдиқ карда мешавад.

Нақша дар як нусха коркард шуда, дар қисми навбатдории МКД нигоҳ дошта мешавад. Қайдҳои дахлдори он дар ҷузъу томҳои дидбонию пайроҳадорӣ, БДА, хадамоти давлатии «Муҳофиза» нигоҳ дошта мешавад.

Нақшаи ягона дорои чунин унсурҳо мебошад:

– харитаи (схема) ҳудуди хизматрасонанда;

– номгӯйи намунавии дидбонгоҳ ва хатсайрҳои комплексии қувваҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия;

– меъёри ҳатмии шабонарӯзии дастаҳо барои пеш бурдани хизмати дидбонию пайроҳадорӣ иборат аз ҷузъу томҳои милитсия, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб гардидаанд;

– воситаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ бо нишон додани ҳамаи воситаҳои алоқа, нақлиёт ва ҳайвоноти хизмтӣ;

– тавсифномаи ҳудуди хизматрасонанда.

Ҷобаҷогузории қувваҳои гуногуни воҳидҳои мақомоти корҳои дохилӣ, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ҷалб

шудаанд бо дарназардошти вақт ва ҷойи кори асосиашон ба роҳ монда мешавад.

Қарор дар бораи ҷобаҷогузории дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия барои рӯзи оянда аз ҷониби сардори шуъбаи ҳудудии Вазорати корҳои дохилӣ ва ё муовин оид ба хизмати ШВКД ҳудудӣ, роҳбарони хизмати таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар асоси нақшаи ягонаи ҷойгиршавӣ бо дарназардошти вазъи оперативӣ, ҳамарӯза то соати 18:00 оид ба ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ барои шабонарӯзи оянда қарор қабул мекунад.

Дар қарор ҳисоби қувваю воситаҳо, ҷобаҷокунии дастаҳо дар бастҳо, шахсони дастурдиҳанда ва назорат аз болои хизмати дидбонию пайроҳадориро муайян мекунад. Дар ҳолати зарурӣ ҳангоми мураккаб гаштани вазъияти оперативӣ сардори мақомоти ҳудудии корҳои дохилӣ ҳуқуқ дорад дастаи хизматӣ ва хатсайрҳоро иваз намояд. Вақти ҷобаҷогузории даста ва давомнокии хизматбарӣ дар доираи талаботи санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқӣ аз ҷониби сардори ШВКД муайян карда мешавад.

Ҳамзамон қарор дар бораи дастаҳои хизматии рӯзҳои минбаъда, чунин қабул карда мешавад, ки миқдори онҳо дар ҷойҳои вазъияти оперативиаш мураккаб ва ё ҷойҳои эҳтимоли содиршавии ҳуқуқвайронкунӣ зиёд карда шаванд. Зарур аст, ки мутаносибият миёни гурӯҳҳои ҳаракаткунандаи милитсия ва миёни гурӯҳҳои пайроҳадорӣ риоя карда шавад.

Ба ҳар як дидбонгоҳ ва хатсайри пайроҳадорӣ варақаи алоҳида тартиб дода мешавад, ки як нусхаи он дар қисми навбатдории мақомот ва нусхаи дуюмаш ба дастаи хизматӣ пеш аз баромадан ба хизмат супорида мешавад.

Дар он нишон дода шудааст: самти хатсайри пайроҳадорӣ, масофаи хатсайр, сарҳад ва маркази дидбонгоҳ; вақти пеш бурдани хизмат; объект ва ё минтақаҳое, ки диққати махсусро ҳангоми пешбарии хизмат талаб менамояд;

тартиби ҳаракат намудан дар хатсайр; уҳдадориҳои асосии даста оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, инчунин амалҳои даста ҳангоми мураккаб гаштани вазъияти оперативӣ; тартиби ҳамкорӣ ва ба алоқа баромадан бо дастаҳои хизматии хатсайрҳои ҳамсоя, қисми навбатдории мақомот, нозирони минтақавии милитсия, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ғайра.

Марказҳои дидбонгоҳҳо ва марзҳои онҳо, хатсайрҳои дастаҳои пайроҳадорӣ, нуқтаҳои таваққуфи онҳо ва хусусиятҳои хизматбарӣ вобаста ба вазъи оперативии бавуҷудомада муайян гардида, ба таври ҳатмӣ мунтазам дар ҷойҳо аниқ карда мешаванд. Хизматбарӣ дар давоми басти навбатдорӣ дар як ё якчанд хатсайр (дидбонгоҳ) мумкин буда, ба пайраҳадор (дидбон) варақаи дахлдор дода мешавад. Дар ин ҳолат ҳангоми дастурдиҳӣ, пайдарпаӣ ва тартиби ҳаракат аз як хатсайр (дидбонгоҳ) ба дигар хатсайр (дидбонгоҳ) нишон дода мешавад. Дар ҳолатҳои пайдо шудани зарурат ба гузоштани дидбонгоҳ ё хатсайри пайроҳадории иловагӣ, хусусиятҳои хизматбарӣ дар онҳо ҳангоми дастурдиҳӣ фаҳмонида шуда, дар китобчаи хизматӣ қайд карда мешавад. Намудҳои дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ва ҳайати онҳо, аз рӯйи хусусиятҳои ҳудуди хизматбарӣ ва вазъи оперативии дар он баамаломада муайян карда мешаванд. Дидбонгоҳҳо дар ҳамон ҷойҳое гузошта мешаванд, ки дар онҳо шабонарӯзӣ, ё ин ки дар давоми давраи муқарраршуда ба таври доимӣ ҳозир будани кормандони милитсия зарур аст.

Пайроҳадорон дар он ҳолат истифода бурда мешаванд, ки агар дар нуқтаҳои муайяншуда ба таври доимӣ ҳузур доштани дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ зарурат надошта бошад.

Дастаҳои ҷуфт дар ҷойҳое гузошта мешаванд, ки як нафар милитсионер қобилияти таъмини иҷрои вазифаҳои гузошташударо надорад (ҷойҳои ҷамъшавии оммавии одамон, канораи шаҳрҳо, ҷангалзорҳо, ҳангоми хизматбарии шабона, ҳамроҳӣ кардани қаторахо ва ғайра). Ҳангоми хизматбарии якҷоя бо намояндагони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва хизматчиёни ҳарбӣ, даста чун қоида аз ҳисоби як нафар корманди милитсия ва ду нафар намояндагони иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ё ин ки хизматчиёни ҳарбӣ таъйин карда мешавад. Вақти гузоштани дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ва давомнокии хизматбарии онҳо, бо назардошти зиёд кардани қувва ва воситаҳои милитсия дар соатҳои шиддатноки шабонарӯзӣ ва ҷойҳое, ки эҳтимолияти содир гаштани қонуншиканиҳо вуҷуд дорад, муқаррар карда мешавад.

Бо мақсади таъмини истифодаи ниҳоии қуввaю воситаҳо дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, меъёрҳои ҳатмии ҳаррӯзаи гузоштани дастаҳо барои иҷрои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, дар кӯчаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ, ҷудо намудани нақлиёт барои пайроҳадорӣ дар ҳар як ШВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт), ҷузъу томҳои милитсия ва қисмҳои ҳарбии махсуси моторикунонидашуда (минбаъд – ҚҲММ) бо назардошти шумораи воҳидҳои кории он ва коэффитсиенти (фоизи) талаботи ҳайати шахсӣ, ки барои хатсайрҳо (дидбонгоҳҳо) 8 соат дар як шабонарӯз маҳкамшаванда 2,1 воҳидро ташкил медиҳад, муайян карда мешаванд. Агар хатсайрҳо (дидбонгоҳҳо) зиёда аз 8 соат маҳкам карда шаванд, барои ҳар як соати зиёдатӣ коэффитсиент ба 0,26 воҳид зиёд мегардад.

Амалигардии қарори идоракунӣ зиёдтар аз интихоб ва ҷобаҷогузории дурусти иҷрокунандагон вобаста мебошад. Бинобар ин, роҳбарони мақомоти корҳои дохилии ҳудудӣ ва командирони қисмҳо ва ҷузъу томҳои махсусгардонидашудаи

дидбонию пайроҳадорӣ бояд ҳайати шахсиашонро пурраю ҳаматарафа омӯзанд.

Онҳо ҳангоми интихоби кадрҳо бояд диққати махсус ба он кадрҳое зоҳир намоянд, ки ба осонӣ аз иҷрои вазифаҳое, ки дар наздашон гузошта шудааст, мебароянд. Риоя намудани, чунин талабот айни замон зарур аст, зеро ба таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, ғайр аз қувваҳои хизматӣ дидбонию пайроҳадорӣ боз қувваҳои иловагӣ, ёрирасон ва дигар кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҷалб карда мешаванд. Дар инҷо нақши омодагии касбии кормандони хизматӣ дидбонию пайроҳадорӣ бо роҳи гузаронидани дарсҳо, машқу тамринҳо ва ғайра меафзояд.

Дар навбати худ бояд фаъолияти идоракунӣ чунин ба роҳ монда шавад, ки иҷрокунандагон дарк намоянд, ки дар назди онҳо чӣ гуна вазифаҳо гузошта шудааст ва чӣ гуна роҳи ҳалли онҳо мавҷуд аст. Барои ба ин мақсадҳо ноил гардидан дастурдиҳии дурусти ҳайати шахсии дастаҳои хизматӣ нақши калон дорад. Тартиби гузаронидани дастурдиҳӣ дар Оинномаи хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия нишон дода шудааст.

Дастурдиҳии ҳаррӯзаи дастаҳо пеш аз хизмат, аз ҷониби роҳбарони ШВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиётбуда) ва ҳайати фармондеҳии ҷузъу томҳои низомии милитсия бо иштироки ҳатмии роҳбарон ва кормандони ботаҷрибаи хизматҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва оперативӣ, мувофиқи ҷадвалҳои тасдиқшуда гузаронида мешавад.

Тайёрӣ ва дастурдиҳии дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, чун қоида, дар синфхонаи хизматии махсус таҷҳизонидашуда ё майдончаи сафоройӣ гузаронида мешавад. Шахсоне, ки ба дастаи хизмати дидбонию пайроҳадорӣ таъйин карда мешаванд, ба МКД ё ба ҷойи таъйиншуда 15 дақиқа пеш аз саршавии дастурдиҳӣ меоянд. Санҷиши омодагии силоҳ пеш аз сафороии даста барои дастурдиҳӣ, бо амр ва таҳти

назорати навбатдор ё ин, ки дастурдиҳанда дар ҷойи махсус гузаронида мешавад. Дар ин маврид тирро ба тирдон ворид кардан мумкин нест.

Дастаи хизмати дидбонию пайроҳадорие, ки ба хизмат шурӯъ менамояд, бояд сару либоси низомии мутобиқ ба фасли сол, намуди зоҳирии тозаю озода ва таҷҳизоти коршоямро доро бошанд.

Ҳайати даста бояд бо худ инҳоро дошта бошанд:

– шиносномаи хизматӣ;

– китобчаи хизматӣ;

– варақаи хатсайр, дидбонгоҳ;

– силоҳи оташфишони табелӣ бо ду тирдони ҷиҳозонидашуда;

– дастаҳои резинӣ;

– стансияи радиоӣ;

– дастбандҳо;

– ҳушток;

– ҷузвдони хизматӣ ё планшет, қалам;

– пакети тиббии инфиродӣ (аптечка).

Вобаста ба хусусияти вазифаҳои гузошташуда, ба даста мавод ва таҷҳизоти зарурии зерин ҳамчун илова дода мешаванд:

– варақаҳои баҳисобгирифташудаи протоколҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ;

– баргакҳои ҷаримавӣ оид ба ҷаримабандӣ дар ҷойи ҳуқуқвайронкунӣ;

– мегафонҳои барқӣ;

– фонуси барқии кисагӣ;

– калидҳо аз телефони махсус ва дарҳои вагонҳои роҳи оҳан;

– воситаҳои ҳифзи инфиродӣ ва дигар воситаҳои махсус.

Давомнокии дастурдиҳии якҷоя набояд аз як соат зиёд бошад. Дастурдиҳӣ бо додани фармон ба дастаҳо оид ба хизмат шурӯъ намудан ва бо гузаштани марши тантанавӣ анҷом меёбад. Дастурдиҳанда бояд вазъи оперативиро дар ҳудуди хизматрасонӣ, вазифаҳо, тартиб ва хусусиятҳои хизматбариро дар ҳар як хатсайр (дидбонгоҳ) донад, инчунин ба амалҳо ва натиҷаҳои корӣ дастаҳо дар шабонарӯзи гузашта баҳо диҳад, масъала ва вазифаҳои таълимиро барои санҷиши малакаи милитсионерон ва ба онҳо омӯзонидани амалҳо дар ҳолатҳои гуногун ба нақша гирифта, амалӣ намояд.

Дастурдиҳанда бояд корҳои зеринро иҷро намояд:

– ба тайёрии ҳайати шахсӣ барои хизмат боварии комил ҳосил кунад ва нисбати бартараф намудани норасогиҳои ошкоргардида чораҳо андешад;

– донишҳои пайроҳадорон ва дидбононро оид ба донистани ҳуқуқ ва вазифаҳои худ, самтҳои алоҳидаи санадҳои меъёрӣ, қоидаҳои истифодабарии воситаҳои махсус ва силоҳ, ичунин истифодаи қувваи ҷисмонӣ нисбати ҳуқуқвайронкунандагон, симои зоҳирии ҷинояткороне, ки дар кофтуков қарор доранд ва амволи дуздидашударо санҷад;

– натиҷаҳои хизмати шабонарӯзии гузаштаро эълон карда, ҳангоми зарурат норасогиҳо ва хатогиҳои рухдодаро фаҳмонад, намунаи амалҳои беҳтарини пайроҳадорон ва дидбононро мисол оварад, фармонҳои ба имзо расидаро оид ба мукофотонидани кормандоне, ки хизмати хуб нишон додаанд, эълон намояд;

– ба ҳар як даста дар давраи пеш бурдани хизмат вазифаҳои мушаххас гузорад, аз вазъи оперативӣ хабардор намояд, тартиби ивазшавии бастҳо, алоқа ва ҳамкориро фаҳмонад;

– бо милитсионерон дарсҳои таълимӣ гузаронад дар рафти дарсҳо, услубҳои тактикии ҷолиб, аз ҷумла дар шароити махсусро муҳокима намояд (бурдани назорат, аз рӯйи аломат ва нишонаҳои камаён ва ночиз) ошкор намудани ҷиноятcорон, пешгирӣ ва барҳамзании вайронкуниҳои гурӯҳии тартиботи ҷамъиятӣ, дастгир намудани ҷинояткорони мусаллаҳ ва ғайраҳо;

– дастаҳоро оид ба зарурати риоя намудани қонуният, инчунин нисбат ба шаҳрвандон инсондӯстона бодиққатона рафтор намуданро огоҳ намояд ва ба саволҳои доштаи милитсионерон ҷавоб диҳад.

Дастурдиҳии ҳаррӯза бо фармони ба хизмат шурӯъ намудани дастаҳои милитсия ба анҷом расонида мешавад.

Баъди сафороии умумӣ ҳайати роҳбарикунанда ва сардорон намуди зоҳирӣ ва ҷиҳозонида будани дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадориро месанҷанд. Кормандони БДА, муҳандисон ва техникҳо бошанд, ҳолати техникии воситаҳои нақлиёти автомобилӣ ва алоқаро аз назар мегузаронанд.

Навбатдор дар табели дидбонӣ оид ба хизмат ҳозиршавии кормандони милитсияро қайд намуда, ба онҳо силоҳу аслиҳаи зарурӣ, таҷҳизот, воситаҳои алоқа, ҳифзи инфиродӣ, махсус ва ҳуҷҷатҳои хизматиро медиҳад; хатсайри пайраҳадорӣ, дидбонгоҳ ва вақти хизматбариро эълон мекунад; бо ахборотҳо оид ба ҷиноятҳои содиршуда, аломатҳои шахсони дар кофтуковбуда, моли дуздидашуда ва дигар маълумот шинос менамояд ва қайдкунии онҳоро дар китобчаҳои хизматӣ назорат мекунад. Сипас командир дастаҳоро барои дастурдиҳӣ саф ороста, мавҷудияти силоҳ ва таҷҳизоти пешбинишудаи ҳар як корманди милитсияро аз назар мегузаронад ва оид ба аҳволи саломатиашон пурсон мешавад. Ҳан-

гоми ошкор гардидани камбудиҳо, нисбати бартараф намудани онҳо чора меандешад ва оид ба тайёрии ҳайати шахсӣ барои хизмат ба шахсе, ки дастурдиҳиро мегузаронад, гузориш медиҳад[1].

Бо дастаҳое, ки дар дастурдиҳии якҷоя иштирок менамоянд, ҳамон рӯз дигар дастурдиҳӣ гузаронида намешавад.

Яке аз унсурҳои муҳимми ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, ки самаранокии онро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба миён меорад, ин идоракунии дастаҳои дидбонию пайроҳадорӣ мебошад. Идоракунии пайваста ва мунтазами қувва ва воситаҳои хизматии дидбонию пайроҳадорӣ имкон медиҳад ба пуррагӣ ва сарфакорона имкониятҳои қувва ва воситаҳо истифода бурда шаванд.

Дар идоракунии дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ нақши муҳим ба ташкили ҳамкории доими миёни худи дастаҳои хизматӣ бо кормандони оперативӣ ва ҳайати нозиротии дастгоҳи МКД, инчунин дастёрони ихтиёрӣ ва дигар ташкилоти ҷамъиятӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ иштироккунанда, дода мешавад. Ҳамкорӣ бисёртар дар он зоҳир мегардад, ки кӯшишҳои якҷоя вобаста ба мақсад ҷой ва вақти таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ, ҳангоми амалӣ намудани фаъолияти хизматии ҷузъу томҳо миёни худ кумак амалӣ намуда, якҷоя иҷро намудани вазифаҳоро оид ба таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, амалӣ менамоянд.

Ташкил ва ба роҳ мондани ҳамкории доимии байни дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, ҷузъу томҳои дигари

---

[1] Смирнова С.Г. Патрульно-постовая служба полиции как субъект правоохранительной системы // Сборник Государство и право: эволюция, современное состояние, перспективы развития (навстречу 300-летию российской полиции), материалы международной научно-теоретической конференции. – СПб., 2016. – С. 51-53.

МКД, қисмҳои ҳарбии махсуси моторикунонидашуда ва ташкилотҳои ҷамъиятие, ки дар нигоҳдории тартиботи ҳуқуқӣ дар кӯчаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ иштирок мекунанд, шарти ниҳоят муҳимми иҷрои вазифаҳое мебошад, ки ба зиммаи хизмати дидбонию пайроҳадорӣ гузошта шудааст.

Масъулият оид ба таъмини ҳамкорӣ ба зиммаи сардорони ШВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт), сардорони шуъба (шуъбачаҳои) ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва командирони ҷузъу томҳои низомӣ ва қисмҳои ҳарбии махсуси моторикунонидашуда, гузошта мешавад.

Шаклҳои асосии ҳамкорӣ инҳо мебошанд:

– бармаҳал ба саҳми дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ расонидани вазъи оперативӣ;

– коркарди нақшаҳои кории мувофиқакардашуда;

– гузоштани вазифаҳои умумӣ ва инфиродӣ дар назди ҳар як ҷузъу том ва дастаи хизмати дидбонию пайроҳадорӣ;

– гузаронидани дастурдиҳии якҷоя;

– муайян кардани тартиби алоқа ва маҷмӯи (низоми) мубодилаи ахборот оид ба вазъи баамаломада;

– амалӣ намудани чорабиниҳои якҷояи ҳамоҳангшуда, аз ҷумла хизматбарӣ дар асоси нақшаи ҷойгиршавии ягона;

– расонидани кумаки байниҳамдигарӣ ва дастгирии дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ҳангоми иҷрои вазифаҳои ҳамарӯза ва ба вуҷуд омадани ҳолатҳои фавқулода;

– гузаронидани ҷамъбасти комплексӣ ва якҷояи натиҷаҳои кории дастаҳои ҳамаи хадамот ва ҷузъу томҳое, ки дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, иштирок менамоянд.

Ҳамкории роҳбарияти ШВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт) бо командирони ҷузъу томҳои низомии милитсияе, ки дар тобеияти оперативии онҳо қарор доранд, бо роҳи мубодилаи ахборот, таҳлили якҷояи вазъияти оперативӣ, иштироки намояндагони тарафҳои ҳамкор дар ҷаласаҳои операти-

вӣ, ворид кардани ислоҳот дар чобачокунии қувваю воситаҳо, инчунин мувофиқакунонии тартиби амал намудани ҳамаи дастаҳо ва ҳангоми хизматбарӣ расонидани ёрии мутақобила ба ҳамдигар, амалӣ карда мешавад.

Барои муташаккилона ва бармаҳал сафарбар намудани қувваю воситаҳои милитсия дар чойҳое, ки вазъи пуршиддати оперативӣ ба вучуд омадааст, манёвркунонии (тағйирдиҳии нақшаи чойгиршавии муқарраршуда) дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ва қувваҳои иловагӣ истифода бурда мешавад.

Вобаста ба вазъи оперативӣ манёвркунонӣ* метавонад дар давоми баст, шабонарӯзҳои навбатдорӣ ва ё дар муддатҳои нисбатан дарозтар амалӣ карда шавад.

Роҳбарони РВКД, РВКДН манёвркунонии қувваю воситаҳоро дар микёси вилоят, шаҳр, роҳи оҳан амалӣ менамоянд ва ҳангоми зарурат аз ҳисоби чудо намудани кормандони иловагии МКД ва қисмҳои ҳарбии махсуси моторикунонидашуда, хизмати дидбонию пайроҳадориро пурзӯр менамоянд.

Сардорони ШВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт) ҳангоми зарурат манёвркунонии қувваю воситаҳоро дар шаҳр ва ё ноҳия, дар минтақаҳои алоҳида, роҳҳои нақлиётӣ ва дигар объектҳои МКД дар нақлиёт амалӣ менамоянд.

Дар қарори манёвркунонӣ, аслан мақсади манёвркунонӣ ва вазифаҳои он; шумораи дастаҳои чудонамуда ва қувваҳои дигар, давомнокии вақти хизматбарии онҳо дар шаҳр (ноҳия); вақти оғоз ва ба итмомрасии хизмат дар хатсайрҳои пайроҳадорӣ ва дидбонгоҳҳо; миқдори қувваҳои эҳтиётӣ;

* Манёвр дар майдони чанг аз як чо ба чойи дигар ҳаракат кардани қӯшун барои зарба задан ба душман; ҳилла, усули ҳиллакрона, услуб, тарзи рафтор ва ғайра мебошад. Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. - М.: Русский язык, 1985. – С. 463.

тартиби идоракунии дастаҳо, назорати рафти хизматбарии онҳо; ва таъминоти моддӣ-техникӣ, нишон дода мешавад.

Ҷойивазкунонии дастаҳо ҳангоми манёвркунонӣ дар табели дидбонгоҳӣ дарҷ карда мешавад. Ҳангоми зарурати тӯли як вақти муайян сафарбаршавии дастаҳои ҷузъу томҳои низомии милитсия дар як ноҳия, онҳо дар вақти муайяншуда ба ноҳияи (шаҳри) нишондодашуда равона карда мешаванд ва дар он ҷо хизмат бурда, минбаъд ба хатҳои сайри ба онҳо вобасташуда бармегарданд. Манёвркунонии қувваю воситаҳо дар шароитҳои якуякбора мураккабшавии вазъи оперативӣ ё ба вуҷуд омадани вазъияти фавқулода аз рӯйи нақшаи махсус иҷро карда мешавад.

Ҳангоми ҳатман манёвркунонии оперативии қувваю воситаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ тағйиротҳои зарурӣ дар ҷобаҷокунии дастаҳо дохил карда мешавад.

Манёвркунонии оперативии қувваю воситаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ бо супориши шахсони зерин амалӣ карда мешавад:

– дар ҳудуди шаҳре, ки тақсимоти ноҳиявӣ доранд – бо супориши навбатдори оперативии ВКД, РВКД бо додани гузориш ба роҳбарияти ВКД, РВКД;

– дар ҳудуди ноҳия, шаҳр ё минтақаи хизматрасонӣ – бо супориши навбатдори МКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт) бо додани гузориши фаврӣ ба сардори МКД, шахси масъули назоратбарандаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва инчунин ба навбатдори оперативии ВКД, РВКД, РВКДН;

– дар ҳудуди шаҳре, ки тақсимоти ноҳиявӣ надорад ва дар ҳудуди ноҳияи алоҳида – бо супориши навбатдори МКД шаҳрӣ, ноҳиявӣ бо додани гузориши фаврӣ ба сардори МКД;

– дар ҳудуди минтақаи пайроҳадорӣ – бо супориши сардори минтақаи пайроҳадорӣ, роҳбари гурӯҳи пайроҳадорӣ бо

додани гузориш ба навбатдори МКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт).

Дар ҳолатҳои зарурӣ барои ворид намудани тағйирот дар ҷобаҷокунии дастаҳои ҷузъу томҳои низомии хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия, командирони онҳо бо минбаъда додани гузориш ба навбатдорони ШВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт) ҳуқуқ доранд. Хусусан ҳамкории хизмати дидбонию пайроҳадорӣ бо дигар ҷузъу томҳо ва воҳидҳои МКД ҳангоми омодагӣ ва баргузории чорабиниҳои калони оммавӣ (фарҳангӣ, варзишӣ, сиёсӣ) назаррас аст.

Дар ташкил ва таъмини ҳамкорӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадорӣ бо дигар ҷузъу томҳои МКД нақши калидиро воситаҳои алоқа амалӣ менамоянд. Пӯшида нест, ки алоқа дар низоми ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон воситаи асосии таъмини идоракунии МКД мебошад. Нақшаи ташкилкунии он, аз сохтори МКД, хусусияти вазифаҳое, ки иҷро карда мешаванд, зарурати ҳамкории байниҳамдигарӣ ҳангоми ба ҷо овардани хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ва гузаронидани чорабиниҳои гуногун оид ба муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ бармеояд.

Сардорони мақомоти ВКД (шаҳрӣ, ноҳиявӣ, дар нақлиёт) командирони ҷузъу томҳои низомии милитсия ва қисмҳои ҳарбии махсуси моторикунонидашуда вазифадоранд, ки алоқаи доимиро бо ҷузъу томҳои зертобеъ ва дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ бо роҳҳои зерин ташкил ва таъмин намоянд:

– интихоби реҷаи кории воситаҳои алоқа вобаста ба вазъи аслии оперативӣ ва нақшаи ташкили алоқа;

– истифодаи рамзҳои алоқаи радиоӣ аз ҷониби ҷузъу томҳои алоқа муайянгардида, ҷадвалҳои гуфтугӯӣ ва рамзҳо (кодҳо) бо мақсади нигоҳ доштани махфияти гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ;

– амалӣ кардани назорат оид ба риояи қоидаҳо ва тартиби гузаронидани гуфтугӯҳо бо воситаҳои алоқа;

– ташкили нигаҳдории дуруст ва додани воситаҳои алоқа, хизматрасонии бармаҳали техникӣ ва таъмири онҳо;

– таъмин кардан бо шабака (канал) ва воситаҳои алоқаи захиравӣ.

Барои таъмини идоракунии ҷузъу томҳо ва дастаҳо воситаҳои алоқаи радиоӣ, ноқилӣ, сигналӣ, телевизионӣ ва инчунин қосидҳо (курьер) истифода бурда мешаванд[1]. Стансияи радиоӣ-воситаи асосии алоқа бо дастаҳои ҳаракаткунанда мебошад. Воситаҳои алоқаи ноқилӣ (телефонҳои шаҳрӣ ва махсус) барои алоқа бо дастаҳое, ки алоқаи радиоӣ надоранд, истифода бурда мешаванд. Ҳангоми набудани воситаҳои алоқа ё ин ки набудани шароити истифодабарии онҳо, инчунин барои аниқ ва такроран муайян кардани супоришҳои алоҳида, қосидҳо дар воситаҳои нақлиёт ё ин ки алоқачиёни пиёда истифода бурда мешаванд. Алоқа бо ёрии сигналҳои дидашаванда ва садоӣ, бевосита дар байни дастаҳо барои додани фармонҳо ва нигоҳ доштани ҳамкории мутақобила ташкил карда мешавад.

Телевизион барои назорати ҳолати тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар минтақаҳои нисбатан муҳимми ҳудуди хизматрасонӣ (объектҳо) ва назорат аз болои амалҳои дастаҳо, истифода бурда мешавад.

Назоратбарӣ аз болои фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, яке аз унсурҳои асосии ташкилӣ он мебошад. Назоратбарӣ, яке аз воситаҳои муҳимми мустаҳкам намудани интизом, масъулияти иҷроияи ҳайати шахсӣ ва иҷрои вазифаҳо оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бо ҷинояткорӣ мебошад. Мақсади назоратбарӣ на танҳо ошкор

---

[1] Альбом схем по административной деятельности ОВД / под.ред. А.П. Коренева. – М., 1998. – С. 34.

намудани норасогиҳо дар фаъолияти дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣ мебошад, балки мақсади асосии он ин ошкор ва бартараф намудани сабабу шароитҳои мусоидаткунандаи ба камбудиҳо ба ҳисоб меравад.

Назоратбарӣ бо роҳи гузаронидани санҷишҳои мунтазами хизмат, инчунин хабарҳои пайваста аз ҷараёни фаъолияти хизматии дастаҳо амалӣ карда мешавад. Яъне ҳар соат дастаи хизматӣ ба қисми навбатдорӣ ба воситаи алоқаи радиоӣ (радиостансия) ва ё телефон оид ба рафти хизмат хабар мерасонад. Дар хабарҳояшон маълумот дар бораи ҷойгиршавии даста, вазъи оперативии минтақаи хизматрасонидашуда ва ғайра нишон дода мешавад. Барои санҷиши хизмати дидбонию пайроҳадорӣ, чун қоида ҳайати роҳбарикунандаи мақомоти ҳудудии корҳои дохилӣ ва ё ҳайати роҳбарикунандаи мақомоти болоии корҳои дохилӣ метавонанд ҷалб карда шаванд. Дар рафти чунин санҷишҳо муайян карда мешавад, ки чӣ гуна қувва ва воситаҳо ҷобаҷо гардидааст, дар кадом сатҳ дастурдиҳии дастаҳо гузаронида шудааст, ташкили идоракунии фаъолияти дастаҳо чи гуна аст, сифатнокии пеш бурдани хизмат аз ҷониби дастаҳои дидбонию пайроҳадорӣ ва вазъи риояи қонуният ва интизоми хизматӣ дар кадом ҳолат қарор дорад.

Санҷиши рафти хизмат метавонад ошкоро ва ғайриошкоро бошад. Ҳангоми санҷиши ошкоро санҷишгар дар ҷойяш ба дастаҳо кумаки зарурӣ расонида, онҳоро дар вазъияти муайян, қабул намудани қарори дуруст ва ҳаракату амалҳои дурустро меомӯзонад ва оид ба аз байн бурдани норасогиҳо дар хизмат чораҳо меандешад. Санҷиши ғайриошкоро бо роҳи пинҳонӣ фаъолияти хизматии дастаи санҷишшавандаро ба роҳ мемонад. Ҳангоми дағалона вайрон намудани тартиби пеш бурдани хизмат аз ҷониби дастаи хизматӣ санҷишкунандаи ғайриошкоро уҳдадор аст, ки санҷиши мазкурро ба итмом

расонида, оид ба бартараф намудани камбудӣ чораандешӣ намояд. Натиҷаҳои санҷиши ошкоро дар варақаи дидбонӣ қайд карда мешаванд. Натиҷаи санҷиши ғайриошокоро бошад бо гузориш ба сардор пешкаш карда мешавад.

Нақши муҳим дар ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ба баҳогузорӣ ва бақайдгирии натиҷаи фаъолияти дастаҳои он дода шудааст. Бақайдгирӣ намуди фаъолиятест, ки аз ҷамъоварӣ ва коркарди натиҷаҳои фаъолияти дастаҳои дидбонию пайроҳадорӣ вобаста ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зиддӣ ҷинояткорӣ дар кӯчаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ иборат мебошад. Ҳамзамон ҳангоми бақайдгирӣ маълумот, ба мисли нишондиҳандаҳои микдорӣ ва сифатӣ, гузориш, баёнот (фармондеҳ), варақаҳои махсус ва ғайра истифода бурда мешаванд.

Баҳисобгирии фаъолияти дастаҳои хизмати дидбонию пайроҳадорӣро командирони воҳидҳои низомии милитсия (взвод ва ё отделение) ба роҳ мемонанд, натиҷаҳои фаъолияти шабонарӯзии ҳар корманд дар баргаки баҳисобгирии фаъолияташ қайд гардида, дар дастурдиҳӣ эълон карда мешавад. Маълумоти умумӣ дар бораи воҳиди низомии милитсия (взвод ва ё отделение) дар китоби махсус дарҷ карда мешавад. Ташкили дурусти баҳисобгирии фаъолияти милитсионерони хизмати дидбонию пайроҳадорӣ дар баланд бардоштани ҳисси масъулияти ҳайати шахсӣ, дастрасии маълумоти пурраю ҳаматарафа дар бораи вазъи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар минтақаи хизматрасонанда, ҷобаҷогузории дурусти кормандон дар асоси омӯзиши сифатҳои корӣ мусоидат менамояд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии ташкили фаъолияти хизматии дидбонию пайроҳадории милитсияро номбар кунед.

2. Принсип, вазифа ва функсияҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро номбар кунед.

3. Уҳдадориҳои дастаҳои дидбонию пайроҳадории милитсияро номбар намоед.

4. Дар хусуси қувваҳои хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия маълумот диҳед.

5. Пайроҳадорон кистанд ва онҳо чигуна мешаванд?

6. Мафҳум ва талаботи асосии ташкил намудани дидбонгоҳро пешниҳод кунед.

7. Ташкили хизмати дидбонию пайроҳадорӣ ва унсурҳои идоракунии онро шарҳ диҳед.

8. Нақшаи ягона дорои кадом унсурҳо мебошад?

9. Дастаи хизматии дидбонию пайроҳадории милитсияе, ки ба хизмат ҷалб шудааст бояд бо худ чиҳоро дошта бошад?

10. Дастурдиҳанда бояд кадом корҳоро иҷро кунад?

ФАСЛИ VIII. ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ОГОҲИКУНӢ ВА ПЕШГИРИИ ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИҲОИ МАЪМУРИЕ, КИ БА ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ ВА АМНИЯТИ ҶАМЪИЯТӢ ТАҲДИД МЕКУНАНД

БОБИ 23. ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ПЕШГИРИИ ЗУРОВАРӢ ДАР ОИЛА ВА БАЛАНД БАРДОШТАНИ ҲАССОСИЯТИ ГЕНДЕРИИ КОРМАНДОНИ МИЛИТСИЯ

§ 1. Мафҳум, вазифа ва асосҳои ташкилӣ-ҳуқуқии фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила

Аслан дар ҷомеаи муосир масъалаи зӯроварӣ дар оила ҳодисаи нав нест ва он аз умқи таърих ибтидо мегирад. Омӯзиши ҳодисаҳои таърихии зӯроварӣ дар оила шаҳодат медиҳанд, ки пайдоиши ин зуҳурот ба пайдоишу ташаккулёбии насли инсоният алоқамандии зич дорад ва он дар ҳар давраи таърихӣ вобаста ба мавқеи ҷуғрофӣ, менталитет, урфу одат ва анъанаҳои наонқадар мақбули ин ё он давлат ташаккул ёфтааст.

Новобаста ба он, ки пайдоиши падидаи зӯроварӣ дар оила таърихи куҳан дорад, масъалаи пешгирии он дар сатҳи байналмилалӣ чандон таърихи тӯлониро доро нест. Зеро муқовимати дастаҷамъонаи ҷомеаи ҷаҳонӣ оид ба пешгирии

зӯроварӣ дар оила қабл аз солҳои 70-уми асри XX, яне бо қабули Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз нисбат ба занон, ки бо Қатъномаи 34/180 Ассамблеяи генералии Созмони Милали Мутаҳид аз 18-уми декабри соли 1979 қабул шудааст оғоз гардид[1] ва Тоҷикистон пас аз ба даст овардани соҳибистиқлолӣ ба ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ нигоҳ накарда, яке аз аввалинҳо шуда, ҳанӯз 26-уми июни соли 1993 ин конвенсияро тасдиқ кард, ки он аз 27-уми ноябри соли 1993 нисбат ба ҷумҳурӣ эътибор пайдо кардааст[2].

Тахминан расо як сол муқаддам, яъне 6-уми ноябри соли 1994 Ҷумҳурии Тоҷикистон Конститутсияи худро ба таври раъйпурсии умумихалқӣ қабул кард, ки тибқи муқаррароти он ҳама одамон ба ҳаёт бидуни зӯроварӣ ҳуқуқ доранд. Аз ҷумла, дар моддаи 17 он гуфта мешавад, ки мардон ва занон баробарҳуқуқанд. Дар моддаи 18 муқаррар шудааст, ки дахлнопазирии шахсро давлат кафолат медиҳад ва ба ҳеҷ кас шиканҷа, ҷазо ва муносибати ғайриинсонӣ раво дида намешавад. Дар моддаи 33 омадааст, ки давлат оиларо ҳамчун асоси ҷамъият ҳимоя мекунад. Дар моддаи 34 бошад гуфта мешавад, ки модару кӯдак таҳти ҳимоя ва ғамхории махсуси давлатанд.

Аз муқаррароти дар боло зикршуда маълум мегардад, ки мутаассифона, на ҳама маврид оила ҳамчун макони бехавф ва халос ёфтан аз таҳдиду зӯроварӣ мегардад. Барои ҳамин,

---

[1] Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз нисбат ба занон: ба Қатъномаи 34/180 Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид аз 18 декабри с. 1979 қабул шудааст // Маҷмуаи санадҳои асосии байналмилалӣ ва миллӣ оид ба ҳуқуқи инсон / мураттибон: А. Ализода, Б. Сафаров, Ҷ. Саъдизода [ва диг.]. Нашри 2. – Душанбе: «Контраст», 2018. – С. 111-130.

[2] Эмомалӣ Раҳмонов. Тоҷикистон: Даҳ соли истиқлолият, ваҳдати миллӣ ва бунёдкорӣ. Ҷилди 2 / Э. Раҳмонов. – Душанбе: «Ирфон», 2001. – С.130.

пештар мо ишора кардем, ки дар охири асри XX ибораи «зӯроварӣ дар оила» дар доираи илмҳои равоншиносӣ ва тиббӣ пайдо шуд, ки ҳоло он ба муаммои умумӣ ва рӯзмарра табдил ёфтааст.

Дар фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ истилоҳи «зӯроварӣ» ва ё «зулмкунанда» ба чунин истилоҳҳо маънидод карда шудаанд: «зулм», «зӯрӣ», «зӯракӣ», «озордеҳ», «ситам», «ситамандеш», «ситамгар» ва «ситамгарӣ». Ҳамзамон, дар фарҳанги мазкур истилоҳи «зӯроварӣ» ба маънои «зӯрӣ ба кор бурдан, ба касе ё фишор овардани касе ба дигаре» маънидод карда шудааст[1]. Ба ғайр аз ин, дар адабиёт инчунин ибораҳои гуногун истифода бурда мешавад, ба монанди «зӯроварии хонаводагӣ», «зӯровари дар оила», «хушунати оилавӣ» ва «хушунат дар зиндагӣ», ки онҳо дар самти фаъолияти пешгирии зӯроварии хонаводагӣ ибораҳои ҳаммаъно мебошанд.

Бояд қайд намоем, ки оила дар ҷомеаи авестоӣ ба калимаи «нмана» иброз шудааст ва маънои маҷмуи одамоне, ки аз саравлоди ягона таваллуд шуда, дар алоқаҳои хунӣ вуҷуд дошта, фарҳанги ягона ва истеъмоли умумӣ доранд, тавсиф мегардад[2]. Оила аслан дар асоси бастани ақди никоҳ ба миён меояд ва зардуштия ҳангоми ташаккули консепсияи сохтори ҷаҳон нахустин шуда, ақди никоҳро расман қонунӣ гардонидааст[3].

---

[1] Фарҳанги тафсири забони тоҷикӣ (иборат азз 2 ҷилд). Ҷилди 1 / зери таҳрири С. Назарзода, А. Сангинов, С. Каримов, М.Ҳ. Султон. – Машҳад. – Душанбе: Ксероксленд-Сухангустар, 2008. – С. 530-531.

[2] Буриев И.Б. Таърихи афкори сиёсию ҳуқуқӣ. Нашри 2. – Душанбе: «Ирфон», 2016. – С. 12-13.

[3] Холиқов А.Ғ. Низоми ҳуқуқии зардуштия (ҳуқуқи қадим) (ба забони русӣ). – Душанбе: «Маориф ва фарҳанг», 2005. – С. 152.

Дар Дастурамал доир ба ташкили фаъолияти кормандони МКД оид ба пешгирӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила мафҳумҳои «оила» ва «аъзои оила» бисёр муфассал маънидод карда шудаанд. Масалан, мутобиқи мазмуни дастурамали зикршуда оила ин шахсоне, ки байни якдигар никоҳ доранд, дар муносибати хешу таборӣ ҳастанд, байни якдигар бо ҳуқуқ ва уҳдадориҳои молумулкӣ ва ғайримолумулкӣ алоқамананданд, ҳамчунин доимӣ ё муваққатан якҷоя зиндагонӣ мекунанд, эътироф карда мешавад. Аъзои оила бошад ин шахсоне, ки дар муносибатҳои никоҳӣ, хешу таборӣ ва дигар муносибатҳои хешӣ ҳастанд, ҳамчунин доимӣ ё муваққатан якҷоя дар оила зиндагӣ мекунанд, эътироф карда мешавад[1].

Албатта, донистани мафҳум ва истилоҳи зӯроварӣ дар оила аз лиҳози таърихию фарҳангӣ хуб аст, лекин барои ҳуқуқшинос дарки мазмуни ҳуқуқии зӯроварӣ низ нақши асосӣ дорад, чунки ҳуқуқшинос бояд ба он баҳои ҳуқуқӣ дода, тибқи қонунгузории ҷорӣ тамоми шахсони гунаҳгорро ба ҷавобгарӣ кашад.

Мутобиқи муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», ки санаи 19-уми марти соли 2013, таҳти № 954 қабул карда шудааст, **зӯроварӣ дар оила** – кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи дорои хусусияти ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шаҳвонӣ ё иқтисодӣ, ки дар доираи муносибатҳои оилавӣ аз ҷониби як узви оила нисбат ба дигар узви оила содир шуда, боиси поймол шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ, расо-

[1] Дастурамал доир ба ташкили фаъолияти кормандони мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила, ки ба фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20-уми апрели соли 2016 тасдиқ гардидааст.

нидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатии ӯ мегардад ё таҳдиди расонидани чунин зарарро ба вуҷуд меорад, мебошад[1].

Аз мафҳуми иброзшуда маълум мегардад, ки қонунгузор чор намуди зӯроварӣ дар оиларо ҷудо кардааст, ки инҳо зӯроварии ҷисмонӣ, рӯҳӣ, шаҳвонӣ ва иқтисодӣ мебошанд ва мафҳумҳои онҳо дар моддаи 1 қонуни дар боло зикршуда пешниҳод карда шудаанд, ки чунинанд:

– **Зӯроварии ҷисмонӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила, ки дар натиҷаи истифода бурдани қувваи ҷисмонӣ боиси расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатӣ шудааст, мебошад.

– **Зӯроварии рӯҳӣ дар оила** - таъсиррасонии қасдонаи рӯҳӣ, паст задани шаъну эътибори як узви оила аз ҷониби дигар узви оила бо роҳи таҳдид, таҳқир, иръоб ва ё маҷбуркунӣ ба содир намудани ҳуқуқвайронкуниҳо ё кирдорҳое, ки барои ҳаёт ва саломатӣ хавфноканд, инчунин ба вайроншавии инкишофи рӯҳӣ, ҷисмонӣ ё шахсият оварда мерасонад, мебошад.

– **Зӯроварии шаҳвонӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила, ки ба озодии ҷинсӣ ва дахлнопазирии ҷинсии дигар узви оила таҷовуз мекунад, инчунин ҳаракатҳои дорои хусусияти шаҳвонӣ, ки нисбат ба узви ноболиғи оила содир шудаанд, мебошад.

– **Зӯроварии иқтисодӣ дар оила** - кирдори зиддиҳуқуқии қасдонаи як узви оила нисбат ба дигар узви оила вобаста ба маҳрум сохтан аз манзили истиқоматӣ, хӯрок, либос, молу мулк ё воситаҳое, ки ҷабрдида тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба онҳо ҳуқуқ дорад ва ин кирдор ме-

[1] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», ки санаи 19-уми марти соли 2013, таҳти № 954 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2013. – № 3. – Мод. 197.

тавонад боиси вайрон гардидани солимии ҷисмонӣ, рӯҳӣ ё сар задани дигар ҳолатҳои ногувор гардад.

Аслан кормандони МКД, ки салоҳияти баррасии кирдорҳои зӯроварӣ дар оиларо доранд, набояд интизори пурра содир шудани намудҳои гуногуни он шаванд. Ҳангоми дастрас намудани маълумоти аввалиндараҷа, ки эҳтимоли дар ин ё он оила ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила сар заданаш имконпазир аст, онҳо бояд чораҳои зарурии пешгирикунии аввалиндараҷаро андешанд. Чунки дар қонун ба масъалаи пешгирии кирдорҳои ба зӯроварии оилавӣ алоқаманд, афзалият дода шудааст ва ҳатто номи қонуни асосии дар ин самт қабулшуда «пешгирии зӯроварӣ дар оила» номгузорӣ шудааст.

Дар ҳақиқат, таҷриба собит намудааст, ки пешгирии зӯроварӣ дар оила то содиршавии он чандин маротиба манфиатпазиртар аст. Бинобар ин, муҳаққиқон оид ба фаҳмиши пешгирии зӯроварӣ дар оила назари ягона надоранд. Бо ин мақсад, қонунгузор мафҳуми ягонаи зерини пешгирии зӯроварӣ дар оиларо манзур намудааст. **Пешгирии зӯроварӣ дар оила** – ин маҷмуи чораҳои ҳуқуқӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ташкилии аз ҷониби субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила амалишаванда, ки ба ҳимояи ҳуқуқу озодиҳо ва манфиатҳои қонунии инсон ва шаҳрванд дар доираи муносибатҳои оилавӣ, ба пешгирии зӯроварӣ дар оила, муайян ва бартарафсозии сабаб ва шароитҳои ба он мусоидаткунанда равона карда шудаанд, мебошад.

Ёдовар мешавем, ки дар ҷараёни гузаронидани корҳои пешгирикунӣ, корманди МКД шахсони низоъангезандаро, ки бо муносибатҳои оилавӣ алоқаманданд ва нисбат ба онҳо чораҳои пешгирикунии фардӣ бояд татбиқ карда шавад, ошкор ва муайян менамоянд. Дар ин самт ҳамкорӣ ва ҷалб кардани мақомоти маҳаллӣ, кормандони иҷтимоӣ, табибони оилавӣ,

намояндагони муассисаҳои таҳсилотӣ ва ташкилоти ҷамъиятӣ дар ҷойи зист муҳим аст.

Чунин ҳамкорӣ дар шаклҳои зерини фаъолият амалӣ мегардад:

– татбиқи усули медитатсия дар ҳалли низоъҳои оилавӣ;

– иштироки сохторҳои ҳамкорикунанда дар пешгирии зӯроварӣ дар оила дар чорабиниҳои алоҳида вобаста ба гузаронидани пешгирикунӣ нисбат ба шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила;

– мубодилаи иттилоот ва ҳамоҳангсозии фаъолияти якҷоя ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои пешгирикунӣ.

Ба ҳайси асосҳои ҳуқуқии пешгирии зӯроварӣ дар оила Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», Дастурамал доир ба ташкили фаъолияти кормандони МКД оид ба пешгирӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила, Дастурамал оид ба тартиби расонидани ёрии амалӣ аз тарафи кормандони МКД ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила (зӯроварии гендерӣ), Барномаи давлатӣ оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила барои солҳои 2014-2023 ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалие, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, баромад мекунанд.

Фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба пешгирӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила дар асоси принсипҳои зерин ба роҳ монда мешавад:

– эҳтироми ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд;

– қонуният;

– инсондустӣ;

– махфияти иттилои марбут бо зӯроварӣ дар оила;

– дастгирӣ ва таъмини пойдории оила;

– иштироки аҳли ҷамоатчигӣ, мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар ҳифзи низоми иҷтимоӣ-ҳуқуқии ҳаёт ва саломатии аъзоёни оила;

– афзалиятнокии чораҳои пешгирикунӣ нисбат ба чораҳои ҷавобгарӣ ҳангоми содиршавии зӯроварӣ дар оила;

– ногузирии ҷавобгарӣ барои содиркунии зӯроварӣ дар оила.

Субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила ҷиҳати амалисозии Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» инҳо мебошанд:

– мақомоти давлатии кор бо занон ва оила;

– комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак;

– мақомоти корҳои дохилӣ;

– мақомоти прокуратура;

– мақомоти судӣ;

– мақомоти соҳаи маориф;

– мақомоти соҳаи тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ;

– марказҳои дастгирӣ;

– марказҳо ё шуъбаҳои дастгирии иҷтимоӣ-тиббӣ;

– мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ;

– марказҳо ё хадамотҳое, ки бо дастгирии ташкилоти ҷамъиятӣ ва донорҳо фаъолият мекунанд.

Тибқи моддаи 11 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», МКД оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколати зеринро дорад:

– иштирок дар таҳия ва татбиқи барномаҳо оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила ва ҳамкорӣ бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила;

– қабул, баррасии мурочиатҳо ва дигар маълумот дар хусуси зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди содир шудани он бо тартиби пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– ошкор намудани сабаб ва шароитҳои барои зӯроварӣ дар оила мусоидаткунанда;

– ба қайд гирифтани шахси зӯровариро дар оила содирнамуда ва нисбат ба ӯ татбиқ намудани чораҳои тарбиявию пешгирикунанда;

– ҳангоми мурочиат ба ҷабрдида фаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ ва дар ҳолатҳои зарурӣ ба муоинаи тиббӣ фиристодани ҷабрдида;

– бо розигии хаттии ҷабрдида ба марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои офиятбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон фиристодани ӯ;

– додани амрномаи муҳофизатӣ ба шахси зӯровариро дар оила содирнамуда;

– тартиб додани мавод, оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ё парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба шахси зӯровариро дар оила содирнамуда бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– ба қайд гирифтани оилаҳое, ки дар онҳо мунтазам ҳодисаҳои зӯроварӣ ҷой доранд ва татбиқ намудани чораҳои пешгирикунанда ҷиҳати устувор намудани оила;

– пешбурди баҳисобгирии омории ҳодисаҳои зӯроварӣ дар оила;

– ташкили курсҳои махсуси таълимӣ оид ба масъалаҳои пешгирии зӯроварӣ дар оила барои кормандони МКД;

– амалӣ намудани дигар ваколате, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд.

Корманди МКД ҳангоми содир шудани зӯроварӣ дар оила уҳдадор аст:

– аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯро қабул намуда, онро ба қайд гузорад;

– ҳангоми ворид шудани аризаи шифоҳӣ, протоколи қабули аризаи шифоҳиро тартиб дода, ҳолатҳои мушаххасро оид ба далели зӯроварӣ дар оила дар он дарҷ намояд;

– бо мақсади таъмини ҳаматарафаи муроҷиатҳои воридшуда ҳамаи ҳолатҳои вобаста ба содиршавии зӯроварӣ дар оиларо муайян кунад;

– бо мақсади саривақт бартараф намудани зӯроварӣ дар оила, на кам аз 2 нафар корманд фавран ба ҷойи ҳодиса ҳозир шуда, кофтукоб, боздошти шахси содиркунандаи зӯровариро амалӣ намуда, ӯро ҳатман ба нуқтаҳои нозирони минтақавӣ ё ШВКД дастрас намояд ва дар ҳолатҳои зарурӣ, шахси зӯроварӣ содиркардаро ба тавқифгоҳи нигоҳдории муваққатӣ бо тартиб додани ҳуҷҷатҳои зарурӣ ҷойгир кунад;

– дар сурати нисбат ба атрофиён мавҷуд набудани хавф, дар ҷойи ҳодиса пурсишҳо гузаронида, ҳуҷҷатҳои ибтидоиро (ариза, баёнот, маълумотнома) ҷамъоварӣ намояд;

– ба ҷабрдида оид ба гирифтани амрномаи муҳофизатӣ маслиҳату дастур диҳад;

– бо шахси зӯроварӣ содиркарда, ҷабрдида ва хешу таборони онҳо сӯҳбатҳои пешгирикунӣ гузаронад;

– дар ҳолатҳои зарурӣ ёрии таъҷилии тиббӣ расонад ё барои ба муассисаи тиббӣ дастрас шудани ҷабрдида чораҷӯӣ намояд;

– шакли аризаро дар бораи далели зӯроварӣ дар оила ба расмият дарорад.

Ҳуқуқҳои кормандони МКД дар ҳолати ошкор шудани ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила ё таҳдиди тадбиқи он.

Корманди МКД ҳуқуқ дорад, бо иҷозат ва дар ҳолатҳои ба даст овардани маълумоти боэътимод дар бораи он, ки ба ҳаёт, саломатӣ ё моликияти аъзои оила хавфи бевосита вуҷуд дорад, бидуни гирифтани иҷозати шаҳрванд ба бино ва қитъаҳои ба шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила тааллуқдошта, барои бартараф намудани чунин хавф ворид шавад ва дар муҳлати 24 соат прокурори дахлдорро дар ин бора ҳатман хабардор намояд.

Кормандони МКД зимни кор вобаста бо ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила ҳуқуқ доранд амният ва ҳаёти худ, инчунин амният ва ҳаёти дигар кормандони МКД ва шаҳрвандонро бо риояи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳифз намоянд.

Ҳуқуқи корманди МКД дар ҳолати содиршавии зӯроварӣ дар оила дар асоси муроҷиати хаттӣ, шифоҳӣ ё телефонии шахсон ва ё мақомоти зерин, ки ба МКД ворид мегардад, амалӣ карда мешавад:

– аз ҷабрдида;

– аз дигар аъзоёни оила дар ҳолатҳои душвори ҳаётӣ;

– аз шахсони масъуле, ки ба оилаи мазкур хизматрасонӣ пешниҳод мекунанд;

– аз мақомоти васӣ ва парасторӣ;

– аз дигар шахсоне (ҳамсоягон, шоҳидон, намояндагони муассисаҳои таҳсилотӣ, пешвоёни ғайрирасмӣ), ки маълумоти боэътимод дар бораи хавфи содиршавии амалҳои зӯроварӣ ё дар бораи ҳолати содиршавии онҳо доранд.

Бояд қайд намоем, ки **шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила** ин аъзои оила, шахси ҷисмонии мукаллафи ба синни 16-солагӣ расида мебошад, ки бо кирдорҳои зиддиҳуқуқии табиати ҷисмонӣ, психологӣ, шаҳвонӣ ва иқтисодии дар доираи муносибатҳои оилавӣ ба як аъзои оила содиркардааш, сабаби вайроншавии ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ, расонидани дарди ҷисмонӣ ё зарар ба саломатӣ ё таҳдиди расонидани чунин зарар мегардад.

Шахсе, ки ба зӯроварӣ дар оила даст мезанад нисбаташ яке аз чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила андешида мешавад. Чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила барои таъсиррасонии мақсаднок ба шуур ва рафтори шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда, ҷиҳати пешгирии содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ аз ҷониби ӯ ва таъмини амнияти ҷабрдида, татбиқ карда мешаванд.

Ба чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила инҳо дохил мебошанд:

– сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта;

– ба МКД овардани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда;

– амрномаи муҳофизатӣ;

– дастгиркунии маъмурӣ;

– татбиқи чораҳои пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла, чораҳои маҷбуркунии дорои хусусияти тиббӣ;

– бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳрум кардан аз ҳуқуқи падарию модарӣ, бекор кардани фарзандхондӣ, васоят ё парасторӣ;

– ҷойгир кардани ҷабрдида дар марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои офиятбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон.

Чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила бо назардошти хислатҳои фардии шахсе, ки нисбат ба ӯ ин чораҳо татбиқ карда мешаванд ва хавфнокии кирдори содирнамудаи ӯ интихоб карда мешаванд. Шахсони манфиатдор метавонанд бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон аз болои қарор дар бораи татбиқи чораҳои фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила шикоят кунанд.

Чи тавре қайд кардем, сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта яке аз чораи фардии пешгирии зӯроварӣ дар оила маҳсуб меёбад. Сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта бо шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда ва ҷабрдида аз ҷониби субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила бо мақсади ошкор кардани сабаб ва шароитҳое, ки боиси содиршавии зуроварӣ дар оила шудаанд, фаҳмонидани оқибатҳои иҷтимоию ҳуқуқии он, барқарорсозӣ ва таҳкими устувории оила гузаронида мешавад.

Сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта дар бинои хизматии субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила, инчунин дар ҷойи зист, таҳсил ё ҷойи кор гузаронида мешавад. Шахсе, ки бо ӯ сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта гузаронида мешавад, дар бораи қатъ кардан ва минбаъд такрор накардани кирдори зиддиҳуқуқӣ огоҳонида мешавад. Сӯҳбати хусусияти тарбиявидошта бо ноболиғон дар ҳузури падару модар, омӯзгор ё дигар намояндаи қонунии онҳо гузаронида мешавад.

Чораи дигари хусусияти фардидошта ин тартиб додани амрномаи муҳофизатӣ мебошад. Амрномаи муҳофизатӣ ин ҳуҷҷати пешгирикунандаи боздорандаи амалҳои шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила мебошад, ки аз ҷониби сардори МКД ё муовини ӯ ба шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила ё таҳдидкунандаи тадбиқи зӯроварӣ дар оила дода мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ аз номи сардори Шуъбаи Вазорати корои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё муовини ӯ нисбат ба шахси зӯроварӣ содиркарда бароварда мешавад. Дар амрноми муҳофизатӣ маълумоти муфассал дар бораи шахсияти шахси зӯроварӣ содиркарда ва ҳолатҳои содиршавии он дарҷ карда мешавад.

Амрномаи муҳофизатӣ ба мӯҳлати то 15 рӯз бароварда мешавад ва бо розигии прокурор, муҳлати амали он то 30 рӯз дароз карда мешавад. Шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила бо амрномаи муҳофизатӣ бо гирифтани дастхат шинос карда мешавад ва аз рӯйи талабаш ба ӯ нусхаи амрномаи муҳофизатӣ супорида шуда, ҳуқуқи аз болои он ба суд дар муҳлати 3 моҳ аз рӯзи бароварда шудани амрнома фаҳмонида мешавад.

Корманди МКД баъди татбиқ кардани амрномаи муҳофизатӣ нисбат ба шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила уҳдадор аст, ки дар ин бора ҳар ду тарафро (ҳам шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила ва ҳам ҷабрдидаро) хабардор кунад, ба таври хаттӣ огоҳонад, аз ҷумла, татбиқшавӣ, мавҷудияти амрномаи муҳофизатӣ ва мазмуни онро бо имзо мустаҳкам намояд. Дар сурати рад кардани имзомонӣ дар амрномаи муҳофизатӣ ин ҳолат қайд карда мешавад ва онро 2 шоҳид бо имзояшон тасдиқ мекунанд. Шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила ва ҷабрдида дар ҳолати дигар кардани ҷойи зист аз ин хусус корманди МКД-ро ба таври хаттӣ бохабар мекунанд. Дар ин ҳолат, агар ҷойи зисти шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила ва ҷабрдида дар воҳиди маъмурӣ-ҳудудии дигар бошад, корманди МКД уҳдадор аст, ки ба мақомоти дахлдори ҷойи зисти нави онҳо ба таври хаттӣ амрномаи муҳофизатӣ ва нусхаи онро ирсол намояд.

Назорат аз болои риояи амрномаи муҳофизатӣ аз ҷониби шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила ба уҳдаи корманди МКД ва аз рӯйи зарурат ба уҳдаи намояндагони дигар

субъктҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ низ вогузор мегардад. Маълумот дар бораи додани амрномаи муҳофизатӣ дар китоби қайди МКД ба расмият даровარда мешавад. Корманди МКД бо ҷабрдида аҳд мебандад, ки ғайр аз хабаргирии мунтазами шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила бо мақсади пешгирикунӣ, ҷабрдида уҳдадор мешавад, ки ба воситаи телефон дар бораи ҳама гуна кушишҳои вайронкунии чораҳои ҳимоявӣ корманди МКД-ро хабардор кунад ва дар ҳолатҳои истисноӣ ба телефони «02» оид ба амалҳои шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила занг занад.

Корманди МКД ҳангоми назорат бурдан аз болои иҷрои амрномаи муҳофизатӣ мунтазам на камтар аз як маротиба дар як ҳафта дар давоми рӯз ба ҷойи истиқомати шахси содиркардаи зӯроварӣ дар оила ё ҷабрдида бо мақсади риояи амрномаи муҳофизатӣ ва гузаронидани чораҳои пешгирикунии фардӣ ҳозиршавии ногаҳонӣ доир менамояд. Ҳар як ҳозиршавӣ ба ҷойи зисти шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила, гузаронидани сӯҳбатҳои пешгирикунӣ бо ӯ бо баёнотҳои шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила, ҷабрдида, аъзоёни оила, ҳамсояҳо тасдиқ карда мешаванд ва онҳо дар парвандаҳои корҳои пешгирикунии фардӣ бо замима намудани мавод нигоҳ дошта мешаванд. Корманди МКД ҳуқуқи муайян кардани вақтҳои ҳозиршавии шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оиларо ба минтақаи тартиботи ҷамъиятӣ ё ба ШВКД бо мақсади тафтиши риояи амрномаи муҳофизатӣ, гузаронидани сӯҳбати пешгирикуниро дорад. Ҳамаи ин амалҳо ба расмият даровარда шуда, дар парвандаҳои корҳои пешгирикунии фардӣ қайдҳои дахлдор гузошта мешаванд.

Бо мақсади пешгирии зӯроварӣ дар оила, ки таркиби ҳуқуқвайронкунии маъмуриро дорад ва кофӣ набудани амрномаи муҳофизатӣ ҷиҳати таъмини амнияти ҷабрдида, шахси мансабдори МКД бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории

Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгиркунии маъмурии шахси зӯроварӣ дар оила содирнамударо анҷом медиҳад ва бо мақсади дарёфт намудани аломатҳои зӯроварӣ дар оила, далелҳои шайъӣ ва барои муқаррар кардани ҳолатҳои кор ва дигар ҳолатҳое, ки барои ҳалли низоъ нақши муҳим мебозанд, мақоми таҳқиқбаранда парвандаро мутобиқи моддаҳои дахлдор оғоз менамояд. Кофтуков, азназаргузаронии ҷойи зист ва дигар амалҳо оид ба баррасии парванда бо иҷозати суд амалӣ карда мешавад. Дар ҳолати гузаронидани ҳаракатҳои мурофиавӣ бидуни иҷозати суд, мақоми таҳқиқкунанда дар давоми 24 соат ба прокурор ва суд оид ба қонунӣ будани ҳаракатҳои хотимадодашуда маълумоти хаттӣ пешниҳод менамояд.

Дар протоколи азназаргузаронии ҷойи ҳодиса унсурҳои зерин бояд инъикос гарданд:

– ҳодисаи мазкур ҳолати зӯроварӣ дар оиларо тасдиқ мекунад;

– вазъи муносибати байни тарафҳо (дар ақди никоҳ мебошанд, аз якдигар ҷудо шудаанд, хешу таборанд, бародаронанд ва ғ.);

– мавқеи имконпазири ҷойгиршавии шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила, агар ӯ ҳузур надошта бошад;

– тарафҳо пештар ё ҳоло якҷоя зиндагонӣ мекунанд;

– ҳуҷҷатгузории ҳар як намуди зӯроварӣ (ҷисмонӣ, психологӣ, иқтисодӣ, шаҳвонӣ), чун қоида онҳо зиёда аз 2 намуд мебошанд;

– ҳама гуна ҳаракатҳои дигари бо зӯроварӣ дар оила тааллуқдошта, ки аз ҷониби шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила нисбат ба ҷабрдида татбиқ мешаванд, оё дар бораи онҳо ба мақомоти давлатӣ иттилоъ дода шудааст ё не;

– ҳама ҷойҳои эҳтимолии иқомати ҷабрдида ва шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила, маълумот дар бораи ҷой-

ҳои корӣ, агар онҳо аз 2 зиёда бошанд, дар бораи боғчаи бачагона, мактаб, таълимгоҳе, ки кӯдакон ба он ҷо ташриф меоранд;

– тавсифи ҳолати амволи вайронгашта;

– ҳолат ва сабабҳои содиршавии зӯроварӣ;

– оё кӯдакон, маҷрӯҳон ва пиронсолон дар оила, ки аз ҳаракатҳои шахси содиркунандаи зӯроварӣ зарар дида метавонанд, ҳастанд;

– қайд дар бораи доштани силоҳ ва оё шахси содиркунандаи зӯроварӣ онро ба муқобили ҷабрдида истифода бурдааст;

– қайдҳо дар бораи вайронкунии амрномаи муҳофизатӣ, агар ҷой дошта бошанд, кадом чораҳои дар амрномаи муҳофизатӣ пешбинигашта вайрон шуда буданд;

– оё ҷабрдида дар ҳолати душвори ҳаётӣ қарор дорад, нотавонии ҷисмонӣ ва ё нотавонии психологиро ҳис мекунад ва оё розигии ӯ барои татбиқшавии амрномаи муҳофизатӣ аз ҷониби корманди МКД мавҷуд аст.

Муайян кардан ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила барои кормандони МКД ва дигар субъектони муқовиматкунанда аҳаммияти махсус дорад. Ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила ин аъзои оила, шахси ҷисмонӣ мебошад, ки нисбат ба ӯ асосҳое мавҷуданд, ки ба ӯ дар натиҷаи зӯроварӣ дар оила зарари маънавӣ, ҷисмонӣ ва (ё) моддӣ расонида шудааст.

Ҷабрдидаи зӯровари дар оила ҳуқуқҳои зерин дорад:

– кумаки тиббӣ, равонӣ, ҳуқуқӣ ва иҷтимоиро гирад;

– бо розигии хаттиаш дар марказҳои ёрирасон, марказҳо ё бахшҳои офиятбахшии тиббию иҷтимоӣ барои ҷабрдидагон ҷойгир карда шавад;

– маслиҳатҳои ҳуқуқӣ ва дигар иттилоотро оид ба ҳифзи амнияташ гирад;

– ба мақомоти худфаъолияти ҷамъиятӣ бо мақсади маҳкумкунии ҷамъиятии рафтори шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда муроҷиат намояд;

– ба мақомоти корҳои дохилӣ, прокуратура ё суд дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидани шахси зӯроварӣ дар оиларо содирнамуда муроҷиат намояд.

Корманди МКД ҳангоми муайян кардани ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила бояд ба саволҳои зерин ҷавоб гирад:

– оё яке аз тарафҳо дар назди тарафи дигар тарсро ҳисс мекунад;

– низоъро кӣ оғоз кард ва аз чӣ низоъ сар шуд;

– кадоме аз тарафҳо ҷисман бузург ва боқувваттар аст;

– оё дар оила пештар зӯроварӣ содир мешуд ва кӣ ба сифати содиркунандаи зӯроварӣ баромад мекард;

– дар кадоме аз тарафҳо ҷароҳати ҷисмонӣ равшантар ифода ёфтааст;

– оё ҷароҳатҳои ифодаёфтаи яке аз тарафҳо ҳамчун ҷароҳати дар натиҷаи ҳимоякунӣ бардошта ифода намеёбанд.

Корманди МКД вобаста ба ҳолати бамиёномада дар бораи имкони ҷойгиркунии ҷабрдида дар марказҳо барои қурбониёни гирифтори зӯроварӣ дар оила ё ҷойгиркунии ӯ дар дигар ҷой (ба хонаи хешу табор, дӯстон) бо мақсади таъмин намудани амният ҷабрдидаро хабардор кунад ва бартарафкунии хатари эҳтимолӣ ва пасткунии сатҳи онро интихоб намояд. Дар ин ҳолатҳо розигии ҷабрдида барои ҷойгиркунӣ зарур аст. Агар муайян гардад, ки дар рафтор ва амалҳои шахси содиркунандаи зӯроварӣ ҳаракатҳои таҷовузкорона ба назар намерасанд ва ӯ дарк мекунад, ки давом додани амалҳои ғайриқонуниаш лоиқи чораҳои

маҷбуркунӣ мебошанд, корманди МКД чораҳои боваркунониро ба ӯ татбиқ мекунад.

Ҳамзамон, ба шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила аз ҷониби корманди МКД иттилоъ дода мешавад, ки сохторҳои дахлдор барои пешгирии зӯроварӣ дар оила ваколатдоранд, низои оилавӣ бояд хотима ёбад, марказҳои офиятбахшӣ барои ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила фаъолият мекунанд ва онҳо хизматрасониҳои гуногунро пешниҳод менамоянд. Дар ҳама ҳолатҳо новобаста аз хатари муайяннамудаи корманди МКД, ҷабрдида ҳуқуқи татбиқ намудани амрномаи муҳофизатиро нисбат ба шахси содиркунандаи зӯроварӣ дорад. Ҳангоми дар ҳолати нотавонии ҷисмонӣ ва психологӣ қарор доштани ҷабрдида, корманди МКД бо розигии хаттии ҷабрдида амрномаи муҳофизатиро таҳия ва татбиқ менамояд.

Корманди МКД уҳдадор аст ҷабрдидаро дар бораи имконияти татбиқ намудани амрномаи муҳофизатӣ, ки доираи амали шахси содиркунандаи зуровариро маҳдуд мекунад, хабардор намояд. Корманди МКД уҳдадор аст, ки ба ҷабрдида дар бораи ҳуқуқҳояш ба кумаки ройгони ҳуқуқӣ, дигар намуди кумак ва ҳимоя, аз рӯйи имконият ҳамроҳӣ кардани ҷабрдида то маркази офиятбахшӣ ва ҷойгир кардан дар он маълумот диҳад. Дар он ҳолатҳое, ки ҳангоми содиршавии зӯроварӣ дар оила ноболиғон ҳузур доранд, ҳатто онҳо қурбонии бевоситаи зӯроварӣ набошанд ҳам, корманди МКД уҳдадор аст, ки дар ин бора ба мақомоти васӣ ва парасторӣ бо телефон ва минбаъд бо муроҷиати хаттӣ маълумот пешниҳод намояд.

Барои бақайдгирии шахсоне, ки дар оила вазъиятҳои низоӣ бармеангезанд, рафтори агрессивӣ (бадхашмона) зоҳир мекунанд, таҳдиди куштор ё расонидани зарари ҷисмонӣ ме-

намоянд, ё ин ки бевосита таҳдиди содиршавии онҳо мавҷуд аст, ё ба содиркунии амалҳои зӯроварӣ моил ҳастанд ва ҳатто мавҷудияти як ҳолати тасдиқёфта кофӣ мебошад.

Ҳамзамон кормандони МКД бо мақсади бақайдгирии шахсоне, ки ба содиркунии ҷиноят дар доираи муносибатҳои оилавӣ майл доранд, чорабиниҳои зеринро амалӣ менамоянд:

– омӯзиши мунтазами иттилоот дар асоси маълумоти дастрасгашта дар бораи низоъҳое, ки дар оила ва ҳаёти ҳаррӯза ба вуқуъ меоянд;

– муайян кардани шахсоне, ки барои содир кардани ҳуқуқвайронкуниҳо дар хона, маҳаллаҳо, хобгоҳҳо ва ғайра майл доранд;

– шиносоӣ бо маълумот дар бораи ҷароҳатҳои дар ҷараёни низоъҳои оилавӣ бардошташуда, ки аз беморхонаҳо, марказҳои ташхиси судӣ-тиббӣ ва ғ. дастрас мегарданд;

– омӯзиши ариза ва мурочиатҳои шаҳрвандон, маводи радгашта, ки амалҳоро дар бораи расонидани зарари ҷисмонӣ, шиканҷа ва таҳдиди куштор нақл мекунанд;

– истифодаи иттилои муассисаҳои пенитенсиарӣ (ислоҳӣ) дар бораи шахсоне, ки барои куштор ва расонидани ҷароҳати ҷисмонӣ, таҳдиди куштор, авбошӣ маҳкум шудаанд;

– истифодаи иттилои дастрасшуда дар бораи ҷудошавӣ (бо ангезаи бадбинӣ) дар ҳолатҳои якҷоя зиндагикунии собиқ ҳамсарон;

– омӯзиши иттилооте, ки аз мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, сарварҳои ғайрирасмӣ, аз табибони оилавӣ, намояндагони муассисаҳои таҳсилотӣ ва ғайра дастрас мегарданд.

Ғайр аз бақайдгирии шахсоне, ки зӯроварӣ дар оила содир мекунанд, кормандони МКД парвандаҳои корҳои пешгирикунии фардӣ ва маводи исnoдоваранда тартиб медиҳанд.

Парвандаҳои корҳои пешгирикунии фардӣ ҳуҷҷатҳои зеринро дар бар мегиранд:

– маводе, ки шахс дар асоси онҳо ба қайд гирифта шудааст;

– иттилоот дар бораи доштани доғи судӣ;

– ҳукми айбдоркунӣ;

– нусхаи ҳуҷҷати тасдиққунандаи шахсият;

– алоқаи хешутаборӣ;

– доштани силоҳ;

– иттилооти мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ;

– тавсифнома аз ҷойи кор ва зист;

– баёнотҳои ҳамсояҳо, хешу таборон, аъзоёни оила нисбат ба рафторҳои шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила;

– нусхаи протоколҳо вобаста ба ҳуқуқвайронкуниҳо;

– нусхаи амрномаҳои муҳофизатӣ;

– нусхаи протоколҳои сохторҳои ҳамкорикунанда дар ҳолати зӯроварӣ дар оила;

– иттилооти ҳармоҳа дар бораи назорат аз болои шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила дар ҷойи зист ва кор;

– дигар мавод (масалан, маълумотнома дар бораи доштани вируси норасоии масъунияти одам, майзадагӣ ва ғ.).

Дар натиҷа, дар асоси гузориши асоснок ба роҳбари МКД, шахси ба қайд гирифташуда, агар дар давоми сол ҳуқуқвайронкунӣ содир накарда бошад, ҳаёти солим барад, аз қайд бароварда мешавад ва парвандаи тартибдодашуда ба бойгонӣ ирсол мегардад ва баъди 3 сол бо тартиби муқарраргардида парванда маҳв карда мешавад.

МКД бо дигар субъектҳои пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оила дар доираи ваколатҳояш ҳамкории устувор ба роҳ мемонад. МКД ҳар семоҳа ба мақомоти давлатии кор бо занон ва оила ҳисобот ирсол менамояд. Масъулият барои бурдани

ҳисобот оид ба натиҷаҳои кори механизм ва ҷамъоварии маълумот дар бораи ҳолатҳои зӯроварӣ ва кумаки расонидашуда ба шуъбаи кор бо занон ва оила вогузор карда мешавад. Ҳамаи субъектҳое, ки дар механизми ҳамкорӣ иштирок мекунанд, уҳдадоранд ҳар моҳ дар бораи шахсони аз зӯроварӣ дар оила ҷабрдида ҳисобот пешниҳод намоянд[1].

§ 2. Баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ

Пеш аз оне ки оид ба масъалаи ҳассосияти гендерии кормандони МКД ҳарф занем, зарур медонем, ки моҳияти «гендер», «ҷинс» ва фарқияти байни онҳоро пешкаш намоем.

Ҷомеашиноси англис Энтони Гидденс шарҳ медиҳад, ки гендер, қабл аз ҳама, «рафтори пешбинигардидаи иҷтимоие мебошад, ки барои мардону занон мувофиқ дониста шудааст». А. Кирилина бошад, чунин шарҳ медиҳад, ки «истилоҳи «гендер» на сабаби табиӣ, балки сабаби иҷтимоию фарҳангии тафовутҳои байниҷинсӣ мебошад»[2].

Тибки қонунгузории ватанӣ, зери мафҳуми «гендер, гендерӣ» муносибатҳои иҷтимоии байни мардону занон, ки

---

[1] Ниг.: Дастурамал доир ба ташкили фаъолияти кормандони мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила, ки ба фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20-уми апрели соли 2016 тасдиқ гардидааст.

[2] Айвазова С.Г. Баробарҳуқуқии гендерӣ ҳамчун масъалаи тақсимоти нави ҳокимият. Назарияи гендер дар илмҳои гуманитарӣ / С.Г. Айвазова // Маҷмуаи мақолаҳо (тарҷума аз забони русӣ). – Душанбе: «Полиграфгрупп», 2005. – С. 6-7.

дар ҳаёти ҷамъиятӣ, аз ҷумла ҳуқуқ, идеология, фарҳанг зоҳир мегардад, фаҳмида мешавад[1].

Гендер – на тафовути ҷисмонии байни зану мард, балки хусусиятҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ ташаккулёфтаи онҳо ва рафтори пешбинигардидаи иҷтимоие мебошад, ки барои мардону занон мувофиқ дониста шудааст. Ҷинс бошад, дар навбати аввал, тафовутҳои ҷисмонӣ, физиологӣ ва биологии байни марду занро ифода мекунад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба монанди дигар ҷомеаи инсонӣ муносибатҳо оид ба гендер, баробарии гендерӣ ва чорабиниҳо оид ба баланд бардоштани ҳассосияти гендерӣ вуҷуд доштанд, аммо ҳамчун истилоҳи айнӣ баъдтар ба забон омаданд. Имрӯз зарурати ҳарчи бештари ташаккули донишҳои гендерии шаҳрвандон, мақомоти татбиқкунандаи меъёрҳои қонун, чорабиниҳо ҷиҳати аз байн бурдани нобаробарии гендерӣ ба вуҷуд омадааст. Бинобар ин, соли 2022 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» қабул карда шудааст, ки он асосҳои ташкилӣ ва ҳуқуқии амалигардонии ҳуқуқ ва имкониятҳои баробарро барои ҳамаи шахсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда, низоми ҳуқуқии пешгирӣ ва ҳифзи самаранок аз ҳама гуна шаклҳои табъизро муқаррар менамояд[2].

Аз рӯзҳои аввали истиқлолияти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳбарияти Ҳукумат ба масъалаи гендер, баробарии гендерӣ ва баланд бардоштани нақши занон диққати махсус зоҳир кардаасат. Аз ҷумла, Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ,

---

[1] Ниг.: моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» аз 1-уми марти соли 2005, таҳти № 89 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2005. – №3. – Мод. 129.

[2] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» аз 19-уми июли соли 2022, таҳти № 1890.

Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон оид ба масъалаи нақши бонувону занон таваҷҷӯҳи хосса зоҳир намуда, чунин қайд карданд, ки «Нақши бонувону занон дар эъмори ҷомеаи демократӣ ва дунявӣ хеле бузург мебошад. Ва имрӯз дар кишвар соҳае нест, ки занону бонувони тоҷик дар он фаъолияти пурсамар надошта бошанд»[1].

Қайд намудан ба маврид аст, ки фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ фаъолияте мебошад, ки маҳз дар алоқамандӣ ба аҳолӣ ва дар ҳамкории доимӣ қарор гирифтан ба одамон сурат мегирад. Аз ин рӯ, риояи ҳама талаботи муқаррарие, ки дар бахшҳои гуногуни ҳамкорӣ бо аҳолӣ вуҷуд доранд, аз ҷумла, риояи талаботи гендерӣ бояд аз ҷониби кормандони милитсия риоя ва иҷро карда шаванд.

Пешгирӣ ва муқовимат бар зидди ҷиноятҳо ва кирдорҳои зиддиҳуқуқии гуногун, ки самти асосии фаъолияти МКД мебошад, аз кормандони мақомоти мазкур доираи донишҳои ҳуқуқии соҳавӣ ва умумиҷамъиятиро талаб менамояд. Дар алоқамандӣ ба ин, яке аз роҳҳои самараноки ҷалби тамоми кормандони МКД дар самти пешгирии зӯроварӣ дар оила ин дар мадди аввал баланд бардоштани ҳассосияти гендерии онҳо ба ҳисоб меравад.

Ҳассосияти гендерии кормандони МКД маҷмуи қоидаи рафтор ва талабот оид ба муносибатҳои гендерӣ, аз қабили мафҳумҳои асосии соҳаи гендерӣ ва сиёсати Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти мазкур, татбиқи ҳадафҳои стратегӣ оид ба баланд бардоштани мақоми зан дар МКД, нақши хадамоти кадрии МКД дар таъмини баробарии гендерӣ, риояи ген-

[1] Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, мухтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» аз 21-уми декабри соли 2021 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://www.president.tj/node/27417

дер дар фаъолияти ҳуқуқэҷодкунӣ ва ҳуқуқтатбиққунии ВКД ҶТ, зӯроварии гендерӣ ва ҳамоҳангсозии фаъолият оид ба рафъи он, уҳдадориҳои давлат оид ба таъмини хадамоти дастрас ва босифат барои ҳимояи ҷабрдидагон аз зӯроварии гендерӣ ва дигар муносибатҳои соҳавиро дар бар мегирад[1].

Асосҳои ҳуқуқии ҳассосияти гендерии кормандони МКД-ро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътиоф кардааст[2], Қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо», «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила», «Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030», Дастурамал оид ба тартиби расонидани ёрии амалӣ аз тарафи кормандони МКД ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила (зӯроварии гендерӣ)[3], Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар

---

[1] Солиев К.Ҳ., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н. Дастури методӣ оид ба баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ. – Душанбе, 2022. – С.5.

[2] Эъломияи умумии ҳуқуқи башар аз 10-уми декабри соли 1948; Паймони байналмилалӣ доир ба ҳуқуқҳои шаҳрвандӣ ва сиёсӣ аз 16-уми декабри соли 1966; Паймони байналмилалӣ доир ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ аз 16-уми декабри соли 1966; Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъизи нажодӣ аз соли 1965; Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз нисбати занон аз соли 1979; Конвенсияи зидди шиканҷа ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шаъну шараф аз соли 1984; Конвенсия дар бораи ҳуқуқи кӯдак аз соли 1989; Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқҳои ҳамаи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо аз соли 1990.

[3] Дастурамал оид ба тартиби расонидани ёрии амалӣ аз тарафи кормандони МКД ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила (зӯроварии гендерӣ), ки ба Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №893 б/з аз 31-уми декабри соли 2019 тасдиқ гардидааст.

бораи тасдиқ намудани Дастури методӣ оид ба риоя ва иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» (барои нозирони минтақавии милитсия ва нозирон оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила) аз 26-уми ноябри соли 2013, №31 б/з, дастуру супоришҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор ташкил менамоянд.

Риояи талаботи гендерӣ дар вақти қабули номзадҳо ба кор дар МКД аз мавҷудияти ҳассосияти гендерии кормандон ва аз ҷониби онҳо риоя гардидани талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ дар самти мазкур дарак медиҳад. Фаъолият дар мақомоти корҳои дохилӣ бо роҳи дохил гардидан ба муассисаҳои таълимии ВКД ва бевосита таъйин гардидан ба вазифаи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунанда оғоз мегардад.

Ба хизмат дар МКД танҳо шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки синнашон аз 20 кам ва аз 35 зиёд намебошад (ба истиснои курсантони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон), сарфи назар аз ҷойи истиқомат, ҷинс, миллат, нажод, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, ки аз рӯйи сифатҳои шахсӣ, ахлоқӣ, кордонӣ, таҳсилот, донистани забони давлатӣ, тайёрии ҷисмонӣ ва вазъи саломатӣ аз уҳдаи иҷрои вазифаҳои ба зиммаи милитсия вогузоршуда мебароянд, баъди адои хизмати ҳарбӣ аз рӯйи даъват (ба истиснои курсантҳои муассисаҳои таълимии миёна ва олии Вазорати корҳои дохилӣ) дар асоси ихтиёрӣ қабул карда мешаванд.

Аз мафҳуми додашуда бармеояд, ки яке аз талаботи қабул намудан ба хизмат дар МКД сарфи назар кардан аз рӯйи аломати ҷинсии довталабон мебошад. Яъне, маҳдуд намудани ҳуқуқи номзад ба кор дар МКД аз рӯйи аломати ҷинсӣ ҳамчун ҳолати вайрон намудани ҳуқуқи инсон баҳогузорӣ карда мешавад.

Ҳангоми интихоби номзадҳо ба таҳсил дар муассисаҳои таълимии ВКД ва кор дар МКД, шахсони масъул (роҳбарияти МКД, кормандони хадамоти кадрӣ) бояд талаботи зерини гендериро риоя ва иҷро намоянд:

– муроҷиати ҳамаи номзадҳоро қабул намуда, вобаста ба шумора ва ҷинси онҳо ҳеҷ маҳдудият ҷорӣ накунанд, ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузорӣ;

– дар самти барасмиятдарории ҳуҷҷатҳои дахлдор ба номзадҳо мусоидат намуда, барои номзадҳои ҷинси ҳам зан ва ҳам мард шароит ва имкониятҳои якхеларо муҳайё созанд;

– бо мақсади риояи талаботи гендерӣ ҷиҳати ҷалби номзадҳо аз ҳисоби ҷинсҳои зану мард чораҷӯӣ намоянд, аз ҷумла, корҳои фаҳмондадиҳӣ ва таблиғотиро дар байни аҳолӣ ва хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба роҳ монанд, аз ҷумла, бо мақсади ҷалби духтарон;

– ба духтарони дар ноҳияҳои кӯҳӣ ва қишлоқҷойҳо (деҳот) ба воярасида ҷиҳати дохил шудан ва давом додани таҳсил дар муассисаҳои таълимии олӣ ва миёнаи касбии МКД шароити имтиёзнок муҳайё намоянд;

– рақобати шафоф ва одилонаро ҳангоми супоридани имтиҳонҳои дохилшавӣ ба муассисаҳои таълимии ВКД ташкил намоянд;

– барои ишғоли вазифаҳои холӣ дар МКД, ки бо роҳи гузаронидани озмунҳо сурат мегиранд, иштироки мардону занонро бо шартҳои баробар таъмин намоянд;

– ба эълон кардани озмунҳо ҷиҳати ишғоли вазифаҳои холӣ танҳо барои намояндагони як ҷинс ба истиснои ҳолатҳое, ки қонун муайян кардааст, роҳ надиҳанд;

– ҳангоми ташкил намудани комиссияи озмунӣ ҳайати онро аз намояндагони ҷинси зан ва мард пурра гардонанд.

Таъмини имкониятҳои баробар ва шароити якхелаи корӣ барои ҷинсҳои гуногун ҳангоми фаъолият дар МКД яке аз вазифаҳои муҳимми роҳбарони ҷузъу томҳои МКД ба ҳисоб меравад, ки ҷиҳати риояи он чораҳои дахлдор аз қабили муносибати якхела ба муроҷиатҳои кормандон ҷиҳати таъмини ҳуқуқ ва манфиатҳои қонуниашон, баробар дастрас гардонидани ҷойҳои холии корӣ ба кормандон, таъмини музди меҳнати баробар ба кормандон аз рӯйи иҷрои кори якхела, муҳайё намудани имкониятҳои баробар барои такмили ихтисос, бозомузӣ, болоравӣ дар кор, риоя ва татбиқи имтиёзҳои хизматӣ, таъмини шароити якхелаи бехатарии меҳнат, риояи таносуби шумора дар ҳолати ба таври оммавӣ аз кор озод намудани кормандон, пур намудани ҳайати комиссия ва гурӯҳҳои корӣ, новобаста ба ҷинс андешида мешаванд[1].

Корманди МКД бояд донад, ки ишғоли баъзе аз вазифаҳо дар мақомоти мазкур танҳо аз ҷониби ҷинси зан ё мард ё бартарӣ додан барои ишғоли чунин вазифаҳо ва татбиқи имтиёзҳою ҳавасмандгардониҳо, ҳуқуқпоймолкунӣ ҳисоб намешавад.

Кормандони МКД ҷиҳати риояи талаботи гендерӣ дар фаъолияти хизматии хеш бояд чунин уҳдадориҳоро риоя ва иҷро намоянд:

– дар муносибат ба якдигар новобаста аз ҷинс ҳисси эҳтиром ва меҳрубонӣ дошта бошанд;

– барои баланд бардоштани ҳассосияти гендерии худ кушиш намоянд;

– вобаста ба аломати ҷинс нисбати якдигар зӯроварӣ накунанд;

[1] Солиев К.Ҳ., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н. Дастури методӣ оид ба баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ. – Душанбе, 2022. – С. 9.

– ҷиҳати риояи талаботи гендерӣ, баланд бардоштани ҳассосияти гендерӣ ва пешгирии зӯроварии гендерӣ дар минтақаи хизматӣ бо аҳолӣ вохурӣ ташкил намуда, тарғиби муқаррароти қонунгузориро амалӣ гардонанд;

– дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ аз рӯйи аломати ҷинс нисбати якдигар ёрии худро дареғ надоранд.

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон кафолати баробарҳуқуқии мардон ва занонро вобаста ба ҳуқуқҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ муайян менамояд.

Ҳуқуқ ба меҳнат, фаъолият дар ин ё он мақомоти давлатӣ ҳамчун ҳуқуқи иҷтимоии инсон ба ҳисоб меравад, ки яке аз унсурҳои таркибӣ ва шароити ташкили меҳнатро ҳавасмандгардонии кормандон ишғол менамояд.

Ҳангоми ҳавасмандгардонии кормандон, аз ҷумла, кормандони МКД ҷиҳати риояи талаботи гендерӣ ҳолатҳои зерин бояд ба инобат гирифта шаванд:

1) Бо назардошти натиҷаҳои хизматӣ ба мукофотҳои давлатӣ, унвонҳои ифтихории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мукофоту унвонҳо пешниҳод намудани кормандони ҳам ҷинси зан ва ҳам ҷинси мард.

2) Барои ҳавасмандгардонии кормандон (аз ҷумла, занон), ки дар доираи талаботи қонун уҳдадориҳои оилавии хешро иҷро намудаанд, монеагии сунъӣ эҷод накардан.

Риояи талаботи гендерӣ ҳангоми татбиқи ҳуқуқҳои иқтисодӣ-иҷтимоии кормандон, аз қабили додани замини наздиҳавлигӣ, манзили истиқоматӣ ё хизматӣ, қарзҳои имтиёзнок барои беҳтар намудани шароити манзил, суғуртаи ҳатмии давлатӣ, ёрдампулӣ барои ҳалок гардидан ё корношоямӣ дар иҷрои вазифаҳои хизматӣ, пардохтҳои тахфифии андози хона, хизматрасониҳои коммуналӣ ва телефон, ҷубронпулӣ барои истифода бурдани нақлиёти шахсӣ бо мақсадҳои хизматӣ, бе навбат гирифтани чипта

ва дигар чораҳои ҳавасмандгардонӣ, бояд ба инобат гирифта шавад.

Риояи талаботи гендерӣ дар вақти ҳамкории милитсия бо ҷомеа муҳимм арзёбӣ гардида, корманди милитсия вазифадор аст, ки имконияти иштироки баробари мардон ва занонро дар раванди ҳамкорӣ таъмин намояд.

Аз тарафи корманди милитсия дар раванди ҳамкорӣ бо ҷомеа вайрон кардани принсипе, ки ба баробарии гендерӣ асос ёфтааст (содир кардани амале, ки мардону занонро аз рӯйи ҷинс дар мавқеи нобаробар қарор медиҳад), поймолкунии ҳуқуқ шуморида мешавад.

Бо мақсади таъмини имконияти иштироки баробари мардон ва занон (баробарии гендерӣ) дар ҳамкорӣ бо милитсия чораҳои зерин бояд андешида шаванд:

– дар вохурӣ бо аҳолӣ фароҳам овардани шароит ҷиҳати иштироки баробари мардон ва занон;

– ҳангоми ҳисоботдиҳӣ ба аҳолӣ фароҳам овардани шароит ҷиҳати иштироки баробари мардон ва занон;

– доир намудани вохурӣ ва ҳисоботдиҳии алоҳида бо иштироки занон;

– ҷалби занон ба ҳамкорӣ ҳамчун корманди ғайриштатии милитсия;

– пурра намудани аъзоёни шуроҳои ҷамъиятии назди МКД аз ҳисоби ҷинси ҳам зан ва ҳам мард;

– ҳангоми гузаронидани амалиётҳои муштарак ҳамчун аъзои гурӯҳи корӣ ҷалб намудани намояндагони ҷинсҳои гуногун;

– ҷалби кормандзанҳои мақомот дар чорабиниҳои вохурӣ ва ҳисоботдиҳӣ бо мақсади ҷалби бештари занҳо ба ҳамкорӣ;

– таъмини шароити фароҳам ҷиҳати ҷойгир намудани занҳои ҷабрдидаи зӯроварӣ дар оила дар марказҳои офиятбахшии тиббию иҷтимоӣ;

– чораандешӣ ҷиҳати ҳавасмандгардонии занҳое, ки бо милитсия ҳамкорӣ менамоянд.

Мавриди зикр аст, ки ҳаргуна тафовут, истисно ё маҳдудгардонӣ аз рӯйи аломати ҷинсӣ, ки ба паст кардан ё эътироф накардани ҳуқуқу озодиҳои мардону занон дар соҳаи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ ва дигар соҳаҳо равона карда шудааст, поймолкунии ҳуқуқ (дискриминатсия) ба шумор рафта, зӯроварии гендериро ба вуҷуд меорад.

Зӯроварӣ дар оила ҳамчун зуҳуроти номатлуби ҷомеа шакли маъмули (паҳншудаи) зӯроварии гендерӣ ба ҳисоб меравад, ки бо мақсади пешгирии чунин зуҳурот ва ҳифзи ҳуқуқҳои ҷабрдидаи он дар доираи талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ МКД яке аз субъектҳои асосӣ пешбинӣ шуда, кормандони он вазифаҳои ба дӯшашон гузошташударо иҷро менамоянд.

Саволҳо барои худомӯзӣ

1. Мафҳум ва намудҳои зӯроварӣ дар оиларо пешниҳод кунед.

2. Мафҳум ва моҳияти пешгирии зӯроварӣ дар оиларо манзур кунед.

3. Асосҳои ҳуқуқии зӯроварӣ дар оила ва зӯроварии гендериро номбар кунед.

4. Принсипҳои зӯроварӣ дар оиларо номбар кунед.

5. Субъектони пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оиларо номбар кунед.

6. Ваколати МКД оид ба пешгирии зӯроварӣ дар оила кадомҳоянд?

7. Корманди МКД ҳангоми содир шудани зӯроварӣ дар оила дорои кадом уҳдадриҳо мебошад?

8. Мафҳуми шахси содиркунандаи зӯроварӣ дар оила ва намудҳои чораҳои фардии пешгирикунандаи зӯроварӣ дар оиларо манзур намоед.

9. Оид ба амрномаи муҳофизати маълумот диҳед.

10. Оид ба баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони МКД маълумоти мухтасар диҳед.

БОБИ 24.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ОГОҲИКУНӢ ВА ПЕШГИРИИ МАЙДААВБОШӢ, ИТОАТ НАКАРДАН БА ТАЛАБОТИ ҚОНУНИИ КОРМАНДИ МИЛИТСИЯ Ё ШАХСИ ДИГАРИ ВАКОЛАТДОР

Мувофиқи муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор яке аз вазифаҳои асосии милитсия таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва бехатарии ҷамъиятӣ ба ҳисоб меравад. Ин фаъолият хеле бисёрнақшавӣ ва гуногунтарафа буда, иштироки ҷузъҳо ва хизматҳои гуногуни милитсияро талаб менамояд. Дар доираи баамалбарории вазифаи нишондодашуда, ба огоҳикунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ диққати махсус дода мешавад, чунки ин кирдорҳо ба тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ зарар расонида, тартиботи идоракуниро халалдор менамоянд.

Тартиби идоракунӣ гуфта, муносибатҳои ҷамъиятиеро меноманд, ки баамалбарории онҳо кори дурусти мақомоти давлатӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ ва намояндагони онҳоро таъмин менамояд.

Ба ғайр аз таъмини фаъолияти дурусти мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва намояндагони онҳо, тартиби идоракунӣ дар худ нигоҳдории нуфузи баланди мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва дигар манфиатҳои ташкилоти давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, инчунин ҳуқуқ ва манфиатҳои шаҳрвандонро дар бар мегирад.

Дар шароити имрӯза яке аз масъалаҳои муҳиме, ки дар назди сохторҳои қудратии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла

МКД меистад, ин муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, аз ҷумла майдаавбошӣ ба шумор меравад.

Мутобиқи моддаи 460 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, барои дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дашном додан, ба таври таҳқиромез дарафтодан ба одамон, ҳамчунин содир намудани дигар кирдорҳои ба ин монанд, ки тартиботи ҷамъиятӣ ва осудагии одамонро халалдор мекунад, ҷавобгарии маъмурӣ пешбинӣ шудааст.

Объекти бевоситаи майдаавбошӣ дар вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ ифода меёбад. Тарафи объективии он дар ҳаракати фаъолона ва беэҳтиромӣ зоҳир кардан ба ҷамъият содир мешавад. Субъекти онро шахси мукаллафӣ ба синни 16 сола расида ташкил медиҳад. Тарафи субъективии он бошад бо қасди бевосита содир карда мешавад.

Агар шахс тартиботи ҷамъиятиро дағалона вайрон кунад ва ё нисбат ба он беэҳтиромӣ зоҳир кунад пас кирдорҳои ӯ сазовори ҷазои ҷиноятӣ мегардад. Бинобар ин, барои бозҳам хубтар фарқ кардани майдаавбошӣ аз авбошӣ кормандони ҳифзи ҳуқукро зарур аст, ки дар вақти амалӣ намудани амалҳои тафтишотӣ диққати ҷиддӣ ба аломатҳои фарққунандаи ин ду кирдор диҳанд ва инчунин сабабу шароитҳои содиршавии кирдорро пурра омӯхта, муайян намоянд, ки кирдори содирнамудаи шахс авбошӣ аст ва ё майдаавбошӣ. Дар сурати дуруст фарқгузорӣ карда натавонистани ин ду меъёр ва баррасии нодурусти парвандаҳо оид ба майдавбошӣ ва авбошӣ аз ҷониби кормандони МКД метавонад ба обрӯ ва эътибори онҳо дар назди ҷомеа таъсири манфӣ расонад.

Агар муайян карда шавад, ки шахс майдаавбошӣ содир кардааст, пас кирдори ӯ аз тарафи сардори МКД (ё ин ки ҷонишини ӯ) дар давоми 24 соат дида баромада мешавад ва вобаста ба он парвандаро барои баррасӣ ба суди ноҳия (шаҳр) ирсол менамоянд.

Читавре қаблан қайд кардем ба ҷавобгарии маъмурӣ барои содир намудани майдаавбошӣ шахсоне кашида мешаванд, ки дар вақти содир намудани он ба синни 16 сола расидаанд. Суд парвандаро нисбати шахсоне, ки аз 16 то 18-сола мебошанд дида баромада, вобаста ба шахсият ва хусусияти содиршудаи кирдор метавонанд ҷазои маъмурӣ татбиқ накарда, маводро оид ба парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ба комиссияи кор бо ноболиғон фиристад.

Бешубҳа, аксари ҷиноятҳои вазнин дар заминаи майдаавбошӣ содир мешаванд. Барои ҳамин ҳар як ҳаракати майдаавбошие, ки содир мегардад, бояд аз тарафи кормандони МКД пешгирӣ карда шавад ва нисбати чунин категорияи шахсон, чораҳои пешгирӣ-фаҳмондадиҳӣ гузаронида шавад.

Дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ба зиммаи кормандони МКД таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, таъмини ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз таҳдиди ҷинояткорона, вогузор шудааст. Аз ин рӯ, кормандони милитсия назоратро оид ба риояи қонуну қарорҳое, ки мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва идоракунӣ мебароранд пурзӯр намуда, риояи онҳоро аз шаҳрвандон ва шахсони мансабдор талаб менамоянд.

Масъалаи муқовимат бар зидди майдаавбошӣ на танҳо қарори қатъиро талаб менамояд, балки бурдани корҳои тарбиявӣ, сафарбарнамоии қувва ва воситаҳои МКД ва ташкилотҳои давлатию ғайридавлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дар навбати худ ба амал баровардани чорабиниҳои комплексӣ, истифода бурдани чораҳои гуногуни фаҳмондадиҳӣ ва истифодаи усулҳои маҷбуркунии давлатиро низ дар бар мегирад.

Таҷриба нишон медиҳад, ки танҳо дар ҳолати ба роҳ мондани муқовимати муташаккилона бар зидди майдаавбошӣ

дар асоси нақшаҳои тасдиқшуда аз рӯйи ҳамаи самтҳо ба натиҷаи қаноатбахш ноил шудан мумкин аст.

Аз ин лиҳоз, кормандони МКД бояд чунин корҳоро ба анҷом расонанд:

– муайян намудан ва бартараф кардани сабабҳои ба вуҷуд омадани майдаавбошӣ ва инчунин шароитҳои содиршавии он;

– ба вуҷуд овардани муҳити тоқатнопазир нисбати содиркунандагони кирдори майдаавбошӣ дар коллективҳои меҳнатӣ ва маҳалли истиқоматии одамон;

– оқилона ва бомуваффақ истифодабарии чораҳои боварикунонӣ ва маҷбуркунонии маъмурӣ.

Амалинамоии чорабиниҳои якҷояи МКД-ро бо дигар сохторҳои низомӣ ва ғайринизомӣ оид ба муқовимат бар зидди майдаавбошӣ ба таври зайл ба роҳ мондан зарур аст:

– такмил додани фаъолияти МКД оид ба огоҳикунӣ ва пешгиркунии майдаавбошӣ ва баланд бардоштани таъсиррасонии маъмурӣ нисбат ба ҳуқуқвайронкунандагон;

– ҳамкории зич бо дигар мақомоти давлатӣ ва ташкилоти ҷамъиятӣ;

– пурзӯр намудани корҳои пешгирӣ дар ҷойи кор ва маҳалли истиқомати ҳуқуқвайронкунандагон.

Аз гуфтаҳои боло маълум мегардад, ки самтҳои муҳимми равонакардашудаи фаъолияти МКД оид ба муқовимат бар зидди майдаавбошӣ дар шаклҳои зерин амалӣ мегарданд:

– якҷоя коркард ва ба амал баровардани нақшаҳои асосии мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ оид ба гузаронидани чорабиниҳои пешгирӣ нисбати ҳуқуқвайронкунандагон;

– гузаронидани чорабиниҳо оид ба баланд бардоштани маърифати ҳуқуқӣ ва сатҳи фарҳангии шаҳрвандон;

– ташкили корбарии тарбияи фардӣ ва умумӣ бо ҳуқуқвайронкунандагон;

– оқилона ва самаранок истифода бурдани вақт оид ба корҳои тарбиявӣ нисбати категорияи шахсоне, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир намудаанд.

Дар вақти коркарди лоиҳаи нақшаи комплексии пешгирикунии ҳуқуқвайронкуниҳои зикршуда кормандони МКД-ро зарур аст, ки чораҳои зеринро дида бароянд:

– омода намудани пешниҳодоти мушаххас оид ба риояи қонуният ва пурзӯр намудани ҷазоҳои маъмурӣ нисбати шахсоне, ки ба содир намудани майдаавбошӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ даст мезананд;

– муайян намудани сабаб ва шароитҳои ба содир намудани майдаавбошӣ мусоидаткунанда ва андешидани чораҳои зарурӣ вобаста ба бартарафкунии онҳо;

– фаъол гардонидани кори мақомоти маъмурӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии майдаавбошӣ дар ҷойҳо.

Фаъолияти муҳимми равонакардашудаи МКД ба муқобили майдаавбошӣ аз гузаронидани амалиётҳои махсус, чорабиниҳои пешгирӣ-фаҳмондадиҳӣ ва дигар чорабиниҳои комплексӣ, ки дар он иштироки қувва ва воситаҳои ҳамаи хизматҳои соҳавии МКД, намояндагони мақомоти давлатию ҷамъиятӣ зарур аст, иборат мебошад.

Роҳбарии пурраро дар гузаронидани амалиёти мақомоти давлатӣ ва ташкилоти ҷамъиятӣ сардори МКД ба зиммаи худ мегирад ва дар ин чорабинӣ дастгоҳҳои таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, оперативии ҷустуҷӯӣ ва муқовимат бар зидди ҷиноятҳои муташаккилона бо таҳияи нақшаи ягона, дар асоси коркарди маълумоти бадастомада, иштирок мекунанд.

Барои ба амал баровардани вазифаҳои гузошташуда, гурӯҳи корӣ бо таъйиноти мушаххас мақсаднок (оид ба таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаю хиёбонҳо, дастгир кардани ҳуқуқвайронкунандагон) чорабиниҳо мегузаронанд.

Хусусияти хоси ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ба муқобили тартиби идоракунӣ, дар он мебошад, ки объекти умумии онҳо муносибатҳои ҷамъиятии бо меъёрҳои ҳуқуқ ба танзим даровардашуда мебошанд, ки дар онҳо аз ҷониби давлат тартиби муайяни бамалбарории ҳуқуқ ва уҳдадориҳо аз тарафи шаҳрвандон, шахсони мансабдор ва шахсони ҳуқуқӣ муқаррар карда шудаанд. Ҳуқуқ, уҳдадорӣ ва ваколати нишондодашуда бо қонунҳо, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои меъёрию ҳуқуқии вазоратҳо ва идораҳо дар доираи ваколати онҳо, ки барои иҷро намудан аз тарафи ҳамаи субъектони муносибатҳои ҳуқуқӣ ҳатмӣ мебошанд, ба тартиб дароварда мешаванд.

Тарафи объективии бисёре аз ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии баррасишаванда дар шакли ҳаракатҳои фаъол содир карда мешаванд, мисол, итоат накардан ба амр ва талаботи қонунии корманди милитсия ва шахси дигар, ки вазифаи таъмини тартиботи ҷамъиятиро иҷро менамояд (м. 479), гум кардани шиносномa ё корношоям гардонидании он (м. 493) ва ғайра.

Таркиби ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки ба тартиби идоракунӣ таҳдид менамоянд, ҳамчун таркибҳои расмӣ ифода карда шудаанд, яъне, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии соҳаи мазкур аз лаҳзаи содиршавӣ новобаста аз фаророрасии оқибат хотимаёфта ҳисобида мешаванд. Барои ба ҷавобгарӣ кашидани шахс муайян намудани оғози ҳаракатҳои (беҳаракатӣ) зидди ҳуқуқӣ кифоя аст ва мавҷуд будани ягон оқибатҳои зарарнок талаб карда намешавад.

Субъекти ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ба муқобили тартиби идоракунӣ шахсони мукаллафе мебошанд, ки ба синни 16 сола расидаанд. Тарафи субъективии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии таҳқиқшаванда, чун қоида, қасдан содир карда мешаванд.

Тартиботи ҷамъиятӣ ин низоми муносибатҳои ҷамъиятии байни одамон дар ҷойҳои ҷамъиятӣ бавуҷудоянда мебошад, ки бо меъёрҳои иҷтимоӣ ба танзим даровардашуда (меъёрҳои ҳуқуқӣ, анъанавӣ, урфу одатҳо, ахлоқ, ва ғайра), барои таъмин намудани бехатарии шахсии шаҳрвандон, бехатарии ҷамъиятӣ, ташкил намудани шароитҳои меъёрии меҳнат, зиндагонӣ ва истироҳати шаҳрвандон, фаъолияти корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилот равона карда шудаанд.

Асосҳои ҳуқуқии тартиботи ҷамъиятиро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, инчунин дигар санадҳои меъёрии мақомоти ҳокимияти иҷроия, ки муносибатҳои ҷамъиятиро дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ба танзим медароранд, ташкил медиҳанд.

Риояи қонунгузорӣ оид ба тартиби муқарраршудаи идоракунӣ фаъолияти муътадили сохторҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятиро таъмин намуда, ҳуқуқи шаҳрвандонро барои иштирок дар раванди идоракунӣ кафолат медиҳад. Ҳолати баръакс бошад боиси фаъолияти номуътадили корхона, муассиса ва ташкилотҳо гардида, мутобиқи қонунгузорӣ шахсони ҳуқуқвайронкунанда бояд ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида шаванд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти МКД оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва тартиботи идоракуниро пешниҳод кунед?

2. Моҳият ва аҳаммияти омӯзиши огоҳкунӣ ва пешгирии майдавбошӣ ва итоат накардан ба талаботи қонунии корманди милитсия дар чист?

3. Фарқи майдавбошӣ аз авбошӣ дар чист?

4. Тартиби идоракунӣ чист?

5. Мафҳуми тартиботи ҷамъиятиро пешниҳод кунед?

6. Амалигардонии чорабиниҳои якҷояи МКД-ро бо дигар сохторҳои низомӣ ва ғайринизомӣ оид ба муқовимат бар зидди майдавбошӣ бо кадом тарз ба роҳ мондан зарур аст?

7. Кормандони МКД дар самти ҳуқуқвайронкуниҳои барраси шуда бояд кадом корҳоро ба анҷом расонанд?

8. Дар вақти коркарди лоиҳаи нақшаи комплексии пешгирикунии ҳуқуқвайронкуниҳои баррасишуда кормандони МКД бояд кадом чораҳоро дида бароянд?

9. Таҳлили таркибии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ дар соҳаи тартиботи ҷамъиятӣ ва тартиботи идоракуниро пешниҳод кунед?

10. Сабабҳои сар задани майдаавбошӣ ва шаклҳои фаъоли итоат накардан ба талаботи қонунии корманди милитсияро шарҳ диҳед?

БОБИ 25.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ОГОҲИКУНӢ ВА ПЕШГИРИИ ОВОРАГАРДИЮ ГАДОӢ ВА ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИҲОЕ, КИ БО МАСТИГАРӢ ВА МАЙЗАДАГӢ АЛОҚАМАНДӢ ДОРАНД

§ 1. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии оворагардию гадоӣ.

Бешубҳа, яке аз вазифаҳои муҳимми кормандони МКД ин огоҳикунӣ ва пешгирии оворагардию гадоӣ дар ҷамъият ба ҳисоб меравад. Дар ин самт фаъолияти самараноки Қабулгоҳ-тақсимкунанда барои оворагардон* ва гадоёни* (минбаъд – ҚТОГ) МКД хело муҳим мебошад, ки маҳз барои нигоҳдории шахсони мазкур таъйин карда шудааст. Нигоҳдорӣ, дар муҳлати на зиёдтар аз 30 шабонарӯз то муқаррар намудани шахсияти дастгиршуда, ҳал намудани масоили кортаъминкунӣ, ҷобаҷокунӣ дар хонаи пиронсолон ва маъюбон ё муқаррар намудани васоят, ё ин ки мутобиқи қонунгузорӣ ба ҷавобгарӣ кашида шудани онҳо сурат мегирад. Дар ҳолатҳои истисноӣ, ки барои муқаррар намудани шахсияти дастгиршуда зарур аст, ин муҳлат аз тарафи прокурор то се моҳ дароз карда мешавад.

ҚТОГ дар назди мақомоти корҳои дохилӣ дар асоси қарори ҳукумати вилоятҳо ва шаҳри Душанбе ташкил карда мешавад. Воҳидҳои кории ҚТОГ бо фармоиши Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи воҳидҳои кории намунавии онҳо тасдиқ карда мешаванд. Хароҷоти нигоҳдории

---

* Оворагард маънои дар ба дар гаштан, сар-сарӣ гаштан, дайду шуда гаштанро дорад.

* Гадо ин талбандаи маводи хӯрока, маблағ, либоса ва ғайраҳо мебошад.

ҚТОГ аз ҳисоби маблағҳои буҷавии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷудогардида аз тарафи Раёсати молиявӣ-иқтисодии вазорати мазкур таъмин карда мешавад ва ҚТОГ ба раёсати зикргардида ҳисоботдиҳанда мебошад. ҚТОГ дорои тавозуни худидоракунӣ буда, вазъи шахси ҳуқуқиро дорад[1].

Биноҳои маъмурӣ барои ҚТОГ аз тарафи мақомоти давлатии ҳокимияти маҳаллӣ ба таври ройгон ҷудо гардида, он бо воситаҳои нақлиёт ва алоқа, бо пардохти хароҷоти истифодаи онҳо, таъмин карда мешавад.

Биноҳои маъмурии ҚТОГ дар МКД аслан аз утоқҳо ва ҳуҷраҳои зерин иборат аст:

– ҳуҷраҳо барои нигоҳдории алоҳидаи мардону занон ва занҳои кӯдаки навзоддошта, ҳуҷраи ҷудогона барои нигоҳ доштани навовардашудагон ва гузаронидани чорабинии санитарӣ барои беморон;

– утоқҳо барои навбатдор, сардори ҚТОГ ва муовинони ӯ, нозирон, корманди тиббӣ ва котибот;

– ҳуҷраҳои коркарди санитарӣ, хӯрокпазӣ, хоҷатхона.

Бинои маъмурии ҚТОГ бояд ҳавлии дохилии деворгирифта дошта бошад.

Вазъи санитарии ҚТОГ зери назорати умумии Раёсати тиббии ВКД ва хизматҳои тиббии РВКД вилоятҳо қарор дошта, хизматрасонии бевоситаи тиббӣ ба шахсони дастгиршуда аз ҷониби хизматҳои тиббии дар РВКД буда ва дар ҳолатҳои алоҳида, яъне дур аз марказҳои вилоят қарор доштани дастгиршудагон, аз ҷониби кормандони тиббии МКД амалӣ карда мешаванд. Дар ҳолати зарурӣ беморон дар муассисаҳои муолиҷавии мақомоти тандурустӣ ҷойгир карда шуда, оворагардони ба беморҳои олоти таносул ё сирояткунанда гумон-

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27-уми ноябри соли 2007, таҳти № 717 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи қабулгоҳ-тақсимкунанда барои оворагард ва гадоёни дошташуда».

баршуда барои санҷиш ба муассисаҳои махсуси Вазорати тандурустӣ фиристонида мешаванд.

Шахсони оворагард на танҳо қоидаҳои зистро вайрон мекунанд, балки ба психологияи ахлоқии ҷомеа таъсири манфии худро мерасонанд ва ҳатто дар бисёр мавридҳо аз ҷониби онҳо ҷиноятҳо ҳам содир мешаванд. Оворагардӣ падидаи иҷтимоӣ буда, шахсони муайян ба он машғул мешаванд. Ин категорияи одамон ба корҳои фоиданоки ҷамъиятӣ машғул набуда, пайваста ҷойи истиқоматашонро иваз намуда, дар бисёр мавридҳо ба дарбадарӣ ва дайдугӣ рӯ меоранд. Бисёре аз онҳо ҳатто ҷойи истиқомати доимӣ надошта, дар баробари ин аз сарчашмаи муҳофизатӣ низ маҳруманд. Дар сурати афзудани ҷараёни оворагардӣ вазъи рӯҳию маънавии ҷомеа то андозае коста мешавад. Аз ин лиҳоз, аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ, аз он ҷумла МКД пайваста чораҳои пешгирии раванди оворагардӣ роҳандозӣ карда мешаванд. Дар доираи талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор кормандони МКД дар ҳудуди шаҳру ноҳияҳо амалиёти муштарак гузаронида, шахсоне, ки ба оворагардӣ машғуланд, дастгир намуда, барои чораҷӯӣ ба ҚТОГ дастрас менамоянд.

Қабул ва бақайдгирии дастгиршудагон. Шахсони ба гадоӣ ва оворагардӣ машғулбуда дастгир карда шуда, ба ҚТОГ ё наздиктарин нуқтаи ҷойгиршавии МКД оварда мешаванд. Онҳо аз тарафи кормандони масъули ҳамин ниҳод ба қайд гирифта шуда, ин ҷараёни кор дар давоми шабонарӯзӣ амалӣ карда мешавад.

Корманди МКД ашхоси ба оворагардӣ машғулгардидаро дастрас намуда, дар ин хусус гузориш пешниҳод менамояд. Дар гузориш насаб, ном ва номи падари дастгиршуда, вақт, ҷой ва ҳолати дастгиршавиро нишон медиҳад. Маълумот оид ба шахсияти дастгиршуда аз рӯйи ҳуҷҷатҳои ӯ, дар ҳолати

набудани ҳуҷҷатҳо – аз рӯйи маълумоти шифоҳии ӯ ба расмият дароварда мешавад.

Аз шахси дастгиршуда оид ба қоидавайронкунӣ баёноти хаттӣ ё шифоҳӣ гирифта мешавад ва ин баёнот дар протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дарҷ карда шуда, аз тарафи корманди масъули МКД, ки гузоришро қабул намудааст, ба имзо расонида мешавад.

Дар муҳлати се соат сардори ҚТОГ ё муовини ӯ, дар ҳолати набудани онҳо навбатдории ҚТОГ уҳдадор аст, ки оид ба дастгир намудани боздоштшуда барои маълум кардани шахсият ё озод намудани ӯ қарор қабул намояд.

Дастгиркунии шахси ба оворагардӣ ва гадоӣ машғулбуда, тибқи қарори асоснок, ки аз ҷониби сардори МКД ё муовини ӯ, сардори ҚТОГ тасдиқ карда мешавад, сурат мегирад. Дар ҳолати набудани сардори МКД (сардори ҚТОГ) ё муовини ӯ, дастгиршударо навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ ё навбатдори ҚТОГ ба утоқи дастгиркунӣ ворид намуда, дар ин бора ба сардори худ хабар медиҳад. Дар муҳлати 24 соат аз вақти дастгиркунӣ қарор дар бораи дастгиркунӣ ва маводи мавҷуда ба прокурор пешниҳод карда мешавад. Баъд аз гирифтани иҷозати прокурор, қарор фавран ба тарзи хаттӣ ба дастгиршуда эълон карда мешавад[1].

Ҳар як шахси барои оворагардӣ ё гадоӣ дастгиршуда азназаргузаронии шахсӣ карда мешавад. Азназаргузаронии шахсӣ дар ҳузури ду нафар шахсони холиси ҳамҷинси дастгиршуда аз тарафи кормандони МКД, ҚТОГ гузаронида мешавад. Аз натиҷаи кофтуков протоколи азназаргузаронии шахсӣ тартиб дода шуда, он аз ҷониби кормандони кофтуковгузаронида имзо карда мешавад.

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27-уми ноябри соли 2007, таҳти № 717 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи қабулгоҳтақсимкунанда барои оворагардон ва гадоёни дошташуда».

Зимни кофтуков ашёи зерин аз дастгиршудагон гирифта мешаванд:

– силоҳ, маводи тарканда, заҳролудкунанда ва воситаҳои нашъадор;

– пул, қоғазҳои қиматнок ва ҷавоҳирот;

– қаламфур, намак, нӯшокиҳои спиртӣ ва чой;

– дору ва дигар воситаҳои доруворӣ, ки барои истифода бурдан аз тарафи корманди тиббии ҚТОГ манъ карда шудааст;

– гарданбанд, миёнбанд (тасма), пайтоба, бандҳои пойафзол, шаравор, тур;

– зарфҳои шишагин, чизҳои сӯрохкунанда, буранда ва арракунанда;

– ҳуҷҷатҳо;

– маҳсулоти хӯрокае, ки муҳлати истифодабариашон гузаштааст.

Молу ашёҳое, ки дар вақти гузаронидани азназаргузаронии шахсӣ гирифта мешаванд, муфассал дар протоколи азаназаргузаронӣ, бо баён намудани хусусиятҳои хос ва рақамҳо нишон дода мешаванд. Силоҳи оташфишон, силоҳи сард ва тирҳо, баъди гузаронидани санҷиш ба амбори Раёсати таъминоти моддӣ-техникӣ ва низомии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, маводи тарканда ва заҳрҳои сахттаъсиркунанда бошад ба анборҳои ташкилотҳои дахлдори давлатӣ супорида мешаванд.

Оид ба гирифта шудани ашё, ки нигоҳдорӣ ва бо худ гирифта гаштани онҳо тибқи қонун манъ карда шудааст, фавран ба мақомоти таҳқиқ (барои қабули қарори қонунӣ) хабар дода мешавад. Сару либос, чизҳои қиматнок, ҳуҷҷатҳо ва ғайра то муҳлати нигоҳдории дастгиршудагон дар ҷевонҳои оҳанини ҚТОГ, ки калидашон дар дасти навбатдор аст, нигоҳ дошта мешаванд. Навбатдори ҚТОГ ҳангоми қабул намудани

дастгиршуда, матни протоколи гирифтани ашё ва шахсияти дастгиршударо муқоиса карда, ашёи дар протоколи кофтукови шахсӣ нишондодашударо месанҷад.

Шахси дастгиршудаи оворагард ё гадо, ки ба ҚТОГ оварда мешавад, дар китоб ба қайд гирифта мешавад, изҳои дастони ӯ гирифта мешаванд, аз санҷиши тиббӣ ва санитарӣ гузаронида шуда, либоса ва дигар лавозимоти ӯ безарар карда мешавад. Шахсоне, ки ба ҚТОГ бе ҳуҷҷат оварда шудаанд, барои муайян намудани шахсияташон аксбардорӣ карда мешаванд.

Санҷиши дастгиршудагон дар Қабулгоҳ-тақсимкунанда барои оворагардон ва гадоён. Ҳар як шахси барои оворагардӣ ва гадоӣ ба ҚТОГ овардашуда, бояд бодиққат санҷида шавад. Мақсади асосии санҷиш пурра муайян намудани шахсияти дастгиршудагон ва давомнокии бо гадоӣ ва оворагардӣ машғул будани онҳо мебошад. Нисбати ҳар як шахси дастгиршуда парвандаи санҷишӣ тартиб дода мешавад. Пурсиши дастгиршуда дар давоми шабонарӯзи аввали ба ҚТОГ овардани ӯ гузаронида мешавад ва аз натиҷаи пурсиш протокол тартиб дода шуда, ба он шахси пурсидашуда ва шахсе, ки пурсишро гузаронидааст, имзо мегузорад.

Маълумот оид ба шарҳи ҳоли дастгиршудагон ба маводи санҷишӣ аз рӯйи ҳуҷҷатҳои шахсӣ, дар ҳолати набудани чунин ҳуҷҷатҳо аз суханони санҷидашавандагон ворид карда мешавад.

Барои шахси дастгиршудаи оворагард ва гадо миқдори зарурии кортҳои изи даст (дактилоскопӣ), шакли муқарраргардида ва дархостҳо барои гузаронидани санҷиш аз рӯйи картотекаҳои иттилоотӣ ва изҳои даст (дактилоскопӣ) тартиб дода мешаванд. Варақаҳои пуркардашудаи дархостҳо ва маълумоти дактилоскопӣ давоми шабонарӯзи аввали дастгиршавӣ ба Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилӣ ва Раёсати

ташхиси криминалистии Вазорати корҳои дохилӣ бо почтаи ғайримахфӣ ва бе мактуби гуселкунанда равон карда мешаванд.

Дастгиршудагон, ҳамчунин дар ҷойҳои зист ва кори пешина, тибқи дархост бо расм аз Бюрои суроғавӣ, маълумоти ҳисоби оперативӣ-ҷустуҷӯии кофтукови ҷиноятӣ ва картотекаи изҳои даст, ки аз ҷойҳои содиршавии ҷиноятҳо гирифта шудаанд, санҷида мешаванд. Дархост оид ба гузаронидани санҷиши шахс дар муҳлати се шабонарӯз бояд иҷро шавад.

Нисбати шахсони санҷишгузаранда, ки қаблан шиноснома доштанд, ба ҷойи додашудаи он оид ба фиристонидани варақаи шакли №7-и дастурамали низоми шиносномадиҳии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дархост равон карда мешавад. Агар санҷишгузарандагон шиноснома ва ё дигар ҳуҷҷати тасдиқкунандаи насаб, ном ва номи падар, ҷойи таваллудро надошта бошанд, барои гирифтани нусхаи қайди таваллуд ё иқтибос аз китоби қайди хоҷагии ҷамоати ҷойи истиқомати доимии қаблӣ чора дида мешавад.

Барои муқаррар намудани маълумот оид ба фаъолияти ҷиноятконаи дастгиршудагон ва дар байни онҳо маълум нашудани шахсоне, ки аз мақомоти таҳқиқу тафтиш ва суд пинҳон шудаанд, дар ҚТОГ бо қатъи риоя намудани фармону дастурҳои амалкунандаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон корҳои оперативӣ бурда мешаванд. Агар дар рафти санҷиш муайян карда шавад, ки ин шахс барои содир намудани ҷиноят дар ҷустуҷӯи мақомоти таҳқиқу тафтиш ва суд қарор дорад ва нисбати ӯ чораи пешгирӣ ба ҳабс гирифтан татбиқ гардида бошад, чунин шахс фавран ба изолятори нигоҳдории муваққатӣ гузаронида мешавад.

Агар дар рафти санҷиш маълум карда шавад, ки шахси барои оворагардӣ дастгиршуда ба ёрии иҷтимоӣ муҳтоҷ аст, нисбати чунин шахс, яке аз чораҳои зерин андешида мешавад:

– мардони қобилияти меҳнатӣ доштаи аз синни 18 то 60 сола ва занони аз синни 18 то 55 сола бо кор таъмин карда мешаванд. Ба МКД, ки ба ҳудуди хизматрасонии он шахс барои таъмини кор фиристода мешавад, ҚТОГ дар ин хусус иттилоот равон менамояд, ки маълумот оид ба он, бояд дар муҳлати 7 рӯз фиристода шавад;

– шахсони барои оворагардӣ ва гадоӣ дастгиршуда, ки қобилияти меҳнатӣ надоранд, инчунин мардони аз синни 60 сола ва занони аз синни 55 сола боло, ба хешу таборон, парасторон, мураббиён супорида мешаванд ва ё ба ҷойи истиқомати доимиашон ё тавассути мақомоти маҳаллии тандурустӣ, барои муолиҷа равон карда мешаванд[1];

– пиронсолон ва маъюбон, ки мураббӣ ва парастор надоранд, барои дар хона-интернатҳо барои маъюбон ва пиронсолон ҷойгир намудани онҳо ба мақомоти таъминоти иҷтимоӣ шафоатнома фиристода мешавад.

Шахсе, ки шиноснома надорад, зимни озод намудан аз ҚТОГ бо муайян намудани шахсияташ ба ӯ шиноснома дода мешавад.

Асос барои додани шиноснома, қарор дар бораи озодшавӣ аз ҚТОГ мебошад, ки дар он насаб, ном ва номи падар, сана ва ҷойи таваллуд, миллат, вазъи оилавӣ, бо кадом ҳуҷҷат (силсила, рақам, кай ва аз тарафи кӣ дода шудааст) ин маълумот тасдиқи худро ёфтааст, маълумот оид ба ба шиносномаи аз ин пеш гирифташуда (силсила, рақам, кай ва аз тарафи кадом мақомоти корҳои дохилӣ дода шудааст), маълумот оид ба судшавӣ, мавҷудияти қарздорӣ дар асоси варақаҳои иҷроявӣ ва дигар маълумот, ки ба шахсияти санҷишгардида дахл дорад, нишон дода мешаванд.

---

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз 27-уми ноябри соли 2007, таҳти № 717 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи қабулгоҳ-тақсимкунанда барои оворагард ва гадоёни дошташуда».

Нусхаи қарор оид ба озодшавӣ ба МКД, ки дар ҳудудаш ҚТОГ ҷойгир мебошад, барои додани шиноснома равон карда мешавад. Ба қарори ариза оид ба додани шиноснома бо расми часпонидашуда ва расм барои шиноснома замима карда мешавад. Имзои шахси санҷишгардида дар ариза аз тарафи сардори ҚТОГ тасдиқ карда шуда, расм дар он муҳр кунонида мешавад. Агар дар муҳлатҳои муқарраргардидаи нигоҳдории шахс дар ҚТОГ шахсияти ӯ аниқ муайян карда нашавад, ба ин шахс дар асоси қарори озодшавӣ гувоҳнома ба муҳлати на зиёдтар аз ду моҳ дода мешавад.

Дар парвандаи санҷишӣ оид ба дода шудани ариза бо сурати часпонидашуда барои гирифтани шиноснома қайд карда мешавад. Бо ҳозир гардидан ба ҷойи истиқомати доимӣ ва ба қайд гузоштани шахсе, ки гувоҳнома дорад, аз ҚТОГ барои давом додани муайянкунии шахсият ва додани шиноснома мавод дархост карда мешавад. Маблағ барои додани шиноснома ба шахсони озодшуда аз ҳисоби ҚТОГ пардохта мешавад.

Агар дар байни нигоҳдошташудагони ҚТОГ шахсоне муайян карда шаванд, ки зери назорат буда, баъд аз озод шудан аз ҷойҳои адои ҷазо, дар муҳлати муқарраргардида, бе асос ба ҷойи истиқомати интихобкардаашон нарафтаанд ё худсарона ба мақсади саркашӣ кардан аз назорат, онро тарк намудаанд, мавод нисбати онҳо ба ШВКД, ки ҚТОГ дар ҳудуди он ҷойгир мебошад, барои бо тартиби муқарраргардида ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудан, фиристода мешавад.

Озодкунӣ аз ҚТОГ аз ҷониби навбатдори он иҷро карда мешавад. Асос барои озод намудан, қарори баровардашудаи корманди санҷишгузаронида мебошад, ки аз тарафи сардори ҚТОГ, ШВКД ё муовинони онҳо тасдиқ карда шудааст. Дар қарор натиҷаи санҷиш оид ба муайян намудани шахсияти дастгиршуда ва чораҳои андешидашуда, ки бо пешгирӣ намуда-

ни тарзи ҳаёти минбаъдаи оворагардӣ ва ё гадоӣ бурдани ӯ равона мебошад, нишон дода мешавад. Қарор ба шахси озодшуда бо тарзи хаттӣ ва гирифтани дастхати ӯ эълон карда мешавад. Ҳамчунин асос барои озод намудани шахси дар ҚТОГ нигоҳдошташаванда, супориши хаттии прокурор шуда метавонад.

Ба шахсони аз ҚТОГ озодшуда мол, пул, ҳуҷҷатҳои аз ӯ барои нигоҳдорӣ гирифташуда, ғайр аз чизҳо ва воситаҳое, ки нигоҳдориашон аз тарафи шаҳрвандон манъ аст, баргардонида мешаванд. Дар вақти озод намудан аз ҚТОГ сардор ё муовини ӯ бо шахсони озодшуда сӯҳбати тавзеҳии ҳамаҷониба гузаронида, ба онҳо зарурати қатъ намудани ҳаёти муфтхӯронаро мефаҳмонад ва тибқи қонунгузорӣ ҷавобгариро барои шахсоне, ки ба оворагардӣ ва гадоӣ машғуланд, шинос менамояд.

Шахсони қобилияти меҳнатидоштаи ҷинси марди синни то 60 сола ва занони синни то 55 сола, ки зиёда аз чор моҳ тарзи ҳаёти зиддиҷамъиятии муфтхӯрона доранд, оид ба қатъ намудани ин тарзи ҳаёт расман бо гирифтани забонхат огоҳ карда мешаванд. Шахсони аз ҚТОГ озодшуда ба ҷойи пештараи зисти худашон аз ҳисоби маблағи худӣ равон карда мешаванд. Шахсоне, ки маблағи пулӣ надоранд, аз ҳисоби ҚТОГ равона карда мешаванд. Дар вақти равон кардан, мувофиқи меъёри муқарраргардидаи ҚТОГ ба онҳо озуқаи шабонарӯзӣ, маълумотнома оид ба мақсади сафар ва роҳхат дода мешавад.

Низоми нигоҳдорӣ. Шахсони барои оворагардӣ ва гадоӣ дастгиршуда дар утоқҳо нигоҳ дошта мешаванд. Дарҳои утоқҳо бояд қулфҳои мустаҳкам ва сӯрохии назоратӣ, тирезаҳо ва панҷараҳои оҳанин дошта бошанд. Дар ҳар як утоқ қоидаҳои тартиботи дохилӣ, ки аз тарафи сардори ҚТОГ тасдиқ карда шудааст, овехта мешавад. Барои муҳофизат намудани нигоҳдошташудагон дар ҚТОГ ва таъмин намудани талаботи қоидаҳои бехатарӣ дар он навбатдории шабонарӯзи ва дидбонгоҳҳои милитсия ташкил карда мешавад. Ба кормандо-

ни милитсия, ки ба хизмати шабонарӯзии муҳофизати нигоҳдошташудагони ҚТОГ сафарбар карда мешаванд, силоҳ дода мешавад, аммо ба муқобили фироркунандагон аз ҚТОГ силоҳ истифода бурда намешавад.

Ба шахсони дар ҚТОГ нигоҳдошташаванда мутобиқи меъёри муқарраргардида хӯрока дода мешавад. Хӯрока ба онҳо аз тарафи навбатдор аз рӯйи ҳуҷҷати тақсимотӣ дода мешавад.

Агар шахсони дастгиргардида бо худ кӯдаки навзод (ноболиғ) дошта бошанд, онҳо бо хӯрока тибқи меъёрҳои барои Қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноболиғон муқаррааргардида таъмин карда мешаванд. Дастгиршудагон дар катҳои чӯбини ниммуллоим ё катҳои оддӣ ҷой карда мешаванд, ба онҳо сачоқ, курпаи поён, болишт бо ҷилд ва кӯрпаи боло дода мешавад. Дар ҳолати ба деворҳо ҷудо будани ҳавлии дохилии ҚТОГ бо дастгиршудагон имкони сайругашти яксоатаи ҳамарӯза дода мешавад.

Ашхоси ба ҚТОГ воридкардашуда уҳдадоранд қоидаҳои тартиби дохилиро риоя кунанд. Дастгиршудагон, ки қоидаҳои муқаррааргардидаро вайрон намудаанд, бо яке аз чораҳои маҷбуркунӣ, яъне бо татбиқи ҷазои интизомии зерин ҷалб карда мешаванд:

1) Огоҳӣ.

2) Ба кор ҷалбкунии бенавбат барои тоза намудани ҚТОГ.

3) Маҳрум кардан аз сайру гашт ба муҳлати аз як то панҷ шабонарӯз (ғайр аз занҳои кӯдакдор). Бояд қайд намуд, ки ҳуқуқи истифодаи чораи таъсиррасониро фақат сардори ҚТОГ дорад. Нисбати дастгиршудагоне, ки бетартибӣ зоҳир мекунад, мувофиқи Низомномаи хизмати дидбонию пайроҳадорӣ дасту пояшон баста мешаванд.

Уҳдадории шахсони мансабдор. Сардори ҚТОГ бевосита ба сардори Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии Вазора-

ти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, сардори шуъбаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии Раёсатҳои Вазорати корҳои дохилии вилоятҳо ва шаҳри Душанбе, шуъбачаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятии шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилии шаҳриву ноҳиявӣ, ки ҚТОГ дар ҳудуди он ташкил шудааст, итоат мекунад. Ӯ барои фаъолияти ҚТОГ ҷавобгар аст.

Сардори Қабулгоҳ-тақсимкунанда ухдадор аст:

– барои баланд бардоштани нақши ҚТОГ оид ба муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ғамхории доимӣ зоҳир намояд;

– бо кормандони ҚТОГ корҳои тарбиявӣ, тайёрии хизматӣ, тактикаи ҷангӣ ва ҷисмонӣ ташкил намуда, гузаронад;

– қарорҳоро дар бораи дастгир намудани шахсони ба оворагардӣ ва гадоӣ машғулбуда, ворид кардани онҳо ба ҚТОГ ва озод намудани дастгиршудагонро тасдиқ намояд;

– дар коркард ва гузаронидани чорабиниҳое, ки аз тарафи МКД оид ба дастгир намудани шахсони бо оворагардӣ ва гадоӣ машғулбуда гузаронида мешаванд, иштирок намояд,

– оид ба гузаронидани санҷиши дастгиршудагон ва миёни онҳо муайян намудани шахсони аз тарафи мақомоти корҳои дохилӣ дар ҷустуҷӯбуда ва кушодани ҷиноятҳои аз тарафи онҳо содиргардида корро ташкил намояд;

– ҳолати кори ҚТОГ-ро оид ба муқовимат бар зидди оворагардӣ ва гадоӣ таҳлил намуда, аз натиҷааш тавассути роҳбарияти болоӣ ба мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ дар маҳалҳо барои беҳбудии кор дар ин самт пешниҳод ворид намояд;

– харҷномаро (сметаро) барои нигоҳдории ҚТОГ таҳия намуда, барои таъмин намудани ҚТОГ бо таҷҳизоти лозима, амвол, асбобу анҷом ва воситаҳои нақлиётӣ чораҳо андешад;

– бо шахсони дар ҚТОГ нигоҳдошташаванда сӯҳбатҳои инфиродӣ, ки бо мақсади қать намудани оворагардӣ ва гадоӣ аз тарафи онҳо равона карда шудааст, гузаронад.

Муовини сардори ҚТОГ риояи низоми нигоҳдории дастгиршудагонро дар ҚТОГ назорат бурда, чорабиниҳоро оид ба гузаронидани санҷиши шахсияти онҳо ташкил мекунад. Дар вақти набудани сардори ҚТОГ вазифаҳои хизматии ӯро иҷро менамояд.

Навбатдори ҚТОГ ба сардори ҚТОГ ва муовини ӯ итоат намуда, дар вақти набудани онҳо кори ҚТОГ-ро роҳбарӣ менамояд ва дорои чунин **ухдадориҳо аст:**

– фавран ба сардори ҚТОГ оид ба оварда шудани шахсони ба оворагардӣ ва гадоӣ машғулбуда хабар диҳад ва дар набудани ӯ дар давоми се соат барои ба ҚТОГ ворид намудан ё озод кардани шахс, пас аз маълум намудани шахсияти онҳо, қарор қабул намояд;

– бақайдгирӣ ва ҳисоби шахсони барои оворагардӣ ва гадоӣ овардашударо амалӣ намуда, кофтуков, азназаргузаронии сару либос ва мол, инчунин гирифтани изҳои дастон (дактилоскопикунонӣ) ва суратгирии онҳоро гузаронад;

– нигоҳдории ашё, пул, ҳуҷҷатҳо ва дигар моли қиматнокро, ки ба шахсони ба ҚТОГ воридкардашуда мансубият доранд ва дар вақти озод намудан бозгардонидани онҳоро таъмин намояд;

– сари вақт азназаргузаронии тиббӣ, коркарди санитарии шахсони ба ҚТОГ воридкардашуда, инчунин додани хӯрока ва ба сайру гашт баровардани онҳоро таъмин намояд;

– сари вақт ба сардори муассиса оид ба ҳамаи арзу шикоятҳои шахсоне, ки дар ҚТОГ нигоҳ дошта мешаванд, хабар дода, нисбати онҳо чораҳои заруриро андешад, барои

навиштани арзу шикоят дастгиршудагонро бо лавозимоти хатнависӣ таъмин намояд;

– аз болои риояи қатъии қоидаҳои тартиботи дохилӣ аз тарафи дастгиршудагон ва амалӣ намудани хизмат аз тарафи кормандони милитсия назорати доимӣ барад;

– дар ҳолати бад шудани вазъи саломатии дастгиршудагон дар ин хусус ба корманди тиббӣ хабар дода, дар набудани корманди тиббӣ, ёрии таъҷилиро даъват намояд;

– бевосита пеш аз ба роҳ баромадани қатора ё наклиёти дигари мусофиркаш ба вокзалҳо бурдани шахсони аз ҚТОГ озодшударо, ки ба худ чипта дошта, ба ҷойи зисти доимии интихобкардаашон равон мебошанд, таъмин намояд.

Ваколатдори оперативии кофтукови ҷиноятӣ бевосита ба сардори ҚТОГ ва муовини ӯ оид ба гузаронидани корҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар байни нигоҳдошташудагони ҚТОГ инчунин, ба сардори бахшҳои кофтукови ҷиноятии Вазорати корҳои дохилӣ, раёсатҳои вазорати корҳои дохилии вилоятҳо ва шаҳри Душанбе, шуъбаҳои Вазорати корҳои дохилии шаҳру ноҳияҳо итоат намуда, як қатор **уҳдадорӣ дорад:**

– шахсони ба ҚТОГ овардашударо пурсиш намуда, нисбати онҳо ҳуҷҷатҳои санҷишӣ тартиб диҳад;

– дар бораи дастгиркунӣ ва ба ҚТОГ ворид намудани шахсоне, ки ба оворагардӣ ва гадоӣ машғул мебошанд, қарори дахлдор омода намояд;

– тарзи ҳаёти пешинаи дастгиршудагонро санҷиш намуда, барои ба кор таъмин намудан, ба хона - интернатҳо барои маъюбон ва пиронсолон ҷой намудани онҳо чора андешад;

– миёни шахсони дар ҚТОГ нигоҳдошташуда оид ба муайян намудани шахсони аз таҳқиқу тафтиш ё суд пинҳоншуда, аз ҷойҳои адои ҷазои маҳрум аз озодӣ ва аз назорати

МКД гурехта, бадқасдона насупорандагони нафақапулӣ (алимент), ё ин ки ҷиноят содирнамуда корҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ барад;

– бо супориши сардори ҚТОГ маводро нисбати шахсоне, ки мувофиқи қонун ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешаванд, ба МКД равон намояд;

– ҷойҳои ҷамъшавии шахсони ба оворагардӣ машғулбударо омӯхта, оид ба гузаронидани санҷишҳои ногаҳонӣ (амалиётҳо) барои дастгир намудани чунин шахсон пешниҳодҳо ворид намояд.

Дар фаъолияти хизматии кормандони ҚТОГ яке аз равандҳои муҳимми кор ин ҳифзи саломатии дастгиршудагон ба ҳисоб меравад. Ба ҳамин хотир, кормандони тиб бояд тибқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон бахри расонидани ёрии тиббӣ фаъолияти худро ба роҳ монанд ва ба ин васила корманди тиб **уҳдадор аст:**

– шахсони ба ҚТОГ овардашударо аз назорати тиббӣ гузаронад, дар китоби қайдҳо сабт намуда, маълумоти махсус тартибдодашударо ба парвандаи санҷишӣ ҳамроҳ кунад;

– аз болои вазъи саломатии шахсоне, ки дар ҚТОГ ниrоҳ дошта мешаванд бо тарзи азназаргузаронии ҳамарӯза назорат барад ва ба беморони ошкоргардида ёрии тиббӣ расонида, дар ҳолатҳои зарурӣ онҳоро барои муолиҷа намудан ба муассисаҳои муолиҷавии мақомоти тандурустӣ фиристонад;

– ҳолати санитарии биноҳои ҚТОГ-ро мавриди санҷиш қарор дода, сари вақт коркарди санитарии дастгиршудагон, либос, мол ва лавозимоти ҷойи хоби онҳоро ба роҳ монад;

– чорабиниҳои зарурии зиддиэпидемиологиро амалӣ намояд;

– дар ҳолатҳои зарурӣ шахсони дар ҚТОГ нигоҳдошташударо аз муоинаи тиббӣ гузаронида, барои ҳал намудани масоили бо кор таъминкунӣ чора андешад.

Дар ҚТОГ ҳайати кормандон фаъолияти хизматиро аз рӯйи муқаррароти уҳдадориҳои функсионалӣ ба роҳ мемонанд.

Корманди милитсия – посбони қабулгоҳ бевосита ба навбатдори ҚТОГ итоат намуда, фармоишҳои ӯро оид ба нигоҳдорӣ ва ҳифзи дастгиршудагони дар он нигоҳдошташуда иҷро мекунад ва **уҳдадор аст:**

– аз болои рафтори дастгиршудагон дар утоқҳо назорати доимӣ бурда, ҳолатҳои марг, худкушӣ намудан ё ба худ расонидани зарари ҷисмонии онҳоро пешгирӣ намояд;

– аз тарафи ашхоси дар ҚТОГ нигоҳдошташуда риоя намудани қоидаҳои тартиботи дохилиро таъмин намояд;

– дар якҷоягӣ бо навбатдор дастгиршудагонро ба сайру гашт бароварда, ба онҳо аз рӯйи рӯйхати тақсимотӣ тибқи реҷаи рӯз хӯрок тақсим намояд;

– ҳолати биноҳо, дуруст будани дарҳо, тирезаҳо, фаршҳо ва дигар асбобу анҷомро санҷида, оид ба камбудиҳои ошкоргардида, қасди фироркунии дастгиршудагон маълумот диҳад.

Ҳамин тавр, саҳми ҚТОГ МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳифзи ҳаёт ва саломатии шахсони ба оворагардӣ ва гадоӣ машғулбуда, ба ҷой зист ва кор таъмин намудани онҳо назаррас буда, огоҳкунӣ ва пешгирии ҷинояткорӣ ва дигар намуди ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ аз ин ниҳоди ҳифзи ҳуқуқ вобастагии калон дорад.

§ 2. Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобаста ба мастигарӣ ва майзадагӣ

Истеъмоли мунтазам ва барзиёди машруботи спиртӣ, дар бисёр ҳолатҳо ба мастигарӣ* ва майзадагӣ* оварда мерасонад, ки худ як падидаи номатлуб буда, ба саломатӣ, ҷиҳатҳои маънавии шахсият ва умуман ҷамъият таъсири манфӣ расонида, дар маҷмӯъ муҳити иҷтимоии ҷомеаро носолим мегардонад.

Тибқи муқаррароти Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон, майзадагӣ – бемории наркологӣ мебошад, ки хусусияти истеъмоли давомдори машруботи спиртӣ дошта, бо зуҳуроти вобастагии рӯҳӣ ва биологӣ аз машруботи спиртӣ, тағйирёбии таъсири он, пайдоиш ва инкишофи таназзули рӯҳӣ ва соматикии машруботи спиртӣ сурат мегирад[1].

Мастигарӣ, чун қоида, аз ахлоқи пасти шахсият дарак медиҳад. Таърих гувоҳи он аст, ки баъзе шахсиятҳое дар ҷамъиятҳои гуногун зиндагонӣ мекарданд, ки маданияту маълумотнокии онҳо хело ҳам баланд буд, лекин бинобар вобастагиашон аз истеъмоли барзиёди машруботи спиртӣ оҳиста-оҳиста аз ҷиҳати маънавӣ ва иҷтимоӣ коста гардида, оқибати ҳаёти онҳо бо ғаму андӯҳ анҷом ёфтааст.

---

* Мастигарӣ ба маънои иҷтимоӣ ин аз меъёр зиёд истифода бурдани машруботи спиртӣ мебошад.

* Майзадагӣ ин касалии давомнокест, ки аз ҳисоби истеъмоли пайвастаи машруботи спиртӣ сар мезанад, ки оқибат ба ҳолатҳои галлютсинатсионӣ ва ғайра оварда мерасонад. Ниг.: Советская энциклопедия. – М., 1989. – С. 41.

[1] Ниг.: Кодекси тандрурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 майи с. 2017, таҳти № 1413 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – №5. – Қ. 1. – Мод. 270.

Муқовимат бар зидди мастигарӣ ва майзадагӣ таърихи тулонӣ дорад. Ин падидаи номатлуб доғи иҷтимоӣ буда, предмети омӯзиши соҳаҳои мухталифи илмӣ, аз ҷумла тиббӣ, психологӣ, психиатрӣ, сотсиологӣ, педагогӣ, криминологӣ ва ғайра қарор гирифтааст. Бояд зикр намуд, ки содиршавии баъзе ҷиноятҳо дар ҳолатҳои мастӣ ба ҷамъият зарари калони моддӣ ва маънавӣ мерасонанд, бахусус дар ҳолати мастӣ баъзе ашхос даст ба авбошӣ мезананд, ки боиси халалдор гардидани низому тартиботи ҷамъиятӣ мегардад.

Мақомоти корҳои дохилӣ баҳри таъмини тартиботи ҷамъиятӣ пайваста бар зидди майзадагӣ ва мастигарӣ муқовимати беамон бурда, барои баргардонидани шахсони майзада ба ҳаёти солим ба таври мунтазам чора меандешад.

Функсияи асосии огоҳикунӣ ва пешгирии мастигарию майзадагӣ ба зиммаи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии МКД вогузошта шудааст, ки аз инҳо иборат мебошад:

– ошкор намудани шахсон ва бахусус ноболиғон, ҳамзамон волидайн ё дигар шахсоне, ки онҳоро ба истеъмоли машруботи спиртӣ ҷалб менамоянд ва гузаронидани корҳои пешгирӣ бо мақсади ташаккули онҳо дар фазои ҳаёти солим;

– баррасии пешниҳодҳо ба мақомоти дахлдор оид ба фаъолияти нуқтаҳои маишӣ ва дигар марказҳое, ки ба фурӯши машруботи спиртӣ машғул буда, дар натиҷа онҳо ба вазъи криминогении ҷомеа таъсири манфӣ мерасонанд;

– пайваста мавриди санҷиш қарор додани мавзеъҳо, бахусус ҷойҳое, ки дар онҷо шахсони ба мастигарӣ моил ва майзадагон ҷойи нишаст ё истиқоматро интихоб намудаанд (таҳхона, бомҳо, бозорҳо, мағозаҳо, муассисаҳои маданӣ-маишӣ, истгоҳҳои нақлиёти мусофиркашии ҷамъиятӣ ва ғайра);

– тибқи қонунгузорӣ ба ҷавобгарии маъмурӣ ҷалб намудани шахсоне, ки даст ба мастӣ ва майзадагӣ мезананд.

Дар ҳолатҳои ошкор намудани далелҳои истеъмоли машруботи спиртӣ дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, корманди милитсия вазифадор аст:

– фавран қатъ намудани кирдори зиддиҳуқуқиро талаб намояд;

– ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи шахсонеро, ки дар ҳолати мадҳушӣ қарор доранд, мавриди санҷиш қарор диҳад;

– шахсияти ҳуқуқвайронкунандаро муайян карда ба қайд гирад;

– маълумотро дар бораи шоҳидон қайд намуда, ба онҳо ҳуқуқ ва вазифаҳояшро фаҳмонад.

Ҳамзамон ӯ ҳолатҳои воқеии корро таҳлил намуда, нисбати ҳуқуқвайронкунанда чораҳои маъмурӣ-ҳуқуқӣ меандешад. Агар дар ҷойи ҳодиса имконияти муайян кардани шахсияти ҳуқуқвайронкунанда набошад, корманди МКД ҳуқуқ дорад шахси дастгиршударо ба ШВКД оварда, аз натиҷааш тавассути гузориш ба сардор ахборот диҳад.

Шахсоне, ки дар ҳолати мастӣ дар ҷойҳои ҷамъиятӣ қарор доранд ва рафтори онҳо боиси паст кардани шаъну шарафи атрофиён ва ҳамзамон зидди тартиботи ҷамъиятӣ ва ахлоқ гардидааст, ба ҳушёрхонаҳои тиббӣ, ки ба МКД тааллуқ дорад, дастрас карда мешаванд.

Дастраснамоии шахсони дар ҳолати мастӣ қарордошта ба ҳушёрхонаҳо тавассути воситаи нақлиёти махсуси хизмати тиббӣ ба роҳ монда мешавад, то ки дастгиршудагон фирор накунанд ё ба ҷисми худ ягон зарар нарасонанд. Дастрас намудани ноболиғон ба ҳушёрхонаи тиббӣ фақат дар ҳолати номуайян будани шахсият ва ҷойи истиқомати онҳо ба роҳ монда мешавад.

Далелҳои дастрасии шахсон ба ҳушёрхонаҳои тиббӣ ба қайд гирифта шуда, барои ба ҷазои маъмурӣ ҷалб намудани шахсони дар ҳолати мастӣ қарордошта протокол тартиб дода мешавад.

Барои дастрас намудани ҳарбиён ба ҳушёрхонаи тиббӣ ахбороти дахлдор ба прокуратураи ҳарбӣ фавран ирсол мешавад ва ҳамзамон ба ШВКД **нисбати шахсони зерин маълумоти муфассал ирсол карда мешавад:**

– шахсоне, ки аз онҳо силоҳ, маводи нашъадор, ашё ва дигар предметҳое, ки қонунгузорӣ ба худ гирифта гаштанро дар асоси иҷозатномаи махсус муқаррар кардааст;

– шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд;

– ноболиғон ва шахсоне, ки ноболиғонро ба истеъмоли машруботи спиртӣ ҷалб кардаанд;

– шаҳрвандоне, ки чандин маротиба ба ҳушёрхонаи тиббӣ дастрас гардидаанд;

– шахсоне, ки дар қайди диспансерияҳои наркологӣ ва психиатрӣ қарор доранд;

– шахсони пешсудшуда ё ки дар зери назорати маъмурии МКД қарордошта;

– ронандагони воситаҳои нақлиёт;

– ошкор гардонидани далелҳои вайронкунии қоидаи бақайдгирӣ ва буду боши шахсон дар шаҳру нуқтаҳои аҳолинишин.

Тибқи муқаррароти Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дар кӯчаҳо, варзишгоҳҳо, хиёбонҳо, боғҳо, дар дохили ҳама намудҳои нақлиёти ҷамъиятӣ ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ нӯшидани машруботи спиртӣ ё дар ҳолати мастӣ пайдо шудан дар ҷойҳои ҷамъиятӣ, ки шаъну шарафи инсон ва ахлоқи ҷамъиятро доғдор менамояд, ҷавобгарии маъмурӣ пешбинӣ карда шудааст.

Ҳамзамон, Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон кирдорҳои зерини дар алоқамандӣ бо ҳолати мастӣ содиршавандаро муайян намудааст:

– идоракунии воситаи нақлиёт аз ҷониби ронандае, ки дар ҳолати мастӣ қарор дорад;

– идоракунии воситаи нақлиёт аз ҷониби шахсе, ки ҳуҷҷати ронандагӣ надорад ва ҳамзамон дар ҳолати мастӣ қарор дорад;

– роҳ додан ба идораи воситаи нақлиёт аз ҷониби ронандае, ки дар ҳолати мастӣ қарор дорад;

– ба ҳолати мастӣ оварда расонидани ноболиғон ва ғайра.

Дар самти пешгирии мастигарӣ ва майзадагӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳое, ки бо он алоқаманд мебошанд, баамалбарории чораҳои огоҳикунӣ нақши муҳим доранд. Муҳиммияти дар амал тадбиқ намудани чораҳои огоҳикунии маъмурӣ дар он дида мешавад, ки бо роҳи бурдани сӯҳбатҳои инфиродӣ ва коллективӣ оид ба оқибатҳои ҳуқуқии истеъмоли машруботи спиртӣ, шумораи шахсони мубталои бемории майзадагӣ коҳиш меёбад. Ба ин хотир, саҳми нозирони минтақавии милитсия дар раванди огоҳкунии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобаста ба мастигарӣ ва майзадагӣ хизмати назаррас аст, чунки аз рӯйи фаъолияти хеш онҳо пайваста дар робита бо аҳолӣ қарор дошта, бахри бурдани корҳои пешгирӣ-фаҳмондадиҳӣ дар байни ҷомеа имконияти васеъ доранд.

Ба ин хотир, дар давоми фаъолияти кории хеш такя ба аҳолӣ намуда, маҳорати баланди касбӣ нишон дода, нисбати амалҳои мастигарию майзадагӣ ва гирду атрофи ин гуна шахсон як муҳит ё фазои тоқатнопазир фароҳам оваранд, то ки шахсони мубталои истеъмоли машруботи спиртӣ аз кирдор-

ҳои хеш даст кашида, мавқеи хешро дар доираи ҳаёти солим устувор намоянд.

Муқовимат бар зидди мастигарӣ ва майзадагӣ вазифаи муҳимми тамоми мақомоти давлатӣ ва аҳли ҷамъият буда, муваффақият дар ин самт аз кори фаъолона ва пайвастаи мақомоти намояндагӣ ва ҳокимияти иҷроия, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, шаҳраку деҳот ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҳар як шаҳрванд вобастагӣ дорад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Фаъолияти ҚТОГ МКД-ро шарҳ диҳед.

2. Биноҳои маъмурии ҚТОГ дар МКД аз кадом утоқҳо ва ҳуҷраҳо иборат мебошанд?

3. Дар хусуси тартиби қабул ва бақайдгирии дастгиршудагон дар ҚТОГ маълумот диҳед.

4. Аз дастгиршудагоне, ки ба КТОГ оварда шудаанд зимни кофтукови онҳо кадом ашёҳо гирифта мешаванд?

5. Оид ба санҷиши дастгиршудагон ва низоми нигоҳдории онҳо дар ҚТОГ маълумот диҳед.

6. Уҳдадориҳои сардор ва дигар шахсони масъули ҚТОГ-ро номбар кунед.

7. Мафҳумҳои «мастигарӣ» ва «майзадагӣ»-ро шарҳ диҳед.

8. Мафҳумҳои «оворагард» ва «гадоӣ»-ро шарҳ диҳед.

9. Вазифа ва функсияҳои асосии хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро дар раванди огоҳкунӣ ва пешгирии мастигарӣ ва майзадагӣ номбар кунед.

10. Дар Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ барои кадом кирдорҳои мастигарӣ ҷавобгарии маъмурӣ пешбинӣ шудааст?

Боби 26.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ОИД БА ОГОҲИКУНӢ ВА ПЕШГИРИИ ҲУҚУҚВАЙРОНКУНИҲОЕ, КИ АЗ ТАРАФИ НОБОЛИҒОН ВА ҶАВОНОН СОДИР МЕШАВАНД

Имрӯз дар ҷомеаи муосири тоҷик аз масъалаи ҷавонон дида масъалаи ҳассос ва нозук дигар нест, чунки ҷавонон қувваи пешбаранда ва ояндаи давлату миллат мебошанд. Ба масъалаи мазкур Сарвари давлат диққати махсус дода, ҳамеша нисбати ҷавонон ғамхорӣ зоҳир намуда, таъкид мекунад, ки «Имрӯз ҷавонони мо такягоҳи воқеӣ, умед ва ифтихори ҷомеа ва давлати Тоҷикистон ба шумор мераванд, зеро нақши онҳо дар рушди соҳаҳои сиёсӣ ва иқтисодиву иҷтимоии кишвар басо назаррасу арзишманд мебошад. Дар замони муосир танҳо кишварҳое ба дастовардҳои бузурги иқтисодиву иҷтимоӣ ва рушди устувори ҷомеа муваффақ мегарданд, ки ба масъалаи ҷавонон таваҷҷуҳи зарурӣ дода, имкониятҳои фаровони зеҳнӣ ва ҷисмонии онҳоро ба самти дурусту созанда сафарбар менамоянд»[1].

Бояд қайд намуд, ки суръати содиршавии ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳо дар миёни ноболиғон солҳои охир, бахусус дар шаҳрҳои мамлакат афзуда истодааст, баъзан дар миёни ноболиғон, аз ҷумла хонандагони мактабҳои миёна муноқишаҳо ба вуҷуд омада, оқибат боиси содиршавии ҷиноятҳои вазнин аз қабили куштор мегарданд[2]. Аз беназоратии падару модар, муассисаҳои таълимӣ ва ҷомеа гурӯҳи ноболиғон даст

---

[1] Паёми шодбошӣ ба муносибати Рӯзи ҷавонони Тоҷикистон, 23.05.2022, ш. Душанбе // [Захираи электронӣ] – Речаи воридшавӣ: http://www.president.tj/node/28351 (санаи муроҷиат: 02.02.2023).
[2] Милитсия ҳомии тартибот. – Душанбе: «ЭР-граф», 2010. – С. 230.

ба ғоратгарӣ ва дуздӣ низ мезананд, ки боиси халалдор гардидани вазъи муътадили ҷомеа мегардад.

Ҳуқуқвайронкуниҳои аз ҷониби ноболиғон содиршаванда яке аз масоиле мебошанд, ки пайваста ҷомеа ва давлатро дар изтиробу ташвиш қарор медиҳад. Чунин ҳолати кор кормандони ваколатдори МКД-ро водор месозад, ки дар ин самт муқовиматро пурзӯр намуда, тамоми маҳорати касбӣ ва малакаи худро баҳри беҳбудӣ дар ин ҷода сарфа намоянд. Дар аксарият мавридҳо шароити асосӣ барои содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ аз тарафи ноболиғон ин дар ҳолати беназоратӣ қарор доштани онҳо ва то андозае суст гардидани мушоҳидаю назорат аз ҷониби падару модар, муассисаи таълимӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятию давлатӣ оид ба ташаккулёбии ҷавонону ноболиғон ҳамчун шахсият ба ҳисоб меравад.

Бо мақсади баланд бардоштани масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзандон, аз ҷониби мақомоти қонунгузории кишвар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд»[1] қабул гардида, мавриди амал қарор дорад. Мақсади қонуни мазкур пурзӯр намудани масъулияти падару модар дар раванди таълиму тарбияи фарзанд, дар рӯҳияи инсондӯстӣ, ифтихори ватандорӣ, эҳтироми арзишҳои миллӣ, умумибашарӣ ва фарҳангӣ тарбия намудани фарзанд, инчунин ҳифзи ҳуқуқу манфиатҳои фарзанд мебошад.

Дар қонуни мазкур вазифаҳои падару модар, омӯзгор, давлат ва ҷомеа дар таълиму тарбияи фарзанд бисёр муфассал муайян карда шудааст. Аз ҷумла, яке аз вазифаҳои падару модар ин таълиму тарбияи фарзанд ва ҳамзамон фароҳам овар-

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» аз 2-юми августи соли 2011, таҳти №762 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2011. – №7-8. – Мод. 616.

дани шароити моддӣ, молиявӣ, маънавӣ ва равонӣ барои фарзанд мебошад. Давлат бошад барои таълиму тарбия ва ҳифзи кӯдакони ятим ва маъюб шароити мусоид фароҳам меорад.

Читавре қайд гардид яке аз масъалаҳои муҳимми ҷомеаи имрӯз ин дар сатҳи зарурӣ қарор додани раванди таълиму тарбияи наврасон ба ҳисоб меравад. Ба ин кори пурарзиш аслан падару модар бояд бисёртар машғул шаванд ва ин вазифаи муқаддаси ҳар як волидайн мебошад. Аллакай вазифа ва уҳдадориҳои онҳо дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» нишон дода шудааст, ки бояд ҳуқуқ ва манфиатҳои фарзандро ҳимоя намоянд. Ба таълиму тарбияи ӯ аз синни хурдсолӣ машғул шаванд. Зеро дар он давра фарзанд аз ҷиҳати ҷисмонию маънавӣ ба пазируфтани тарбия ва омӯхтани дониш омода мешавад. Ба падару модар зарур меояд, ки ба фарзанд роҳҳо ва усулҳои омӯхтани илму адаб ва ахлоқро нишон дода, ҳамзамон кумак расонанд. Пайваста шавқу ҳаваси фарзандро дар раванди таълим бедор намуда, дар ҳамбастагӣ бо муассисаҳои таълимӣ дар кӯдакон рафтору кирдор ва гуфтори некро тарбия намоянд. Дар баробари ин, омӯзгор бояд чун шахси хирадманд, хушахлоқ, поквиҷдон ва донишманд роҳи муошират, тарбияи табиати кӯдак, ахлоқу кирдори ӯро пурра омӯхта, истеъдоди кӯдакро саривақт пай барад ва дар инкишофёбии ӯ ёрии амалӣ расонад. Дар раванди таълиму тарбия, аз ҷумла назорати сатҳу сифати таълим ва донишандӯзии фарзанд дар муассисаҳои томактабӣ ва таҳсилоти миёнаи умумӣ фаъолона иштирок намуда, барои инкишофи донишҳои зеҳнии фарзанд мусоидат намоянд.

Падару модар дар баробари вазифа ва ҳуқуқ оид ба таълиму тарбияи фарзанд боз дорои як қатор уҳдадориҳо мебошанд. Аз ҷумла, онҳо бояд ба фарзанд тибқи арзишҳои

миллӣ номи нек гузоранд, дар муҳлати то се моҳ аз қайди давлатии сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ фарзандро гузоронанд. Ҳамзамон, барои ҳифзи саломатӣ, ташаккули ҷисмонӣ, маънавӣ ва ахлоқии фарзанд шароит муҳайё намоянд, токи фарзанд ба зиндагии мустақилона омода шуда, дар рӯҳияи эҳтиром ба Ватан, қонун, арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ тарбия ёбад. Падарону модарон бояд ба беҳудагардӣ ва гаштугузори фарзанди то шашсола бе ҳамроҳии шахси аз чордаҳсола боло дар кӯча ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ иҷозат надода, шаъну шарафи фарзандро эҳтиром намоянд ва ба муомилаи бераҳмона нисбат ба ӯ роҳ надиҳанд.

Ҳар як падару модар бояд ба гаштугузор дар вақти шабона ва ба марказҳои дилхушӣ рафтани фарзандро то андозае маҳдуд намуда, ба кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ, аз қабили муомилаи дағалона бо атрофиён, халалдор намудани оромӣ, баёни суханҳои қабеҳ, рафтори дағалона дар кӯчаҳо, хиёбонҳо, майдонҳо, муассисаҳои фароғатӣ, дохили нақлиёт, хобгоҳҳо, манзили зист, дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва муносибати тахрибкоронаи фарзанд ба муҳити зист, роҳ надиҳад.

Уҳдадориҳои омӯзгор оид ба таълиму тарбияи кӯдак мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф муқаррар карда мешаванд.

Ҳангоми аз таълиму тарбия дур мондани кӯдак ва ба амали номатлуб даст задани ӯ, инчунин дар мавриди муайян кардани ҳолатҳое, ки ба ҳаёт ва саломатии кӯдак таҳдид менамоянд, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ уҳдадоранд, ки мақомоти дахлдори давлатиро огоҳ созанд. Дар ҳолати иҷро накардан ё ба тариқи дахлдор иҷро накардани уҳдадориҳо вобаста ба таълиму тарбияи фарзанд, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, падару модар ва омӯзгор тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавоб-

гарӣ кашида мешаванд. Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии баробар доранд. Падар ё модаре, ки аз фарзанд ҷудо зиндагӣ мекунанд, барои иҷро накардан ё ба таври дахлдор иҷро накардани уҳдадориҳои падару модар, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорӣ, ҷавобгар мебошанд. Ҷавобгарии мақомоти давлатӣ, муассиса, дигар ташкилот ва шахсони мансабдори онҳо, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи кӯдакро иҷро мекунанд, тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки дар раванди таълиму тарбияи наврасон бояд зиёдтар ба амалӣ намудани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар миёни ноболиғон такя намуд. Ба ин хотир шахсони масъул, ки субъектон оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ҷинояти ноболиғон ба ҳисоб меравaнд, бояд доимо дар ҳамкории зич бо кормандони МКД қарор дошта бошанд.

Пешгирӣ оид ба беназоратии кӯдакон ва ташкили муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳое, ки аз тарафи ноболиғон содир мешаванд, яке аз вазифаҳои асосии кормандони милитсия ба шумор меравад.

Пешгирӣ ин низоми чораҳои иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ, педагогӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва ғайра, ки ба муайян намудан ва аз байн бурдани сабабу шароитҳои ба беназоратӣ, бесаробонӣ, ҳуқуқвайронкунӣ ва ҳаракатҳои зиддиҷамъиятии ноболиғон мусоидат менамоянд, равона гардида, дар маҷмӯъ ба ноболиғон ва оилаҳои дар вазъияти хатарноки иҷтимои қарордошта, ёрии амалӣ мерасонанд.

Фаъолияти милитсия оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва ҷиноятҳо дар байни ноболиғон ва ҷавонон аз самтҳои зерин иборат аст:

– муайян ва аз байн бурдани сабаб ва шароитҳое, ки ба беназоратӣ ва содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мусоидат менамояд;

– таъмини ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии ноболиғ;

– ёрии иҷтимоӣ-педагогӣ расонидан ба ноболиғоне, ки дар вазъияти хатарноки иҷтимоӣ қарор доранд;

– муайян намудан ва аз байн бурдани ҳолатҳои ҷалб намудани ноболиғон ба кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ;

– муайян намудани ноболиғоне, ки аз онҳо содир намудани ҷиноятро интизор шудан мумкин аст;

– муайян намудани ноболиғоне, ки майли содир намудани кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ доранд ё барои содир намудани он омодагӣ мебинанд;

– нисбати чунин шахсон ташкил намудани назоратбарӣ;

– майл кунонидани чунин шахсон барои ихтиёран даст кашидан аз содир намудани ҷиноят;

– таъсири мусбӣ расонидан ба муҳити иҷтимоии атрофи чунин шахсон;

– бартараф ва ё безарар намудани омилҳои ҷиноятие, ки дар муҳит ҷой доранд.

Фаъолияти маъмурии милитсия оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ва ҷиноятҳои ноболиғон ва ҷавонон аз ҷониби ҷузъу томҳои зерини МКД амалӣ карда мешавад:

1. Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғону ҷавонон.
2. Қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноболиғон.
3. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ.
4. Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ.
5. Раёсати бозрасии давлатии автомобилӣ.
6. Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ.

7. Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилӣ.
8. Раёсати қушунҳои дохилӣ.
9. Раёсати кофтукови ҷиноятӣ.
10. Хадамоти давлатии «Муҳофиза».

Объектони пешгирии маъмурии милитсия инҳоянд:

1) Беназорат – ноболиғе, ки рафтори ӯ дар натиҷаи иҷро накардан ё ба таври дахлдор иҷро накардани уҳдадориҳо оид ба таълиму тарбия ва ё нигоҳубини ӯ аз ҷониби падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда бе назорат мондааст;

2) Бесаробон – беназорате, ки ҷойи истиқомат ва ё ҷойи будубош надорад;

3) Ноболиғе, ки дар вазъияти номусоид ба иҷтимоӣ қарор дорад – ноболиғе, ки дар вазъияти барои ҳаёт ва саломатии ӯ хавфнок ё барои тарбия ва нигоҳубини ӯ ҷавобгӯнабуда қарор дорад, ки он ба таҳсил ва инкишофи маънавии ӯ таъсир манфӣ мерасонад;

4) Оилае, ки дар ҳолати номусоид ба иҷтимоӣ қарор дорад – оилае, ки дар он падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда уҳдадориҳои худро ҷиҳати таълиму тарбия ва ё нигоҳубини ноболиғ иҷро намекунанд ё худ ба ӯ таъсири манфӣ расонда, муносибати бераҳмона доранд, инчунин ҳолатҳои зӯроварӣ, ҳолати бади саломатии падару модар, мубтало будан ба бемориҳои рӯҳӣ, майзадагӣ ва нашъамандӣ ва содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ ё кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) дар ин оила ҷой дорад.

Субъектони пешгирии инфиродӣ нисбати объектҳои пешгирӣ амалҳои зеринро иҷро менамоянд:

– фаъолияти пешгирии фардӣ ин фаъолият оид ба саривақт муайян намудани ноболиғон ва оилаҳое, ки дар вазъияти номусоид ба иҷтимоӣ қарор доранд, ё ин ки гумон аст, ки ба

содир намудани ҷиноят ва ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ даст мезананд.

– пешгирии беназоратӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон ин низоми чораҳои иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ, педагогӣ, иқтисодӣ, фарҳангӣ ва ғайра, ки ба муайян намудан ва аз байн бурдани сабабу шароитҳое, ки ба беназоратӣ, бесаробонӣ, ҳуқуқвайронкунӣ ва ҳаракатҳои зиддиҷамъиятии ноболиғон мусоидат менамоянд ва дар маҷмӯъ бо фаъолияти пешгирии фардӣ бо ноболиғон ва оилаҳои дар вазъияти хатарноки иҷтимоӣ қарордошта, гузаронида мешавад.

Категория ноболиғон ва асосҳо барои гузаронидани фаъолияти пешгирии фардӣ:

– ноболиғони дар ҳолати беназоратӣ қарордошта;

– ноболиғоне, ки воситаҳои нашъадор истеъмол мекунанд;

– ноболиғоне, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир намудаанд;

– гумонбаршудагон ва айбдоршавандагоне, ки нисбаташон чораи пешгирии дар намуди ба ҳабс гирифтан татбиқ карда нашудааст;

– шартан пеш аз муҳлат аз адои ҷазо озодшудагон тибқи санади авф;

– маҳкумшудагон барои содир намудани ҷиноятҳои дараҷаи начандон вазнин ва дараҷаи миёна ва аз адои ҷазо бо сабаби татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявидошта озодшудагон;

– шартан маҳкумшудагон.

Сабабу шароитҳои сар задани ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон:

– сатҳи пасти ҳамкории мақомоти давлатӣ дар огоҳонии ҷинояткорӣ ва ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон;

– дар муҳоҷирати меҳнатӣ қарор доштани падару модар;

– дар сатҳи паст қарор доштани корҳои тарбиявӣ дар муассисаҳои таълимӣ;

– пурра таъмин нагардидани ҷавонон бо ҷойҳои кор аз тарафи мақомоти манфиатдор;

– сатҳи пасти иқтисодиву иҷтимоӣ дар оила;

– малакаи пасти саводнокии ноболиғону ҷавонон;

– аз тарбияи падар ва модар маҳрум гаштани ноболиғон;

– сари вақт татбиқ нагардидани чораи пешгирии ҳабс нисбати ноболиғон ва ҷавононе, ки зиёда аз ду ҷиноят содир намудаанд;

– зиёд гаштани марказҳои компютерӣ ва интернет-кафеҳо ва марказҳои дилхушӣ дар назди биноҳои муассисаҳои таълимӣ ва истиқоматӣ;

– дар оилаи носолим тарбия гирифтани ноболиғон;

– мавҷуд набудани толорҳо, майдончаҳо ва машқгоҳҳои варзишӣ, марказҳои фароғатии ройгон барои ноболиғон;

– зиёд гаштани кинофилмҳои хусусияти ғайритарбиявидошта, ки ба тарбияи насли наврас таъсири манфӣ мерасонанд;

– бетарафии ҷомеаи шаҳрвандӣ дар тарбияи насли наврас.

Фаъолияти милитсия оид ба амалӣ намудани пешгирӣ бо усулҳои оперативӣ-ҷустуҷӯи дар байни ноболиғон ва ҷа-

вонон хело муҳим мебошад ва тавассути ин чорабиниҳо корҳои зерин анҷом дода мешаванд:

1. Огоҳкунии ҷиноят ин фаъолияти мушаххас ҷихати муайян намудани ноболиғоне, ки содир намудани ҷиноятро ба нақша гирифтаанд анҷом дода мешавад. Он бо татбиқ намудани чораҳои зарурӣ, ки амалӣ намудани мақсади ҷиноятконаро истисно менамояд, ба даст меояд. Огоҳкунӣ дар ҳолатҳое ҷой дорад, ки ҷиноят ҳоло оғоз наёфтааст.

2. Пешгирии ҷиноят ин фаъолияти муайяне мебошад, ки барои ошкор намудани ноболиғоне, ки дар ҳайати гурӯҳҳои ҷиноятии ташкилшудаистода барои содир намудани ҷиноят тайёрӣ мебинанд, равона карда шудааст ва ҳамчунин татбиқ намудани чораҳои мушаххас бо мақсади қатъ намудани чунин амалҳои ҷиноятии онҳо ба ҳисоб меравад.

Пешгирӣ намудани ҷиноят ин фаъолона дахолат намудани корманди оперативӣ баҳри пешгирии амалҳои зиддиҳуқуқии ноболиғ, барои маҳрум намудани он аз имконияти воқеии давом додани содиршавии ҷинояти қасдона дар давраи тайёрӣ ва сӯиқасд ба он равона карда шудааст.

Пешгирӣ дар ҷараёни огоҳкунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва ҷиноятӣ, ки эҳтимоли содиршавии онҳо аз ҷониби ноболиғон вуҷуд дорад, хело ҳам муҳим ва зарур ба ҳисоб меравад. Он чун як фаъолияти махсуси субъектон маҳсуб ёфта, бо шаклҳои гуногун амалӣ карда мешавад.

Бинобар ин, пешгирии ҷиноятҳои ноболиғонро ба чунин намудҳо тақсим намудан мумкин аст:

а) Пешгирии умумии ҷиноят ин низоми чораҳо оид ба муайян намудани сабабҳои содиршавии ҷиноят ва шароитҳои ба он мусоидаткунандае, ки аз тарафи мақомоти давлатӣ, аз ҷумла, аз ҷониби субъектони фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ нисбат ба ҳамаи аҳолӣ ва гурӯҳҳои

гуногуни иҷтимоӣ, ҳамчунин нисбат ба ҷинояткорӣ дар умум ва гурӯҳҳои алоҳидаи ҷиноятҳо амалӣ карда мешавад.

б) Пешгирии умумӣ-иҷтимоӣ ва махсуси криминологӣ ин фаъолияти давлат, ҷамъият ва институтҳои он мебошад, ки барои ҳалли мушкилот ва зиддиятҳо дар соҳаи сиёсат, иқтисодиёт, ҳаёти иҷтимоӣ, ахлоқӣ, рӯҳӣ равона карда шудааст. Ин фаъолият аз тарафи мақомоти гуногуни ҳокимияти давлатӣ, идоракунӣ, созмонҳои ҷамъиятӣ ва дигар сохторҳо, ки барои онҳо пешгирии оперативӣ-ҷустуҷӯӣ вазифаи асосӣ ва хизматиашон нестанд, гузаронида мешавад.

в) Пешгирии махсуси криминологӣ (сатҳи махсус) ин мувофиқи мақсад таъсир расонидан ба омилҳои ҷиноятие мебошад, ки он ба содиршавии намудҳои алоҳидаи ҷиноятҳо мусоидат менамояд. Чунин таъсиррасонӣ ба сабабҳои хоси содиршавии ҷиноят ва ба шароитҳое, ки ба содиршавии ҷиноят мусоидат менамоянд, нигаронида шудаанд ва онҳо дар рафти фаъолияти субъектҳои махсусе, ки салоҳияташон бо пешгирии ҷиноят вобастагӣ дорад, амалӣ гардонида мешавад.

Пешгирии махсуси криминологӣ дар намуди нақшаҳои (барномаҳои) давлатӣ, идоравӣ ва байниидоравӣ оид ба пурзӯр намудани муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ амалӣ карда мешавад. Дар чунин ҳуҷҷатҳо низоми чорабиниҳо пешбинӣ карда шудаанд, ки онҳо барои пешгирии намудҳои мушаххаси ҷиноятҳо, гурӯҳи ҷиноятҳо ва ҷинояткорӣ дар умум дар ҳудуди муайян (дар мамлакат, минтақа, вилоят, шаҳр) равона карда шудаанд.

г) Пешгирии инфиродии ҷиноят ин низоми чораҳо оид ба муайян намудан ва таъсиррасонии мусбӣ ба ноболиғони муайяне, ки аз рӯйи рафторашон эҳтимоли содир намудани ҷиноятро аз онҳо интизор шудан мумкин аст, дар назар дорад.

Ба объекти пешгирии инфиродӣ ноболиғи ҷиноятро тайёркунанда, содиркунанда ва содиркарда дохил мешавад.

МКД дар доираи ваколати пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолиятро оид ба огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон амалӣ менамояд. Дар МКД Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва ҷавонон ва қабулгоҳ-тақсимотгоҳи ноболиғон ҳамчун воҳидҳои махсус вобаста ба пешгирии беназоратӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон фаъолият мекунанд.

Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва ҷавонон дорои ваколати зерин мебошад:

– амалӣ намудани корҳои умумӣ ва инфиродии пешгирикунанда;

– андешидани чораҳо нисбат ба ноболиғоне, ки дар кофтуков ё дар ҳолати номусоид ба иҷтимоӣ қарор доранд ва бо тартиби муқарраршуда фиристонидани онҳо ба субъектҳо ё муассисаҳои дигари низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон;

– ирсол намудани пешниҳод ба ҷойи кор ё таҳсил, маҳалли зист ҷиҳати муҳокима ва андешидани чораҳои таъсиррасонии муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбат ба шахсоне, ки ноболиғонро ба содир намудани ҳуқуқвайронкунӣ ё кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) ҷалб мекунанд ва ё нисбати ноболиғон кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ)-ро раво мебинанд;

– баррасии арзу шикоятҳои ноболиғон ва падару модар вобаста ба вайронкунии ҳуқуқу озодӣ ва манфиатҳои қонунии ноболиғон;

– омода намудани ҳуҷҷатҳои дахлдор барои ҷойгир намудани ноболиғон дар муассисаҳои махсуси тарбиявӣ;

– ба субъектҳои дахлдори низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон пешниҳод намудани маълумот оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ ё кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятии (зиддиҳуқуқии) ноболиғон, инчунин сабаб ва омилҳое, ки ба содир намудани онҳо мусоидат мекунанд;

– ба қайд гирифтани ноболиғони душвортарбия ва бо онҳо гузаронидани чораҳои инфиродии огоҳонӣ;

– ҳамкорӣ бо мақомоти васоят ва парасторӣ ва комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак барои ҷойгир намудани кӯдакони ятим ва бепарастормонда дар муассисаҳои дахлдор;

– амалӣ намудани чораҳои дигаре, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст.

Қабулгоҳ-тақвилгоҳи ноболиғон дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ноболиғон корҳои зеринро ба анҷом мерасонад:

– амалӣ намудани фаъолият оид ба қабули шабонарӯзӣ ва нигоҳдошти муваққатии ноболиғони аз синни се то ҳаждаҳ бо мақсади ҳифзи ҳаёт ва саломатӣ, огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунӣ дар байни онҳо;

– гузаронидани чораҳои инфиродии пешгирикунанда бо ноболиғони овардашуда, муайян намудани сабаб ва шароите, ки ба ҳуқуқвайронкунӣ, беназоратӣ ва кирдорҳои дигари зиддиҷамъиятӣ (зиддиҳуқуқӣ) оварда мерасонанд ва пешниҳод намудани маълумот ба мақомоти дахлдор;

– огоҳ намудани падару модари ноболиғон дар бораи овардан ва нигоҳ доштани онҳо дар қабулгоҳ-тақвилгоҳи ноболиғон;

– ҳамкорӣ бо мақомоти васоят ва парасторӣ ва комиссияҳо оид ба ҳуқуқи кӯдак ҷиҳати дар муассисаҳои дахлдор ҷойгир кардани ноболиғони бепарастор;

– амалӣ кардани ваколати дигаре, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст.

Ба қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноболиғон шахсони зерин оварда мешаванд:

– ноболиғоне, ки бинобар сабаби марг ё маъюбшавӣ ва ё корношоямии муваққатии падару модар бе парастор мондаанд;

– ноболиғоне, ки дар оилаҳои дар вазъияти номусоид ба иҷтимоӣ қарордошта зиндагӣ мекунанд;

– ноболиғоне, ки худсарона аз хона баромада рафтаанд ва ё муассисаҳои таълимии барои кӯдакони ятим ва бепарастормонда ё муассисаҳои дигари кӯдаконаро тарк кардаанд, ба истиснои кӯдаконе, ки муассисаҳои махсуси таълимию тарбиявии навъи пӯшидаро тарк кардаанд;

– ноболиғоне, ки ҷойи муқимии зист ё ҷойи истиқомат ва воситаи рӯзгузаронӣ надоранд;

– ноболиғоне, ки ба вазъияти дигари душвори зиндагӣ дучор гардидаанд ва ба кумаки иҷтимоӣ ё барқарор сохтани шароити беҳтари зиндагӣ эҳтиёҷ доранд;

– ноболиғоне, ки аз ҷониби падару модар ё парасторони онҳо таҳти зӯроварӣ қарор гирифта, ба ҷойи зист баргаштан намехоҳанд;

– ноболиғоне, ки то синни шонздаҳ ҳуқуқвайронкунӣ содир намуда, аз таҳти назорати падару модар баромадаанд;

– ноболиғоне, ки ба шароити махсуси таълиму тарбия муҳтоҷанд ва бо ин сабаб ба муассисаҳои махсуси тарбиявӣ фиристонида мешаванд;

– ноболиғоне, ки ба омӯзишгоҳҳои махсуси касбию техникӣ фиристода мешаванд;

– ноболиғоне, ки ба муассисаҳои табобатию тарбиявӣ фиристода мешаванд;

– ноболиғоне, ки шахсан барои кумак муроҷиат намудаанд ё аз ҷониби шаҳрвандон, кормандони МКД ва худи қабулгоҳ-таҳвилгоҳи ноболиғон, ки дар кӯча ва ҷойҳои дигар бе назорат мондаанд ё ба оворагардӣ машғуланд, оварда шудаанд;

– ноболиғоне, ки бо қарори суд ба муассисаҳои махсуси таълимию тарбиявии навъи пӯшида фиристода мешаванд;

– ноболиғоне, ки ба синни ҷавобгарии ҳуқуқӣ нарасидаанд, вале кирдорҳои ба ҷамъият хавфнокро содир намудаанд, бо мақсади ҳифзи ҳаёт ва саломатии онҳо ё пешгирии содиркунии амалҳои такрории ба ҷамъият хавфнок, инчунин дар ҳолатҳое, ки шахсияти онҳо маълум нест.

Вазифаҳои кормандони мақомоти корҳои дохилӣ дар раванди пешгирии рафтори зиддиҷамъиятии ноболиғон аз инҳо иборат мебошанд:

– корҳои ташкилӣ ва баҳисобгирии далелҳои ҳуқуқвайронкуниҳое, ки ноболиғон содир намудаанд;

– ба қайд гирифтани падару модароне, ки дар тарбияи фарзандон кам аҳаммият зоҳир менамоянд;

– сари вақт муайян намудани шахсоне, ки ноболиғонро ба содир намудани ҷиноят ҷалб мекунанд;

– назорати қатъиро аз болои ноболиғоне, ки ҷиноят содир намудаанд ва дар тафтиш қарор доранд, пурзӯр менамоянд;

– шароити заруриро барои ташкилотҳо ва идораҳое, ки ҳамкорӣ менамоянд, муҳайё менамояд.

Иҷро намудани ин вазифаҳои муҳим аз тарафи кормандони мақомоти корҳои дохилӣ, яке аз қисми ҷудонопазири корбарии давлат дар соҳаи тарбияи кӯдакон ба ҳисоб меравад.

Дуруст ташкил намудани корҳои пешгирӣ баҳри пешгирии кирдорҳои зиддиҷамъиятӣ имконият медиҳанд, ки кормандони МКД сариваҷт пеши роҳи ин ҳаракатҳоро, ки ҳоло сар назадаанд, гиранд.

Баҳри самаранок пешгирӣ намудани кирдорҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ҷиноятӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон зарур аст, ки корҳои таъсиррасонии пешгирӣ пайваста мавриди амал қарор дода шавад.

Таҷриба нишон медиҳад, ки таъсиррасониҳои пешгирӣ гуногун аст, аз ҷумла:

1) Суҳбати инфиродӣ (сӯҳбатҳои фаҳмондадиҳӣ, тарбиявӣ бо ҷалб намудани намояндагони ҷомеа, мактаб, бо пешниҳоди мактуби пешгирикунанда ва ғайра).

2) Дар атрофи объекти назоратшаванда ба миён овардани чунин муҳити тоқатнопазир нисбати амалҳои зиддиҷамъиятӣ, ки аз ҷониби ноболиғ содир намудани кирдорҳои зиддиҳуҳуқиро истисно намоянд.

3) Амалӣ намудани назоратбарии доимӣ ва пешгирикунандаи ҳаракатҳои ноболиғон ва ғайра.

Дар вақти ҷобаҷогузории қувва ва воситаҳои хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии Хадамоти дидбонию пайроҳадории милитсия ва бозрасии давлатии автомобилӣ дар хатсайрҳо дар самти кор бо ноболиғон ба онҳо вазифаҳои зерин вогузор карда мешаванд:

– муқовимат бар зидди кирдорҳои зиддиҳуқуқии аз ҷониби ноболиғон содиршуда;

– пешгирӣ намудани майдаавбошӣ, истеъмоли машруботи спиртӣ ва дар ҷойҳои ҷамъиятӣ пайдо шудан дар ҳолати мастӣ;

–ба роҳ мондани корҳои пешгирӣ ва тарбиявии ноболиғон;

– муайян намудани шахсоне, ки ноболиғонро ба содир намудани ҷиноят ҷалб менамоянд;

– амалӣ намудани корҳои татқиқотӣ ва ҷамъи иттилоот оид ба содиркунии ҳуқуқвайронкуниҳо аз ҷониби ноболиғон;

– муҳайё намудани шароити зарурӣ аз тарафи кормандони МКД.

Яке аз сабабҳои содир намудани ҷиноят ва ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби ноболиғон ва ҷавонон ин истеъмоли машруботи спиртӣ ва маводи нашъадор ба шумор меравад. Истеъмоли чунин мавод ҷавононро ба содир намудани ҷиноят моил месозад, ки дар натиҷа онҳо кирдорҳои худро ба таври лозимӣ назорат карда натавониста, ба ин ё он ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ё ҷиноят даст мезананд.

Шахсоне, ки маводи нашъадор истеъмол мекунанд ҳиссиёти рӯҳияшон паст гардида, ҷинояти содиркардаашонро бештари вақт пас аз содир шуданаш ҳис мекунанд. Аз ин сабаб кормандони милитсияро зарур аст, ки ҷавонони пайваста ба нӯшидани машруботи спиртӣ, ба истеъмоли маводи нашъадор машғулбударо зери назорати қатъӣ қарор дода, дар ҳолатҳои зарурӣ онҳоро ба ташкилоту муассисаҳои табобатӣ барои муолиҷа дастрас намоянд.

Таҷрибаи амалӣ собит месозад, ки аксаран ҳаракатҳои зиддиҳуқуқии ноболиғон ба таври зайл содир мешаванд:

– дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ҳозир шудан ва беэҳтиромӣ намудан ба гирду атроф (шаҳрвандон);

– дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ҳозир шудан бо сару либоси барои ҷомеа бегона;

– дар ҷойҳои ҷамъиятӣ бо овози баланд гап задан, доду фарёд задан;

– бо тариқи маҷбурӣ даромадан ба ҷойҳои манъшуда;

– дар деворҳо навиштани ҳар хел суханҳои қабеҳ ва монанди ин кирдорҳо.

Ҳамин тариқ, чунин кирдорҳои зишт, ки баъзан аз ҷониби ноболиғони алоҳида содир мешаванд то андозае вазъи солими ҷамъиятро ноором месозанд ва ба раванди инкишоф ва таълиму тарбияи дигар ноболиғон таъсири манфӣ мерасонанд. Бинобар ин зарур аст, ки дар баробари кормандони МКД, дигар мақомоти дахлдори давлатию ҷамъиятӣ ва дар маҷмӯъ, кулли ҷомеа фаъолияти хешро дар раванди пешгирии амалҳои зишт миёни ноболиғон ба таври бояду шояд ба роҳ монанд.

Баъди ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ кормандони МКД дар самти пешгирӣ ва муқовимат бар зидди ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ ва содиршавии ҷиноят аз ҷониби ноболиғон ва ҷавонон бо душвориҳои зиёде дучор гардиданд, яъне дар он давра то андозае ба ноболиғони душвортарбия имконият пайдо шуд, ки даст ба корҳои ғайриқонунӣ зананд ва ин дар маҷмӯъ як масоили иҷтимоии ҷомеа маҳсуб меёфт. Дар шароити кунунӣ бояд тамоми субъектони ин самти фаъолият якҷоя ба институтҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла оила, ҷомеа ва ташкилоти ҷамъиятӣ ба таълиму тарбияи ноболиғон машғул шуда, диққати асосиро ба баланд бардоштани маърифати ҳуқуқии ноболиғон ва ҷавонон равона созанд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Вазифа ва уҳдадориҳои асосии падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд аз чӣ иборат аст?

2. Уҳдадориҳои омӯзгор оид ба таълиму тарбияи кӯдаконро фаҳмонед.

3. Уҳдадориҳои мақомоти давлатӣ ва ташкилоти ҷамъиятӣ дар таълиму тарбияи кӯдакон аз чӣ иборат аст?

4. Сабабу шароитҳои сар задани ҳуқуқвайронкунӣ дар байни ноболиғон ва ҷавонон кадомҳоянд?

5. Самтҳои фаъолияти милитсияро оид ба пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғон номбар кунед.

6. Огоҳкунӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо дар байни ноболиғону ҷавононро кадом ҷузъу томҳои МКД амалӣ менамоянд?

7. Нисбати кадом категорияи ноболиғон гузаронидани пешгирии фардӣ ҳатмист?

8. Вазифаҳои кормандони Раёсати огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон ва ҷавононро номбар кунед.

9. Ба қабулгоҳ-тақсимгоҳи ноболиғон кадом шахсон оварда мешаванд ва он дар самти огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуквайронкуниҳои ноболиғон кадом корҳоро анҷом медиҳад?

10. Кадом ҳаракатҳои зиддиҳуқуқии ноболиғони рафтори зиддиҷамъиятидоштаро медонед?

Боби 27.
Фаъолияти мақомот корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии фоҳишагӣ, паҳнкунии бемориҳои венерикӣ ва сирояткунанда

Фоҳишагарӣ чун падидаи зиддиҷамъиятӣ барои ҷомеаи солим хатари калон дорад. Зери мафҳуми «фоҳишагӣ» шакли муносибати беникоҳии маҳрамонаи шахсоне фаҳмида мешавад, ки он дар моилшавии шахсӣ ё ин ки ҳиссиёти меҳру муҳаббат асос наёфта, баръакс яке аз тарафҳо (зан) мақсади ба даст даровардани даромади пулӣ ё дигар намуди даромадро дорад.

Аз моҳияти мантиқии ҷумлаи зикргардида аслан унсурҳои зерини фоҳишагиро муайян кардан мумкин аст:

– дар муҳлати муайян мунтазам (ду ва ё зиёда маротиба) даст задан ба амалҳое, ки таркиби фоҳишагиро ташкил менамоянд;

– содир кардани амалҳои фоҳишагӣ бо ду ва ё зиёда ашхос;

– мақсади асосии яке аз тарафҳо ба даст овардани фоидаи пулӣ, моддӣ ё дигар навъи истифодаи хизматрасонӣ.

Фоҳишагӣ на танҳо ба ҷомеа зарари ҷиддии иҷтимоӣ-маънавӣ мерасонад, балки як падидаи номатлуби иҷтимоӣ ба ҳисоб рафта, дар маҷмӯъ барои ҷинояткорӣ замина мегузорад. Пеш аз ҳама ба чунин зуҳуроти номатлуб ҷалб шудани ноболиғон, нигоҳ доштани бошишгоҳҳои фоҳишагӣ, амалишавии ҳаракатҳои бадахлоқона ва дигар ҳаракатҳои ба чунин зуҳурот алоқаманд ба бемориҳои сирояткунандаи вируси норасоии масунияти одам (ВИЧ)* оварда мерасонад.

---

* ВНМО (ВИЧ) – вируси норасоии масунияти одам, вирусе, ки ҳолати норасоии масуниятро дар организми одам ба вуҷуд меорад.

Бояд қайд намуд, ки масъалаи ҳифзи саломатии шаҳрвандони Тоҷикистон зери таваҷҷӯҳи доимии давлат қарор дошта, ҳамчун яке аз рукнҳои асосии сиёсати дохилии давлат ба ҳисоб меравад. Дар моддаи 14 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба таври зайл омадааст: «Маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конститутсионӣ, амнияти давлат, мудофиаи мамлакат, ахлоқи ҷомеа, *сиҳатии аҳолӣ* ва тамомияти арзии ҷумҳурӣ раво дониста мешавад». Асосҳои ҳуқуқӣ, тартиби фаъолият ва салоҳияти мақомоти ваколатдори давлатӣ вобаста ба ҳифзи саломатии аҳолӣ тибқи муқаррароти Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидааст[1]. Оид ба масъалаи мазкур дар Паёми Президенти мамлакат ба Маҷлиси Олӣ чунин таъкид шудааст: «Ҳукумати мамлакат, бо дарназардошти он ки саломатии мардум шарти муҳимтарини пешрафти мамлакат мебошад, ба ҳалли масъалаҳои вобаста ба тандурустии аҳолӣ эътибори аввалиндараҷа медиҳад»[2].

Ба ғайр аз он, дар Фармоиши Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми майи соли 2011, таҳти № 280 «Оид ба пешгирии сирояти вируси норасоии масунияти одам аз модар ба кӯдак» қайд гардидааст, ки субъектони дахлдори вазорати мазкур ҷиҳати самаранок ба роҳ мондани кор дар самти огоҳикунӣ

[1] Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-уми майи соли 2017, таҳти № 1413 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – №5. – Қ. 1. – Мод. 270.

[2] Ниг.: Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи самтҳои сиёсати дохилӣ ва хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон». – Душанбе, 2017. – С. 34.

ва пешгирии бемориҳои сирояткунанда чораҳои зарурӣ андешанд.

Қайд кардан ба маврид аст, ки фоҳишагӣ хатари калони ҷамъиятӣ ва зарари ҷиддии иҷтимоӣ-маънавӣ дошта, дар муқовимат бар зидди он гузаронидани чораҳои маҷмӯӣ (комплексӣ) зарур аст. Муқовимат бар зидди ин зуҳуроти номатлуб моро водор менамояд, ки дар баробари қонунгузории миллӣ, муқарраротӣ санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалиро дар ин самти фаъолият сармашқи кори хеш қарор диҳем.

Дар санадҳои байналмилалӣ масъалаи таъмини риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва бахусус пешгирии далелҳои савдои одамон мавриди баррасӣ қарор дода шудааст. Масалан, дар Конвенсияи Ассамблеяи Генералии СММ «Дар бораи муқовимат бар зидди савдои одамон бо истифодаи фоҳишагарӣ аз тарафи шахсони сеюм», ки санаи 2-юми декабри соли 1949, тахти № 649 қабул шудааст, қайд карда мешавад, ки тарафҳои (иштирокчиёни) Конвенсия тавассути муассисаҳои давлатӣ ё хусусии худ дар соҳаи хизматрасонии маориф, тандурустӣ, иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ё ин ки тавассути дигар намудҳои алоқа вазифадоранд шахсоне, ки ба фоҳишагарӣ машғуланд, чун ҷабрдидаи ин падидаи иҷтимоӣ барои ба шароити муътадили иҷтимоӣ баргардонидани онҳо тадбирҳо андешанд.

Фоҳишагӣ на ин ки масоили тиббӣ, ҳуқуқӣ, балки иҷтимоӣ буда, ҳаллу фасли он бошад чораҳои комплексиро талаб менамояд. Ҳамоҳангии фаъолияти тамоми қувваҳои мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, оила ва мактаб метавонад пеши роҳи ин падидаи номатлуби иҷтимоиро, ки ба шаъну шарафи инсон ва осудаҳолии оила, ҷомеа пайваста таҳдид мекунанд, гирад.

Аз ин лиҳоз, тарафҳои паймонкунандаи Конвенсияи зикршуда бо таври зайл уҳдадоранд, аз ҷумла, нисбати шахсоне, ки ба фоҳишагарӣ ё корҳои даллагӣ машғуланд дар ҳолатҳои зерин ҷазо татбиқ намоянд:

– бурдан, моил кардани шахс баҳри ба ҷо овардани мақсади фоҳишагарии дигар шахс, ҳатто дар ҳолати розигии ин шахс;

– истисмори шаҳвонии дигар шахс, ҳатто бо розигии ҳамин шахс.

Дуюм ин, ки ҳар як шахс ба ҷазо кашида мешавад, агар:

– фоҳишахонаро нигоҳ медорад, ё ки онро идора мекунад, яъне бошуурона дидаву дониста онро маблағгузорӣ менамояд ва ё дар ҷараёни маблағгузории он фаъолона иштирок менамояд;

– хонаро ба иҷора медиҳад ё ин ки иҷора мегирад ва медонад, ки аз ҷониби шахси сеюм ба мақсади машғул шудани одамон ба фоҳишагӣ, истифода мешавад.

Фоҳишагӣ, чун падидаи хатарноки иҷтимоӣ муташаккилона дар мамлакати мо вуҷуд дорад ва то андозае дар ҳолати паҳншавӣ низ қарор дорад. Давлат ва сохторҳои дахлдори он пайваста ва ҳаматарафа бо ин вабои аср муқовимати шадидро бо истифода аз имкониятҳои дар ихтиёрдошта бо ҷалби фаъолони ҷамъият ва худи аҳолӣ ба роҳ монда истодааст ва ба натиҷаҳои назаррас ҳам ноил гардидааст.

Дар он ҷойе, ки ба ин нуқсони ҷамъиятӣ муқовимат намебаранд, дар он ҷо шумораи занони ба фоҳишагӣ машғулбуда сол аз сол меафзояд, оқибат боиси афзоиши бемориҳои сирояткунанда, аз ҷумла вируси норасоии масунияти одам мегардад.

Дар солҳои охир диққати ҷомеаи ҷаҳониро масоили иҷтимоии тиббӣ, яъне ба вуҷуд омадан ва паҳн гардидани бемориҳои сирояткунанда, аз ҷумла, вируси норасоии масуни-

яти одам ба худ ҷалб намудааст. Муқовимат бурдан бар зиддӣ ин намуди бемориҳои сирояткунанда таваҷҷуҳ ва фаъолияти мақомоти давлатии дахлдорро тақозо менамояд. МКД низ дар самти пешгирӣ ва муқовимат бар зидди фоҳишагӣ истисно набуда, вазифаҳои зиёдро дар самти мазкур амалӣ месозад. Маҳз МКД дорои қувва ва воситаҳои зарурӣ мебошад, ки дар ҳамкорӣ бо дигар сохторҳои давлатӣ паҳнкунандагони бемориҳои сирояткунандаро муайян намуда, дар доираи талаботи қонунҳои дахлдор нисбати онҳо чораандешӣ менамояд.

Сабабҳои асосии ба вуҷуд омадани бемориҳои сирояткунанда, аз ҷумла: сифилис*, гонорея* ва ғайра зиндагии фосиқонаи (муфтхӯронаи) гурӯҳе аз инсонҳо мебошад. Кормандони МКД-ро зарур аст, ки маълумоти умумиро оид ба ин бемориҳо дошта бошанд. Яъне, ҳангоми муайян намудани чунин шахсоне, ки ба ин шакли бемориӣ гирифторанд, онҳоро барои табобат ба муассисаҳои тиббии дахлдор фиристанд ва шахсонеро, ки кирдори зиддиҳуқуқиашон дар алоқамандӣ бо паҳн намудани чунин бемориҳои сирояткунанда мебошад, ба ҷавобгарии ҳуқуқӣ ҷалб намоянд.

Асосҳои ҳуқуқии ҷавобгарии маъмурӣ ва ҷиноятиро кирдорҳои алоқаманд ба паҳнкунӣ ё муносибати зиддиҳуқуқӣ бо бемориҳои сироятии мазкур ташкил медиҳад. Чунончи, барои саркашӣ кардан аз муоинаи ҳатмии тиббӣ ва муолиҷаи пешгирии вируси норасоии масунияти одам ва дигар бемориҳои сирояткунанда сарфи назар аз огоҳии мақомоти тиббӣ ва аз тарафи шахси мубталои бемории вируси но-

* Сифилис – оташак, куфт, бемории сирояткунанда мебошад. Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 1012.

* Гонорея ин бемории сӯзок мебошад. Ниг.: Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 182.

расоии масунияти одам, бемориҳои сирояткунанда, инчунин шахсони бо ӯ алоқадошта пинҳон намудани манбаи сироят, ки хавфи ба ин беморӣ сироят кардани дигаронро ба вуҷуд меорад, дар моддаҳои 119 ва 120 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии маъмурӣ пешбинӣ карда шудааст.

Дидаю дониста, таҳти хавфи сироят бо вируси норасоии масунияти одам (ВИЧ) сироят кардани шахси дигар аз ҷониби шахсе, ки бо бемории зӯҳравӣ сироят кардани шахси дигар ва мубталои ин беморӣ будани худро медонад, боиси ҷавобгарии ҷиноятӣ мегардад.

Яке аз бемориҳои вазнини сирояткунандаи дигар ин сифлис мебошад. Бавуҷудоварандаи ин беморӣ спирохета* (микробҳои барангезандаи бемориҳои сирояткунанда) мебошад, ки вай фақат дар организми зинда ба вуҷуд меояд. Ин беморӣ дар вақти алоқаи ҷинсии одами сиҳат бо шахси бемор паҳн гардиданаш мумкин аст. Одами сироятгардида дар муддати кӯтоҳ саломатии худро нағз ҳис карда, баъдан дар дохили узвҳои бадан бемадорӣ эҳсос менамояд. Дар бадани бемор обилачаҳои сурхмонанд пайдо мегарданд ва пешоби ӯ мечакад (3-4 ҳафта), ки ин маразро сифлиси дараҷаи якум номида, он то 45 рӯз давом мекунад. Пас аз 45 рӯз дар бадани одам обилачаҳои гуногуншакл ба вуҷуд меояд ва дар назди лабон ва даҳони вай обилачаҳои сафеди обдор пайдо мегардад, ки ин бисёр хавфнок мебошад, яъне сирояткунанда аст ва даври дуюми он сар мешавад. Баъд аз гузаштани муҳлати муайян, муйҳои сар ва ришҳои бемор мерезанд,

* Спирохета аз калимаи лотинӣ гирифта шуда, маъноаш бактерияи дарози печхурдаи риштамонанд мебошад. Ниг.: Спирохеты // [Захираи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: https://ru.wikipedia.org/wiki (санаи муроҷиат: 23.02.2023).

нохунҳо ҳолатҳои муқаррариашонро гум мекунанд. Пас аз 4-5 сол давраи сеюмаш ба амал меояд, ки ба организми инсон хавфи калон дорад, одамони бемор шакли биниашон дигар мегардад, деворе, ки дар дохили бинӣ мебошад ба нестӣ меравад, дарди миён, гардан ба вуҷуд меояд, дасту пой аз кор мемонад.

Аз занҳое, ки ба ин беморӣ гирифторанд, партови барвақтии кӯдак ба амал меояд, ё ин ки кӯдаки мурда таваллуд мегардад, агар зинда таваллуд шавад нуқсонҳои ҷисмонӣ дорад.

Баҳри пешгирӣ намудани ин шакли бемориҳо аз ҷониби кормандони МКД пайваста корҳои пешгирӣ ба роҳ монда мешавад. Пеш аз ҳама онҳо бояд бо рӯҳияи шахсоне, ки ба ин беморӣ гирифтор шудаанд, шинос шаванд.

Кормандони МКД бояд хусусияти ҷиноятҳои ҷинсиро ба синну сол, кадом ҳиссиёт ба ин кор моил мекунад ва чӣ мақсад дорад, муайян кунанд.

Барои ҳамин ҷинояткорони ҷинсиро бо якчанд намуд ҷудо кардан мумкин аст:

1) Садизм* – яке аз касалиҳои шаҳвонии азобдиҳанда.

2) Авбошони таҷовузкунанда (таҳқиркунанда).

3) Фосиқӣ оид ба ноболиғон (педофилҳои бадахлоқона).

4) гомосексуализм (майли шаҳвонии ғайритабии мард бо мард), лесбиянкаҳо (ҷимои зан бо зан).

5) нигоҳдорандаи фоҳишахона ва фоҳишагӣ.

6) Миёнарав.

---

* Садизм ин як навъ касалии шаҳвонӣ; ҳирсӣ, азобдиҳӣ ва азиятрасонӣ. Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред М.С Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 984.

Ҳар яке аз ин гурӯҳ хусусият ва рафторҳои худро доранд, ки ба шахсияти инсон таҳқир меоварад. Бинобар ин, кормандони МКД-ро лозим аст, ки маълумоти заруриро оид ба ин намудҳои ҷинояткорӣ дошта бошанд.

Ба ҳама маълум аст, ки ҷинояткорон суханварии адабӣ надоранд ва онҳо ба сухангӯии «жаргонӣ»*, ки ба олами ҷиноӣ хос аст, ҳарф мезананд. Чунин ҳолат ба кормандони МКД имконият медиҳад, ки ҷинояти содиркардаи онҳоро сари вақт ошкор намоянд.

Кирдорҳои ҷинояткоронаи дар боло зикргардида характери хоси худро дошта, ба ҷиҳатҳои ахлоқии ҷомеа таъсири манфӣ расонида, баъзан ин ашхосон гирифтори касалиҳои сирояткунанда гардида, боиси паҳншавии он дар ҷомеа мегардад.

Нақши асосиро дар ҷараёни огоҳкунӣ ва пешгирии ҳаракатҳои ашхоси паҳнкунандаи бемориҳои сирояткунанда кормандони МКД, Вазорати тандурустӣ, прокуратура ва кормандони суд мебозанд. Бояд қайд кард, ки яке аз усулҳои пешгирӣ намудани бемориҳои сирояткунанда ин ба тариқи ройгон, яъне аз ҳисоби давлат табобат кардани бемор мебошад. Кормандони МКД барои пешгирӣ кардани ин намуди мараз, монанди: сифлис, ВНМО, гоноррея бояд ба кормандони соҳаи тандурустӣ ҳамкорӣ намоянд ва як қатор чораҳои пешгирикунандаи бемориҳои сироятиро андешанд, аз ҷумла:

– вобаста ба масъалаи мазкур ба якдигар маълумоти мушаххас пешниҳод намуда, дар асоси онҳо чораҳои заруриро андешанд;

---

* Жаргон ин шева, лаҳҷа (дар айни ҳол лаҳҷаи асосии ҷинояткорон) мебошад.

– чораҳои кофтуков ва дастгиркунии шахсони бемор ва бахусус шахсоне, ки аз табобат саркашӣ мекунанд, муайян намуда, ба беморхонаҳои дахлдор интиқол диҳанд;

– муқовимати шадидро бар зиддӣ ашхосе, ки фоҳишахонаҳо ташкил менамояд ва ба амалҳои фоҳишагӣ машғуланд, ба роҳ монанд;

– ба роҳ мондани корҳои пешгирӣ бо шахсоне, ки ба рафтори фосиқона машғуланд;

– аз муоинаи тиббӣ гузаронидани шахсоне, ки ба қабулгоҳҳои махсус оварда мешаванд;

– гузаронидани дарсҳо оид ба усулҳои нави муқовимат бар зидди паҳнкунандагони бемориҳои сирояткунанда.

Яке аз вазифаҳои асосии дигари МКД дар самти мазкур, ин муайян кардани ашхоси бемор ва интиқоли он ба беморхонаҳо ба ҳисоб меравад, ки аслан ин корро кормандони тафтишотӣ, кофтукови ҷиноятӣ, нозирони минтақавии милитсия иҷро менамоянд. Таҷриба нишон медиҳад, ки аксарияти беморонро дар вақти аз муоинаи тиббӣ гузаронидан духтур пурра муайян менамояд.

Сарчашмаи асосӣ барои гирифтани маълумот оид ба касалиҳои сирояткунанда, тавассути ҳамкории МКД бевосита бо ҷомеа ба даст меояд, ки ин аслан аз рӯйи чунин манбаҳо амалӣ мешавад:

– ариза, шикоят ва мактуби шаҳрвандон, аз ҷумла аризаҳои беном;

– маълумоти шахсони мансабдор ё ташкилоти ҷамъиятӣ;

– ахборҳое, ки дар маҷаллаҳо ба нашр мерасад;

– ахборҳое, ки аз дигар қисмҳои хизматӣ (ҳушёрхонаҳо, ҷойҳои қабулгоҳ-тақсимкунанда ва ғайра) ворид мегардад;

– маводи тафтишотии парвандаи ҷиноятӣ;

– иттилооте, ки дар ҷараёни фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ба даст оварда мешавад.

Вазифаҳои асосӣ дар ин самт, яъне дастрас намудани иттилооти зарурӣ вобаста ба масъалаи ошкоркунии ашхосони гирифтори касалиҳои сирояткунанда пеш аз ҳама, ба зиммаи нозирони минтақавии милитсия, кормандони оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, тафтишот, кормандони шуъбаи дахлдори Раёсати кофтукови ҷиноятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар хизматҳои соҳавие, ки фаъолияти хизматии онҳо баҳри таъмини тартиботи ҷамъиятӣ равона гардидааст, вогузошта шудааст.

Мақомот ва муассисаҳои тиббии тандурустӣ дар вақти гирифтани маълумот аз МКД ташкил ва бурдани корҳои лабораторӣ-ташхисиро нисбати бемории сирояткардашуда ба роҳ монда, назоратро аз рӯйи маълумоти воридгардида амалӣ намуда, чорабиниҳои эпидемиологиро* ба нақша мегиранд.

Зери тактикаи муқовимат бар зидди фоҳишагӣ маҷмӯи шакл, усул ва тарзҳое фаҳмида мешаванд, ки МКД (милитсия) дар раванди муқовимат бо фоҳишагӣ ва ҳуқуқвайронкуниҳои дар ин замина содиршаванда, татбиқ менамояд. Ба тариқи оперативӣ татбиқ намудани усулҳои муқовимат бо фоҳишагӣ, муайян намудани тарзи зиндагии фоҳишаҳо ва сабабҳои асосии машғул шудан ба ин зуҳуроти зиддиахлоқӣ, ин вазифаи муҳим аст. Фоҳишагӣ ва ҷиноятҳои онро ҳамроҳикунанда, пинҳонӣ содир карда мешаванд, бинобар ин барои ошкор ва пешгирӣ намудани онҳо кормандони кофтуковӣ-ҷиноятӣ усулҳои тактикии ба фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ хосро истифода мебаранд.

---

* Эпидемиология илмест, ки аз бемориҳои гузарандаи оммавӣ баҳс мекунад. Ниг.: Русско-таджикский словарь. – М., 1949. – С. 850.

Дастаи хизмати посбонию пайроҳадорӣ, нозирони минтақавии милитсия дар вақти адои хизмат дар назди тарабхонаҳо, қаҳвахонаҳо, майхонаҳо, вокзалҳо, бандарҳо, дар пляжҳо* ва дар дигар ҷойҳои серодам бо роҳи назорат занҳои ба фоҳишагӣ машғулбударо, ки аз дунболи мардони «озод» пайгирӣ мекунанд, ошкор менамоянд. Фоҳишаҳои пайроҳагӣ одатан дар роҳҳои пиёдагарди кӯчаҳои марказӣ ва майдонҳо, бисёртар ҷудо-ҷудо шуда, бо тарзи либоспӯшиашон ба худ диққат ҷалб мекунанд, ҳаракатҳои диққатҷалбкунанда намуда, кӯшиш мекунанд шиносоӣ барқарор кунанд, дар баъзе ҳолатҳо ба шаҳрвандон бо ҳар восита робита пайдо мекунанд.

Бо мақсади ошкор намудани ҳолатҳои фоҳишагӣ ва дар кӯчаҳо дастгир намудани чунин фоҳишазанҳо кормандони милитсия давра ба давра амалиётҳо (рейдҳо) мегузаронанд. Барои гузаронидани амалиётҳои мазкур автобусҳо – нақлиёти оддии шаҳрӣ истифода бурда мешавад, ки бо ҳамроҳии дастаи милитсионерҳо ба ҷойҳои эҳтимоли воқеъ будани «париҳои шабона» ҳозир шуда, мавзеъҳоро аз назар мегузаронанд, дар ҳолатҳои зарурӣ дастгиршудагонро ба мақомоти корҳои дохилӣ дастрас намуда, мавриди муҳокима қарор дода, нисбати онҳо чораҳои маъмуриро тибқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон меандешанд.

Сарчашмаи маълумот дар бораи занҳои сабукпо, шикоятҳо ва аризаи ҳамсояҳо аз рӯйи ҷойи истиқомат, инчунин дар баъзе ҳолатҳо шахсоне мешаванд, ки худашон ба фоҳишагӣ машғуланд, ба муомилаи ғайриқонунии асъор машғуланд, рақибони дорандагони фоҳишахонаҳо (притонҳо)*, мизоҷони

---

* Пляж ин канори дарё, баҳр, ки барои оббозӣ, офтобхӯрӣ истифода мешавад.

* Фоҳишахона (Притон) ин бошишгоҳ, хона (хона барои машғул шудан бо фоҳишагарии пулнок) мебошад.

«озордида», хабари комендантҳои хобгоҳҳо, маъмурияти меҳмонхонаҳо ва ғайраҳо буда метавонад. Ҳамаи онҳо бояд тафтиш карда шаванд ва нисбати онҳо тибқи қонун чораҳои зарурии маъмурӣ андешида шавад.

Ошкор намудани ҳолатҳои ба фоҳишагӣ машғул будани шахсони алоҳида, бахусус занҳои танфурӯш ин қисми фаъолияти корманди дахлдори милитсия мебошад. Кормандони милитсия бо ҳар яки ин занҳо корҳои фаҳмондадиҳӣ-тарбиявиро ба роҳ монда, аз рӯйи имкониятҳои мавҷуда дар ҳамкорӣ бо мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ касеро барои табобат муайян мекунанд, ба касеи онҳо ёрии амалӣ мерасонанд, яъне бо кор таъмин менамоянд ва дигареро ба назди волидонаш бармегардонанд ва ғайра. Вазъияти ҷинси латифе, ки роҳи фоҳишагиро интихоб кардааст, хело гуногун мешаванд, бинобар ин, бо онҳо услуби огоҳикунӣ, фаҳмондадиҳии инфиродиро бисёртар истифода бурдан хело ҳам бомавриду самаранок мебошад. Дар сурате, ки усулҳои боварикунонӣ натиҷа намедиҳад, нисбати шахсони мазкур аз тарафи кормандони МКД усули маҷбурсозӣ, яъне протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва дигар маводи парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода шуда, дар асоси моддаҳои дахлдори Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ҷазои маъмурӣ дар намуди ҷарима ва дар давоми сол такрор кардани ин кирдори номатлуб ҷазои маъмурӣ дар намуди ҳабси маъмурӣ, татбиқ карда мешавад.

Ҳамин тариқ, шахсоне, ки барои машғул шудан ба фоҳишагӣ ба ҷазои маъмурӣ кашида шудаанд, бо мақсади ошкор ва табобат намудани бемориҳои венерикӣ, аз ҷумла вируси норасоии масунияти одам бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ барои азназаргузаронии тиббӣ равон карда мешаванд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии муқовимат ба бемориҳои венерикӣ ва сирояткунанда кадомҳоянд?

2. Бемориҳои сирояткунанда ва омилҳои хусусияти паҳншавии онҳо кадомҳоянд?

3. Зери мафҳуми «фоҳишагӣ» чиро мефаҳмед?

4. Унсурҳои асосии ба фоҳишагӣ машғул шудан кадомҳоянд?

5. Сабабҳои бавуҷудоии бемориҳои сирояткунанда кадомҳоянд?

6. Намудҳои ҷиноятҳои ҷинсиро номбар карда, шарҳ диҳед.

7. Намудҳои касалиҳои венерикӣ ва сирояткунандаро нобар кунед.

8. Сарчашмаҳои асосӣ барои гирифтани маълумот оид ба бемориҳои сирояткунанда кадомҳоянд?

9. Вазифаи нозири минтақавӣ ва хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия дар пешгирии паҳншавии бемориҳои сирояткунанда аз чӣ иборат аст?

10. Кормандони МКД дар якҷоягӣ бо кормандони соҳаи тандурустӣ кадом чораҳои пешгирикунандаи бемориҳои сирояткунандаро меандешанд?

Боби 28.
Фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳикунӣ ва пешгирии нашъамандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар давоми солҳои охир нашъамандӣ ба саломатии мардуми сайёра, аз ҷумла аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳдиди ҷиддӣ пеш оварда, дар самти пешравии фарҳанги ҷамъият монеа эҷод намуда истодааст. Чораҳои андешидашуда оид ба мониторинг, таҳлил ва баҳодиҳии вазъ, аз ҷумла бартараф намудани ин падидаи номатлуб ба такмил ва таҷдид ниёз доранд. Дар айни замон зарурати омӯзиши илман асосноки вазъ, гузаронидани таҳқиқоти иҷтимоӣ дар байни аҳолӣ барои муайян намудани сабабҳои паҳншавии ин зуҳурот ва андешидани чораҳои мушаххас ба миён омадааст.

Нашъамандӣ ва майзадагӣ омилҳои хатарноки паҳншавии бемориҳои сироятӣ, инкишофи бемориҳои ҷиддии узвҳои низоми асаб, дилу рагҳо ва бемориҳои музмин ба ҳисоб меравад.

Яке аз мушкилоти асосӣ, ки сабабгори афзоиш ёфтани шумораи беморони истеъмолкунандаи маводи нашъадор гардидааст, ин ҳамоҳангӣ ва робита надоштани фаъолияти аксари ташкилоти ҷамъиятии дар ин самт амалкунанда бо мақомот ва ташкилоти давлатӣ, инчунин паст будани сатҳи маърифати оилавӣ дар самти пешгирии суиистеъмоли маводи зикргардида мебошад.

Новобаста аз хавфнокии истеъмоли моддаҳои нашъадор барои инсон гурӯҳи одамон пайваста ба муомилоти ғайриқонунии маводи нашъадор машғуланд, ки боиси паҳнша-

вии он дар ҷомеа мегардад ва аз ин ҳисоб шумораи шахсони нашъаманд афзоиш меёбад.

Муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, яке аз ҷиноятҳои сердаромади фаъолияти ҷинояткорӣ буда, барои содир намудани дигар ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин ба мисли одамкушӣ, қочоқ*, роҳзанӣ, терроризм, савдои одамон ва ҳатто терроризму экстремизм, савдои силоҳ ва ғайра алоқаи зич дошта, ҳамзамон барои пайдоиш ва инкишофи зуҳуроти коррупсионӣ замина муҳайё месозад.

Масъалаи муқовимат бо нашъамандӣ ва муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор на танҳо Тоҷикистон, балки аксар кишварҳои дунёро фаро гирифтааст ва онро дар қатори чунин масоил ва зуҳуротҳои номатлуби ҷомеа, ба монанди бемориҳои сироятӣ ва ҷиноятҳои трансмиллӣ гузоштан комилан дуруст мебошад.

Истеъмоли маводи мадҳушкунанда, ки ҳолати инсонро тағйир медиҳад, яъне то андозае ба шуури ӯ таъсири манфӣ мерасонад, барои инсоният аз давраҳои қадим маълум мебошад. Агар истеъмоли онҳо аз як тараф орому мулоим кардани дарди вазнин ва муваққатан мӯътадил гардонидани ҳолати рӯҳии инсон бошад, аз тарафи дигар таъсири хавфнок ба саломатии инсон ва таҳдид ба носолимгардонии ҷомеа арзёбӣ мегардад. Вобаста шудани инсон ба истеъмоли маводи нашъадор, яъне гирифтор шудан ба бемории нашъамандӣ, аҳли ҷамъиятро водор менамояд, ки истифодаи воситаҳои нашъадорро маҳдуд сохта, дар доираи талаботи қонунҳои амалкунанда онро танҳо ба мақсади муолиҷавӣ истифода намояд.

---

* Қочоқ ин интиқоли мол ва (ё) ашёи дигар аз сарҳади гумрукии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Ниг.: Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми майи соли 1998, таҳти № 784.

Аммо дар миёнаи асри XIX бо таъсири омилҳои гуногун истифодаи воситаҳои нашъадор васеъ гардид, ки дар натиҷа муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ба фаъолияти рӯзгузаронии баъзе гурӯҳҳои ҷинояткор табдил ёфт. Бо авҷ гирифтани гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор зарурат пеш омад, ки муқовимати низоми давлатӣ бар зидди чунин зуҳуроти номатлуб ба роҳ монда шавад. Дар давраи ҳозира бошад, ҷомеаи навини тоҷикон низ гирифтори ин вабои аср гардида, чун аъзои ҷомеаи ҷаҳонӣ роҳҳои бартараф намудани хатари таҳдидкунандаро мавриди коркард қарор додааст.

Ҳамин тариқ, ҷараёни огоҳикунӣ ва пешгирии муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор, ҳамчун самти авалиндараҷаи сиёсати давлатӣ арзёбӣ шуда, вазифаи асосии сохторҳои қудратии кишвар, пеш аз ҳама МКД ин муқовимати ҷидди бар зидди нашъаҷаллобию нашъамандӣ ба шумор меравад. Нашъамандӣ бемории аз ҳама вазнин на танҳо барои шахсони алоҳида, балки барои ҷомеа, чун як таҳдиди воқеан хатарнок ба ҳисоб рафта, дар маҷмӯъ ба рушди иқтисодию иҷтимоии ҷамъият таъсири манфӣ хоҳад расонид.

Таърих гувоҳ аст, ки ҳанӯз аз давраҳои қадим инсонҳо ба истеъмоли маводи сахттаъсир (нашъа, кукнор, бангдона, кокаин ва ғайра) то андозае таваҷҷуҳ доштанд ва пайваста ҳаракат менамуданд, ки баъзе масоили иҷтимоию-иқтисодӣ, моддию-маънавиро маҳз бо истеъмоли бевоситаи маводи нашъадор аз байн баранд, яъне дар ҳолати сархушӣ ва мадҳушӣ муддате ин масоилро аз хотир бароранд, ё ки фаромӯш кунанд ва баъзан бо ҳамин тарзи истеъмол оҳиста-оҳиста мубталои зуҳуроти номатлуб, яъне ба бемории нашъамандӣ гирифтор шуданд. Ҳамин тариқ, маводи нашъадор дар ҷисми инсон моҳияти манфии хешро устувор

намуда, аз шакли чун воситаи доруворӣ оқибаташ воситаи таъсиррасонии манфӣ ба шуури одамон мубаддал гашт.

Дар иртибот ба суханони боло, воситаҳои нашъадор – воситаҳои синтетикӣ* ё табиие мебошанд, ки дорувориҳои онҳо, ҳамчунин растаниҳои ба сифати чунин мавод эътирофшуда дар Конвенсияҳои байналмилалӣ ва Рӯйхати миллии дахлдор номгӯй шудаанд.

Дар давраҳои пеш, махсусан дар баъзе шаҳрҳои калони минтақаи Осиёи Марказӣ нашъамандӣ хеле паҳн гардида буд. Дар ин минтақаҳо бештар афюн, кукнор ва дигар намудҳои нашъа истеъмол мешуд. Аз ҳама намуди паҳншудаи истеъмоли гашиш, ин дуд додани он дар шакли тоза бо ҳамроҳии баргҳои тамоку дар чилим ба ҳисоб мерафт, яъне дар зарфи асосан аз каду сохташуда, ки нисфи онро об ташкил медод, кашида мешуд. Истеъмоли ин мавод дар ҷойҳои махсус бо номи «нашъахонаҳо» сурат мегирифт ва онҳоро дар ҳама ҷойҳо, аз ҷумла чойхонаҳо, дуконҳо ва ғайра дастрас кардан мумкин буд.

Дар давраи барқароршавӣ ва инкишофи Иттиҳоди Шӯравӣ масъалаи номбурда як воқеияти хурди ноаён буда, гоҳ-гоҳ ҳодисаҳои алоҳидаи ба касалӣ дучор шудани одамон ба қайд гирифта мешуд. Чунин ҳолати кор бо он вобаста буд, ки бо сабаби набудани бақайдгирии истифодаи маводи нашъадор, ҳолати воқеии он аз мардум пинҳон дошта мешуд, аммо аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ вобаста ба ин масъала корҳои зиёде анҷом дода мешуданд ва зиёда аз он ин бемории нашъамандӣ хоси ҷамъияти шӯравӣ набуд. Таҳлилҳои таърихӣ нишон медиҳанд, ки ҳанӯз аз солҳои аввали барқарорсозии Иттиҳоди Шӯравӣ бар зидди ин вабои аср, ки

---

* Синтетикӣ - таркибӣ, дар натиҷаи таркиб ба вуҷудомада мебошад. Ниг.: Русско-таджикский словарь. – М., 1949. – С. 694.

ба солҳои 20-30-уми асри гузашта рост меомад, муқовимати шадиди тамоми сохторҳои қудратӣ ва ҷомеаи ҳамон давраҳо ба роҳ монда шуда буд ва оқибат ин зуҳуроти номатлуб пурра решакан гардид. Лекин баъди пошхурии Иттиҳоди Шӯравӣ ва рух додани ҷангҳои шаҳрвандӣ дар Тоҷикистон шумораи истеъмолкунандагони чунин моводи маргбор якуякбора афзуд.

Айни ҳол дар бисёр мамлакатҳои дунё муқовимати фаъол ба муқобили гардиши ғайриқонунӣ ва истифодаи маводи нашъадор ва нашъамандӣ ба роҳ монда шудааст. Дар Созмони Милали Муттаҳид Комиссия оид ба маводи нашъадор ва нашъамандӣ, Комитети байналмилалии назорати воситаҳои нашъадор, Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ, Пажуишгоҳи инкишофи иҷтимоӣ, Пажуишгоҳи муқовимат бо ҷинояткорӣ, шуъбаи воситаҳои нашъаовари Котиботи СММ ва ғайра амал мекунанд, ки мақсади асосии онҳо ба роҳ мондани низоми муқовимати самаранок ба муқобили ин вабои аср мебошад. Соли 1971 дар назди СММ фонди махсус ташкил карда шуда буд, ки он барои бо маблағ таъмин намудани ташкилоти гуногуне, ки ба муқобили маводи нашъадор муқовимат мебаранд истифода мешавад. Дар ин соҳа ташкилоти давлатӣ ва ғайридавлатӣ корро ба роҳ мондаанд. Аз ҷумла, Бюрои байналмилалии муқовимат муқобили маводи нашъадор, Интерпол, Лигаи ҷамъиятии Салиби Сурх, Шӯрои байналмилалӣ ва Аврупоии муқовимат алайҳи нашъамандӣ ва майзадагӣ. Якчанд марказҳои илмӣ-тадқиқотӣ дар мамлакатҳои мухталиф барои ташкилоти байналмилалии тандурустӣ барои омӯзиши мушкилоти нашъамандӣ такягоҳи асосӣ мебошанд[1].

[1] Ниг.: Организация борьбы с наркоманией // Сборник документов и методических материалов, Киев, 1988. – С. 9.

Тибқи муқарраароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ* ва прекурсорҳо», нашъамандӣ беморие мебошад, ки аз заҳролудшавии пайиҳами организм дар натиҷаи суиистеъмоли моводи нашъадор, ки дар Конвенсияҳои байналмилалӣ ва рӯйхати миллии дахлдор айнан гурӯҳбандӣ шудаанд, ба вуҷуд омада, ба тавсифи вобастагии рӯҳӣ ва ҷисмонӣ таъсир мерасонад[1].

Нашъамандӣ беморие мебошад, ки аз рӯйи хислати худ истеъмоли он сархушӣ ва истеъмоли зиёд мадҳуширо дар шахс ба вуҷуд меорад.

Дар тамоми қаламрави ҷумҳурӣ истеъмоли моводи нашъадор бо номи нашъамандӣ ҳамаи моводи доруворииро дар бар мегирад, ки қонун онро моводи нашъадор эълон кардааст. Дар дигар ҳолат мафҳуми онро «токсикомания»* эълон намудааст. Истеъмоли дилхоҳ моводи нашъадор бе иҷозати табибон ва берун аз талаботи қонун барои саломатии инсон зарар дорад, аз ин рӯ барои инсон хатарнок баҳо дода мешавад. Нашъамандӣ яке аз омилҳои сахттаъсиркунанда буда, бо ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ҷинояткорӣ алоқамандӣ дорад. Агар нашъамандӣ бо ҳу-

---

* Психотерапия ин муолиҷа кардани касалӣ ба воситаи таъсироти рӯҳӣ, ба воситаи гипноз мебошад. Ниг.: Русско-таджкиский словарь. – М., 1949. – С. 616.

[1] Ниг: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо» аз 10-уми декабри соли 1999, таҳти № 873 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1999. – №12. – Мод. 312.

* Токсикомания ин касалие мебошад, ки шахсони алоҳида тавассути буй кашидани моводи мухталифи химиявӣ, биологӣ ва табобатие, ки ба моводи нашъадор тааллуқ надоранд ба монанди лак, клей, аситон ва ғайра, ки боиси ҳолати мадҳушии инсон мегардад.

қуқвайронкунии маъмурӣ ва ҷинояткорӣ алоқаманди дошта бошад, пас нашъаҷалобӣ худ ҳуқуқвайронкунӣ ё ҷиноят аст.

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид баромад карда, қайд намуд, ки тиҷорати ғайриқонунии воситаҳои нашъадор яке аз воситаҳои асосии поягузори бо маблағ таъмин намудани терроризми байналмилалИ гардидааст. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад сохторҳои дахлдори ВКД, Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил гардида, имрӯз фаъолияти худро бо дарки масъулияти баланд дар роҳи муқовимат бар зидди ин вабои аср ба роҳ монда, то андозае ба натиҷаҳои назаррас низ ноил гардидаанд.

Таснифи умумӣ аз рӯйи синну сол ва бо сабаби паст будани сатҳи иҷтимоии шахсоне, ки ба муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор даст зада, ба ҷавобгарӣ кашида шудаанд, бо таври зайл сурат мегирад:

– ноболиғон – 1 %;

– занҳо – 13 %;

– ҷавонони аз 18 то 30 сола – 37 %;

– бекорон ва ғайрихонандаҳо* – 65 %;

– пештар ба ҷавобгарии ҷиноятӣ ҷалбшуда – 16.5 %[1].

Бояд қайд намуд, ки ин рақамҳо тағйирёбанда мебошад. Дар ин ҷо таҳлилҳои як марҳилаи муайяни таърихӣ оварда

* Ғайрихонандаҳо – шахсоне дар назар дошта шудаанд, ки дар вақти дастгир шуданашон ба таҳсил фаро гирифта нашудаанд.

[1] Зоиров Дж.М., Рахимов Р.Х. Противодействие незаконному обороту наркотических средств и психотропных веществ в Республики Таджикистан. – Душанбе, 2005. – С. 17.

шудаанд. Миқдори зиёди воситаҳои нашъадоре, ки дар сарҳади Тоҷикистону Афғонистон мусодира шудааст, дар натиҷаи таҳлили вазъи оперативӣ дар соҳаи муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор нишон медиҳад, ки Тоҷикистон истеҳсолкунандаи чунин воситаҳои нашъадор ба ҳисоб намеравад.

Дар шароити имрӯза Ҷумҳурии Тоҷикистон баҳри баромадан аз масоили нашъамандӣ, муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ва ҷиноятҳои ба он алоқаманд чораҳо меандешад, ки ба таври зайл амалӣ мешаванд:

– ташкил намудани назорати қатъӣ аз болои гардиши воситаҳои нашъадор ва моддаҳои мадҳушкунанда;

– назорати фаъолияти ташкилоти бонкӣ ва қарздиҳанда, инчунин, гузаронидани амалиётҳои махсус бо шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки ба таври пинҳонӣ маблағҳоро барои хариду фурӯши воситаҳои нашъадор истифода мебаранд;

– шиддат ёфтани самаранокӣ ва сифати таҳқиқ, иҷрои ҳалномаҳои судӣ ва дигар корҳо оид ба ҷиноятҳо дар алоқамандӣ ба гардиши ғайриқонунии воситаҳои нашъадор;

– васеъшавии ҳамкории ҳамаҷонибаи байналмилалӣ бар зидди муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор;

– додани аҳаммияти аввалиндараҷа оид ба гузаронидани чорабиниҳое, ки барои муқовимат бар зидди истеъмоли воситаҳои нашъадор аҳаммияти муҳим доранд;

– баланд бардоштани нақши мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар муқовимат бар зидди нашъамандӣ.

Бинобар ташвишовар гардидани вазъи истеъмоли маводи нашъадор аз ҷониби Ҳукумати мамлакат як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, барномаҳо мавриди истифодаб-

арӣ дар муқовимат бар зидди нашъаҷаллобию нашъамандӣ қарор доранд, ки чун асосҳои ҳуқуқии фаъолияти кормандони МКД дар ин раванди муқовимат ҳисобида мешаванд.

Бояд қайд намуд, ки яке аз иқдомҳои муҳимми Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин ҷода ин таҳия намудани «Барномаи миллии пешгирии паҳншавии нашъамандӣ ва такмили ёрии наркологӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2013–2017» (минбаъд – Барнома) ба ҳисоб меравад. Барнома дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва «Стратегияи миллии солимии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2020» тартиб дода шуда, меъёрҳои он ба пешгирӣ, дарёфт, табобат ва барқарорсозии бемориҳои вобастагӣ аз маводи фаъолкунандаи рӯҳӣ, таҳлил ва баҳодиҳии вазъ, нигоҳдорӣ ва беҳтаргардонии саломатии аҳолӣ, паст намудани сатҳи беморшавӣ ва фавт бо сабаби истеъмоли маводи нашъадор ва машруботи спиртӣ равона гардидааст.

Аз ин лиҳоз, яке аз ҳадафҳои асосии Барнома ташкили чорабиниҳо тавассути ҷалб намудани ташкилоти ҷамъиятӣ ва шахсони алоҳида дар ҳамкорӣ бо мақомоту ташкилоти давлатӣ ҷиҳати ба вуҷуд овардани муносибатҳои солими оилавӣ дар самти пешгирии ин намуди бемориҳо мебошад.

Ташкили фаъолияти корӣ бо истифодаи усулҳои муосир дар соҳаи наркологии кишвар иқдоми зарурӣ мебошад. Яке аз вазифаҳои асосии Барномаи зикргардида ин амалӣ намудани сиёсати давлатӣ дар самти мониторинг, таҳлил ва баҳодиҳии вазъ, пешгирӣ, табобат ва барқарорсозии бемориҳои вобастагӣ аз маводи фаъолкунандаи рӯҳӣ буда, ҳангоми истеҳсол, ташвиқу пешниҳоди нӯшокиҳои спиртӣ тарғиби оқибатҳои зараровари истеъмоли онро дар бар мегирад. Ҳадафи таҳияи Барномаи мазкур ин таъмин намудани солимии миллат, бахусус солимии насли оянда мебошад. Ба ҳамин, хотир бояд ҳамаҷониба тамоми қувваи солимро

баҳри огоҳкунӣ ва пешгирии нашъҷаллобию нашъамандӣ равона намуд. Дар ин ҷода санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва байналмилалӣ бояд самаранок истифода карда шавад.

Дар баробари ин, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати бозҳам тақвият бахшидани солимгардонии аҳолӣ ва бар ин васила ҳифз намудани генофонди миллат «Барномаи миллии ташаккули тарзи ҳаёти солим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2022-2026»-ро аз 30-юми декабри соли 2021, таҳти №566 қабул намудааст.

Ҳамзамон, асосҳои ҳуқуқии муқовимат бо нашъамандиро қонунҳои амалкунанда, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо»* ташкил намуда, он бо назардошти ҳифзи саломатии аҳолӣ, амнияти давлат ва ҷамъият, амалӣ намудани сиёсати давлат ва шартномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи муомилоти қонунии воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо, муқовимат бар зидди муомилоти ғайриқонунии онҳо, пешгирии нашъамандию токсикомания ва расонидани ёрии наркологӣ ба шахсони гирифтори нашъамандӣ ва токсикомания қабул гардидааст. Дар қонуни зикргардида мафҳумҳои «нашъаманд» ва «токсикоманд» ба таври зерин пешбинӣ мегарданд:

Нашъамандӣ – беморие, ки аз заҳролудшавии музмини организм дар натиҷаи суиистеъмоли воситаҳои нашъадор, ки дар конвенсияҳои байналмилалии дахлдор ва Рӯйхати миллӣ гуруҳбандӣ шудаанд, ба вуҷуд омада, хусусияти вобастагии руҳӣ ва ҷисмонӣ аз онҳо дорад.

---

* Прекурс аз калимаи лотинӣ гирифта шуда, маънояш пешгузаштаи органикӣ (ҷисми зинда) мебошад. Ниг.: www.wikipedia.org.

Токсикомания – бemорие, ки аз заҳролудшавии паиҳами организм дар натиҷаи суиистеъмоли маводи доруворӣ ва маводи дигари ба воситаҳои нашъадор мансуб набуда ба вуҷуд омада, ба ҳолати рӯҳию ҷисмонӣ таъсир мерасонад.

Барои аз байн бурдани ин зуҳуроти манфӣ, чораҳои тиббӣ-ҳуқуқӣ, маъмурӣ-ҳуқуқӣ ва ҷиноятӣ-ҳуқуқӣ истифода мешаванд.

Масалан, ба чораҳои тиббӣ-ҳуқуқӣ дохил мешаванд:

– ташхиси ҳатмии тиббии шахсоне, ки нисбати онҳо маълумоти комил оид ба истифода намудани воситаҳои нашъадор бо мақсади ғайритиббӣ мавҷуд аст;

– дар табобатхона хобонидан бо мақсади гузаронидани ташхиси тиббӣ барои дурустшавии ҳолати шахс;

– огоҳии расмии табибони рӯҳӣ – наркологҳо доир ба беморони нашъамандӣ, инчунин гузаронидани давраи табобат дар муассисаҳои наркологии муассисаҳои тандурустӣ.

Киштукор ва парвариши ғайриқонунии растаниҳои дорои маводи нашъадор, яъне кишт ё нигоҳубини ғайриқонунии растаниҳое, ки кишташон манъ мебошад ҳангоми набудани аломати ҷиноят, ғайриқонунӣ истеҳсол ва тайёр кардан, коркард, соҳиб шудан, нигоҳ доштан, интиқол ё фиристодани маводи нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва ё прекурсорҳои онҳо бе мақсади фурӯхтан ҳангоми набудани аломати ҷиноят, ҷалби ноболиғон ба истеъмоли маҳсулоти тамоку машрубот ё моддаҳои мадҳушкунанда, аз ҷумла маводи нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё прекурсорҳои онҳо ҳангоми набудани аломати ҷиноят, кирдорҳое мебошанд, ки таркиби ҳуқуқвайронкунии маъмуриро ташкил намуда, барои содир намудани онҳо шахс ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешавад.

Чораҳои ҷиноятӣ-ҳуқуқӣ дар Кодекси ҷиноятӣ пешбинӣ карда шуда, вобаста ба хусусияти ҷинояти содиршуда дар

алоқамандӣ бо нашъамандӣ ва ё моддаҳои мадҳушкунанда тавсиф карда мешаванд.

Қонун ҷавобгарии ҷиноятиро барои кирдорҳои зерин татбиқ менамояд:

– муомилоти ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ё моддаҳои психотропӣ ё ҳаммонанди (аналоги) онҳо бо мақсади ба соҳибияти каси дигар додан (м. 200 КҶ);

– муносибати ғайриқонунӣ бо воситаҳои нашъадор ё моддаҳои психотропӣ ё ҳаммонанди (аналоги) онҳо (м. 201 КҶ);

– тасарруфи воситаҳои нашъадор ва моддаҳои психотропӣ ё ҳаммонанди (аналоги) онҳо (м. 202 КҶ);

– ғайриқонунӣ истеҳсол, тайёр кардан, коркард, соҳиб шудан, нигоҳ доштан, ба соҳибияти каси дигар додан, интиқол ё фиристодани прекурсорҳо (м.202(1) КҶ);

– тасарруфи прекурсорҳо (м. 202^2 КҶ);

– моил кардан ба истеъмоли воситаҳои нашъадор ё моддаҳои психотропӣ ё ҳаммонанди (аналоги) онҳо (м. 203 КҶ);

– парвариши ғайриқонунии зироатҳои дорои моддаҳои нашъадори кишташон манъшуда (м. 204 КҶ);

– ташкил ё нигаҳдошти фасодхона барои истеъмоли воситаҳои нашъадор ё моддаҳои психотропӣ ё ҳаммонанди (аналоги) онҳо (м. 205 КҶ);

– муомилоти ғайриқонунии моддаҳои сахттаъсир ё заҳролуд бо мақсади ба соҳибияти каси дигар додан (м. 206 КҶ);

– вайрон намудани қоидаҳои муомилоти воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ё прекурсорҳо, моддаҳои сахттаъсир ё заҳролуд (м. 206(1) КҶ).

Вобаста ба ин, пурра ба таҳлили пешгирии нашъамандӣ таваҷҷуҳ зоҳир карда, ин ва масъалаи пешгирии ҷиноятҳое, ки бо гардиши ғайриқонунии моддаҳои нашъадор алоқаманд аст, омӯхта шуда, пешгирии онҳо бо андешидани амалҳои зерин имконпазир мебошад:

– ошкор намудани ҳолатҳое, ки ба содир шудани ҷиноят шароит фароҳам меоранд ва андешидани чораҳо барои аз байн бурдани чунин ҳолатҳо;

– ошкор кардани шахсоне, ки аз онҳо содир кардани ин гуна ҷиноятҳоро интизор шудан мумкин аст ва андешидани чораҳои инфиродии пешгирикунанда;

– пешгирӣ намудани ҷиноятҳои тайёркардашуда ва аз байн бурдани онҳо.

Яке аз далелҳои асосии ҷиноятҳои алоқаманд бо воситаҳои нашъадор истеъмол кардани он мебошад. Барои истеъмоли воситаҳои нашъадор аз тарафи нашъамандон тамоми роҳҳо истифода мешаванд, ҳатто барои ин агар зарур бошад даст ба ҷиноят низ мезананд.

Гурӯҳи муайяни одамон ба воситаи хариду фурӯши воситаҳои нашъадор даромади муфтро ба даст меоранд, ғайр аз ин истифода аз ҳолати бемории нашъамандӣ ва фурӯхтани воситаҳои нашъадор ба ӯ, аз тарафи ҷинояткорон маблағҳои калон ба даст оварда мешаванд.

Табобати беморони нашъманд ва токсикоманд ҳангоми муроҷиати онҳо инчунин, шахсони ба синни 16-солагӣ нарасида бошад, бо розигии волидайн ё дигар намояндагони қонунии онҳо сурат мегирад. Табобати нашъаманд ва токсикоманд ба истиснои ҳолатҳои муайяннамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон фақат дар муассисаҳои наркологии Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад. Беморони гирифтори нашъамандӣ ё токсикомандӣ пас аз табо-

бат бояд таҳти мушоҳидаи диспансер* бо тартиб ва муҳлати муайянкардаи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор гиранд.

Беморони нашъаманд, токсикоманд ва шахсоне, ки нисбати онҳо воқеияти истеъмоли ғайриқонунии воситаҳои нашъадор ва моддаҳои психотропӣ муқаррар шудааст, тибқи тартиб ва ба муҳлати муайянкардаи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар якҷоягӣ бо ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта мешаванд. Табобати маҷбурии беморони нашъаманд ва токсикоманд мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Яке аз роҳҳои асосии корҳои пешгирӣ ин сари вақт ошкор намудани шахсоне, ки истеъмоли воситаҳои нашъадорро бе таъйиноти духтур истифода мебаранд, ба ҳисоб меравад. Нисбати чунин шахсон сӯҳбатҳои инфиродӣ доир намуда, зарурати ҳатмии табобат ва қатъ кардани истеъмоли воситаҳои нашъадор фаҳмонида мешавад. Кормандони милитсия ба шаҳрвандоне, ки шавқманди истеъмоли нашъа мебошанд, кумаки хешро бояд расонанд, яъне онҳоро ба муассисаҳои тиббӣ аз рӯйи ҷойи истиқомат барои табобат ҷалб кунанд ва ҷараёни табобатро зери назорат қарор дода, дар ин самт бояд бо аҳли оилаи шахсони мубталои ин беморӣ робитаи зич дошта бошанд.

Кормандони оперативӣ бо кормандони беморхонаҳои шаҳриву ноҳиявӣ дар робита буда, мақсади асосии онҳо ин пешгирӣ ва табобати ин бемории вабои аср мебошад. Аз

---

* Диспансер ин муассисаи тиббӣ барои табобат ва пешгирии бемориҳо бо роҳи назорати доимӣ мебошад. Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 217.

ҷониби кормандони оперативии МКД чораҳои огоҳикунӣ ва пешгирӣ ба таври зайл гузаронида мешаванд:

– назорати таъмини нигоҳдошти воситаҳои нашъадор дар муассисаҳои тиббӣ ва ветеринарӣ, ҳамчунин корхонаҳо, муассиса ва ташкилотҳои дахлдор;

– сари вақт ошкор намудани гурӯҳҳои ҷиноятпеша, ки ба тайёр намудан ва фурӯхтани воситаҳои нашъадор машғул мебошанд.

Таҷриба нишон медиҳад, ки бисёри ҷинояткорон бо мақсади ба даст овардан ва фурӯхтани воситаҳои нашъадор, аз ҳолати дар сатҳи зарурӣ дар муассисаҳо ва корхонаҳо дуруст нигоҳ дошта нашудани воситаҳои нашъадор истифода бурда, нияти ғаразонаи худро амалӣ менамоянд.

Дар баъзе ҳолатҳо аз набудани муҳофизатгарони доруxонаҳо, нуқтаҳои тиббӣ, ветеринарӣ, анборҳои доруворӣ, насб набудани биноҳо бо сигналҳои огоҳкунӣ, махсусан дар шаҳрҳо ва нуқтаҳои аҳолинишин, ки маводи нашъадор дар он ҷойҳо мувофиқи таъйинот нигоҳ дошта мешаванд, барои ҷинояткорон шароити мусоид фароҳам меоварад. Истифодаи чунин ҳолатҳо ба онҳо имконият медиҳад, ки бо мақсади ғайриқонунӣ дарёфт намудани доруҳое, ки дар таркибашон маводи нашъадор доранд, роҳҳои мухталифро интихоб карда, маводи мазкурро дастрас намоянд.

Барои бомуваффақият иҷро намудани корҳои пешгирӣ дар самти мазкур кормандони оперативӣ ва нозирони минтақавӣ ҳуқуқ доранд, ки пеш аз ҳама вазъи оперативиро дар ҳудуди вобасташуда тавассути ахбороти оперативӣ зери назорат қарор дода, ҳамзамон, далелҳои киштҳои пинҳонии буттаҳои нашъадор, бангдонаҳоро ошкор намоянд. Дар ин ҷода фаъолияти гумоштагон, шахсони боваринок ва кормандони ғайриштатӣ бояд самаранок ба роҳ монда шавад.

Аҳаммияти муҳим дар кори пешгирии умумӣ бо шахсони нашъаманд ин гузаронидани амалиётҳои бо номи "МАК"* ва "МОРФИН"*-и ноҳиявӣ, байниноҳиявӣ ва вилоятӣ ба ҳисоб меравaнд. Онҳо дар асоси нақша бо мақсади муайян кардани сарчашмаҳои пайдошавии маводи нашъадор, гардиши ғайриқонунии он, огоҳсозии истеҳсоли воситаҳои нашъадор, муайянкунии шахсияти барандагон, фурӯшандагони маҳсулоти мазкур, тайёркунандагону интиқолдиҳандагон, амал менамоянд.

Барои тайёр ва бомуваффақона гузаронидани чорабиниҳои байниноҳиявӣ ва вилоятии амалиётҳои «МАК» ва «МОРФИН» чораҳои зерин пешкаш карда мешаванд:

– омода намудани ахбороти мунтазам оид ба макони истеҳсол, интиқол ва паҳнкунии воситаҳои нашъадор дар миёни шахсони нашъаманд;

– ошкор намудани маҷмӯи ҷиноятҳои ба маводи нашъадор алоқаманд;

– муайян намудани далелҳои муваққатан баромадан ва бозгашти шахсони нашъаманд ба ҷойи зист;

– ошкор намудани нақлиёте, ки маҳсулоти хоми маводи нашъадор мекашонад;

– муайян намудани ҷое, ки барои нигоҳ доштани маводи нашъадор мувофиқ аст.

Ғайр аз пешгирии умумӣ боз пешгирии фардӣ вуҷуд дорад, ки аз чораҳои зерин иборат мебошад:

– ошкор кардан ва ба қайд гирифтани шахсе, ки дар ҳақиқат ба пешгирӣ, яъне ба корҳои фаҳмондадиҳӣ эҳтиёҷ дорад;

---

* МАК – алафи кӯкнор, кӯкнордона мебошад.
* МОРФИН – ҷавҳари тарёк мебошад.

– зери назорат гирифтани ҷанбаҳои ахлоқии минбаъдаи шахсони нашъаманд;

– андешидани чораҳои мушаххаси тарбиявӣ ва ҳуқуқӣ бо мақсади ба роҳ мондани корҳои пешгирӣ нисбати нашъамандон;

– аз байн бурдани муҳите, ки онҷо амалҳои нашъамандӣ ва алоқаманд бо маводи нашъадор ҳукумфармо аст.

Масъалаи мазкурро ҷамъбаст намуда, қайд кардан ба маврид аст, ки огоҳкунӣ ва пешгирии нашъамандӣ, берун баровардани шахс аз ин ҳолат, яъне дар асоси чорабиниҳои комплексии табобати маҷбурии шахси нашъаманд, тарбияи талабгорони нашъа ва ғайра вазифаи ҳар як фард, ташкилотҳои дахлдор ва муассисаҳои тиббӣ мебошад.

Хулоса, пешгирӣ оид ба ғайриқонунӣ паҳн гардидани воситаҳои нашъадор дар худ чораҳои маҷмӯиро талаб менамояд, ки мақсади онҳо аз муолиҷа ва аз нав тарбия намудани шахсоне, ки маводи нашъадорро истеъмол менамоянд, ошкор намудан ва несту нобуд кардани шароитҳое, ки ба ғайриқонунӣ паҳн намудани воситаҳои нашъадор имконият фароҳам меоваранд, иборат мебошад. Ин чорабиниҳо танҳо дар натиҷаи фаъолияти якҷояи муассисаҳо, ташкилотҳо, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва шаҳрвандон самараи хуб медиҳад.

Бояд зикр намуд, ки чунин ҳолатҳо аз кормандони МКД пеш аз ҳама малакаи баланди дониши касбӣ ва маҳорати касбиро тақозо мекунад. Яъне онҳо бояд ҳатман аз талаботи қонунҳои дахлдори амалкунанда ва санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пурра бохабар бошанд. Донишҳои назариявӣ дар амалия бояд босаводона амалӣ карда шаванд ва бо ин васила ба дараҷаи баланди натиҷаи фаъолияти хизматӣ хоҳад расид. Қайд наму-

дан зарур аст, ки ҷомеа бояд ҳаматарафа ба кормандони МКД дар ин раванди муқовимат кумаки худро расонад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Нашъамандӣ чист ва нашъаманд кист?

2. Асосҳои ҳуқуқии огоҳкунӣ ва пешгирии нашъамандиро номбар кунед.

3. Моҳияти асосии раванди огоҳкунӣ ва пешгирии нашъамандӣ аз чӣ иборат аст?

4. Барои баромадан аз масоили нашъамандӣ ё муомилоти ғайриқонунии он ва ҷиноятҳои ба он алоқаманд кадом чораҳо бояд андешида шаванд?

5. Чораҳои тиббӣ-ҳуқуқии пешгирии кирдорҳои ба воситаҳои нашъадор алоқамандро номбар кунед.

6. Дар Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва ҷиноятӣ барои кадом кирдорҳои ба нашъамандӣ ва нашъаҷалобӣ алоқаманд ҷавобгарии маъмурӣ ва ҷиноятӣ пешбинӣ шудааст?

7. Роҳҳои пешгирӣ кардани кирдорҳои ба нашъамандӣ ва ё нашаъаҷалобӣ алоқаманд кадомҳоянд?

8. Мақсади гузаронидани амалиёти «МАК» ва «МОРФИН» аз чӣ иборат аст?

9. Барои гузаронидани амалиёти «МАК» ва «МОРФИН» кадом чораҳои умумӣ ва инфиродӣ андешида мешавад?

10. Таксикомания чӣ гуна намуди беморӣ аст?

ФАСЛИ IX
ФАЪОЛИЯТИ ДАСТГОҲИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

БОБИ 29.
БАТАНЗИМДАРОРИИ МАЪМУРӢ-ҲУҚУҚИИ НИЗОМИ ИҶОЗАТДИҲӢ ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

§ 1. Мафҳуми низоми иҷозатдиҳӣ ва асосҳои ҳуқуқии батанзимдарории он дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар замони муосири ҷаҳонишавии ҷомеаи шаҳрвандӣ, гузариш ба иқтисоди бозоргонӣ ва ҳамчун аъзои ҷомеаи ҷаҳонӣ эътироф шудани Тоҷикистон ба чунин натиҷаҳо овар-да расонидааст, ки омадурафти байнидавлатии шаҳрвандон ва шаҳрвандони хориҷӣ бо мақсадҳои гуногун, содироту вори-доти молу амволи ба тартиби иҷозатдиҳӣ дохилшаванда, ин-чунин ба роҳ мондани баъзе фаъолиятҳое, ки барои онҳо иҷозати мақомоти дахлдори давлатӣ лозим мебошад, меафзо-янд. Вобаста ба ин, нақши низоми иҷозатдиҳӣ дар пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо бараъло айён мебошад.

Барои машғул шудан ба баъзе намуди фаъолият иҷозат-номаи мақомоти ваколатдори давлатӣ лозим мебошад. Дар ин самт МКД низ бетараф нест, яъне барои анҷом додани баъзе амалҳои муқарраркардаи қонунгузорӣ ва ё машғул шудан ба баъзе намудҳои фаъолият, иҷозатномаи МКД бояд ҷой дошта бошад. Бо мақсади ба танзим даровардани муносибатҳои ҷамъиятӣ доири баъзе намудҳои фаъолият, ки барои он иҷозатнома лозим аст, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ» қабул шудааст ва мавриди амал

қарор дорад. Баҳри дар ҳаёти воқеӣ ҷорӣ намудани нишондодҳои қонуни зикргардида санадҳои меъёрию ҳуқуқии Вазорати корҳои дохилӣ қабул карда мешаванд.

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ»[1] намудҳои фаъолиятеро муайян мекунад, ки иҷозатномадиҳиро талаб намуда, асосҳои ҳуқуқии додани иҷозатнома-ро барои ҳуқуқи машғул шудан ба намудҳои мушаххаси фаъолият муқаррар карда, ба риояи стандартҳо ва талаботи зарурии тахассусӣ барои таъмини ҳимояи манфиату амнияти шахс, ҷамъият ва давлат нигаронида шудааст. Дар моддаи 1 қонуни зикргардида мафҳуми низоми иҷозатдиҳӣ чунин оварда шудааст.

Низоми иҷозатдиҳӣ – низоми фаъолияти мақомоти иҷозатдиҳанда оид ба баррасии аризаҳо барои додани иҷозатнома[2], ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, анҷом додани амалҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, инчунин додани иҷозатнома, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, анҷом додани амалҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, азнавбарасмиятдарорӣ, боздоштан, барқарор ва бекор кардани иҷозатнома, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, анҷом додани амалҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, қабули огоҳиномаҳои субъектҳои хоҷагидор.

Асосҳои ҳуқуқии батанзимдорорандаи низоми иҷозатдиҳии МКД дар Ҷумҳурии Тоҷикистон инҳо мебошанд: Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи силоҳ» аз 19-уми марти соли 2013, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи во-

---

[1] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ» аз 22-юми июни соли 2023, таҳти №1968.

[2] Иҷозатнома – ҳуҷҷати маъмурии махсуси дорои хусусияти иҷозатдиҳӣ, ки аз ҷониби мақоми иҷозатдиҳанда ба субъекти хоҷагидор барои амалисозии намудҳои муайяни фаъолият ё амали марбут ба сатҳи баланди таваккал бо риояи шартҳои иҷозатдиҳӣ ва талаботу шартҳои тахассусӣ дода мешавад.

ситаҳои нашъадор, моддаҳои психотропӣ ва прекурсорҳо» аз 10-уми декабри соли 1999, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маводи доруворӣ ва фаъолияти фармасевтӣ» аз 6-уми августи соли 2001, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муомилоти маводи таркандаи таъиноти гражданӣ» аз 28-уми феврали соли 2004, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти бонкӣ» аз 19-уми майи соли 2009, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004 ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқии давлатию байналмилалӣ.

Иҷозатнома, яъне иҷозати махсусе, ки барои амалӣ намудани фаъолияти мушаххас дар қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ӯ бояд иҷозатнома гирифта шавад ва бо риояи ҳатмии шарту талаботи иҷозатномадиҳӣ аз тарафи мақомоти иҷозатномадиҳанда дар асоси қонун дода мешавад.

Иҷозатнома барои машғул шудан ба намуди муайяни фаъолият дар асоси як қатор принсипҳо дода мешавад:

– қонуният, беғаразӣ, поквиҷдонӣ ва ошкорбаёнӣ;

– ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;

– шаффофияти низоми иҷозатдиҳӣ;

– муқаррар намудани қоидаҳои ягонаи додани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта;

– муқаррар намудани шартҳо ва талаботи ягонаи додани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта;

– маъқулдонии худ аз худ;

– таъмини фазои ягонаи иқтисодӣ дар ҳудуди давлат;

– ҳифзи манфиатҳои шахс, ҷомеа ва давлат дар соҳаи танзими низоми иҷозатдиҳӣ;

– гузарондани таҳлили таъсири танзимкунӣ ҳангоми ҷорӣ намудани намудҳои нави ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта барои анҷом додани фаъолият ва ё амали муайян;

– ба манфиати субъекти хоҷагидор шарҳ додани ҳама гуна шубҳа, носаҳеҳӣ, ихтилофот ва гуногунфаҳмиҳо дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии бо низоми иҷозатдиҳӣ алоқаманд.

Ба намудҳои фаъолияте, ки иҷозатнома дода мешавад фаъолиятҳое дохил мешаванд, ки амалӣ шудани онҳо метавонад ба ҳуқуқу манфиатҳои қонунӣ, саломатии шаҳрвандон, мудофиа ва амнияти давлатӣ, мероси фарҳангии халқҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон зарар расонад ва танзими онҳо ба ғайр аз иҷозатномадиҳӣ бо роҳҳои дигар имконнопазир аст[1].

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон низомномаро дар бораи хусусиятҳои иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият тасдиқ намуда, мақомотеро муайян менамояд, ки барои намудҳои мушаххаси фаъолият иҷозатнома медиҳанд.

Мақомоти иҷозатдиҳанда дар ин самт дорои чунин салоҳиятҳо мебошад:

– баррасии аризаҳо барои гирифтани иҷозатномаҳо, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, қабули огоҳиномаҳо;

– додани иҷозатномаҳо, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, қабули огоҳиномаҳо;

– азнавбарасмиятдарории иҷозатномаҳо ва ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ;

– боздоштани амали иҷозатнома ва ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ;

– барқарор намудани амали иҷозатнома ва ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ;

– додани нусхаи дуюм (дубликат)-и иҷозатнома ва ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ;

---

[1] Попов Л.Л. Организация охраны общественного порядка. – М., 1984. – С. 236.

– рад кардан аз додани иҷозатнома ва ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ, анҷом додани амалҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, қабули огоҳиномаҳо;

– пешбурди феҳристҳои иҷозатномаҳо, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, огоҳиномаҳои гирифташуда;

– дар мувофиқа бо мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи танзими низоми иҷозатдиҳӣ тасдиқ намудани шаклҳои иҷозатномаҳо, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи қабули огоҳиномаҳо;

– аз иҷозатномадор, дорандаи ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ, субъекти хоҷагидор, ки аз расмиёти тасдиқ ва мувофиқасозӣ, инчунин огоҳсозӣ гузаштааст, талаб намудани маълумот оид ба риояи шартҳои иҷозатдиҳӣ, талабот ва шартҳои тахассусӣ;

– санҷиши риояи талабот ва шартҳои додани иҷозатномаҳо, ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, қабули огоҳиномаҳо;

– амалӣ намудани ваколатҳои дигари пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Амали иҷозатнома дар тамоми қаламрави Ҷумҳурии Тоҷикистон паҳн мегардад. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта метавонанд берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон низ амал намоянд.

Субъектҳои хоҷагидори хориҷӣ метавонанд бо шартҳое ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидоштаро гиранд, ки барои субъектҳои хоҷагидори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар гардидаанд, агар бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад. Барои гирифтани ҳуҷҷат-

ҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта субъектҳои хоҷагидори хориҷӣ бояд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон филиал ё намояндагӣ дошта бошанд.

Барои анҷом додани як намуди фаъолият ва ё амал дар як вақт додани иҷозатнома ва ҳуҷҷатҳои дигари хусусияти иҷозатдиҳидошта манъ аст, ба истисноии ҳолатҳое, ки ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта ҳуҷҷатҳои якдафъаина буда, барои фаъолият ва ё амали мушаххасе дода мешаванд, ки дар иҷозатномаи додашуда пешбинӣ шудааст.

Иҷозатномаҳо ва ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ, ба истисноии иҷозатнома барои фаъолият оид ба истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ, ба муҳлати номаҳдуди амал дода мешаванд. Муҳлати амали иҷозатнома барои фаъолият оид ба истифодабарии сарватҳои зеризаминӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Муҳлати амали иҷозатнома ва ҳуҷҷати иҷозатдиҳии дорои амали якдафъаина аз лаҳзаи анҷом додани фаъолият ва ё амали якдафъаинаи муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба охир мерасад. Муҳлати амали иҷозатнома ва ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ бо асосҳои пешбининамудаи Қонуни ҶТ “Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ” қатъ мегардад. Санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, огоҳиномаҳо хусусияти якдафъаина дошта, бемуҳлат мебошанд.

Қарор дар бораи додан ё рад кардани додани иҷозатнома, ба истисноии иҷозатномаҳое, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешаванд, дар муҳлати на зиёда аз сӣ рӯзи тақвимии воридшавии ариза дар бораи додани иҷозатнома бо ҳамаи ҳуҷҷатҳои зарурӣ қабул карда мешавад. Қарори дахлдор бо санади мақомоти иҷозатдиҳанда ба расмият дароварда мешавад.

Муҳлати қабули қарор дар бораи додан ё рад кардани додани иҷозатномаи аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикис-

тон додашаванда тибқи тартиби додани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта муайян карда мешавад.

Муҳлати кутоҳтари қабули қарор дар бораи додан ё рад кардани додани иҷозатнома вобаста ба хусусияти фаъолият метавонад дар тартиби додани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта муқаррар карда шавад.

Маълумот оид ба қабули қарор дар бораи додани иҷозатнома дар муҳлати муқаррарнамудаи қисми 1 моддаи 22 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ” аризадиҳанда дар шакли хаттӣ ва тавассути низоми электронӣ бо нишон додани мушаххасоти суратҳисоби бонкӣ ва муҳлати пардохти хироҷ барои додани иҷозатнома фиристода (супорида) мешавад.

Дар мавриди қабули қарор дар бораи рад кардани ариза дар бораи гирифтани иҷозатнома мақомоти иҷозатдиҳанда уҳдадоранд, ки дар муҳлати муқаррарнамудаи қисми 1 моддаи 22 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ” аризадиҳандаро бо нишон додани асосҳои радкунӣ хабардор намоянд.

Дар давоми се рӯзи баъди аз ҷониби аризадиҳанда пешниҳод гардидани ҳуҷҷати тасдиқкунандаи пардохти хироҷ барои додани иҷозатнома, ба он иҷозатнома дода мешавад. Иҷозатнома аз ҷониби мақомоти иҷозатдиҳанда ба аризадиҳанда бо имзо дар дафтари баҳисобгирии аризаҳо ва иҷозатномаҳои додашуда супорида шуда, нусхаи электронӣ бо тартиби муқарраргардида ба суроғаи электронии он ирсол карда мешавад.

Асосҳои рад кардани додани иҷозатнома инҳо мебошанд:

– аз ҷониби аризадиҳанда дар ҳаҷми пурра пешниҳод нагардидани ҳуҷҷатҳо;

– ошкор гардидани маълумоти нодуруст дар ҳуҷҷатҳое, ки аризадиҳанда пешниҳод намудааст;

– мутобиқ набудани объектҳои ба аризадиҳанда тааллуқдошта (аз ҷониби аризадиҳанда истифодашаванда) ба талаботи иҷозатномадиҳӣ;

– хулосаи манфии мақомоти дахлдор дар бораи мутобиқат ба шартҳо ва талабот оид ба намуди пешбинигардидаи фаъолият.

Рад кардан аз додани иҷозатнома бо асосҳои дигаре, ки Қонуни мазкур муқаррар накардааст, манъ аст.

Аризадиҳанда ҳуқуқ дорад нисбат ба қарори мақомоти иҷозатдиҳанда дар бораи рад кардани додани иҷозатнома тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон шикоят намояд.

Пас аз гузаштани муҳлати пешбининамудаи қисми 1 моддаи 22 Қонуни ҶТ “Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ” ҳангоми набудани огоҳиномаи хаттӣ дар бораи рад кардани додани иҷозатнома, он додашуда эътироф мегардад ва аризадиҳанда метавонад фаъолиятеро, ки барои он иҷозатнома дархост карда буд, тибқи принсипи маъқулдонии худ аз худ амалӣ намояд.

Дар сурати ба миён омадани ҳолати маъқулдонии худ аз худ, мақомоти иҷозатдиҳанда уҳдадоранд, ки иҷозатномаро дар муҳлати муқаррарнамудаи қисми 1 моддаи 22 Қонуни ҶТ “Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ” диҳанд.

Таркиби иҷозатнома маълумотҳои зеринро дар бар мегирад:

– номи мақоми иҷозатдиҳанда;

– ном, шакли ташкилию ҳуқуқӣ ва маҳалли ҷойгиршавии иҷозатномадор – барои шахси ҳуқуқӣ;

– насаб, ном, номи падар, маҳалли истиқомат, унсурҳо (реквизитҳо)-и ҳуҷҷати тасдиқкунандаи шахсият – барои соҳибкори инфиродӣ;

– намуди фаъолият ва амалҳои иҷозатномашаванда (зернамуди фаъолият ва амалҳое, ки гирифтани иҷозатномаро талаб менамоянд);

– рақами иҷозатнома ва санаи додани иҷозатнома;

– муҳлати амали иҷозатнома;

– рақами мушаххаси андозсупоранда ва рақами ягонаи мушаххаси андозсупоранда;

– мансаб, насаб, ном ва номи падари роҳбари мақомот;

– ҷойи имзо ва муҳр;

– санаи қабули қарор дар бораи додани иҷозатнома.

Дар ҳолати азнавташкилдиҳии шахси ҳуқуқӣ, тағйир ёфтани ном ва ё маҳалли ҷойгиршавии он ва ё тағйир ёфтани ном ё маҳалли истиқомати соҳибкори инфиродӣ, иҷозатномадор – шахси ҳуқуқӣ (вориси ҳуқуқии он) ё соҳибкори инфиродӣ уҳдадор аст дар муҳлати на дертар аз понздаҳ рӯз аризаро дар бораи аз нав ба расмият даровардани иҷозатнома бо замимаи ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи тағйироти зикргардида, инчунин нусхаи аслии иҷозатнома пешниҳод намояд. Ариза дар бораи аз нав ба расмият даровардани иҷозатнома дар шакли хаттӣ ё тавассути низоми электронӣ пешниҳод карда мешавад.

Аз нав ба расмият даровардани иҷозатнома, ба истисноии иҷозатномае, ки аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад, дар давоми даҳ рӯзи корӣ аз рӯзи аз ҷониби иҷозатномадор пешниҳод гардидани ариза амалӣ карда мешавад.

Муҳлати қабули қарор дар бораи азнавбарасмиятдарории иҷозатномаи аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон додашаванда тибқи тартиби додани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта муайян карда мешавад.

Барои азнавбарасмиятдарории иҷозатнома ба андозаи 1 (як) нишондиҳанда барои ҳисобҳо дар санаи додани ариза дар

бораи азнавбарасмиятдарорӣ хироҷ бо тартиби муқаррарнамудаи моддаи 13 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ» ситонида мешавад.

То азнавбарасмиятдарории иҷозатнома иҷозатномадор – шахси ҳуқуқӣ (вориси ҳуқуқии он) ва ё соҳибкори инфиродие, ки дар бораи азнавбарасмиятдарории иҷозатнома ариза пешниҳод намудааст, фаъолият ва ё амали дар он зикргардидаро дар асоси нусхаи аризаи пешниҳодгардида дар бораи азнавбарасмиятдарории иҷозатнома бо қайди мақомоти иҷозатдиҳанда оид ба санаи қабули ариза анҷом медиҳад ё иҷро менамоянд. Ҳангоми азнавбарасмиятдарории иҷозатнома мақомоти иҷозатдиҳанда ба феҳристи ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта тағйироти дахлдор ворид менамоянд. Аз аризадиҳанда талаб кардани ҳуҷҷатҳои дигаре, ки дар моддаи мазкур пешбинӣ нагардидаанд, манъ аст.

Назорати риояи шартҳои иҷозатдиҳӣ, талабот ва шартҳои тахассусӣ аз ҷониби мақомоти иҷозатдиҳанда дар доираи ваколатҳо дар шакли мониторинг, санҷиш, дархости маълумоти дахлдор аз субъекти хоҷагидор, талаби маълумоти оморӣ ватаҳлили онҳо оид ба фаъолияти субъекти хоҷагидор амали карда мешавад.

Санҷиши риояи шартҳои иҷозатдиҳӣ, талабот ва шартҳои тахассусӣ бо тартиби пешбининамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санҷиши фаъолияти субъектҳои хоҷагидор» амалӣ карда мешаванд.

Мақомоти иҷозатномадиҳанда ҳуқуқ дорад ҳангоми такроран ошкор кардани камбудиҳо ё шарту талаботи иҷозатномадиҳиро дағалона вайрон намудани иҷозатномадор амали иҷозатномаро боздорад. Боздоштани амали иҷозатнома ҳамчунин дар ҳолатҳои истисноӣ, агар ин барои пешгирии хатари бевосита барои ҳаёт ва саломатии одамон ба миён омадани фалокати техногенӣ, расонидани зарари барқарорна-

шаванда ба объектҳои табиат ё ҳолати муҳити зист зарур бошад ва пешгирии ин ҳолатҳо бо дигар роҳҳо имконнопазир бошад, татбиқ карда мешавад, ки ин ҳамчун яке аз намудҳои ҷазои маъмурӣ низ ба ҳисоб меравад.

Мақомоти иҷозатномадиҳанда уҳдадор аст, ки муҳлати аз ҷониби иҷозатномадор бартараф кардани қонуншиканиро, ки боиси боздоштани амали иҷозатнома гардидааст, муқаррар намояд. Муҳлати нишондодашуда набояд аз се моҳ зиёд бошад. Агар иҷозатномадор қонуншиканиҳои мазкурро дар муҳлати муқарраршуда ислоҳ накарда бошад, мақомоти иҷозатномадиҳанда уҳдадор аст ба суд муроҷиат намуда, бекор кардани иҷозатномаро талаб намояд. Иҷозатномадор уҳдадор аст мақоми иҷозатномадиҳандаро аз бартараф кардани қонуншиканиҳое, ки боиси боздоштани амали иҷозатнома гардидааст, хаттӣ хабардор намояд.

Мақомоти иҷозатномадиҳандае, ки амали иҷозатномаро боздоштааст, оид ба барқарор намудани амали он қарор қабул мекунад ва дар ин бора ба иҷозатномадор дар давоми се рӯзи баъди хабардор шуданаш ва санҷидани хатогиҳое, ки иҷозатномадор онро бартараф кардааст ва он боиси боздоштани амали иҷозатнома гардидааст, ба таври хаттӣ ва электронӣ хабар медиҳад. Муҳлати иҷозатнома дар давоми боздоштани амали он дароз карда намешавад ва барои барқарор кардани амали он маблағ ситонида намешавад.

Мақомоти иҷозатномадиҳанда метавонад иҷозатномаро дар мавриди аз тарафи иҷозатномадор дар давоми понздаҳ рӯз напардохтани ҳаққи иҷозатнома бекор кунад. Агар иҷозатномадор шарту талаботи иҷозатномаро риоя накарда бошад ва бар асари ин ба ҳуқуқу манфиатҳои қонунӣ, саломатии шаҳрвандон, дифоъ ва амнияти давлат, мероси фарҳангии халқҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон зиён расида бошад иҷо-

затнома бо қарори суд дар асоси аризаи мақоми иҷозатномадиҳанда бекор карда мешавад. Инчунин иҷозатномадиҳанда ҳуқуқ дорад зимни ба суд додани ариза амали иҷозатномаи мазкурро то рӯзи ба ҳукми қонун даромадани қарори суд боздорад. Қарори боздоштани амали иҷозатнома, бекор кардани иҷозатнома ва ё ба суд фиристодани аризаро оид ба бекор кардани он мақомоти иҷозатномадиҳанда бо далелҳои асоснок баъди се рӯзи қабул шуданаш ба иҷозатномадор хаттӣ хабар медиҳад. Нисбати қарори боздоштани амали иҷозатнома ва бекор кардани он бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби судӣ шикоят кардан мумкин аст.

Амали иҷозатнома дар ҳолатҳои барҳамдиҳии шахси ҳуқуқӣ ва қатъ гаштани амали шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатии шахси воқеӣ ба сифати соҳибкори инфиродӣ, ба қувваи қонунӣ даромадани ҳалномаи суд дар бораи бекор кардани амали иҷозатнома, ба охир расидани мухлати амали иҷозатнома, инчунин дар асоси аризаи хаттии иҷозатномадор қатъ карда мешавад.

Дар феҳристи ягонаи давлатии иҷозатномаҳо бояд маълумоти зерин зикр гарданд:

– намуди фаъолият ва амалҳои иҷозатномашаванда, зернамудҳои фаъолият ва амалҳои иҷозатномашаванда;

– номгӯйи ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳӣ барои фаъолият ва амалҳо, зернамудҳои фаъолият ва амалҳо, ки гирифтани ҳуҷҷатҳои иҷозатдиҳиро талаб мекунанд;

– номгӯйи санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ барои анҷом додани фаъолият ва амалҳо, зернамудҳои фаъолият ва амалҳое, ки барои анҷом додани онҳо санадҳои тасдиқ ва мувофиқасозиро талаб менамоянд;

– номгӯйи огоҳиномаҳои гирифташаванда барои фаъолият ва амалҳо;

– андозаи хироҷ барои иҷозатномадиҳӣ, додани ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ, анҷом додани амалҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, гирифтани огоҳинома бо нишондиҳанда барои ҳисобҳо (хироҷ барои баррасии ариза, хироҷи яккарата барои додан ва минбаъдаи ҳарсола барои нигоҳ доштани эътибори иҷозатнома, ҳуҷҷати иҷозатдиҳӣ, анҷом додани амалҳои тасдиқ ва мувофиқасозӣ, гирифтани огоҳинома).

Ворид (ҷорӣ) намудани ҳуҷҷатҳои хусусияти иҷозатдиҳидошта, тағйир додан ва хориҷ кардани онҳо танҳо бо роҳи ворид намудани тағйиру иловаҳо ба феҳристи ягонаи давлатӣ амалӣ карда мешавад.

Мақомоти иҷозатдиҳанда ҳуқуқ надоранд ба субъектҳои хоҷагидор ҳуҷҷатҳоеро диҳанд, ки хусусияти иҷозатдиҳӣ дошта, дар феҳристи ягонаи давлатӣ мавҷуд набошанд. Аз ҷониби мақомоти давлатӣ, ки дар феҳристи ягонаи давлатӣ пешбинӣ нагардидаанд, додани ҳуҷҷатҳои дорои хусусияти иҷозатдиҳидошта ба субъектҳои хоҷагидор манъ аст.

Маълумоти дар феҳристи иҷозатномаҳо буда, дар бораи иҷозатномадори мушаххас дар шакли иқтибос ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо пардохти маблағ дода мешавад. Андозаи пардохти маблағ барои додани чунин маълумот як нишондиҳанда барои ҳисобҳоро ташкил медиҳад ва ба буҷети давлатӣ гузаронида мешавад. Маълумот аз феҳристи иҷозатномаҳо ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ бемузд дода мешавад. Мӯҳлати додани маълумот аз феҳристи иҷозатномаҳо баъди қабули аризаи дахлдор набояд аз се рӯз зиёд бошад[1].

Иҷозатномадиҳии фаъолият оид ба анҷомдиҳии амалиёти бонкӣ ва амалиёт бо асъори хориҷӣ бо қонунгузории Ҷум-

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29-уми декабри соли 2007, таҳти №790 б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Дастурамал оид ба кори мақомоти корҳои дохилӣ дар ҷорӣ намудани тартиботи иҷозатдиҳӣ».

ҳурии Тоҷикистон дар бораи бонкҳо ва фаъолияти бонкӣ, танзими асъор ва назорати асъор ба танзим дароварда мешавад. Агар дар санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигари иҷозатномадиҳӣ ё намудҳои дигари фаъолияти иҷозатномадодашаванда муқаррар гардида бошанд, ин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ мавриди амал қарор дода мешаванд. Иҷозатномаҳои дар дигар давлатҳо гирифташуда дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шарти мавҷуд будани санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар онҳо ин ҳолат қайд гардидааст, эътироф карда мешаванд.

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки талаботи тартиби иҷозатномадиҳиро вайрон мекунанд, тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

§ 2. Баамалбарории фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба низоми иҷозатдиҳӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Вазифаҳои МКД оид ба амалӣ намудани низоми иҷозатдиҳӣ ин аз пешгирӣ намудани вайронкунии қоидаҳои ба даст овардан, ба қайд гирифтан, нигоҳ доштан ва истифодаи ашёҳою маводе, ки ба онҳо речаи махсус татбиқ мегардад, ғайр аз ин, назорат аз болои муомилоти силоҳи шикорӣ ва хизматӣ, ба шаҳрвандон ва ташкилотҳо додани иҷозатнома барои дастрас намудани силоҳ ва тирҳои он ва ғайра иборат мебошад[1].

Ба ашёҳо ва маводе, ки ба онҳо тартиби иҷозатдиҳӣ паҳн мешавад ва мақомоти корҳои дохилӣ аз болои онҳо назорат мебарад, инҳо дохил мешаванд: силоҳи оташфи-

[1] Каримов А.М., Исмоилов У.Н., Пиров М.Т. Албом-схема. Сохтори Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2010. – С. 5.

шон ва намудҳои он, силоҳи ҷангӣ, хизматӣ, ғайринизомӣ ва намудҳои он, моддаҳои тарканда ва қисмҳои таркишӣ, маводи сахттаъсири заҳролуд, нашъадор ва радиоактивӣ, таҷҳизоти ҳуруфчопкунӣ, қолибҳо барои мошинҳои чопӣ, реактивҳои химиявӣ, фотополимерҳо, муҳр ва сиккаҳо.

Муассисаҳои тартиби иҷозатдиҳӣ инҳо мебошанд: ҷойҳои нигоҳдорӣ, анборҳое, ки дар онҳо ашёҳо (силоҳҳои оташфишон, тирҳои ҷангӣ, силоҳҳои газӣ, пневматикӣ, сард, маҳсулоти таркишӣ, моддаҳои паҳнкунандаи ионӣ) ва маводи (тарканда, сахттаъсири заҳролуд, нашъадор ва радиоактивӣ) инчунин тир, машқҷойҳои тирпарронӣ, деворҳои шикорӣ-варзишӣ, корхонаҳои чопкунӣ, ҷойҳои таъмирӣ силоҳ, пиротехника, оташфаввора (фейерверк), устохонаҳои тайёркунии муҳру сикка, корхонаҳои истеҳсол ва фурӯши ташхисии маводи нашъадор ва сахттаъсири заҳролуд; мағозаҳои фурӯши силоҳи оташфишон ва тирҳои онҳо, силоҳи газӣ, пневматикӣ, сард, кордҳои шикорӣ, гуристони боқимондаҳои радиоактивӣ.

Барои иҷрои кори тартиби иҷозатдиҳӣ МКД дар асоси қонунҳои амалкунанда ба корхонаҳо, ташкилотҳо, муассисаҳо ва шахсони ҳуқуқӣ рухсатнома - литсензия оид ба гирифтан, нигоҳ доштан, овардан, бурдани силоҳи оташфишон, тирҳои он, силоҳҳои газӣ, пневматикӣ ва сард, моддаҳои тарканда, маводи сахттаъсири заҳролуд, роҳ додани шахсоне, ки ба доруҳои дар таркибашон воситаҳои нашъадор дошта сару кор доранд, барои кушодан, фаъолият намудани истеҳсолоти матбаавӣ, ҷойҳо ва машқҳои тирпарронӣ, деворҳои варзишӣ-шикорӣ, устохонаҳои тайёркунии муҳру сикка, устохонаҳои таъмири силоҳ ва пиротехникӣ, ташкилотҳои ташхис ва истеҳсоли маводи нашъадор ва сахттаъсири заҳролуд, мағозаҳои фурӯши силоҳи оташфишон ва тирҳои он, силоҳҳои газӣ,

пневматикӣ ва сард барои гирифтан ва нигоҳ доштани таҷҳизоти матбаавӣ, сохтани муҳру сикка медиҳад.

Ба мақомоти корҳои дохилӣ барои назорат бурдан аз болои шахсони мансабдори корхонаҳо, муассисаҳо, идораҳо ва шахсони ҳуқуқӣ оид ба иҷрои қоидаҳои зерин вогузошта шудааст:

– гирифтан, нигоҳ доштан, ба қайд гирифтан, овардану бурдани силоҳи оташфишон, тирҳои ба он хос, силоҳҳои газӣ ва пневматикӣ, силоҳи сард, моддаҳои тарканда, нашъадор (якҷоя бо намояндаи Саридораи назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкорӣ).

– тайёр ва истеҳсоли силоҳи сард (ғайри корхонаҳои саноати ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон), муҳр ва сикка.

– кушодан ва фаъолият бурдани тиргоҳҳои машқӣ, тирпарронӣ, деворҳои машқӣ-тирпарронӣ ва варзишӣ, корхонаҳои чопкунӣ, муҳрзанӣ, пиротехникӣ, таъмири силоҳ, мағозаҳои фурӯши силоҳ оташфишон ва тирҳои он, корхонаҳо ва лабораторияҳои истеҳсоли ташхиси маводи нашъадор ва сахттаъсири заҳрнок.

МКД барои харидорӣ, нигоҳдорӣ, интиқоли силоҳи оташфишон, тир, маводи тарканда, моддаҳои заҳрнок ва ғайра оид ба таъмини нигоҳдории онҳо дар ҷойҳои муайяншуда аз тарафи маъмурияти корхонаву ташкилотҳо ва муассисаҳо сарфи назар аз шакли моликияташон, назорат мебарад. Ба уҳдаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва МКД дар ҷойҳо бақайдгирии силоҳи шикории шаҳрвандон, назорат бурдан оид ба тарзи нигоҳдорӣ ва истифода бурдан, инчунин додани рухсатнома барои харидан ва нигоҳ доштан, вогузошта шудааст.

МКД кори тартиби иҷозатдиҳиро ба воситаи санҷиши амиқ ва мунтазами муассисаҳои тартиби иҷозатдиҳӣ, санҷиш ва роҳ додани шахсон ба корҳое, ки барои гирифтан, нигоҳ доштан, овардану бурдан, муҳофизат ва истифодаи ашё ва

маводе, ки тартиби иҷозатдиҳӣ муайян намудааст, амалӣ месозад. Кори амалӣ гардонидани тартиби иҷозатдиҳиро дар вилоятҳо, шаҳрҳои калон шуъбаҳои (раёсатҳо) ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД, РВКД, РВКДН (ШВКДН), ШВКД ба воситаи шуъбаҳо, (шуъбачаҳо) сарнозирон ва нозирони тартиби иҷозатдиҳӣ ташкил мекунанд.

Дар ШВКД шаҳру ноҳияҳо ва шуъбаҳои вазорати корҳои дохилии дар нақлиётбуда, ки воҳидҳои нозирони тартиби иҷозатдиҳӣ ҷудо карда нашудааст, вазифаи кори тартиби иҷозатдиҳӣ ба кормандони нозирони минтақавии милитсия, ки малака ва тайёрии касбии хуб доранд, вогузошта мешавад. Бояд онҳо муҳлати 10-рӯз дар шуъбаҳои (раёсатҳо) ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД, РВКДН (ШВКДН), ШВКД дарси касби омӯхта, оид ба донистани меъёрҳои ҳуқуқие, ки тартиби иҷозатдиҳиро дар бар мегирад, имтиҳон супоранд. Масъалаҳо оид ба таъйин намудан ё ба дигар вазифа гузаронидани кормандони тартиби иҷозатдиҳӣ бояд бо роҳбарияти шуъбаҳои (раёсат) ҳифзи тартиботи ҷамъияти ВКД, РВКДН ҳамоҳанг карда шавад.

Назоратро аз болои фаъолияти кори нозирони тартиби иҷозатдиҳӣ ва ҳайати нозироне, ки вазифаҳои кори тартиби иҷозатдиҳиро мебаранд ба зиммаи сардорони шуъбачаҳо, шуъбаҳои (раёсатҳо) ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, сардорони ШВКД шаҳру ноҳияҳо ва ШВКД дар нақлиётбуда вогузошта мешавад. Нозирони минтақавии милитсия дар минтақаи хизматии худ кор ва чорабиниҳо вобаста ба тартиби иҷозатдиҳиро дар доираи Дастуруламали ташкили кори нозирони минтақавии милитсия мебаранд. Назорат аз болои кори нозирони минтақавии милитсия оид ба кори иҷозатдиҳӣ ба зиммаи сардорони ШВКД шаҳру ноҳияҳо ё муовинони вай гузошта мешавад. Кормандоне, ки кори тартиби иҷозатдиҳиро дар МКД мебаранд, дар фаъолияти кории худ бо дигар соҳаҳои

хизматӣ, инчунин ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва ҷумҳуриявӣ ҳамкорӣ мекунанд. Ҳамаи фаъолияти МКД оид ба кори тартиби иҷозатдиҳӣ дар иҷрои талаботи пурзӯри қонуният асос меёбад. Шахсони масъули мақомоти корҳои дохилӣ, ки иҷрои ин вазифаҳоро ба уҳда доранд, дар асоси қонуниятҳои амалкунанда, қарорҳои кумитаҳои маҳаллӣ ва дастгоҳҳои иҷроия, фармонҳо ва супоришҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, кори худро ташкил мекунанд.

МКД дар ҳолатҳои зерин ба шахсон иҷозат ва роҳ додан ба коре, ки бо нигоҳ доштан, ҳифз намудан, ба қайд гирифтан, истифода ва кашонидани ашё ва маводи тартиби иҷозатдиҳӣ алоқаманд бударо рад менамояд:

– хулосаи (маълумотнома) муассисаи тиббӣ, дар бораи он ки ин шахс бо сабаби вазъияти саломатиаш дар ин корҳо фаъолият намуда наметавонад;

– хабарнома оид ба шахси санҷидашуда, ки мунтазам тартиботи ҷамъиятиро вайрон мекунад, нӯшокиҳои спиртӣ истеъмол мекунад, маводи нашъадорро бе рухсати духтур истеъмол менамоянд;

– барои содир намудани ҷиноят ба ҷавобгарӣ кашида шудааст;

– дар асоси тартиботи муқарраргардида барои ҷиноятҳои муҳимми хавфноки давлатӣ ва вазнин, инчунин барои ҷиноятҳое, ки ба воситаи истифодаи силоҳи оташфишон ва моддаҳои тарканда содир шудааст, доғи судиаш бардошта нашудааст;

– шахсони шартан судшуда, ки ба корҳои ислоҳии меҳнатӣ ҷалб шудаанду аз озодӣ маҳрум нагардидаанд[1].

[1] Ниг.: Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29-уми декабри соли 2007, таҳти №790 б\з «Дар бораи тасдиқ намудани Дастурамал оид ба кори мақомоти корҳои дохилӣ дар ҷорӣ намудани тартиботи иҷозатдиҳӣ».

Аз қайдҳои фаврӣ гузаронида намешаванд:

– ҳайати роҳбарикунандаи мақомоти давлатӣ, хизматчиёни ҳарбӣ ва кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар ҳолати тайёр ва додани рухсатнома, иҷозатнома барои харидан, гирифтан, нигоҳ доштани силоҳи оташфишон;

– сардори шуъбаҳои махсуси (қисмҳои махсус) вазоратҳо, идораҳо, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилот; шахсоне, ки тафтиши махсусро худи корхонаҳо, ташкилот ва муассисаҳо мегузаронанд.

Дар ҳолати халалдор ва монеа шудани шароите, ки роҳ додани шахсон ба коре, ки бо моддаҳои тарканда сарукор доранд, инчунин ҳайати шахсии муҳофизони ҳарбишудаи идораҳое, ки бо силоҳи оташфишон мусаллаҳ мебошанд, МКД бо таври хаттӣ маъмурияти муассисаҳо, ташкилотҳо, корхонаҳо ва шахсони ҳуқуқиро хабардор менамоянд.

Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон барои чунин намуди фаъолият иҷозатнома-рухсатнома медиҳад:

– барои овардан ва бурдани силоҳҳои оташфишон ва тирҳои он, маводи тарканда, маводи сахттаъсири заҳролуд ба ташкилоти давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқӣ ба воситаи Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин кашонданимаводи транзитӣ;

– барои сохтани муҳру сикка ба ташкилотҳои аз нав таъсисёфтаи давлатӣ, ҷамъиятӣ, шахсони ҳуқуқӣ, ташкилоти умумихалқӣ (ҷамъиятӣ), корхонаҳои фаръии байнидавлатӣ, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикисон ҷойгиранд ва намояндагии онҳо дар хориҷи кишвар мебошад;

– барои сохтани (истеҳсол) силоҳҳои хизматӣ, шаҳрвандӣ ва тирҳои онҳо, силоҳҳои сард (кордҳои шикорӣ, ханҷар, кордҳои финӣ, кордҳои туҳфавӣ) ба ташкилотҳои

давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқие, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикисон ҷойгиранд;

– барои ба Ҷумҳурии Тоҷикисон овардан ва аз Ҷумҳурии Тоҷикисон бурдани силоҳҳои оташфишони шикорӣ, варзишӣ ва тирҳои он, инчунин силоҳи газии худмуҳофизатӣ ба шаҳрвандони хориҷӣ (10 рӯз пеш аз рафтан) дар асоси тавсифнома ё мактуби намояндагии давлатҳои хориҷӣ, вазоратҳо, идорахо, ташкилотҳо ва шахсони ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикисон;

– барои овардан ва бурдани силоҳи шикорӣ ва варзишӣ, тирҳои он ба Ҷумҳурии Тоҷикистон аз шаҳрвандони хориҷӣ дар ҳолати бастани шартнома барои шикор ё доштани даъватнома барои иштирок намудан дар чорабиниҳои варзишӣ (муҳлатҳои шартнома ва даъватнома аниқ бошад), инчунин дар асоси дархости идораҳо, корхонаҳо ва шахсони ҳуқуқие, ки аз рӯйи қонунгузорӣ ва оиномаҳояшон ҳуқуқи ташкили шикори дохилӣ ва хориҷиро доранд[1];

– барои бурдан ва овардани силоҳ ва тирҳои он берун аз Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ташкилоти ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ ва шаҳрии мададгори мудофиа, инчунин ба дигар ташкилоти варзишӣ, корхонаҳо ва шахсони ҳуқуқӣ, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷойгир мебошанд;

– барои фурӯши силоҳҳои рахпеч ва суфтамили шикорӣ ва тирҳои он, силоҳи газӣ, пневматикӣ, силоҳҳои сард дар мағозаҳои давлатӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқӣ (агар дар низомномаи шахсони ҳуқуқӣ фаъолияти фурӯши силоҳи шаҳрвандӣ ва тирҳои онро дошта бошанд);

– барои гирифтан, харидан ва гирифта гаштани силоҳҳои оташфишони хизматӣ ва шаҳрвандӣ (рахпеч, суфтамил ва

[1] Раҳимов Р.Ҳ., Розиқзода А.Ш., Назаров Н.Ҷ., Солиев К.Ҳ. Милитсия ҳомии тартибот. – Душанбе: «ЭР-граф», 2010. – С. 18.

тирҳои онҳо, силоҳҳои газӣ, пневматикӣ ва тирҳои онҳо бо тартиби муайянгаштаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикисон ба шаҳрвандон).

Шуъбаҳои (шуъбачаҳои) ҳифзи тартиботи ҷамъиятии РВКД-и вилоятҳо ва шаҳри Душанбе ба чунин фаъолиятҳо иҷозат медиҳанд:

– барои кушодани корхонаҳои чопкунӣ, устохонаҳои муҳру сиккасозӣ, анборҳои нигоҳдории маводи тарканда (дар асоси литсензияи Саридораи назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкорӣ), ҷойҳо ва деворҳои тирпаррронӣ, устохонаҳои таъмири силоҳ, устохонаҳои пиротехникӣ, ташкилоте, ки ба истеҳсол ва баровардани маводи нашъадор, психотропӣ ва сахттаъсири заҳролуд сарукор доранд;

– барои фурӯши силоҳи суфтамили шикорӣ (ғайри рахпеч) ва тирҳои онҳо, силоҳҳои газӣ, пневматикӣ, кордҳои шикорӣ дар мағозаҳои давлатӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқӣ (агар дар низомномаи шахсони ҳуқуқӣ фаъолияти силоҳҳои суфтамил ва тирҳои он қайд шуда бошад);

– барои харидан овардану бурдан ва нигоҳ доштани маводи таркандаи таъйиноти граждании ва қисмҳои таркишӣ (дар асоси литсензияи Саридораи назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкорӣ) маводи сахттаъсири заҳролуд, радиоактивӣ ва паҳнкунандаи ионӣ;

– барои роҳ додан ва иҷозат додан ба шахсони мутасаддие, ки ба доруҳои дар таркибашон воситаҳои нашъадор дошта ва психотропӣ сарукор доранд;

– барои харидан ва нигоҳ доштани силоҳҳои оташфишони хизматӣ, шаҳрвандӣ (ғайрирахпеч) ва тирҳои он, силоҳҳои газӣ, пневматикӣ ва тирҳои онҳо, силоҳи сард (дар асоси

қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон) ба шаҳрвандон;

– барои тайёр намудани (истеҳсол) силоҳҳои сард (кордҳои шикорӣ, ханҷар, кордҳои тӯҳфавӣ), ба корхонаҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқие, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷойгиранд;

– барои гирифтани таҷҳизоти чопкунӣ ба ташкилоти давлатӣ ва шахсони ҳуқуқӣ.

ШВКД шаҳру ноҳияҳо оид ба чунин фаъолиятҳо иҷозатнома (рухсатнома) медиҳанд:

– барои харидан, овардану бурдан, нигоҳ доштани силоҳи оташфишон ва тирҳои онҳо, силоҳи газӣ ва тирҳои он ба ташкилотҳои давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқӣ (танҳо дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикисон);

– барои гирифтан, овардану бурдани моддаҳои таркандаи таъйиноти гражданӣ (дар асоси литсензияи Саридораи назортӣ давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳдорӣ) ва нигоҳ доштани маводи сахттаъсири заҳролуд ба ташкилотҳои давлатӣ ва шахсони ҳуқуқӣ (агар аз назорат ва идораҳои мутасаддии литсензияҳои лозимӣ дошта бошанд);

– барои фаъолияти корхонаҳои чопкунӣ, гирифтани ҳуруфҳо ва қолибҳои мошинҳои ҳуруфчинӣ дар натиҷаи нав таъсис додан ё пеш фаъолият доштани чунин корхонаҳо;

– ба ташкилоти давлатӣ барои гирифтан ва нигоҳ доштани метанол (шиносномаи метанол якҷоя бо идораҳои санитарӣ-эпидемиологӣ пур карда мешавад);

– барои сохтани муҳру сикка ба ташкилоти маҳаллии давлатӣ, шахсони ҳуқуқӣ ва шахсони инфиродие, ки дар худи шаҳру ноҳия ҷойгиранд;

– барои харидан, гирифтан, нигоҳ доштан ва гирифта гаштани силоҳи шикорӣ (ғайри рахпеч), газӣ ва пневматикӣ.

Вобаста аз намуди иҷозатномаҳо рухсатномаҳоро сардори РҲТҶ, шуъба ва шуъбачаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии РВКД, РВКДН, инчунин дар шуъбаҳои корҳои дохилии шаҳру ноҳияҳо ва ШВКД дар нақлиётбуда, сардорон ё муовинони онҳо имзо мегузоранд ва бо муҳри нишондор ё муҳри махсуси мақомоти корҳои дохилӣ, ки навиштаҷоти «тартиби иҷозатдиҳӣ» доранд, гузошта мешавад. Иҷозатнома (рухсатнома)-ро МКД дар муҳлати муайяннамудаи қонунгузорӣ тайёр карда медиҳад.

Асосҳо барои аз нав тартиб додани иҷозатномаҳо (рухсатнома) инҳо мебошанд: гузаштани муҳлати иҷозатнома, дигар шудани суроға, дигар шудани номи муассиса, корхонаҳо, ташкилот, шахсони ҳуқуқӣ, иваз шудани роҳбароне, ки ба номи онҳо иҷозатнома (рухсатнома) дода шудааст, иваз шудани ҷойи нигоҳдорӣ, миқдори ашёҳо, ғунҷоиши анборҳо.

Иҷозатнома (рухсатнома) ба роҳбарони муассисаҳо, ташкилот, корхонаҳо ва шахсони ҳуқуқӣ ё шахсони мутасаддии онҳо ба воситаи забонхат ва пешкаш намудани шиноснома ё дигар ҳуҷҷатҳое, ки шахсиятро муайян мекунад, дода мешавад.

Роҳбарияти РҲТҶ, РВКД, ШВКД шаҳру ноҳияҳо, МКД дар нақлиётбуда тафтиши муассисаҳои тартиби иҷозатдиҳиро на камтар аз як маротиба дар 6 моҳ ва муассисаҳое, ки дар онҳо миқдори калони силоҳҳои рахпечи ҷангӣ ва таълимӣ (20 адад ё зиёда аз он) маҳфуз мебошад, инчунин анборҳои захиравии моддаҳои таркандаро (якҷоя бо шахсони масъул) ҳар семоҳа як маротиба ташкил мекунад. Роҳбарияти ШВКД шаҳру ноҳияҳо, МКД дар нақлиётбуда вазифадоранд, ки дар давоми 6 моҳ як маротиба дар санҷиши муассисаҳои калони силоҳи оташфишондошта ва

анборҳои захиравии моддаҳои тарканда шахсан иштирок намоянд.

Новобаста аз муҳлати санҷишҳои пеш гузаронидашуда муассиса дар чунин ҳолатҳо тафтиш карда мешавад: дар мавриди дароз намудани муҳлати иҷозатнома, дар ҳолати иваз шудани ҷойҳои нигоҳдории ашё ва мавод, дар вақти иваз шудани роҳбарияти муассиса, ки иҷозатнома ба номи ӯ навишта шудааст, дар мавриди дигар шудани шумораи ашёҳо, ғунҷоиши анборҳо ва ғ.

Муассисаҳои тартиби иҷозатдиҳиро бояд дар давоми 1 сол на камтар аз як маротиба ва вобаста ба вазъияти фаврӣ, мунтазам кормандони тартиби иҷозатдиҳӣ якҷоя бо намояндагони зерини ташкилотҳои дахлдор тафтиш гузаронанд:

– намояндагони Саридораи назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкорӣ – анборҳои моддаҳои тарканда;

– намояндгони кумитаи ёрирасони мудофиа ва муассисаҳои зертобеи онҳо, ки дар ихтиёри худ силоҳ доранд – муассисаҳои таҳсилоти касбӣ-техникии силоҳдор;

– намояндагони мақомоти назоратӣ санитарӣ ва Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофиаи гражданӣ – ҷойҳои нигоҳдории маводи радиоактивӣ ва дигар маводи паҳншавии ионӣ;

– намояндагони Вазорати фарҳанг, хадамоти давлатии оташнишонӣ ва санитарӣ – муассисаҳои чопкунӣ, матбааҳо;

– намояндагони хадамоти давлатии оташнишонӣ ва санитарӣ – устохонаҳои муҳру сиккатайёркунӣ ва ҷойҳои тирпарронии варзишӣ.

Дар корхонаҳо, ташкилот, муассисаҳо ва шахсони ҳуқуқие, ки силоҳи оташфишонро нигоҳ ва истифода мебаранд, оид ба чунин талабот ва меъёрҳо санҷиш гузаронида мешавад:

– шароити таъмини нигоҳдории силоҳи оташфишон ва тирҳои он (мувофиқати ҷой барои нигоҳдорӣ, мустаҳкамии дарҳо, деворҳо, шифт ва фарш, сандуқи оҳанин, мустаҳкамии панҷараҳои оҳанин, ташкили муҳофизати муассиса, дуруст кор кардани хабаркунандаҳои муҳофизатӣ (сигнализатсия);

– доштани иҷозатнома, муҳлати иҷозатнома барои нигоҳ доштани силоҳ, мувофиқ будани шахси мутасаддӣ, ки дар иҷозатнома қайд шудааст, миқдори ҳақиқии силоҳ дар ҷойҳои доимии нигоҳдории силоҳ, ки бояд дар иҷозатнома рақамҳои силоҳ, миқдор ва меъёрҳои он мувофиқат кунад;

– риоя намудани қоидаҳои додани силоҳ ва тирҳои он дар вақти машқҳои тирпарронӣ мусобиқаҳо, ба қайд гирифтани тирҳои харҷшуда, саривақт баргардонидани силоҳ ба ҷойҳои доимии нигоҳдорӣ, тибқи қонун фаъолият бурдани ҷойҳо ва машқгоҳҳои тирпарронӣ, таъмини бехатарии шаҳрвандон дар вақти гузаронидани машқҳои тирпарронӣ;

– миқдори силоҳҳои оташфишони дигар ташкилот, ки дар анбори силоҳнигоҳдорӣ маҳфузанд, риоя намудани қоидаҳои нигоҳдорӣ ва истифодаи онҳо, риоя намудани қоидаҳои нигоҳдорӣ ва истифодаи онҳо, доштани иҷозатнома барои нигоҳдорӣ дар анборҳои мазкур;

– иҷрои нишондодҳои мақомоти корҳои дохилӣ оид ба бартараф кардани камбудиҳо, ки пеш ба маъмурияти муассисаҳо равон карда шуда буд, инчунин оид ба ташкили назорати идоравӣ барои нигоҳдории силоҳҳои нигоҳдошташаванда.

Дар мағозаҳои силоҳфурӯшӣ ва лавозимоти он бо мақсадҳои дар ҷойи муқарраршуда нигоҳ доштани силоҳ, тирҳои онҳо ва лавозимоти он, тарзи бақайдгирии силоҳҳои оташфишон ва тирҳои он, доштани иҷозатнома ё литсензия барои фурӯши силоҳи оташфишон ва тирҳои онҳо, муҳлати амали иҷозатнома ё литсензия, риояи қоидаҳои фурӯши силоҳи оташфишон (доштани китобҳои бақайдгирии силоҳҳои

фурӯхташуда, тарзи дуруст додани тирҳо), санҷиши гузаронида шуда оид ба вазъияти таҷҳизоти техникии муассисаҳо (миқдор ва мустаҳкамии симхор ва деворҳои гирду атрофии анборҳо, таҷҳизоти минтақаи манъшуда, коршоямии чароғакҳои равшандиҳанда, тозагии ҳудуди муассиса, коршоямии асбобҳои муҳофизатии садодиҳанда, миқдори силсилаи дидбонгоҳҳо, сагҳои хизматӣ, воситахои алоқа бо дидбонгоҳҳои наздик ба МКД), коршоямии дохили анборҳо, тартиби кашонидани моддаҳои тарканда аз тарафи шахсони мутасаддӣ ва ғайра диққати асосӣ дода мешавад.

МКД дар вақти ошкор намудани қоидаҳои вайронкунии тартиби иҷозатдиҳӣ дорои чунин ваколатҳо мебошад:

– дар ҳолати риоя нақардани таъминоти бехатарии шаҳрвандон ва нигоҳдории силоҳу лавозимоти он машқгоҳҳои тирпаррониро маҳкам менамояд;

– дар ҳолати вайрон кардани қоидаҳои интиқол, баровардан, нигоҳ доштан, ба қайд гирифтан, истифода бурдан ва кашондани ашёҳо ва маводи тартиби иҷозатдиҳӣ ба корхонаҳо, ташкилотҳо, муассисаҳо ва шахсони ҳуқуқӣ иҷозати харидан, интиқол, фурӯхтан, нигоҳ доштан ва кашондани силоҳ ва тирҳои он, моддаҳои тарканда, маводи сахттаъсир, заҳролуд ва радиоактивиро намедиҳад ва ин ашёҳо ва маводро мусодира менамояд;

– дар ҳолати таъмин накардани бехатарии кормандон ва шаҳрвандон, инчунин дар вақти гузаронидани чорабиниҳо ба истифодаи фейерверкҳо (мушакпарронӣ) фаъолияти корхонаҳои пиротехникиро пурра ё қисман қатъ менамояд;

– дар вақти вайрон кардани қоидаҳои нигоҳдорӣ ё истифодаи силоҳ аз тарафи шаҳрвандони силоҳи шикорӣ дошта, инчунин мунтазам вайрон кардани тартиботи ҷамъиятӣ, истеъмол намудани нӯшокиҳои спиртӣ, истеъмоли воситаҳои нашъадор бе иҷозати духтур, шахсони беморҳои рӯҳидошта

иҷозатномаи нигоҳдории силоҳро бекор карда, силоҳ ва тирҳои шаҳрвандонро дар асоси қонунгузориҳои амалкунанда мусодира мекунад.

Барои ҳар як муассисаи тартиби иҷозатдиҳӣ парвандаи бақайдгирӣ кушода мешавад, ки аз рӯйи китоби махсус рақами бақайдгирӣ гузошта шуда, аз ду қисм иборат аст[1]. Дар қисми аввал ҳуҷҷатҳое, ки барои кушодани муассиса асос мебошанд, мактубҳо оид ба гирифтани иҷозатнома барои харидан, нигоҳдорӣ, кашондан, ҳиссачаи (корешок) рухсатномаҳо, нусхаи ахборот ва супоришҳо оид ба ошкор намудани камбудиҳо ва натиҷаи ҷавобҳо оид ба ин камбудиҳо ҷамъ оварда мешавад.

Дар қисми дуввуми парванда бақайдгирии муассиса – рӯйхати ҳайати шахсии муҳофиза, тақсимоти (дислокатсия) бастҳо, маълумот оид ба шахсоне, ки ба кори нигоҳ доштан, кашондан ва истифода бурдани ашё ва маводи тартиби иҷозатдиҳӣ роҳ дода мешавад, ҳуҷҷатҳои санҷишӣ оид ба ин шахсон, санадҳо ва гузоришҳо оид ба тафтиши муассиса ҷамъ оварда мешавад. Парвандаҳои бақайдгирӣ ба таври доимӣ дар дасти кормандони тартиби иҷозатдиҳӣ маҳфуз мебошад. Баъди барҳам хурдани муассиса парвандаи бақайдгирӣ ба бойгонӣ супорида мешавад, инчунин баъди гузаштани муассиса ба дигар ҷой барои назорат аз рӯйи ваколат ба дигар мақомоти корҳои дохилӣ фиристонида мешавад.

Шаҳрвандоне, ки силоҳи оташфишони рахпеч ва суфтамил доранд, аз тарафи кормандоне, ки вазифаи тартиби иҷозатдиҳиро ба уҳда доранд, ба қайд гирифта, дар китоби махсус гузаронида мешаванд.

Парвандаҳои назоратии шикорчиён аз чунин ҳуҷҷатҳои лозимӣ иборат мебошад: ҳуҷҷатҳои асоснок барои харидан ва нигоҳ доштани силоҳ (аризаи шаҳрвандон, пеш-

[1] Попова Л.Л. Организация охраны общественного порядка. – М., 1984. – С. 237-244.

ниҳодоти ҷамъияти шикорчиён ва хоҷагиҳои ҳифзи табиат ва ҷангал, нозирони шикор, ҳуҷҷат оид ба мукофотонида шудани силоҳ, тӯҳфашуда ва ба меросмондашуда ва ғ); варақа – аризаи шаҳрвандон; ҳуҷҷатҳои тафтишӣ нисбати шахсони силоҳи шикорӣ дошта, гузориш, маълумотномаҳо оид ба тафтиши аз қайди фаврӣ гузаронидан, қайди духтури рӯҳшинос ва наркологӣ. Парвандаҳои назоратии шикорчиён дар дасти кормандоне, ки вазифаи тартиби иҷозатдиҳиро ба уҳда доранд, маҳфуз мегардад, барои шароити хуби истифодабарӣ онҳо аз рӯйи алфавит гузошта мешаванд.

Сардорони шуъба (шуъбача), сарнозири (нозир) тартиби иҷозатдиҳӣ ё кормандоне, ки вазифаи тартиби иҷозатдиҳиро ба уҳда доранд фаъолияти кори худро дар асоси нақшаҳое, ки вобаста ба вазъияти фаврӣ тартиб дода шудааст, чорабиниҳои ВКД, РВКД, РВКДН, ШВКД шаҳру ноҳияҳои МКД, ШВКД дар нақлиётбуда ва нақшаҳои фаврии худ амалӣ месозанд.

Сардори шуъба (шуъбача), сарнозири (нозир) тартиби иҷозатдиҳӣ ва кормандоне, ки ба уҳдаи онҳо вазифаи тартиби иҷозатдиҳӣ вогузошта шудааст, дар фаъолияти кории худ якҷоя бо кормандони дигар воҳиди хизматӣ, намояндагони вазоратҳои дахлдор, идораҳо, идораҳои касбӣ-техникии таҳсилоти ташкилоти мададгори мудофиа, ҷамъиятҳои иштирокчиён, бозрасии назорати шикор ва моҳидорӣ дигар ташкилотҳои давлатию ҷамъиятӣ ва шахсони ҳуқуқӣ кори худро амалӣ месозанд.

Ҳамин тариқ, амаликунии низоми иҷозатдиҳӣ дар фаъолияти МКД ба пешгирии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо мусоидат намуда, хавфи ҷамъиятии нигоҳдорӣ ва истифодаи олоту предметҳои ба низоми иҷозатдиҳӣ дохилгардидаро аз байн мебарад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Низоми иҷозатномадиҳӣ чист?

2. Асосҳои ҳуқуқии батанзимдарорандаи низоми иҷозатдиҳии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

3. Иҷозатнома барои машғул шудан ба намуди муайяни фаъолият дар асоси кадом принсипҳо дода мешавад?

4. Салоҳияти мақомоти иҷозатдиҳандаро номбар кунед.

5. Асосҳои рад кардан аз додани иҷозатнома ва аз нав тартиб додани иҷозатномаҳо кадомҳоянд?

6. Муассисаҳои тартиби иҷозатдиҳӣ кадомҳоянд?

7. Ба кадом объектҳо низоми иҷозатдиҳие, ки аз ҷониби милитсия амалӣ мешавад, паҳн мегардад?

8. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шуъбаю шуъбачаҳои он барои кадом намуди фаъолият иҷозатнома-рухсатнома медиҳанд?

9. ШВКД шаҳру ноҳияҳо оид ба кадом намуди фаъолият иҷозатнома (рухсатнома) медиҳанд?

10. Мақомоти корҳои дохилӣ дар вақти ошкор намудани қоидаҳои вайронкунии тартиби иҷозатдиҳӣ дорои кадом ваколатҳо мебошад?

БОБИ 30.
ФАЪОЛИЯТИ ХАДАМОТИ ШИНОСНОМАВИЮ БАҚАЙДГИРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ

§ 1. Асосҳои ҳуқуқӣ, тартиби додан ва иваз намудани шиносномаи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ арзиши олӣ мебошанд. Ҳаёт, қадр, номус ва дигар ҳуқуқҳои фитрии инсон дахлнопазиранд. Ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандро давлат эътироф, риоя ва ҳифз менамояд.

Ҳамаи мақомоти давлатӣ, шахсони мансабдор, аз ҷумла МКД ва шахсони мансабдори он дар доираи ваколати худ барои амалӣ кардани ҳуқуқҳои шаҳрвандон бояд шароитро фароҳам оваранд. Яке аз самтҳои муҳимми фаъолияти МКД ин таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз кирдорҳои ғайриқонунӣ, ҳимояи манфиатҳои ҷамъиятию давлатӣ, таъмини тартибот ва бехатарии ҷамъиятӣ ба шумор меравад. Бахри дар амал татбиқ намудан ва ба иҷро расонидани самтҳои зикргардида, воҳидҳои сохтории МКД дорои вазифа ва ваколати дахлдор мебошанд. Аз ҷумла Хадамоти шиносномавию бақайдгирии МКД низ дар таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз кирдорҳои ғайриқонунӣ, ҳимояи манфиатҳои ҷамъиятию давлатӣ, таъмини тартибот ва бехатарии ҷамъиятӣ нақши муҳимро бозида, дорои вазифа ва ваколати муқаррарнамудаи қонун мебошанд. Дар иртибот ба ин қайд кардан ба маврид аст, ки дар солҳои охир сатҳи содиршавии ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо вобаста ба низоми шиносномадиҳӣ зиёд ба назар мерасанд. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки фаъолияти ин хадамот дар шароити замони

муосир ва пешравии техникаю технология бояд рӯз аз рӯз серталаб, пурзӯр ва пурмаҳсул карда шавад.

Бешубҳа, низоми шиносномавию бақайдгирие, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амал мекунад дар тартиби ба қайд гирифтани аҳолӣ, ҷойгиршавии қувваҳои истеҳсолкунанда ва захираҳои меҳнатӣ то дараҷае мусоидат менамояд. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки низоми шиносномавию бақайдгирӣ яке аз унсурҳои муҳимми механизми муайян намудан ва ҷустуҷӯи шахсоне мебошад, ки дар содир кардани ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо гумонбар дониста шуда, аз мақомоти таҳқиқ, тафтиш, суд, инчунин аз иҷрои ҷазои ҷиноятӣ саркашӣ намуда, ғайб мезананд.

Бо мақсади иҷрои Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20-уми сентябри соли 2013, таҳти № 1519 «Дар бораи ҷорӣ намудани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон» ва мутобиқи банди 21 Қоидаҳои додани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13-уми июни соли 2014, таҳти № 406 тасдиқ гардидааст, аз ҷониби ВКД ва ВКХ Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи фармони якҷоя аз 20-уми июли соли 2016, таҳти № 335 Дастурамали муштараки тартиби татбиқи Қоидаҳои додани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ гардид, ки фаъолияти минбаъдаи Хадамоти шиносномавию бақайдгирии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистонро (минбаъд – ХШБ) ба танзим медарорад.

Дастурамали зикршуда тарзи гирифтан, иваз кардан, ба ҳисоб гирифтан ва нигоҳ доштани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба қайд гирифтан, дар қайд гузоштан, аз қайд баровардани шаҳрвандон ва инчунин ҷавобгариро дар вақти вайрон намудани қоидаҳои шиносномавӣ-раводидӣ муайян менамояд.

Яке аз вазифаҳои муҳимми МКД ин ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон, таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ба шумор меравад, ки дар ин ҷода саҳми Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ раводидӣ назаррас аст[1].

Вазифаҳои асосии Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ доир ба амалисозии талаботи Қоидаҳои додани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон аз инҳо иборатанд:

– қабули шаҳрвандон оид ба масъалаҳои гирифтан ва иваз кардани шиносномаҳо/IC,[*] шаклдиҳии шиноснома бо истифодаи маҷмӯи дастгоҳҳои барномавии файлҳои электронӣ, додан ва иваз намудани шиноснома /IC;

– бақайдгирии шаҳрвандон дар ҷойи истиқомат ва дар маҳалли будубош;

– аз қайди ҷойи истиқомат ва маҳалли будубоши пештара баровардани шаҳрвандон;

– ба руйхат гирифтани шахсони доғи судидошта ҳангоми пешниҳоди ҳуҷҷатҳо барои гирифтани шиноснома/IC, бақайдгирӣ ва азқайдбарорӣ;

– нобудсозии шиносномаҳо. Ба маҳзани ягонаи автоматикунонидашуда ворид намудани маълумот оид ба бекор кардани тамоми шиносномаҳои IC беътибор, нолозим ва бо сабабҳои техникӣ вайроншудаи қаблан омодашуда, ба ғайр аз шиносномаҳои IC, ки дар асоси онҳо шиносномаҳои IC нав тайёр шуда, маълумоти беэътибор донистан (бекор шудан)-и онҳо, ба таври автоматӣ ба маҳзан ворид карда мешаванд;

– пешбурди кори суроғавӣ-маълумотдиҳӣ;

---

[1] Коренева А.П. Административная деятельность органов внутренних дел. – М., 1998. – С. 160.

[*] IC - қайди кортӣ (варианти электронӣ).

– таъмини риояи Қоидаҳои додани шиносномаи шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳолӣ;

– муайян намудани ҷинояткорон ва дигар шахсони дар ҷустуҷӯ қарордошта.

Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ бақайдгирӣ ва азқайдбарорӣ, гирифтани маълумоти заруриро барои баҳисобгирии рафтуомади аҳолӣ ва бурдани корҳои суроғавӣ-маълумотдиҳӣ таъмин менамояд, инчунин барои ба қайди ҳарбӣ гузоштан ва аз қайд баровардани шахсони дорои уҳдадории ҳарбӣ ва ба хизмати ҳарбӣ даъватшуда мусоидат менамояд.

Кори суроғавӣ-маълумотдиҳӣ мутобиқи Дастурамал оид ба корҳои суроғавӣ-маълумотдиҳии ВКД амалӣ карда мешавад.

Корҳои бевоситаро оид ба таъмини қоидаҳои суроғавӣ-маълумотдиҳӣ дар ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон сардорони МКД амалӣ менамоянд, ки ҳамкориро вобаста ба ин корҳо байни хадамот ва воҳидҳои МКД, инчунин Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, комиссариатҳои ҳарбӣ, дигар мақомот ва дар минтақаҳои сарҳадӣ бо воҳидҳо ва қисмҳои қӯшунҳои наздисарҳадӣ ташкил менамоянд.

Корро оид ба таъмини қоидаҳои зикргардида, сардорони ХШБ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, РВКД-ҳо дар ВМКБ, Суғд, Хатлон, минтақа ва ноҳияи Рашт, СМИТ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ШВКД дар шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ ташкил мекунанд, ки барои риояи қонуният ва ҳолати кор дар ХШБ масъулияти шахсӣ доранд.

Шиноснома /IC ҳуҷҷати тасдиққунандаи шахсияти шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳудуди ҷумҳурӣ ва ё берун аз он, мутобиқи созишномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Шиноснома аз рӯйи намунаи ягона дар шакли корти пластикӣ барои Ҷумҳурии Тоҷикистон омода карда мешавад. Шиноснома ҳуҷҷатест, ки аз ҷониби дастгоҳи махсус сохта шуда, ба стандартҳои байналмилалӣ мутобиқ мебошад. Ҳар як шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба синни 16-солагӣ расидааст ва дар Ҷумҳурии Тоҷикистон доимӣ иқомат мекунад, уҳдадор аст, ки шиносномаи шаҳрвандӣ дошта бошад. Шиносномаи шаҳрвандӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон намунаи соли 1996 то ба охир расидани муҳлати он амал мекунад. Шиносномаи намунаи соли 2014 ба муҳлати 10 сол дода шуда, ҳангоми ба охир расидани муҳлати он шаҳрванд вазифадор аст, ки аз сари нав шиноснома гирад. Шиноснома аз ҷойи зисти шаҳрвандон (аз ҷумла, ҷойи зисти муваққатӣ) ё ҷойи иқомат, агар шаҳрванд дар ҷойи зисти охирон аз қайд баромада бошад, дода мешавад.

Шиноснома дар ҳолатҳои зерин дода мешавад:

– ба синни 16-солагӣ расидан;

– гузаштани муҳлати амали шиноснома;

– гум кардан, дуздида шудан ва ё гузаштани муҳлати истифодабарии минбаъда (корношоям);

– тағйир додан, ислоҳнамоӣ, илова кардан, барқарор намудани маълумоти шахсӣ мутобиқи тартиби муқарраргардида;

– муайян намудани нодурустӣ, иштибоҳ, қайди қалбакӣ дар ҳуҷҷатҳо;

– тағйири мансубияти ҷинсӣ ва ё тарҳи рӯҳӣ;

– гирифтани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё барқарор кардани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– иваз намудани ҷойи зист, дар ҳолате, ки часпонидани қоғази ширешдор коғази ба корти нав бақайдгирифташуда имконнопазир аст;

– муроҷиати аризадиҳанда барои иваз намудани шиносномаи намунаи соли 1996, новобаста аз мӯҳлати эътибор доштани он.

Шаҳрвандон барои гирифтан ва ё иваз намудани шиноснома бояд ҳуҷҷатҳои лозимиро на дертар аз 30 рӯз пас аз ба миён омадани ҳолатҳои дар қонунгузорӣ нишондодашуда бояд пешниҳод намоянд.

Шиносномаҳои IС дар ҳама ҳолатҳо бо қайди ҷойи зист ва ё ҷойи иқомат дода мешаванд. Дар чунин ҳолат, ҳангоми барасмиятдарории шиносномаи шаҳрванд дар ҷойи иқомат, ба аризадиҳанда варақаи иловагӣ, ба шиносномаи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи бақайдгирии ҷойи иқомати муваққатӣ гирифтан шакли 50 (минбаъд варақаи иловагӣ) ба расмият дароварда мешавад. Вобаста аз ҳолатҳои мушаххас (истиқомат дар ҳудуди дигар давлат, ҳангоми гуногун будани шаҳрвандии волидайн), барои гирифтан ва ё иваз намудани шиноснома ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда дар бораи мансубият ба шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод карда мешаванд.

Додани шиносномаи IС ба шахсоне, ки ба синни 16-солагӣ расидаанд дар асоси шаҳодатномаи таваллуд (нусхаи шаҳодатномаи таваллуд бардошта шуда он ба ҳуҷҷатҳои санҷидашуда ҳамроҳ карда мешавад) амалӣ карда мешавад. Дар ҳолати пешниҳод намудани шаҳодатномаи такрорӣ дар бораи таваллуд нусхаи бақайдгирии ҳолати шаҳрвандӣ дар бораи таваллуд ба САҲШ дархост карда мешавад. Дар сурати нокифоя будани ҳуҷҷатҳои пешниҳодшуда барои муайян намудани шахсият, муайян кардани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё ҷойи иқомат (макони ҳозиршуда) ХШБ, ҳуқуқи аз аризадиҳанда талаб намудани ҳуҷҷатҳои иловагиро дорад. Кормандони ХШБ, ҳангоми қабули ҳуҷҷатҳо вазифадоранд, ҳамаи ҳуҷҷатҳои пеш-

ниҳодшударо (шиноснома, шаҳодатномаи таваллуд, шаҳодатномаи ақди никоҳ ва дигар ҳуҷҷатҳоро) дақиқ санҷанд.

Ҳангоми соҳиб гардидани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё барқарор гардидани шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шаҳрвандони хориҷӣ ва ё шахсони бешаҳрванд маълумотнома оид ба қабули шаҳрвандӣ ва ё барқарор намудани он, ки аз ҷониби мақомоти дахлдори ваколатдор, бо имзо ва муҳри шахси мансабдор тасдиқшуда, инчунин ҳуҷҷатҳо (нусхаи шиносномаҳои шаҳрвандони хориҷӣ, ҳуҷҷати зист, шаҳодатдиҳандаи шахсияти шаҳрванд, дорои маълумоти шахсии ӯ (насаб, ном ва номи падар) / агар дошта бошад / сана ва ҷойи таваллуд) ва дигар маълумоти зарурӣ пешниҳод карда мешаванд. Ҳангоми барасмиятдарории шиносномаи ІС дар ҳошияи шакли 1 маълумоти маълумотнома (рақам, санаи дода шудан, мақомоте, ки онро додааст), шаҳрвандии қаблии муроҷиаткунанда, таърихи қабули шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё ба шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон барқарор шудан, нишон дода мешавад. Нусхаи маълумотномаҳо дар шакли 1 часпонида шуда, маълумотнома бо нусхаи ҳуҷҷатҳое, ки шахсияти аризадиҳандаро тасдиқ менамоянд, дар парвандаи номенклатурӣ дӯхта шуда, муҳлати нигоҳдорӣ 10-солро ташкил медиҳад.

Додани шиносномаи ІС ба кӯдакони ятим, бепарастор, ки ба синни 16-солагӣ даромадаанд ва таҳти парасторӣ ва ё дар тарбияи муассисаҳои махсусгардонидашуда қарор доранд, новобаста аз шакли моликият, аз ҷониби ХШБ-и маҳаллӣ ҷойгиршавии ин муассисаҳо амалӣ карда мешавад. Ба шаҳрвандоне, ки тибқи қонунгузории муқарраршуда номукаллаф дониста шудаанд, ҳуҷҷатҳо барои гирифтан ва иваз намудани шиносномаҳо аз ҷониби намояндагони қонунии онҳо пешниҳод карда мешаванд. Дар сурате, ки шахси номукаллаф донисташуда имзо карда натавонад, дар шиносномаи

IC навиштаҷоти дахлдор ворид карда мешавад. Ҳангоми гирифтани шиноснома намояндагони қонунии шаҳрвандони корношоям имзои худро мегузоранд.

Барасмиятдарории шиносномаҳо ба шахсоне, ки бори аввал шиноснома мегиранд, бо тартиби умуми амалӣ карда мешавад.

Барои эҳтиёт накардани шиноснома, ки боиси гум ё корношоям гардидани он мешавад, тибқи моддаи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбати шахси гунаҳкор ҷазои маъмурӣ татбиқ карда мешавад, лекин дар баробари ин аз ҷониби ХШБ чунин шахсон бо тартиби муқарраргардида ба шиносномаи нав таъмин мешаванд. Шаҳрвандоне, ки шиносномаашонро гум кардаанд, ба ХШБ-и маҳалли зист ва ё ҷойи будубош аризаи хаттӣ, ки дар он дар куҷо, кай ва дар кадом ҳолат, шиноснома гум шудааст, нишон дода мешавад, китоби хоҷагидорӣ, нусхаи варақаи бақайдгирӣ ва ё аз қайдбарорӣ аз китоби хоҷагидорӣ, ичунин 3 адад расм пешниҳод менамоянд. Дар сурате, ки шаҳрванд шиносномаашро ҳангоми кӯчидан ба ҷойи зист ва ҷойи будубоши нав гум карда бошад, ариза оид ба гум намудани шиносномаро ХШБ-и ҷойи зисти нав қабул менамояд. Дар сурати дуздида шудани шиносномаҳо, аризаи онҳоро кормандони қисми навбатдории МКД ҷойи содиршавии ҷиноят ва ё ҷойи зисти шаҳрванд қабул мекунад. Дар бораи қабули чунин аризаҳо ба шаҳрвандон маълумотномаи намунаи муқарраршуда (бо ҳатмӣ нишон додани рақами қайди китоби бақайдгирии ҷиноятҳо), ки дар ХШБ ҳамчун асос барои кушодани парвандаи гумкунии шиноснома ҳисоб меёбад, дода мешавад.

Ариза дар бораи гум кардани (дуздида шудани) шиносномаҳо бо тартиби муқарраргардида дар МКД ба қайд гириф-

та мешавад. Шаҳрванде, ки оид ба гум шудани шиносномааш муроҷиат намудааст, аз рӯйи қайдҳои зерин санҷида мешавад:

– бюрои суроғавӣ-маълумотдиҳӣ;

– маркази ахборотдиҳӣ;

– раёсати персонализатсия.

Дар бораи гум шудани шиносномаи ІС ба раёсати персонализатсия огоҳномаи шакли 38 барои аз эътибор соқит донистани шиноснома фиристода мешавад. Шахсоне, ки барои гум шудани шиноснома гунаҳкоранд, тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида мешаванд.

Аз ин сабаб ҳар як шаҳрванд бояд шиносномаро ҳамчун як ҳуҷҷати муҳимми тасдиққунандаи шахсияти инсон, чун гавҳараки чашм нигоҳ дорад. Маҳз дар шиноснома маълумоти ҳатмии шахс баррасӣ мешаванд.

Маълумоти ҳатмӣ (реквизитҳо) дар шиноснома. Дар қисмати, муқоваи берунаи шиносномаи ІС маълумоти ҳатмии зерин ҷойгир карда мешаванд:

– насаб, ном ва номи падар;

– ҷинс;

– шаҳрвандӣ;

– санаи таваллуд;

– ҷойи таваллуд;

– санаи дода шудани шиноснома;

– муҳлати амали шиноснома;

– рақами фардии миллӣ;

– силсила ва рақами шиноснома;

– имзои соҳиби шиноснома.

Расм дар андозаи рақамӣ дар ҳаҷми 2,5x3,5 мм ҷойгир карда мешавад.

Дар қисмати дохилии муқоваи шиноснома:

– суроға;

– вазъи оилавии замони гирифтани шиноснома;

– гурӯҳи хун ва резусфактор бо хоҳиши аризадиҳанда;

– рақами мушаххаси андозсупоранда;

– мақомоте, ки шиноснomaро додааст;

– изи даст.

Дар поён минтақае, ки мошин онро мехонад ҷойгир аст.

Шиноснома бо ҳарфҳои кирилии забони тоҷикӣ ва англисӣ пур карда мешавад. Ҳамаи маълумоти ҳатмии шиноснома бо ҳарфҳои асосӣ (сарҳарф, калон) пур карда мешавад.

Шахсоне, ки доғи судӣ доранд, ҳангоми пешниҳоди ҳуҷҷатҳо барои гирифтани шиносномаи ІС ва ё бақайдгирӣ дар ХШБ аз рӯйи варақаҳои қайди шахсоне, ки доғи судӣ доранд, аз рӯйи маълумот дар бораи доғи судӣ дар ҳуҷҷатҳои бақайдгирӣ дар асоси маълумотнома оид ба озодшавӣ гузаронида мешавад, дар сурати гум кардани он аз суханони шаҳрванд, минбаъд нусхаи 2-юми маълумотнома доир ба озодшавӣ аз муассисаҳои ислоҳӣ, бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ дархост карда мешавад.

Дар варақаҳои бақайдгирии шахсоне, ки доғи судӣ доранд, қайдҳои зерин гузаронида мешаванд:

– оид ба назорати маъмурӣ нисбати шахсоне, ки дар маълумотномаҳои озодшавӣ сабт бояд аз рӯйи ҷойи зист ҳуҷҷатгузорӣ шавад, дошта бошад;

– ҷинояткори махсусан хавфнок дар қисмати чапи кунҷи боло нисбати шахсоне, ки дар маълумотномаҳои озодшавӣ, чунин сабт доранд;

– гузоришҳои зикргардида на дертар аз рӯзи дигар пас аз бақайд гирифтани шахсоне, ки доғи судӣ доранд, ба сардорони МКД ва ё муовинони онҳо ва таҳти дастхат ба варақаҳои

бақайдгирии шахсони доғи судидоштаи ҷузъу томҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва кофтукови ҷиноӣ супорида мешаванд.

Шахсоне, ки доғи судӣ доранд ва дар қайд мебошанд, дар шаш моҳ як бор ба воситаи марказҳои итилоотӣ ва бюрои суроғавӣ-маълумотдиҳӣ санҷида шуда, санҷишҳо ба варақаҳо оид ба шахсони доғи судӣ дошта дӯхта мешаванд. Ҳангоми аз қайд баровардани шахсони доғи судӣ дошта, инчунин дар сурати бардоштани доғи судӣ, бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон, варақаҳои бақайдгирии шахсоне, ки доғи судӣ доранд аз картотекаи амалкунанда гирифта мешавад ва алоҳида дар мӯҳлати 5 сол маҳфуз дошта мешавад. Баъди муҳлати зикргардида ин варақаҳо нобуд карда мешаванд.

Аз қайдбарорӣ бо тартиби пешбинӣ намудаи қонунгузори зикргардида ва оид ба огоҳномаи доир ба аз қайдбарорӣ бо варақаи рафтан барасмият дароварда шуда ва шохисҳои бо осори муҳр доир ба азқайдбарорӣ дар тарафи дигари варақаи суроғавии баромад пуркардашудае, ки часпандаи азқайдбарорӣ аз чоп бароварда шуда (ҳангоми будани шиноснома IC) ба хадамотҳои шиносномавию бақайдгирии маҳалли нави зисти шаҳрванд равон карда мешавад.

§ 2. Риояи қоидаҳо оид ба додани шиносномаи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Чорабиниҳои ташкилӣ ва амалӣ оид ба таъмини риояи қоидаҳо аз ҷониби ҳамаи ҷузъу томҳои МКД, чи дар рафти корҳои ҳаррӯза ва чи ба воситаи гузаронидани чорабиниҳои махсус оид ба санҷиши риояи қоидаҳо аз ҷониби шаҳрвандон ва шахсони мансабдор, амалӣ карда мешавад. Чорабиниҳо оид ба таъмини риояи қоидаҳо бояд мушаххас, ҳадафнок бошанд, қувва ва воситаҳои амалисозии онҳоро ба назар ги-

рифта, номгӯ ва ҷойгиршавии иншоотҳои санҷидашаванда, шахсони масъул ва муҳлати иҷрои онро пешбинӣ намояд. Чорабиниҳо дар асоси нақшаи ХШБ ва ҳамчунин нақшаи кории умумии МКД ба амал бароварда мешаванд.

Дар нақшаи чорабиниҳо дохил мешаванд:

– тафтиши манзили зист ва дигар ҷойҳое, ки шаҳрвандон метавонанд бе шиноснома ва ё бо шиносномаҳои ғайриқонунӣ, ё ин ки беқайд зиндагӣ кунанд;

– санҷиши риояи қоидаҳо аз ҷониби соҳибони шиносномаҳо, шахсони мансабдор ва алоҳида, ки бо қабул ба кор ва таҳсил сару кор доранд, соҳибмулкони манзили зист ва дигар шахсоне, ки дар ихтиёрашон манзили зист ва биноҳо қарор доранд;

– омӯзиши хусусият, сабаб ва шароитҳое, ки ба вайронсозии қоидаҳо ва қабули чораҳои амалӣ барои бартараф намудани он мусоидат менамоянд;

– гузаронидани санҷиши назоратии фаъолияти нозирони минтақавии милитсия оид ба таъмини риояи қоидаҳо дар минтақаи хизматрасонии онҳо;

– амалисозии назорат аз болои кори шахсоне, ки барои риояи қоидаҳо масъуланд;

– бурдани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳолӣ, аз ҷумла дар васоити ахбори омма, баргузории ҷаласаҳои дастурӣ бо иштироки шахсоне, ки барои риояи қоидаҳо масъуланд;

– тайёр намудани иттилоот дар бораи дарёфти камбудиҳо ва пешниҳодҳо ҷиҳати бартараф намудани онҳо.

Роҳбарии бевоситаи фаъолият оид ба таъмин намудани риояи қоидаҳои низоми шиносномавӣ аз ҷониби сардорони МКД амалӣ мегардад, ки барои ҳамбастагӣ ин корро байни хадамот ва ҷузъу томҳои МКД, инчунин мақомоти амнияти давлатӣ, прокуратура, муассисаҳои давлатии омор, комисса-

риатҳои ҳарбӣ, дар минтақаи назди сарҳадӣ бошад, бо сохтор ва қисмҳои қӯшунҳои сарҳадӣ ташкил менамояд. Кор оид ба таъмини риояи қоидаҳоро дар самти зикргардида сардорони ХШБ амалӣ менамоянд. Бо ин мақсад онҳо вазъу ҳолати корро таҳлил менамоянд, нақша-чорабиниҳо тартиб медиҳанд, маълумот омода менамоянд, барои бартараф намудани сабаб ва шароитҳои ба вайронсозии қоидаҳо мусоидаткунанда пешниҳодҳо ироа мекунанд, аз болои иҷрои кори нозирони минтақавии милитсия дар самти кори шиносномавию бақайдгирӣ дар минтақаи хизматрасониашон назорат мебаранд, бо супориши роҳбарияти МКД бо ҳайати шахсӣ, кормандони ғайриштатии милитсия ва шахсони масъул барои риояи қоидаҳои низоми шиносномавӣ корҳои дастурдиҳӣ ва ҷаласаҳо гузаронида, дар байни аҳолӣ корҳои фаҳмондадиҳӣ мегузаронанд.

Кормандони хадамот ва ҷузъу томҳои МКД барои мустаҳкам намудани реҷаи шиносномавию бақайдгирӣ бо истифода аз имкониятҳои оперативӣ ва дигар чорабиниҳо мусоидат намуда, оид ба муайянсозии шахсоне, ки бе шиноснома, бо шиносномаҳои ғайриқонунӣ, бе қайд зиндагӣ мекунанд ба ХШБ хабар медиҳанд. Кормандони ХШБ нисбати шахсони ба қоидавайронкунӣ роҳдода, ки дар рафти санҷиши реҷаи шиносномавию бақайдгирӣ ошкор гардидаанд, ба хадамотҳои дахлдор хабар медиҳанд. Ҷавобгарӣ аз болои рафти шиносномавию бақайдгирӣ дар минтақаи таҳти хизматрасонӣ қарордошта ба зиммаи нозирони минтақавии милитсия, ки онро бо истифода аз кумаки гурӯҳҳои ҷамъиятӣ таъмин менамоянд, вогузор гардидааст.

Нозирони минтақавии милитсия дар самти риояи низоми шиносномавӣ уҳдадоранд:

– тартиби додан ва иваз намудани шиносномаҳо, бақайдгирӣ ва азқайдбарорӣ, инчунин қонунгузорӣ дар бораи ҷавобгарии шаҳрвандон, шахсони мансабдор ва дигар катего-

рияи шахсонро барои вайрон намудани низоми шиносномавӣ донанд ва дар байни аҳолӣ корҳои фаҳмондадиҳӣ гузаронанд;

– санҷиши риояи қоидаҳоро аз ҷониби шаҳрвандон, шахсони мансабдор ва воқеӣ амалӣ намоянд;

– нисбати шахсоне, ки талаботи қоидаҳоро вайрон намудаанд, протокол тартиб диҳанд; бартарафсозии камбудиҳои дарёфтшударо назорат баранд;

– дар бораи корҳои анҷомдода оид ба таъмини риояи реҷаи шиносномавӣ маълумотнома тартиб диҳанд.

Маълумот дар бораи корҳои анҷомдода оид ба таъмини риояи реҷаи шиносномавию бақайдгирӣ аз ҷониби нозирони минтақавии милитсия на камтар аз як маротиба дар як моҳ ба роҳбарияти МКД гузориш дода мешавад, ки минбаъд дар ХШБ ҷамъ карда мешаванд. Ба манзили зист барои санҷиши риояи қоидаҳо даромадан аз соати 6:00 то 22:00 дар сурати ахбороти аниқ дар бораи вайрон гардидани қоидаҳо иҷозат дода мешавад. Санҷиши пайдарҳамии риояи қоидаҳо аз ҷониби шаҳрвандон, танҳо дар ҳолатҳои вазъи фавқулодаи бамиёномада ва бо иҷозати роҳбарияти ВКД, РВКД, вилоятҳо ва шаҳри Душанбе гузаронида мешавад. Вайронкунандагони қоидаҳо, ки аз дигар маҳалҳо омада бе шиноснома ва ё бе қайд зиндагӣ мекунанд, ба воситаи бюрои суроғавӣ-маълумотдиҳӣ бо телефон санҷида мешаванд. Ҳамзамон, нисбати шахсоне, ки рафторашон шубҳанок аст, ба хадамотҳои оперативии МКД хабар дода мешавад. Санҷиши риояи қонунгузорӣ ҳангоми қабули шаҳрвандон ба ҷойи кор ба воситаи санҷиши ҳуҷҷатҳои дар қайд будаи дастгоҳҳои кадрӣ ва ё шахсоне, ки барои қабул ба кор, таҳсил, маълумот дар бораи шиносномаҳо ва бақайдгирӣ масъуланд, амалӣ мегардад. Дар ҳолатҳои зарурӣ барои азназаргузаронӣ, шиносномаҳои кормандон ва донишҷӯён талаб карда мешавад.

Аз натиҷаи санҷиш дар ду нусха санад тартиб дода мешавад, ки аз тарафи кормандони санҷишгузаронда ва роҳбарияти корхона, муассиса, ташкилот, сохторҳои тиҷоратӣ ва ё муассисаҳои таълимӣ, ба имзо расонида мешаванд ва як нусхаи он таҳти дастхат ба маъмурияти иншооти таҳти санҷиш қарордодашуда супорида шуда, нусхаи дуюмаш дар хадамоти шиносномадиҳию бақайдгирӣ нигоҳ дошта мешавад. Дар санадҳо камбудиҳои ҳангоми санҷиш ошкоршуда, инчунин пешниҳодҳо дар бораи тартиб ва муҳлати бартараф намудани онҳо нишон дода мешавад.

Ҳамзамон, вобаста ба хусусият ва дараҷаи содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз карда мешавад. Парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз лаҳзаи қабули таъинот ё қарор дар бораи оғоз кардани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғозгардида ҳисоб мешавад. Нисбати шахсони воқеӣ, мансабдор ва ё ҳуқуқӣ протоколи ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ (минбаъд – протокол) тартиб дода мешавад, ки оид ба он ба сардорони хадамотҳои шиносномавию бақайдгирӣ ва ё сардорони МКД гузориш дода мешавад.

Протоколҳо аз ҷониби кормандони хадамотҳои шиносномавию бақайдгирӣ ва нозирони минтақавии милитсия тартиб дода мешаванд. Дигар кормандони МКД танҳо бо супориши сардорони МКД ва ё муовинони онҳо метавонанд протокол тартиб диҳанд. Протокол фавран пас аз ошкор гардидани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва мутобиқи талаботи КМҲМ тартиб дода мешавад. Дар сурати зарурати иловатан фаҳмонидани ҳолати парванда ва ё маълумот дар бораи шахсони воқеӣ, мансабдор ва ё ҳуқуқӣ, ки нисбаташон парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз шудааст, протокол дар муддати на зиёда аз 3 рӯз баъди ошкор гардидани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ (моддаҳои 80, 84 КМҲМ) тартиб дода мешавад.

Ҳангоми тартиб додани протокол ба шахси воқеӣ, мансабдор ва намояндаи шахси ҳуқуқӣ, инчунин дигар иштирокчиён (агар чунин бошад), ки нисбаташон парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз карда шудааст, ҳуқуқ ва уҳдадориҳояшон тибқи КМҲМ фаҳмонида шуда, дар протокол сабт карда мешавад. Шахсони зикргардида ҳуқуқ доранд баёнот пешниҳод намоянд ва фикри худро оид ба мундариҷаи протокол изҳор намоянд, ки онҳо ба протокол замима мегарданд.

Протокол аз ҷониби шахсони мансабдор, ки онро тартиб додаанд, инчунин шахсони воқеӣ, мансабдор ва ё намояндаи шахси ҳуқуқӣ, ки нисбаташон парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз гардидааст, инчунин дигар иштирокчиён ба имзо расонида мешавад. Дар сурати аз имзои протокол саркашӣ намудани шахсони зикргардида, дар бораи он аз тарафи шахси мансабдоре, ки протоколро барои шиносоӣ пешбарӣ намудааст, дар он сабти дахлдор карда мешавад (моддаи 79 КМҲМ).

Ба шахсони воқеӣ, мансабдор ва ё намояндаи шахси ҳуқуқӣ, ки нисбаташон парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ оғоз гардидааст, бо дастхат нусхаи протокол супорида мешавад. Дар сурате, ки протокол аз ҷониби нозирони минтақавии милитсия ва ё кормандони дигар тартиб дода мешавад, дар муддати на зиёда аз 3 шабонарӯз, протокол ва дигар маводи замимашаванда ба сардорони мақомоти корҳои дохилӣ, сардорони хадамотҳои шиносномавию бақайдгирӣ, ки ҳуқуқи дида баромадани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмуриро доранд, равона карда мешаванд.

Протоколҳо дар дафтари махсуси шакли 25 ба қайд гирифта мешаванд.

Парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар макони содиршавии ҳодиса дида баромада мешавад, ба истисноии ҳолатҳое, ки дар КМҲМ пешбинӣ шудааст.

Дида баромадани парвандаҳо дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва таъйин намудани ҷазои маъмуриро аз номи МКД, ҳуқуқ доранд: сардор ва муовини сардори Хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ, сардорони хадамотҳои шиносномавию бақайдгирии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва сардорони хадамотҳои шиносномавию бақайдгирии шуъбачаҳои шаҳру ноҳияҳо нисбати ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки тибқи Кодекси ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо моддаҳои 469 Маскуният бе шиноснома ё бидуни қайд; 493 Гум кардани шиноснома ё корношоям гардонидани он; 494 Иҷозат додан барои истиқомат бе шиноснома ё қайди зист; 495 Бе шиноснома ё қайди зист қабул кардан ба кор; 496 Ғайриқонуни гирифтани шиноснома ва ҳамчун гарав қабул кардани он, пешбинӣ гардидааст.

Сардорони шуъбаҳои (шуъбача) минтақавии МКД ҷазои маъмуриро аз номи мақомоти корҳои дохилӣ дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ки тибқи моддаи 469 КҲМ пешбинӣ гардидааст, таъйин менамоянд.

Парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар муддати 20 рӯз, аз вақти гирифтани ҳуҷҷатҳо аз ҷониби шахси мансабдори ваколатдоре, ки ҳуқуқи дида баромадани парвандаро дорад, баррасӣ карда мешавад. Оид ба баррасии парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ протокол тартиб дода мешавад.

Аз рӯйи натиҷаи дида баромадани парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қарори зерин баровардан мумкин аст:

– дар бораи таъйини ҷазои маъмурӣ;

– оид ба қатъ намудани истеҳсолот нисбати парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, дар ҳолатҳое, ки дар КМҲМ (моддаи 140) пешбинӣ шудааст.

Қарор дар бораи парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби шахси мансабдоре, ки қарорро қабул кардааст, имзо мегардад.

Дар сурати ҷаримаи маъмурӣ татбиқ кардан, дар қарор бояд андозаи ҷарима нишон дода шуда, маълумот дар бораи қабулкунандаи ҷарима оварда шавад.

Қарор фавран баъди ба итмом расидани парванда эълон карда мешавад. Нусхаи қарор таҳти дастхат ба шахси воқеӣ ва ё намояндаи шахси ҳуқуқӣ, ки нисбаташ қарор бароварда шудааст, супорида мешавад.

Аз ҷониби шахсони иштирокчии парванда аз болои қароре, ки ба қувваи қонунӣ надаромадааст, ба сохтори болоии МКД (шахсони мансабдори болоӣ) ва ё суди ноҳиявӣ (шаҳрӣ) шикоят ва ё эътироз кардан мумкин аст. Дар сурате, ки шикоят нисбати қарор, ҳам ба суд ва ҳам ба мақомоти болоии корҳои дохилӣ (ва ё шахсони мансабдори болоӣ) пешниҳод шуда бошад, шикоятро суд баррасӣ менамояд. Дар чунин ҳолат шахсони мансабдоре, ки қарор баровардаанд, уҳдадоранд дар муҳлати 3 шабонарӯз қарорро бо тамоми мавод ба мақомоти болоии корҳои дохилӣ ва ё суди ноҳиявӣ (шаҳрӣ) ирсол намоянд. Шикоят ва эътироз метавонад дар муддати 10 шабонарӯз баъди супорида шудан ва ё қабул намудани нусхаи қарор (моддаи 150 КМҲМ) иҷрои қарорро манъ намояд. Қарор баъди ба охир расидани муҳлати шикоят ва эътироз намудан ба қувваи қонунӣ медарояд, агар аз болои вай шикоят ва ё эътироз пешниҳод карда нашавад.

Баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани қарор нусхаи он ба шахси воқеӣ ва ё намояндаи шахси ҳуқуқӣ, ки нисбаташон қарор бароварда шудааст, супорида шуда ва ё равон карда мешавад. Қарор аз вақти эътибори қонунӣ пайдо намудан иҷро мегардад. Ҷаримаи маъмурӣ аз ҷониби шахси воқеӣ, мансабдор ва ё ҳуқуқӣ, ки ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида шудаанд, дар муддати на зиёда аз 30 шабонарӯз баъди ба ҳукми қонунӣ даромадани қарор ва аз вақти ба охир расидани муҳлати тамдид ва ё ба таъхиргузорӣ, пардохт карда мешавад.

Маблағи ҷаримаи маъмурӣ ба буҷаи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон пардохт ва ё гузаронида мешавад. Расид оид ба пардохти ҷаримаи маъмурӣ ба ХШБ пешниҳод карда мешавад.

Баъзе масъалаҳои ташкили фаъолияти хизматии хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ. Фаъолияти хадамоти шиносномавию бақайдгирӣ дар асоси нақша ва бо тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии дахлдори Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Дар ҳолати набудани сардорони ХШБ варақаҳо ва дигар ҳуҷҷатҳо аз ҷониби шахсони мансабдоре, ки вазифаҳои онҳоро иҷро менамоянд ва дар ҳолати набудани онҳо сардорони МКД ва муовинони онҳо, ба имзо мерасанд.

Барои ҳалли вазифаҳое, ки ба додани шиноснома ба шаҳрвандон алоқаманд аст ХШБ бояд корҳои зеринро ташкил ва бароҳ монад:

– банақшагирии фаъолияти хизматӣ ва муайян намудани идомаи ҳалли масъалаҳо;

– бурдани назорат аз болои амалисозии нақшаҳо;

– омода намудани шарҳ ва амалисозии методӣ, гирд овардан ва тарғиби таҷрибаи мусбии кор;

– амалисозии назорати амалӣ аз болои фаъолияти кормандони зертобеъ;

– ошкор намудани камбудиҳо ва бартараф намудани сабаб ва шароитҳои ба миён омадани онҳо;

– бақайдгирии кори анҷомдодашуда.

Ҳисоботдиҳӣ оид ба корҳои анҷомдодашуда ва натиҷаҳои он. Дар ҳисоботҳо оид ба корҳои анҷомдодашуда ва натиҷаҳои он маълумоти оморӣ, инчунин дигар нишондодҳо, ки хусусияти натиҷаҳои фаъолияти хизматии ХШБ-ро дар додани шиносномаҳо ба шаҳрвандон дар бар мегирад, инъикос мегардад. Ба ғайр аз маълумоти рақамӣ, ки далелҳои

хоси самтҳои алоҳидаи корро мушаххас дар бар мегирад, инчунин оид ба беҳтар намудани фаъолият дархосту пешниҳодҳои зарурӣ манзур карда мешавад.

Аз натиҷаи кори ХШБ ҳармоҳа ҳисобот оид ба натиҷаҳои фаъолияти ХШБ (якмоҳҳа ва давраи ҳисоботӣ, бо натиҷаҳои зиёдшаванда), маълумотнома оид ба корҳои анҷомдодашудаи ХШБ (якмоҳҳа ва давраи ҳисоботӣ бо натиҷаҳои зиёдшаванда), ки аз ҷониби сардорони ХШБ ва ё муовинони онҳо тасдиқ гардидааст ба ХШБ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳармоҳа то рӯзи 25-и ҳар моҳ, барои ҷамъбаст фиристода мешаванд.

Натиҷаи фаъолияти хизматии ХШБ ҳар семоҳа дар ҷаласаҳои оперативии назди сардори ХШБ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ мегардад. Гузаронидани санҷишҳо аз болои фаъолияти ХШБ МКД-и шаҳру ноҳияҳо бо тартиби муқаррарнамудаи санадҳои меъёрии ҳуқуқии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Шиноснома чӣ гуна ҳуҷҷат мебошад?

2. Вазифаҳоии асосии Хадамоти шиносномавию бақайдгирии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз чӣ иборат аст?

3. Оид ба ташкили кори ХШБ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

4. Шиносномаи шаҳрванд дар кадом ҳолатҳо ба шахс дода мешавад?

5. Дар шиноснома кадом маълумоти ҳатмӣ ҷойгир карда мешавад?

6. Дар варақаҳои бақайдгирии шахсоне, ки доғи судӣ доранд, кадом қайдҳо гузошта мешаванд?

7. Аз ҷониби кормандони дахлдори МКД дар самти шиносномавию бақайдгирӣ кадом нақша чорабиниҳо амалӣ карда мешаванд?

8. Уҳдадории НММ дар самти риояи низоми шиносномавӣ аз чӣ иборат аст?

9. Дар хусуси ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурие, ки талаботи муқаррар кардашудаи қонунгузориро дар самти шиносномавию бақайдгирӣ вайрон мекунанд маълумот диҳед.

10. Оид ба ҳисоботдиҳии ХШБ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

Боби 31.
ТАЪМИНИ НАЗОРАТ ОИД БА РИОЯИ ҚОИДАҲОИ БУДУБОШИ ШАҲРВАНДОНИ ХОРИҶӢ ВА ШАХСОНИ БЕШАҲРВАНД

§ 1. Вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ аз лиҳози доштани ҳуқуқ шаҳрвандони хориҷӣ ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон баробар буда, дар як вақт масъулияти онҳо низ барои риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидааст. Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрвандон аз «Эъломияи ҳуқуқи башар» ва дигар санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ сарчашма гирифта, мавқеи инсонро новобаста аз мансубият ба давлат дар сатҳи олӣ муқаррар намудааст. Дар тақвият ба гуфтаҳои боло қайд намудан ба маврид аст, ки Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон инсон, ҳуқуқ ва озодиҳои ӯро ҳамчун арзиши олӣ эълон намуда, ҳамзамон эътироф, риоя ва ҳифзи ин арзишҳоро аз ҷониби давлат муқаррар намудааст.

Тибқи муқарароти санадҳои меъёрии ҳуқуқии ватанӣ, байналмилалӣ ва қоидаҳои давлатдорӣ бо мақсади ҳифзи манфиатҳои миллӣ, тартиботи ҷамъиятӣ ва пешгирӣ намудани амалҳои зиддиҳуқуқӣ зарурати назорат аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, оид ба риоя намудани қоидаҳои будубош ва муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба вуҷуд меояд. Хусусан, дар замони иқтисоди бозоргонӣ ва бозсозии давлати ҳуқуқбунёду демократӣ ҳамчун қо-

идаи омаду рафти шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёд гардида, усулҳои нави назорат аз болои онҳоро талаб менамояд.

Маҳз бо мақсади назорат аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар самти риоя намудани муқарраротиi қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давлат зарур аст, ки мақомоти соҳавӣ таъсис дода шуда, салоҳияти он тавассути қонунгузории дахлдор муайян карда шавад.

Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон»[1], шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон шахсоне эътироф мешаванд, ки мансубият ба шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон набуда, ҳуҷҷате доранд, ки мансубияти онҳоро ба шаҳрвандии давлати дигар тасдиқ мекунад. Шахсони бешаҳрванд бошад, шахсоне мебошанд, ки ҳуҷҷати тасдиққунандаи шаҳрвандии ягон давлатро доро нестанд. Мутобиқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқу озодиҳои дахлдор кафолат дода мешавад.

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии

[1] Ниг.: Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 2-юми январи соли 2018, таҳти № 1471 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2018. – №1. – Мод. 3.

байналмилалие, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад.

Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қатъи назар аз миллат, нажод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил, молу мулк ва дигар ҳолатҳо дар назди қонун баробаранд.

Ҷумҳурии Тоҷикистон нисбати шаҳрвандони давлатҳое, ки дар он ҷо ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон қасдан маҳдуд карда мешаванд, маҳдудиятҳои мутобиқ муқаррар мекунад. Аз тарафи шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода шудани ҳуқуқу озодиҳо набояд ба манфиатҳои ҷумҳурӣ, ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони дигар зарар расонад. Амалӣ кардани ҳуқуқу озодиҳое, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шаҳрвандони хориҷӣ дода шудааст, аз иҷрои уҳдадориашон, ки қонунгузорӣ муқаррар кардааст, ҷудонашаванда аст.

Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ду намуди шаҳрвандони хориҷӣ муайян карда шудааст:

1) Шаҳрвандони хориҷие, ки ба таври доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат мекунанд.

2) Шаҳрвандони хориҷие, ки ба таври муваққатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат мекунанд.

Ба шаҳрвандони хориҷие, ки ба таври доимӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат мекунанд он шаҳрвандоне дохил мешаванд, ки дорои иҷозати бо гувоҳномаи иқомат ба расмият даровардашудае, ки аз ҷониби МКД дода шудааст, мебошанд. Шаҳрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дигар асосҳои қонунӣ қарор доранд, истиқоматкунандагони муваққатӣ ҳисобида мешаванд.

Категорияи шаҳрвандони хориҷие, ки истиқоматкунандагони муваққатӣ мебошанд уҳдадоранд, ки дар муддати 3 ва

дар ҳолатҳои истисноӣ 10 шабонарӯз аз рӯзи омаданашон бо тартиби муқарраргардида, шиносномаҳои хориҷӣ ё дигар ҳуҷҷатҳои ивазкунандаи онҳоро ба қайд гузоранд ва дар сурати гузаштани муҳлати муайяни иқомат Ҷумҳурии Тоҷикистонро тарк намоянд, агар тибқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигар муқаррар нагардида бошад.

Ҳуқуқ, озодӣ ва уҳдадориҳои асосии шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз инҳо иборат мебошанд:

1. Ҳуқуқ ба фаъолияти меҳнатӣ. Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иқомати муваққатӣ омадаанд, ба фаъолияти муайяни меҳнатӣ ба шарте машғул шуда метавонанд, ки он ба мақсадҳои ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шуданашон мувофиқ бошад.

2. Қоидаҳои додани иҷозат барои кор ба шаҳрвандони хориҷӣ, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти меҳнатӣ менамоянд ва намунаи варақаи он аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешаванд.

3. Ҳуқуқ ба истироҳат. Шаҳрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ ва истиқомат мекунанд, тибқи асосҳои умумӣ баробари шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ ба истироҳат карданро доранд.

4. Ҳуқуқ ба ҳифзи саломатӣ. Шаҳрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сукунати доимӣ доранд, баробари шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ёрии тиббӣ истифода мебаранд ва он шаҳрвандони хориҷие, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иқомати муваққатӣ омадаанд, ёрии тиббӣ мувофиқи тартибе расонида мешавад, ки аз тарафи Вазорати тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда шудааст.

5. Ҳуқуқ ба ҳифзи иҷтимоӣ. Шаҳрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон сукунати доимӣ доранд, барои ги-

рифтани ёрдампулиҳо, нафақа ва навъҳои дигари таъминоти иҷтимоӣ тибқи асосҳои умумӣ бо шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ доранд. Шаҳрвандони хориҷие, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон барои иқомати муваққатӣ омадаанд, барои гирифтани ёрдампулиҳо ва навъҳои дигари таъминот дар асос ва бо тартибе ҳуқуқ доранд, ки қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардаанд. Агар барои тайин кардани нафақа собиқаи муайяни кор талаб карда шавад, ба шаҳрвандони хориҷӣ дар асос ва ба тартибе, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардааст, ба ин собиқа метавонад собиқаи кории дар хориҷа доштаи онҳо ҳисоб карда шавад.

6. Ҳуқуқ ба манзил. Шаҳрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон доимӣ истиқомат мекунанд, дар асос ва ба тартиби барои шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон муқарраршуда аз хонаҳои фонди манзилии давлатӣ ва ҷамъиятӣ, кооперативҳои манзилию сохтмонӣ барои ба истифода гирифтани манзили истиқоматӣ ҳуқуқ доранд. Шаҳрвандони хориҷӣ ҳуқуқи ҳамчун моликият ба даст овардани биною хонаҳои истиқоматӣ, инчунин дигар биноҳоеро, ки ба фонди манзил дохил шудаанд, надоранд (ба истиснои ба даст овардани мерос аз ҷониби ворисони қонунӣ), агар қонунҳо ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалии эътирофнамудаи Тоҷикистон тартиби дигареро пешбинӣ накарда бошанд. Қоидаҳои пешниҳод намудани молу мулки ғайриманқул бо мақсади ҷойгир кардани намояндагиҳои дипломатӣ, намояндагиҳои созмони байналмилалии ба онҳо баробаркардашуда ва муассисаҳои консулии давлатҳои хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо манзили истиқоматӣ аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

7. Ҳуқуқи молумулкӣ ва шахсии ғайримолумулкӣ. Шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд молумулки хусусӣ дошта бошанд, молу мулкро ба мерос мо-

нанд ё гиранд, ҳуқуқи муаллифии кори илмӣ, адабиёти бадеӣ ва фарҳангӣ, кашфиёт, ихтироот, намунаҳои саноатӣ, ҳамчунин ҳуқуқи дигари амволию ғайриамволиро дошта бошанд, агар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигарро пешбинӣ накарда бошанд.

8. Ҳуқуқ ба таҳсил. Шаҳрвандони хориҷие, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истиқомат мекунанд бо тартиби муқарраркардаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ ба таҳсил доранд.

9. Ҳуқуқ ба истифодаи дастовардҳои фарҳангӣ. Шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои истифода аз дастовардҳои фарҳангӣ баробари шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ доранд.

10. Иштирок дар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ. Шаҳрвандони хориҷӣ, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон доимӣ зиндагӣ мекунанд, ҳуқуқ доранд дар асосҳои умумӣ бо шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ба иттифоқҳои касаба, ташкилоти кооперативӣ, ҷамъиятҳои илмӣ, фарҳангӣ, варзишӣ ва дигар ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ғайр аз ҳизбҳои сиёсӣ дохил шаванд, агар ин хилофи ҳуҷҷатҳои таъсисии иттиҳодияҳои мазкур ва қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон набошад.

11. Озодии виҷдон. Ба шаҳрвандони хориҷӣ, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, баробари шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон озодии виҷдон кафолат дода мешавад[1]. Барангехтани хусумат ва бадбинӣ вобаста ба дину мазҳаб манъ аст.

12. Муносибатҳои оилавӣ. Шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд бо шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони дигар мувофиқи қонунгузории Ҷумҳу-

---

[1] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26-уми марти соли 2009, таҳти № 489 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №3. – Мод. 82.

рии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалӣ ақди никоҳ банданд ва онро бекор кунанд. Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баробари шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муносибатҳои оилавӣ аз ҳуқуқҳои баробар истифода мебаранд ва вазифаҳоро ба зимма доранд. Инчунин мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои шаҳрвандони хориҷӣ дар ҷумҳурӣ дахлнопазирии шахс ва манзил ва дигар ҳуқуқҳои шахсӣ кафолат дода мешавад.

Маҳдудият дар бобати аз як ҷо ба ҷойи дигар рафтан ва интихоби ҷойи зисти шаҳрвандони хориҷӣ вақте роҳ дода мешавад, ки агар он барои таъмини амнияти миллӣ, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва маънавии аҳолӣ, ҳимояи хуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар шахсон зарур бошад.

Тартиби амалӣ намудани назорати муҳоҷират ва ҳамчунин ҳамкории мутақобилаи вазорату идораҳои дахлдор ҳангоми иҷро намудани меъёрҳои он бо қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян шудааст.

Назорати муҳоҷиратӣ – ин фаъолиятест, ки барои пешгирӣ намудани муҳоҷирати ғайриқонунии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон равона карда шудааст.

Асоси ҳуқуқии амалӣ намудани назорати муҳоҷиратро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи муҳоҷират», Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми апрели соли 2001, таҳти № 544 «Дар бораи пурзӯр намудани муқовимат ба муқобили

муҳоҷирати ғайриқонунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон»[1], Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми сентябри соли 2000, таҳти № 389 «Дар бораи амалӣ намудани бақайдгирии давлатии дактилоскопӣ» ва дигар санадҳои меъёриву ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст ташкил менамоянд.

Мувофиқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба ҳар як шаҳрванди хориҷӣ, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид мегардад, ҳангоми анҷом додани назорати сарҳадӣ дар нуқтаҳои гузаргоҳи Сарҳади давлатӣ варақаи муҳоҷирати хориҷӣ, ки намунаашро мақомоти ваколатдор муайян кардааст, супорида мешаванд.

Баробари ба нуқтаи таъйинот расидани шаҳрванди хориҷӣ дар варақаи муҳоҷиратӣ, қайди мақомоти корҳои дохилии маҳалли зисти муваққатӣ гузошта мешавад.

Маҳз бо мақсади назорат аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар самти риоя намудани муқарраротиқонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давлат як қатор мақомоти давлатӣ таъсис дода шудаанд. Яке аз ин мақомоти соҳавӣ Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор меравад.

Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон мақомоти марказии ҳокимияти иҷроия дар соҳаи муҳоҷирати меҳнатӣ буда, иҷозатномадиҳӣ, танзим, назорат, санҷиш ва хизматрасониҳои давлатиро дар соҳаи мазкур амалӣ менамояд.

[1] Ниг.: Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми апрели соли 2001, таҳти № 544 «Дар бораи пурзӯр намудани муқовимат ба муқобили муҳоҷирати ғайриқонунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон».

Вазифаҳои асосии Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи танзими муҳоҷират инҳоянд:

– иштирок дар таҳия ва татбиқи сиёсати ягонаи давлатӣ дар соҳаи муқарраршудаи фаъолият;

– таҳия ва такмили заминаи меъёрии ҳуқуқӣ дар соҳаи муқарраршудаи фаъолият;

– ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои байналмилалӣ, ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳо дар соҳаи муқарраршудаи фаъолият;

– ҳамоҳангсозии байниидоравӣ ва ҷалби донорҳо ҷиҳати ташаккули низоми таҳлили бозори муҳоҷирати меҳнатӣ ва муайян намудани дурнамои раванди муҳоҷирати меҳнатӣ ба хориҷа, инчунин бо мақсади аз худ кардани бозорҳои нави меҳнат дар хориҷи кишвар;

– ташкил ва амалӣ намудани фаъолият дар самти ҷалб ва сафарбаркунии муташаккилонаи муҳоҷирони меҳнатӣ ба хориҷи кишвар;

– ташкил ва ҷорӣ намудани низоми самараноки суғуртаи иҷтимоӣ ва тиббии муҳоҷирони меҳнатӣ дар хориҷи кишвар;

– мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ намудани назорат ва санҷиши фаъолияти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар соҳаи муҳоҷирати меҳнатии хориҷӣ, бо кор таъмин намудани шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷи кишвар ва танзими раванди муҳоҷирати меҳнатии хориҷӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– дар доираи салоҳияти худ пешбурди фаъолият оид ба пешгирии муҳоҷирати ғайриқонунии шаҳрвандони хориҷӣ;

– баҳисобгирии муҳоҷирати шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба муҳоҷирати меҳнатӣ ба хориҷа мераванд ва бармегарданд;

– ҳамкорӣ бо диаспораҳо, ташкилоти ҷамъиятӣ ва ҳамватанони бурунмарзӣ дар соҳаи муқарраршудаи фаъолият;

– мусоидат ба рушд ва такмили низоми давлатӣ ва ташкилотҳои хусусии шуғл, ки дар хориҷа барои шуғл кумак мерасонанд;

– фароҳам овардани шароити мусоид барои ҷалби соҳибкорон, корфармоён, ташкилоти байналмилалӣ, ғайридавлатӣ ва дигар ташкилотҳо барои ташкил кардани марказҳои таълимӣ ва такмили тахассуси муҳоҷирони меҳнатӣ;

– дар якҷоягӣ бо мақомоти дахлдори давлатӣ ташкил ва гузаронидани ярмаркаҳои ҷойҳои холии корӣ бо мақсади ба кор таъмин намудани муҳоҷирони меҳнатӣ дар хориҷи кишвар;

– мусоидат ба сиёсати ҳамоҳангсозии муҳоҷирати меҳнатӣ бо мақсади ташкили фазои ягонаи муҳоҷирати меҳнатии давлатҳои иштирокчиёни Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил, Созмони ҳамкориҳои иқтисодии Аврупову Осиё ва дигар давлатҳо;

– ҳамкорӣ бо Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсони давлатҳои бо кор таъминкунанда бо мақсади ҳифзи ҳуқуқҳои муҳоҷирони меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– иҷозатномадиҳӣ дар соҳаи муҳоҷирати меҳнатӣ бо тартиби муқарраргардида;

– бо тартиби муқарраргардида додани иҷозатнома барои ҷалб ва интиқоли муташаккилонаи шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон барои ба кортаъминкунӣ дар хориҷи кишвар, инчунин додани иҷозатнома барои ҷалби муҳоҷирони меҳнатии

хориҷӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон, додани иҷозат барои кор ба шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд;

– бақайдгирӣ ва назорати фаъолияти муҳоҷирони меҳнатии хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муҳоҷирони меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хориҷа;

– ҳамкорӣ бо мақомоти дахлдор дар масъалаи муҳоҷирати экологӣ ва ихтиёрӣ;

– ташкили тайёрии касбии кормандон ва муҳоҷирони меҳнатӣ, бозомӯзӣ, таҷрибаомӯзӣ, такмили ихтисос ва фаъолияти таълимӣ;

– иҷрои дигар вазифаҳое, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудаанд.

Дигар мақомоти назоратбаранда аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ин Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор меравад.

Ин мақомот дар самти мазкур дорои вазифаҳои зерин мебошад:

– вуруди қонуниро ба Ҷумҳурии Тоҷикистон назорат мекунад, дурустии мақсадҳои баёнёфта ва мақсадҳои аслии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандро ошкор менамояд. Бо ин мақсад пурсиши ибтидоӣ ва баҳисобгирии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандро, ки ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид мегарданд, бо тартиби аз ҷониби қонунгузорӣ муайян шуда, анҷом медиҳад;

– ҳангоми ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудани шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ба онҳо варақаҳои муҳоҷиратӣ медиҳад ва ҳангоми аз Ҷумҳурии Тоҷикистон рафтан, аз онҳо варақаҳои муҳоҷиратиро мегирад;

– ҳар ҳафта дар бораи ба Ҷумҳурии Тоҷикисгон ворид шудан ва аз Ҷумҳурии Тоҷикистон рафтани шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ба мақомоти ваколатдор бо ни-

шон додани ҳадафҳои воридшавӣ маълумот оид ба тарафи қабулкунанда (шахси ҳуқуқӣ ва воқеӣ) ва дигар маълумоти марбут ба шахсияти шахсони ворид ва хориҷшаванда, инчунин маълумот оид ба шахсони аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон хориҷ кардашуда, иттилоот пешниҳод менамояд;

– дар сурати дар нуқтаҳои гузаргоҳи Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ошкор гардидани ҳодисаҳои бе раводид ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудан ва дигар ҳолатҳои дағалона вайрон кардани қоидаҳои воридшавӣ ва иқомат ҷиҳати баргардонидани онҳо ба давлатҳое, ки аз онҳо омадаанд, тадбирҳои фаврии баргардонидани онҳоро меандешад. Дар сурати набудани имконияти таъҷилан баргардонидани онҳо, шахсони мазкур дар ҷойҳои махсуси бо ин мақсад ҷиҳозонидашудаи нуқтаҳои назорату гузаргоҳи қӯшунҳои сарҳадӣ муваққатан ҷойгир карда мешаванд;

– дар сурати дар нуқтаҳои гузаргоҳи Сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ошкор кардани далелҳои аз тарафи шаҳрвандони хориҷӣ ё шахсони бешаҳрванд вайрон кардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки таҳти амали Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мегиранд, мақомоти таҳқиқи Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон маводро таҳия намуда, ба мақомоти салоҳиятдори Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашидани онҳо, равона мекунад;

– дар доираи салоҳияти худ дар ҳамкорӣ бо мақомоти корҳои дохилӣ аз болои риояи қоидаҳои иқомати шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон назорат мебарад;

– пешбурди марказонидашудаи манбаи умумии маълумотро аз ҷиҳати баҳисобгирии муҳоҷирони ғайриқонунӣ ва

шахсоне, ки тибқи қонунгузорӣ воридшавиашон ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ аст, анҷом медиҳад;

– ҳангоми ошкор намудани вайронкунии қоидаҳои иқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд тибқи тартиботи муқарраргардида дар хусуси ба ҷавобгарӣ кашидани шахсони мазкур ё рондани онҳо қарор қабул мекунад ва рондани онҳоро аз Ҷумҳурии Тоҷикистон ба амал мебарорад. Интиқоли шахсони рондашуда аз Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби маблағҳои худи шахсони рондашуда амалӣ мегардад;

– ҳар моҳ ба мақомоти ваколатдор оид ба теъдоди шахсоне, ки барои вайрон кардани қоидаҳои иқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз Ҷумҳурии Тоҷикистон ронда шудаанд, маълумот пешниҳод менамояд ва дар доираи салоҳияти худ чорабиниҳои дигарро, ки ба муқовимат ба муқобили муҳоҷирати ғайриқонунӣ равона карда шудаанд, анҷом медиҳад.

Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти назорат аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд бахри риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки муносибатҳои муҳоҷиратиро танзим менамоянд, чунин ваколатҳоро ба амал мебарорад:

– назорати риояи қоидаҳои иқомат ва убури транзитии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом медиҳад;

– ҳангоми ошкор намудани вайронкунии қоидаҳои иқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шаҳрвандони хориҷӣ бобати ба ҷавобгарӣ кашидан ё ба мақомоти Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон додани онҳо барои ҳал намудани масъалаи рондани онҳо аз Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ, қарор қабул мекунад;

– ҷобаҷокунии шахсонеро, ки бояд аз Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқи қарорҳои қабулшуда бо тартиби муқарраршуда ронда шаванд, дар қабулгоҳҳои тақсимоти мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, таъмин менамояд;

– назоратро оид ба риояи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти муҳоҷирати меҳнатии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд амалӣ менамояд;

– чорабиниҳоро ҷиҳати бақайдгирии давлатии дактилоскопии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон паноҳгоҳ меҷӯянд, амалӣ менамояд.

Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи назорати муҳоҷират дорои ваколати зерин мебошад:

– ба мақомоти ваколатдор оид ба масъалаи воридшавии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд ба Ҷумҳурии Тоҷикистон ва хориҷшавии онҳо аз Ҷумҳурии Тоҷикистон, маълумоти заруриро пешниҳод менамояд;

– ҳангоми рондани шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд аз Ҷумҳурии Тоҷикистон барои вайрон кардани қоидаҳои иқомат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақомоти дахлдор ҳамкории мутақобиларо анҷом медиҳад.

Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон паноҳгоҳ меҷӯянд, то таъсиси Марказ барои иқомати муваққатии шахсони паноҳҷӯянда ва то қабул намудани қарор бобати ба онҳо додани мақоми гуреза дар ҷойҳои зисти муваққатӣ, ки бо мақомоти амният ва корҳои дохилӣ мувофиқа шудаанд, истиқомат мекунанд.

Вазъи ҳуқуқии муҳоҷири хориҷӣ ба шаҳрвандони хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд, дар ҳолатҳои зерин дода намешаванд:

– хизмати ҳарбиро дар қисмҳои ҳарбие, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон воқеъ гардидаанд, адо намоянд;

– дар ҳайати намояндагиҳои дипломатӣ ва ташкилотҳои байналмилалӣ бошанд;

– дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳсили илм карда бошанд ё худ дар истеҳсолот ба коромӯзӣ машғул бошанд;

– тибқи шартномаҳои байналмилалӣ фаъолияти меҳнатиро анҷом дода бошанд;

– сайёҳ (турист), дар сафари хизматӣ, муҳоҷирони меҳнатии муваққатӣ (аз ҷумла варзишгарон, дастаҳои варзишгарон, ҳунарпешагон), ки ба тариқи транзит мегузаранд, тоҷирон ё амонатгузорон, сармоядорон бошанд;

– намояндагони воситаҳои ахбори оммаи хориҷӣ, радио ва телевизион, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аккредитатсия шудаанд, бошанд;

– дар иттиҳодияҳои динresponse, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон расман ба қайд гирифта шудааст, ба фаъолияти касбӣ машғул бошанд;

– ба Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади расонидани кумаки хайрия ва башардӯстона омада бошанд;

– аъзои сарнишини киштиҳои баҳриву дарёӣ, нақлиёти ҳавоӣ, роҳи оҳан ва автомобилӣ бошанд.

Хулоса ҳар як шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд тибқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷиҳати таъмини риояи ҳуқуқ ва озодии онҳо бо шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон баробар буда, давлат ба таъмини бехатарии онҳо кафолат медиҳад ва ҳамчунин масъулияти онҳоро барои риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

§ 2. Масъулияти шаҳрвандони хориҷӣ оид ба риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон», шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амалҳои зиддиҳуқуқӣ содир кардаанд, тибқи асосҳои умумӣ ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд, ба истиснои ҳолатҳои муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шартномаҳои байналмилалии Тоҷикистон.

Нисбати шаҳрвандони хориҷӣ, ки қоидаҳои будубошро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вайрон менамоянд, яъне бе ҳуҷҷати ҳуқуқӣ истиқомат ё бо ҳуҷҷатҳои қалбакӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, тартиби муқарраршудаи бақайдгирӣ ё сабти маҳалли истиқоматӣ ё аз як ҷо ба ҷойи дигар рафтан ва интихоби ҷойи истиқоматро риоя намекунанд, баъди ба охир расидани муҳлати тайиншудаи будубоши худ аз баромада рафтан саркашӣ менамоянд, инчунин қоидаҳои гузашта рафтанро аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон риоя наменамоянд, чораҳои дорои хусусияти маъмурӣ ва ҷиноятӣ татбиқ мешавад.

Шаҳрвандони хориҷие, ки муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва дигар санадҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистонро вайрон мекунанд, муҳлати муайяни будубошашон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон кам карда мешавад. Муҳлати будубоши шаҳрвандони хориҷӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон инчунин дар ҳолатҳое, ки асос барои будубоши минбаъдаи вай аз байн рафта бошад, кам карда мешавад.

Қарор дар бораи кам кардани мухлати будубоши шаҳрвандони хориҷӣ аз тарафи мақомоти корҳои дохилӣ қабул карда мешавад.

Шаҳрванди хориҷӣ дар чунин мавридҳо аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ронда мешавад:

1) Агар амалу рафтори вай хилофи манфиатҳои таъмини амнияти миллӣ ё ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бошад.

2) Агар ин барои ҳифзи саломатӣ ва ахлоқи аҳолӣ, ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон зарур бошад.

3) Агар вай талаботи қонун оид ба вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳои гумрук, асъор ё дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии ҷумҳуриро вайрон карда бошад.

Мувофиқи муқаррароти моддаи 46 Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, яке аз намуди ҷазои маъмурие, ки танҳо нисбат ба шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд татбиқ мегардад, ин бо роҳи маъмурӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд ба ҳисоб меравад.

Ҷазои мазкур дар ҳолатҳои зерин татбиқ мешавад:

– кирдори (амал ё беамалии) онҳо бар хилофи манфиати таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва давлатӣ ё бар хилофи манфиати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ бошад;

– ин чора барои ҳифзи саломатӣ ва маънавиёти аҳолӣ, ҳимояи ҳуқуқу манфиатҳои қонунии шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шахсони дигар зарур бошад;

– онҳо талаботи санадҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя накарда бошанд.

Бо роҳи маъмурӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд бо роҳи маҷбурӣ ва таҳти назорат тавассути Сарҳади давлатии Ҷумҳу-

рии Тоҷикистон аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шахсони зикргардида ҳангоми аз ҷониби онҳо риоя накардани тартиби будубош дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, вале дар дигар ҳолатҳои бевосита пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо роҳи ба таври назоратшаванда мустақилона аз Ҷумҳурии Тоҷикистон баромада рафтани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд амалӣ гардонида мешавад.

Бо роҳи маъмурӣ аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун кардани шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд ҳамчун чораи ҷазои маъмурӣ нисбат ба ин шахсон аз ҷониби судя ва ҳангоми аз ҷониби онҳо зимни воридшавӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон содир намудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ бошад, аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ ва ё шахси мансабдори ваколатдор таъйин карда мешавад.

Ҳама таснифоти умумӣ, мазмун ва моҳияти назорати давлатӣ аз болои шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрвандро оид ба риояи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳудуди давлат дида баромада, бояд қайд намуд, ки дар айни замон ҳарчанд, ки муқаррароти қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба аз пойтахти давлат берун муайян намудани ҷойи истиқомати баъзе шаҳрвандони хориҷӣ, ҷой дорад, аммо ба таври дахлдор риоя нашуданаш ба чашм мерасад. Бо мақсади риоя шудани талаботи қонунгузории давлат назорати мақомоти дахлдори давлатӣ дар ин самт бояд пурзӯр карда шавад.

Таҷрибаи амалии мақомоти дахлдори давлатӣ нишон медиҳад, ки шумораи зиёди ҷиноят ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобаста ба убур намудани сарҳади давлатӣ ва гузаштан аз ҷойҳои муайяннашудаи сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шаҳрвандони хориҷӣ ҷой дорад. Бо мақсади пешгирӣ намудани ин амалҳо бояд салоҳияти мақо-

моти сарҳадӣ мукаммал карда шуда, назорат аз болои фаъолияти онҳо ба таври қатъӣ ба роҳ монда шавад.

Саволҳо бари худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии таъмини назорат оид ба риояи қоидаҳои будубоши шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд кадомҳоянд?

2. Шаҳрвандони хориҷии доимӣ ва муваққатӣ истиқоматкунандаро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон шарҳ диҳед.

3. Ҳуқуқ, озодӣ ва уҳдадориҳои асосии шаҳрвандони хориҷиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон номбар кунед.

4. Назорати муҳоҷиратиро шарҳ диҳед.

5. МКД дар самти назорати қоидаҳои будубоши шаҳрвандони хориҷӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷиикистон дорои кадом функсияҳо мебошад?

6. Вазифаҳои асосии Вазорати меҳнат, муҳоҷират ва шуғли аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

7. Вазифаҳои Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар соҳаи назорати муҳоҷират номбар кунед.

8. Ваколати Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистонро шарҳ диҳед.

9. Дар хусуси масъулияти шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд оид ба риоя намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

10. Шаҳрвандони хориҷӣ дар кадом мавридҳо аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ронда мешаванд?

БОБИ 32.
ИДОРАКУНИИ ДАВЛАТӢ ДАР СОҲАИ ҲАРАКАТ ДАР РОҲ

Дар воқеъ, яке аз масъалаҳои ниҳоят муҳимми замони муосир ин таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ мебошад. Асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии ҳаракат дар роҳро Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳаракат дар роҳ»[1], Қоидаҳои ҳаракат дар роҳ[2] ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки баҳри таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ равона гардидаанд, ба танзим медароранд. Тибқи тартиби муқарраргардидаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, идоракунии давлатӣ дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва дигар мақомоти ваколатдори давлатии дахлдор сурат мегирад.

Мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҳаракат дар роҳ ба салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ инҳо мансубанд:

– пешбурди сиёсати давлатӣ оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– тасдиқ намудани қоидаҳо, стандартҳо, меъёрҳои техникӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигар оид ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

[1] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳаракат дар роҳ» аз 17-уми майи соли 2018, таҳти № 1533 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2018. – № 5. – Мод. 284.

[2] Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Қоидаҳои ҳаракат дар роҳ» аз 29-уми июни соли 2017, таҳти № 323.

– муайян намудани мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– тасдиқ намудани барномаи давлатии таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти иҷроияи марказӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, ташкилоту муассисаҳо дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– муқаррар намудани тартиби ягонаи ташкили ҳаракат дар роҳ ва бехатарии он;

– муқаррар намудани талабот оид ба тармим ва ҳолати техникии воситаҳои нақлиёте, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон истифода мешаванд;

– таъсиси комиссияи ҳукуматӣ оид ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– муайян намудани фармоишгари давлатӣ оид ба тайёр намудани санадҳои расмӣ (бланкаҳо);

– муайян намудани тартиби додани иҷозатнома ва сертификат барои амалисозии фаъолияти вобаста ба истеҳсол, таъмир ва истифодаи воситаҳои нақлиёти боркаш ва мусофирбар, тайёр кардани ронандаҳо ва намудҳои дигари фаъолият, ки ба бехатарии ҳаракат дар роҳ таъсир мерасонанд;

– муайян намудани меъёрҳои суғуртаи ҳатмии воситаҳои нақлиёт, ронандаҳо ва мусофирон;

– амалӣ намудани ваколати дигар тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ба ваколати мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ (минбаъд - мақоми ваколатдори давлатӣ) дохил мешаванд:

– амалӣ намудани сиёсати давлатӣ оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– аз мақомоти давлатӣ, шахсони ҳуқуқӣ, новобаста ба шакли ташкилию ҳуқуқии онҳо, гирифтани маълумоти дахлдор дар хусуси ҳодисаҳои роҳу нақлиёт, ҳолати нигоҳдории роҳҳо ва маълумоти дигари вобаста ба бехатарии ҳаракат дар роҳҳо;

– бо тартиби муқаррааргардида амалӣ намудани ҳамкорӣ бо мақомоти дахлдори давлатҳои хориҷӣ оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– иҷрои вазифаҳои фармоишгари давлатӣ оид ба тайёр намудани гувоҳнома дар бораи хатми курсҳои таълимӣ оид ба тайёр кардани ронандагони воситаи нақлиёт, асноди ронандагӣ ва бақайдгирӣ (бланкҳои шаҳодатномаҳои ронандагӣ, иҷозатномаҳои муваққатӣ, шаҳодатномаҳои ронандагии байналмилалӣ, талонҳои муоинаи ҳатмии давлатии техникӣ, талонҳои сабти қоидавайронкунӣ ба шаҳодатномаҳои ронандагӣ, шаҳодатномаҳои бақайдгирӣ, талонҳои бақайдгирӣ), рақамҳои бақайдгирӣ ва асноди дигари муайяннамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– додани иҷозат ва иҷозатнома тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– танзими ҳаракати воситаҳои нақлиёт дар роҳ;

– пешбурди низоми ягонаи баҳисобгирии нишондиҳандаҳои омории бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– ҷорӣ намудани технологияи муосир оид ба назорати бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– тадқиқ ва арзёбии ҳодисаҳои роҳу нақлиёт;

– пешбурди низоми иттилоотию ҷустуҷӯӣ, баҳисобгирии ронандаҳо, воситаҳои нақлиёт, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурии соҳа, ҳодисаҳои роҳу нақлиёт ва оқибати онҳо;

– амалисозии назорати фаъолияти истифодабарандагони роҳҳои автомобилгард, воситаҳои нақлиёт тибқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– маҳдуд ва манъ кардани ҳаракат дар роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо ва гузаргоҳҳои роҳи оҳан, муайян намудани меъёру қоидаҳои дигаре, ки фаъолиятро оид ба таъмини бехатарӣ дар роҳ муқаррар мекунанд;

– амалӣ намудани ваколати дигар тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ба ваколати мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ дохил мешаванд:

– татбиқи сиёсати давлатӣ оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– таҳия ва татбиқи барномаҳои минтақавии таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳҳои дорои аҳаммияти маҳаллӣ;

– таъмини бехатарии корҳо оид ба сохтмон, тармим, таъмир ва таъмини воситаҳои техникии ҳаракат дар роҳҳои таъиноти маҳаллӣ, кӯчаҳо ва маҳалҳои аҳолинишин;

– амалӣ намудани ваколати дигар тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ваколати соҳибони роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо ва гузаргоҳҳои роҳи оҳан тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Ба ваколати шахсони ҳуқуқие, ки соҳибони воситаҳои нақлиёт мебошанд инҳо дохил мешаванд:

– таъсис додани шабакаи муассисаҳои таълимӣ оид ба тайёр кардани ронандагони воситаҳои нақлиёт ва такмили ихтисоси онҳо;

– таҳия ва татбиқи чораҳои таъмини тиббии бехатарии ҳаракат дар роҳ;

– таҳия ва татбиқи чораҳои ҳифзи муҳити зист аз таъсири зараровари воситаҳои нақлиёт;

– баҳисобгирии ҳодисаҳои роҳу наклиёт ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ дар роҳ, таҳлили сабабҳо ва шароити ба амал омадани онҳо;

– ташкил ва маблағгузории чораҳои пешгирӣ намудани маъюбшавӣ вобаста ба ҳодисаҳои роҳу наклиёт;

– ҷуброни зарари дар натиҷаи ҳодисаи роҳу наклиёт бо айби онҳо расондашуда, инчунин пардохти кумакпулии якдафъаина ба шахсони дар ин ҳодисаҳо зарардида тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– таъсиси хадамоти бехатарии ҳаракат дар роҳ бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– ҳалли масъалаҳои истифодаи воситаҳои наклиёт дар вазъияти фавқулода.

Мақомоти давлатӣ, ташкилоту муассисаҳо, корхонаҳо дар доираи ваколати худ иҷрои тадбирҳои бехатарии ҳаракат дар роҳро таъмин менамоянд.

Дар коллективҳои меҳнатӣ оид ба риояи қоидаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ тадбирҳои пешгирию фаҳмондадиҳӣ андешида мешаванд.

Мақомоти ваколатдори давлатӣ барномаҳои давлатӣ, вилоятӣ, шаҳрӣ ва ноҳиявии таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳро таҳия, тасдиқ ва иҷрои онро назорат менамояд. Таҳияи ин барномаҳо дар асоси мутобиқати онҳо бо банақшагирии минтақавӣ ва соҳавӣ, ташаккул додани нишондиҳандаҳои ба ҳамдигар алоқаманду ҳамоҳанг бо назардошти шароити иҷтимоию иқтисодӣ ва экологии минтақаи мушаххас, дараҷаи рушди шабакаи роҳҳо, ҳодисаҳои роҳу наклиёт ва нишондиҳандаҳои дигари низоми ягонаи баҳисобгирии давлатии ҳаракат дар роҳ сурат мегирад.

Маблағгузории тадбирҳои дар барномаҳо пешбинишуда, инчунин тадбирҳои дигари таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ аз ҳисоби буҷети ҷумҳуриявӣ ва маҳаллӣ, маблағгузории

мақомоти давлатӣ ва идораҳое, ки соҳибони роҳ мебошанд, сурат мегирад. Бо мақсади маблағгузорӣ намудани лоиҳасозӣ, сохтмон, тармим ва нигаҳдории роҳҳои автомобилгард фондҳои ҷумҳуриявӣ ва вилоятӣ таъсис дода мешаванд.

Тартиби ташаккулдиҳӣ ва истифодаи фондҳои роҳро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низоми ягонаи баҳисобгирии давлатии нишондиҳандаҳои ҳаракат дар роҳ ва бехатарии он барои воситаҳои нақлиёт, ронандагон, роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо ва гузаргоҳҳои роҳи оҳан, маъюбшавии вобаста ба ҳодисаҳои роҳу нақлиёт, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ дар роҳ ва нишондиҳандаҳои дигар муқаррар карда мешаванд.

Феҳристи нишондиҳандаҳои омории ҳаракат дар роҳ, тартиби баҳисобгирӣ ва ҳисоботдиҳӣ аз тарафи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд.

Яке аз воситаҳои идоракунӣ ин назорат мебошад. Назорат дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳҳои автомобилгард аз тарафи мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳо, корхонаҳо, инчунин шаҳрвандон, риоя намудани талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ ташкил карда мешавад.

Назорат дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ аз тарафи мақоми ваколатдори давлатӣ ва мақомоти дахлдори давлатӣ (назорати давлатӣ), ташкилот (назорати идоравӣ) сурат мегирад.

Мақомоти ваколатдори давлатӣ вазифаҳои махсуси назоратӣ ва иҷозатдиҳиро дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ иҷро менамояд.

Ба низоми мақомоти ваколатдори давлатӣ мақомоти идоракунии давлатии автомобилии вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо дохил мешаванд.

Бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаҳои махсуси санҷишӣ,

назоратӣ ва иҷозатдиҳиро дар соҳаи таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ иҷро менамояд. Ба низоми бозрасии давлатии автомобилӣ мақомоти ҷумҳуриявии идоракунии бозрасии давлатии автомобилӣ, мақомоти идоракунии бозрасии давлатии автомобилии вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо дохил мешаванд. Ба бозрасии давлатии автомобилӣ Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо бошад, бозрасии давлатии автомобилии вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо роҳбарӣ мекунанд.

Бояд тазаккур дод, ки дар соҳаи ҳаракат дар роҳ мақомоти идоракунии давлатӣ дорои салоҳияти хос мебошад. Ба ҳамин хотир салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи ҳаракат дар роҳ, пеш аз ҳама ин муайян кардан ва гузаронидани сиёсати ягонаи давлатӣ дар соҳаи таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад ва ба ин хотир низоми ягонаи қоидаҳо, стандартҳо, меъёрҳои техникӣ ва дигар санадҳои меъёрӣ оид ба масъалаҳои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳро муқаррар менамояд.

Доир ба масъалаи мазкур лоиҳаи қонунҳо, санадҳои меъёрӣ оид ба самти ҳаракат дар роҳ ва бехатарии он, инчунин ҷавобгарӣ барои риоя накардани онҳо дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро таҳия намуда, дар санадҳо ваколати мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба ҳаракат дар роҳро муайян менамояд.

Ба ғайр аз он, барномаҳои давлатии тараққии ҳаракат дар роҳ ва бехатарӣ дар роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо ва гузаргоҳҳои роҳи оҳанро таҳия ва тасдиқ менамояд, ки тибқи он бо маблағ таъмин кардашуда, роҳбарӣ ва назорат кардан аз иҷрои барномаҳои давлатии тараққии ҳаракат дар роҳ ва бехатарии он амалӣ гашта, фондҳои ҷумҳуриявии таъминоти моддӣ ва молиявии он дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил карда мешаванд.

Баҳри самаранок амалӣ намудани кор дар самти мазкур ҳамоҳангсозии фаъолияти вазоратҳо, идораҳо ва иттиҳодияҳо, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ пайваста амалӣ гардида, назорати давлатӣ аз иҷрои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, қоидаҳо, стандартҳо, меъёрҳои техникӣ ва дигар санадҳои меъёрӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ ва таъмини бехатарии он ҷиддан ба роҳ монда мешавад.

Аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчунин тартиби тасниф ва истифодаи роҳҳои (кӯчаҳои) автомобилгард муайян карда шуда, ҳамзамон талаботи қоидаҳо, стандарту меъёрҳои лоиҳакашӣ, сохтмони роҳҳои автомобилгард ва гузаргоҳҳои роҳи оҳан тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда, экспертизаи давлатии лоиҳакашӣ, сохтмон, таҷдид ва таъмири роҳҳо ҷиҳати муайян намудани мутобиқати онҳо ба талаботи қоида, меъёрҳо ва стандартҳои бехатарии ҳаракат дар роҳҳо гузаронда шуда, бехатарии муҳити зист ва ҳифзи сиҳатии аҳолӣ бо назардошти эҳтиёҷоти хоси маъюбон ба назар гирифта шуда, қоидаҳои таъмир, нигоҳдорӣ ва ҳифзи роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо ва гузаргоҳҳои роҳи оҳан, инчунин истифодаи онҳоро муайян менамояд.

Аз рӯйи салоҳият низоми ягонаи баҳисобгирии нишондиҳандаҳои асосии омории ҳаракат дар роҳ ва бехатарии онро барпо намуда, корҳои тадқиқоти илмӣ ва конструктории технологӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ ва бехатарии онро ташкил менамояд. Баҳри пурзӯр намудани ҷараёни нигоҳдорӣ, истифодабарии воситаҳои нақлиётӣ, низоми ягонаи иттилоотию кофтуковӣ ва бонкӣ маълумоти баҳисобгирии ронандаҳо, воситаҳои нақлиёт, ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, ҳодисаҳои нақлиёти роҳ ва оқибатҳои онҳо, инчунин нишондиҳандаҳои дигар таъсис дода, дар фаъолияти байниҳукуматӣ ва ташки-

лотҳои байналмилалӣ оид ба масъалаҳои ҳаракат дар роҳ ва бехатарии он иштирок менамояд.

Ба салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дигар масъалаҳои дорои аҳаммияти давлатӣ оид ба соҳаи ҳаракат дар роҳ, ки дар қонун пешбинӣ шудааст, низ дохил мешаванд.

Ҳамин тариқ идоракунии давлатӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ ва таъмини бехатарии он аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда шуда, чорабиниҳои мухталифро амалӣ намуда, пайваста аз рафти иҷрои онҳо назорати қатъиро ба роҳ мемонад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Мафҳуми идоракунии давлатиро манзур намоед.

2. Дар зери моҳияти идоракунии давлатӣ дар соҳаи ҳаракати роҳ чиро мефаҳмед?

3. Оид ба асосҳои ҳуқуқии идоракунии давлатӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ маълумоти мухтасар диҳед.

4. Салоҳияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳро номбар кунед.

5. Ваколати мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳро шарҳ диҳед.

6. Ба ваколати мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ чиҳо дохил мешаванд?

7. Шахсони ҳуқуқие, ки соҳибони воситаҳои нақлиёт мебошанд, дорои кадом ваколатҳо мебошанд?

8. Салоҳияти мақомоти давлатии ҳокимияти иҷроия дар соҳаи таъмини қоидаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ аз чӣ иборат аст?

9. Ваколати бозрасии давлатии автомобили ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти бехатарӣ ва идоракунии ҳаракат дар роҳ кадомҳоянд?

10. Оид ба фондҳо ва маблағгузории ҳаракат дар роҳ маълумот диҳед.

БОБИ 33.
АСОСҲОИ ТАШКИЛӢ-ҲУҚУҚӢ ВА ФАЪОЛИЯТИ БОЗРАСИИ ДАВЛАТИИ АВТОМОБИЛИИ ВКД ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

§ 1. Асосҳои ҳуқуқии идоракунии Раёсати бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон

Дар адабиёти ҳуқуқӣ зери мафҳуми «Асосҳои ҳуқуқӣ» маҷмӯи санадҳои меъёрии ҳуқуқие фаҳмида мешаванд, ки ин ё он намуди фаъолиятро ба танзим медароранд. Зери мафҳуми «Танзими ҳуқуқӣ» бошад, фаъолияти махсуси давлат, мақомот ва шахсони мансабдори он оид ба муқаррар намудани меъёрҳои ҳуқуқӣ ҷиҳати масъалаҳои муҳимми хусусияти ҳуқуқидошта, ки дар доираи муносибатҳои ҷамъиятӣ ба миён меоянд, фаҳмида мешавад[1].

Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – РБДА ВКД ҶТ) як қисми муҳимми батанзимдарории ҳуқуқии чунин намуди фаъолияти давлатӣ ба ҳисоб рафта, аз рӯйи таркиб мураккаб мебошад ва маҷмуи меъёрҳои ҳуқуқиро ташкил медиҳад.

Ба мисли ҳар гуна фаъолияти давлатӣ, фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ба низоми меъёрҳои ҳуқуқӣ, ки дар сарчашмаҳои гуногуни ҳуқуқӣ баён гардидаанд ва заминаи ҳуқуқии онро ташкил медиҳанд, асос меёбад.

[1] Владимиров С.Н. Сравнительное правоведение: учебник // Изд. 2 перераб. и доп. – М., 2015. – С. 12.

Вобаста ба ин, асосҳои ҳуқуқии фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба якчанд гурӯҳ тақсим кардан мумкин аст:

1. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 6-уми ноябри соли 1994 дар раъйпурсии умумихалқӣ қабул гардида, тағйиру иловаҳо ба он се маротиба солҳои 1999, 2003 ва 2016 ворид карда шудаанд ва инчунин дигар қонунҳои конститутсионӣ. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаи асосии ҳуқуқии фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор рафта, кафили бевоситаи ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти давлат мебошад. Он барои қабули дигар қонунҳо асоси ҳуқуқӣ мебошад.

2. Кодекси нақлиёти автомобилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми апрели соли 2020, таҳти № 1689 қабул гардид, ки муносибатҳои ҷамъиятӣ ва тартиби амалисозии фаъолиятро дар соҳаи нақлиёти автомобилӣ танзим менамояд.

3. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми декабри соли 2008, таҳти № 455 яке аз санадҳои меъёрии ҳуқуқии мураттабгаштае мебошад, ки кормандони БДА ВКД ҳангоми адои хизмат дар сурати содир шудани ҳуқуқвайонкуниҳои маъмурӣ дар соҳаи роҳу нақлиёт истифода мекунанд. Масалан, боби 19 Кодекси мазкур «Ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ вобаста ба қоидаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ ва истифодаи воситаҳои нақлиёт» ном дорад, ки дар он зиёда аз 61 моддаҳо ба ин самт бахшида шудаанд.

4. Кормандони БДА дар фаъолияти худ Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистонро, ки 22-юми июли соли 2013, таҳти № 975 қабул шудааст, ба таври фаррох истифода мекунанд. Онҳо ҳангоми ба ҷавобгарии маъмурӣ кашидани шахсоне, ки ҳуқуқвайронкуниҳои

маъмуриро дар соҳаи роҳу нақлиёт содир кардаанд ва таҳияи парвандаҳои маъмурӣ дар ин самт аз ин санади меъёрии ҳуқуқӣ истифода мекунанд.

5. Кормандони РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва зерсохторҳои он дар фаъолияти худ бевосита аз Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», ки 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41 қабул шудааст, истифода мекунанд. Зеро қонуни мазкур фаъолияти тамоми кормандони МКД-ро фарогир мебошад. Масалан, дар моддаи 3 қонуни мазкур самтҳои асосии фаъолияти милитсия пешбинӣ шудаанд, ки яке аз он самтҳо ин таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ мебошад. Гузашта аз ин, дар моддаи 4 принсипҳои фаъолияти милитсия, дар моддаи 5 фаъолияти милитсия ва ҳукуқи шаҳрвандон, дар моддаҳои 10-11 вазифа ва ҳуқуқҳои милитсия, дар моддаҳои 14-15 истифодаи силоҳи оташвфишон ва воситаҳои махсус муқаррар карда шудааст, ки онҳо ба пуррагӣ ба кормандони БДА низ мутааллиқ мебошанд.

6. Яке аз қонунҳои дигаре, ки фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон-ро бевосита таъмин месозад, ин Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳаракат дар роҳ» мебошад, ки он 17-уми май соли 2018, таҳти №1533 қабул карда шудааст. Қонуни мазкур асосҳои ташкилӣ, ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии ҳаракат дар роҳро муайян намуда, ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ равона гардидааст.

7. Дар фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва зерсохторҳои он санадҳои зерқонунӣ аз қабили фармонҳо ва амрҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки масъалаҳои дар доираи РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон танзимшавандаро муайян мекунад, истифода мебаранд. Дар байни санадҳои зерқонунӣ, ки дар асос ва барои иҷро санадҳои қонунгузорӣ қабул мегарданд ва масъалаҳои дар доираи фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳу-

рии Тоҷикистон танзимшавандаро муайян мекунанд, амру фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мавқеи хосса доранд. Дар санадҳои зерқонунии мазкур чораҳо оид ба пурзӯр намудани асосҳои ҳуқуқии фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон андешида мешаванд.

8. Санадҳои меъёрии ҳуқуқии идоравӣ ва байниидоравӣ, ки муносибатҳои ҳуқуқии алоҳидаро дар фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим медароранд. Ба санадҳои меъёрии ҳуқуқии идоравӣ ва байниидоравӣ, ки муносибатҳои ҳуқуқии алоҳидаро дар доираи фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим медароранд, алалхусус фармонҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб мераванд. Тибқи Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми майи соли 2005 таҳти № 331 «Низомнома дар бораи Раёсати Бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» тасдиқ шудааст. Дар санади мазкур асосҳои ташкилӣ ва ҳуқуқии фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян гардидааст[1].

9. Шартномаҳои байналмилалие, ки дар самти фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул шудаанд ва Ҷумҳурии Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, метавонанд ҳамчун асоси ҳуқуқӣ дар фаъолияти РБДА ва зерсохторҳои он истифода карда шаванд. Ёдовар мешавем, ки Ҷумҳурии Тоҷкистон узви як қатор шартномаҳо, созишномаҳо, конвенсияҳо ва дигар санадҳои байнидавлатӣ, байниҳукумати ва

---

[1] Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи Раёсати Бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 31-уми майи соли 2005, таҳти № 331 // [Захираи электронӣ] - Реҷаи воридшавӣ: https://www.vkd.tj/index.php/tj/sanad-o/farmon-o/11517-n-i-z-o-m-n-o-m-a (санаи муроҷиат: 18.03.2022 с.).

байниидоравӣ мебошад, ки бевосита муносибатҳои ҷиҳатиро дар соҳаи таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ба танзим медароранд[1].

Ҳамин тавр, асосҳои ҳуқуқӣ дар фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши бориз дошта, дуруст ва беҳтар ба роҳ мондани фаъолияти босамари сохторҳои МКД аз мукаммалии онҳо сахт вобаста мебошанд ва бечунучаро риоя намудани онҳо аз иҷрои бевоситаи принсипи қонуният шаҳодат медиҳанд[2].

§ 2. Фаъолияти Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

Нақлиёти автомобилӣ дар пешравии ҳаёти осоиштаи аҳолӣ яке аз ҷойҳои асосиро ишғол намуда, он барои хоҷагии халқи мамлакатамон аҳаммияти муҳим дорад. Аммо, зиёд шудани шумораи нақлиёти автомобилӣ дар Тоҷикистон масъалаи ҷобаҷо кардан, хизматрасонии техникӣ ва аз ҳама муҳимаш, таъмин намудани бехатарии ҳаракати нақлиётро дар роҳҳо ба миён мегузорад, ки нақши калидиро дар ҳалли ин масоил милитсияи тоҷик, аз ҷумла, РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебозад.

Дар Низомномаи Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми майи соли 2005 таҳти № 331 тасдиқ шудааст, омадааст: «Бозрасии давлатии автомобилии Ва-

[1] Соглашение о сотрудничестве Государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступностью на транспорте от 15 сентября 2004 года.

[2] Ҳайдарзода М.П. Раёсати бозрасии давлатии автомобилӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи бехатарии ҳаракат дар роҳ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 7-10.

зорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон – мақомоти назорати давлатӣ дар низоми таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ буда, дар доираи ваколати худ риояи меъёру стандартҳоро оид ба соҳаи ҳаракат дар роҳ ва бехатарии он дар вазорату идораҳо, ташкилотҳо, муассисаҳо, корхонаҳо, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар шахсони ҳуқуқӣ, новобаста аз шакли моликияташон ва ҳамчунин дар байни шаҳрвандон назорат менамояд».

Агар ба таърих назар афканем, дар Тоҷикистон сохтмони аввалин роҳи мошингарди Душанбе-Термиз ҳанӯз соли 1925 оғоз ёфта буд, вале дере нагузашта ба ҷумҳурии ҷавон корвони мошинҳо дохил шуданд. Масъалаи нав, яъне таъмини бехатарии ҳаракати нақлиёт ба миён омад ва он маҳз ба уҳдаи милитсия гузошта шуд.

Сохтори махсуси идоракунии ҳаракати нақлиёт – Бозрасии давлатии автомобилӣ бо қарори Шӯрои комиссариати халқии ИҶШС аз 3-юми марти соли 1936 ба Сарраёсати милитсияи коргару деҳқони Комиссариати халқии корҳои дохилии ИҶШС ҳамроҳ карда шуд. Баъди ба тасвиб расидани Шӯрои комиссариати халқии ИҶШС, таҳти №1182 аз 3-юми июли соли 1936 оид ба тасдиқи Низомнома «Дар бораи бозрасии давлатии автомобилии Комиссариати корҳои дохилии ИҶШС» ин сохтори МКД расман таъсис дода шуд. Аз ин хотир, кормандони БДА ва сокинони кишвар 3-юми июлро ҳар сол чун рӯзи таъсисёбии бозрасии давлатии автомобилӣ ботантана қайд менамоянд[1]. Дар муддати фаъолияташон ин сохтор чун ҳамқадами милитсияи тоҷик роҳи дарозу пуршарафро тай намуд. Бе ин сохтор на фақат МКД, балки ҳаёти имрӯзаро низ тасаввур кардан ғайриимкон аст.

[1] Саидзода М.Б. Из истории Государственной автомобильной инспекции: к 80-летию образования ГАИ МВД Республики Таджикистан. – Душанбе: Конуният, 2014. – 162 с.

Наваду се дар сади ҷумҳурии моро кӯҳистон ташкил медиҳад, бинобар ин, қисми зиёди борҳои хоҷагии халқ ва мусофирон аз як минтақа ба минтақаи дигар бо туфайли нақлиёт интиқол дода мешаванд. Аз ин хотир, дар танзими ҳаракати нақлиёт ва беосеб ба манзил расонидани борҳо вазифаи нозирони бозрасии давлатии автомобилӣ калон мебошад.

Солҳои 90-уми асри гузашта дар назди нозирони роҳ вазифаҳои душвор гузошт. Дар баробари вазифаи хизматиашон на фақат аз ҷумлаи муҳофизони давлатии қонунӣ буданд, балки, бехатарии давлату тартиботи ҷомеаро низ таъмин мекарданд. Нозирони БДА дар нуқтаи хизматиашон ҷасорату шуҷоат ва мардонагӣ нишон дода ва ҳатто чандин нафарашон ҷони худро дар ин роҳи пуршараф қурбонӣ намуданд.

Кормандони бозрасии давлатии автомобилии ҷумҳурӣ барои дастгир намудан ва ба ихтиёри мақомоти тафтишотӣ супоридани вайронкунандагони қонун аз тамоми имкониятҳо васеъ истифода мебаранд. Онҳо дар кушодани ҷиноятҳои вазнин, боздошти ҷинояткорони мухталиф ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва қудратӣ ёрии амалӣ мерасонанд.

РБДА дар ҳамкории мутақобила бо дигар хизматҳои соҳавии ВКД, РВКД шуъбаҳои вазорати корҳои дохилии ҷумҳурӣ, бозрасии ҳарбии автомобилӣ, мақомоти давлатӣ, корхонаҳо, ташкилоту муассисаҳо, иттиҳодияҳои ҷамъиятие, ки фаъолияташон ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ва ҳифзи муҳити зист вобастагӣ дорад, фаъолият менамояд.

Сохтор ва воҳидҳои кори РБДА-ро Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ менамояд. Сардори РБДА ва муовинони ӯро Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод менамояд. Сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи вазифа Сарнозири давлатии автомобилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муовинони ӯ бошанд, муовини сарнозири давлатии автомобилии Ҷумҳурии Тоҷикис-

тон ба ҳисоб мераванд. Сардорони шуъбаи бозрасии давлатии автомобилии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи вазифа мутобиқан сарнозири давлатии автомобилии вилояту шаҳрҳо ва ноҳияҳо ва муовинони онҳо, муовини сарнозири давлатии автомобилии вилояту шаҳрҳо ва ноҳияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шумор мераванд.

Ба РБДА корхонаи давлатии ҷумҳуриявии махсусгардонидашудаи васлу истифодабарӣ тобеъ мебошад. Дар тобеияти фаврии РБДА шуъбаву бахшҳо ва гурӯҳҳои бозрасии давлатии автомобилии РВКД, ШВКД вилояту шаҳрҳо ва ноҳияҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд.

Бо тартиби муқарраршуда дар ҳайати РБДА метавонанд ҷузъу томҳои дигар низ ташкил карда шаванд. РБДА шахси ҳуқуқӣ буда, дорои муҳри нишондор бо номи худ мебошад. Вазифаи асосии РБДА ин таъмини риояи талаботи меъёрҳои дар соҳаи ҳаракати роҳ амалкунандае, ки ба таъмини бехатарии он алоқаманд мебошад, инчунин назорати давлатӣ нисбат ба риояи меъёрҳои муқарраршудаи партовҳои заҳрнок ба ҳаво ва сатҳи садои барои воситаҳои нақлиёт муқарраршуда мебошанд.

РБДА вазифаҳои асосии ба зиммааш гузошташударо, аз қабили дар доираи салоҳияти худ ба мақомоти поёнии БДА роҳбарӣ намуда, аз болои фаъолияти онҳо назорат мебарад, ҳамзамон лоиҳаи фармонҳо, низомномаҳо, дастурамалҳо ва дигар санадҳои меъёриро доир ба масъалаҳои вобаста ба фаъолияти БДА таҳия намуда, дар таҳияи санадҳои қонунгузорӣ, қоидаҳо, меъёрҳо, стандартҳои вобаста ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ва ҳифзи муҳити зист иштирок карда, аз болои иҷрои онҳо пайваста назорат мебарад.

Дар баробари ин ҳамарӯза аз болои фаъолияти вазоратҳо, идораҳо, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо, новобаста аз шакли моликияташон, инчунин шахсони мансабдор,

шаҳрвандон, доир ба иҷрои талаботи санадҳои қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии вобаста ба масъалаҳои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ва ҳифзи муҳити зист назорати ҳамаҷонибаро амалӣ менамояд.

Бояд зикр намуд, ки доир ба масъалаҳое, ки ба салоҳияташ дохил мешаванд, ба вазоратҳо, идораҳо, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилот, новобаста аз шакли моликияташон, оид ба бартараф намудани қоидавайронкуниҳо ва камбудиҳои ошкоргардида дар самти бехатарии ҳаракат дар роҳ ва риояи меъёрҳо, вобаста ба ихроҷҳои ҳар гуна газ ба ҳаво ва садои барои воситаҳои нақлиёт муқарраршуда, бо муайян намудани муҳлатҳо доир ба пешниҳод намудани ахборот аз натиҷаи чораҳои андешидашуда амрномаҳо барои иҷро ҳатмӣ медиҳад, баҳри баланд бардоштани бехатарии ҳаракат дар роҳ, такмил додани танзими ҳуқуқӣ дар соҳаи ҳаракат дар роҳ пешниҳодот таҳия ва баррасӣ намуда, дар якҷоягӣ бо ташкилотҳои дахлдор ва муассисаҳои илмӣ дар муайян намудани мавзеъҳо ва самтҳои афзалиятноки илмӣ-тадқиқотӣ доир ба масъалаҳои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ, иштирок менамояд.

Намояндаи РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар кори ташкилотҳои байналмилалӣ ва ташкилотҳои Давлатҳои муштаракулманофеъ оид ба масъалаҳои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ, таҳия ва амалӣ намудани чорабиниҳое, ки аз иштироки Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Созишномаҳои байналмилалӣ ва Созишномаҳо бо Давлатҳои муштаракулманофеъ оид ба ин масъалаҳо бармеоянд, иштирок намуда, таклифҳоро барои баррасӣ пешниҳод менамояд.

Ҳамзамон дар машваратҳои умумиҷумҳуриявӣ, ҷамъомадҳо, семинарҳо ва конференсияҳо доир ба масъалаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳҳо ва ҳифзи муҳити зист, муқовимат бар зидди ҷиноятҳои вобаста бо истифода аз нақлиёти автомо-

билӣ, инчунин такмили фаъолияти воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилиро ташкил карда мегузаронад. Доир ба ҳамин масъалаҳо шарҳҳо ва дигар мавод таҳия намуда, баҳри баланд бардоштани малакаи дониш ва маҳорати касби ба мақомотҳои поёни ирсол менамояд, дар он таҷрибаи ватанӣ ва хориҷии доир ба пешгирии ҳолатҳои садаманокӣ дар нақлиёти автомобилиро омӯхта, онро ҷамъбаст ва паҳн менамояд.

Дар ҳамкории дастгоҳҳо ва воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилӣ бо дигар мақомоти корҳои дохилии маҳаллӣ ҷиҳати таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ва ҳифзи муҳити зист нақши назаррас дошта, бақайдгирӣ ва таҳлили садамаҳои нақлиётӣ, вайронкуниҳои қоидаҳои ҳаракат дар роҳ, воситаҳои нақлиёти автомобилӣ ва мототсиклҳои бо тартиби муқарраргардида ба қайди БДА гирифташуда, натиҷаҳои фаъолияти дастгоҳҳо ва воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилиро мунтазам ба роҳ мемонад.

РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти ҳуқуқэҷодкуниро оид ба бехатарии ҳаракат дар роҳ ва ҳифзи муҳити зист, вобаста бо нақлиёти автомобилӣ амалӣ сохта, оид ба дуруст татбиқ намудани ин қонунгузорӣ чораҳо меандешад ва бо мақсади мукаммал намудани он пешниҳодот таҳия менамояд.

Яке аз самтҳои муҳимми кории РБДА, ин риояи қонуният дар фаъолияти амалияи маъмурии мақомоти поёнии БДА ва ҳолати корро оид ба қабул ва ба қайдгирии ахборот вобаста ба ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурӣ, истеҳсолоти таҳқиқотии парвандаҳо доир ба садамаҳои нақлиётӣ аз ҷониби дасгоҳҳо ва воҳидҳои БДА, инчунин бо шакли протоколӣ тайёрии пеш аз судии маводро назорат бурдан, мебошад.

Назорат аз рӯйи нигоҳдории роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо, иншооти роҳ ва гузаргоҳҳои роҳи оҳан, ба ҳолати бехатарӣ ҷавобгӯ будани онҳо, таҷҳизонидани кӯчаву роҳҳо бо

воситаҳои техникии танзими ҳаракат дар роҳ, ҷойгир намудани рекламаи берунӣ дар воситаҳои нақлиёт ва кӯчаву роҳҳо, иҷро намудани талаботи бехатарии ҳаракат дар роҳ, ҳангоми иҷрои корҳои таъмиру сохтмонӣ дар кӯчаву роҳҳо, инчунин дар гузаргоҳҳои роҳи оҳан, яке аз вазифаҳои асосии РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, назоратро аз болои риояи қоидаҳо, меъёрҳо ва стандартҳо ҳангоми лоиҳакашӣ, сохтмони роҳҳо ва кӯчаҳо доир ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ ташкил намуда, дар қабул ва ба истифода додани онҳо иштирок мекунад ва дар асоси омӯзиши лоиҳаҳои сохтмон ва азнавсозии роҳҳои автомобилгарди аҳаммияти ҷумҳуриявидошта хулосаҳо медиҳад.

Ногуфта намонад, ки ташкил ва муоинаи маҷмӯи ҳолати техникӣ ва сифати нигоҳдории роҳҳои автомобилгард, кӯчаҳо ва гузаргоҳҳои роҳи оҳанро интихобан мегузаронад ва бо мақсади такмили шароитҳои ҳаракат дар онҳо employed чораҳо андешида, аз болои ҳолати техникии нақлиёти автомобилӣ ва мотосиклҳо, инчунин аз муоинаи техникии давлатӣ гузаронидани онҳо, назоратро пурзӯр мекунад.

Раёсати БДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозатдиҳии намудҳои навъи аз нав таҷҳизонии воситаҳои нақлиёт баъди хулосаи комиссияи техникии раёсати мазкур вобаста ба таъсири он ба бехатарии ҳаракат дар роҳро анҷом дода, тартиби додани ҳуқуқро барои идора намудани воситаҳои нақлиёт амалӣ сохта, назорати онро таъмин менамояд.

Бояд қайд кард, ки раёсат намунаи аломатҳои бақайдгирии давлатӣ, варақаҳои шаҳодатномаҳои бақайдгирии воситаҳои нақлиёт, ҳуҷҷатҳои ронандагӣ, вараќи ҳисобҳо ва варақаҳои дигари ҳисоботи қатъиро таҳия ва барои тасдиқ пешниҳод карда, истеҳсолоти онҳоро иҷозат дода, чорабиниҳоро оид ба тарғиби ҳуқуқӣ дар самти бехатарии ҳаракат дар роҳ ва амнияти ҷамъиятӣ дар нақлиёти автомобилӣ, аз он

ҷумла бо истифода аз васоити ахбори умум, ташвиқоти айёнӣ ва шифоҳӣ амалӣ сохта, ҳамкории бозрасии давлатии автомобилиро бо вазоратҳо, кумитаҳои давлатӣ, идораҳо, корхона ва ташкилотҳо, новобаста аз шакли моликияташон, доир ба масъалаҳои пешгирии садамаҳои нақлиётӣ бо иштироки кӯдакону наврасон ташкил менамояд.

Вобаста ба ин ба корхонаҳо, муассисаҳо, ташкилот, новобаста аз шакли моликияташон ва шахсони алоҳида, вобаста ба фаъолияти таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳҳо, хизматҳои пулакӣ мерасонад, ба истисноии ҳолатҳои алоҳида. Дар якҷоягӣ бо Раёсати кадрҳо ва кор бо ҳайати шахсии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон масъалаи эҳтиёҷ ба кадрҳоро дар дастгоҳҳо ва воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилӣ омӯхта, курсҳои тайёрии касбӣ ва такмили ихтисоси онҳоро ташкил намуда, оид ба муайян намудани воҳидҳои штатӣ ва сохтори дастгоҳҳо ва воҳидҳои Бозрасии давлатии автомобилӣ пешниҳодот тайёр менамояд, қабул ва ҷобаҷогузории ҳайати шахсии РБДА ва воҳидҳои тобеи онро амалӣ менамояд. Дар алоҳидагӣ бо ин ҳолати корҳои тарбиявӣ-инфиродиро дар ҷойҳо таҳлил намуда, оид ба беҳтар намудани ин корҳо чорабиниҳо таҳия менамояд ва аз болои хизмат, риояи интизом ва қонуният дар дастгоҳҳо ва воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилӣ гузаронидани санҷишҳои ошкоро ва пинҳониро ташкил намуда, оид ба мустаҳкамкунии интизом ва қонуният дигар чорабиниҳоро амалӣ месозад.

Воридоти мактубҳо, шикоятҳо ва аризаҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқиро доир ба масъалаҳои таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ, инчунин вобаста ба фаъолияти дастгоҳҳо ва воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилро баррасӣ намуда, баррасии саривақтӣ ва сифатноки онҳоро назорат мекунад, оид ба бартараф намудани камбудиҳои дар мактубҳо овардашуда чораҳо меандешад.

Дар алоқамандӣ бо гуфтаҳои боло аз қоидаҳои ҳаракат дар роҳ ва малакаи ронандагии воситаҳои нақлиёт имтиҳонот гирифта, барои идора намудани воситаҳои нақлиёт шаҳодатномаҳои ронандагӣ медиҳад, воситаҳои нақлиёти автомобилӣ, мотосиклҳо ва ядакҳои онҳоро ба қайд гирифта, ба онҳо ҳуҷҷатҳо ва аломатҳои бақайдгирии давлатӣ дода, дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷиноятkорӣ иштирок менамояд. Дар якҷоягӣ бо дигар хизматҳои мақомоти корҳои дохилӣ супоришҳои муфаттишонро оид ба кофтукови ронандагоне, ки аз ҷойҳои ҳодисаҳои роҳу нақлиёт ғайб задаанд ва кофтукови воситаҳои нақлиёти дуздидаву рабудашударо иҷро менамояд.

Мунтазам номгӯйи хизматрасониҳои пулакии бозрасии давлатии автомобилӣ, тарифи меъёрии ин намуди хизматрасониро таҳия ва бо мақомоти салоҳиятдор мувофиқа менамояд.

Фаъолияти РБДА дар асоси яккасардорӣ дар ҳалли масъалаҳои роҳбарӣ аз болои хизмат, бо муқаррар намудани ҷавобгарии шахсии ҳар як корманд, аз болои ҳолати кор, дар минтақаи вобасташудааш ва иҷрои супоришҳои муайян ташкил карда мешавад.

Асосҳои ташкили фаъолияти РБДА барномаҳои Ҷумҳуриявӣ оид ба таъмини амнияти ҷамъиятӣ ва бехатарии ҳаракат дар роҳ, нақшаҳои ҷорӣ ва дурнамои Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд. Нақшаҳои кории воҳидҳои сохтории дастгоҳи РБДА-ро баъди аз ҷониби роҳбарони ин воҳидҳо пешниҳод намудан, сардори РБДА ё муовинони ӯ тасдиқ менамоянд ва ҳуҷҷатгузорӣ дар РБДА бошад мустақилона дар асоси санадҳои меъёрии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гардонида мешавад.

Сардори РБДА барои ташкили фаъолияти РБДА, иҷрои вазифаҳои ба зиммаи РБДА вогузошта шахсан ҷавобгар буда,

дараҷаи масъулияти муовинони худ, инчунин вазифаҳои шуъбаҳо, бахшҳо ва дигар воҳидҳои сохтории БДА-ро муайян менамояд.

Бо тартиби муқарраршуда, дар доираи салоҳияти худ ҳамчун намоянда, ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар кори ташкилоти байналмилалӣ ва дигар ташкилоту муассисаҳо, ҷаласаҳо доир ба масъалаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ, намояндагӣ менамояд.

Сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби муқарраршуда ва дар доираи салоҳияти худ ҳуқуқ дорад:

– фармонҳо, фармоишҳо, шарҳҳо интишор намуда, оид ба масъалаҳои фаъолияти дастгоҳ ва воҳидҳои бозрасии давлатии автомобилӣ дастурҳои методии иҷрои он ҳатмӣ медиҳад, аз РВКД, ШВКД вилояту шаҳрҳо ва ноҳияҳои ҷумҳурӣ мавод ва ахбороти заруриро барои ҳалли масъалаҳое, ки ба салоҳияти РБДА дохил мешавад, дархост менамояд;

– фармоиш ва супоришҳои аз тарафи сардорони воҳидҳои поёнӣ додашударо, ки ба қонунгузорӣ ва ҳуҷҷатгузории ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин Низомномаи дахлдор мухолифат мекунанд, бекор менамояд;

– ҳуҷҷатҳоро тасдиқ менамояд, маблағҳои ба РБДА ҷудошуда ва маводи қиматноки дар РБДА мавҷударо истифода мебарад, шартномаҳо мебандад, ваколатномаҳо медиҳад;

– бо тартиби муқарраршуда маводи қиматнокеро, ки ба воситаҳои асосӣ мансубанд, аз ҳисоб мебарорад;

– дар доираи ҳуқуқҳои худ доир ба зарарҳои расонидашуда, норасогӣ (камбудӣ), гум шудани маводи қиматнок ва маблағҳои пулӣ, қарор қабул намуда, оид ба ин масъалаҳо ба

роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таклифҳо пешниҳод менамояд;

– маблағҳои воситаҳои буҷавӣ ва маблағҳои аз хизматрасониҳои пулакӣ воридшудае, ки мувофиқи сметаи хароҷотҳо ҷудо шудаанд, тақсим менамояд.

– кормандони РБДА ва воҳидҳои тобеъро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сафарҳои хизматӣ равон намуда, ба онҳо рухсатии меҳнатӣ пешниҳод менамояд;

– мутобиқи оинномаи интизомии мақомоти корҳои дохилӣ ва қонунгузории меҳнат, оид ба сарфарозгардонии ҳайати роҳбарикунанда ва хизматчиёни РБДА, дастгоҳҳо ва воҳидҳои тобеи РБДА, пешниҳодот тайёр мекунад;

– барои бо мукофотҳои давлатӣ сарфароз гардонидани кормандони мақомоти бозрасии давлатии автомобилӣ, ки ҳангоми иҷрои вазифаҳои хизматиашон корнамоӣ нишон додаанд, ба роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, тавсияномаҳо пешниҳод мекунад;

– оид ба бо нишонҳои сарисинагӣ, ифтихорномаҳо сарфароз гардонидани кормандони мақомоти бозрасии давлатии автомобилӣ ва шаҳрвандон, ба роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон тавсияномаҳо пешниҳод менамояд;

– ба пуррагӣ чораҳои интизомиеро, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармонҳо ва супоришҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудааст, нисбати кормандони дастгоҳи РБДА ва воҳидҳои бевоситаи тобеи Раёсат, татбиқ менамояд;

– барои гузаронидани аттестатсияи кормандони дастгоҳи Раёсат ва воҳидҳои тобеи РБДА пешниҳодот тайёр мекунад;

– ҳайати қаторӣ ва хурди роҳбарикунандаро бо рутбаҳои махсуси навбатӣ сарфароз мегардонад, инчунин ба Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои бо рутбаҳои

махсус сарфароз гардонидани ҳайати миёна ва калони роҳбарикунанда пешниҳодот ирсол менамояд;

– меъёрҳои шуморавӣ, тартиби таъсисдиҳӣ, аз нав ташкилкунӣ ва барҳам додани воҳидҳоеро, ки аз ҳисоби маблағҳои РБДА нигоҳ дошта мешаванд, муайян менамояд;

– ба ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон барои тасдиқ намудани Низомнома ва сохтори воҳидҳои кории тобеи РБДА пешниҳодот ирсол менамояд;

– кормандони ҳайати қаторӣ ва хурди роҳбарикунандаи РБДА ва воҳидҳои бевосита тобеи онро ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод менамояд;

– бо сардори РБДА мувофиқа карда мешавад: пешниҳоди сардори РВКД ба ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намудани сардорони ШБДА РВКД ва муовинони онҳо, сардорони шуъбачаҳои ШБДА РВКД, сардорони шуъбачаҳои БДА ШВКД ноҳияҳои ш. Душанбе, шаҳру ноҳияҳои вилоятҳо, сардори ротаи хадамоти роҳбонии ШБДА ш. Душанбе, ШБДА вилоятҳо ва муовинони онҳо. Пешниҳоди сардорони ШВКД шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ ба ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намудани ҳайати шахсии шуъбачаю гурӯҳҳои БДА;

– пешниҳоди сардорони ШБДА РВКД шаҳри Душанбе, вилоятҳо оид ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намудан бо фармони сардори РВКД-ҳайати шахсии қаторӣ, хурд, миёна ва калони роҳбарикунандаи ШБДА РВКД Душанбе, вилоятҳо, ноҳияҳои шаҳри Душанбе, шаҳру ноҳияҳои вилоятҳо то сардори шуъбача.

Қабули номзад ба хизмат ва таъйин намудани кормандон ба мақомоти БДА РВКД ш. Душанбе, ШВКД шаҳрҳо ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ пас аз гузаштани онҳо аз комиссияи марказии интихобии РБДА, ки раисикунандааш сардори РБДА мебошад, амалӣ гардонида мешавад.

Қабули номзадон ба хизмат ва таъйин намудани кормандон ба мақомоти БДА РВКД вилоятҳо пас аз гузаштани онҳо аз комиссияи интихобии шуъбаҳои БДА РВКД вилоятҳо, ки роҳбарии онҳо ба зиммаи кормандони масъули РБДА гузошта шудааст, амалӣ гардонида мешавад.

Фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти таъминоти молиявӣ ва моддӣ-техникӣ аз ҳисоби маблағҳои зерин амалӣ гардонида мешавад:

– буҷаи ҷумҳуриявӣ;

– буҷаи маҳаллӣ;

– маблағҳои вазоратҳо, идораҳо ва корхонаҳо;

– маблағҷудокуниҳои ташкилоти суғуртавӣ;

– маблағҳои аз фаъолияти хоҷагӣ ва хизматрасониҳои пулакии БДА воридшаванда;

– маблағҳои аз тарафи шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ воридшаванда.

Ҳамин тариқ, бо омӯхтан ва таҳлил намудани адабиёти илмии ҳуқуқӣ ва санадҳои меъёрию ҳуқуқии танзимкунандаи самти фаъолияти бозрасии давлатии автомобилӣ ба хулосае омадан мумкин аст, ки ин сохтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ҷузъу томҳои он дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, дар батанзимдарории қоидаҳои бехатарии ҳаракат дар роҳ, инчунин пешгирии содиршавии ҷиноятҳо ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ мавқеи намоёнро ишғол намуда, вазифаҳои функсионалии худро ба таври самаранок ба иҷро мерасонад. Имрӯз бозрасии давлатии автомобилӣ ва ҷузъу томҳои он аз техникаю таҷҳизоти замонавӣ пурсамар истифода мебаранд.

Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, роҳбарияти ВКД, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии вилоятӣ, шаҳрӣ ва ноҳиявӣ бо ҳидояти сарвари давлатамон ба ин сохтор ёрии доимии молиявӣ расонида, пойгоҳи моддӣ-техникии онро беш аз пеш мустаҳкам менамоянд. Дар ҷавоби

ҳамаи ин дастгириҳо ҳайати шахсии бозрасии давлатии автомобилӣ бояд саъю кӯшиш намоянд, ки танзимгари ҳақиқии бехатарии ҳаракати нақлиёт бошанд, бо иштирокчиёни ҳаракат дар роҳ хушмуомила бошанд ва теъдоди ҳодисаҳои роҳу нақлиётро коҳиш дода, бехатарии ҳаракати онҳоро бевосита таъмин намоянд[1].

§ 3. Низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи нақлиёт. «Шаҳри бехатар» ва автоматикунонии идораи нақлиёт

Дар замони муосир бисёре аз фаъолияти ҷомеаи инсонӣ тавассути дастгоҳҳои автоматикунонидашудаи идоракунӣ таҳти назорат қарор дода мешаванд, ки назорати ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва истифодабарии онҳо низ аз он истисно нашудааст. Бо ҳамин мақсад санаи 22-юми декабри соли 2012 Созишнома таҳти № 00Y7621210000A байни Ширкати «HUAWEI TEHNOLOGIES CO., LTD»-и Ҷумҳурии Халқии Чин ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҷиҳати таҳвили таҷҳизот барои «Низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи нақлиёт «Шаҳри бехатар»» ва хизматрасонии «Таҳти калид», ба имзо расонида шуд.

Бо мақсади сари вакт дар амал татбиқ намудани лоиҳаи мазкур дар асоси Супориши Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби кормандони масъули вазоратҳои адлия, молия, нақлиёт, корҳои дохилӣ, рушди иқтисод ва савдо, кумитаҳои андоз, гумрук, сохтмон ва меъморӣ, сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, хадамотҳои алоқа, метрология, сертификатсия ва назорати савдо, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, ширкати саҳҳомии холдингии кушодаи «Барқи Тоҷик» гурӯҳи

---

[1] Ҳайдарзода М.П. Раёсати бозрасии давлатии автомобилӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи бехатарии ҳаракат дар роҳ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 11-22.

корӣ таъсис дода шуд. Масъалаҳои вобаста ба амалисозии лоиҳа дар ҷаласаҳои гурӯҳи кории мазкур таҳти муҳокима ва баррасӣ қарор дода шуд.

Рафти амалисозии лоиҳаи мазкур дар асоси нақшаи чорабиниҳои тартибдодашуда ба 2 марҳила тақсим карда шуд. Мувофиқи он дар марҳилаи аввал сохтмони 20 чорроҳаҳои шаҳри Душанбе, ки дар хиёбони Рӯдакӣ ва Айнӣ (аз чорроҳаи Рӯдакӣ-Амиршоев то Аҳмади Дониш-Титов) ҷойгир мебошанд бо таҷҳизотҳои лоиҳавӣ васлу насб гардида, бо ифтитоҳи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷаноби Олӣ, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маркази идоракунии «Шаҳри бехатар»-и мавзеи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-уми ноябри соли 2013 таҳти истифодабарӣ қарор дода шуд. Дар ин марҳила инчунин дар мавзеҳои «Боғи ба номи устод Рӯдакӣ», «Нишони давлатӣ», «Парчами давлатӣ», майдони ба номи «800 - солагии Москва» ва Фурудгоҳи байналмилалии шаҳри Душанбе 29 адад камераҳои даврзанандаи назоратию банаворгирӣ насб карда шуда, бо Маркази идоракунӣ пайваст карда шудаанд.

Дар марҳилаи дуввум (аз 01.11.2013 сол то августи соли 2014) бошад сохтмони 51 чорроҳаҳо, насби камераҳои махсуси «Боздошт» дар 11 нуқтаҳои роҳҳои воридшавӣ ба шаҳри Душанбе ва васлу насби камераҳои назоратию банаворгирӣ дар самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ба нақша гирифта шуда, ба итмом расонида шуд. Таҷҳизотҳои насбгардида бо Маркази идоракунӣ пайваст гардида, таҳти истифодабарӣ қарор дода шуданд.

Ҳамин тавр, 855 адад камераҳои (IVS) назоратии дар лоиҳа пешбинигардида ҳамааш ба пуррагӣ насб карда, нахинурии ин камераҳо ба Маркази идоракунӣ пайваст карда шудаанд.

Бахри амалисозии Созишномаи дар боло зикршуда, Ширкати «Хуавей» аз тарафи ЭксИмБонки Ҷумҳурии Халқии Хитой маблағгузорӣ карда шуд ва маблағи умумии Лоиҳа 22000000 (бисту ду миллион доллари ИМА)-ро ташкил намуд. Аз ин маблағ 17963869 (ҳабдаҳ миллиону нӯҳсаду шасту се ҳазору ҳаштсаду шасту нӯҳ доллари ИМА)-ро арзиши таҷҳизотҳо ва 4036130 (чор миллиону сию шаш ҳазору яксаду сӣ доллари ИМА)-ро иҷрои корҳои сохтмонию хизматрасонӣ, аз он ҷумла хизматрасониҳои муҳандисӣ, хизматрасониҳо оид ба идоракунии низом, тайёркунии кадрҳо, хизматрасонии кафолатнокии техникӣ ташкил намуданд.

Аз рӯйи лоиҳаи «Низоми худкори идоракунӣ дар самти нақлиётӣ «Шаҳри бехатар»» дар 71 чорроҳаҳо 71 адад камераҳои назоратии даврзананда, 246 адад камераҳои наворгирии самтӣ, 293 адад камераҳои мушоҳидавӣ (кечур) ва 293 адад камераҳои аксбардории (детекшин) политсияи электронӣ дар 254 адад сутунҳои г-шакли Е-полис, 689 адад чароғҳои равшанидиҳанда (вспышка), 540 адад таҷҳизоти чароғаки роҳнамои пиёдагард, 638 адад таҷҳизоти чароғаки роҳнамои нақлиётӣ, 225 адад таҷҳизоти чароғаки сексияҳои иловагӣ, 30 адад таҷҳизоти чароғаки роҳнамои нақлиётӣ дар 13 адад сутунҳои г-шакл насб карда шуд.

Дар кӯчаю хиёбонҳои шаҳри Душанбе ва ҷойҳои ҷамъшавии одамон, инчунин дар назди иншоотҳои муҳим ва махсусан муҳим бошад дар маҷмӯъ 519 адад камераҳои назоратию банаворгирӣ насб гардиданд.

Дар умум 220500 метр ноқилҳои нахӣ-нурии дар Лоиҳа пешбинигардида васл карда шуданд.

Аз ҷониби мутахассисони ширкати «Хуавей» тибқи талаботи пешбининамудаи Созишномаи ба имзо расонидашуда 100 адад воситаҳои нақлиёти хизматии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо таҷҳизоти GPS муҷаҳҳазо-

нида барномагузорӣ карда шудаанд. Таҷҳизотҳо бо симкортҳо муҷаҳҳазонида шуда, хати сайри ин воситаҳои нақлиёт тариқи харитаи электронии Марказ зери назорати доимии кормандони Маркази автоматикунонии идораи нақлиёт ва тартиботи ҷамъиятии Раёсати БДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дода мешавад.

Дар асоси супориши Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №1045 (31-5) аз 22-юми январи соли 2015 ва номзадҳои пешниҳоднамудаи вазорату идораҳои дахлдор Фармоиши Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №6-ф аз 11-уми феврали соли 2016 «Дар бораи таъсис додани Комиссияи давлатии қабули иншооти «Шаҳри бехатар»» ба тавсиб расид. Комиссияи давлатӣ санаи 2-юми декабри соли 2016 иншооти сохтмонаш анҷомёфтаи «Низоми автоматикунонида-шудаи идоракунӣ дар нақлиёт «Шаҳри бехатар»» ва пешниҳоди хизматрасониҳои «Таҳти калид»-ро қабул намуданд, ки санади он бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти № 365 аз 26-уми июли соли 2017 тасдиқ карда шуд.

Фаъолияти Марказ тавасути назоратбарии иштирокчиёни ҳаракат ва таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳу хиёбон ва кӯчаҳои шаҳр аз тариқи камераҳои банаворгирӣ ва мушоҳидакунии политсияи электронӣ ба роҳ монда мешавад.

Камераҳои мушоҳидавии политсияи электронӣ дар асоси нурҳои сурхи ултрабунафш фаъолият намуда, ба таври худкор, яъне автоматӣ қоидавайронкуниҳои ҳаракат дар роҳро оид ба зер кардани хатҳои уфуқии «Ист», убур намудани хатҳои «Яклухти яккатора ё дуқатора», «Гузаргоҳи пиёдагард», манёвркунии воситаҳои нақлиёт ва баромадани он ба самти муқобили ҳаракат, инчунин гузаштани чорроҳаро дар чароғаки сурхи роҳнамо ба қайд гирифта, гузариши воситаи нақлиёт, аломати қайди давлатии воситаи нақлиёт, вақт ва ҷойи қоидавайронкунӣ, самти ҳаракати воситаи нақлиёт ак-

сбардорӣ шуда, дар барномаи маълумоти иттилоотии сервери Е-полиси Маркази идоракунӣ ҷойгир карда мешавад.

Маҷмуи низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ ва тартиботи ҷамъиятии «Шаҳри бехатар» (минбаъд – Маҷмӯъ) – манбаи ахбороти давлатӣ буда, манбаи маълумоти ба дастовардашударо оид ба далели вайронкуниҳои қоидаҳои ҳаракат дар роҳ ва тартиботи ҷамъиятӣ пешниҳод менамояд. Маълумоти мазкур тавассути воситаҳои махсуси техникӣ сертификатсиякардашуда ва аз санҷишҳои техникӣ гузашта, ки имконияти сабту банаворгирӣ доранд ва ба таври низоми худкори идоракунӣ назоратро аз болои ҳаракат дар роҳ ва тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаву хиёбонҳо ва ҷойҳои ҷамъиятӣ мебаранд, ҷамъоварӣ карда мешаванд.

Молики асосии Маҷмӯи мазкур Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, истифодаи онро Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ мемонад.

Маркази низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи нақлиёт «Шаҳри бехатар» (минбаъд – Марказ), ки дар заминаи «Маҷмуи низоми худкори идоракунӣ дар соҳаи бехатарии ҳаракат дар роҳ ва тартиботи ҷамъиятии «Шаҳри бехатар» ташкил карда шудааст», воҳиди сохтории Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти Марказро қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия», «Дар бораи ҳаракат дар роҳ», Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Низомнома «Дар бораи Бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон», фармонҳо, дастурамалҳо, супоришҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ҳамчунин Низомнома «Дар бораи Маркази «Шаҳри бехатар»» ташкил медиҳанд.

Марказ вазифаҳои ба уҳдадоштаи худро дар ҳамкорӣ бо воҳидҳои сохтории Раёсатҳои БДА, ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, хизматҳои дигари ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоят ва шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ амалӣ месозад.

Сохтор ва воҳидҳои штатии Марказ аз ҷониби Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мегарданд.

Сардори Марказ, муовини ӯ, ҳайати миёна ва калони роҳбарикунандаи Марказ, бо пешниҳоди сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо фармони Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Ҳайати шахсии қаторӣ ва хурди роҳбарикунандаи Марказ бо пешниҳоди сардори Марказ, аз ҷониби сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Ба Марказ иҷрои вазифаҳои зерин вогузор карда шудааст:

– ба таври низоми худкори идоракунӣ ва визуалӣ бурдани назорати доимӣ аз болои раванди ҳаракати воситаҳои нақлиёт ва тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаву хиёбонҳо, роҳҳои автомобилгард ва майдону ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– тавассути таҷҳизотҳои аксбардорӣ ва банаворгирии муосир ба таври худкор бақайдгирии қоидавайронкуниҳои ҳаракат дар роҳ ва тартиботи ҷамъиятӣ;

– вобаста ба шиддатнокии ҳаракати нақлиёт ё дигар ҳолатҳое, ки боиси тамбашавии воситаҳои нақлиёт дар кӯчаву хиёбонҳо ва роҳҳои автомобилгард мегарданд, ба таври худкори идоракунӣ ба танзим овардани ҳаракат дар роҳ;

– таъмин намудани реҷаи «Мавҷи сабз» барои ҳаракати воситаҳои нақлиёти махсус дар гузаронидани чорабиниҳои давлатӣ;

– сабт, бақайдгирӣ, чопкунӣ ва нигоҳдории далелҳои вайронкунии меъёри бехатарии ҳаракат дар роҳ ва тартиботи ҷамъиятӣ;

– баррасӣ намудани маводи маъмурӣ оид ба қоидавайронкуниҳои ҳаракат дар роҳ, омода ва тибқи тартиби муқарраршуда ирсол намудани амрномаҳо бо далелҳои шайъии қоидавайронкунӣ ба суроғаи соҳибони воситаҳои нақлиёт;

– баҳодиҳии қоидавайронкуниҳои ошкорнамуда баъд аз бақайдгирии онҳо ва ворид намудани тағйирот дар ҳисоботи Маҷмӯъ;

– омода намудани ҳисоботҳои ҳаррӯза ва давравӣ оид ба натиҷаи фаъолияти Марказ ва пешниҳод намудани онҳо ба роҳбарияти ВКД ва РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– таҳлили фаъолияти барномаҳои компютерӣ ва дар ҳамкорӣ бо мутахассисони ширкати «Хуавей» такмил додани онҳо;

– ба таври низоми худкор ташкил намудани кофтукови воситаҳои нақлиёти дар кофтуков буда ва пайгирӣ намудани чунин воситаҳои нақлиёт дар рафти ҳаракати онҳо дар роҳ;

– банаворгирии ҳамаи ҳодисаҳо, аз ҷумла ҳодисаҳои роҳу нақлиётие, ки дар ҳудуди назорати камераҳои назоратӣ содир шудаанд, сафарбар намудани гурӯҳҳои патрулии милитсия барои чораҷӯӣ ва бартараф намудани оқибати онҳо;

– сари вақт ошкор намудан, ҳамчунин банаворгирии дигар далелҳои вайронкунии тартиботи ҷамъиятӣ, сафарбар намудани гурӯҳҳои патрули милитсия барои пешгирӣ ва ошкоркунии онҳо;

– дар ҳолати содир шудани ҷиноятҳо тавассути истифодаи воситаҳои нақлиёти автомобилӣ ва ҷорӣ намудани амалиёти «Боздошт» дар даромадгоҳҳои шаҳру ноҳияҳо ба таври низоми худкори идоракунӣ ташкил намудани назорат ва бақайдгирии воситаҳои нақлиёт, ҳамчунин дар раванди ҳара-

кат ошкор намудани воситаи нақлиёти дар кофтуков буда ва барои боздошт сафарбар намудани гурӯҳҳои патрулӣ;

– ташкили чорабиниҳо доир ба мақсаднок ва самаранок истифодабарии таҷҳизоти назоратӣ;

– ташкили чорабиниҳо оид ба нигоҳдошт, таъмир ва хизматрасонии Маҷмӯъ, таҷҳизоти банаворгирию техникӣ дар Марказ ва нуқтаҳои назоратӣ;

– дар якҷоягӣ бо дигар мақомоти манфиатдор омода намудани пешниҳодҳо ба мақомоти қонунбарор доир ба таквмил додани фаъолияти Марказ;

– ташкили дарсҳои хизматӣ, таҷрибаомузӣ ва баланд бардоштани сатҳи касбии кормандони Марказ, ҳамчунин дараҷаи дониши онҳо оид ба санадҳое, ки фаъолияти БДА ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро ба танзим медароранд;

– ташкили ҳамкории Марказ бо дигар мақомот дар самти пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ва ошкору кушодани ҷиноятҳо;

– бо супориши роҳбарияти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, РБДА ва Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ баррасӣ намудани дархости шаҳрвандон ва корхонаву ташкилотҳо, ки ба фаъолияти Марказ вобастагӣ доранд;

– бо истифода аз маҷмӯи «GPS» бурдани назорати доимӣ аз болои воситаҳои нақлиёт;

– андешидани чораҳои таъҷилӣ оид ба ошкор ва пешгирӣ намудани дахолати ғайриқонунӣ ба маълумоти Марказ;

– вобаста ба имкониятҳои мавҷуда, тибқи тартиби муқarраршуда амалӣ намудани хизматрасониҳои пулакӣ.

Марказ дар доираи салоҳияти худ ҳуқуқ дорад:

– бо мақомотҳои дахлдори давлатӣ ва сохторҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи ваколати худ ҷиҳати бартараф намудани камбудиву норасогиҳое, ки ба фаъолияти Марказ таъсири манфӣ мерасонанд, таклифҳо пешниҳод намоянд, ба

шахсони масъул дархостномаҳо, ҷиҳати бартараф намудани камбудиҳо пешниҳод намояд;

– ба РВКД, ШВКД дар вилоят, шаҳр ва ноҳияҳои Ҷумҳурӣ, ҳамчунин гурӯҳҳои алоҳидаи патрулӣ, ҷиҳати пешгирӣ ва ҳуҷҷатгузорӣ намудани ҳуқуқвайронкуниҳои тартиботи ҷамъиятӣ, бақайдгирии қоидавайронкуниҳои алоҳидаи ҳаракат дар роҳ, бақайдгирии ҳодисаҳои роҳу нақлиёт ва бартараф намудани оқибатҳои он, бартараф намудани ҳолатҳои тамбашавии воситаҳои нақлиёт ва дигар монеаҳо, ки ба бехатарии ҳаракат дар роҳ таъсир мерасонанд, супоришҳои алоҳида диҳад;

– дар ҳолати аз тарафи шахсони воқеӣ ё ҳуқуқӣ ба иншоотҳои Марказ расонидани зарар, тибқи тартиби пешбининамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷуброни онро талаб намояд;

– ҳангоми дахолати ғайриқонунӣ ба маълумоти Марказ, ки боиси нест шудани маълумоти сабтнамудаи он мегардад, тибқи тартиби муқарраршуда ба мақомоти дахлдор муроҷиат намояд.

Фаъолияти Марказ тибқи талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии ВКД, дар асоси принсипи яккасардорӣ оид ба иҷрои вазифаҳои хизматӣ, ба роҳ монда мешавад.

Ташкили фаъолияти Марказ дар асоси барномаҳои давлатӣ оид ба таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ, нақшаҳои дурнамо ва ҷории кори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои меъёрии ҳуқуқии дигари ВКД ба роҳ монда мешавад. Нақшаи кории Марказ дар мувофиқа бо сардори Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва воҳидҳои сохтории марбутаи ВКД, аз тарафи сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад.

Коргузорӣ дар Марказ бо тартиби пешбининамудаи санадҳои амалкунандаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Марказ аз воҳидҳои сохтории зерин иборат мебошад:

– шуъбачаи истифодабарӣ ва хизматрасонии зермаҷмӯи «Шаҳри бехатар»;

– шуъбачаи истифодабарӣ ва хизматрасонии иншоотҳои «Шаҳри бехатар»;

– шуъбачаи амалияи маъмурӣ;

– шуъбачаи оперативӣ.

Сардори Марказ дар зери итоати сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолият намуда, барои ташкили кори Марказ, иҷрои вазифаҳои хизматӣ, супориш, фармонҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва талаботи Низомнома дар бораи Маркази «Шаҳри бехатар» масъулияти шахсӣ дорад.

Сардори Марказ аз рӯйи тартиби муқарраршуда ва дар доираи салоҳияти худ, ҳуқуқ дорад:

– ба роҳбарияти РБДА Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба қабули номзадон ба ҷойҳои холибудаи Марказ ва ҷобаҷогузории кормандон дар вазифаҳо, пешниҳодот ирсол намояд;

– ба роҳбарияти РБДА оид ба мукофотонидани кормандони фаъол таклифҳо пешниҳод намояд;

– аз воҳидҳои БДА ва бахшҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятии РВКД, ШВКД дар вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо ахборот, маълумотномаҳо ва дигар ахборотҳои заруриро талаб намояд;

– оид ба масъалаҳои воҳидҳои сохтори Марказ ба роҳбарияти РБДА-и Вазорати корҳои дохилӣ таклифҳо пешниҳод намояд;

– ҳангоми муайян намудани далелҳои вайронкунии интизоми хизматӣ ва қонуният нисбати кормандони Марказ санҷишҳои хизматӣ гузаронида, ба роҳбарияти РБДА ва ё ВКД хулосаҳо пешниҳод намояд.

Дар асоси гуфтаҳои боло ба чунин хулоса омадан мумкин аст, ки ҷиҳати боз ҳам баланд бардоштани масъулияти иштирокчиёни қоидаҳои ҳаракат дар роҳ, бо назардошти ба

инобат гирифтани таҷрибаи пешқадами ҷаҳонӣ имконият пайдо гардид, ки дар ҳудуди шаҳри Душанбе «Шаҳри бехатар» яъне камераҳои худкори назоратии наворӣ васл карда шавад ва ин сифати таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳро хело ҳам баланд намуда, ба коҳишёбии садамаҳои нақлиётӣ мусоидат намуд[1].

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии батанзимдарории фаъолияти РБДА-ро номбар кунед.

2. Оид ба таърихи пайдоиш ва ташакулёбии БДА дар Тоҷикистон маълумот диҳед.

3. Вазъи ҳуқуқии РБДА-ро фаҳмонед.

4. Вазифаҳои асосии РБДА аз чӣ иборат аст?

5. Ҳуқуқҳои сардори РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

6. Фаъолияти РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз кадом ҳисобҳо маблаггузорӣ карда мешавад?

7. Оид ба таъсисёбии «Шаҳраки бехатар»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

8. Вазифаҳои асосии «Шаҳраки бехатар»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

9. «Шаҳраки бехатар»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дорои кадом ҳуқуқҳо мебошад?

10. Воҳидҳои сохтории «Шаҳраки бехатар»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

---

[1] Ҳайдарзода М.П. Раёсати бозрасии давлатии автомобилӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи бехатарии ҳаракат дар роҳ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – С. 59-65.

Боби 34.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ДАР НАҚЛИЁТ

Раёсати вазорати корҳои дохилии дар нақлиётбудаи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифа ва функсияҳои хешро дар алоқамандӣ ба ҳудуди фаъолияти Корхонаи воҳиди давлатии «Роҳи оҳани Тоҷикистон» (минбаъд КВДРО) ва Корхонаи воҳидидавлатии роҳҳои ҳавои (минбаъд – КВДҲ) ба роҳ мемонад.

Милитсияи нақлиётии Тоҷикистон солҳои 30-юми асри гузашта дар давраи сохтмони (ҳаётан муҳимми барои Иттиҳоди Ҷумҳуриҳои Шӯравии Сотсиалистӣ – минбаъд ИҶШС) роҳи оҳани Термиз-Душанбе, ки ҳамагӣ 256 км. тӯл кашида буд, дар ҳайати роҳи оҳани Ашқобод таъсис ёфт. Ҳамон солҳо милитсияи нақлиётии Тоҷикистон қисми ҷудонашавандаи милитсияи нақлиётии Иттиҳоди Шӯравӣ маҳсуб мешуд, ки ҷиҳати муҳофизати тартиботи инқилобӣ бехатарӣ дар истгоҳҳо, дар самти ҳаракати қаторахо, ҳимояи роҳҳои оҳан, пулҳо ва эмин нигоҳ доштани дигар иншоот аз суиқасди ҷинояткорон уҳдадории махсусро бар зимма дошт.

Милитсияи нақлиётии Тоҷикистон дар давоми мавҷудияташ борҳо аз нав таъсис гардид, ки ин вобаста ба бунёди сохтмонҳои нави роҳи оҳан, зиёдшавии ҳаҷми боркашонӣ ва мусофиркашонӣ, ивазшавии ҷойи будубош ва минтақаҳои хизматрасонии мақомот дар хатти роҳи оҳан буд.

Дар солҳои 50-уми асри гузашта, пас аз ташкили роҳи оҳани Осиёи Миёна, мақомоти милитсияи дар хати роҳ будаи ҷумҳурӣ ба тобеияти Раёсати милитсияи нақлиётии Ӯзбекистон гузашт.

Дар асоси фармони Вазири корҳои дохилии ИҶШС аз 2-юми июни соли 1971, таҳти № 0406, дар нақлиёти ҳавоӣ хадамоти милитсия ва тафтишот таъсис дода шуд, ки ин ҳамкории тарафайн бо мақомоти милитсияи нақлиётиро пурзӯр намуда, бар зиммаи он масъулияти баланди оперативиро дар масъалаҳои вобаста ба таъмини амнияти парвозҳо ва муқовимат бар зидди ҷиноятҳое, ки дар нақлиёти ҳавоӣ рӯйй медиҳанд, вогузошт.

Аз гуфтаҳои дар боло матраҳшуда маълум мегардад, ки чунин сохти мақомоти милитсияи нақлиётӣ то соли 1992 мавҷуд буд ва баъди барҳам хӯрдани ИҶШС ва тақсимоти сарҳадии Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (минбаъд – ИДМ) соли 1992, инчунин бо таъсисёбии муассисаи «Роҳи оҳани Тоҷикистон» дар асоси ШКДН-и истгоҳи роҳи оҳани шаҳри Душанбе ва ШКДН-и фурудгоҳи шаҳри Душанбе Раёсати Вазорати корҳои дохилӣ дар нақлиёт (минбаъд – РВКДН) бунёд карда шуд, ки роҳбарии фаъолияти милитсияи роҳи оҳан ва ҳавоиро ба уҳда дорад.

Ҳамин тавр, дар давраи истиқлолияти давлатӣ РВКДН дар асоси Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 19-уми июни соли 1993, таҳти № 326 ташкил карда шуд ва он фаъолияти хешро то инҷониб самаранок амалӣ карда истодааст.

Бо мақсади таъсиси сохтори нав, дар асоси қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28-уми декабри соли 2006, таҳти №592, бо Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми феврали соли 2008, таҳти №112 Низомнома «Дар бораи Раёсати Вазорати корҳои дохилӣ дар нақлиёти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон», тасдиқ карда шуд, ки он фаъолияти хизматӣ ва вазифаҳои минбаъдаи Раёсати мазкурро муқаррар менамояд.

Дар асоси Низомномаи мазкур РВКДН ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон МКД дар нақлиётро роҳбарӣ намуда, назорату мутобиқати фаъолияти оперативӣ-хизматии воҳидҳои ба ӯ та-

аллукдоштаро таъмин мекунад. РВКДН ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон фаъолияти ҳаррӯзаи сохторҳои МКД дар иншооти роҳи оҳан ва нақлиёти ҳавоии Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳбарӣ намуда, пайваста ҷараёни хизмати кормандони ин ниҳодҳоро зери назорати ҷиддӣ қарор медиҳад.

Дар ҳайати РВКДН шуъбаву шуъбачаҳои зерин фаъолияти хизматиро амалӣ менамоянд:

– шуъбаи нозиротӣ-ташкилӣ;

– шуъбаи кофтукови ҷиноятӣ;

– шуъбаи муқовимат бар зидди гардиши ғайриқонунии маводи нашъадор;

– шуъбаи кадрҳо;

– шуъбаи хоҷагӣ;

– шуъбаи молия;

– шуъбаи тафтишот;

– шуъбаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ;

– гурӯҳи таҳқиқ;

– котибот[1].

Вазифаҳои асосии РВКДН ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз инҳо иборат аст:

– дар доираи салоҳияти худ таъмин намудани ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар иншооти нақлиётӣ;

– огоҳкунӣ, ошкор намудан, пешгирӣ, кушодан ва таҳқиқи ҷиноят дар дораи салоҳияти худ, инчунин, огоҳ ва пешгирӣ кардани қонунвайронкунӣ дар иншооти нақлиётӣ;

– таъмини муҳофизати тартиботи ҷамъиятӣ дар иншооти нақлиёт;

– роҳбарии МКД дар роҳи оҳан ва нақлиёти ҳавоӣ;

Ба ҳайати РВКДН аз рӯйи усулҳои ҳудудии хаттӣ таъсисдодашуда чунин хадамотҳо шомиланд: Шуъбаҳои ва-

[1] Милитсия ҳомии тартибот. – Душанбе: «ЭР-граф», 2011. – С. 63-64.

зорати корҳои дохилӣ дар нақлиёт (ШВКДН), Шуъбаҳои вазорати корҳои дохилии хаттӣ (ШВКДХ), шуъбаҳои милитсияи хаттӣ (ШМХ), хусусан ШВКДН-истгоҳи роҳи оҳани шаҳри Душанбе, ШВКДН-истгоҳи роҳи оҳани Пахтобод, ШВКДН - вилояти Хатлон, ШВКДН - вилояти Суғд ва нуқтаҳои милитсияи хаттӣ, шуъбачаи хаттии милитсияи фурудгоҳи шаҳри Хоруғ.

Тибқи Низомнома «Дар бораи Раёсати Вазорати корҳои дохилӣ дар нақлиёти ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» вазифаҳои асосӣ ва ваколати РВКДН, инҳоянд:

– гирифтан, ҷамъбаст ва таҳлили маълумот оид ба вазъи тартиботи ҳуқуқӣ ва муқовимат бар зидди ҷиноятқорӣ дар иншооти нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоӣ;

– тафтиши фаъолияти босамари шуъбаи корҳои дохилӣ дар нақлиёт оид ба муҳофизати тартиботи ҳуқуқӣ дар иншооти нақлиётӣ ва андешидани чораҳо ҷиҳати такмилдиҳии он;

– ҷамъбасти таҷрибаи истифодаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки масъалаи таъмини тартиботи ҳуқуқиро дар иншооти нақлиёт ба танзим медарорад, кор кардани чораҳои самарабахши ҳуқуқие, ки дар таҷрибаи ШВКДН истифода бурда мешавад;

– пешгӯии тағйироти ҳолати оперативӣ дар иншооти нақлиётӣ, сабабу шароитҳое, ки ба содир кардани ҳуқуқвайронкунӣ мусоидат мекунанд, санҷидан, ба нақша гирифтани фаъолияти ҷорӣ ва дурнамои ШВКДН, коркарди пешниҳодот ва ворид намудани он ба нақшаву барномаҳои маҷмуавии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– коркард ё иштирок дар коркарди лоиҳаи шартномаҳои байнимуассисавӣ оид ба масъалаҳое, ки ба салоҳияти РВКДН тааллуқ доранд;

– ташкил ва иҷрои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, ташхисӣ-криминалистӣ дар асоси қонунгузории Ҷумҳурии

Тоҷикистон, гузаронидани таҳқиқ ва тафтиши пешакии парвандаи ҷиноятӣ, кофтукови шахс ва моли дуздидашуда бо мақсади таъмини тартиботи ҳуқуқӣ дар иншооти нақлиёт;

– дар доираи фаъолияти худ ташкил намудани кори ШВКДН оид ба таъмини амнияти шахсии шаҳрвандон, пешгирӣ ва кушодани ҷиноят дар соҳаи иқтисодиёт, мусофиркашонӣ ва боркашонӣ;

– назорат оид ба омода намудан ва гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-пешгирӣ, аз он ҷумла пешгирии қочоқ ва тасарруфи ғайриқонунии борҳо;

– ташкили кори хадамоти давлатии оташнишонӣ оид ба пешгирии сӯхтор дар иншооти нақлиётии роҳи оҳан, ҳавоӣ ва дар умум, андешидани назорати оташнишонии давлатӣ дар объектҳои нақлиётӣ;

– мувофиқи тартиботи муайяншуда ташкили иҷрои санҷиши бозрасӣ, назоратӣ ва дигар тафтишҳои фаъолияти ШВКДН, сафарҳои маҷмӯавӣ барои расонидани ёрии амалӣ ба мақомоти зердасти ҳудудӣ. Якҷоя бо роҳбарони ШВКДН муайян кардани санҷиши бозрасикардашуда ва андешидани чораҳо оид ба бартараф намудани камбудиҳои ошкоршуда;

– дар доираи салоҳияти худ иштирок намудан дар коркарди нақшаҳои оперативӣ оид ба ҳамкории мақомти корҳои дохилӣ, Қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати нақлиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои умумӣ дар ҳолатҳои ба миён омадани вазъияти фавқулода;

– коркард ва иҷрои чорабиниҳо оид ба такмил додани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар иншооти нақлиётӣ;

– аз рӯйи тартиботи муқarrаргардида ҳамкорӣ бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқи давлатҳои ИДМ;

– иштирок дар ташфиқот ва маълумотдиҳии ҳуқуқӣ ба аҳолӣ аз натиҷаҳои фаъолияти ШВКДН;

– дар доираи салоҳияти худ иштирок кардан дар созмондиҳӣ ва барҳам додани ШВКДН;

– ташкили қабули шаҳрвандон бо пуррагӣ ва саривақт дида бароматдани муроҷиати хаттӣ ва шифоҳии шаҳрвандон, ҳалли онҳо ва дар муҳлатҳои муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон равон кардани ҷавоб ба муроҷиати онҳо ва дигар вазифаҳое, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пешбинӣ шудаанд.

Бояд гуфт, ки имрӯз РВКДН ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба зиёда аз 50 истгоҳҳои роҳи оҳан, инчунин, 6 фурудгоҳҳои дар ҷумҳурӣ мавҷудбуда хизматрасонӣ менамояд. Дарозии роҳи оҳани ҷумҳурӣ 942,5 км-ро ташкил медиҳад. Дар муқоиса бо солҳои гузашта дарозии он 400 км зиёд гардидааст. Шумораи рафтуомади мусофирон дар нақлиёти роҳи оҳану ҳавоӣ зиёда аз як миллионро ташкил медиҳад, ки дар он ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро милитсия таъмин менамояд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. *Асосҳои ҳуқуқии батанзимдарории фаъолияти РБДА-ро номбар кунед.*
2. *Зарурати таъсисёбии милитсияи нақлиётиро пешниҳод кунед.*
3. *Хизмати РВКДН ва ҳудуди фаъолияти онро фаҳмонед.*
4. *Оид ба таърихи пайдоиш ва ташаккулёбии РВКДН дар Тоҷикистон маълумот диҳед.*
5. *Сохтори РВКДН аз кадом шуъбаву шуъбачаҳо иборат аст, номбар кунед.*
6. *Вазифаҳои РВКДН-ро номбар кунед.*

7. Ба ҳайати РВКДН аз рӯйи усулҳои ҳудудии хаттӣ таъсисдодашуда кадом хадамотҳо шомиланд?

8. Таносуби РВКДН ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз РБДА ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар чист?

9. Ваколати РВКДН-ро дар асоси низомнома пешниҳод кунед.

10. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои сардори РВКДН-ро номбар кунед.

Боби 35.
Фаъолияти хадамоти давлатии «Муҳофиза»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

§ 1. Вазифа, функсия ва низоми хадамоти давлатии «Муҳофиза»-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон

Мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41, яке аз самтҳои асосии фаъолияти милитсия ҳимояи ҳама гуна шакли моликият (шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ) аз кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ ба ҳисоб рафта, нақши асосиро дар амалисозии ин функсия Хадамоти давлатии «Муҳофиза»-и Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – ХДМ) мебозад.

ХДМ ба низоми МКД мутааллиқ буда, он барои ташкили ҳифзи моликияти шахсӣ, расонидани дигар хизматҳои муҳофизавӣ тибқи шартнома, дар асоси принсипи худтаъминкунӣ ва худмаблағгузорӣ таъсис дода мешавад.

Вазифа ва функсияҳои ХДМ. Дастурамал дар бораи ташкили фаъолияти қисмҳои сафдории милитсияи ХДМ МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 14-уми апрели соли 2012, таҳти № 282 вазифаҳои асосии хадамотро муайян намудааст, ки аз инҳо иборат мебошанд:

а) ҳифзи объектҳо ва моликияти шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ;

б) иштирок дар коркард ва амалигардонии чорабиниҳои давлатӣ оид ба танзим ва мукаммалгардонии ҳифзи арзишҳои моддӣ;

в) дигар хизматрасониҳои муҳофизавӣ дар асоси шартнома.

Вобаста ба вазифаҳои дар боло номбаршуда ХДМ як қатор функсияҳоро дар роҳи муҳофизати бевоситаи моликияти

корхона, муассиса ва ташкилот иҷро мекунад. Бо мақсади пешгирии дуздӣ ва даромадани шахсони бегона ба объекте, ки амволи соҳибмулк дар он қарор дорад, аз ҷониби ХДМ маҷмӯи чорабиниҳо оид ба дидбонии шабонарӯзии объектон гузаронида мешавад.

Мутобиқи Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми июли соли 2015, таҳти № 434 «Оид ба феҳристи объектҳое, ки таҳти муҳофизати ҳатмии МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мегиранд» як қатор объектҳои муҳимми давлатӣ ҳатман аз ҷониби ХДМ МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дидбонӣ ва муҳофизат карда мешаванд, ки ба онҳо дохил мешаванд:

– биноҳои маъмурии дастгоҳи марказии давлатӣ ва назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– биноҳои маъмурии Суди Конститутсионӣ, Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ, судҳои ҳарбӣ, иқтисодӣ, судҳои вилоятӣ, шаҳрӣ ва ноҳиявӣ;

– биноҳои маъмурии Прокуратураи генералӣ, прокуратураи вилоятҳо, шаҳрҳо ва ноҳияҳо;

– бинои маъмурии Палатаи ҳисоби Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– бинои маъмурии вазоратҳо, кумитаҳои давлатӣ, агентиҳо, хадамотҳо, Саридораи назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, ширкату иттиҳодияҳо, корхонаҳои давлатии ҷумҳуриявӣ;

– бинои маъмурӣ ва ҳудуди гирду атрофи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, Академияи илмҳои кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон, пажӯҳишгоҳи илмӣ-таҳқиқотӣ, муассисаҳои таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо шумораи таълимгирандагони зиёда аз 500 нафар;

– биноҳо, хазинаҳои осорхонаҳо ва китобхонаҳои давлатӣ: Китобхонаи миллии Тоҷикистон, китобхонаҳои ви-

лоятӣ, шаҳрӣ, бойгониҳо, осорхонаҳо, мамнӯъгоҳҳо, осорхонаҳои меросӣ, таърихию фарҳангӣ;

– Бонки Миллии Тоҷикистон ва ташкилоти қарзие, ки дар он ҳиссаи давлатӣ зиёда аз 50 % мебошад;

– идора ва муассисаҳои давлатии телевизион ва радиошунавоӣ, марказҳои пахши барномаҳои радио ва телевизион;

– терминалҳои мусофиркашонию боркашонӣ ва дигар биною иншооте, ки фаъолияти маҷмӯи нақлиётро таъмин мекунанд ва инфрасохторҳои онҳо, пулҳо ва нақбҳои дорои аҳаммияти стратегидошта;

– иншооти ширкатҳои алоқаи барқии мобилӣ ва воҳидҳои зертобеӣ онҳо, марказҳои хизматрасонии муштариёни онҳо;

– корхонаҳои калони саноатӣ, аз ҷумла саноати хӯрокворӣ;

– биноҳою иншооти тирпаронии варзишию фароғатӣ, ҳуҷраҳо барои нигоҳдории аслиҳаю лавозимоти таълимӣ, пневматикӣ ва шикорӣ;

– нигоҳдории маводи таркандаи оташангез, заҳрхимикатҳо ва моддаҳои сахттаъсирӣ заҳролудкунанда (МСТЗ) дар анборхонаҳои иншоотҳои иқтисодии ҷумҳурӣ;

– базаҳо ва анборҳои давлатии ҷумҳуриявӣ, вилоятӣ, байниноҳиявии сӯзишворӣ ва равғанҳои молиданӣ;

– биною иншооте, ки дар онҳо фаъолият вобаста ба истифодабарӣ, нигоҳдорӣ ва истеҳсолӣ моддаҳои радиоактивӣ, химиявӣ ва биологӣ сахтаъсири заҳролудкунанда (МСТЗ), заҳрдоруҳо ва заҳрхимикатҳои ба муҳити зист хатарнок сурат мегирад;

– марказҳои барқу гармидиҳӣ, нерӯгоҳҳои барқии обӣ, зеристгоҳҳои барқии шиддатнокиашон аз 35 Квт боло;

– обанборҳо, сарбандҳои калон, иншооти истгоҳҳои обкашӣ ва обтаъминкунӣ;

– корхонаҳои коркард ва нигоҳдории нафту газ, қубурҳои нафту газ;

– бино ва ҳудуди гирду атрофи маҷмааҳои давлатии фарҳангию фароғатӣ;

– анборҳои нигоҳдории ашёи хом;

– маҷмӯи биноҳо ва ҳудуди гирду атрофи муассисаҳои тиббӣ, аз ҷумла муассисаҳои тиббие, ки дар онҳо бемории хавфи иҷтимоидошта муолиҷа мегиранд, осоишгоҳҳои табобатӣ-муолиҷавӣ, марказҳои ташхиси тиббӣ, назорати санитарӣ-эпидемиологӣ;

– корхонаҳои саноатии микробиологӣ;

– яхдонҳои техникӣ бо маҳлулҳои хлор ва аммиак;

– конҳои канданиҳои фоиданоки истихроҷшаванда, ки дар онҳо ба таври табиӣ маъданҳои фоиданок ташаккул ёфтаанд.

Муҳофизати амволи интиқолшавандаи соҳибмулкон. Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7-уми апрели соли 2015, таҳти № 213 б/з «Дар бораи тасдиқи Дастурамал доир ба муҳофизати амволи интиқолшавандаи соҳибмулкон» (минбаъд – Дастурамал) тартиби фаъолияти шуъба ва басти милитсияи воҳидҳои ХДМ, ки ба муҳофизати амволи интиқолшавандаи соҳибмулкон машғуланд муайян менамояд. Муҳофизати амвол ҳангоми интиқол доданаш аз ҷониби воҳидҳои ХДМ тибқи талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва Низомномаи ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

Асос барои амали намудани чорабиниҳои муҳофизатӣ ҳангоми интиқол додани амволи интиқолшавандаи соҳибмулкон, шартномаи дутарафа байни шахсони ҳуқуқӣ, воқеӣ ва воҳидҳои ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Сар-

дори (командири) воҳиди роҳбаладӣ бо мақсади иҷро намудани вазифаҳои дар назди воҳид гузошташуда, ҳамкории байни шахсони ҳуқуқӣ, воқеӣ ва воҳидҳои муҳофизат, МКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, муассисаю воҳидҳои фаъолияти муҳофизатидошта ва мақомоти идоракунандаи нақлиёти роҳи оҳан, ҳавоӣ ва обиро ташкил менамояд.

Кормандони воҳидҳои ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба муҳофизат ва интиқоли амволи соҳибмулкон танҳо барои ташкил ва гузаронидани чорабиниҳо вобаста ба интиқоли амволи соҳибмулкон ҷалб карда мешаванд. Воҳидҳои ХДМ оид ба муҳофизат ва интиқоли амволи соҳибмулкон, мувофиқи қоида аз ҳисоби кормандони милитсия, ки дорои собиқаи кории на камтар аз 2 сола, сатҳи хуби омодагии касбӣ ва ҷисмонӣ доранд, дар асоси озмун ташкил (пурра) карда мешаванд. Шумораи штатии воҳидҳои роҳбаладӣ ва муҳофизати борҳои махсуси ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба маблағҳои пулӣ, ки бар ивази хизматрасонии муҳофизатӣ ворид мегардад, муайян карда мешавад. Бо мақсади дар сатҳи баланди омодагии касбӣ ва ҷисмонӣ нигоҳ доштани кормандони воҳидҳои ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба муҳофизат ва интиқоли амволи соҳибмулкон ба онҳо дарсҳои иловагии тахассусӣ ва ҷисмонӣ гузаронида шуда, дар интиҳои 6 моҳа ва солона аз рӯйи он санҷиш қабул карда мешавад.

Муҳофизати бевоситаи моликияти шарҳвандон бо ёрии дастгоҳе, ки ба пулти нуқтаи мутамаркази мушоҳидавӣ пайваст мебошад, баъди бастани шартнома бо шаҳрванд барои ҳимояи моликияте, ки дар хонааш дорад, амалӣ гардонида мешавад. Асосан он хонаҳое зери муҳофизат қарор дода мешаванд, ки дар онҳо алоқаи телефонӣ амал мекунад. Айни замон ХДМ таҷҳизотҳои муҳофизавие дорад, ки хонаҳои истиқоматии алоқаи телефонӣ надоштаро низ метавонад муҳо-

физат кунад, вале бо сабабҳои техникӣ ва гарон будани арзиши онҳо, истифодаи васеи ин гуна таҷҳизотҳо на дар ҳама ҷо ба роҳ монда шудааст. Кор оид ба таҷҳизонидани хона бо воситаҳои садо аз ҷониби кормандони хадамот ва аз ҳисоби соҳибхона иҷро карда мешавад.

Ҳангоми бастани шартнома ХДМ ба худ уҳдадории муҳофизати шабонарӯзиро ба муҳлати муайян ба зимма гирифта, дар доираи он корҳои зеринро анҷом медиҳад:

– дар давраи нигоҳубин амнияти пурраи моликиятро таъмин менамояд;

– хизматрасонии таъмир ва истифодаи воситаҳои садоро амалӣ месозад;

– мутобиқи шартнома зарари аз дуздӣ расонидашударо барқарор менамояд.

Дар ҳолате, ки шаҳрванд намехоҳад ва ё наметавонад моликияти худро ба муҳофизаи мутамарказ супорад, ӯ метавонад бо шуъбаи (шуъбачаи) хадамот шартномаи васлкунии воситаҳои садо бандад. Муҳофиза бе иштироки ХДМ *якҷоя ё автономӣ* мешавад. Дар муҳофизаи якҷоя бо воридшавии шахсони бегона ба хона «бонги хатар» ба хонаи ҳамсоя хабар медиҳад. Дар муҳофизаи автономӣ бошад ҳангоми даромадани шахси бегона ба хона «сигнали рушноӣ» ва садо ба боғи хона, ҷойи нигоҳдории воситаи нақлиёт (гараж) ва дигар ҷойҳои иҳотакунандаи атрофиён хабар медиҳад. Дар ҳарду ҳолат ХДМ ба худ уҳдадории таъмини амнияти моликиятро нагирифта, танҳо бо хоҳиши шаҳрванд ва аз ҳисоби ӯ хонаро бо воситаҳои садо муҳосира мекунад.

Бо амалӣ сохтани ин функсия ХДМ тибқи шартнома хонаҳои истиқоматии шаҳрвандон (масалан, ба монанди дукончаҳои савдо, ҷойи диспетчери истгоҳи сузишворӣ ва дигар

объектҳо)-ро бо воситаҳои даъвати таъҷилии милитсия (тугмачаи хавотир) муҷаҳҳаз мегардонад. Тугма наздик ба дари даромад, ҳаммомхона, ҳоҷатхона, анборхона ва дигар ҷойҳо насб карда мешавад.

Ҳамин тавр, ХДМ айни замон ҳамчун хизмати махсуси муҳандисӣ-техникӣ ба ҳисоб рафта, он дар асоси принсипи худтаъминкунӣ ва худмаблағгузорӣ фаъолият мекунад. Вазифаи асосии он ҳифзи моликияти шаҳрвандон ва шахсони ҳуқуқӣ дар асоси шартнома ба ҳисоб рафта, саҳми худро дар иҷрои вазифаҳои умумии милитсия оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, мегузорад.

Қисмҳои сафдории ХДМ (полкҳо, баталионҳо, ротаҳо, взводҳо ва шуъбачаҳо) дар таркиби сохтории ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, шуъбаҳо ва шуъбачаҳои ХДМ раёсатҳои ВКД дар вилоятҳо, ШВКД дар шаҳру ноҳияҳо таъсис дода мешавад.

Қисмҳои сафдорӣ аз таркиби зерин иборат мебошанд:

– ҳайати роҳбарикунанда ва фармондеҳӣ;

– милитсионерони гурӯҳҳои боздоштии нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ;

– кормандони милитсияе, ки дар дидбонгоҳҳо ва хатсайрҳои пайраҳадорӣ хизмат мебаранд;

– кормандони милитсия оид ба муҳофизати борҳо;

– дигар кормандони милитсия, ки дар ташкили фаъолияти объектҳо (нозири калон, нозир, милитсионер) - навбатдор, нозири калон (нозир, милитсионер) - кинолог, нозири хурди муҳофиза, ҷалб карда шудаанд.

Албатта, таъмини амнияти моликияти шаҳрвандон, корхона ва муассисаҳо дар он вақт амалӣ гардонида мешавад, ки сатҳи ҷинояти дуздӣ дар ҳудуди давлат коҳиш ёбад, баъдан боварии шаҳрвандон ба ХДМ ва кормандони он зарур аст. Зе-

ро бовар кардани молу амволи худ ба ниҳоди мазкур ин боварӣ ба давлат буда, дар баробари ин вазифаи пурмасъул аз қисмҳои сафдории милитсияи ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон талаб менамояд, ки зиракию ҳушёриро аз даст надода, доимо дар ҳолати хуби тайёрии ҷисмонӣ қарор дошта, донишҳои назариявии худро оид ба азхудкунии санадҳои меъёрии ҳуқуқие, ки самти мазкурро ба танзим медарорад, баланд бардоранд.

§ 2. Ташкили фаъолияти бастҳои милитсияи хадамоти давлатии «Муҳофиза» оид ба ҳифзи объектҳо

Бо мақсади таъмин намудани ҳифзи объектҳои шакли соҳибияташон гуногун, аз ҷумла иморатҳо, ки дар он молу амволи шаҳрвандон нигоҳ дошта мешавад, бо қувваи милитсия ва ёрии нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ, муҳофизати мутамарказ ташкил карда мешавад. Воҳидҳои кории нуқтаҳои мутамаркази муҳофиза ва шумораи гурӯҳҳои боздоштӣ бо назардошти ҳаҷми истифодашавандаи нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ муқаррар карда мешаванд. Бо ёрии онҳо ҷобаҷогузории қувваю воситаҳо (дислокатсия) дар объектҳо, вазъи криминогении ҳудудҳое, ки дар он объектҳои муҳофизатшаванда қарор доранд, шумораи аъзои сарнишинон (экипаж) дар наклиёт, инчунин сатҳи автоматикунонии воситаҳои садо ва ё аломатдиҳии муҳофизавӣ-оташнишонӣ ва даромаднокии молиявӣ, муқаррар карда мешавад.

Вазифаҳои асосии нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ аз инҳо иборат мебошанд:

– қабул намудани объектҳо таҳти муҳофизаи мутамарказ бо ёрии воситаҳои техникӣ, ҷобаҷогузории бастҳои милитсия, иваз намудани дастгоҳҳои мутамаркази мушоҳидавии корношоям, воситаҳои садо ва ё аломатдиҳӣ бо дастгоҳҳои

бенуқс аз ҳисоби манбаи мавҷудаи мубодилотӣ ва ё таъмири онҳо, назорати фаъолияти хизматбарии тамоми бастҳо оид ба ҳифзи объектҳое, ки дар ҳудуди дидбонгоҳҳо ва хатсайрҳои пайроҳадорӣ қарор доранд;

– коркарди ахбороти воридшаванда ва ба маълумоти бастҳои муҳофиза, қисмҳои навбатдории мақомоти корҳои дохилӣ ва хадамоти давлатии оташнишонӣ расонидани он;

– пешгирии саривақтии дуздиҳо аз рӯйи садо ва аломатҳое, ки тариқи дастгоҳҳои мутамаркази мушоҳидавӣ ворид шудаанд, инчунин ташкил намудани пайгирӣ ва дастгир кардани ҷинояткорон бо «изи гарм»;

– ҳифзи ҷойи ҳодиса ва нигоҳ доштани изу пайи ҷинояткорон то омадани гурӯҳҳои тафтишотӣ-оперативии МКД;

– аз нав бастан ё муҳофизати объектҳое, ки ба нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ пайваст нашудаанд;

– ташкил намудани муоинаи объектҳои муҳофизатшаванда оид ба санҷиши коршоямии дастгоҳҳои садо ва аломатдиҳӣ, мустаҳкамкунии техникӣ ва бартараф намудани сабабҳои ғалат ба кор даромадани воситаҳои садо ва аломатдиҳии муҳофизавӣ-оташнишонӣ.

Қабули объект таҳти муҳофизаи мутамарказ бо бастани шартнома байни шуъба (шуъбача), хадамот ва ташкилоти хоҷагидор ба расмият даровarda мешавад. Бо мақсади муайян ва бартараф намудани камбудиҳо дар мустаҳкамкунии техникӣ ва бо воситаҳои садо ва аломатдиҳӣ муҷаҳҳаз намудани объектҳо муоинаи объектҳои ба нақша гирифташуда гузаронида мешавад. Муҳофизаи объектҳое, ки ба нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ пайваст карда нашудаанд, аз ҷониби бастҳои милитсия бо шумораи на камтар аз 2 нафар бо роҳи пайроҳадорӣ тибқи баргаҳои хатсайрии коркардашуда амалӣ карда мешавад. Пайроҳадории якка танҳо аз ҷониби милитсионер-кинолог бо саги хизматӣ иҷозат дода мешавад.

Масофаи хатсайри пайраҳадорӣ бо назар-дошти вақте, ки барои азназаргузаронии объекти муҳофизатшаванда сарф мегардад, муқаррар карда мешавад:

– ҳангоми даврзании аввал на зиёда аз 1 соату 30 дақиқа;

– даврзании минбаъда аз 30 дақиқа то 45 дақиқа бо назардошти сари вақт ҳозир шудан ба объект ҳангоми ба кор даромадани воситаҳои садо ва аломатдиҳии муҳофизавӣ-оташнишонӣ.

Давомнокии вақти кории кормандони милитсияи ХДМ дар як ҳафта 40 соат зиёд нест. Давомнокии хизматбарии ҳаррӯза оид ба муҳофизати объект бояд аз 8 соат зиёд набошад. Ҳамчун истисно ва танҳо дар мувофиқа бо роҳбарияти болоии хадамот, зиёд намудани вақти хизматбарӣ дар дидбонгоҳҳои дохилие, ки иваз намудани онҳо аз сабаби дар масофаи дур қарор гирифтанашон ва ё бо дигар сабабҳо душвор аст, иҷозат дода мешавад.

Гурӯҳҳои боздоштии нуқтаҳои мутамаркази муҳофиза барои фавран ҳозир шудан ва азназаргузаронии объектҳо ҳангоми ба кор даромадани дастгоҳҳои садо ва аломатдиҳии муҳофизавӣ-оташнишонӣ, раҳбандӣ (блокбандӣ) ва дастгир намудани ҷинояткорон пешбинӣ карда мешаванд. Қароргоҳи онҳо бо назардошти зичии бештари объектҳое, ки ба нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ пайваст карда шудаанд, инчунин эҳтиёҷоти бештар ба ҳимоя аз таҳдидҳои ҷиноӣ доранд, муайян карда мешавад. Шумораи гурӯҳҳои боздоштӣ аз ҷониби сардори воҳиди хадамот бо назардошти теъдоди объектҳои (ҳуҷраҳои) муҳофизатшаванда, эътимоднокии кори воситаҳои садо ва аломатдиҳии муҳофизавие, ки ба нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ пайваст карда шудаанд ва таъмин намудани ҳозиршавии саривақтии гурӯҳ ба объектҳои муҳофизатшаванда тибқи «бонги хатар» муайян карда мешавад.

Барои ҳалли масъалаи муқаррар намудани муҳофизати объект бо қувваи милитсия маъмурияти корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо ба воҳидҳои ҳудудии хадамот оид ба муоинаи объект ва омода намудани ҳуҷҷатҳои зарурӣ муроҷиат менамоянд. Муоинаи объект аз ҷониби комиссияи байниидоравӣ дар ҳайати намояндагони воҳидҳои хадамот, хадамоти давлатии оташнишонӣ ва маъмурияти объекти қабулшаванда ба амал баровarда мешавад. Дар ҳолатҳои зарурӣ дар кори комиссия метавонанд намояндагони дигар идораҳо, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ва дастгоҳҳои болоии хадамот иштирок намоянд.

Натиҷаи муоинаи объект бо санад ба расмият даровarда мешавад. Санад аз ҷониби сардори воҳиди хадамот ва роҳбарони объект тасдиқ карда мешавад. Ба санади муоинаи объект қувваю воситаҳои (дислокатсияи) дидбонгоҳҳо, хатсайри пайроҳадорӣ, нақшаи (тарҳи) ҷойгиршавии объект, шумораи воҳидҳои кории милитсия ва арзиши нигоҳдории он замима карда мешавад.

Дар асоси санади муоинавӣ шартнома оид ба муҳофизати объект, чун қоида ба муҳлати на камтар аз 3 сол, баста мешавад. Уҳдадориҳои мушаххаси қисмҳои сафдорие, ки ба шартнома ҳамроҳ карда мешаванд, бо назардошти вазифаҳои дар назди он гузошта, хусусиятҳои объект ва ташкили хизмати қисмҳои сафдорӣ муқаррар карда шуда, танҳо он уҳдадориҳое вогузор карда мешаванд, ки қонунгузории ҷорӣ пешбинӣ менамояд.

Ҳангоми тартиб додани шартнома уҳдадориҳои мушаххаси ташкилоти хоҷагидор оид ба муҳайё сохтани шароитҳои зерин ба қисмҳои сафдории милитсия бояд пешбинӣ карда шаванд:

– ҳуҷраи хизматӣ ва муҷаҳҳазоти он;

– ҳуҷра бо олоти зарурӣ барои сагҳои хизматӣ мувофиқи меъёрҳои нигаҳдории онҳо;

– алоқаи телефонии шаҳрӣ ва мустақим ва ба ин монанд;

– хизматрасонии ройгон (гармидиҳӣ, равшанидиҳӣ, таъмини об, шабакаи ҳоҷатбарорӣ, поксозӣ ва беҳдошти утоқ), инчунин муҳайё сохтани имконият барои тайёр намудани хӯрок ва хушк намудани сарулибоси дидбонӣ;

– хобгоҳ аз рӯйи имконият ба объекти муҳофизатшаванда наздик, барои ҳайати шахсии хадамот ройгон, аз рӯйи меъёрҳои барои хобгоҳ муқаррааргардида бо таҷҳизот ва олоти зарурӣ муҷаҳҳаз бошад;

– хонаи истиқоматӣ дар асоси умумӣ бо кормандони объекти муҳофизатшаванда бо гирифтани пардохти истифодаи он аз рӯйи меъёрҳое, ки мақомоти маҳаллии идоракунӣ муқаррар намудааст, бо назардошти имтиёзҳое, ки қонунгузорӣ пешбинӣ менамояд, инчунин хизматрасонии беморхонаҳо, дармонгоҳҳо, осоишгоҳҳо, фароғатгоҳҳо, аз ҷумла барои кӯдакон, кӯдакистонҳо, дигар шаклҳои хизматрасонии иҷтимоӣ-маишӣ ва фарҳангӣ идоравӣ.

Дар муқаррароти шартнома ба таври ҳатмӣ масъалаи мустаҳкамкунии техникии утоқҳо, маблағгузории воҳидҳои хадамот, ҷорӣ намудан ва хизматрасонии истифодабарии воситаҳои садодиҳӣ ва алоқа, таъмири онҳо, муқаррар намудани реҷаи дахлдори гузарномавӣ ва дохилиобъектӣ, ташкили фаъолияти бюрои гузарномадиҳӣ ва дигар ҳолатҳое, ки ба ташкили муҳофизати объект дахл доранд, ҳамроҳ карда мешаванд.

Баъди бастани шартнома бо фармони Вазири корҳои дохилӣ воҳидҳои кории қисмҳои сафдорӣ эълон карда мешавад. Бастҳои милитсия ба объектҳо барои муҳофизати он ба шарте бароварда мешаванд, ки аз ҷониби ташкилоти хоҷагидор та-

моми талабот вобаста ба муҷаҳҳаз намудани он тибқи санади муоинавӣ ва шартнома иҷро гардида бошад. Дар ҳолатҳое, ки пурра намудани воҳидҳои кории кормандони милитсия барои муҳофизати объект имконпазир нест, бо розигии тарафайн муҳлати баровардани бастҳои милитсия ба объект тамдид карда мешавад. Дар бораи қатъ кардани муҳофизати объект ҳар яке аз тарафҳои шартнома уҳдадор аст, ки тарафи дигарро на камтар аз 2 моҳ то муҳлати муқарраргардида хаттӣ огоҳ намояд. Оид ба ин масъала санад дар шакли озод таҳия карда мешавад, ки он аз ҷониби сардори воҳиди хадамот ва роҳбари объекти муҳофизатшаванда ба имзо расонида мешавад. Барои муҳофизат ва мудофиаи объектҳои моликиятӣ, риояи чорабиниҳои реҷавӣ ва дидбонгоҳҳои муҳофизатии объектҳо муқаррар карда мешавад, ки дар он бастҳо хизматро ба тариқи ҳисоби посбонӣ (қаравулӣ) ва ё посбонӣ доир менамоянд.

Дар ҳолатҳои истисноӣ дар мувофиқа бо дастгоҳи болоии хадамот иҷозат дода мешавад, ки 3 милитсионер барои муҳофизати ду дидбонгоҳи ҳамсоя, ки ҳангоми якҷоя намудан онҳо аз якдигар дар масофаи то 500 метр ҷойгир шудаанд ва ҳуҷраи посбонии (қаравулии) умумӣ доранд, иҷозат дода мешавад.

Дар танаффусҳо байни хизматбарӣ дар дидбонгоҳҳо милитсионерони навбати истироҳаткунанда ва бедор дар ҳолати пурзӯр намудани хизмат ва ё инъикоси ҳуҷум ба объекти муҳофизатшаванда қувваҳои захиравиро ташкил медиҳанд, ки ҳуқуқи тарк намудани объектро надошта, онҳо бояд дар ҳуҷраи посбонӣ (қаравулӣ) қарор дошта бошанд.

Қувваи захиравӣ ба 2 навбат тақсим карда мешавад, яке аз он навбати бедор ва дигараш навбати истироҳаткунанда мебошад. Милитсионерони навбати истироҳаткунанда ҳуқуқ доранд кулоҳро аз сар гирифта, палто (нимтана)-ро кашида, тасмаро суст намуда, дароз кашанд (бихобанд).

Ба сардори посбонӣ (қаравулӣ) дар як шабонарӯз на зиёда аз 4 соат истироҳат намудан (хобидан) иҷозат дода мешавад. Пас аз ҳар як шабонарӯзи хизматбарӣ аз рӯйи ҳисоби посбонӣ (қаравулӣ) ба ҳайати шахсӣ тибқи ҷадвали барои як моҳ таҳиягардида 2 шабонарӯз истироҳат дода мешавад. Вақти барои хоб рафтан ва қабул намудани ғизо ҷудо гардида, ҳангоми дар посбонӣ (қаравулӣ) қарор доштан ба вақти хизматӣ ҳамроҳ карда намешавад.

Ҳангоми ташкил намудани муҳофизат аз рӯйи ҳисоби посбонӣ (қаравулӣ) вобаста ба хусусиятҳои объект дидбонгоҳҳои (пайраҳадории) себаста, дубаста ва якбаста пешбинӣ шуданаш мумкин аст. Ҳисоби вақти хизматии милитсионерон мувофиқи санади дохилиидоравии дахлдор (оиннома, низомнома) ба роҳ монда мешавад. Рӯзҳои истироҳатӣ ба онҳо бо асосҳои умумӣ дода мешавад.

Бояд қайд намуд, ки барои боз ҳам хубтар фаъолият намудани ХДМ ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ҳамаи объектони муҳофизатшаванда, новобаста аз шакли моликият ба нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ пайваст карда шаванд, ҳамаи объектони муҳофизатшаванда бо воситаҳои навтарини садо (сигнализатсия) таҷҳизонида шаванд, дар ин радиф пайваста баҳри мукаммалгардонии малакаи дониш ва маҳорати касбии кормандони ниҳоди мазкур чораҳои зарурӣ андешида шавад. Зиёда аз он гузаронидани машқҳои тактикӣ баҳри омодагии кормандони ХДМ дар ҳолатҳои ғайричашмдошт ба роҳ монда шавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Вазифа ва функсияҳои асосии ХДМ-ро номибар кунед.

2. Объектҳоеро, ки аз ҷониби ХДМ ҳатман бояд муҳофизат карда шаванд номбар кунед.

3. Муҳофизати амволи интиқолшавандаи соҳибмулконро шарҳ диҳед.

4. Муҳофизати бевоситаи моликияти шарҳвандонро шарҳ диҳед.

5. Ҳангоми бастани шартнома ХДМ ба худ кадом уҳдадории муҳофизати шабонарӯзиро ба зимма мегирад?

6. Қисмҳои сафдории ХДМ аз кадом таркибҳо иборатанд, номбар кунед.

7. Тартиби бастани шартнома миёни ХДМ ва шахсони воқеию ҳуқуқиро шарҳ диҳед.

8. Оид ба давомнокии вақти кории кормандони ХДМ маълумот диҳед.

9. Вазифаҳои асосии нуқтаҳои мутамаркази мушоҳидавӣ кадомҳоянд?

10. Ҳангоми тартиб додани шартнома ташкилоти хоҷагидор ҷиҳати муҳайё сохтани шароитҳои қисмҳои сафдории милитсия кадом уҳдадориҳои мушаххасро ба зимма мегирад?

БОБИ 36.
ВАЗЪИ ҲУҚУҚӢ ВА ТАШКИЛИ СОХТОРИ САРРАЁСАТИ ХАДАМОТИ ДАВЛАТИИ ОТАШНИШОНИИ ВКД ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

§ 1. Вазъи ҳуқуқӣ ва низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхтор

Пеш аз он ки мо дар бораи вазъи ҳуқуқӣ ва низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхтор сухан ронем, аввалан мехостем мафҳуми «бехатарӣ аз сӯхтор»-ро муайян кунем.

Мафҳуми бехатари аз сӯхтор дар банди 1 моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор» пешбини карда шудааст. Мутобиқи мазмуни он *бехатарӣ аз сӯхтор* ин таъмини ҳифзи одамон, молу мулки онҳо, моликияти ҷамъиятӣ ва давлатӣ аз сӯхтор фаҳмида мешавад[1]. Аз мафҳуми додашуда бармеояд, ки қонунгузор як қатор мақомоти давлатӣ, корхона, муассиса ва ташкилотро барои таъмини бехатарӣ аз сӯхтор вазифадор кардааст.

Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхтор ин Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор», Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ба ҳисоб меравconfigurations.

Қонунгузор дар моддаи 4 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор» мақомоти асосии низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхторро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, ки ба онҳо Сарраёсати хадамоти давла-

[1] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор» аз 20-уми марти соли 2008, таҳти № 363 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2008. – № 3. – Мод. 184.

тии оташнишонии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд – СХДО), мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, корхонаю муассиса, ташкилот новобаста аз шаклҳои ташкилию ҳуқуқӣ ва шаҳрвандоне, ки мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини бехатарӣ аз сӯхтор иштирок мекунанд дохил мешаванд.

Вазифаҳои асосии низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхтор аз инҳо иборатанд:

– танзими меъёрҳои ҳуқуқӣ ва андешидани чораҳои давлатӣ дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор;

– таъсиси хадамоти оташнишонӣ ва ба роҳ мондани фаъолияти он;

– таҳия ва амалӣ гардонидани чораҳои бехатарӣ аз сӯхтор;

– амалӣ намудани ҳуқуқу уҳдадориҳо ва масъулият дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор;

– мусоидат намудан ба фаъолияти дастаҳои (дастёрони) ихтиёрии оташнишонӣ, ҷалб кардани аҳолӣ барои таъмини бехатарӣ аз сӯхтор;

– таъмини иттилоотӣ дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор;

– гузаронидани тарғиботи бехатарӣ аз сӯхтор ва ба аҳолӣ омӯзонидани қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхтор;

– ба амал баровардани назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор ва дигар вазифаҳои назоратӣ оид ба таъмини бехатарӣ аз сӯхтор;

– истеҳсоли маҳсулоти техникии бехатарӣ аз сӯхтор;

– иҷрои кору хизматрасонӣ дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор;

– хомӯш кардани сӯхтор ва зимни он анҷом додани корҳои аввалияи садамавӣ-наҷотдиҳӣ аз фалокат;

– баҳисобгирии сӯхтор ва оқибатҳои он;

– муқаррар намудани низоми махсуси бехатарӣ аз сӯхтор дар иншоотҳои хоҷагии халқ ва маҳалҳои аҳолинишин.

Дар низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхтор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон нақши муҳимро СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва воҳидҳои таркибии он дар воҳидҳои марзию маъмурӣ ишғол менамоянд. СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ин маҷмӯи мақомоти идоракунӣ, қувваю воситаҳо, аз ҷумла воҳидҳои оташнишонӣ, ки барои ташкили пешгирии сӯхтор ва хомӯш намудани он, гузаронидани корҳои таъхирнопазири наҷотдиҳӣ аз фалокат таъйин гардидаанд мебошад.

Мутобиқи моддаи 8 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор» хадамоти оташнишонӣ ба намудҳои зерин ҷудо мешавад:

– хадамоти давлатии оташнишонӣ;

– дастаи (дастёрони) идоравии оташнишонӣ.

Вазифаҳои асосии хадамоти оташнишонӣ дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор инҳоянд:

– ташкили пешгирии сӯхтор;

– хомӯш намудани сӯхтор.

Ташкили пешгирии сӯхтор ин андешидани маҷмӯи тадбирҳои бехатарӣ, ки барои истисноӣ имконияти сар задани сӯхтор ва маҳдуд сохтани оқибати он равона шудааст. Хомӯш намудани сӯхтор бошад ин амалиёти касбиест, ки ба наҷот додани одамон, амвол ва барҳам додани сӯхтор равона карда шудааст.

Тартиби ташкили хомӯш намудани сӯхторҳо дар гарнизонҳои оташнишонӣ аз тарафи СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад. СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун хадамоти ҳарбикунонидашуда бо тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар пойтахти ҷумҳурӣ, марказҳои маъмурии вилоятҳо ва шаҳру

ноҳияҳои ҷумҳурӣ, дар иншоотҳои саноатӣ ва аҳаммияти махсусдошта, ки хатари таркишу оташангезро доранд ташкил карда мешавад. СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳрҳо, шаҳракҳо, марказҳои ноҳияҳо ва дигар иншоотҳои хоҷагии халқ, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо тартиби муқарраршуда муайян намудааст, ташкил карда мешавад.

СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар фаъолияти худ қонун ва қарорҳои Ҷумҳурии Тоҷиктсон, фармонҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармону дастуруламалҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба роҳбарӣ мегирад.

Вазифаҳои асосии СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз инҳо иборат аст:

– муайян намудани сабабҳои сар задан ва паҳншавии сӯхтор, шароитҳо барои бомуваффақият хомӯш намудани сӯхтор, таҳияи чорабиниҳои пешгирӣ ва амалӣ намудани онҳо ба воситаи ташкилоти дахлдор;

– омодагии ҳайати шахсии СХДО ба корҳои пешгирӣ ва хомӯш намудани сӯхтор;

– хомӯш намудани сӯхтор.

Ҳайати шахсии СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифадор аст, ки фаъолияти худро бовиҷдонона ба роҳ монад ва ба халқу Ватан содиқ бошад, ҳамеша дониши сиёсӣ ва касбии худро баланд бардорад, малакаю маҳорати хомӯш намудани сӯхтор ва ташкили хизматро такмил диҳад, хусусияти хоси фаврию тактикии шаҳрҳои (ноҳия, иншоот) муҳофизатшаванда, нигаҳдории имкониятҳои техникии техникаҳои оташнишониро донад ва риоя намояд, муҳофизати моликияти халқ, риояи интизом, сиррӣ давлатӣ ва ҳарбиро нигоҳ дорад, ба вазифаи хизматӣ аз рӯйи виҷдон муносибат намояд ва фармону супоришҳои роҳбаронро бечунучаро иҷро намояд.

Ҳар як корманди СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар давоми хизмат ва берун аз он вазифадор аст:

– рӯх додани сӯхторро ошкор намояд, оид ба барҳам задани он чораҳо андешад ва маълумотро ба роҳбарон расонад;

– ҳангоми ошкор намудани сӯхтор ҳатман қисми оташнишониро даъват намуда, то омадани онҳо бо истифода аз қувва ва воситаҳои мавҷуда хомӯш намудани сӯхторро ташкил намояд.

Тартиботи дохилӣ, тобеият ва муносибат дар ҷузъу томҳои СХДО дар асоси Оиннома, фармону супоришҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба роҳ монда мешавад.

Хомӯш намудани сӯхтор аз тарафи СХДО ройгон аст. Барои даъвати воҳидҳои СХДО дар шабакаҳои телефонии сартосари ҷумҳурӣ рақами бепули ягонаи 01 муқаррар карда шудааст. Ҳангоми хомӯш намудани сӯхтор кормандони СХДО ҳуқуқ доранд ба ҳамаи биноҳои истиқоматӣ, истеҳсолӣ ва дигар иморатҳо новобаста аз шакли моликияташон бемамоният ворид шуда, ҷиҳати наҷот додани шаҳрвандон, пешгирии паҳншавии сӯхтор ва рафъи он чораҳо андешанд. Барои иштирок намудан дар рафъи сӯхтор ва гузаронидани корҳои наҷотдиҳӣ ташкилотҳо новобаста аз шакли моликият ӯҳдадоранд бо талаби СХДО техникаи оташхомӯшкунӣ, обкашӣ, наҷотдиҳӣ, таҷҳизот модда ва маводи оташхомӯшкунӣ ва воситаҳои алоқаи дар ихтиёри худ доштаро ҷудо намоянд. Тартиби ҷалб намудани техникаю таҷҳизотро барои оташнишонӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мекунад.

Ҳамаи воҳидҳои Хадамоти давлатӣ ва идоравии оташнишонӣ тобеи роҳбари дастаи оташхомӯшкунҳо мебошанд. Ҳеҷ кас (ба ғайр аз шахсони мансабдори ваколатдори СХДО) ҳуқуқ надорад, ки ба амалиёти ӯ дахолат намоянд ё худ амру фармони ӯро ҳангоми хомӯш намудани сӯхтор бекор кунад. Зиёни моддӣ, ки ҳангоми оташнишонӣ расидааст, бояд бо тарти-

би муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷуброн карда шавад. Ҳайати шахсии СХДО ва дигар иштироккунандагони оташнишонӣ, ки аз рӯйи зарурат (ноилоҷӣ) амал кардаанд, аз додани товони зиён озод карда мешаванд.

Дастаи (дастёрони) оташнишонӣ. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, корхонаю ташкилот уҳдадоранд, ки бо мақсади таъмини бехатарӣ аз сӯхтор ва хомӯш намудани сӯхтор дар маҳалҳои аҳолинишин ва иншооти хоҷагии халқ дастаи (дастёрони) идоравии оташнишонӣ ё бо мувофиқаи СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон қисмҳои ҳарбикунонидашудаи оташнишонӣ ташкил намоянд.

Таъминоти молиявӣ ва моддию техникии дастаи (дастёрони) идоравии оташнишонӣ аз ҳисоби буҷети маҳаллӣ, корхонаю ташкилот ва муассисаҳое, ки дар онҳо дастаҳо (дастёрон) ташкил карда шудаанд, амалӣ гардонида мешавад.

Ҳаёти аъзои дастаҳои (дастёрони) идоравии оташнишонӣ аз тарафи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, корхона ва муассисаю ташкилотҳо суғурта карда шуда, дар ҳолати маъюб шудан ҳангоми хомӯш намудани сӯхтор ё садама суғуртапулӣ ба маблағи музди маоши яксола (дар ҳолати фавтидан суғуртапулӣ ба аъзои оилаи онҳо) пардохт карда мешавад.

Яке аз субъектоне, ки дар огоҳкунӣ ва пешгирӣ намудани сӯхтор дар ҳудуди Тоҷикистон саҳми назаррас дорад СХДО ВКД ба ҳисоб меравад. Зеро маҳз ба дӯши ин ниҳод ва ҳайати шахсии он пешгирӣ ва хомӯш намудани сӯхтор вогузор шудааст. Аз ин лиҳоз, кормандони СХДО-ро зарур аст, ки баҳри амалӣ сохтани вазифаҳои муқаддаси худ дар назди халқу Ватан содиқ бошанд ва савияи дониши назариявию амалии худро оид ба бурдани корҳои фаҳмондадиҳӣ миёни аҳолӣ, тарз ва воситаҳои хомӯш кардани сӯхтор дар шароит-

ҳои гуногун, ҷалб намудани дигар мақомотҳо баҳри амалисозии чорабиниҳои таҳиякардаи хадамот барои хомӯш намудани сӯхтор ва ғайра, пайваста баланд бардоранд.

§ 2. Функсия ва ваколати Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ

Мақомоте, ки назорати бехатарӣ аз сӯхторро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ менамояд, ба сохтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дохил мешавад. Ба мақомоти назорати бехатарӣ аз сӯхтор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Сарраёсати хадамоти давлатии оташнишонии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон; Раёсати хадамоти давлатии оташнишонӣ (минбаъд – РХДО), шуъбаи хадамоти давлатии оташнишонӣ (минбаъд – ШХДО) ва шуъбачаҳои хадамоти давлатии оташнишонии вилоят ва шаҳрҳо; шуъбаҳо, шуъбачаҳо ва нозироти назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтори ноҳия ва шаҳрҳо; қисмҳои мустақил ва дидбонгоҳҳои алоҳидаи ҳарбикунонидашудаи хадамоти давлатии оташнишонии шаҳрҳо, шаҳракҳо, маркази ноҳияҳо ва корхонаҳо, инчунин қисмҳои ҳарбикунонидашудаи хадамоти давлатии оташнишонӣ дар корхонаҳо дохил мешаванд.

Вобаста ба бисёр шудани ҳолатҳои сӯхтор дар Ҷумҳурии Тоҷикистон кормандони СХДО-ро зарур аст, ки бурдани корҳои пешгирӣ-фаҳмондадиҳӣ ва пешгирии ҳолати сӯхторро миёни ҷомеа ҷиддӣ ба роҳ монанд. Зеро ҳолатҳои сар задани сӯхтор ба иқтисодиёти халқ ва давлат оқибатҳои манфӣ мерасонанд, аз ин сабаб зарурат пеш меояд, ки низоми бартараф кардани ин мушкилотро дар сатҳи ҷумҳуриявӣ ҳаллу фасл намуд.

Дар ин самт СХДО-ро мебояд, ки миёни аҳолӣ ва тамоми корхонаву муассисаҳо барои баланд бардоштани

масъулияти шаҳрвандон оид ба фаъолият дар ҳолатҳои сар задани сӯхтор, корҳои пешгирӣ-фаҳмондадиҳиро гузаронад.

Дар низоми чораҳо оид ба муҳофизат намудани моликияти давлатӣ ва шаҳрвандон, яке аз ҷойҳои муҳимро муҳофизат аз сӯхтор ишғол менамояд. Мутобиқи санадҳои дохилиидоравии ВКД ва дигар қарору дастуруламалҳо таъмин намудани бехатарии сӯхтор ба дӯши СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон гузошта шудааст.

Ба зиммаи ин хадамоти давлатӣ корҳои ташкилии зерин вогузор карда шудааст:

– баамалбарории назорати зиддисӯхтори давлатӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– назорат ва коргузории дигар қисмҳои хизмати оташнишонии вазоратҳо ва идораҳо;

– корҳои ташкилии якҷояи Сарраёсат бо дигар мақомотҳо.

СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мақомоти марказии мустақили оперативии бехатарӣ аз сӯхтори ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад. Сардори СХДО аз рӯйи вазифа ҳамзамон сарнозири давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор ва муовинонаш – муовини сарнозири давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор мебошанд. Сардорони шуъбаҳо, шуъбачаҳо ва муовинони онҳо, сармутахассисони СХДО, инчунин сардорони раёсат, шуъбаҳо, шуъбачаҳои хадамоти оташнишонии вилоятҳо, шаҳрҳо ва муовинони онҳо аз рӯйи вазифа ҳамзамон нозирони калони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор мебошанд.

Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо, қарорҳои якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, амру фармонҳои Пре-

зиденти Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарор ва фармоишҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Низомномаи назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор, фармон ва дастурҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, Дастурамал оид ба ташкили корҳои мақомоти назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ташкил медиҳанд.

Функсияҳои асосии СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз инҳо иборат мебошад: такмили корҳои пешгири намудани сӯхтор ва таъмини бехатарӣ аз сӯхтори шаҳрҳо, дигар маҳалҳои аҳолинишин ва корхонаҳо, пешакӣ муайян кардани сатҳи хатари фаъолияти ташкилот ва шаҳрвандон, баланд бардоштани муқовимати босамар бо сӯхтор, ба роҳ мондани назорат оид ба иҷро намудани чорабиниҳои оташнишонию пешгирӣ ва талаботи бехатарӣ аз сӯхтори муқарраргардида.

Барои баамалбарории функсияҳои дар боло зикркардашуда Сарраёсат ва кормандони он корҳои пешгириро барои муҳофизат намудан аз сӯхтор равона мекунанд.

Дар рафти ин фаъолият СХДО аз шаҳрвандон, корхона ва муассисаҳо инҳоро талаб менамояд:

– воситаҳои техникии оташнишониро дар ҳолатҳои омодабош нигоҳ доранд;

– сабаб ва ҳолатҳои сӯхторро муайян намоянд;

– бо кормандони худ дар бораи бехатарии сӯхтор машғулят гузаронанд.

Корҳои пешгирии СХДО ВКД дар чунин шаклҳо амалӣ карда мешаванд:

– амалӣ намудани таҳқиқи техникии сӯхтор;

– қатъ гардонидани фаъолияти корхона ва муассисаҳое, ки ба талаботи зиддисӯхторӣ ҷавобгӯ нестанд;

– монеъ шудан ба истифодабарии хона ва иншоотҳое, ки ба талаботи зиддисӯхторӣ ҷавобгӯ нестанд;

– татбиқ намудани ҷазои маъмурӣ нисбат ба шахсоне, ки қоидаҳои зиддисӯхторро вайрон менамоянд.

Дар воқеъ, чораҳои умумӣ-пешгирии зиддисӯхтор барои муайян ва бартараф кардани сабаб ва шароитҳое, ки сӯхторро ба вуҷуд меоранд равона карда мешаванд.

Ба ин чораҳои пешгирӣ дохил мегарданд:

– бурдани таблиғоти зиддисӯхтор;

– тафтиши умумӣ;

– назорат аз болои шаҳрвандон ва шахсони мансабдор барои иҷрои вазифаҳои умумии тартиби зиддисӯхтор;

– ба мақомоти давлатӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ, маъмурияти корхонаву муассисаҳо равон кардани хабар ва пешниҳод кардани сабабу шароите, ки ба вайрон кардани тартиби зиддисӯхтор мусоидат менамоянд ва ғайра.

СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи фаъолияти худ чунин салоҳиятҳоро доро мебошад:

– иҷрои барномаи давлатии соҳаи бехатарӣ аз сӯхторро дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин мекунад;

– тадбирҳои давлатӣ ва танзими меъёрҳоро дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор таҳия ва амалӣ мегардонад;

– назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхторро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил ва амалӣ мегардонад;

–муҳофизати маҳалҳои аҳолинишин ва корхонаҳоро аз сӯхтор ва дигар кору хизматрасониро дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор бо тартиби маъмулӣ ташкил мекунад ва ба амал мебарорад;

– хомӯш намудани сӯхторро таъмин ва амалӣ мегардонад;

– фаъолияти тадқиқоти илмӣ, тарғиби дониш, омӯзиши шаҳрвандон ва мутахассисонро дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор ташкил мекунад;

– кори вазорату идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, корхонаю ташкилот ва муассисаҳоро новобаста аз шакли моликият, дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор ҳамоҳанг месозад;

– бо вазорату идораҳои ҷумҳурӣ меъёру стандартҳо ва қоидаҳои бехатарӣ аз сӯхторро тасдиқ ва мувофиқа менамояд, баҳисобгирии давлатиро дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор ба роҳ мемонад;

– фаъолияти иҷозатномадиҳӣ ва сертификатониро дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор амалӣ менамояд;

– ба вазорату идораҳо, ташкилоту муассисаҳо, новобаста аз шакли моликият ва ба шаҳрвандон дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор амрнома ва дигар санадҳои меъёрии иҷрояшон ҳатмӣ медиҳад;

– фаъолияти мақомоти идора ва воҳидҳои СХДО-ро аз ҷиҳати молиявӣ ва моддию техникӣ таъмин менамояд;

– фаъолияти дигар намудҳои хадамоти оташнишониро ҳамоҳанг месозад;

– таълими бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси кормандони СХДО-ро ба роҳ мемонад;

– дигар вазифаҳоеро, ки дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд, амалӣ менамояд.

СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаҳои худро дар ҳамкории зич бо дигар мақомоти давлатӣ, дастаҳои (дастёрони) идоравии оташнишонӣ, ҷамъиятҳои ихтиёрии оташнишонӣ, нозирони ғайриштатии оташнишонӣ дар назди мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, бо ҷалби васеи кормандон ва хизматчиёни корхонаҳо, инчунин аҳолӣ аз рӯйи ҷойи истиқомат, иҷро менамояд.

§ 3. Назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор

Дар банди 10 моддаи 1 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатари аз сӯхтор» мафҳуми «назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор» пешбинӣ карда шудааст.

Мутобиқи муқаррароти он назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор ин намуди махсуси фаъолияти назорати давлатие мебошад, ки аз ҷониби шахсони мансабдори мақомоти идоракунӣ ва воҳидҳои ХДО бо мақсади назорати риояи талаботи бехатарӣ аз сӯхтор ва роҳ надодан ба риоя накардани он, анҷом дода мешавад.

Шахсони мансабдори мақомоти идоракунӣ ва воҳидҳои СХДО ҳангоми амалӣ гардонидани назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор ҳуқуқ доранд:

– таҳияи ҳуҷҷатҳои меъёрӣ оид ба бехатарӣ аз сӯхтори иҷрояшон ҳатмӣ ва ҳамчунин ҳуҷҷатҳои меъёрӣ, ки тартиби таҳияву истеҳсол ва истифодаи маснуоти техникии оташнишониро ба танзим медароранд;

– назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхторро барои риоя намудани талаботи бехатарӣ аз сӯхтор аз тарафи мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, корхонаҳо ва ҳамчунин аз тарафи шахсони мансабдору шаҳрвандон амалӣ гардонанд;

– ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ дар бораи иҷрои тадбирҳои бехатарӣ аз сӯхтор таклифҳо пешниҳод намоянд;

– бо мақсади назорати риояи талаботи бехатарӣ аз сӯхтор ва пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо ҳудуд, бино ва иншоот, биноҳои корхона ва иншоотҳои дигарро вобаста ба аҳаммият ва ҳолати хавфи сӯхтор доштани онҳо, аз ҷумла дар соатҳои ғайрикорӣ таҳқиқу тафтиш намоянд;

– дар сурати мавҷуд будани маълумоти аниқ оид ба риоя нагардидани талаботи бехатарӣ аз сӯхтор, ки хавфи сар задани сӯхторро дорад ва (ё) ба бехатарии мардум таҳдид менамояд, бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба манзил ва дигар биноҳо, қитъаҳои замини шаҳрвандон бемамониат дароянд;

– дар кори комиссияҳо оид ба интихоби мавзеи (роҳи) сохтмон ва ҳамчунин комиссияҳо оид ба қабули иншооти сохтмон (тармимашон) анҷомёфта иштирок намоянд;

– дар бобати риоя шудани талаботи бехатарӣ аз сӯхтор дар ҳуҷҷатҳои шаҳрсозӣ ва лоиҳакашию смета барои сохтмон, таъмири асосӣ, тармим, васеъ кардан ва аз нав таҷҳизонии техникии корхонаю биноҳо, иншооту обьектҳои дигарро дар сурати беасос сарфи назар кардани талаботи мавҷудаи бехатарӣ аз сӯхтор ё дар мавриди набудани талаботи мазкур дида бароянд ва мувофиқа намоянд;

– дар корхонаҳое, ки корҳои лоиҳакашӣ ва лоиҳакашию ҷустуҷӯиро иҷро мекунанд, оид ба мувофиқатии ҳуҷҷатҳои лоиҳакашӣ ва лоиҳакашию сметавӣ ба талаботи бехатарӣ аз сӯхтор тафтишоти интихобӣ гузаронанд;

– ба роҳбарони корхонаҳо, шахсони мансабдор ва шаҳрвандон барои иҷрои ҳатмӣ оид ба рафъи вайронкунии талаботи бехатарӣ аз сӯхтор, таъмини бехатарӣ аз сӯхтори мол (кору хизматрасонӣ), аз истеҳсолот бардоштан, қатъ кардани истеҳсол ва боздоштани фурӯши моли (кору хизматрасонии) ба талаботи бехатарӣ аз сӯхтор номувофиқ амрномаҳо диҳанд;

– кори корхонаҳо (истеҳсолоти ҷудогона), қитъаҳои истеҳсолӣ агрегатҳо, истифодаи бинову иншоот ва хонаҳо, иҷрои баъзе намудҳои корро дар мавриди ошкор шудани вайронкунии талаботи бехатарӣ аз сӯхтор, ки хавфи сар задани сӯхторро дорад ва (ё) ба бехатарии мардум таҳдид менамояд, ҳамчунин дар ҳолати иҷро накардани ин талабот ҳангоми

лоиҳакашӣ, сохтмон, таъмири асосӣ, тармим, васеъ кардан, аз ҷиҳати техникӣ таҷҳизонидани корхонаҳо, биноҳо, иморат ва иншоотҳои дигар пурра ё қисман қатъ намоянд;

– мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаҳоро оид ба сӯхтор ва риоя накардани талаботи бехатарӣ аз сӯхтор таҳқиқ намоянд;

– ба мақомоти идоракунӣ ва воҳидҳои СХДО шахсони мансабдор ва шаҳрвандонро аз рӯйи парвандаҳо ва ҳуҷҷатҳое, ки оид ба сӯхтор таҳти таҳқиқ қарор доранд, даъват намоянд, аз онҳо баёноту тавзеҳот, маълумоту ҳуҷҷатҳо ва нусхаҳои онҳоро талаб карда гиранд;

– ба шаҳрвандон, шахсони мансабдор ва ҳуқуқӣ, аз ҷумла ба истеҳсолкунандагон (иҷрокунандагон, фурӯшандагон), барои риоя накардани талаботи бехатарӣ аз сӯхтор ва ҳамчунин барои дигар ҳуқуқвайронкуниҳои соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор, аз ҷумла барои иҷро накардан ё саривақт иҷро накардани амрномаю қарорҳои шахсони мансабдори СХДО мутобиқи қонунгузории ҷорӣ ҷазои маъмурӣ татбиқ намоянд.

Мақомоти минтақавии идоракунӣ ва воҳидҳои СХДО Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон аризаву хабар ва дигар маълумотро оид ба ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкуниҳои маъмурие, ки вобаста ба сӯхтор расидаанд, ба қайд мегиранд ва вазифадоранд аз рӯйи онҳо саривақт чораҳои дахлдори пешбининамудаи қонунгузориро андешанд.

Шахсони мансабдори мақомоти идоракунӣ ва воҳидҳои СХДО ҳангоми амалӣ гардонидани назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор дар иншоотҳое, ки моликияти шахсони ҳуқуқии хориҷӣ ё корхонаҳои дорои сармояи хориҷианд, аз ҳуқуқҳои дар боло зикршуда истифода мекунанд.

Назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор дар ҷангалзорҳо аз тарафи Хадамоти хоҷагии ҷангали Ҷумҳурии Тоҷикистон

ва дар иншоотҳои зеризаминӣ ва ҳангоми иҷрои корҳои ба тарконидан алоқаманд аз тарафи Саридораи назорати давлатии бехатарии корҳо дар саноат ва соҳаи кӯҳкории назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гардонида мешавад. Назорати таъмини бехатарӣ аз сӯхтор ҳангоми истифодаи нақлиёти ҳавоӣ ва киштии дарёӣ ба зиммаи хадамоти ин ташкилот мебошад.

Иҷрои амру дастурҳои шахсони мансабдори мақомоти болоии идоракунӣ ва воҳидҳои хадамоти давлатии оташнишонӣ барои шахсони мансабдори мақомоти поёнии идоракунӣ ва воҳидҳои хадамоти давлатии оташнишонӣ ҳангоми аз тарафи онҳо амалӣ намудани назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор ҳатмӣ буда, дахолати дигар шахсони мансабдор ба фаъолияти онҳо роҳ дода намешавад.

Амалияи маъмурӣ – фаъолияти нозирони давлатӣ оид ба ҷалб намудани шахсони ҳуқуқӣ, мансабдор, воқеӣ ба ҷавобгарии маъмурӣ барои риоя накардани талаботи бехатарӣ аз сӯхтор, инчунин барои дигар ҳуқуқвайронкуниҳо дар соҳаи бехатарӣ аз сӯхтор дар назар дошта мешавад. Амалияи маъмурӣ аз ҷониби нозирони давлатӣ бо тартиби пешбурд оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мутобиқи талаботи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, фармон ва супоришҳои ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, иҷро карда мешавад.

Баррасии парвандаҳои маъмурӣ ва таъйини ҷазои маъмурӣ тибқи талаботи Кодекси мурофиавии ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби шахсони мансабдори зерини СХДО ВКД ба амал бароварда мешавад:

– сардори СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муовинони ӯ;

– сардорони шуъбаи назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор, шуъбаи меъёрӣ ва талаботи бехатарии СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муовинони онҳо;

– сардорони шуъбачаи таҳқиқ ва шуъбачаи бехатарӣ дар нақлиёти назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтори СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– сардорони раёсатҳои хадамоти давлатии оташнишонии шаҳри Душанбе, вилоятҳои Суғд, Хатлон ва муовинони онҳо, сардори шуъбаи хадамоти оташнишонии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва муовинони он;

– сардорони қисмҳои мустақил ва дидбонгоҳҳои алоҳидаи ҳарбикунонидашудаи хадамоти давлатии оташнишонии шаҳру ноҳияҳо ва иншоотҳои хоҷагии халқ ва муовинони онҳо.

Дар мавриди бевосита ошкор намудани мавҷудияти ҳолати ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар бораи содир шудани ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ аз ҷониби шахсони мансабдори СХДО, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва кормандони дастаи (дастёрони) идоравии оташнишонӣ, ки ба он ваколат доранд, протоколи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ тартиб дода мешавад. Протокол дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ дар дафтари баҳисобгирии парвандаҳои маъмурӣ ба қайд гирифта мешавад ва аз рӯйи он парвандаи маъмурӣ тартиб дода мешавад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии фаъолияти СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

2. Зери мафҳуми «бехатарӣ аз сӯхтор» чӣ фаҳмида мешавад?

3. Дар зери мафҳумҳои «ташкили пешгирии сӯхтор» ва «хомуш намудани сӯхтор» чӣ фаҳмида мешавад?

4. Мафҳуми «назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор»-ро манзур намоед

5. Ба низоми мақомоти асосии таъмини бехатарӣ аз сӯхтор кадом ҷузъ томҳо дохил мешаванд?

6. Вазифаи асосии низоми таъмини бехатарӣ аз сӯхторро номбар кунед.

7. Оид ба корҳои пешгирии СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

8. Салоҳияти СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро номбар кунед.

9. Шахсони мансабдори мақомоти идоракунӣ ва воҳидҳои СХДО ҳангоми амалӣ гардонидани назорати давлатии бехатарӣ аз сӯхтор дорои кадом ҳуқуқҳо мебошанд?

10. Аз ҷониби кадом шахсони мансабдори СХДО ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасии парвандаҳои маъмурӣ ва таъйини ҷазо барои он амалӣ карда мешавад?

ФАСЛИ Х.
ТАЪМИНИ ҲИФЗИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ ВА АМНИЯТИ ҶАМЪИЯТӢ ДАР ШАРОИТҲОИ МАХСУС

БОБИ 37.
ТАЪМИНИ ҲИФЗИ ТАРТИБОТИ ҶАМЪИЯТӢ ВА АМНИЯТИ ҶАМЪИЯТӢ ДАР ВАҚТИ ГУЗАРОНИДАНИ ЧОРАБИНИҲОИ ОММАВӢ

Мутобиқи қонунгузории амалкунанда МКД вазифаҳои бар зиммааш гузошташударо, чи дар шароитҳои муқаррарӣ (оддӣ) ва чи дар шароитҳои махсус иҷро менамояд. Шароитҳои махсуси ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар худ вазъияти хатарнок барои ҳаёт ва саломатии одамон, таъмини амнияти арзишҳои моддӣ ва фарҳангии дар ҳолатҳои муайян бавуҷудомадаро ифода карда, аз МКД қабул кардани чораҳои махсуси хусусияти ҳуқуқӣ ва ташкилидоштаро талаб менамояд. Ҳолатҳои қайдкардашуда бо рӯй додани ҳолатҳои фавқулодаи гуногун муайян карда мешаванд.

Ба чорабиниҳои оммавӣ дар замони осоишта инҳо дохил мешаванд: офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия, садамаҳои техногенӣ ва экологӣ, низоъҳои иҷтимоӣ, инчунин гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ (идҳо, намоишҳо ва ғайра).

Дар замони ҳозира чорабиниҳои оммавии гуногун яке аз шаклҳои маъмули фаъолнокии аҳли ҷомеа ва фароғати аҳолӣ мебошанд, ки талаботи шахсро бо ҳамроҳшавии бевосита ба ҳаёти сиёсӣ, дастовардҳои варзишӣ, фарҳангӣ ва санъат қаноатманд мегардонанд. Баамалбарории ҳуқуқҳои конститутси-

онӣ ва озодии шаҳрвандон дар шароити демократӣ аз бисёр ҷиҳат ба иштироки фаъолонаи онҳо дар чорабиниҳои гуногунмазмун яъне варзишӣ, фарҳангӣ, динӣ, оммавӣ, ки аз ҷониби мақомоти давлатӣ, ҳокимияти маҳаллӣ, ҳизбҳои сиёсӣ, иттиҳодияҳои динӣ, инчунин ташкилотҳои гуногун аз қабили иттифоқҳои касаба, кор бо занон ва дигар ташкилотҳо гузаронида мешаванд, алоқаманд аст.

Чорабиниҳои оммавӣ ин шакли фаъоли муташаккилонаи баамалбарории ҳуқуқ, озодӣ ва манфиатҳои қонунии гурӯҳи муайяни одамон, ки дар ҷойҳои ҷамъиятӣ мегузаранд, инчунин тарзи қонеъгардонии талаботи иқтисодӣ, сиёсӣ, фарҳангӣ, динӣ ва ғайраи шаҳрвандон мебошад.

Дар адабиёти ҳуқуқӣ чорабиниҳои оммавӣ аз рӯйи мазмун, аҳаммиятнокӣ, тарзи рӯй додан, ҷой ва дар шакли даврӣ гузаронидани онҳо тасниф карда мешаванд.

Ҳар як чорабинии дар боло таснифшуда боз дар навбати худ ба намудҳои алоҳида ҷудо карда мешаванд.

Аз рӯйи мазмун чорабиниҳои оммавӣ мешаванд: ҷамъиятӣ-сиёсӣ, фарҳангӣ-оммавӣ, варзишӣ-намоишӣ, динӣ ва ғайра;

Аз рӯйи аҳаммиятнокӣ чорабиниҳои оммавӣ мешаванд: байналмилалӣ, умумиҷумҳуриявӣ, минтақавӣ, аҳаммияти маҳаллидошта;

Аз рӯйи тарзи руйӣ додан чорабиниҳои оммавӣ мешаванд: ташкилкардашуда, табиӣ, иҷозатдодашуда, иҷозатдоданашуда;

Аз рӯйи ҷойи гузаронидан чорабиниҳои оммавӣ мешаванд: дар ҷойҳои кушод, дар бино ва сохтмон;

Аз рӯйи даврӣ будан чорабиниҳои оммавӣ мешаванд: якбора, такроршаванда, ҳаррӯза.

Вазифаҳои муҳиммтарини МКД дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ инҳоянд:

– ташкил намудани шароити мусоид баҳри амалӣ намудани чорабиниҳои оммавӣ дар ҷойҳои муқарраргардида;

– таъмини муҳити амниятӣ барои иштирокчиён ва тамошобинон;

– огоҳкунӣ ва пешгирии ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо;

– дар доираи ваколати худ расонидани ёрии амалӣ ба ташкилкунандагон оид ба гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ;

– нигоҳдории тартибот дар ҳудуди вобасташуда.

Фаъолияти МКД дар вақти тайёрӣ ва гузаронидани навъҳои гуногуни чорабиниҳои оммавӣ шартан ба се давра тақсим кардан мумкин аст: 1) тайёрӣ; 2) иҷро ва 3) хотимавӣ.

Давраи тайёрӣ аз лаҳзаи гирифтани вазифа аз ҷониби мақомоти милитсия оид ба таъмини тартибот дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ оғоз ёфта, бо раҳсипоршавии ҷузъу томҳо ба ҷойи гузаронидани чорабинӣ хотима меёбад.

Дар ин давра чунин чорабиниҳо амалӣ мешаванд:

– ситоди оперативӣ ташкил карда, ҳайат ва уҳдадориҳои аъзоёни он муайян карда мешавад;

– нуқтаи идоракунии ситод дар намуди статсионарӣ ё ҳаракаткунанда ташкил карда мешавад;

– нақшаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ тайёр карда ё ин ки мукаммал карда мешавад;

– шумораи зарурии қувва ва воситаҳо ба ҳисоб гирифта мешавад;

– чораҳои иловагӣ оид ба пурзӯр намудани муқовимат ба ҷинояткорӣ ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо ба амал бароварда мешавад;

– маҷлисҳо, дастурамалҳо, машқҳои ҳайати шахсӣ гузаронида мешаванд;

– тафтиши нақлиёт, воситаҳои алоқа ва дигар воситаҳо ба амал бароварда мешавад.

Давраи иҷро аз лаҳзаи аввали баамалбарории уҳдадориҳои худ оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ оғоз шуда, то хотима ёфтани он давом мекунад.

Дар ин давра корҳои зеринро анҷом додан шарт ва зарур аст:

– санҷиши омодагии ҳайати шахсӣ, намуди зоҳирии онҳо, аз ҷониби онҳо донистани уҳдадориҳои умумӣ ва махсус;

– баланд бардоштани масъулияти ҳар як корманд дар вақти адои хизмат;

– тибқи нақшаи пешбинишуда дар ҳаракати нақлиёт ва пиёдагардон воридсозии маҳдудияти муваққатӣ то ба охир расидани чорабиниҳои оммавӣ.

Давраи хотимавӣ аз лаҳзаи ба охир расидани чорабинии оммавӣ сар мешавад ва баъд аз гуселкунии иштирокчиёни чорабинӣ хотима меёбад.

Дар ин давра корҳои зерин анҷом дода мешаванд:

– нигоҳдории тартибот дар ҷойҳои ҷудо ҷойгиркардашудаи иштирокчиёни чорабинӣ, таъмини амнияти онҳо хусусан, дастаҳои футболбозон, дастаи ҳаваскорон ва ғайра;

– аз ҷониби кормандони милитсияи сафарбаршуда барои баромадани иштирокчиён аз макони чорабинӣ шароити зарурӣ муҳайё карда мешавад;

– ҷамъбасти фаъолияти хайати шахсӣ баъди анҷоми чорабинӣ ба роҳ монда шуда, баҳогузории ҷараёни хизмат аз ҷониби роҳбарияти МКД амалӣ карда мешавад;

Дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ чунин дастаҳои милитсия ҷалб карда мешаванд:

Қаторҳо – барои муҳосира намудани ҳудуде гузошта мешавад, ки дар онҷо чорабиниҳои оммавӣ гузаронида мешаванд. Мақсад аз ҷалб намудани ин даста роҳ надодани шахсони бегона ва шубҳанок ба минтақаи баргузории чорабинӣ, инчунин барои оростани сафи роҳравҳои самтӣ, ки ҳаракати муташаккилонаи иштирокчиёни чорабинӣ ва тамошобинонро таъмин мекунанд, иборат мебошад.

Ба ҳайати қаторҳо кормандони милитсия, хизматчиёни ҳарбӣ, намояндагони ҷамъиятчигӣ метавонанд шомил шаванд.

Қаторҳо тақсим мешаванд, ба ***кушод*** вақте, ки ҳайати шахсӣ бо фосилаи аз 2 метр зиёд, ***оддӣ*** дар фосилаи 1-2 метр, ***пурзӯр*** дар фосилаи камтар аз 1 метр, ***бисёрқатора*** дар 2 ва зиёда қаторҳо, ***омехта,*** вақте ки ба ҳайати дастаи ташкилшуда дар баробари кормандони милитсия намояндагони дигар мақомоти давлатӣ ё ин ки ташкилотҳои ҷамъиятӣ дохиланд (мисол, хизматчиёни ҳарбии қӯшунҳои дохилӣ ё ин ки дастёрони ихтиёрӣ) ҷойгир мешавад.

Бо мақсади пурзӯр намудани қаторҳо дар самтҳои аз ҳама хатарнок монеаҳо аз деворҳои махсус, воситаи нақлиёт ва техникаҳои ҳарбӣ ҷойгир карда мешаванд.

Ба онҳо дохил мешаванд:

– ***гурӯҳи ҳамроҳикунанда (ГҲ)*** – дар вақти оростани сафҳо, ҳамроҳикунӣ ва ҷойгиркунии онҳо дар ҷойҳои барои онҳо ҷудошуда, тартиботи ҷамъиятиро таъмин мекунад;

– ***дидбонгоҳи назоратӣ (ДН)*** – дар рафти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ ва тағйир ёфтани вазъият, ахбороти сариватиро таъмин мекунад. Дар нуқтае ҷойгир карда мешавад, ки мавқеи хуби азназаргузаронии ҳудудро таъмин намояд ва бо воситаҳои техникии зарурӣ ҷиҳозонида мешавад;

– ***гурӯҳи пайроҳадорӣ*** – аз ҳайати шахсии ШВКД, қӯшунҳои дохилӣ ва муассисаҳои таълимии ВКД барои баамалбарории ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, ки ба маҳалли гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ наздиканд, ташкил карда мешавад;

– ***гурӯҳи маҳдудкунандаи ҳаракати нақлиёт*** – аз ҳисоби кормандони хадамоти посбонӣ-роҳбонӣ БДА ташкил карда мешавад ва ҳаракати нақлиёту пиёдагардонро бо роҳи даврзании минтақаи муҳосиракардашуда ташкил мекунад, гузаргоҳи бемамонияти нақлиёти автомобилии МКД ва қӯшунҳои дохилӣ, хадамоти садамавӣ-наҷотдиҳиро ба ҷойи гузаронидани чорабиниҳои махсус таъмин мекунад;

– ***гурӯҳи шарҳдиҳии қонунҳо*** – аз ҳисоби кормандони баландихтисоси МКД ва муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил карда мешавад. Вазифаи асосии ин гурӯҳ гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни иштирокчиёни чорабинии оммавӣ мебошад;

– ***гурӯҳи таъминкунандаи алоқа*** – аз кормандони ҷузъҳои алоқа ташкил карда мешавад ва барои таъмин намудани идоракунии боэътимоди қувва ва воситаҳо даъват карда шудааст. Тартиби истифодабарии алоқа ва реҷаи кори воситаҳои радиоӣ аз ҷониби сардори Ситоди оперативӣ муайян карда мешавад;

– ***гурӯҳи иҳотакунанда (муҳосиракунанда)*** – аз ҳисоби ҳайати шахсии ХПП, НММ, ҚД, муассисаҳои таълимӣ ташкил карда мешавад. Он бо мақсади маҳдуд кардани даромадани шаҳрвандон ба ҷой чорабиниҳо ва дар ҳолатҳои зарурӣ барои дастгир кардани ҳуқуқвайронкунандагон ташкил карда мешавад;

– ***гурӯҳи бақайдгирии ҳуқуқвайронкуниҳо*** – аз ҳисоби кормандони кофтукови ҷиноятӣ ташкил карда шуда, ҳуҷҷатгузорӣ кардани ҳаракатҳои зиддиҳуқуқӣ ва тафтиши ҳуқуқвайронкунандагонро таъмин мекунад.

– ***гурӯҳи эҳтиётӣ (Э)*** – барои ҳал намудани вазифаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳолатҳои мураккаб шудани вазъият ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ пешакӣ таъйин карда мешавад. Гурӯҳи эҳтиётӣ бояд дар ҷойҳое ҷойгир карда шавад, ки аз он ҷо тез ба ҳаракат даровафданаш мумкин аст. Ба ҳайати гурӯҳи эҳтиётӣ то 20% қувва ва воситаҳои сафарбаршударо ҷудо кардан мумкин аст. Ба ҳайати шахсие, ки дар даста оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ машғул аст, дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ силоҳи оташфишон дода намешавад. Гурӯҳи эҳтиётӣ мусаллаҳ буданаш мумкин аст.

Тактикаи амалии ҷузъу томҳои милитсия – ин шакл, усул, тарз ва роҳҳо оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар давраи тайёрӣ ва гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ мебошад.

Дар иртибот ба суханони боло чунин шакли ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва таъмини амнияти ҷамъиятиро, ба монанди ***ҳифзи пурзӯр*** ҷудо кардан мумкин аст. Моҳияти шакли додашуда дар тағйир додани вазифаи МКД, бозсозии ташкилӣ-сохтории он, ҷорӣ кардани низоми ҳуқуқии маҳдуди муайян (ҳуқуқ ва озодиҳои шаҳрвандон) дар ҷойҳои гузаронидани чорабиниҳои умумӣ (дар минтақаҳо, секторҳо), дар яку якбора зиёд намудани шумораи қувва ва воситаҳои МКД инчунин сарбории хизматии ҳайати шахсии ҷузъҳои милитсия ифода меёбад.

Бисёр амалҳои тактикӣ бо санадҳои меъёрии мувофиқ муайян карда шудаанд, аммо чунин амалҳои тактикие вуҷуд доранд, ки дар амалияи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ яъне аз ҷараёни таҷрибаи ҳаррӯза ба даст оварда шудаанд. Ин ва дигар амалҳо дар чорчӯбаи қатъӣ муқаррар шуда, истифода бурда мешаванд ва дар асоси нақша ба амал бароварда мешаванд. Яъне амалҳои тактикии намунавӣ коркард карда меша-

ванд ва ба нақшаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ дохил карда мешаванд.

Дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ чунин усулҳои намунавии ҳифзи тартиботи ҷамъиятиро истифода бурдан ба мақсад мувофиқ аст:

– ***монеъ шудан ба вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва содир кардани ҷиноятҳо*** – аз ҳисоби гузоштани дастаҳои хизматии милитсия дар ҷойҳое, ки дар он ҷо мураккаб шудани вазъи оперативӣ мумкин аст, ба амал бароварда мешавад (мисол, вайрон кардани минбар, сар задани сӯхтор, садамаҳои техникӣ ва ғайраҳо);

– ***таъсиррасонӣ ба шахсоне, ки тартиботи ҷамъиятиро вайрон мекунанд, пешгирикунии ҷиноятҳо*** – усули аз ҳама фаъоле, ки бо роҳи таъсиррасонии ахлоқӣ ва ҷисмонӣ ба шахси гунаҳкор ба амал бароварда мешавад (мисол, талаботи посбон дар бораи қатъ намудани амалҳои зиддиҳуқуқӣ, шарҳдиҳии ҷавобгарии ҳуқуқӣ барои иҷро накардани талаботи қонунии корманди милитсия, дур кардани ҳуқуқвайронкунанда аз ҷойи гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ ва ғайра);

– ***ошкор ва бартараф намудани сабаб ва шароитҳое, ки ба вайрон намудани тартиботи ҷамъиятӣ ва содир кардани ҷиноятҳо мусоидат мекунанд*** – дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ содиршавии ҷиноят ё ин ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ хатари калон доранд, чунки метавонад сабабҳои сар задании бетартибии оммавӣ гарданд. Бинобар ин, огоҳкунӣ ва пешгирикунии ҷиноятҳо ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо вазифаҳои муҳимми кормандони милитсия дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ мебошад.

Бояд қайд кард, ки дар ин раванд чунин тарз ва роҳҳо истифода шуданашон мумкин аст: назорат, ҳамроҳӣ кардан,

монеъ шудан, муоина, мулоҳиза, шарҳдиҳӣ, маҷбуран овардан, дархост, пурсидан, таъкид кардан, давр задан, савора давр задан, расонидани ёрӣ, нигоҳдории алоқа ва ғайраҳо.

Дар охир бояд зикр намуд, ки самаранокии фаъолияти кормандони МКД дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ баҳри таъмини ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ, таъмини риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд аз малакаи дониш, маҳорати баланди касбӣ ва зиёда аз он, аз дарки масъулиятшиносии ҳар як корманди милитсия вобастагӣ дорад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Моҳияти шароитҳои махсусро фаҳмонед.

2. Намудҳои чорабинии оммавиро номбар кунед.

3. Вазифаҳои муҳимтарини МКД дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ кадомҳоянд?

4. Давраи тайёрии МКД ҷиҳати ташкил ва гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ шарҳ дода, чорабиниҳои амалишавандаро дар ин давра номбар кунед.

5. Давраи иҷрои уҳдадориҳои МКД дар вақти гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ шарҳ диҳед.

6. Давраи хотимавии гузаронидани чорабиниҳои оммавиро шарҳ диҳед.

7. Оид ба қаторҳои дастаҳои милитсия маълумот диҳед.

8. Оид ба таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар вақти чорабиниҳои оммавӣ кадом гурӯҳҳо ташкил карда мешаванд?

9. Дар хусуси дидбонгоҳи назоратӣ маълумот диҳед.

10. Кадом усулҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар ҷараёни чорабиниҳои оммавӣ истифода мешаванд?

Боби 38.
Таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар шароитҳои офати табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ

Категорияҳои махсуси ҳолатҳои фавқулода, ки ҷараёни муътадили ҳаётан муҳимми ҷамъиятро фалаҷ намуда, ҳамзамон вазъи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти онро то андозае мураккаб месозанд, ин шароитҳое мебошанд, ки бо сар задани офатҳои табиӣ, садамаҳои техногенӣ ва ҳамчунин сар задани ҳодисаҳои ғайричашмдошт дар соҳаи санитарию-эпидемиологӣ, ба вуҷуд меоянд. Дар натиҷаи ин ҳодисаҳо дар аксарияти мавридҳо одамони зиёде ҳалок мегарданд ва дар баробари он зарари калони моддӣ ва иҷтимоӣ-иқтисодӣ ба ҷамъият расонида мешавад. Яъне, офати табиӣ барои шаҳрвандон ва гирду атрофи он хатари ҷиддӣ ба вуҷуд оварда, ба амал омадани он аз иродаи одамон вобастагӣ надорад.

Минтақае, ки гирифтори офатҳои табиӣ ва дигар садамаҳои техногенӣ мегардад бевосита ҷараёни фаъолияти тамоми корхонаҳо ва муассисаҳои давлатӣ, аз ҷумла мақомоти корҳои дохилиро дар ҳолати ногувор мемонад.

Аз ин лиҳоз, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пайваста як қатор чорабиниҳоро ҷиҳати пешгирӣ ва бартараф намудани ин ҳолатҳо андешида, дар ин хусус санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдорро қабул менамояд ва дар асоси онҳо фаъолияти тамоми мақомоти ҳокимияти давлатӣ, аз ҷумла, МКД оид ба низом даровардани ҷараёни идоракунӣ ва таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар шароитҳои зикргардида, муайян менамояд.

Офатҳои табиӣ, эпидемия*, эпизоотия* ва садамаҳои техногенӣ* ба ҳаёту саломатии одамон зарари ҷиддӣ мерасонанд, ҳаёти психологӣ-иҷтимоии онҳоро то андозае вайрон месозанд. Ҳодисаҳои мазкур бисёр вақт фаъолияти нақлиёт, корхона, ташкилот ва муассисаҳои давлатиро фалаҷ месозанд. Дар ин ҳолатҳо масъалаи таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, амнияти ҷамъиятӣ ва амнияти шаҳрвандон, ҳифзи ҳамаи шаклҳои моликият дар минтақаҳои осебзада аҳаммияти муҳим дорад. Дар ин раванди кор масъулияти ҷиддӣ ва дар амал татбиқ намудани онҳо ба зиммаи МКД вогузошта мешавад.

Чи тавре, ки дар боло қайд гардид, МКД дар чунин ҳолатҳо дар қатори амалигардонии функсияи ҳаррӯзаи худ вазифаи махсусро, ки дар ҳолати муқаррарӣ иҷро намекунад, амалӣ месозад. Аз ҷумла, онҳо дар наҷот додани одамон иштирок намуда, қарори мақомоти ҳокимияти маҳаллиро оид ба ҷалб намудани аҳолӣ, нақлиёт ва дигар воситаҳое, ки ба корхона, ташкилот, муассиса ва шаҳрвандон тааллуқ доранд, барои корҳои наҷотдиҳӣ employing чораҳо андешида, ҳифзи моликияти

---

* Эпидемия – паҳншавии назарраси прогрессивии беморӣ сироятӣ дар байни одамон, ки аз сатҳи беморшавии оддӣ дар байни аҳолии қаламрави муайян ба қайд гирифта мешавад ва метавонад боиси ҳолати фавқулода гардад. Ниг.: Энсиклопедияи мақомоти корҳои дохилӣ / зери назари д.и.ҳ., дотсент Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе: ЭР-граф, 2021. – С. 530.

* Эпизоотия ин ҳайвонмурӣ, муромурии ҳайвонот мебошад. Ниг. Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 1234.

* Садамаи техногенӣ – вазъияти фавқулодаи хусусияти техногенӣ дошта мебошад, ки бо сабабҳои истехсолӣ, иқтисодӣ, конструктивӣ, технологӣ, истифодабарӣ ё ин ки дар натиҷаи сар задании таъсири беруна ба амал омада, аз кор баромадани таҷҳизотҳо, вайроншавии техникӣ ва иншоот гардидааст. Ниг.: Фарҳанги тафсири забони тоҷикӣ. Аз 2 ҷилд. Ҷ. 2. – Душанбе: Симин, 2008. – С. 192.

давлатӣ, ҷамъиятӣ ва шахсии шаҳрвандонро, ки бе назорат мондаанд, таъмин менамоянд.

Дар баробари ин, МКД аҳолиро аз минтақаҳои зарардида ба ҷойи безарар кӯчонида, аҳолии зарардидаро ба ҳисоб мегирад, сарчашмаҳои бемориро ба иҳота гирифта, шумораи беморонро муайян месозад, корҳои фаҳмондадиҳиро бо мақсади бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ ва пешгирӣ намудани овозаҳои воҳимаангези бардурӯғ ва паҳн намудани онҳо, ба роҳ мемонад.

Дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаи техногенӣ дар фаъолияти МКД вазифаҳо ва функсияҳои нав пайдо мегарданд, ки зарурати аз сари нав тақсим намудани қувва ва воситаҳо, таъсиси муваққатии сохтори ҷузъу томҳо ва гузаштан ба ҳолати пурзӯри хизмати тамоми ҳайати шахсиро ба миён меорад.

Дар ин ҳолатҳо ҳайати шахсӣ зери роҳбарии комиссияи фавқулода (Ситоди оперативӣ), ки аз тарафи мақомоти иҷроияи ҳокимияти маҳаллӣ таъсис дода мешаванд, амал мекунад. Ин комиссия масъалаҳои корҳои ташкилӣ, расонидани ёрӣ ба зарардидагон ва таъмини фаъолияти муътадили корхона ва муассисаҳоро ҳал менамояд. Вобаста аз хусусият ва ҳудуди офат, мумкин аст комиссияи ҷумҳуриявӣ, минтақавӣ ва байнидавлатӣ оид ба бартараф намудани офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия, садамаҳои техногенӣ ва зарари аз онҳо расонидашуда таъсис дода шавад.

Имкониятҳои бавуҷдоии ҳолатҳои манфӣ дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ дар миёни аҳолӣ, аз инҳо иборат мебошад:

– паҳн намудани овозаҳои бардурӯғ ва ҳаракатҳои фитнаангезона, ки сабабгори бетартибиҳои ҷамъиятӣ мегарданд;

– бетартибиҳои гурӯҳӣ, бетартибиҳои оммавӣ ва итоат накардан ба талаботи намояндагони ҳокимияти давлатӣ;

– кирдорҳои ҷинояткорона, аз ҷумла ғоратгарӣ, роҳзанӣ, дуздӣ;

– иҷро накардани талаботи қонунӣ ва ҳатмии мақомоти ҳокимияти давлатӣ, аз ҷумла мақомоти тандурустӣ, хизмати санитарӣ ва бойторӣ.

Барои бомуваффақият иҷро намудани вазифаҳои дар назди МКД дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия ва эпизоотия гузошташуда, ҳар як роҳбари мақомот омодагии хешро дар самтҳои зерин бо таври зайл бояд ба роҳ монад:

– коркарди нақшаи намунавии амалиёти ҳайати шахсии мақомоти корҳои дохилӣ;

– ташкил намудани Ситоди оперативӣ;

– таъсис додани гурӯҳҳои оперативӣ;

– таъмини моддӣ-техникии ҳайати шахсӣ;

– омӯзиши ҳайати шахсӣ оид ба амалҳо дар шароитҳои офатҳои табиӣ ва ғайра.

Коркарди нақшаи намунавӣ – амалиёти ҳайати шахсӣ дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ, омӯзиши санадҳои меъёрӣ, ҷамъ намудани маълумот оид ба паҳншавии офати табиӣ, паҳн гардидани касалиҳои сироятӣ дар байни аҳолӣ ва ҳайвонот, ҷамъ намудани маълумот дар бораи қувва ва воситаҳои МКД, қӯшунҳои дохилӣ ва қисмҳои Артиши миллӣ, таъсис додани мудофиаи гражданӣ, ҷалби аҳолӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ.

Ин нақша ба монанди дигар нақшҳои намунавӣ дар шароитҳои мураккаб ва махсус аз се қисм иборат мебошад: а) муқаддимавӣ; б) баёнкунӣ; в) ҷадвалӣ.

Дар қисми муқаддимавӣ – хислат ва хусусиятҳои минтақаи хизматрасонӣ; маълумот оид ба шумораи аҳолӣ ва ашёҳои қиматноке, ки барои баровардан аз минтақаи офатзада заруратро ба вуҷуд меоварад; маълумот оид ба муассисаҳои табобатӣ; хусусияти ноҳия ва дигар маълумоте, ки ба қисми муқаддимавӣ тааллуқ доранд, нишон дода мешавад.

Дар қисми баёнкунии нақша – тартиби хабардор намудани мақомоти маҳаллӣ ва мақомоти болоии ҳокимияти давлатӣ оид ба сар задани офатҳои табиӣ, эпидемия ва эпизоотия; ба ҳисоб гирифтани шумораи ҳайати шахсӣ ва воситаҳои МКД, аз ҷумла қувваҳои захиравӣ, ҳайати гурӯҳи оперативӣ ва қувваҳое, ки барои наҷоти аҳолӣ ҷудо карда шудаанд; муайян намудани уҳдадории функсионалии аъзоёни ситоди оперативӣ; таъсиси гурӯҳҳои оперативӣ ва муайян намудани уҳдадории функсионалии онҳо; муайян намудани амалҳои таъхирнопазир ва пайдарпайи қисмҳои навбатдорӣ, низоми алоқа ва тартиби ҳамкории мутақобилаи иттилоотӣ бо ҷузъу томҳои МКД дар наздикӣ қарордошта, қӯшунҳои дохилӣ, қисмҳои Артиши миллӣ, дигар мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ; таъминоти моддӣ-техникӣ ва тиббии ҳайати шахсӣ; ташкил ва ба роҳ мондани корҳои сиёсӣ ва тарбиявӣ миёни ҳайати шахсӣ нишон дода мешаванд.

Ба қисми ҷадвалии (графикӣ) нақша дохил мешавад: ҷамъ намудани ҳайати шахсӣ аз рӯйи сигналҳои муқаррargардида; тартиб додани нақшаи ташкили алоқаи техникӣ байни ҷузъу томҳои сохторӣ, нақшаи алоқа бо ташкилотҳои ҷамъиятию давлатӣ, руйхати объектҳои махсусан муҳим, ки муҳофизати пурзӯрро талаб менамоянд.

Таъсис додани Ситоди оперативӣ. Дар ҳолатҳое, ки мақомоти корҳои дохилӣ дар шароитҳои ба вуҷуд омадани офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ амалиёт мегузаронад ҳамчун қоида дастгоҳи бевоситаи идо-

ракунии қувва ва воситаҳо, яъне Ситоди оперативӣ таъсис дода мешавад. Дар ҳолати таъсис ёфтани Ситоди оперативӣ роҳбари МКД бояд муайян намояд, ки онро кӣ роҳбарӣ менамояд, ба ҳайати он киҳо дохил мегарданд, оё таъсис додани ситоди муввақатӣ дар он ҷойҳое, ки ситоди ҷуъзу томҳо мавҷуд аст зарурат дорад, оё воҳидҳои сохтории ситодҳои ҷузъу томҳои мавҷудбуда аз уҳдаи иҷрои функсияи идоракунӣ дар ҳолатҳои рух додани офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ баромада метавонанд.

Чи тавре, ки маълум аст, дар шароити ҳозира дар бисёре аз ШВКД ситодҳо мавҷуд нестанд, агар бошанд ҳам шумораи ками кормандон доранд ва онҳо бо пуррагӣ аз уҳдаи идоракунии қувва ва воситаҳо дар шароитҳои сар задани офати табиӣ, эпидепия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ намебароянд. Аз ин рӯ, мутобиқи талаботи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар чунин шароитҳо Ситоди муваққатии оперативӣ таъсис дода мешавад, ки онро яке аз муовинони сардори МКД роҳбарӣ менамояд.

Дар он ҷойҳое, ки ситод мавҷуд аст мувофиқи мақсад аст, ки Ситоди оперативӣ дар дохили он таъсис дода шавад ва ба ҳайати аъзоёни он кормандони болаёқати ҳайати роҳбарикунанда ворид карда шаванд. Дар чунин ҳолат сардори ситод бояд худи сардори мақомот ё ин ки муовини сардор оид ба корҳои оперативӣ таъйин карда шавад ва мутахассисон (аъзоёни ситод) ҳамчун қоида бояд роҳбарони хизматҳои соҳавӣ бошанд.

Ба ғайр аз ин, ба ҳайати Ситоди оперативӣ роҳбарияти қувваҳои вобастакардашуда низ дохил гардида, сардори он роҳбарии қувва ва воситаҳои вобастакардашударо амалӣ мегардонад, иҷрои қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти идоракунии комиссияҳои муваққатии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раёсати Вазорати корҳои дохилӣ, Сардорони ШВКД шаҳрию ноҳиявиро

таъмин намуда, ташкили ҳамкории беруниро ба роҳ мемонанд. Баҳисобгирии қувва ва воситаҳои МКД ки барои иҷро намудани корҳои алоҳида оид ба бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногениро амалӣ месозад, ҳисоботи роҳбарияти ҷузъу том ва гурӯҳҳоро оид ба рафти иҷрои кор гӯш намуда, вазифаи ҳаррӯзаи онҳоро муайян мекунад, мунтазам ба мақомоти болоии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, РВКД оид ба ҳолатҳои оперативӣ ва чораҳои андешидашуда, ҳисобот пешкаш мекунад.

Муовини сардори Ситоди оперативӣ масъалаҳои зеринро ҳал менамояд:

– ҷамъ, коркард ва таҳлили хабарҳо оид ба вазъияти оперативӣ;

– коркарди нақшаи чорабинии оперативӣ, ҳисоби қувва ва воситаҳо;

– ҷамъбасти фаъолияти гурӯҳи оперативӣ;

– ташкили даврзании қувва ва воситаҳо дар вақти иҷрои супоришҳо оид ба бартараф намудани оқибати офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ;

– таъмини алоқа бо гурӯҳҳои амалкунанда;

– тайёр намудани иттилоот ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва комиссияи муваққатии ВКД, РВКД;

–амалӣ кардани назорат оид ба иҷрои қарори қабулгардида.

Ба гурӯҳи таҳлилӣ ва иттилоотӣ корҳои зерин вобаста карда мешавад:

– ҷамъоварӣ, коркард ва таҳлили хабарҳои ҷамьовардашуда оид ба вазъияти оперативӣ;

– тайёр намудани ҳуҷҷатҳои идоракунии оперативӣ ва лоиҳаи қарор;

– баҳисобгирии иҷрои чорабиниҳо.

Гурӯҳи разведкавӣ* минтақа ва хусусиятҳои офатро муайян намуда, шумораи зарардидагон ва вазъи тартиботи ҷамъиятиро дар маҳалли офатзада аниқ менамояд.

Дар давраи бартараф намудани оқибатҳои эпидемия Ситоди оперативӣ корҳои зеринро анҷом медиҳад:

– баҳисобгирии шахсоне, ки дар беморхона ва изоляторҳои нигоҳдории муваққатӣ қарор доранд;

– иҳота намудани сарчашмаҳои паҳнгардии бемории сирояткунанда;

– ташкил намудани ҳамкорӣ бо муассисаҳои табобатӣ-профилакторӣ дар гузаронидани чорабиниҳои карантинӣ ва ғайра.

Таъсис додани гурӯҳи оперативӣ. Бо мақсади иҷро намудани вазифаҳои умумӣ ва махсус дар шароитҳои офати табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаи техногенӣ аз ҳисоби ҳайати шахсии МКД гурӯҳҳои зерини оперативӣ таъсис дода мешаванд:

а) иҳотакунанда;

б) муҳосиракунандаи оперативӣ;

в) корҳои наҷотдиҳӣ-садамавӣ;

г) эвакуатсиякунонӣ;

ғ) реҷаи карантинӣ;

д) филтратсионӣ*;

е) муҳофизавӣ;

ё) таъмини бехатарии сӯхтор;

---

* Разведка маънои таҳқиқ, ҷустуҷӯ, тафтиш, тафтишкунӣ, кашфкуниро дорад. Ниг.: Русско-таджикский словарь: сыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – С. 922.

* Филтратсионӣ аз калимаи олмонӣ гирифташуда маънояш софкорӣ, софкунӣ мебошад.

ж) оперативӣ-тафтишотӣ;

з) таъмини реҷаи шиносномавӣ;

и) таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ;

й) нигоҳдории низоми иҷозатдиҳӣ;

ӣ) корҳои тарбиявӣ;

қ) захиравӣ ва ғайраҳо.

Гурӯҳи иҳотакунанда – фаъолияти муътадили корҳои наҷотдиҳӣ ва барқароркуниро дар минтақаи офатзада таъмин намуда, манбаи сироят ва садамаҳои техногениро иҳота менамояд.

Гурӯҳи муҳосиракунандаи оперативӣ – ба минтақаҳои офатзада ворид гардидани шахсони бегонаро пешгирӣ менамояд, дар таъмин намудани тартиботи ҷамъиятӣ, муайян ва дастгир намудани ҷинояткорон фаъолона иштирок менамояд.

Гурӯҳи корҳои наҷотдиҳӣ-садамавӣ – дар ҳолатҳои руй додани офатҳои табиӣ таъсис дода мешавад ва тамоми чораҳоро барои наҷот додани шахсоне, ки дар минтақаи офат қарор доранд, меандешад.

Гурӯҳи эвакуатсиякунонӣ* – ба ҷойи бехавф кӯчонидани аҳолӣ, молумулк, хуҷҷатҳо, силоҳ, маводи техникӣ-криминалистии МКД амалӣ менамояд.

Гурӯҳи реҷаи карантинӣ – дар ҳолатҳои рух додани эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ таъсис дода мешавад ва ба мақомоти назорати ветеринарӣ ва санитарӣ дар амалигардонии чорабиниҳо оид ба изолятсия* намудани шахсоне, ки бо одамони бемории сироятидошта наздик шуда робита кардаанд, ба бемории сироятӣ гирифторанд ё аз муоинаи тиббӣ гузаронидан саркашӣ менамоянд, ёрии амалӣ мерасонад.

---

* Эвакуатсия маънои аз як ҷой ба ҷойи дигар (яъне ба ҷойи бехавф) кучонидани аҳолиро дорад.

* Изолятсия аз калимаи фаронсавӣ гирифта шуда, маънояш ҷудогузорӣ, ҷудонигоҳдорӣ, ҷудокунӣ, изолятсиякунӣ мебошад.

Гурӯҳи филтратсионӣ – шахсонеро, ки ҷойи истиқомати муқимӣ надоранд, тафтиш менамоянд.

Гурӯҳи муҳофизавӣ – аз ҳисоби кормандони соҳаи хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ таъсис дода мешавад. Вазифаи асосии он дар якҷоягӣ бо мақомот ва ҷузъу томҳои дахлдор таъмин намудани ҳифзи биноҳои мақомоти ҳокимияти иҷроия, мақомоти идоракунии давлатӣ ва объектҳои муҳим ва махсусан муҳимми давлатӣ, новобаста аз шакли моликияташон, ҷойи нигоҳдории маҳбусон ва дастгиршудагон, иборат мебошад.

Гурӯҳи таъмини бехатарии сӯхтор – чораҳои зарурииро барои пешгирӣ ва бартараф намудани манбаи сӯхтор андешида, наҷот додани одамон, молумулк ва таъмини бехатарии сӯхторро ба роҳ мемонад.

Гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ – аз ҳисоби кормандони оперативӣ таъсис дода шуда, муқовимат бар зидди ҷиноятқориро ба амал мебарорад. Чорабиниҳои пешгирӣ, кушодани ҷиноятҳои содиршуда, ҷустуҷӯ ва дастгир намудани ҷиноятқоронро дар минтақаи офатзада амалӣ менамоянд.

Гурӯҳи таъмини реҷаи шиносномавӣ – аз ҳисоби кормандони Хадамоти шиносномавӣ-бақайдгирӣ таъсис дода мешавад. Он бевосита дар якҷоягӣ бо дигар ҷузъу томҳои хизматӣ, аз ҷумла бо нозирони минтақавии милитсия, чорабиниҳоро оид ба риоя намудани қоидаҳои низоми шиносномавӣ амалӣ мегардонад, вайронкунандагони реҷаи шиносномавиро муайян ва нисбати гунаҳкорон мутобиқи муқаррароти Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон чораҳои зарурӣ меандешад.

Гурӯҳи таъмини бехатарии ҳаракат дар роҳ – аз ҳисоби кормандони бозрасии давлатии автомобилӣ таъсис дода мешавад. Онҳо бехатарии ҳаракат дар роҳро дар минтақаҳои офатза-

да таъмин менамоянд, рафту омади воситаҳои нақлиётиро дар мавзеъҳои заррардида зери назорат қарор медиҳанд.

Гурӯҳи нигоҳдории низоми иҷозатдиҳӣ – чораҳои заруриро оид ба пурзӯр намудани ҳифзи объектҳое, ки дар онҳо силоҳ, лавозимоти ҷангӣ, моддаҳои тарканда, радиоактивӣ, маводи мадҳушкунанда ва заҳролудкунанда мавҷуданд, меандешанд.

Гурӯҳи корҳои тарбиявӣ-сиёсӣ – дар байни аҳолӣ ва кормандони мақомоти корҳои дохилӣ корҳои хусусияти тарбиявӣ-сиёсидоштаро ба роҳ мемонад.

Гурӯҳи захиравӣ – дар ҳолати омодабошӣ қарор дошта, дар ҳолатҳои тағйирёбии вазъият бо таври таъҷилӣ барои иҷро намудани вазифаҳои ба зиммаи гурӯҳҳои оперативӣ гузошташуда, чораҳои заруриро меандешад.

Шумораи гурӯҳҳои оперативӣ ва ҳайати ҳар як кадоми онҳо аз мақсад, ҳаҷм ва хусусияти ҳолатҳои фавқулода, ба ғайр аз ин, аз имкониятҳои мақомоти корҳои дохилӣ ва миқдори қувваҳои вобастакардашуда вобастагӣ дорад. Дар ҳолати нокифоя будани қувва ва воситаҳои МКД, мувофиқакунонии функсияҳои гурӯҳҳои гуногуни кормандон мақсаднок аст. Масалан, тафтиш намудани шахсоне, ки ҷойи истиқомати доимӣ надоранд ва таъмини реҷаи шиносномавиро метавонад як гурӯҳ иҷро намояд.

Дар ҳолатҳои ба вуҷуд омадани офатҳои табиӣ, эпидемия эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ сардор бо истифода аз имкониятҳои мавҷуда бояд кӯшиш намояд, ки функсияҳои самтии ҷузъу томҳо ва уҳдадориҳои бевоситаи кормандонро, ки дар шароитҳои оддӣ иҷро менамоянд, нигоҳ дорад.

Масалан, кормандони бозрасии давлатии автомобилиро дохил намудан ба гурӯҳи филтратсионӣ ва ё кормандони

гурӯҳи таҳлилиро ба гурӯҳи эвакуатсионӣ мувофиқи мақсад нест.

Чорабиниҳои МКД мутобиқ ба нақшаи амалиёт дар шароити офатҳои табиӣ ба таври зайл сурат мегирад:

– хабардор намудани аҳолӣ, мақомоти давлатӣ ва итиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳангоми сар задани офатҳои табиӣ;

– ҷамъ намудани ҳайати шахсӣ ҳангоми эълони бонги хатар;

– расонидани ёрии амалӣ ба дигар мақомоти давлатии сафарбаршуда дар гузаронидани чорабиниҳо оид ба бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ;

– пурзӯр намудани ҳифзи объектони муҳимми давлатӣ;

– фаъол намудани хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ;

– эвакуатсияи аҳолӣ аз ҷойҳои хавфнок (муваққатан) ба ҷойҳои бехавф ва ҳамзамон баҳисобгирии фавтидагон, зарардидагон ва беному нишон гумшудагон;

– аз минтақаҳои хавфнок муваққатан ба ҷойҳои бехавф кӯчонидани дастгиршудагон ва ҳабсшудагон;

– ба ҷойҳои бехавф кӯчонидани техникаҳои оперативӣ, силоҳу аслиҳа, лавозимот ва ҳуҷҷатҳои хизматӣ.

Таъминоти моддӣ-техникии ҳайати шахсӣ. Дар ҷараёни омодагии ҳайати шахсии МКД баҳри гузаронидани амалиёт дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ, пеш аз ҳама муайян намудани шумораи зарурии воситаҳои техникӣ (радиостансия, равшанидиҳандаи киссагӣ, баландгӯяк) ва шумораи воситаҳои нақлиёт, муҳим аст. Ҳамзамон шахсони масъул барои дар ҳолати дуруст нигоҳ доштани воситаҳои техникӣ, ҷараёни вобаста намудани воситаҳои техникӣ ба гурӯҳҳои оперативӣ уҳдадоранд.

Ба ғайр аз ин, бо мақомоти маҳаллӣ пешакӣ мувофиқа кардани тартиби ба кормандони МКД аз ҳисоби ташкилот,

корхона ва муассисаҳои давлатию ҷамъиятӣ ҷудо намудани воситаҳои техникӣ, озуқа, доруворӣ, обҳои ошомиданӣ ва ғайраро ба роҳ мондан шарт ва зарур аст.

Таълим додани ҳайати шахсӣ. Яке аз ҷанбаи муҳимми омодагии ҳайати шахсӣ дар гузаронидани амалиёт ба роҳ мондани корҳои тарбиявӣ ба шумор меравад ва мақсади асосии он дар рӯҳияи мардонагӣ, муҳаббат ба ҳалқу ватан тарбия намудани ҳайати шахсӣ ва бедор намудани ҳисси ҷавобгарӣ ва масъулият дар қалби онҳо, баҳри иҷрои қарзи хизматӣ, аз ҷумла дар шароитҳои мураккаб ва душвор, ба шумор меравад. Дар байни шаклҳои таълим додани ҳайати шахсӣ дар ҷараёни гузаронидани амалиёт дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ нақши муҳимро низоми тайёрии хизматӣ ва ҳарбӣ иҷро менамояд. Фақат дар ҳамин ҳолатҳо кормандон бояд дараҷаи маҳорати касбии худро баланд бардоранд, ба вазъияти оперативӣ дуруст баҳо диҳанд ва моҳирона дар кадом шароите, ки набошад, амал намоянд.

Дар дарсҳои хизматӣ ҳайати шахсии ҳудуди ноҳия (шаҳр), хусусият, ҷойгиршавии мақомоти давлатӣ, корхона, ташкилот ва муассисаҳои давлатию ҷамъиятӣ ва дигар объектҳои муҳимми давлатии маҳалли мазкурро меомӯзанд, кор бо харитаро азбар менамоянд, нақшаи намунавии амалиёт дар шароитҳои офати табиӣ, эпидемия ва эпизоотия, хусусиятҳои бавуҷудоии қувваҳои гуногуни табиӣ дар ҳолатҳои офати табиӣ, беморшавии оммавии одамон ва ҳайвонот ва оқибатҳои он, ки онҳо мумкин аст ҷалб карда шаванд, меомӯзанд, уҳдадории функсионалии худ ва нақшаи хабардоркунии ҳайати шахсиро аниқ менамоянд, ба ҳайат ва салоҳияти Ситоди оперативӣ шинос мегарданд.

Мувофиқи мақсад аст, агар дар рафти дарсҳои хизматӣ мутахассисон ва кормандоне, ки дорои таҷрибаи бойи кори

амалӣ дар шароитҳои экстремалӣ* мебошанд барои дарсгузаронӣ ҷалб шаванд ва дар ин замина хело муҳим мешуд, агар кинофилмҳо ва видеофилмҳои таълимӣ дар ҷараёни дарсҳои таълимӣ-хизматӣ ба ҳайати шахсӣ нишон дода шаванд.

Ҳаракатҳои мушаххаси ҳайати шахсиро дар шароитҳои махсус (масъалаҳои таъмини тактикии тартиботи ҷамъиятӣ, нигоҳдории моликияти давлатӣ ва ҷамъиятӣ, аз ҷумла шаҳрвандон, хусусиятҳои муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва ғ.), дар дарсҳои тактикӣ ва таълимӣ бояд коркард намуд. Аз ин рӯ, муҳим аст, ки механизми ҳамкории ҷузъу томҳои мақомоти корҳои дохилӣ, амалиёти пайдарпайи дар ин ё он шароит, самт ва шаклҳои ҳамкорӣ бо мақомоти давлатӣ ва ҷамъиятиро коркард ва такмил дода, дар амал татбиқ намоянд.

Дар вақти иҷро намудани вазифаҳои умумӣ ва махсус истифодабарии самараноки қувва ва воситаҳои ҷамъиятиро бояд амалӣ намуд. Бо ризоияти мақомоти ҳокимияти иҷроия ва идоракунии давлатӣ дар давраи бартарафнамоии оқибатҳои офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ ба тобеияти МКД, дастёрони ихтиёрӣ ва дигар қувваҳои иловагӣ аз ҳисоби коргарони хизматчиёни корхона, ташкилот ва муассисаҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ дохил мегарданд, ки мақсади асосӣ фаъолона дар бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ иштирок кардан аст.

Бо мақомот ва воҳидҳои корҳои дохилии дар ҳамсоягӣ қарордошта, оид ба масъалаҳои гузаронидани чорабиниҳои якҷоя дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ ва бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табиӣ ҳамкорӣ менамояд.

---

* Экстремалӣ аз калимаи лотинии «extremus» гирифта шуда, маънояш фавқулода, ногаҳонӣ, пешбинӣ карда нашуда, таъҷилӣ мебошад. Ниг.: Комлев Н.Г. Словарь иностранных слов. – М.: Эксмо, 2006. – С. 617.

Дар ҷараёни эпидемия, эпизоотия ва ё садамаҳои техногенӣ таъмини мавзеи берун аз минтақаи иҳота кардашудаи карантинӣ бо нишондоди мақомоти болоии корҳои дохилӣ ва кумаки мақомоти ҳокимияти маҳаллӣ дар амалигардонии чорабиниҳои карантинӣ дар ҷойҳо ба роҳ монда мешавад.

Ҳамкории кормандони МКД бо ризоияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо воҳидҳои Артиши миллӣ барои расонидани ёрӣ дар бартараф намудани оқибатҳои офати табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ ва таъминкунии тартиботи ҷамъиятӣ ба роҳ монда мешавад. Дар ҷойҳои офатзадаи ҳудуди шаҳру ноҳияҳо кормандони МКД бо хизматчиёни ҳарбӣ дар мувофиқа бо командири он дастурдиҳӣ ва амалиётҳои якҷоя оид ба бартараф намудани оқибатҳои офатҳои табииро мегузаронанд. Дар рафти бартараф намудани оқибати офати табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаҳои техногенӣ бо дигар мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ, корхона ва муассисаҳои алоҳида ҳамкорӣ менамояд.

Нақши муҳимро дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва бартараф намудани оқибатҳои дар боло зикргардида, кормандони хизмати дидбонию пайроҳадории милитсия иҷро менамоянд. Аз ин хотир сардори Ситоди оперативиро зарур аст, ки дар ҳолатҳои андешидани чораҳои иловагӣ барои бартараф намудани ин оқибатҳо, фаъолияти хизмати дидбонию пайроҳадории милитсияро ба назар гирад.

Ҳамин тариқ бинобар сабабе, ки кишвари моро 93% кӯҳҳо ташкил менамоянд, сар задани офатҳои табиӣ дар ҳамаи фасли сол аз эҳтимол дур нест, бинобар ин кормандони МКД ҳама вақт бояд дар ҳолати омодагӣ қарор дошта бошанд. Бояд пайваста машқҳои тактикӣ-амалӣ вобаста ба фаъолияти хеш дар шароитҳои бавуҷудоии офатҳои табиӣ гу-

заронанд то ки ҳайати шахсӣ аз ҳар ҷиҳат ҳамавақт дар ҳолати омодагӣ қарор дошта бошад.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. Таснифи мухтасари офатҳои табииро шарҳ дода, таносуби эпидемия ва эпизоотияро пешниҳод кунед.

2. Маълумоти мухтасарро дар бораи нақшаи намунавӣ пешниҳод намоед.

3. Оид ба фаъолияти Ситоди оперативӣ маълумот диҳед.

4. Ваколат ва уҳдадориҳои Ситоди оперативӣ кадомҳоянд?

5. Нақши гурӯҳҳои таъсисдодашударо дар шароитҳои офатҳои табиӣ шарҳ диҳед.

6. Бо мақсади иҷрои вазифаҳои умумӣ ва махсус дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаи техногенӣ аз ҳисоби ҳайати шахсии МКД кадом гурӯҳҳои оперативӣ таъсис дода мешавад?

7. Сардори ситоди оперативӣ ва муовини он кадом масъалаҳоро ҳал менамоянд?

8. Гурӯҳи таҳлилӣ-иттилоотӣ ва разведкавӣ дар шароити офатҳои табиӣ, эпидемия, эпизоотия ва садамаи техногенӣ кадом корҳоро анҷом медиҳанд?

9. Таносуби гурӯҳи иҳотакунандаро аз гурӯҳи муҳосиракунанда пешниҳод кунед.

10. Чорабиниҳои МКД мутобиқ ба нақшаи амалиёт дар шароити офатҳои табиӣ ба кадом тартиб сурат мегирад?

БОБИ 39.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ДАР ҲОЛАТҲОИ РУЙ ДОДАНИ БЕТАРТИБИҲОИ ГУРӮҲӢ ВА ОММАВӢ

§ 1. Хусусиятҳои умумии бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ

Пеш аз ҳама бояд қайд кард, ки дар давраи аввали ба вуҷуд омадани вайронкунии оммавии тартиботи ҷамъиятӣ интихоби тактикаи* дурусти фаъолияти кормандони милитсия аҳаммияти муҳим дорад. Чунин ҳуқуқвайронкуниҳо аслан дар шакли ҷамъшавии одамони зиёд дар кӯчаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ сурат мегирад. Эътирозу норозигиҳои шаҳрвандон бо сабабҳои гуногун оғоз мешаванд, ки фарогири баъзе масъалаҳои муҳимми ҳаёти иҷтимоӣ мебошанд.

Барои ҳамин ҳар як корманди милитсия, ки ба ҷойи ҳодиса ҳозир мешавад, пеш аз ҳама бояд, сабабҳои ҷамъшавӣ ва категорияи (дараҷаи) одамонро муайян намояд. Агар ҷамъшавии онҳо ба таври сунъӣ (стихиявӣ), яъне бо сабабҳои садамаҳои нақлиётӣ, истеҳсолӣ ва дигар ҳодисаҳои ғайричашмдошт бошад, зарур аст, ки корманди милитсия фавран ин сабабҳоро бартараф намояд, то ки самти таваҷҷуҳи одамонро тағйир дода, вазъияти бавуҷудомадаро зери назорат қарор диҳад ва бо ин васила ҳарчи зудтар раванди мураккабшавии вазъиятро пешгирӣ намояд. Баръакси ҳол бо истифода аз беамалии кормандони милитсия вазъият метавонад мураккаб

---

* Тактика ин маҷмуи роҳу усул ва тарзҳое мебошад, ки барои ба мақсад расидан истифода бурда мешаванд. Ниг.: Энсиклопедияи мақомоти корҳои дохилӣ // зери назари д.и.ҳ., дотсент Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе: ЭР-граф, 2021. – С. 375.

гардида, ба ягон фалокат оварда расонад. Чунин ҳолатҳо дар таҷрибаи милитсия хеле зиёданд, бахусус аввали солҳои 90-уми асри ХХ ҳодисаҳои бетартибиҳои оммавӣ ба ҷанги шаҳрвандӣ табдил гардида, дар таърихи халқи тоҷик ҳамчун як фоҷиаи миллӣ ба ҳисоб гирифта шудааст.

Дар ҳамаи ҳолатҳо бояд сари вақт вобаста ба эҷоди низоъ ё ин ки дигар мунокиша ба қисми навбатдорӣ ба таври оҷилӣ ахборот дода, тамоми иттилоот оид ба ҳуқуқвайронкунии гурӯҳ ҷамъоварӣ карда шавад.

Ин маълумот бояд дорои чунин мазмунҳо бошад: хусусиятҳои мунокиша ва ҷойи бавуҷудоии он; асосҳои бавуҷудоӣ ва ё эҳтимолияти идомаи он; иштирокчиёни тарафҳо ва шумораи онҳо; кадом қишрҳои ҷомеа дар он иштирок доранд, шумораи иштирокчиён ва инчунин шумораи тахминии одамони камфаъолу мушоҳидагар ва муносибати онҳо ба ҷараёни мунокиша; муносибати ҷамъомадагон ба кормандони милитсия дар ҷойи ҳодиса; суръати низоъ, имкониятҳои фарогирии он ва ғайра.

Ҳаракат ё амали корманди милитсия дар муносибат бо шаҳрвандон дар шароити мавҷуда хело ҳам аҳаммияти калон дорад. Дар ҷойҳои ҷамъшавии шумораи зиёди одамон таваҷҷуҳи махсус ба муносибати дуруст бо шаҳрвандон бояд ба роҳ монда шавад. Аз эродҳои бемаврид бояд худдорӣ намуд то ки вазъият мураккаб нагардад ва низои калон ба вуҷуд наояд.

Муносибати дағал ва бемантиқ бо ҳуқуқвайронкунандагон хатарнок буда, дар шароити зикргардида метавонад вазъиятро тезутунд намуда, оқибат аз доираи назорат берун бароояд. Кормандони милитсия набояд ба қабули қарорҳои саросемавор, чун чораҳои пешгирикунанда нисбати ҳуқуқвайронкунандагон роҳ диҳанд.

Албатта, амалҳои одилонаи корманди милитсия метавонад чун қоида аз ҷониби шаҳрвандон тарафдорӣ карда шаванд. Бинобар ин, ба баҳсҳои беасос бо одамони шубҳанок низ роҳ додан зарур нест.

Дар аксар мавридҳо чораҳои пешгирикунанда ё ки дастгиркунии ҳуқуқвайронкунандагон бозмонда, баъзан дар ҳолатҳои муносиб амалӣ карда мешаванд. Асосан вазъияти бавуҷудомадаро пайваста мавриди таҳлил қарор дода, ба марому мақсади ҳолатҳои ҷойдошта дуруст баҳо дода, хусусияти психологии ҷамъшудагонро ба инобат гирифта, имконияти таваҷҷуҳи одамонро ба ин ё он амали милитсия ба ҳисоб гирифтан, хело ҳам муҳим мебошад. Бинобар ин, зарурати қабул намудани чунин чораҳое ба миён меояд, ки аз ҷониби одамон маъқул дониста шуда, бояд дар оянда низ ягон доғи сиёҳ ба бор наоваранд.

Дар мавриди таҳдиди бавуҷудоии ҳолатҳои низоъҳои ҷиддӣ аз ҷониби иштирокчиёни издиҳом, кормандони милитсия чораҳои зарурӣ қабул менамоянд, то ки ҳолатҳои зӯроварӣро пешгирӣ намоянд. Дар таҷриба чунин ҳолатҳо аслан усулҳои боварикунонӣе, ки метавонанд тавассути шаклҳо ва воситаҳои таъсиррасониҳо ифода ёбанд, мавриди истифодабарӣ қарор дода мешаванд. Боварикунонӣ тавассути гуфтушунид, муроҷиат, фаҳмондадиҳӣ, мулоқот, музокирот ва миёнаравӣ амалӣ карда мешавад.

Муроҷиат ин арзи шифоҳӣ, яъне аз ҷониби кормандони милитсия ё намояндангони ҳокимияти давлатӣ ба ҷамъомадагон баҳри риояи қоидаҳои тартибот дар ҷойҳои ҷамъиятӣ ва тартиби муқарраргардидаи гузаронидани намоишҳои оммавӣ мебошад.

Гуфтушуниди конструктивона* ба тарзи зоҳирӣ ифодаёбии хоҳишу талаботи тарафҳои дар ҳолати низоъ

* Конструктивӣ маънои ба кор мерафтагӣ, фоиданок, самаранок, натиҷаи хуб медодагиро дорад.

қарордошта ин як воситаи асосӣ барои корманди милитсия баҳри ҳаллу фасли мунокиша ва истифодабарии қувва ба амалҳои маҷбуркунӣ аз ҷониби корманди милитсия мебошад. Вақте, ки тарафи муқобил аз робита ва ё гуфтушунид саркашӣ менамояд, зарур аст, ки шахсони зидди гуфтушунид муайян карда шаванд. Баҳри самаранок гузаронидани гуфтушунидҳо бояд нисбати тарафи муқобил муносибати боэҳтиромона зоҳир намуд ва ба таври кушод оид ба масъалаи дахлдор бо тарафи муқобил забон як намуд. Чунин муносибат метавонад аз ҷониби тарафи муқобил нағз қабул карда шавад ва то як андоза вазъиятро муътадил намуда, дар ин замина ба шахсияти корманди мақомоти ҳифзи ҳуқуқ симои «душман» додашуда аз байн меравад.

Бо роҳи фаҳмондадиҳӣ намояндагони милитсия ба воситаи баландгӯякҳо ба маълумоти ҷамъомадагон оид ба хусусиятҳои зиддиҳуқуқии фаъолияти онҳо ва талаботи қонунгузории амалкунанда сухан ронда, иштирокчиёни намоишро ба худдорӣ намудан аз амалҳои зиддиҳуқуқӣ ва зӯроварӣ даъват менамоянд ва огоҳ мекунанд, ки дар ҳолатҳои баръакс, яъне итоат накардан ба талаботи қонунии кормандони милитсия барои парокандакунии ҷамъомадагон эҳтимолияти истифодабарии қувва ва воситаҳои техникӣ вуҷуд дорад. Ҳамзамон ба иштирокчиёни намоиш қаблан роҳҳои эвакуатсия аз маҳалли издиҳом эълон карда мешаванд. Дар ин вақт бо кормандон дар ҷойи ҳодиса дастурдиҳии кӯтоҳмуддат гузаронидан шарт ва зарур мебошад. Ҳамчунин расонидани ёрии тиббии аввалия ба шаҳрвандони муҳтоҷ, дар сурати аз ҷониби кормандони милитсия нисбати охирин қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳи оташфишон истифода шуда бошад.

Дар ҳолати гузаронидани мулоқот намояндагони милитсия вазифадоранд, ки чусту чолокиро истифода намоянд то, ки ба натиҷаҳои зарурӣ ноил шаванд. Вақте, ки раванди гуфтушунид ва мулоқот вайрон мегарданд ба ҳолатҳои миё-

наравӣ гузаштан лозим меояд. Миёнаравҳо бояд дорои маҳорати баланди касбӣ ва обрӯю нуфузро дар байни одамон доро бошанд. Миёнарав бояд бо таври ҷиддӣ тарафҳоро бодиққат гӯш карда, ҳаракат намояд то, ки ҳолати низоъро бартараф намояд. Натиҷаи охирин ин ҳамдигарфаҳмии сулҳомезона ё ин ки даст кашидан аз амалҳои зӯроварӣ мебошад. Дар ҳолатҳои низоъ дар аксар мавридҳо ба сифати миёнаравҳо аз ҳисоби варзишгарон ва сароядагони номдор, роҳбарони номдори ҷамъиятӣ, намояндагони динӣ ва дар баъзе ҳолатҳо саркардагон ё ки одамони бонуфузи олами ҷиноиро низ ҷалб менамоянд.

Замоне, ки истифодаи усулҳои боварикунонӣ ба мақсад намерасад ва ҳамзамон дар вақти сар задани эътирозҳои бенизом ва сунъӣ, ки дорои хусусияти агрессорӣ* мебошанд, мақомоти корҳои дохилӣ бояд фаъолияти хешро бо таври дигар ба роҳ монад. Дар ин ҳолатҳо қабули чораҳои маҷбурсозӣ дар доираи талаботи қонунгузории амалкунанда мувофиқи мақсад мебошад. Дар ин раванд шарти асосӣ ба роҳ мондани амалҳои фаъолона аз ҷониби субъектони ҳифзи ҳуқуқ ба даст овардани ташаббус, гузаштан ба амалҳои ҳуҷумкунанда бо риояи бечунучарои принсипҳои расонидани зарарҳои камтарини ҷисмонӣ, маънавӣ ва моддӣ мебошад.

Дар ҳолатҳои ба вуҷуд омадани бетартибиҳои оммавӣ дар ҷузъу томҳои МКД нақшаҳои махсус мавҷуданд, ки барои пешгирӣ кардан ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ истифода карда мешаванд.

* Агрессорӣ аз калимаи лотинии «ҳуҷум, ҳамла» гирифта шуда, маънояш рафтор ё ҳаракати дағалона, ки ба қасди осеби ҷисмонӣ ё рӯҳӣ (эҳсосоти манфӣ, ҳолати шиддат, тарс, депрессия ва ғ.) расонидан ба гирду атроф анҷом дода мешавад. Ниг.: Энсиклопедияи мақомоти корҳои дохилӣ // зери назари д.и.ҳ., дотсент Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе: ЭР-граф, 2021. – С. 19.

Бетартибиҳои оммавӣ ин ҷинояти хатарнок, муташаннич-кунандаи вазъият дар маҳалли зисти аҳолӣ, зараррасонанда ба устувории ҷамъият ва давлат, вайронкунандаи фаъолияти ҳаёти муътадили шаҳрвандон, фаъолияти корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилот мебошад. Бетартибиҳои оммавӣ метавонанд дар як замон дар як ё якчанд шаҳрҳо, ноҳияҳо, маҳалҳои аҳолинишин ё ин, ки пайи ҳам дар ҳудуди вилоятҳо, шаҳрҳо, ноҳияҳо, дар ҷойҳои алоҳида, муассисаҳои ислоҳӣ-меҳнатӣ сар занад.

МКД, воҳидҳои низомии Қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар доираи салоҳияти худ вазифаҳои пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавиро дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ иҷро менамоянд.

МКД ва воҳидҳои зертобеи онҳо, пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавиро бо супориши бевоситаи Вазири корҳои дохилӣ, сардорони РВКД дар вилоятҳо, РВКДН, Раёсати Қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ менамоянд. Бо супориши Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба минтақаҳои нисбатан душвори вазъият, мувофиқи тартиби муқарраргардида қувва ва воситаҳои МКД, инчунин курсантону шунавандагони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон барои расонидани ёрии амалӣ равон карда мешаванд.

Муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ дар асоси супориши Вазири корҳои дохилӣ бо тартиби муайяннамудаи қонунгузорӣ ҷалб карда мешаванд.

Қисмҳои низомии таъйиноти оперативӣ ва ҳамроҳкунӣ ба иҷро намудани вазифаи пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ дар шароитҳои низоми ҳуқуқии ҳолатҳои фавқулода бо тартиби муайяннамудаи қонунгузорӣ ҷалб карда мешаванд.

Роҳбари бевоситаи қувва ва воситаҳои МКД дар самти бартараф ва пешгирӣ намудани бетартибиҳои оммавӣ Ситоди оперативӣ ба ҳисоб меравад, ки бо фармони Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, сардорони РВКД, РВКДН созмон дода мешаванд.

Ситоди оперативӣ дар ҳолатҳои фавқулода ва баҳри аз байн бурдани оқибатҳои он амал менамояд ва онро роҳбарияти МКД сарварӣ менамояд.

Ба ҳайати Ситоди оперативӣ дохил мегарданд: муовинони сардорони МКД (муовини сардори Ситоди оперативӣ); фармондеҳи қӯшунҳои дохилӣ (муовини сардори Ситоди оперативӣ оид ба қӯшунҳо); дигар кормандони роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилӣ, ҳайати фармондеҳи қӯшунҳои дохилӣ (аъзоёни Ситоди оперативӣ); сардорони муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавқеи ҷойгиршавӣ (аъзоёни Ситоди оперативӣ). Инчунин ба ҳайати ситод намояндагони ваколатдори мақомоти ҳокимияти давлатӣ метавонанд шомил бошанд.

Самтҳои асосии фаъолияти Ситоди оперативӣ оид ба амалӣ намудани вазифаҳои ба зиммадошта, инҳоянд:

– ташкили пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ;

– таъмин намудани омодагии қувва ва воситаҳо вобаста ба гузаронидани амалиётҳо дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ;

– идоракунии қувва ва воситаҳо дар ҳолатҳои сар задани бетартибиҳои оммавӣ;

– ташкили кор оид ба бартарафкунии оқибатҳои бетартибиҳои оммавӣ.

Акнун ба таври муфассал моҳияти самтҳои дар боло зикргардида шарҳ дода мешаванд:

а) ташкили пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ дар амалҳои зерин ифода меёбад:

– ҷамъ кардани иттилоот, ҷамъбаст ва баҳогузории вазъияти оперативӣ, пешгӯӣ ва коркарди нақшаи (барнома) мушаххаси инкишофи он;

– коркард ва ташкили чорабиниҳои пешгирӣ, ҷалби ташкилоти ҷамъиятӣ ва аҳолӣ оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ;

– хабардор кардани мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар бораи коста гардидани вазъи иҷтимоӣ, ихтилофи миллӣ, эҳтимолияти оқибатҳои манфии онҳо, пешниҳодот оид ба бартараф кардани сабабҳои мураккабшавии вазъият, ҳамкорӣ намудан дар амаликунии пешниҳодоте, ки ба салоҳияти мақомоти корҳои дохилӣ дохил мешаванд;

б) таъмин намудани омодагии қувва ва воситаҳо вобаста ба гузаронидани амалиётҳо дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ аз амалҳои зерин иборат аст:

– ташкил кардани кор оид ба тартиби омодагии роҳбарикунии қувва ва воситаҳо дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ;

– тасдиқи нақшаи амалиёт оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ дар ҳудуди ҷумҳурӣ, вилоят, шаҳрҳо ва дар мавзеъҳои ҷойгиршавии иншоотҳои нақлиёти роҳи оҳан ва ҳавоӣ;

– омодасозии тартиби огоҳкунӣ ва ҷамъшавии ҳайати шахсӣ аз рӯйи сигналҳои муқарраргардида;

– дастурдиҳии ҳайати шахсии МКД дар ҷараёни вазъияти баамаломада, мақсад ва амалиётҳои хусусиятҳои умумидоштаи дар назарбуда, вазифаи мушаххаси ҳар як иштирокчии амалиёт оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ;

– ташкил намудани таъминоти моддӣ-техникӣ (ақибгоҳ), тиббӣ, қувва ва воситаҳое, ки барои амалиёт дар мавриди бетартибиҳои оммавӣ равона карда шудаанд.

в) идоракунии қувва ва воситаҳо дар ҳолатҳои сар задани бетартибиҳои оммавӣ аз амалҳои зерин иборат аст:

– огоҳкунӣ, ҷамъ намудани аъзоёни ситоди оперативӣ аз рӯйи сигналҳои муқаррааргардида, додани силоҳу аслиҳа, воситаҳои махсус, воситаҳои алоқа, омодасозии воситаҳои нақлиёт;

– ҷамъоварӣ ва санҷиши маълумот оид ба вазъияти бамиёномада, хулосабарории онҳо ва додани ахборот ба сардори ситоди оперативӣ, пешниҳодот оид ба ташкили пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ;

– тайёрии дастаҳо оид ба ҷобаҷогузории қувва ва воситаҳо;

– қабул кардани қарор дар бораи пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ, гузоштани вазифа оид ба истифода бурдани қувва ва воситаҳои барои ин кор равонакардашуда, ташкил намудани ҳамкории онҳо;

– қабул кардани қарор дар мавриди иваз шудани ҳайати гурӯҳҳои қувва ва воситаҳо, самти амал ва тактикаи онҳо, истифода бурдани захираҳо (мувофиқи вусъатёбии вазъият дар рафти бетартибиҳои оммавӣ);

– назорат аз болои иҷро намудани вазифаҳои гузошташуда аз тарафи ҳайати шахсӣ ва расонидани ёрии зарурӣ дар ҳалли онҳо;

– қайдҳои пайваста дар китоби ҳаракатҳо дар амалиёт, харита (нақша) ва дигар ҳуҷҷатҳои оперативӣ-хизматӣ.

г) ташкили кор оид ба бартарафкунии оқибатҳои бетартибиҳои оммавӣ аз амалҳои зерин иборат аст:

– иҳота кардани минтақае, ки дар он амалиёт гузаронида мешавад ва таъмини ҳифзи объектҳои муҳим ва махсусан

муҳим дар давраи бартараф кардани оқибатҳои бетартибиҳои оммавӣ;

– ҷамъ овардани ҳайати шахсӣ, санҷидани давомоти (мавҷудияти) онҳо, расонидани ёрии тиббӣ ба зарардидагон;

– ташкил кардани гурӯҳҳои оперативии зудамал барои монеъ шудан ба ҷамъ омадани такрории иштирокчиёни бетартибиҳои оммавӣ;

– бо қувваи гурӯҳҳои дидбонию-пайроҳадорӣ ташкил кардани ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар минтақаҳои аҳолинишин аз рӯйи ҳолати пурзӯр;

– ташкили чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ оид ба ошкор намудан ва дастгиркунии ташкилотчиён, иғвогарон ва иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавӣ, ҳуҷҷатгузорӣ кардани фаъолияти ғайриқонунии онҳо;

– дар байни аҳолӣ гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ оид ба вазъият ва сабабҳои сар задани бетартибиҳои оммавӣ, оқибатҳои он ва амаликунонии чораҳои таъсирасонӣ нисбати гунаҳгорон;

– таъмини амнияти гурезагон;

– санҷиши амалиёти гузаронида оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ, ошкор ва бартараф кардани норасогиҳо дар ин самт, коркарди чорабинӣ дар бораи роҳ надодан ба такроршавии бетартибиҳои оммавӣ;

– баррасии маълумот ба мақомоти роҳбарикунанда ва ҳокимияти давлатӣ, мақомоти болоии корҳои дохилӣ ва прокуратура дар бораи натиҷаҳои амалиёти гузарондашуда, сабабҳо ва шароити пайдо шудани бетартибиҳои оммавии ошкоргардида, пешниҳодот дар бораи бартараф намудани онҳо.

Воситаи асосии муқовимат бар зидди бетартибиҳои оммавӣ ин гузаронидани амалиёти махсус мебошад. Амалиёти махсус ин маҷмӯи амалиёти разведкавӣ, оперативӣ-

ҷустуҷуӣ, чорабиниҳои огоҳкунӣ ва пешгирӣ мебошад, ки аз тарафи МКД ва дигар қувваҳои ҷалбшуда дар зери роҳбарии сардори Ситоди оперативӣ аз рӯйи нақшаи ягона дар як ё якчанд шаҳрҳо, ноҳияҳо ва минтақаҳои аҳолинишин гузаронида мешавад. Мақсади асосии ин амалиёт, пеш аз ҳама, роҳ надодан ба такроршавии бетартибиҳои оммавӣ, ба таҳдиди одамон аз тарафи гурӯҳи шахсони бадкирдор ва ҳамзамон роҳ надодан ба ғоратгарӣ, сӯхтор, нобуд сохтани моликият, муқобилият нишон додан бар зидди намояндагони ҳокимияти давлатӣ бо истифода аз силоҳ ё дигар предметҳое, ки ҳамчун силоҳ истифода мешаванд, боздоштани ташкилотчиён ё шахсони ин ҷиноятҳоро содирнамуда ва мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашидани онҳо мебошад.

Амалиётҳои разведкавӣ барои ошкор намудани ташкилкунандагони бетартибиҳои оммавӣ гузаронида шуда, дорои чунин ҳадафҳо мебошад:

– муайянкунии ҳамоҳангсозон (дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ дар якчанд шаҳру ноҳияҳо, минтақаҳои аҳолинишин), мақсади онҳо (вақт ва иншоотҳои ҳамлакунӣ);

– миқдори иштироккунандагони фаъол ва дигар иқдоми ба нақша гирифташуда, силоҳу аслиҳа, воситаҳои алоқа ва дигар таҷҳизоти онҳо;

– саривақт ошкор кардани ҳаракати гурӯҳҳои ҷиноятпеша.

Бо мақсади ба роҳ мондани ҳаракатҳои разведкавӣ гурӯҳҳои зерин ташкил карда мешаванд:

– гурӯҳи разведкаи заминӣ – барои назорат намудани вазъияти бамиёномада, интизоми шаҳрвандон бо роҳҳои ташкил кардани шабакаи дидбонгоҳҳои назоратӣ ва дидбонгоҳҳои разведкавӣ, саривақт бо иттилоот таъмин намудани Ситоди оперативӣ оид ба рафти вазъият, ошкор намудани ҳаракатҳои зиддиҳуқуқӣ, хусусияти онҳо ва ғайра. Миқдори

гурӯҳ аз шароит ва мавҷудияти қувва воситаҳо вобаста аст. Гурӯҳҳо аз ҳисоби кормандони воҳидҳои оперативӣ-ҷустуҷуӣ, кофтуковӣ ҷиноятӣ, БДА, хизматчиёни ҳарбии қӯшунхои дохилӣ ташкил карда мешаванд;

– гурӯҳи разведкаи ҳавоӣ (дар мавриди имконият доштани истифода аз чархболҳо) барои иҷрои вазифаҳои монанд бо гурӯҳи разведкаи заминӣ бо истифода аз чархболҳо иҷро карда мешавад. Ҳайати гурӯҳ аз 1-3 чархбол бо ҳайати парвозӣ иборат мебошад. Ба ҳар як чархбол 2-3 намоянда аз ҳисоби кормандони воҳидҳои БДА ва гардиши ғайриқонунии маводи нашъаовар, ки собиқаи дидбонии ҳавоиро доранд ва афсарони қӯшунҳои дохилӣ ҷудо карда мешавад. Разведкаи ҳавоӣ аз рӯйи самт ва минтақаҳо бурда мешавад. Дар шароити замони муосир бошад аз хизмати дастгоҳҳои ҳавопаймои бесарнишин, квадрокоптерҳо низ истифода кардан мумкин аст.

– гурӯҳи маълумотдиҳии оперативӣ – барои ҷамъоварӣ ва санҷидани маълумоти разведкавӣ, аз он ҷумла бо роҳи оперативӣ, ҳамкорӣ намудан бо ситод дар масьалаи санҷиш ва ҷамъбасткунӣ дар асоси ин коркарди қарори мувофиқ. Шумораи гурӯҳ то 25 нафарро дар бар гирифта, аз ҳисоби кормандони оперативӣ ташкил карда мешавад. Дар мавриди мавҷуд набудани имконоти разведкаи ҳавоӣ дидбонгоҳҳоро дар болои боми биноҳои баландошёна, сохтмонҳо ва дигар баландиҳо метавон гузошт, ки барои назорат кардани вазъият имконият медиҳад, ва ба Ситоди оперативӣ дар бораи тағйиротҳо пайваста хабар расонида мешавад.

Чорабиниҳои огоҳкунӣ бо мақсади кам кардани масоҳат ва оқибатҳои манфии бетартибиҳои оммавӣ гузаронида мешаванд. Барои ноил шудан ба ин мақсадҳо ташкил намудани гуфтушуниди намояндагони ҳокимияти давлатӣ ва роҳбарикунанда барои ёфтани қарори ҷоизи бартарафкунандаи кам-

будиҳои бамиёномада бо сарварони гурӯҳҳо, таҷрибаи хуб мебошад. Дар гуфтушунид кормандони мақомоти ҳифзи тартибот иштирок карда метавонанд.

Ҳамзамон гурӯҳҳо фаъолияти хизматиро бояд пайваста ҷоннок намоянд.

Гурӯҳи оташнишонӣ бо мақсади маҳдуд намудан ва дар оянда хомӯш кардани сӯхторе, ки дар натиҷаи оташзаниҳо ба миён меоянд, ташкил карда мешавад. Шумора ва миқдори воситаҳои техникии оташнишонӣ вобаста ба шумораи даъватшудагон муайян карда мешавад. Гурӯҳ аз ҳисоби посбонҳои қисмҳои оташнишонӣ ташкил карда мешавад. Дар мавриди зарурӣ муҳофизати дастаҳои ҷангӣ ва техникаи оташнишонӣ ташкил карда мешавад.

Амалҳои тафтишӣ бинобар сабаби оғоз гардидани парвандаи ҷиноятӣ барои муайян намудани ҳолатҳои сар задани бетартибиҳои оммавӣ, муайян намудани ташкилкунандагони он, инчунин сабаб ва шароитҳое, ки ба содир кардани ҷиноят мусоидат мекунанд, ташкил карда мешаванд. Барои ноил шудан ба ин мақсадҳо гурӯҳи ҳуҷҷатнигории амалҳои зиддиҳуқуқӣ ташкил карда мешавад. Шумораи ҳайати гурӯҳ вобаста аз самт ва ҳаҷми бетартибиҳои оммавӣ муайян карда мешавад. Он аз ҳисоби кормандони оперативӣ ва воҳидҳои раёсати ташхисӣ-криминалистӣ ташкил карда шуда, бо воситаҳои зарурии техникӣ таъмин карда мешаванд. Гурӯҳи мазкур ҳуҷҷатнигории амалҳои зиддиҳуқуқии шахсони дар бетартибиҳои оммавӣ иштироккардаро таъмин мекунад, аз ҷумла бо истифода аз имкониятҳои воситаҳои техникӣ, шаклҳои гуногуни наворҳои кино ва видео дар давоми тамоми рафти амалиёт оид ба пешгирӣ кардани он ва бартарафкунии оқибатҳои бетартибиҳои оммавӣ чораҳо меандешад.

Гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ барои гузаронидани амалиётҳои кофтуковӣ ва оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ташкил карда ме-

шавад. Шумораи гурӯҳ вобаста аз эҳтимолияти миқдори боздоштшудагон аз ҳисоби ташкилгарон ва иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавӣ муайян карда мешавад. Гурӯҳ аз ҳисоби муфаттишон, таҳқиқбарандагон, коршинос-криминалистон, кормандони кофтукови ҷиноятӣ ва дигар хизматҳои оперативӣ ташкил карда мешавад. Барои таъмини амнияти кормандони гурӯҳ ҳангоми рафтан ба ҷойи ҳодиса муҳофизати онҳо ташкил карда мешавад.

Дар ҷараёни бетартибиҳои оммавие, ки дар асоси мунокишаҳои миллӣ ба амал омадаанд, гурӯҳ метавонад аз ҳисоби кормандони МКД аз дигар минтақа барои кумак даъватшуда, пурра карда шавад. Нуқтаи азназаргузаронӣ барои таъмини шароити мусоид ба кории гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ ва ҷобаҷокунии иштирокчиёни бетартибӣ, ки аз минтақаи гузаронидани амалиёт оварда шудаанд, ташкил карда мешавад. Шумораи ҳайати шахсӣ вобаста аз талабот барои қабул ва ҷобаҷокунии боздоштшудагон, ҳифзи онҳо ва кори гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ муайян карда мешавад. Нуқтаи азназаргузаронӣ аз ҳисоби кормандони изолятори нигоҳдории муваққатӣ (ИНМ) ва кофтукови ҷиноятӣ ташкил карда мешавад.

Барои ташкили роҳбарии қувва ва воситаҳое, ки дар амалиёт истифода бурда мешаванд, инчунин бо мақсади таъминоти моддӣ-техникии онҳо дар ҳайати Ситоди оперативӣ гурӯҳҳои зерин ташкил карда мешаванд:

– гурӯҳи ташкилӣ-таҳлилӣ – барои ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумот оид ба вазъияти оперативӣ, тайёр намудани пешниҳодот оид ба коркарди ҳалли масъалаҳо, ба маълумоти иҷрокунандагон расонидани супоришоти роҳбарияти Ситоди оперативӣ, таъмини назорат аз болои иҷрои онҳо, ташкили ҳамкорӣ бо қувва ва воситаҳои истифодашаванда, таҳияи нақша ва китоби амалиёт. Шумораи гурӯҳ 10-12 нафарро аз

ҳисоби кормандони Раёсати нозироти-ташкилӣ ва воҳидҳои сохтории он, воҳидҳои хизмати хадамоти оперативӣ ва ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар бар мегирад;

– гурӯҳи оперативии қӯшунӣ – барои таъмин намудани идоракунии ҳайати шахсии қӯшунҳои дохилӣ хизмат мекунад. Гурӯҳ бевосита ба муовини сардори ситоди оперативӣ оид ба қӯшунҳо итоат мекунад;

– гурӯҳи алоқа – иборат аз 8 нафар буда, он барои бо алоқа таъмин намудани Ситоди оперативӣ хизмат мекунад. Гурӯҳ аз ҳисоби мутахассисони Раёсати алоқаи вазорати корҳои дохилӣ ва қӯшунҳои дохилӣ ташкил карда мешавад;

– гурӯҳи таъминоти техникӣ ва ақибгоҳ – фаъолияти худро барои таъмин намудани иштирокчиёни амалиёт бо воситаҳои моддӣ, хӯрока, таъминоти маишӣ, тиббӣ ва нигоҳ доштани воситаҳои техникӣ дар ҳолати доимии омодабошӣ равона месозад. Шумораи гурӯҳи мазкур то 12-16 нафарро дар бар гирифта, аслан аз ҳисоби ҳайати шахсии воҳидҳои техникӣ ва хоҷагии мақомоти корҳои дохилӣ, қисмҳои ақибгоҳи қӯшунҳои дохилӣ ва муассисаҳои тиббӣ ташкил карда мешавад.

Бинобар сабаби ногаҳон пайдо шудани иҷрои вазифаи алоҳида, ки тибқи нақша муайян нагардидаанд, гурӯҳи эҳтиётӣ ташкил карда мешавад. Шумора, мусаллаҳот ва таҷҳизонидани онро сардори Ситоди оперативӣ вобаста аз ҳолати бамиёномада муайян мекунад. Гурӯҳи эҳтиётӣ аз ҳисоби ҳайати шахсии воҳидҳои оперативӣ ва хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилӣ, қисмҳои қӯшунҳои дохилӣ ва муассисаҳои таълимӣ бо сарварии сардорони (командирони) ин воҳидҳо (қисмҳо) ташкил карда мешавад.

Сохторҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва дигар сохторҳо бо супориши мақомоти давлатии роҳбарикунанда метавонанд дар нигоҳдории тартиботи ҷамъиятӣ, ҳифзи корхона ва дигар

вазифаҳое, ки вобаста ба таъмини амнияти аҳолианд ҷалб карда шаванд. Барои ҳамоҳангии ҳаракатҳои сохторҳои ҷамъиятӣ дар ҳайати онҳо кормандони МКД ва афсарони қӯшунҳои дохилӣ ворид карда мешаванд.

§ 2. Чорабиниҳои мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирӣ ва бартараф намудани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ

Воҳидҳои (хадамоти) соҳавии МКД ё Ситоди оперативӣ чорабинӣ оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавиро бо пайдо шудани сабабҳои аввали муташанниҷ гаштани шароити иҷтимоӣ ё болоравии мунокишаҳои миллие, ки метавонад ба бетартибиҳои оммавӣ оварда расонад, коркард мекунад.

Сабабҳои муташанниҷ гаштани шароити иҷтимоӣ ё мунокишаҳои миллӣ инҳо буда метавонанд:

– пайдошавии норозигии гурӯҳи шаҳрвандон ба норасогиҳо дар ҳалли мушкилотҳои иқтисодӣ-иҷтимоӣ, маишӣ ва сиёсӣ, амалҳои номатлуби мақомоти роҳбарикунанда;

– муташанниҷ гаштани муносибатҳои миллӣ, динӣ ва пайдо шудани низоъҳои таҷовузкорона дар байни шаҳрвандони миллат ва динашон гуногун;

– шиддат гирифтани таҳдиди ҷинояткорӣ нисбат ба ҳаёт, саломатӣ ва моликияти шаҳрвандон;

– хавфнок гардидани вазъияти экологӣ ва ғайраҳо.

Чораҳои огоҳкунӣ дар асоси натиҷаҳои маълумоти вазъияти оперативӣ ва пешгӯии тағйирёбии он коркард карда мешавад, ба ин хотир баҳогузории вазъият аз рӯйи чунин унсурҳо амалӣ мешавад:

– вазъияти ҷинояткорӣ ва дигар вайронкорӣ;

– рафтор ва муносибати гурӯҳҳои гуногуни аҳолӣ, аз он ҷумла дар муносибат бо гурезагон ва муҳоҷирон;

– ҷараёни ҷинояткорӣ ба муқобили тартиботи роҳбарикунанда, амният ва тартиботи ҷамъиятӣ;

– ҷараёни ҷинояткорӣ ба муқобили моликияти шаҳрвандон, ташкилот ва давлат;

– гурӯҳи шахсони ҷиноят содирнамуда.

Аз хулосаҳои баҳогузории ҷинояткорӣ инҳо муайян карда мешаванд:

– дараҷаи таъсиррасонии намудҳои гуногуни ҷиноят ба эҳтимолияти пайдошавии бетартибиҳои ҷамъиятӣ (оммавӣ);

– иштироки фаъоли кадом гурӯҳ дар бетартибиҳои оммавӣ назаррас мешавад;

– шахсоне, ки ҳамчун ташкилотчиён, иғвогарон, сабабгорон баромад карда метавонанд;

– таъсири чорабинии пешгирии гузаронидашуда ба ҷараёни кирдорҳои ҷинояткорӣ;

Дар натиҷаи баҳогузории ҷинояткорӣ инҳо муайян карда мешаванд:

– ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои пешгирӣ кӯшиши асосӣ бояд ба кадом гурӯҳи криминалӣ равона карда шавад;

– муҳлат ва тартиби гирифтани маълумоти оперативии барои ба натиҷаҳои нисбатан назаррас ноил гардидани корҳои огоҳкунӣ-пешгирӣ;

– мақсади ҷой ва муҳлати гузаронидани амалиётҳои пешгирӣ, ҳаҷм ва мунтазамии гузаронидани дигар чорабиниҳои пешгирӣ;

– миқдори қувваю воситаҳо ва ба зиммаи кадом ҷузъу томи МКД вогузор кардани гузаронидани чорабинии огоҳкунӣ-пешгирӣ.

Ҳангоми баҳогузории рафтору кирдори гурӯҳҳои гуногуни аҳолии маҳаллӣ инҳо омӯхта мешаванд:

– тағйирот дар ҳайати аҳолӣ (хусусан афзоиши гуреза-гон ва муҳоҷирони маҷбурӣ, мавҷуд будани шахсони доғи су-дидошта дар байни онҳо ва ғайра);

– ба кор таъмин будани аҳолӣ ва сатҳи дараҷаи бекорӣ;

– муносибатҳои байни гурӯҳҳои аҳолии миллат ва ди-нашон гуногун;

– ҳолати корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳолӣ;

– муносибати гурӯҳи гуногуни аҳолӣ ба чорабиниҳо дар соҳаи иқтисодиёт, сиёсат ва ҳалли масъалаҳои маишии мақо-моти давлатии роҳбарикунанда;

– муносибати гурӯҳҳои гуногуни аҳолӣ нисбат ба фаъолияти мақомоти ҳифзи ҳуқуқ.

Ҳангоми баҳогузории вазъият ва натиҷаи корҳои ма-қомоти корҳои дохилӣ инҳо омӯхта мешаванд:

– ташкили кор оид ба пешгирӣ, кушодан ва тафтиши ҷиноят;

– ҳолати корҳои пешгирӣ, мустаҳкамии алоқа бо кол-лективҳои меҳнатӣ ва ҷамъиятӣ;

– мукаммалӣ ва дараҷаи тайёрии касбии кормандон;

– сабабҳое, ки боиси натиҷаҳои пасти тафтишӣ, пешгирӣ, кушодани ҷиноятҳо ва кофтуковӣ он ҷинояткороне, ки сабабгори сар задани бетартибиҳои оммавӣ гардидаанд;

– босамарии корҳои пешгирӣ.

Дар натиҷаи баҳогузории ҳолат ва натиҷаҳои корҳои МКД **чорабиниҳои зерин муайян карда мешаванд:**

– оид ба дастрас будани иттилооти оперативӣ;

– баландбардории натиҷадиҳии корҳои огоҳкунӣ-пешгирӣ;

– мукаммалгардонии фаъолияти кормандони милитсия оид ба огоҳкунӣ, пешгирӣ, кушодан ва тафтиши он ҷиноят-

ҳое, ки ба сар задани бетартибиҳои оммавӣ мусоидат карда метавонанд.

Дар хулосаи умумӣ аз натиҷаҳои вазъият чунин ҳолатҳо муайян карда мешаванд:

– эҳтимолияти сар задани бетартибиҳои оммавӣ ва мавқеи он;

– сабаб ва шароити эҳтимолияти сар задани бетартибиҳои оммавӣ, чорабиниҳои асосӣ ва вазифаи мақомоти корҳои дохилӣ оид ба бартараф намудани онҳо;

– самти нигаронии саъю кӯшиши асосии иштирокчиёни бетартибиҳои оммавӣ;

– вазифаҳо оид ба баланд бардоштани тайёрии касбии кормандон ва ҷузъу томҳое, ки ба иҷрои чорабиниҳои огоҳкунӣ-пешгирӣ ҷалб карда мешаванд ва натиҷадиҳии иштироки онҳо дар ин самт;

– чораҳое, ки ба таъмини амнияти худи мақомоти корҳои дохилӣ, сафарбаркунии самаранок, омодагии ҳайати шахсӣ ба амалиётҳо дар шароити пешгирӣ ва бартарафсозии бетартибиҳои оммавие, ки ба ҳолатҳои фавқулода вобастагӣ доранд, равона карда шудаанд,

– чорабиниҳои огоҳкуние, ки иҷрои онҳо ба салоҳияти мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ тааллуқ доранд.

Ҳамзамон, бо баҳогузорӣ кардани вазъият, пешгӯикунии тағйиротҳои он муайян карда мешавад. Дар мавриди пешгӯӣ кардан дараҷаи таъсиррасонии чорабиниҳои огоҳкунии мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, роҳбарони корхона, муассисаҳо мақомоти ҳифзи тартибот ба бартараф кардани сабабҳое, ки ба сар задани бетартибиҳои оммавӣ мусоидат карда метавонанд, муайян карда мешавад.

Пешгӯикунӣ аз тарафи роҳбарони раёсатҳо (шуъбаҳо)-и МКД (аъзои Ситоди оперативӣ) ташкил карда мешавад. Ба ин

кор воҳидҳои ташкилӣ-усулӣ ва иттилоотӣ-таҳлилӣ ҷалб карда мешаванд.

Мақомоти тафтишот бояд барои гирифтани баҳои пешгӯишудаи таъсири корҳо оид ба тафтиши ҷиноят нисбат ба рафтори аҳолӣ мусоидат намоянд.

Дастгоҳи кадрӣ эҳтимолияти баланд бардоштани раванди натиҷадиҳии корҳои огоҳкунӣ-пешгириро дар натиҷаи беҳтар гардондани омодагии касбии кормандони МКД пешбинӣ мекунад. Дар асоси баҳогузории вазъият ва натиҷаҳои пешгӯикунӣ роҳбарони раёсатҳо (шуъбаҳо) – аъзои Ситоди оперативӣ номгӯй ва тартиби амалӣ гардонидани чораҳои огоҳкунӣ-пешгириро муайян мекунанд ва ба роҳбарияти МКД (Ситоди оперативӣ) ахборот медиҳанд.

Роҳбари МКД (Ситоди оперативӣ) пас аз муҳокимаи аниқи пешниҳод, қарор қабул мекунад ва дар назди иҷрокунандагон вазифа мегузорад.

Дар қарори қабулгардида инҳо муайян карда мешаванд:

– вазифаҳои МКД ва қӯшунҳои дохилӣ оид ба огоҳкунии бетартибиҳои оммавӣ;

– чорабиниҳои огоҳкунӣ-пешгирӣ, муҳлати иҷрои онҳо ва иҷрокунандагон;

– пешниҳодоти ба мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ баррасишаванда.

Қарор дар шакли қисми махсуси нақшаи чорабиниҳои асосии МКД ба расмият дароварда мешавад. Одатан маърӯза дар мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ хулосаҳо аз баҳогузории вазъияти оперативӣ, натиҷаҳои пешгӯи намудани тағйиротҳои он, номгӯйи чораҳои пешгирии банақшагирифташудаи МКД, инчунин пешниҳодот оид ба гузаронидани чорабиниҳоро дар бар гирифта, ҳангоми баррасии он иштироки мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ, иттиҳодияҳои

ҷамъиятӣ, коллективҳои меҳнатӣ, корхона, ташкилот ва муассисаи таълимӣ ҳатмӣ мебошад.

Ҳангоми вазифагузорӣ роҳбари МКД ба Ситоди оперативӣ ишора мекунад, ки кадом чорабиниҳои маҷмӯавии огоҳкунӣ-пешгириро гузарондан зарур аст ва ҳамзамон миқёс, муҳлати гузаронидан ва иҷрокунандагонро низ муайян мекунад.

Ба чорабинии маҷмӯавии огоҳкунӣ – амалиётҳои пешгирӣ, амалиётҳои мусодиракунонии силоҳи ғайриқонунӣ нигоҳдошташаванда, маводи нашъадор ва муқовимат бар зидди ҷиноятҳое, ки вазъияти оперативиро ҷиддан муташанниҷ мегардонанд, дохил мешаванд.

Ба чорабиниҳои огоҳикунӣ-оперативӣ аз рӯи самти хадамоти оперативӣ инҳо дохил мешаванд:

– ошкор ва аз якдигар дур кардани гурӯҳҳое, ки мақсади ташкил ва иштирок дар бетартибиҳои оммавӣ доранд;

– диққати асосиро ба он гурӯҳи ҷинояткоре додан лозим аст, ки аз рӯйи хусусиятҳои миллӣ ташкил шудаанд;

– ошкор ва дастгир кардани шахсоне, ки хабарҳои бардурӯғи муташанниҷкунандаи вазъиятро паҳн мекунанд, шаҳрвандонро барои иштирок дар амалиётҳои таҷовузкоронаи ба ҷамъият хавфнок даъват менамоянд;

– ошкор кардани далел ва ҷалби шахсони гунаҳкор, ки бо худ ғайриқонунӣ силоҳ, аслиҳа ва маводи таркандаро доранд, дастрас менамоянд, омода месозанд ва ба фурӯш мебароранд;

– пурзӯр намудани муқовимат нисбати тайёркунӣ, таҳвил ва паҳнкунии воситаҳои нашъадор ва ғайра.

Чорабиниҳои огоҳкунӣ-пешгирӣ дар самти ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ одатан аз инҳо иборат аст:

– пурзӯр кардани назорат аз болои шахсони аз озоди маҳрумшудае, ки пас аз адои ҷазо нисбати онҳо мувофиқи қонун маҳдудиятҳо муқаррар карда шудааст;

– пурзӯр кардани ҳифзи иншоотҳои махсусан муҳим, тартиботи ҷамъиятӣ дар кӯчаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ;

– дар ҷараёни иҷрои чорабиниҳо ҷалби қисмҳои оперативӣ ва махсуси моторикунонидашудаи қӯшунҳои дохилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– пурзӯр кардани назорат аз болои вазъияти ҳифзи объектҳои низоми иҷозатдиҳӣ;

– чораҳо оид ба фавран баамалбарории огоҳкунӣ ва пешгирии мунокишаҳои баамаломада.

Аз ҷониби роҳбари МКД (Ситоди оперативӣ) дар ҷараёни вазифагузорӣ ба иштирокчиёни амалиёт супоришҳои қатъӣ ва дастурҳои алоҳида ҷиҳати ҳамкорӣ бо аҳолӣ ва дар ҳолатҳои зарурӣ ёрии амалӣ расонидан ба шаҳрвандон, дода мешавад.

§ 3. Омодасозии мақомоти корҳои дохилӣ ва қӯшунҳои дохилӣ ба амалиёти пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ

Омода намудани кормандони МКД ва воҳидҳои низомии қӯшунҳои дохилии ВКД барои фаъолият дар шароити мураккаби криминалӣ яке аз функсияҳои асосии ситоди (умумии) ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад. Шароити мураккаб аслан аз 2 қисм иборат аст: шароити мураккаби криминалӣ, яъне, он шароитҳое, ки ба содир намудани ҷиноят вобастагӣ доранд ва шароити мураккаби ғайрикриминалӣ бошад гузаронидани чорабиниҳои сиёсӣ, варзишӣ, фарҳангӣ, динӣ ва ғайра.

Шароити мураккаби криминалӣ аслан дар доираи бетартибиҳои оммавӣ ба вуҷуд омада, боиси содиршавии ҷиноятҳои хатарнок мегардад ва зуд паҳншаванда мебошад. Аз ин рӯ, ҳайати шахсии МКД ва воҳидҳои низомии қӯшунҳои дохилӣ баҳри пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ бояд пайваста дар ҳолати омодабошӣ қарор дошта бошанд. Ҷараёни омодабошии бечунучаро тибқи талаботи Дастурамал «Дар бораи пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ», ки бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №742 бо замима аз 3-юми декабри соли 2007 тасдиқ шудааст, бояд ба роҳ монда шавад. Аз ҷумла, тибқи боби 3 дастурамали зикршуда омодасозии МКД ва қӯшунҳои дохилӣ ба амалиётҳо оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ ва мувофиқи банди 3 дастуруламал коркарди пешакии нақшаи амалиёт дар мавриди сар задани бетартибиҳои оммавӣ ба таври зайл нишон дода мешавад:

– омӯзиши ҳайати шахсӣ, гурӯҳи кормандони оперативӣ ва дастгоҳи роҳбарикунандаи амалиётҳо дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ;

– таъминоти ҳайати шахсии воҳидҳои оперативӣ, қисмҳои низомӣ, воҳидҳои қӯшунҳои дохилӣ ва муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ба воситаҳои техникӣ ва дигар лавозимоти зарурӣ барои амалиёт дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ;

– коркарди нақшаи пешакии амалиёт дар ҳолатҳои сар задании бетартибиҳои оммавӣ;

– омӯзиши рафтор, рӯҳияи гурӯҳи алоҳидаи аҳолӣ ва эҳтимолияти иштироки онҳо дар бетартибиҳои оммавӣ.

Коркарди нақшаи пешакии амалиёти МКД, аз он ҷумла муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қисмҳои низомии қӯшунҳои дохилӣ дар ҳолати сар задани бетартибиҳои оммавӣ дар асоси қарори роҳбари Ситоди оперативӣ

амалӣ карда мешавад, ки аслан қарорро аз рӯйи натиҷаи баҳогузории вазъият, пешгӯикунӣ оид ба тағйироти вазъият ва пешниҳодоту ҳисоботи муовинон ва аъзоёни Ситоди оперативӣ қабул мекунад.

Ҳангоми баҳогузории вазъият сардори Ситоди оперативӣ шартҳои зеринро мавриди омӯзиш қарор медиҳад:

– хусусиятҳои асосии маҳал (минтақа) ва гирду атрофро меомӯзад ва агар ҳангоми омӯзиш муайян карда шавад, ки дар маҳалли мазкур иншоотҳои муҳим вуҷуд доранд барои таъмини бехатарии онҳо ва ҳифзи моликияти дар онҷо нигоҳдошташуда қувваю воситаҳои иловагиро аз руйи хатсайр сафарбар менамояд, то ки дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ зарар набинанд;

– сабабҳое, ки бетартибии оммавиро ба миён оварда метавонанд, меомӯзад ва тағйирёбии онҳоро пешгӯӣ мекунад;

– хусусияти кирдорҳои зиддиҳуқуқиро муайян намуда, нисбати онҳо эҳтимолияти истифодаи силоҳ ва дигар воситаҳои махсусро аз тарафи ҳайати шахсӣ муайян менамояд.

Маҳз омодагии ҷиддии ҳайати шахсии МКД имконият медиҳад, ки ҳар як корманди он дар шароити мураккаби криминалӣ маҳорати баланди касбӣ нишон дода, дар ҷараёни пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои оммавӣ саҳми босазо гузорад.

Нақши роҳбари Ситоди оперативӣ ҳангоми фаъолияти ҳайати шахсии МКД ва воҳидҳои низомии қӯшунҳои дохилӣ хело ҳам муҳим аст. Аслан Ситоди оперативиро роҳбари аввали МКД идора менамоянд ва самаранок истифода бурдани тамоми қувваю воситаҳои дар ихтиёрдошта маҳз аз маҳорати касбию ташкилотчигии он вобастагии амиқ дорад. Аз ҳама муҳим ин пешакӣ коркард намудани нақшаи амалиёти тамоми қувваи ҷузъу томҳои МКД дар шароити мураккаби криминалӣ мебошад.

Дар ин ҳолат аз роҳбари Ситоди оперативӣ маҳорати баланд, дониши махсуси касбӣ, зиёда аз он пурра воқиф будани он аз вазъи оперативии минтақаҳоро тақозо менамояд. Ҳангоми баамалбарории амалиёти махсус аҳаммияти аввалиндараҷа ба пешгирии бетартибиҳои оммавӣ ва бахусус кирдорҳои ҷиноятии гурӯҳҳои ҷиноятпеша дода мешавад. Вобаста ба ин масъала ҳар як роҳбари Ситоди оперативӣ нақшаи пешакии амалиётро бо иштироки бевоситаи кормандони мақомоти дахлдор, хизматчиёни ҳарбии ниҳодҳои қудратӣ ва аҳли ҷомеа бояд мавриди коркарди ҷиддӣ қарор диҳад.

Бо дарназардошти он, ки субъекти асосии муқовимат ба ҳуқуқвайронкунии гурӯҳӣ ва бетартибиҳои оммавӣ МКД мебошад, бинобар ин Ситоди оперативӣ бояд, вазифаҳои зеринро дар ҷараёни фаъолияти МКД дар ин шароитҳо, иҷро намояд:

– дастрас намудани итилооти объективонаю саривақтӣ дар бораи иштирокчиёни бетартибиҳои оммавӣ;

– огоҳкунӣ оид ба табдилёбии ҳуқуқвайронкунӣ ба бетартибиҳои оммавӣ;

– ошкоркунии ташкилкунандагон ва иҷрокунандагони бевоситаи кирдорҳои зиддиҳуқуқӣ ва кушодани ҷиноятҳо бо изи гарм;

– пурзӯр намудани хизмати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ;

– ошкоркунӣ ва бартарафкунии сабаб ва шароитҳое, ки боиси инкишофёбии муноқиша гардидаанд.

Баъди иҷрои вазифаҳои дар боло қайдгардида, Ситоди оперативӣ диққати асосиро ба баҳогузории вазъияти баамаломада равона менамояд. Дар ин ҷода бояд ба таври таъҷилӣ таҳлилҳои оперативиро мавриди баррасӣ қарор диҳад. Бо ин васила оид ба тағйирёбии вазъият пешгӯӣ намояд ва дар асоси он эҳтимолияти истифода аз силоҳ ва воситаҳои махсус аз ҷониби кормандони МКД нисбати

иштирокчиёни фаъоли шароитҳои мураккаби ҷиноятиро муайян намоянд.

Дар минтақаҳое, ки бетартибиҳои оммавӣ сар мезананд, бояд кормандони МКД бо аҳолӣ робитаи зич дошта бошанд.

Роҳбари Ситоди оперативӣ ва аъзоёни он бояд дар бораи вазъи оперативии минтақа, ки онро бетартибиҳои оммавӣ фаро гирифтааст, итилоотҳои якхелаи оперативӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ ва ғайра дошта бошанд. Вобаста ба тағйирёбии вазъият истифода аз қувва, воситаҳои махсус, эҳтимолияти ташкил намудани гурӯҳҳои иловагӣ баҳри пешгирии паҳншавии бетартибиҳои оммавӣ дар минтақаҳои дигар муқаррар карда мешавад.

Вобаста ба вазъияти баамаломада, баъди баҳогузории роҳбари Ситоди оперативӣ ба вазъият барои қабули қарори иловагӣ шароитҳои зерин бояд муайян карда шаванд:

– мавзеъҳои эҳтимолии сар задани бетартибиҳои оммавӣ ва бавуҷудоии шароитҳои мураккаби криминалӣ;

– тарз ва усулҳои гузаронидани амалиёти махсус ҷиҳати пешгирии паҳншавии бетартибиҳои оммавӣ;

– микдори қувва ва воситаҳо барои иҷрои вазифаҳо ва ҷойгиркунии онҳо дар ҷойҳои эҳтимолии сар задани бетартибиҳои оммавӣ;

– ташкили роҳбарии ҷараёни таъминоти ақибгоҳ ва алоқа.

Пас аз муайян намудани шарту шароитҳои дар боло зикргардида, сардори Ситоди оперативӣ оид ба коркард ва мукаммал намудани нақшаи амалиёт қарор дар бораи ҳамкорӣ қабул намуда, онро ба ҳайати шахсӣ эълон менамояд ва ба ҳар як аъзои ситод вазифагузорӣ менамояд.

Баҳри самаранок амалӣ намудани нақшаи коркардшуда аз ҳисоби ҳайати шахсии МКД, қӯшунҳои дохилӣ

ва муассисаҳои таълимии ВКД дар ҳудуди вилоят, шаҳр ва ноҳияҳои дахлдор дастаи махсуси зудамал ташкил карда мешавад. Ба ғайр аз он дар ноҳияҳо ва шаҳрҳо аз ҳисоби ҳайати шахсии хадамоти дидбонию пайроҳадории милитсия, хадамоти давлатии оташнишонӣ ва садамавӣ-наҷотдиҳӣ дастаи махсуси якҷоя ташкил карда мешавад, ки баҳри ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва бехатарӣ аз сӯхтор сафарбар карда мешаванд.

Аз ҷониби роҳбар ва аъзоёни Ситоди оперативӣ хатсайри нуқтаи ҷамъшавӣ, ҷойгиршавии ҳайати шахсии МКД, шумораи дастаҳо ва амали онҳо пурра дар харита ба нақша замима карда шуда, нишон дода мешавад. Дар ҳолатҳои зарурӣ оид ба тағйирёбии шароит ва вазъияти криминогенӣ дар ҷараёни бетартибиҳои оммавӣ дар нақшаи коркардшуда иловагиҳо ворид карда мешавад.

Нақшаи амалиёти МКД ва ҷузъу томҳои он бо роҳбарияти мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ, мақомоти дахлдори ҳифзи ҳуқуқ мувофиқа карда шуда, аз тарафи роҳбари Ситоди оперативӣ тасдиқ карда мешавад.

Яке аз марҳилаҳои муҳимтарини ҷараёни омодагӣ ба гузаронидани амалиёт барои пешгирии бетартибиҳои оммавӣ, ин омӯзиши пайвастаи нақша бо ҳайати шахсии МКД, ки бевосита дар амалиёти махсус ширкат меварзанд, ба ҳисоб меравад. Мақсади асосии омӯзиши нақшаи амалиёт пеш аз ҳама, ин омодагии ҳар як корманди милитсияро тақозо менамояд. Бинобар ин, ҳар як корманди МКД дар доираи талаботи қонунҳои амалкунанда фаъолияти худро дар вақти гузаронидани амалиёт бо касбияти баланд, устуворона, ҷасурона бояд амалӣ намояд.

Омодасозии ҳайати шахсии МКД ва ҷузъу томҳои онро бе тайёрии ҷисмонии ҳар як корманд тасаввур кардан ғайриимкон аст. Аз ин рӯ, дар нақша ба ин намуди омо-

дагӣ диққати махсус дода мешавад. Бинобар ин пеш аз он, ки дастаҳои махсус ва гурӯҳҳои зудамал таъсис дода мешаванд, бояд тайёрии ҷисмонии ҳайати шахсӣ ба инобат гирифта шавад. Дар ин ҳолатҳо кормандони ҷисман обутобёфта интихоб мешаванд, ки дар ҳолатҳои амаликунии нақша пуртоқатӣ ва истодагариро нишон дода тавонанд. Дар баробари тайёрии дар боло қайднамуда ҳар як корманди МКД, ки иштирокчии амалиёт мебошад, бояд аз тайёрии тиббӣ пурра бархӯрдор бошад, ки дар ҳолатҳои зарурӣ тавонад ба маҷрӯҳшудагон ёрии аввалини тиббӣ расонад.

Дар ҳолатҳои сар задани бетартибиҳои оммавӣ мутобиқи моддаи 46 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад вазъияти фавқулода эълон гардад. Вазъияти фавқулода тадбири муваққатӣ мебошад, ки он мутобиқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон эълон шуда, низоми махсуси ҳуқуқии фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳоро пешбинӣ менамояд ва муваққатан ҳуқуқу озодиҳои конститутсионии шаҳрвандон, инчунин ҳуқуқи шахсони ҳуқуқиро маҳдуд намуда, ба зиммаи онҳо вазифаҳои иловагӣ мегузорад, ки тавассути қонунгузории амалкунанда муқаррар карда мешаванд. Ба хотири самаранок истифода намудани тамоми восита ва қувваи дар ихтиёрдоштаи МКД аз рӯйи ҳаҷми паҳншавии бетартибиҳои оммавӣ тибқи нақшаҳои амалиёт Ситоди оперативӣ таъсис дода мешавад, ки роҳбарии онро Вазири корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба уҳда мегирад. Агар бетартибиҳои оммавӣ дар як минтақа, яъне ноҳия ва шаҳр сар занад

роҳбарии Ситоди оперативиро муовини вазир ё сардори РВКД ба зимма мегирад.

§ 4. Ташкил ва гузаронидани чорабиниҳо оид ба пешгирӣ ва барҳам додани бетартибиҳои гурӯҳӣ ва оммавӣ

Дар ҳолати дастрас намудани иттилооти кофӣ ҷиҳати ҷамъшавии гурӯҳи одамон, мақсади ниҳоии онҳо, шумораи иштирокчиёни издиҳом, ташкилкунандагони бетартибиҳои оммавӣ, ки аллакай ҳудуди минтақаи марказии ҷумҳурӣ, вилоят, шаҳр ва ноҳияро фаро гирифтааст, сардори Ситоди оперативӣ дар доираи ваколати хеш, талаботи қонунҳои амалкунанда, санадҳои дохилиидоравии вазорати корҳои дохилӣ ҷиҳати пешгирии бетартибиҳои оммавӣ шурӯъ менамояд. Барои оғози амалиёт аз ҷониби сардори Ситоди оперативӣ дар мувофиқа бо аъзоёни он қарор қабул карда мешавад ва роҳбарии амалиётро ба ухда гирифта, ҳамзамон вазифаҳои зеринро иҷро менамояд:

– ба дурустии маълумот боварӣ ҳосил намуда, оид ба ҷамъшавӣ ва таҷҳизонидани ҳайати шахсии дастаҳои (отрядҳои*) махсуси якҷоя, ҷамъшавии аъзои ситоди оперативӣ, тайёрии техникӣ ва дигар воситаҳои моддӣ супориши пешакӣ медиҳад;

– дар бораи вазъият ва супоришҳои додашуда роҳбарони мақомоти дахлдори давлатиро хабардор намуда, дар бораи иштирок кардани намояндагони онҳо дар чорабиниҳои огоҳкунӣ дархост менамояд. Ба роҳбарони гурӯҳи оперативӣ-кофтуковӣ, гурӯҳи разведкаи заминӣ ва ҳавоӣ, ҳуҷҷатнигории амалҳои зиддиқонунӣ, муҳосиракунӣ, пайроҳадорӣ, ташкили

* Отряд маънои даста, гурӯҳ, қисмро дорад.

ҳаракат дар роҳ, муҳофизат ва гурӯҳи тарғиботиву ташфиқотӣ ба амалиёт супоришҳо медиҳад;

– ба ҷойи ҳодиса рафта, бо таҳқиқи вазъият вазифаҳои мавқеи аввала ва самти амалиёти гурӯҳҳои оперативиро муайян менамояд ва барои ҳаракат кардани онҳо ба минтақаи ҷойгиршавӣ супориш медиҳад;

– ҷойи нуқтаи идоракунии муваққатиро интихоб намуда, барои ба кор омода намудани он супориш медиҳад;

– агар зарур бошад, мавқеи ҷойгиршавии нуқтаи назоратӣ-гузарномавии (КПП) гурӯҳи ҳуҷҷаткунонии амалҳои ғайриқонунӣ ва дигар гурӯҳҳои пештар фиристодашударо аниқ менамояд;

– мавқеи ҷойгиршавии нуқтаҳои таъминоти озуқа ва тиббиро аниқ намуда, ба роҳбари гурӯҳи таъминоти ақибгоҳ ва техникӣ дар бораи ташкили кори гурӯҳ супориш медиҳад;

– дар корҳои огоҳӣ кардан оид ба пешгирии бетартибиҳои оммавӣ фаъолона иштирок менамояд;

Агар зарурати гузаронидани амалиёт оид ба пешгирии бетартибиҳои оммавӣ якбора дар якчанд минтақа (шаҳр, ноҳия) сар занад, роҳбари Ситоди оперативӣ вазифадор аст:

– ба вазъият баҳо диҳад, барои гузаронидани амалиёт оид ба пешгирии бетартибиҳои оммавӣ дар ҳар як минтақа эҳтиёҷоти қувва ва воситаҳоро муайян созад ва оид ба марказикунонии он супориш диҳад;

– ба минтақаи бетартибии оммавӣ ё гурӯҳӣ муовинони худ ё сардорони дастаҳои махсуси таъсисдодашударо (ё аъзои ситоди оперативиро) таъйин ва равон намуда, ҷиҳати ташкил

ва гузаронидани амалиёт оид ба пешгирии бетартибиҳои оммавӣ онҳоро вазифадор намояд;

– оид ба таъминоти ҳамаҷонибаи тамоми амалиётҳо супориш диҳад;

– аз нуқтаи фармондеҳӣ роҳбариро дар ҷойҳои ҷойгиршавии доимии вазорат, раёсати вазорати корҳои дохилӣ, раёсати вазорати корҳои дохилӣ дар нақлиёт ташкил намояд;

– қувва ва воситаҳои эҳтиётии зарурриро созмон диҳад.

Қарори гузаронидани амалиёт пас аз фармон ба расмият даровaрда мешавад, ки дар фармони мазкур инҳо нишон дода мешаванд:

– хулосаи мухтасар оид ба ҳолати вазъият;

– макон, замон ва мақсади гузаронидани амалиёт;

– қувва ва воситаҳои ҷалбшаванда;

– мавқеи аввала, самти амалиёт, вазифаҳои гурӯҳи хизматии оперативӣ ва роҳбарони онҳо дар нақшаи ба фармон замимагардида;

– шахсони масъул ва вазифаҳои онҳо оид ба таъминоти ҳамаҷонибаи амалиёт;

– тартиби ҳамкорӣ;

– тартиби истифода бурдани қувваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус, силоҳ ва техникаи ҷангӣ;

– макони чойгиршавии нуқтаи идоракунӣ, замон ва тартиби додани гузоришҳо оид ба иҷрои вазифаҳо.

Роҳбари амалиёт пас аз гузаронидани таҳқиқ ва вазифагузорӣ оид ба омодабошӣ ба амалиёти истифодаи қувва вазифадор аст, ки сабаб, асос ва самти баромадҳои шаҳрвандони рӯҳияи манфидошта ва мақсади онҳоро маълум намояд ва дар доираи салоҳияти худ оид ба барҳамзании бетартибиҳои

оммавӣ чорабинӣ ташкил намуда, дар иҷрои онҳо бевосита иштирок намояд.

Агар эътирозҳо муқобили МКД равона карда шуда бошанд, роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– эътирозҳоро босаброна гӯш диҳад, далелнок фаҳмонда диҳад ва аз рӯйи маълумоте, ки санҷишро талаб мекунанд ба ҷамъомадагон хабар расонад, ки кай ва бо кадом тарз натиҷаи онҳо ба аҳолӣ расонида мешаванд;

– агар ин қобили қабул нагардад, пешниҳод карда шавад, ки барои гузаронидани гуфтугӯ бо роҳбарони МКД бо мақсади дарёфти қарори дилхоҳ оид ба бартарафсозии сабабҳои норозигӣ аз ҳисоби ҷамъомадагон гурӯҳ интихоб карда шавад;

– дар вақти гуфтушунид кори гурӯҳи тарғиботӣ-ташфиқотӣ, аз тарафи шахсони бообрӯ барои баромадҳо дар назди шаҳрвандони ҷамъомада ташкил карда шавад;

– ба прокурор ва агар лозим бошад ба намояндагони мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ пешниҳод карда шавад, ки баромади онҳо дар назди ҷамъшудагон бо фаҳмондадиҳии зарурӣ мақсаднок мебошанд;

– барои гуфтушунид ҷойи қуллай, барои баррасӣ кардани норозигиҳо нисбат ба МКД ташкил намояд. Ҳамзамон ботамкинӣ ва боодобӣ нишон диҳад, номақбул будани талаботи беасосро ҷиддан асоснок кунад, дар асоси қонунҳои мавҷудбуда ба ҳалли тамоми масъалаҳо ноил гардад;

– кӯшиш кунад, ки намояндагони ҷамъият дар бораи натиҷаҳои гуфтушунид ба мардум хабар дода, қарорҳои қабулгардидаро фаъолона муҳофизат кунад ва ба ҳамин қарор розӣ кунонад;

– ҳангоми мусбат қабул кардани қарор аз тарафи ҷамъомадагон эълон кунад, ки кай ва бо кадом восита иҷрои

шартнома ба халқ хабар дода мешавад ва ба онҳо пешниҳод намояд, ки пароканда шаванд;

– ҳангоми манфӣ қабул кардани қарор аз тарафи ҷамъомадагон пешниҳод кунад, ки барои гуфтушунид оид ба масъалаҳои номақбул дигар намояндагӣ ҷудо кунанд ва дар он баромадкунандагони фаъоли нисбат ба гуфтушунид муқобилро дохил кунанд. Дар рафти гуфтушунид оид ба ғайриқонунӣ будани талабот онҳоро бовар кунонанд ва пас аз он ба халқ қобили қабул будани шартномаи пешинаро дарак диҳад ва ба онҳо парокандашавиро пешниҳод кунад.

Агар баромадҳо аз рӯйи мазмун муқобили МКД дохилӣ набошанд, роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– амнияти роҳбарони мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва дигар шахсонро (намояндагони ваколатдоркардашуда) дар мавриди баромад кардан дар назди омма ва намояндагони онҳо таъмин кунад;

– баромадкунандагонро бо воситаҳои баландкунандаи садо таъмин кунад;

– дар байни омма кори гурӯҳи тарғиботӣ-ташфиқотиро ташкил намояд;

– шахсан дар назди омма баромад карда, онҳоро ба роҳ нadодан ба амалҳои ғайриқонунӣ, нигоҳ доштани оромӣ ва парокандашавӣ даъват кунад. Агар лозим шавад дар бораи ҷавобгарии ҷиноятии ин амалҳо хабардор кунад ва вақти қать карданро нишон диҳад, ки пас аз иҷро нагардидани он усулҳои таъсиррасонии қудратӣ истифода карда мешавад.

Дар маҳалҳое, ки ташкилкунандагони бетартибиҳои оммавӣ бештар занон ва кӯдаконро дар амалиётҳои зиддиқонунӣ ҷалб месозанд, қобили қабул аст, ки дар нақшаҳои амалиётҳои пешакӣ коркардшаванда хусусиятҳои тактикаи

гузаронидани онро ба назар гирифта, гурӯҳи мувофиқ ташкил карда шавад.

Агар дар қисми пеши омма занону кӯдакон бошанд ва кӯшиши рахна кардани ҳалқаро дошта бошанд, роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– бе мамоният гузаштани онҳоро аз хати муҳофизатӣ таъмин намояд;

– ҳуҷҷаткунонии амалҳои ташкилотчиён ва дигар иштирокчиёни амалҳои ғайриқонуниро таъмин кунад;

– бо як қисми эҳтиётӣ ва гурӯҳи муҳофизатии худ мардонро аз занон ва кӯдакони ба иншоотҳо равонаро ҷудо намояд;

– бо воситаи қувваҳои гурӯҳи муҳосира дар ҳамкорӣ бо гурӯҳи муҳофиза ва як қисми эҳтиётӣ ташкилотчиён ва иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавиро аз дигарон ҷудо намояд, устуворона ва дилпурона онҳоро боздорад;

– бо воситаи қувваи эҳиётӣ, гурӯҳи муҳофиза занону кӯдакони роҳ додашударо аз сарҳади иншоотҳо барорад, мардҳои бо онҳо зада даромадаро боздорад, бо занҳо корҳои фаҳмондадиҳӣ барад, то сарҳади ҳалқа онҳоро ҳамроҳӣ карда оварад ва пешниҳоди пароканда шуданро кунад (агар имкон бошад ба самтҳои гуногун);

– ба омма эълон кунад, ки занону кӯдакон ҷавоб дода шудаанд ва ба хонаҳояшон рафтанд ва аз рӯйи нақша амал намояд.

Дар мавриди аз тарафи ташкилотчиёни бетартибиҳои оммавӣ истифода бурдани занону кӯдакон ҳамчун паноҳгоҳ ва ё партофтани шишаҳои пур аз маводи оташангез, санг, дарафтодан ба иншоотҳо ё кормандони МКД, хизматчиёни қӯшунҳои дохилие, ки онҳоро муҳофизат мекунанд ва ғайра, роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– ҳуҷҷаткунонии амалҳои ғайриконунии занону кӯдакон ва дигар иштирокчиёнро таъмин намояд;

– бо воситаи қувваҳои гурӯҳи муҳосиракунанда ва эҳтиётии худ ташкилкунандагон ва иштирокчиёни фаъол, мардонро аз занону кӯдакони дар пешистода ва шаҳрвандон ҷудо кунад;

– мардони ташкилкунанда ва иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавиро иҳота кунад;

– занону кӯдаконро ҳамроҳӣ карда аз сарҳадоти иҳота бароварда пешниҳоди пароканда шудан кунанд ва ба хонаҳояшон равона кунанд ва дар айни замон мардони фаъоли дар байни онҳо бударо дастгир намоянд.

Дар ҳар ду маврид ҳам аз истифодаи қуввваи ҷисмонӣ, воситаҳои махсус ва силоҳ, худдорӣ намояд, ба ғайр аз ҳолатҳои муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» ва «Дар бораи қӯшунҳои дохилии ВКД». Барои корҳои баровардани занону кӯдакон аз сарҳади ҳалқа кормандони аттестатсияшудаи МКД, муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон ва занон – хизматчиёни қӯшунҳои дохилиро истифода кардан қобили қабул аст.

Агар роҳбари амалиёти чорабинии оммавӣ эҳсос намояд, ки барои ташкил кардани интиқоли фаъолони бетартибиҳои оммавӣ ба дигар маҳалҳои аҳолинишин нақша таҳрезӣ шудааст, ӯ вазифадор аст корҳои зеринро анҷом диҳад:

– ба вазъият баҳо диҳад, миқдор, шумора ва ҳайати гурӯҳи миёнаравӣ, омодагии ҷангӣ ва мобилӣ, самт ва тартиби ҳаракат, мавқеи ҷойгиршавии онро муайян кунад;

– оид ба вазъият ва чораҳои пешгирии ҳаракати гурӯҳи мобилӣ ва омодагии ҷангии онҳо ба роҳбарони мақомоти

роҳбарикунандаи давлатӣ ва прокуратура маълумот диҳад ва барои иҷрои чорабинӣ розигии онҳоро гирад;

– ба сардорони гурӯҳи миёнаравӣ вазифа диҳад, тартиби амалиёт, истифодаи воситаҳои махсус, силоҳ ва дар алоқа будан бо Ситоди оперативиро нишон диҳад;

– таъминоти ҳамаҷонибаи гурӯҳи миёнаравиро ташкил кунад;

– ба гурӯҳҳои миёнаравӣ барои рафтан ба ҷойҳои иҷрои вазифа фармон диҳад;

– бо гурӯҳи зикршуда алоқаи боэътимодро таъмин кунад, муҳлат ва тартиби додани гузоришҳоро оид ба вазъияти оперативӣ ва иҷрои вазифа муайян намояд;

– ба роҳбарони МКД оид ба фаъол кардани чорабиниҳои оперативӣ-кофтуковӣ дар маҳалҳои аҳолинишин аз рӯйи гашти омма, гурӯҳи ҷангиён бо мақсади ошкор кардани далелҳои тайёрӣ ба бетартибиҳои оммавии категорияи алоҳидаи шаҳрвандон ва қабул кардани чораҳои огоҳикунӣ нисбати пешгирӣ кардани онҳо супориш диҳад;

– ба роҳбарони мақомоти корҳои дохилии базавӣ оид ба омода сохтани дастаи махсуси якҷоя нисбат ба пешгирӣ кардани бетартибиҳои оммавӣ ва пурзӯр кардани хадамоти дидбонию пайроҳадорӣ дар маҳалҳои аҳолинишин дар роҳи гашти тӯда, гурӯҳи ҷангиён, супориш диҳад;

– бурдани разведкаи ҳавоӣ ва заминиро бо мақсади аз болои ҳаракати издиҳом ва гурӯҳи ҷангиён назорат намудан давом диҳад. Дар мавриди зарурӣ маълумоти ба даст омадаро барои ворид кардани ислоҳот дар вазифаи самт ва тартиби ҳаракати гурӯҳи миёнаравӣ ё қувваҳои иловагӣ истифода барад.

Роҳбари амалиёт бо мақсади пешгирӣ кардани бетартибиҳои оммавӣ вазифадор аст чораҳоеро низ бинад, ки ба самтҳои зерин равона шудаанд:

– роҳ надодан ба ҷамъшавии шаҳрвандон дар наздикии минтақаи амалиёт;

– огоҳкунии зиёдшавии издиҳоми одамон;

– таъмин кардани амнияти шаҳрвандон ва ташкили ҳаракати роҳ дар минтақаи гузашти амалиёт бо дигар роҳ;

– ба ҳолати тайёрии доимӣ нигоҳ доштани гурӯҳи сӯхторхомӯшкунӣ, гурӯҳи муҳофиза ва дигар гурӯҳҳо.

Агар чораҳои огоҳкунӣ ягон натиҷаи мусбӣ надиҳад ва ба ташкилкунандагон оммаро ба бетартиби ҳидоят кардан даст диҳад, роҳбари амалиёт барои истифода бурдан аз қувваҳои зӯроварӣ қарор қабул мекунад ва дар бораи вазъият ва қабули қарор ба роҳбарони мақомоти роҳбарикунандаи давлатӣ гузориш дода, ба гурӯҳҳои муҳосира, парокандакунӣ ва бартарафкунии монеаҳо фармони «ба иҷрои вазифа шурӯъ кунед»-ро медиҳад.

Дар ин маврид гурӯҳҳои зерин фаъолият мекунанд:

– гурӯҳи иҳотакунанда;

– гурӯҳи парокандакунӣ;

– гурӯҳи мусодиракунӣ;

– гурӯҳи сӯхторхомӯшкунӣ.

Ҳангоми зада даромадани шаҳрвандон аз сарҳади ҳалқа ба минтақаи амалиёт роҳбари гурӯҳи мусодиракунанда вазифадор аст:

– қисмҳои эҳтиётиро истифода карда, ҷойҳои парокандашудаи муҳосираро маҳкам намояд;

– агар зарур бошад воситаҳои техникиро барои бастани самтҳое, ки шаҳрвандон ҷамъ омадаанд, истифода барад;

– чораҳои барқарор кардани захираи эҳтиётиро бинад;

– аз рӯйи вазъият ва чораи дидашуда ба сардори амалиёт гузориш диҳад.

Роҳбари амалиёт ба сардори гурӯҳи посбоникунӣ вазифадор аст, чунин супориш диҳад:

– оид ба роҳ надодан ба ҷамъшавии шаҳрвандон ба маҳалли амалиёт. Барои саривақт пароканда кардани он дастаҳои посбониро аз ҳисоби истифода кардани захираи худ пурзӯр кунад;

– агар ҷамъшавии шаҳрвандоне, ки ба сарҳади муҳосира равонанд ва пароканда кардани он ба гурӯҳи посбонӣ муяссар нагардад, сари вақт роҳбари гурӯҳи муҳосиракуниро хабардор кунад;

– дар бораи барқарор кардани қувваи иловагӣ чораҳо андешад.

Ҳангоми аз ҷониби гурӯҳи иҳотакунӣ ё парокандакунӣ манъ кардани шаҳрвандон ва дар натиҷа муқобилият намудан бо истифода аз найзаҳои оҳанин, занҷир, чӯб ва дигар воситаҳо ҳамчун силоҳ, роҳбари амалиёт вазифадор аст, ки дар бораи пурзӯр кардани таъсиррасонии психологӣ бо роҳҳои ташкил кардани баландгӯякҳо ва истифодаи воситаҳои махсус нисбати шахсони муқобилият нишондиҳанда бо оқибатҳои истифодаи воситаҳо, хусусан, пеш аз истифодаи онҳо супоришҳои дахлдор диҳад.

Дар мавриди зарурати ивазкунии самти ҳаракати сафи гурӯҳи иҳотавӣ (парокандакунӣ) ҳангоми ҷудо кардани ташкилкунандагон ва иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавӣ (тақсим кардани шаҳрвандон ба қисмҳо) роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– ҳаракати сафро боздорад;

– нишонаҳои аниқро истифода карда, самти нави ҳаракатро нишон диҳад (бинои баланд, дарахтон ва ғайра);

– боварӣ ҳосил намояд, ки самти нав фаҳмо ва дуруст аст ва барои идомаи иҷрои вазифа амр диҳад.

Дар вақти аз тарафи иштирокчиён ва ташкилотчиёни бетартибӣ истифода бурдани шишаҳо бо маводи оташангез (дигар чизҳо) ба муқобили ҳайати шахсии гурӯҳи хизмати оперативӣ роҳбари амалиёт (сардори гурӯҳи ваколатдори оперативӣ) вазифадор аст, инҳоро ташкил намояд:

– хомӯшкунии сӯхтори лавозимот ва либосҳои ҳайати шахсӣ;

– ҳифзи ҳайати шахсӣ бо сипар;

– расонидани ёрии тиббӣ ва таҳлили зарардидагон;

– тезонидани ҳаракати гурӯҳи муҳосира ва пароканда-кунӣ аз истифодаи техникаи ҷангӣ, воситаҳои махсус, аз он ҷумла обпошакҳо;

– дастгир кардани шахсоне, ки муқобили ҳайати шахсии гурӯҳ маводи оташангез истифода мебаранд.

Ҳангоми аз тарафи вайронкунандагони қонун истифода бурдани силоҳи оташфишон роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– маҳрум сохтани имконоти бурдани тирпаронии нишонрас, ташкил кардани воситаҳои овозиву равшандиҳанда ва дигар маводи махсус бо мақсади пас гардондани онҳо;

– аз ҳисоби қувваи иловагӣ гурӯҳи боздошткунӣ бо техникаи пурзӯри ҷангӣ ташкил кунад ва ба ҷойи шахсони силоҳ истифодакунанда ҳаракат кунад, онҳоро дастгир кунад, силоҳро мусодира намояд;

– дар ҳолатҳое, ки тамоми дигар воситаҳо истифода шудаанд, безарар сохтани шахсони силоҳдорро бо воситаи снайпер ташкил кунад;

– расонидани ёрии аввалини тиббӣ ба зарардидагон, кучбандикунонии захмгирифтагон ва ҷасадҳои ҳалокшудагонро ба муассисаи тиббӣ ташкил намояд.

Агар як қисми ташкилотчиён ва фаъолони бетартибиҳои оммавӣ ба иншоотҳои ҳифзшаванда зӯран дароянд, ғорат, нобуд кардани амвол ва дигар ҳаракатҳои ғайриқонунӣ сар шавад, роҳбари амалиёт вазифадор аст:

– гурӯҳи эҳтиётии худ ва воситаҳои махсусро васеъ истифода бурда, ба пешравии қонуншиканон роҳ надиҳад, онҳоро муҳосира кунад ва нобудсозии амвол, ғоратгарӣ ва дигар ҳаракатҳои зиддиқонуниро пешгирӣ намояд;

– оид ба ташкил кардани гурӯҳи оперативӣ-ҷустуҷӯӣ дар бораи ошкор ва дастгир намудани иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавӣ чора андешад;

– дар бораи хизматрасонии техникӣ ба нақлиётҳои дар амалиёт истифодашуда фармон диҳад;

– дар бораи расонидани ёрӣ ба кормандон ва хизматчиён, оид ба гузаронидани корҳои тарбиявии ҳайати шахсие, ки дар амалиёт иштирок намудаанд чораҳои зарурӣ андешад;

– оид ба макон, замон ва тартиби гузаронидани таҳқиқи амалиёти гузаронидашуда чора бинад;

– оид ба маълумоти ҷамъбастӣ дар бораи натиҷаҳои амалиёти гузаронидашуда ба мақомоти роҳбарикунандаи ҳокимият, мақомоти болоии корҳои дохилӣ ва прокуратура хабар расонад;

–оид ба таҳқиқи чорабини аз рӯйи роҳ надодан ба бетартибиҳои оммавии такрорӣ чораҳои зарурӣ андешад.

Пас аз анҷоми амалиёт Ситоди оперативӣ вазифадор аст:

– дар муҳлатҳои кӯтоҳтарин барои кушодани ҷинояте, ки вобаста ба бетартибиҳои оммавӣ содир шудааст, шароит фароҳам оварад;

– барои роҳ надодан ба бетартибиҳои оммавии такрорӣ чорабиниҳои огоҳкунӣ-пешгириро коркард ва ташкил намояд;

– таҷрибаи амалиёти МКД, қӯшунҳои дохилӣ ва муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистонро оид ба огоҳкунӣ ва пешгирии бетартибиҳои оммавӣ мавриди омӯзиш қарор диҳад.

Бо мақсади ташкили шароит барои кофтуков ва кушодани ҷиноят дар вақти бетартибиҳои оммавӣ дар мӯҳлатҳои кутоҳтарин Ситоди оперативӣ вазифадор аст:

– мутобиқи хаҷми кори дар пешистода шумора ва ҳайати гурӯҳи тафтишотӣ-оперативиро гирд оварад;

– гурӯҳро бо техникаи зарурии криминалистӣ (ҷиноятӣ), бино, муҳофиза, нақлиёт ва воситаҳои алоқа таъмин кунад;

– бо даъват кардани шоҳидон ва ташриф ба нуқтаҳои (ҷароҳатбандии) беморхона ва дигар ҷойҳои зисти шахсоне, ки дар вақти бетартибиҳои оммавӣ захм бардоштаанд, барои ошкор кардан иштирокчиёни фаъол ва ташкилкунандагони бетартибиҳои оммавӣ ёрӣ расонад;

– ташхиси тиббии кормандони МКД, муассисаҳои таълимӣ, хизматчиёни кӯшунҳои дохилиро, ки дар вазифа оид ба пешгирӣ кардани бетартибиҳои оммавӣ зарар дидаанд, ҳуҷҷаткунонии чунин далелҳо ва чораҳо оид ба онҳо додани ҷуброни зарари расидаро ташкил намояд;

– ба гурӯҳ дар ташкили чорабинии оперативӣ-ҷустуҷӯӣ оид ба ошкор кардани ташкилотчиён ва иштирокчиёни фаъоли бетартибиҳои оммавӣ, ки аз ҷойи ҷиноят фирор карда пинҳон шудаанд, ёрӣ расонад;

– муайянкунӣ ва барасмиятдарории мурофиавии сабабҳои ба вуҷуд омадани сӯхтор дар мавриди бетартибиҳои оммавӣ ва зарари расонидашударо ташкил кунад, дар ҷамъоварӣ, мутамарказкунонии маълумот дар бораи шахсоне,

ки дар бетартибиҳо иштирок кардаанд, тартиб додани сурат ва видео ёрӣ расонад;

– далелнок будани шаҳрвандоне, ки ба нуқтаи филтркунонӣ оварда шудааст, дастгиркунӣ ва барасмиятдарории маводро нисбати шахсоне, ки ба ҷавобгарӣ ҷалб карда мешаванд, санҷад;

– баҳри ошкор кардани сабаб ва шароитҳое, ки ба сар задани бетартибиҳои оммавӣ мусоидат кардаанд ба кормандони масъул ёрӣ расонад.

Чорабинии огоҳкунӣ-пешгирӣ оид ба роҳ надодани бетартибиҳои оммавии такрориро Ситоди оперативӣ дар асоси санҷиши сабаб ва шароитҳои бетартибиҳои гузашта коркард мекунад.

Бо ин мақсад ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз рӯйи ҳолати пурзӯр бо ҷалб кардани ҳайати шахсии воҳидҳои хадамоти дидбонию пайроҳадории милитсия, дигар воҳид ва хадамоти МКД, қӯшунҳои дохилӣ, муассисаҳои таълимии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад. Гузаштан ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ аз рӯйи ҳолати муқаррарӣ оҳиста-оҳиста бо муътадил шудани вазъияти оперативӣ амалӣ карда мешавад.

Барои ба чунин шароит расидан корҳои зерин бояд ба роҳ монда шаванд:

– пешгирӣ кардани паҳншавии хабарҳои бардурӯғ;

– ошкор кардани шахсоне, ки вазъиятро кӯшиши тезу тунд кардан доранд, категорияи алоҳидаи шаҳрвандонро ба бетартибӣ ҷалб мекунанд, мутобиқи қонунгузорӣ нисбат ба онҳо чораҳои зарурӣ андешидан;

– баромади роҳбарияти МКД дар хоҷагиҳои меҳнатӣ, воситаҳои ахбори омма бо фаҳмонда додани ҳолат ва сабабҳои бетартибиҳои ба амал омада, оқибатҳои онҳо, чораҳои нисбат ба гунаҳгорон дидашуда;

– ҳифзи иншоотҳои махсусан муҳим ва ба зери муҳофизат гирифтани иншоотҳои таъминкунандаи фаъолияти ҳаётии аҳолӣ.

Дар рафти бартарафсозии оқибатҳои бетартибиҳои оммавӣ Ситоди оперативӣ вазифадор аст инҳоро таъмин намояд:

– иҷрои таъмир аз рӯйи корҳои барқароркунӣ дар иншоотҳои МКД, ки дар вақти бетартибиҳои оммавӣ ғорат шудааст ё ба сӯхтор дучор гардидааст;

– тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҳаракати нақлиёти ҳангоми корҳои таъмирӣ – барқароркунӣ дар дигар иншоотҳое, ки дар давраи бетартибиҳои оммавӣ ба ҳамла дучор шудаанд;

– кашидани ахлот ва таъмини воситаҳои техникии дар мавриди бетартибиҳои оммавӣ аз кор баровардашуда (сӯзонда);

– муолиҷаи кормандони МКД ва хизматчиёни қӯшунҳои дохилӣ, ки дар мавриди пешгирии бетартибиҳои оммавӣ захм бардоштаанд;

– иҷрои дигар чораҳои мусоидаткунандаи вазъияти муътадили кор ва фаъолият.

Бояд зикр намуд, ки кормандони МКД баҳри ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини риояи бечунучарои ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд дар раванди фаъолияти хизматӣ бояд пайваста дар ҳамкорӣ бо аҳолӣ қарор дошта бошанд. Ба он хотире, ки заминаи асосиро барои бетартибиҳои оммавӣ аслан бетартибиҳои гурӯҳӣ эҷод мекунанд ва агар ҳар як корманди милитсия тавассути шахсони фаъоли ҷомеа сари вақт иттилои заруриро оид ба эҳтимолияти бавуҷудоии фаъолияти гурӯҳҳои ғаразнок гирад, он вақт ҷараёни бетартибиҳои гурӯҳиро дар лаҳзаҳои аввалаш пешгирӣ кардан хело ҳам ба маврид мешавад. Зиёда аз ин, аз рӯйи ваколати хеш корман-

дони МКД бахусус нозирони минтақавии милитсия дар алоқамандии зич бо аҳолӣ корҳои фаҳмондадиҳиро ба роҳ монда, баҳри баланд гардонидани маърифати ҳуқуқии шаҳрвандон мусоидат менамоянд, ки усули ҳамкории мазкур низ ба пешгирии бетартибиҳо мусоидат менамояд.

Саволҳо барои худомӯзӣ:

1. *Моҳияти асосии бетартибиҳои оммавӣ ва гурӯҳӣ дар чӣ ифода меёбад?*
2. *Сабабҳои асосии сар задани бетартибиҳои оммавӣ кадомҳоянд?*
3. *Вазифаҳои асосии мақомоти корҳои дохилӣ оид ба огоҳкунӣ ва пешгирии бетартибиҳои оммавӣ ва гурӯҳӣ кадомҳоянд?*
4. *Оид ба тартиби ташкил, фаъолият ва вазифаи Ситоди оперативӣ маълумот диҳед.*
5. *Самтҳои асосии фаъолияти Ситоди оперативиро дар вақти ташкили амалиёти бетартибиҳои оммавӣ ва гурӯҳӣ пешниҳод карда, онҳоро шарҳ диҳед.*
6. *Амалиёти махсус чӣ маъно дорад?*
7. *Бо мақсади ба роҳ мондани ҳаракатҳои разведкавӣ кадом гурӯҳҳо ташкил карда мешаванд?*
8. *Дар ҳайати Ситоди оперативӣ кадом гурӯҳҳо ташкил карда мешаванд?*
9. *Дар хусуси вазифа, ҳуқуқ ва уҳдадориҳои сардори Ситоди оперативӣ ҳангоми амалиёти бетартибиҳои оммавӣ маълумот диҳед.*
10. *Пас аз анҷоми амалиёти бетартибиҳои оммавӣ Ситоди оперативӣ кадом вазифаҳоро бояд анҷом диҳад.*

БОБИ 40.
ФАЪОЛИЯТИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛӢ ДАР ҲОЛАТҲОИ ВАЗЪИЯТИ ФАВҚУЛОДА

§ 1. Низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулода

Фаъолияти муътадили МКД баҳри ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ, муқовимат бар зидди ҷинояткорӣ, ҳифзи манфиатҳои давлат ва ҷамъият, ҳимояи ҳуқуқ ва озодии инсон ва шаҳрванд нигаронида шудааст. Ғайричашмдошт ба вуҷуд омадани ҳолати ногаҳонӣ вазъияти оперативиро мураккаб гардонида ва ҳатто дар баъзе мавридҳо масъалаи ҷорӣ намудани вазъияти фавқулодаро метавонад ба миён орад. Ин мураккабиҳо одатан ҷараёни идоракунии оперативии фаъолияти хизмати МКД тағйир медиҳанд ва вобаста ба вазъи баамаломада фаъолияти кории кормандони МКД ба ҳолати пурзӯр гузаронида шуда, дар ин маврид ҳайати шахсӣ хизматро аз рӯйи реҷаи пурзӯр ба роҳ монда, тамоми қувва ва воситаҳои дар ихтиёрдоштаро баҳри бартараф намудани оқибатҳои вазъияти фавқулода сафарбар менамояд.

Вазъияти фавқулода тадбири муваққатӣ мебошад, ки он мутобиқи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон эълон шуда, низоми махсуси ҳуқуқии фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳоро пешбинӣ менамояд ва муваққатан ҳуқуқу озодиҳои конститутсионии шаҳрвандон, инчунин ҳуқуқи шахсони ҳуқуқиро маҳдуд намуда, ба зиммаи онҳо вазифаҳои иловагӣ мегузорад, ки тавассути Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулодда» аз 3-юми ноябри соли 1995, таҳти № 95 муқаррар карда мешаванд.

Вазъияти фавқулода дар чунин мавридҳо ҷорӣ карда мешавад:

– ҳангоми рӯй додани офатҳои табиӣ, садамаю фалокатҳо, ҳолатҳои паҳншавии касалиҳои сирояткунанда, эпидемия, эпизоотия, ки ба ҳаёту саломатии аҳолӣ хатарноканд;

– дар мавриде, ки тартиботи ҳуқуқӣ ба таври оммавӣ вайрон карда шуда, воқеан ба ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандон таҳдид мекунад;

– ҳангоми кӯшиши ғасб кардани ҳокимияти давлатӣ ё бо роҳи зӯрӣ тағйир додани сохти конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

– ҳангоми сӯиқасд ба тамомияти арзии давлат, ки ба тағйири сарҳади он таҳдид мекунад;

– дар мавриди зарурати барқарор кардани тартиботи ҳуқуқии конститутсионӣ ва фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ.

Вазъияти фавқулода дар саросари Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё дар маҳалҳои алоҳидаи он бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон эълон карда мешавад ва Фармон фавран ба ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон пешниҳод карда шуда, ба Созмони Милали Муттаҳид хабар дода мешавад. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҷорӣ намудани вазъияти фавқулода дар ҷаласаи якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мӯҳлати на дертар аз се рӯз аз лаҳзаи мавриди амал қарор гирифтанаш, тасдиқ карда мешавад[1].

[1] Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулода» аз 3-юми ноябри соли 1995, таҳти № 95 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1995. – № 21. – Мод. 233.

Қарори якҷояи Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар хусуси тасдиқи Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҷорӣ намудани вазъияти фавқулода бо тарафдории аксарияти шумораи умумии аъзои Маҷлиси миллӣ ва вакилони Маҷлиси намояндагон, ки ҳар яке аз ин маҷлисҳо дар алоҳидагӣ овоз медиҳанд, қабул карда мешавад. Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон дар давраи вазъияти фавқулода пароканда намешаванд.

Вазъияти фавқулодаро дар тамоми ҳудуди ҷумҳурӣ ба муҳлати то се моҳ ҷорӣ кардан мумкин аст. Дар ҳолатҳои зарурӣ ин муҳлат метавонад аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дароз карда шавад. Дар шароити вазъияти фавқулода ҳуқуқу озодии шаҳрвандон, ки дар моддаҳои 16, 17, 18, 19, 20, 22, 25 ва 28-уми Конститутсия пешбинӣ шудаанд, маҳдуд карда намешавад. Дар мавриди ҷорӣ намудани вазъияти фавқулода сабабу асосҳои қабули чунин қарор, муҳлат ва ҳудуди амали он зикр карда мешаванд.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад онро пеш аз муҳлати муқарраршуда бекор кунад, агар ҳолатҳое, ки боиси эълони вазъияти фавқулода гардидаанд, бартараф шуда бошанд. Ҳангоми дар муҳлати муқаррарӣ бартараф нагардидани ҳолатҳое, ки боиси эълони вазъияти фавқулода гардидаанд, муҳлати вазъияти фавқулода дароз карда мешавад.

Қарор дар бораи ҷорӣ намудан, дароз кардани муҳлат ва ё бекор кардани вазъияти фавқулода аз лаҳзаи қабулаш эътибор пайдо мекунад, агар тартиби дигари махсус таъкид нашуда бошад ва фавран интишор мегардад.

Дар шароити вазъияти фавқулода вобаста ба ҳолатҳои мушаххас мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва идоракунӣ метавонанд чунин тадбирҳоро андешанд:

– ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва объектҳоеро, ки фаъолияти ҳаётии аҳолӣ ва хоҷагии халқро таъмин мекунанд, пурзӯр намоянд;

– шаҳрвандонро аз минтақаҳои барои зист хавфнок муваққатан кӯчонда, ҳатман барояшон хонаҳои дигари истиқоматии доимӣ ё муваққатӣ диҳанд;

– низоми махсуси омадурафти шаҳрвандонро ҷорӣ намоянд;

– ба шаҳрвандони ҷудогона дар муҳлати муқарраршуда тарк намудани маҳалли муайян ва хонаашонро (ҳавлиашонро) манъ кунанд, вайронкунандагони тартиботи ҷамьиятиро, ки сокинони маҳалли мазкур нестанд, аз ҳисоби худи онҳо ба маҳалли зисти доимиашон ё берун аз маҳалле, ки вазъияти фавқулода эълон гардидааст, фиристанд;

– аз шаҳрвандон силоҳи оташфишону ғайриоташфишон, лавозимоти ҷангӣ ва аз корхонаҳо, муассисаю ташкилот – ҳамчунин техникаи таълимии ҳарбӣ, маводу масолеҳи таркандаю радиоактивӣ*, маводи сахттаъсири химиявӣ ва заҳрнокро муваққатан гиранд;

– гузаронидани маҷлису гирдиҳамоиҳо, роҳпаймоию намоишҳои кӯчагӣ, ки бо мазмуни худ боиси ноустуворшавии вазъият мешаванд, ба монанди гуруснанишинӣ ва эътирозҳо, чорабиниҳои намоишӣ, варзишӣ ва дигар тадбирҳои оммавиро манъ кунанд;

– барои корхонаҳо, муассисаҳо ва ташкилотҳо сарфи назар аз шакли моликияташон тартиби махсуси корро ҷорӣ намоянд, ҳамчунин дигар масъалаҳои фаъолияти хоҷагии онҳоро ҳал кунанд;

---

* Радиоактивӣ ин қобилияти аз ҳам ҷудо шуда, қувваи худро бо тариқи шуоъҳои махсус паҳн кардани ядрои атомии баъзе элементҳои химиявӣ мебошад.

– роҳбарони корхонаю муассисаҳо ва ташкилотҳоро ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод намоянд, бо сабабҳои узрнок аз вазифа холӣ кардани коргарону хизматчиёнро манъ намоянд;

– барои пешгирӣ ва рафъи оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода аз захираю имкониятҳои корхонаҳо ва муассисаю ташкилотҳо истифода намуда, баъдан мутобиқи тартиби муқарраркардаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон маблағи онҳоро ҷуброн намоянд;

– гузарондани корпартоиҳоро манъ кунанд;

– шаҳрвандони қобили меҳнатро барои кор дар корхонаҳо, муассисаю ташкилотҳо, инчунин барои бартараф намудани оқибати ҳолатҳои фавқулода ҷалб кунанд ва бехатарии меҳнатро таъмин намоянд;

– савдои силоҳ, лавозимоти ҷангӣ, моддаҳои тарканда, моддаҳои сахттаъсири химиявӣ ва заҳрнок, инчунин машрубот ва моддаҳои спиртдорро маҳдуд ё манъ кунанд, ба истисноси маводи доруворӣ;

– карантин* ҷорӣ кунанд ва дигар тадбирҳои ҳатмии санитарию зиддиэпидемиявӣ андешанд, воситаҳои техникии садобаландкунандаро маҳдуд ё манъ кунанд;

– қоидаҳои махсуси истифодаи воситаҳои алоқаро ҷорӣ кунанд;

– ҳаракати воситаҳои нақлиётро маҳдуд кунанд ва онҳоро тафтиш намоянд;

---

* Карантин ин чораҷуиҳои маъмурӣ ва табиию беҳдоштӣ барои пешгирии паҳншавии касалиҳои сироятӣ ва барҳам додани манбаи онҳо; ҷойи махсус барои муддати муайян нигоҳ дошиани одамон, молҳо ва ҳайвоноте, ки аз ҷойҳои касалии сироятӣ паҳншуда омадаанд (бо мақсади боварӣ ҳосил кардан ба он ки онҳо паҳнкунадаи беморӣ нестанд). Ниг.: Энсиклопедияи мақомоти корҳои дохилӣ / зери назари д.и.ҳ., дотсент Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе: ЭР-граф, 2021. – С. 197.

– соати комендантӣ ҷорӣ кунанд;

– ташкил ва фаъолияти гурӯҳҳои мусаллаҳи шаҳрвандонро пешгирӣ кунанд ва дар ҳолатҳои зарурӣ безарар гардонанд;

– ҳуҷҷатҳои шаҳрвандонро тафтиш кунанд, дар мавридҳои зарурӣ ҳангоми мавҷуд будани маълумоти дар дасти шаҳрвандон будани силоҳ, лавозимоти ҷангӣ, моддаи тарканда, моддаи сахттаъсирӣ химиявӣ ва заҳрдор, азназаргузаронии шахсӣ, азназаргузаронии молу воситаҳои нақлиётро гузаронанд;

– бо мақсади паҳнкунӣ ба дигар минтақаҳо бурдан ва овардани маводӣ чопӣ, сабтҳои магнитӣ ва видеоиро, ки мазмуни онҳо ба номуътадилшавии вазъият, барангехтани низои миллӣ, итоат накардан ба мақомоти ҳокимият ва идораи давлатӣ даъват менамоянд, манъ кунанд.

Барои паҳн кардани овозаҳои иғвогарона ва амалҳое, ки ба вайрон кардани тартиботи ҳуқуқӣ сабаб мешаванд, ё низои миллиро бармеангезанд, барои мамониат кардан ба ҳуқуқҳои қонунӣ ва вазифаҳояшонро ба амал баровардани шаҳрвандон ва шахсони мансабдор, ҳамчунин барои қасдан итоат накардан ба амри қонунӣ ё талаботи корманди МКД, хизматчии ҳарбӣ ё шахсони дигаре, ки вазифаи хизматӣ ё қарзи ҷамъиятиро оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ адо мекунанд, ё ки амалҳои дигари ба ҳамин монанд, ки тартиботи ҷамъиятӣ ва осоиши шаҳрвандонро халалдор месозад, ё худ барои вайрон кардани қоидаҳои назорати маъмурӣ дар маҳалҳое, ки вазъияти фавқулода эълон карда шудааст, ба андозаи аз даҳ то понздаҳ нишондиҳанда ё ба муҳлати аз понздаҳ то сӣ шабонарӯз ҳабси маъмурӣ пешбинӣ карда мешавад. Протоколҳо оид ба қонуншиканиҳои мазкур аз ҷониби кормандони ваколатдори МКД ё комендатураи маҳаллӣ ҷудогона тартиб дода мешаванд.

Парвандаҳо оид ба қонуншиканиҳо ҳангоми вазъияти фавқулода аз тарафи судя бо тартиби муқарраркардаи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар муҳлати то се шабонарӯз баррасӣ карда мешаванд. Шахсоне, ки ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир намудаанд, то аз тарафи судя баррасӣ кардани парванда дар ҳабс нигоҳ дошта шуда метавонанд. Барои роҳбарӣ ба корпартоии манъшуда дар шароити вазъияти фавқулода, ҳамчунин барои монеъ шудан ба кори корхона, муассиса ва ташкилот, мувофиқи қонунҳои амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон шахси гунаҳкор ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешавад.

Ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дода мешавад, ки дар шароити вазъияти фавқулода тобеияти ҳудудии судии парвандаҳои граждании ва ҷиноятиро, ки қонун муқаррар кардааст, тағйир диҳад.

Ба шаҳрвандоне, ки дар ҳолатҳои фавқулода ё дар натиҷаи иҷрои корҳои пешгирӣ ё барҳамдиҳии ҳолатҳои фавқулдда зарар дидаанд, аз тарафи мақомоти дахлдори давлатӣ, иичунин корхона, муассиса ва ташкилотҳо манзилгоҳ ҷудо карда, зарари моддии бардоштаашон ҷуброн карда мешавад. Ба онҳо барои бо кор таъмин шудан кумак ва дигар ёрии зарурӣ расонида мешавад. Шарту шароит ва тартиби додани манзилгоҳ, ҷуброн кардани зарар ва расонидани дигар ёриро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад, санадҳои мақомоти ҳокимияти намояндагӣ ва иҷроияи маҳаллии воҳидҳои дахлдори марзиву маъмуриро, ки дар он ҷо вазъияти фавқулода эълон шудааст ва низоми вазъияти фавқулодаро халалдор мекунанд, бекор кунад ё боздорад.

Дар давраи соати комендантӣ ба шаҳрвандон бе рухсатномаю ҳуҷҷатҳои махсусе, ки шахсияти онҳоро тасдиқ меку-

нанд, дар кӯча ё дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ гаштан ё бе ин ҳуҷҷатҳо аз манзили худ дур будан манъ аст.

Баҳри амалӣ намудани идоракунии самараноки тамоми қувваю воситаҳо оид ба таъмини реҷаи вазъияти фавқулода бо Амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳудуде, ки вазъияти фавқулода ҷорӣ шудааст, комендант таъйин карда мешавад.

Дар фаъолияти хеш комендант ҳуқуқ дорад:

– дар доираи ваколати худ фармонҳо оид ба масъалаҳои таъмини реҷаи вазъияти фавқулода барорад, ки иҷрои онҳо барои ҳамаи шахсони мансабдори корхонаю ташкилот ва муассисаҳое, ки дар ҳудуди маҳалли вазъияти фавқулода қарор доранд, инчунин ба сардорони МКД, ҳолатҳои фавқулода, мақомот оид ба корҳои шаҳрвандӣ, қисмҳои ҳарбӣ ва ғайра ҳатмист;

– вақт ва муҳлати амали соати комендантиро муқаррар менамояд;

– реҷаи махсуси даромад ба ҳудуди ҳолати фавқулода ва баромадан аз онҷоро муқаррар менамояд;

– реҷаи махсуси фурӯши силоҳ, тир, воситаҳои доруворӣ ва дигар моддаҳои химиявие, ки дар таркиби худ воситаҳои нашъадор доранд, спирти этилӣ, ашёҳои психотропӣ, нӯшокиҳои спиртӣ ва ғайраро муқаррар мекунад;

– тартиб ва ҷойи нигоҳдории силоҳ ва тирҳо, моддаҳои тарканда ва техникаи ҳарбиро муайян менамояд;

– аз руйи тартиби муқаррарнамуда шахси вайронкунандаи реҷаи вазъияти комендантӣ аз ҳудуди вазъияти фавқулода берун бароварда мешавад;

– тавассути воситаҳои ахбор аҳолиро оид ба тартиби иҷрои чораҳои алоҳида дар шароитҳои вазъияти фавқулода хабардор менамояд;

– тартиби махсусро оид ба фаъолияти рузноманигорон дар ҳудуди дахлдор назорат мекунад.

Комендант ҳуқуқ дорад дар ҳамаи ҷаласаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ иштирок намуда, пешниҳодҳо манзур ва онҳоро баррасӣ намояд.

Ҳамзамон барои танзими корҳои пешгирӣ ё бартараф кардани оқибати ҳолатҳои фавқулода Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раиси Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, Раисони вилоятҳо ва шаҳри Душанбе, ноҳияҳо ва шаҳрҳо метавонанд мақомоти махсуси муваққатӣ ташкил намоянд.

§ 2. Функсияи мақомоти корҳои дохилӣ оид ба таъмини речаи вазъияти фавқулода

Дар ҳолати ҷорӣ намудани вазъияти фавқулода ҳаҷми функсияҳои МКД то андозае зиёд мегарданд, яъне дар баробари амаликунонии функсияҳо дар ҳолатҳои муътадил ба фаъолияти МКД хосбуда, боз ба зиммаи мақомоти мазкур функсияҳои иловагӣ, ки вазъияти фавқулода онҳоро талаб мекунад, вогузор карда мешаванд.

Функсияи МКД-ро вобаста ба шароитҳое, ки дар вазъияти фавқулода ба вуҷуд меоянд шартан ба се гурӯҳ тақсим кардан мумкин аст:

Ба гурӯҳи якуми функсияҳои МКД дохил мешаванд:

– иштирок дар огоҳкунӣ, пешгирӣ ва барҳам додани вайронкуниҳои оммавии тартиботи ҷамъиятӣ (бетартибиҳои оммавӣ) ва таъмини амнияти ҷамъиятӣ;

– кофтуков ва дастгиркунии ҷинояткорони силоҳбадаст ва махсусан хавфнок;

– пешгирии фаъолияти (бесилоҳкунӣ ва барҳамдиҳии) гурӯҳҳои силоҳбадасти ғайриқонунӣ;

– мустаҳкамкунии ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва объектҳои таъминкунандаи ҳаётан муҳим барои аҳолӣ;

– додани ҳуҷҷатҳои гуногуни тасдиқкунандаи шахсияти шахсони воқеӣ, мансабдор ва ҳуқуқӣ;

– баамалбарории ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда ва ваколатдори шахсият дар вақти соатҳои комендантӣ;

– назорат доир ба воридшавии одамон ба минтақае, ки дар он ҷо вазъияти фавқулода ва реҷаи махсус ҷорӣ шудааст;

– санҷиши ҳуҷҷатҳои шаҳрвандон, азназаргузаронии ашёҳо ва воситаҳои нақлиётӣ;

– дастгиркунии ҳуқуқвайронкунандагон ва шахсоне, ки дар содир намудани ҷиноят гумонбар шуданд;

– пешгирии гузаронидани намоишҳои оммавии манъшуда;

– иҳотакунии минтақа дар ҳолати пешгирии бетартибиҳои оммавӣ ва ҳаракатҳои гуруҳӣ, ки ҷараёни кории нақлиёт, алоқа, муассиса, ташкилот ва корхонаро то андозае вайрон мекунанд;

– иштирок дар чорабиниҳо доир ба аз ҳам ҷудокунии блокҳо;

– иштирок дар гузаронидани дигар чорабиниҳои махсус (амалиёт), бахусус доир ба таъмини амнияти шаҳрвандон ва амнияти ҷамъиятӣ берун аз ҳудуди дислокатсияи ҳайати шахсии МКД.

Ба гурӯҳи дуюми функсияҳои МКД дохил мешаванд:

– таъмини амнияти шаҳрванд ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳолатҳои заминҷунбӣ, обхезӣ, тӯфон ва дигар офатҳои табиӣ;

– таъмини амнияти шаҳрванд ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин тартиботи ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабини-

ҳои карантинӣ ва дигар чорабиниҳои дар давраи эпидемия, эпизоотия ва фалокатҳои экологӣ;

– таъмини амнияти шаҳрванд ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар шароити садамаҳои калони истеҳсолотӣ, фалокатҳои техногенӣ;

– таъмини амнияти шаҳрванд ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар давраи заҳролудшавии ҷойҳои радиатсионӣ ва токсиконӣ;

– таъмини амнияти шаҳрванд ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар давраи сӯхтори калон (истеҳсолот, ҷангал, ва ғайра);

– таъмини амнияти шаҳрванд ва амнияти ҷамъиятӣ, инчунин ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ дар ҳолатҳои ошкоркунии воситаҳои тарканда, тирҳо ва безараргардонии ҷойҳо аз минаҳо;

Ба гурӯҳи сеюми функсияҳои МКД дохил мешаванд:

– ташкили наҷотдиҳии одамон ва қабули чораҳои қатъи доир ба таъмини амнияти онҳо;

– расонидани ёрии тиббии аввалия ба ҷабрдидагон ва ба одамони дар ҳолати оҷизӣ қарордошта;

– иштирок дар эвакуатсияи аҳолӣ ва ашёҳои қиматнок;

– ҳифзи моликияти бе назоратмонда;

– ҳифзи объектҳои муҳим ва низоми таъминоти ҳаётан муҳимми барои аҳолӣ, зарардидагон аз ҳолатҳои фавқулода;

– таъмини ҳаракати бемамонияти нақлиёти ёрии таъҷилӣ, техника, гурӯҳҳои наҷотдиҳанда, гурӯҳҳои таъмиркунанда ва барқароркунанда;

– баҳисобгирии талафоти аҳолӣ, бақайдгирии муҳоҷирони иҷборӣ (гурезагон);

– эвакуатсияи шахсоне, ки дар муассисаҳои махсус қарор доранд (муассисаҳои ислоҳӣ);

– ҳамкорӣ намудан дар амаликунонии чорабиниҳо доир ба барҳам додани оқибатҳои ҳолатҳои фавқулода, барқароркунии шароити мусоид барои зиндагӣ ва фаъолияти аҳолӣ.

Бояд қайд намуд, ки яке аз масъалаҳои муҳим, риоя кардани речаи муқарраргардида мебошад ва бо ҳамин хотир дар фаъолияти МКД усулҳои мухталиф доир ба масъалаи мазкур истифода карда мешавад.

Усулҳои асосии таъминкунии речаи ҳуқуқии вазъияти фавқулода аз ҷониби мақомоти корҳои дохилӣ инҳо мебошанд: амаликунонии назорати маъмурӣ, яъне пайваста ба роҳ мондани мушоҳида ва санҷиши шаҳрвандон ва шахсони мансабдор доир ба иҷрои қоидаҳои ҷоришудаи вазъияти фавқулода аз ҷониби онҳо, санҷиши ахборот, шикоят, ариза доир ба вайронкунии речаи муқарраргардида, татбиқи чораҳои пешгирикунанда нисбати ҳуқуқвайронкунандагон ва ҷалби гунаҳкорон ба ҷавобгарии ҳуқуқӣ.

Бо мақсади дар ҳолати омодагии ҳарбӣ қарор доштан, бо ҳайати шахсии МКД ва ҷузъу томҳои он, пайваста дар низоми тайёрии хизматӣ дарсҳои омӯзишӣ ва баъзан машқҳои ситодӣ гузаронида мешаванд. Мақсади асосӣ аз он иборат аст, ки бояд кормандони мақомоти корҳои дохилӣ ва ҷузъу томҳои он пайваста аз ҳар ҷиҳат обутобёфтаю омода бошанд, то ки дар шароити вазъияти фавқулода амалиётро бо касбияти баланд ба роҳ монанд.

Бо ҳамин хотир нақшаҳои махсуси чорабиниҳои иловагӣ дар ҳолати ҷорӣ намудани вазъияти фавқулода коркард мешаванд, ки дар онҳо аслан бандҳои зерин ба нақша гирифта мешаванд:

– тавсифи вазъияти мавҷудбуда дар ҳудуди хизматрасонӣ, дар ҳолатҳои бавуҷудоии мунокишаҳои иҷтимоӣ, офатҳои табиӣ, садамаҳои техногенӣ;

– феҳрист ва пайдарҳамии амалҳои навбатдор ва сардори МКД дар ҳолати гирифтани ахбор оид ба ҷорӣ намудани вазъияти фавқулода;

– баҳисобгирии қувва ва воситаҳои ҷалбшаванда ва тартиби ҷамъ намудани онҳо аз рӯйи бонги хатар;

– муқарраркунонии ҷойи (мушаххасе), ки дар он ҷо тамоми қувва ва воситаҳои ҷузъу томҳои мушаххас ҷамъ оварда мешаванд;

– чорабиниҳо доир ба эвакуатсия ва наҷотдиҳии одамон, расонидани ёрӣ ба аҳолӣ;

– тартиби иҳотакунонии мавзеи хавфнок, ҷобаҷокунии дидбонгоҳҳо, ташкили нуқтаҳои назорати гузаргоҳии реҷавӣ ва таъмини бехатарии ҳаракати роҳ;

– эвакуатсияи дастгиршудагон ва ҳабсшудагон, силоҳ, техникаи махсус ва ҳуҷҷатҳо ба ҷойи бехавф;

– расонидани ёрӣ баҳри ташкили корҳои наҷотдиҳӣ ва барқароркунӣ;

– ташкили алоқа, таъминоти моддӣ-техникӣ, хоҷагӣ, тиббӣ, озуқаворӣ ва дигар намудҳои таъминот.

Ҳамин тариқ, МКД ва ҷузъу томҳои он дар таъмин намудани реҷаи вазъияти фавқулода мавқеи калидиро ишғол менамоянд. Аз ин хотир, бояд тамоми ҳайати шахсии ин мақомоти бонуфуз дар ҳолати омодабошии ҳарбӣ қарор дошта бошад, зеро аз фаъолияти пурсамар ва маҳорати касбии ҳар як корманди он саривақт ба эътидол овардани вазъияти фавқулода вобастагӣ дорад.

Саволҳо бари худомӯзӣ:

1. Мафҳум ва муҳлати вазъияти фавқулодаро пешниҳод кунед.

2. Асосҳо барои ҷорӣ намудани вазъияти фавқулодаро номбар кунед.

3. Аз рӯйи кадом тартиб вазъияти фавқулода ҷорӣ карда мешавад.

4. Дар кадом мавридҳо вазъияти фавқулода эълон карда мешавад?

5. Чӣ тавр идоракунӣ дар шароити вазъияти фавқулода ташкил карда мешавад?

6. Истилоҳи карантин чӣ маъно дорад?

7. Оид ба фъолияти комендантӣ дар шароити вазъияти фавқулода маълумот дода, ҳуқуқҳои онро номбар кунед.

8. Функсияҳои МКД дохилиро дар шароитҳои вазъияти фавқулода номбар кунед.

9. Усулҳои асосии таъминкунии реҷаи ҳуқуқии вазъияти фавқулода аз ҷониби МКД кадомҳоянд?

10. Чораҳое, ки дар шароити вазъияти фавқулода қабул мешаванд, кадомҳоянд?

Боби 41.
Таъмини тартиботи ҷамъиятӣ оид ба амалигардонии ҳуқуқи шаҳрвандон дар гузаронидани маросимҳои динӣ

§ 1. Маълумоти умумӣ оид ба амалигардонии ҳуқуқи шаҳрвандон дар гузаронидани расму оинҳои динӣ

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин, аз ҷумла ҳуқуқи ба танҳоӣ ва ё ҳамроҳи дигарон пайравӣ кардан ба ҳар гуна дин ё пайравӣ накардан ба ягон дин, ба таври озод интихоб, паҳн намудан ва дигар кардани ҳамагуна эътиқоди динӣ ва эътиқодҳои дигар, инчунин мутобиқи онҳо амал кардан, кафолат дода мешавад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки кормандони МКД дар ҷараёни гузаронидани расму оинҳои динӣ бо истифода аз ваколати хеш дар доираи талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» фаъолияти оперативӣ-хизматиро ба роҳ монда, баҳри таъмини тартиботи ҷамъиятӣ, таъмини риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, таъмини амнияти ҷамъиятӣ тамоми маҳорати касбӣ, малакаю дониш ва қувваҳои мавҷудбударо ба таври самаранок истифода мебарад.

Имрӯз ҷомеаи мо ба таъриху фарҳанг ва оину суннатҳои миллии худ таваҷҷуҳи бештар зоҳир мекунад. Таваҷҷуҳ ба суннатҳои таърихӣ ва фарҳангиву динӣ аз ҷониби ин ё он халқ падидаи тасодуфӣ нест. Дар ин масъала мо ҷонибдори гуфтугӯи тамаддунҳо ва муносибати дӯстонаи фарҳангҳо буда, ба он назарем, ки ҳар як фарҳанг арзиши нотакрор дорад ва он бояд эҳтиром ва ҳифз карда шавад.

Ҳамзамон инкишоф додани фарҳанги худ вазифаи ҳар як шахс аст. Фарҳанги миллии тоҷикон дар ҳамбастагӣ бо арзишҳои динии мо дар тӯли ҳазору чорсад соли охир ташаккул ёфтааст ва давлати дунявии мо ба ин даврони таърихӣ ҳамчун як ҷузъи таркибии таърихи фарҳанги миллӣ муносибат мекунад[1].

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамаи одамон, новобаста аз муносибаташон ба дин ва мансубияти динӣ, дар назди қонун баробаранд. Шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар адои маросимҳои динӣ иштирок карда метавонанд ва барои вайрон кардани қонунгузорӣ дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Аслан фаъолияти ташкилоти диниро дар ҳудуди мамлакат Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26-уми марти соли 2009, таҳти № 489 ба танзим медарорад[2].

Ҳеҷ кас уҳдадор нест, ки дар бораи муносибати худ нисбат ба дин маълумот пешниҳод намояд. Шахс ҳангоми муайян кардани муносибати худ ба дин, ба пайравӣ ё дасткашӣ аз пайравии дин, ба иштирок кардан ё накардан дар ибодати динӣ, дигар расму оин ва маросимҳои динӣ, дар фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ ва дар таълими динӣ маҷбур карда намешавад.

Монеъшавӣ ба амалигардонии ҳуқуқ ба озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин, аз ҷумла бо истифодаи зуроварӣ нисбат ба шахс, бо таҳқири ҳиссиёти шаҳрвандон вобаста ба муносибати онҳо ба дин, бо тарғиби

---

[1] Қонуни миллӣ кафили зиндагии шоиста. – Душанбе: Балоғат, 2015. – С. 4.

[2] Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ» аз 26-уми декабри соли 2009, таҳти № 489 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №3. – Мод. 82.

афзалияти динӣ, бо маҳв намудани молу мулк ё осеб расонидан ба он ё бо таҳдиди анҷом додани чунин амалҳо манъ буда, мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон боиси ҷавобгарӣ мегардад. Гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ ва ҷой додани матну тасвирҳои таҳқиркунандаи ҳиссиёти динии шаҳрвандон дар назди объектҳои мӯътабари динӣ манъ аст.

Даъват ба ҳар гуна бартариҳо ва маҳдудиятҳо дар муносибат ба дин ва эътиқод роҳ дода намешавад. Озодии пайравӣ ба дин тавассути қонун барои ҳимояи сохти конститутсионӣ, тамомияти арзӣ, ҳифзи амният, тартиботи ҷамъиятӣ, саломатӣ ва ахлоқи ҷамъиятӣ, ҳамчунин ҳуқуқ ва озодии дигар шахсон метавонад маҳдуд карда шавад. Озодии пайравӣ ба дин – ҳуқуқи ҳар як инсон ва шаҳрванд барои озодона ва мустақилона интихоб кардани ягон дин ва пайравӣ намудан ба он, иштирок дар ибодати динӣ, адои маросимҳои динӣ ва таълими динӣ ба ҳисоб меравад.

Барангехтани ҳар гуна кинаву адоват ва низои динӣ, таҳқири ҳиссиёти динӣ ва атеистии шаҳрвандон манъ мебошад. Ба фаъолияти таблиғотии оммавии динӣ танҳо иттиҳодияҳои диние ҳуқуқ доранд, ки тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ба қайд гирифта шудаанд. Айбдор кардани шахс бо сабаби диндорӣ ё бединӣ ва ё тарки дин манъ аст.

Иттиҳодияҳои динӣ дар масъалаҳои вобаста ба озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин ҳуқуқи дахолат ба ҳаёти шахсии инсон ва шаҳрвандро надоранд. Дар ҳуҷҷатҳои расмӣ қайди муносибати шаҳрванд ба дин ва эътиқод роҳ дода намешавад. Ҳеҷ кас наметавонад бо сабаби эътиқоди динии худ аз иҷрои уҳдадориҳои муқаррарнамудаи қонун даст кашад. Падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда ҳуқуқ доранд, ки фарзандонашонро тибқи муносибати шах-

сии худ ба дин бо риояи ҳуқуқи кӯдак ба озодии виҷдон таълиму тарбия намоянд. Ҷалб кардани ноболиғон ба фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ, ба ноболиғон додани таълими динӣ бе иҷозати хаттии падару модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда манъ аст.

Муносибатҳои байни давлат ва иттиҳодияҳои динӣ ба Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ», ки 26-уми марти соли 2009, таҳти № 489 қабул гардидааст ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалие, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад. Аз ҷумла, мутобиқи муқаррароти моддаи 1 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, давлати демократӣ, ҳуқуқбунёд, дунявӣ ва ягона мебошад. Ба ғайр аз ин, дар боби 2 Конститутсия ҳифзи ҳуқуқу озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд кафолат дода шуда, дар як вақт дар банди 3 моддаи 14 қайд карда шудааст, ки маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд танҳо ба мақсади таъмини ҳуқуқ ва озодии дигарон, тартиботи ҷамъиятӣ, ҳимояи асосҳои сохтори конститутсионӣ, амнияти давлат, мудофиаи мамлакат, ахлоқи ҷомеа, сиҳатии аҳолӣ ва тамомияти арзии ҷумҳурӣ раво дониста мешавад. Ҳамзамон, мутобиқи муқаррароти банди 2 моддаи 18 Конститутсия дахлнопазирии шахсро давлат кафолат медиҳад.

Инчунин, дар моддаи 26 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон омадааст, ки «Ҳар кас ҳақ дорад муносибати худро нисбат ба дин мустақилона муайян намояд, алоҳида ва ё якҷоя бо дигарон динеро пайравӣ намояд ва ё пайравӣ накунад дар маросим ва расму оинҳои динӣ иштирок намояд». Дар моддаи 28 Конститутсия бошад гуфта шудааст, ки шаҳрвандон ҳуқуқи муттаҳид шудан доранд. Шаҳрванд ҳуқуқ до-

рад дар ташкили ҳизбҳои сиёсӣ, иттифоқҳои касаба ва дигар иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ иштирок намояд, ихтиёран ба онҳо дохил ва аз онҳо хориҷ гардад, ки ин ҳама гувоҳии нишондоди моддаи 1 Конститутсия ба шумор меравад.

Аз гуфтаҳои боло маълум мегардад, ки Ҷумҳурии Тоҷикистон озодии виҷдонро кафолат дода, онро пурра дар асоси санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ҳифз мекунад. Озодии виҷдон ин ҳуқуқи ҳар як шахс барои ихтиёран ва мустақилона муайян намудани муносибати худ ба дин, дар танҳоӣва ё дастаҷамӣ пайравӣ кардан ва ё пайравӣ накардан ба ягон дин, ба таври озод интихоб кардан ва тағйир додани эътиқоди динӣ, инчунин баён намудан ва паҳн кардани ҳама гуна эътиқоди марбут ба дин ва ҷаҳонбинии атеистӣ мебошад.

Иттиҳодияи динӣ бошад, ин иттиҳоди ихтиёрии пайравони як дин ба мақсади якҷоя анҷом додани ибодат ва маросимҳои динӣ, таълими динӣ, инчунин паҳн намудани эътиқоди динӣ мебошад.

Давлат дар он ҳолат барои гузаронидани маросимҳои динӣ монеъ шуда метавонад, ки агар онҳо бар хилофи қонун бошанд ва ба манфиати халқ зарароваранд.

Масалан, давлати Белгия дар Конститутсияи худ нишон додааст, ки амалӣ гардонидани маросимҳои диниро давлат дар он ҳолат кафолат медиҳад, ки онҳо тартиботи ҷамъиятиро вайрон накунанд ё ин ки ихтилофи тартибот набошанд. Дар Шветсария бошад чунин омадааст, ки озодии маросимҳои динӣ дар он ҳолат таъмин карда мешавад, ки онҳо ихтилофи маънавиёти ҷомеа набошанд.

Муносибати давлат ва иттиҳодияҳои динӣ дар доираи талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар қонунҳои дахлдори амалкунанда дар шаклҳои зерин ба роҳ монда мешавад:

1. Давлат барои таъмини озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин, риояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шаҳрвандони диндор ва иттиҳодияҳои динӣ шароити мусоид фароҳам меорад.

2. Мутобиқи муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳеҷ як мафкураи динӣ ҳамчун мафкураи давлатӣ ва умумиҳатмӣ эътироф намешавад.

Иттиҳодияҳои динӣ аз давлат ҷудо мебошанд ва давлат:

– ба муайян намудани муносибати инсон ва шаҳрванд ба дин ва мансубияти динӣ дахолат намекунад;

– ба зиммаи иттиҳодияҳои динӣ иҷрои вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ, дигар мақомоти давлатӣ, муассисаҳои давлатӣ ва мақомоти худидоракунии маҳаллиро намегузорад;

– ба фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ, ба истисноми ҳолатҳои дар қонунҳо пешбинишуда, дахолат намекунад;

– хусусияти дунявии таҳсилотро дар муассисаҳои таълимии давлатӣ таъмин менамояд;

– барои пойдории таҳаммул ва эҳтироми байни шаҳрвандони диндору бедин, байни иттиҳодияҳои динии дину мазҳабҳои гуногун, инчунин байни пайравони онҳо мусоидат менамояд, ба зуҳуроти таассуб ва ифротгароӣ дар фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ роҳ намедиҳад.

3. Иттиҳодаияҳои динӣ мутобиқи принсипи «дин аз давлат ҷудо аст» фаъолият карда, қоидаҳои зеринро иҷро менамоянд:

– дар доираи низоми дохилии парастишӣ ва ғайрипарастишии худ, ки ба қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон мухолиф намебошанд, фаъолият менамоянд, ходимонашро тибқи муқаррароти эътиқоди динии худ интихоб, таъйин ва иваз мекунад;

– вазифаҳои мақомоти ҳокимияти давлатӣ, дигар мақомоти давлатӣ, муассисаҳои давлатӣ ва мақомоти худидоракунии маҳаллиро иҷро накарда, ба фаъолияти онҳо дахолат намекунад;

– дар интихобот ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии маҳаллӣ иштирок наменамояд;

– дар фаъолияти ҳизбҳои сиёсӣ ва ҳаракатҳои сиёсӣ иштирок накарда, ба онҳо кумаки моддӣ ва дигар кумакҳо намерасонад.

Кормандони МКД дар вақти гузаронидани чорабиниҳои динӣ вазифаҳои зеринро ба таври ҳатми иҷро менамоянд:

– таъмин намудани риояи қатъии тартиботи ҷамъиятӣ аз ҷониби диндорон ва иштирокчиёни алоҳида мутобиқи қоидаҳои рафтори муқарраргардида;

– огоҳкунӣ ва пешгирӣ кардани ҳаргуна ҳуқуқвайронкуниҳо;

– назорат бурдан дар вақти гузаронидани маросимҳои динӣ аз болои диндорон оид ба риояи қоидаҳои муайянкардашудаи динӣ;

– муҳофизат намудани ҳуқуқу манфиатҳои қонунии диндорон ва шахсони бедин;

– фаҳмонидани риояи қонуният ба диндорон ва иштирокчиёни маросими динӣ;

– дар сатҳи зарурӣ ба роҳ мондани сифати хизмати кормандони МКД барои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ.

Ҳамин тариқ, давлат барои шаҳрвандон баҳри озодии виҷдон ва озодии пайравӣ аз дин тамоми шароитҳоро бояд омода созад.

§ 2. Ташкили фаъолияти мақомоти корҳои дохилӣ оид ба ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои динӣ ва тартиби боздошти фаъолияти иттиҳодияи динӣ

Аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бахри ба танзим даровардани расму оинҳои миллӣ ва анъанаву маросимҳои динӣ пайваста чораҳои зарурии қонунӣ амали карда шуда истодаанд. Вобаста ба ин масъала Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросимҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 8-уми июни соли 2007, таҳти № 272 қабул карда шудааст.

Ҷиҳати иҷрои бечуну чарои талаботи қонуни зикршуда дар кишварамон як мақоми ваколатдор бо номи Кумита оид ба корҳои дин, танзими анъана ва ҷашну маросимҳои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шудааст. Зиёда аз ин дар миқёси ҷумҳурӣ дар самти назорату амалисозии қонун 499 комиссияи доимӣ дар назди мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо, шаҳру навоҳӣ ва ҷамоатҳои шаҳраку деҳот амал мекунанд. Ҳамзамон, баҳри ҳарчи бештар фаро гирифтан ва бурдани корҳои таблиғотию фаҳмондадиҳӣ 7869 комиссияҳои ҷамъиятӣ дар назди вазорату идораҳо ва ташкилоту корхонаҳо таъсис дода шудаанд[1].

Бояд қайд намоем, ки мутобиқи принсипи ҷудо будани таҳсилоти давлатӣ аз иттиҳодияҳои динӣ, таълим дар муассисаҳои давлатии таҳсилоти умумии хусусияти дунявидошта, дастрас будани намудҳо ва зинаҳои гуногуни таҳсилот, новобаста аз муносибат ба дин, таъмин карда мешавад ва давлат дар низоми таҳсилоти давлатӣ вазифаи таълим ва тарбияи кӯдаконро аз рӯйи интихоби динӣ ё атеистии пада-

[1] Ниг.: Ҳафт соли сарфаю сариштакорӣ. – Душанбе: Балоғат, 2014. – С. 7.

ру модар ё шахсони онҳоро ивазкунанда ба уҳда намегирад вале таълими фанҳои диншиносиро, ки хусусияти иттилоотӣ-маърифатӣ доранд ва бо анҷом додани ибодат ва расму оинҳои динӣ сурат намегиранд, ба барномаҳои таълимии муассисаҳои таълимии давлатӣ дохил карда метавонад.

Мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин чунин салоҳият дорад:

– сиёсати давлатро оид ба таъмини ҳуқуқ ба озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин амалӣ менамояд ва муносибати онро бо иттиҳодияҳои динӣ ҳамоҳанг месозад;

– омӯзиш ва таҳлили фаъолияти иттиҳодияҳои динии дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон амалкунандаро анҷом медиҳад;

– дар доираи салоҳияти худ корҳои иттилоотию таблиғотӣ анҷом медиҳад;

– оид ба таъмини ҳуқуқи шаҳрвандон ба озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин корҳои фаҳмондадиҳӣ мебарад;

– барои такмили қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба озодии виҷдон ва озодии пайравӣ ба дин пешниҳодҳо таҳия мекунад;

– қайди давлатӣ ва баҳисобгирии иттиҳодияҳои диниро анҷом медиҳад;

– масъалаҳои марбут ба салоҳияташро шарҳу тавзеҳ медиҳад;

– салоҳиятҳои дигареро, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудаанд, амалӣ мекунад.

Дар ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои оммавӣ ҳамчун қоида тамоми қувва ва воситаҳои МКД иштирок мекунанд ва ҳар яки онҳо вазифаҳои мушаххаси худро иҷро менамоянд. Аз ҷумла, кормандони оперативӣ-ҷустуҷӯӣ чораҳоеро дида мебароянд, ки сабабгори

дуздидани молу амволӣ диндорон нагардад, яъне пешгирӣ кардани содиршавии ҷиноят, рабудани воситаҳои нақлиёт ва ғайра. Кормандони БДА дар вақти гузаронидани маросимҳои динӣ муваққатан ҳаракати воситаҳои нақлиётро маҳдуд мекунанд. Бо мақсади назорат бурдан ва нигоҳ доштани ҳолатҳои омодабошии кормандони милитсия дар вақти рӯй додани бетартибиҳои оммавӣ дар ВКД, РВКД ва ШВКД Ситоди оперативӣ таъсис дода мешавад.

Дар чунин ҳолат вазифаҳои асосии ситод аз инҳо иборат аст:

– кор карда баромадан ва аниқ гардонидани нақшаҳои ҳаракати кормандони МКД оид ба огоҳкунӣ ва пешгирӣ намудани бетартибиҳои гуруҳӣ;

– ба назар гирифтани ҳолатҳои содиршавии бетартибҳои гуруҳӣ;

– ташкил ва амалӣ гардонидани назорат аз болои қувва ва воситаҳои ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ;

– ташкил ва нигоҳдории ҳамкориҳо миёни МКД, қӯшунҳои дохилӣ, амнияти давлатӣ ва қисмҳои ҳарбӣ;

– таъсис додани низоми хабардиҳӣ ва ташкили ҷамъкунӣ дар вақти бонги хатар;

– идоракунии қувва ва воситаҳо дар вақти гузаронидани амалиёти махсус.

Ҳангоми ошкор шудани ҳолатҳои аз тарафи иттиҳодияҳои динӣ вайрон кардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ё аз ҷониби онҳо содир шудани амалҳое, ки ба мақсадҳои оинномаи (низомномаи) онҳо мухолифат мекунанд, мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин ба иттиҳодияи динӣ огоҳинома мефиристонад ва муҳлати бартараф намудани онҳоро муқаррар намуда, зери назорат қарор медиҳад.

Дар сурати аз тарафи иттиҳодияҳои динӣ риоя нагардидани меъёрҳои қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё аз ҷониби онҳо содир шудани амалҳои мухолифи мақсадҳои оинномавӣ (низомномавӣ) Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё прокурорҳои тобеи он ба иттиҳодияи динӣ дар бораи бетаъхир бартараф намудани ҳуқуқвайронкунӣ амри хаттӣ ва ба мақомоти бақайдгирандаи онҳо огоҳинома фиристода, муҳлати бартараф намудани онҳоро муқаррар намуда, пайваста аз раванди бартарафкунии камбудиҳои ҷойдошта назоратро ба роҳ мемонад.

Агар дар муҳлати муайяншуда ҳуқуқвайронкуниҳое, ки асоси қабули амри хаттӣ ё огоҳинома гаштаанд, бартараф карда нашаванд, мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин ҳуқуқ дорад фаъолияти иттиҳодияи диниро то се моҳ боздорад. Агар дар давоми муҳлати муқарраршудаи боздошти фаъолияти иттиҳодияи динӣ ҳуқуқвайронкуниҳое, ки асоси боздошти фаъолияти он гардидаанд, бартараф карда шаванд, бо қарори мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин иттиҳодияи динӣ фаъолияти худро давом медиҳад.

Тартиби боздошти фаъолияти иттиҳодияи диниро дар сурати ҷорӣ гардидани вазъияти фавқулода қонун муайян менамояд.

Дар сурати боз доштани фаъолияти иттиҳодияи динӣ вай ҳуқуқ надорад маҷлисҳо, гирдиҳамоиҳо, намоишҳо, роҳпаймоиҳо ва дигар чорабиниҳои оммавӣ ташкил намояд ва гузаронад, амонатҳои бонкиро истифода барад, ба истиснои ҳисобу китобҳо оид ба фаъолияти хоҷагӣ ва шартномаҳои меҳнатӣ, ҷуброни зараре, ки бо амали ӯ расонида шудааст, пардохти андозҳо, боҷҳо ва ҷаримаҳо.

Иттиҳодияи динӣ тибқи оинномаи (низомномаи) худ ва ё бо қарори суд барҳам дода мешавад.

Иттиҳодияи динӣ бо асосҳои зерин барҳам дода ва фаъолияти он манъ карда мешавад:

– риоя накардани ҳуқуқ ва озодиҳои инсон ва шаҳрванд;

– риоя накардани талаботи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин аз тарафи иттиҳодияи динӣ анҷом додани фаъолияте, ки ба мақсадҳои оинномавии (низомномавии) он мухолиф аст;

– аз ҷониби иттиҳодияи динӣ бартараф накардани камбудиҳое, ки дар амри хаттии прокурор ё қарори мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин нишон дода шудаанд.

Прокурор ё мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин ҳуқуқ доранд, ки барои барҳам додани ташкилоти динӣ ва ё манъ кардани фаъолияти ҷамоаҳои динӣ ба суд муроҷиат намоянд.

Агар суд аризаро дар бораи барҳам додани иттиҳодияи динӣ ё манъ кардани фаъолияти он қонеъ нагардонад, иттиҳодияи динӣ баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд фаъолияташро давом медиҳад.

Барҳам додани иттиҳодияи динӣ бо ҳалномаи суд чунин маъно дорад, ки фаъолияти иттиҳодияи динӣ, сарфи назар аз он ки ба қайд гирифта шудааст, манъ карда мешавад. Иттиҳодияи динии барҳамдодашуда бо номи дигар сабт шуда наметавонад.

Таҷрибаи амалӣ нишон медиҳад, ки на ҳама вақт аз ҷониби аъзоёни иттиҳодияҳои динӣ бо таври пурра талаботи Конститутсия ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқӣ риоя карда мешавад. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки то ҳол маърифати ҳуқуқии аъзоёни иттиҳодияҳои динӣ ба талаботи замон ҷавобгӯ нест, яъне баъзан кирдорҳоро содир менамоянд, ки боиси ноором гардидани вазъи ҷомеа мешаванд.

Саволҳо бари худомӯзӣ:

1. Асосҳои ҳуқуқии гузаронидани расму оинҳои диниро номбар кунед.

2. Муносибати давлат ва иттиҳодияҳои диниро шарҳ диҳед.

3. Вазифаи милитсия дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ ва амнияти ҷамъиятӣ дар вақти гузаронидани чорабиниҳои динӣ аз чӣ иборат аст?

4. Салоҳияти мақомоти ваколатдори давлатӣ оид ба дин кадомҳоянд?

5. Мафҳуми «Озодии виҷдон»-ро шарҳ диҳед.

6. Зери мафҳуми «Иттиҳодияи динӣ» чӣ фаҳмида мешавад?

7. Асосҳои ҳуқуқии барҳам додани иттиҳодияи динӣ кадомҳоянд?

8. Вазифаҳи кормандони БДА-ро ҳангоми гузаронидани расму оинҳои динӣ номбар кунед.

9. Вазифаҳои Ситоди оперативиро дар вақти гузаронидани маросимҳои динӣ, ки боиси сар задани бетартибиҳои оммавӣ мегардад, номбар кунед.

10. Дар хусуси Кумита оид ба корҳои дин, танзими анъана ва ҷашну маросимҳои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумот диҳед.

АДАБИЁТИ ИСТИФОДАШУДА:

1. Санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ

1. Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми ноябри соли1994 (бо тағйиру иловаҳо аз 26-уми сентиябри соли 1999, 22-юми июни соли 2003 ва 22-юми майи соли 2016). – Душанбе: Ганҷ, 2016. – 134 с.

2. Эъломияи умумии ҳуқуқи башар аз 10-уми декабри соли 1948 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://www.un.org/ru/documents/declconv/declarations/declhr.shtml.

3. Паймони байналмилалӣ доир ба ҳуқуқи шаҳрвандӣ ва сиёсӣ аз 16-уми декабри соли 1966 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: Система ГАРАНТ: http://base.garant.ru/2540800/#ixzz4vNZC9CGv .

4. Паймони байналмилалӣ доир ба ҳуқуқи иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ аз 16-уми декабри соли 1966 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://base.mmk.tj.

5. Конвенсияи байналмилалӣ дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъизи нажодӣ аз соли 1965 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://base.mmk.tj.

6. Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз нисбати занон аз соли 1979 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://base.mmk.tj.

7. Конвенсия дар бораи барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз нисбат ба занон: ба Қатъномаи 34/180 Ассамблеяи генералии Созмони Милали Муттаҳид аз 18 декабри с. 1979 қабул шудааст // Маҷмуаи санадҳои асосии байналмилалӣ ва миллӣ оид ба ҳуқуқи инсон / муратти-

бон: А. Ализода, Б. Сафаров, Ҷ. Саъдизода [ва диг.]. Нашри 2. – Душанбе: «Контраст», 2018. – С. 111-130.

8. Конвенсияи зидди шиканҷа ва дигар намудҳои муносибат ва ҷазои бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиркунандаи шаъну шараф аз соли 1984 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://base.mmk.tj.

9. Конвенсия дар бораи ҳуқуқи кӯдак аз соли 1989 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://base.mmk.tj.

10. Конвенсияи байналмилалӣ оид ба ҳифзи ҳуқуқи ҳамаи муҳоҷирони меҳнатӣ ва аъзои оилаи онҳо аз соли 1990 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http:// base.mmk.tj.

11. Соглашение о сотрудничестве Государств-участников Содружества Независимых Государств в борьбе с преступностью на транспорте от 15 сентября 2004 года // Адлия: Махзани мутамаркази иттилоотӣ-ҳуқуқии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикисон. Шакли 7.0.

12. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми ҳуқуқии вазъияти фавқулодда» аз 3-юми ноябри соли 1995, таҳти № 95 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1995. – № 21. – Мод. 233.

13. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 19-уми апрели соли 2000, таҳти № 19 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2000. – № 4. – Мод. 108.

14. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон», 18-уми апрели соли 2001, таҳти № 188 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2001. – №4. – Мод. 215.

15. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» аз 17-

уми майи соли 2004, тахти№ 28 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2004. – №5. – Мод. 339.

16. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти Прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 25-уми июли соли 2005, таҳти № 107 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2005. – № 7. – Мод. 398.

17. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат» аз 14-уми ноябри соли 2016, таҳти № 1356 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2016 – №11. – Мод. 872.

18. Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 8-уми августи соли 2015, таҳти № 1208 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2015. – №7-9. – Мод. 696.

19. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи сарҳади давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 1-уми августи соли 1997, таҳти №481 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1997. – №15-16. – Мод. 254.

20. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила» аз 19-уми марти соли 2013, таҳти № 954 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2013. – № 3. – Мод. 197.

21. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи кафолатҳои давлатии баробарҳуқуқии мардону занон ва имкониятҳои баробари амалигардонии онҳо» аз 1-уми марти соли 2005, таҳти № 89 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2005. – №3. – Мод. 129.

22. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи баробарӣ ва барҳам додани ҳама гуна шаклҳои табъиз» аз

19-уми июли соли 2022, таҳти № 1890 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://mmk.tj/content.

23. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи воситаҳои нашъадор, моддаҳои психотроп ва прекурсорҳо» аз 10-уми декабри соли 1999, таҳти № 873 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1999. – №12. – Мод. 312.

24. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи гурезаҳо» аз 23-юми апрели соли 2002, таҳти № 262 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2002. – № 4. – Қ. 1. – Мод. 305.

25. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми иҷозатдиҳӣ» аз 22-юми июни соли 2023, таҳти № 1968.

26. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи назорати маъмурӣ нисбат ба шахсони аз муассисаҳои ислоҳӣ озодшуда» аз 22-юми июни соли 2023 таҳти №1970.

27. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи милитсия» аз 17-уми майи соли 2004, таҳти № 41 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2004. – №5. – Мод. 352.

28. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» аз 12-уми майи соли 2007, таҳти № 258 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2007. – № 5. – Мод. 363.

29. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи хизмати давлатӣ» аз 5-уми марти соли 2007, таҳти № 233 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2007. – №3. – Мод. 166.

30. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бехатарӣ аз сӯхтор» аз 20-уми марти соли 2008, таҳти № 363 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2008. – № 3. – Мод.184.

31. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 20-уми марти соли 2008 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2008. – № 3. – Мод.183.

32. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи озодии виҷдон ва иттиҳодияҳои динӣ», аз 26-уми марти соли 2009, таҳти № 489 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №3. – Мод. 82.

33. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот» аз 5-уми августи соли 2009, таҳти № 549 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №7-8. – Мод. 503.

34. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иштироки шаҳрвандон дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ» аз 22-юми июни соли 2023, таҳти № 1969.

35. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни мурофиаи судии ҷиноятӣ» аз 29-уми декабри соли 2010, таҳти № 566 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2010. – № 12. – Мод. 818.

36. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда» аз 28-уми июни соли 2011, таҳти №720 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2011. – № 6. – Мод. 433.

37. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷуйӣ» аз 25-уми марти соли 2011, таҳти № 687 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2011. – № 3. – Мод. 155.

38. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд» аз 2-юми августи соли 2011, таҳти №762 // Ахбори Маҷли-

си Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2011. – №7-8. – Мод. 616.

39. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми мақомоти идоракунии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 16-уми апрели соли 2012, таҳти № 828 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2012. – №4. – Мод. 278.

40. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи нотариати давлатӣ» аз 16-уми апрели соли 2012, таҳти № 810 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2012. – № 4. – Мод. 260.

41. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи матбуоти даврӣ ва дигар воситаҳои ахбори омма» аз 19-уми марти соли 2013 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2013. – №3. – Мод. 201.

42. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ ва шахсони бешаҳрванд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 2-юми январи соли 2018, таҳти № 1471 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2018. – №1. – Мод. 3.

43. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи силоҳ» аз 19-уми марти соли 2013, таҳти № 939 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2013. – №3. – Мод. 182.

44. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳуҷҷатҳои тасдиққунандаи шахсият», аз 26-уми июли соли 2014, таҳти № 1097 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2014. – №7. – Қ. 1. – Мод. 394.

45. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳаракат дар роҳ» аз 17-уми майи соли 2018, таҳти № 1533 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2018. – № 5. – Мод. 284.

46. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи низоми огоҳонӣ ва пешгирии ҳуқуқвайронкунии ноболиғон» аз 2-юми январи соли 2020, таҳти № 1658 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2020. – №1. – Мод. 5.

47. Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи уҳдадории ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ» аз 2-юми январи соли 2021, таҳти № 1753 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2021. – №1-2. – Мод. 3.

48. Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми майи соли 1998, таҳти № 574 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 1998. – №9. – Мод. 68-69.

49. Кодекси иҷрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 6-уми августи соли 2001, таҳти № 32 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2001. – №7. – Мод. 505.

50. Кодекси гумруки Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3-юми декабри соли 2004, таҳти № 62 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2004. – №12. – Қ. 2. – Мод. 703. – Мод. 704.

51. Кодекси расмиёти маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5-уми марти соли 2007, таҳти № 232.

52. Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми декабри соли 2008, таҳти № 455 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2008. – № 12. – Қ. 1. – Мод. 989. – Мод. 990.

53. Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3-юми декабри соли 2009, таҳти № 564 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2009. – №12. – Мод. 815-816.

54. Кодекси мурофиаи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22-юми июли соли 2013, таҳти №

975 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2013. – № 7. – Мод. 502.

55. Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми июли соли 2016, таҳти № 1329.

56. Кодекси тандурустии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми майи соли 2017, таҳти № 1413 // Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2017. – № 5. – Қ. 1. – Мод. 270.

57. Стратегияи ислоҳоти милитсия барои солҳои 2013-2020, ки бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 19-уми марти соли 2013, таҳти № 438 тасдиқ шудааст // [Манбаи электронӣ]. – Реҷаи воридшавӣ: https://mvd.tj/index.php/tj/sanad-o/strategiya (санаи муроҷиат: 15.12.2022 с.).

58. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми августи соли 2010, таҳти № 400 «Оид ба Низомномаи дружинаи ихтиёрӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон».

59. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Қоидаҳои ҳаракат дар роҳ» аз 29-уми июни соли 2017, таҳти № 323 // Адлия: Махзани мутамарказии иттилоотӣ-ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Шакли 7.0.

60. Низомномаи адои хизмат аз тарафи ҳайати қаторӣ ва роҳбарикунандаи мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5-уми апрели соли 2005, таҳти № 137 тасдиқ шудааст.

61. Низомномаи Раёсати бозрасии давлатии автомобилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми майи соли 2005, таҳти № 331 тасдиқ шудааст.

62. Низомномаи Раёсати нозиротӣ-ташкилии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 7-уми феврали соли 2006, таҳти № 81 тасдиқ шудааст.

63. Низомномаи Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28-уми декабри соли 2006, таҳти № 592 тасдиқ шудааст.

64. Низомномаи Сармаркази иттилоотӣ-таҳлилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми майи соли 2012, б/з тасдиқ шудааст.

65. Низомномаи Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ ба ислоҳоти милитсия дар назди Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба фармони ВКД аз 11-уми ноябри соли 2014, таҳти № 841 тасдиқ шудааст.

66. Низомнома Шӯрои ҷамъиятӣ оид ба мусоидати ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таъмини тартиботи ҷамъиятӣ дар назди мақомоти милитсия, бо Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10-уми июни соли 2017, таҳти № 256 тасдиқ шудааст.

67. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 2-юми апрели соли 2001, таҳти № 544 «Дар бораи пурзӯр намудани муқовимат ба муқобили муҳоҷирати ғайриқонунӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон».

68. Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи Раёсати Бозрасии давлатии автомобилии Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 31-уми майи соли 2005, таҳти № 331 // [Захираи электронӣ] - Реҷаи воридшавӣ: https://www.vkd.tj/index.php/tj/sanad-o/farm on-o/11517-n-i-z-o-m-n-o-m-a.

69. Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи Раёсати ҳифзи тартиботии ҷамъиятии ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон» аз 9-уми ноябри соли 2007, таҳти №693.

70. Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27-уми ноябри соли 2007, таҳти № 717 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Низомнома дар бораи қабулгоҳ-тақсимкунанда барои оворагард ва гадоёни дошташуда».

71. Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 29-уми декабри соли 2007, таҳти №790 б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Дастурамал оид ба кори мақомоти корҳои дохилӣ дар ҷорӣ намудани тартиботи иҷозатдиҳӣ».

72. Фармони ВКД Ҷумурии Тоҷикистон аз 22-юми октиябри соли 2007, таҳти № 636 «Оид ба дар амал ҷорӣ намудани Дастурамали ташкили кори нозирони минтақавӣ ва дигар Хадамоти мақомоти корҳои дохилӣ бо кормандони ғайриштатии милитсия».

73. Фармони ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 31-уми декабри соли 2012, таҳти №1012 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Оинномаи Хадамоти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии шахсони дастгиршудагон ва ҳабсшудагон».

74. Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2012, таҳти № 1291 «Дар бораи тадбирҳои баланд бардоштани нақши нозирони минтақавии милитсия дар таъмин тартиботи ҷамъиятӣ ва тавсияи ҳамкории онҳо бо аҳолӣ» // [Манбаи электронӣ] - Реҷаи воридшавӣ: https://www.vkd.tj/index. php/tj/sanad-o/farmon-oi-prezidenti-t/77-f-a-r-m-o-n.

75. Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21-уми январи соли 2013, таҳти № 1012 б/з «Оид ба тасдиқ намудани Оинномаи хадамоти милитсия оид ба ҳифз ва роҳбаладии (ҳамроҳикунии) шахсони дастгиршуда ва ҳабс-

шудагон, Дастурамал оид ба кори маҳкамаҳои мақомоти корҳои дохилӣ барои муваққатан нигоҳдоштани шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон, Қоидаҳои тартиботи дохилӣ дар маҳкамаҳои мақомоти корҳои дохилӣ барои муваққатан нигоҳдоштани шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон, Дастурамал дар бораи тартиби таъминоти тиббӣ ва санитарӣ зиддиэпидемии шахсони дастгиршуда ва ҳабсшудагон мақомоти корҳои дохилӣ барои муваққатан нигоҳдоштани онҳо».

76. Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23-юми феврали соли 2013 таҳти №10 б/з «Дар бораи тасдиқ намудани Низомномаи нозирони минтақавии милитсия ва Низомномаи намунавии шуъба, шуъбача, минтақаҳои хизматии милитсия ва нуқтаҳои такягоҳи тартиботи ҷамъиятии мақомоти корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон».

77. Дастурамал доир ба ташкили фаъолияти кормандони мақомоти корҳои дохилӣ оид ба пешгирӣ, бартарафкунӣ ва эътино намудан ба ҳолатҳои зӯроварӣ дар оила, ки ба фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20-уми апрели соли 2016 тасдиқ гардидааст.

78. Дастурамал оид ба тартиби расонидани ёрии амалӣ аз тарафи кормандони МКД ба ҷабрдидагони зӯроварӣ дар оила (зӯроварии гендерӣ), ки ба Фармоиши ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти №893 б/з аз 31-уми декабри соли 2019 тасдиқ гардидааст.

79. Барномаи ислоҳоти (рушди) милитсия барои солҳои 2021-2025, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 1-юми июни соли 2021, таҳти № 211 тасдиқ шудааст.

II. Паёмҳо ва суханрониҳо

80. Суханронӣ дар маҷлиси ботантана ба муносибати Рӯзи милитсияи тоҷик аз 11-уми ноябри соли 2012, ш. Душанбе // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://www.president.tj/node/3736.

81. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 22-юми декабри соли 2017 // Қонун ва ҷомеа аз 22-юми декабри соли 2017, таҳти № 50 (451).

82. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» аз 21-уми декабри соли 2021 // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://www.president.tj/node/27417.

83. Паёми шодбошӣ ба муносибати Рӯзи ҷавонони Тоҷикистон аз 23-юми майи соли 2022, ш. Душанбе // [Манбаи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: http://www.president.tj/node/28351.

84. Паёми Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон «Дар бораи самтҳои асосии сиёсати дохилӣ ва хориҷии ҷумҳурӣ» аз 23-юми декабри соли 2022 // [Манбаи электронӣ]: Реҷаи дастрасӣ: http:// www. president.tj/node/29823.

III. Китобҳои дарсӣ, дигар адабиёти таълимӣ

85. Административная деятельность ОВД: учебник // под. ред А.П. Коренева. – М.: Спарк, 1998. – 334 с.

86. Административная деятельность органов внутренних дел. Часть общая: учебник. – М., 2009. – 450 с.

87. Административная деятельность органов внутренних дел: учебник / Под ред. В.П. Сальникова. В 2 ч. Ч. 1. – М.: Юрист, 2005. – 377 с.

88. Альбом схем по административной деятельности ОВД / под.ред. А.П. Коренева. – М., 1998. – 155 с.

89. Асосҳои давлат ва ҳуқуқ (васоити таълимӣ) // Нодиров Ф.М., Шарипов Т.Ш., Қодиров Ҷ.Ш. – Душанбе: «ДДМТ», 2007. – 140 с.

90. Буриев И.Б. Таърихи афкори сиёсию ҳуқуқӣ: дастури таълимӣ-методӣ. Нашри 2. – Душанбе: «Ирфон», 2016. – 214 с.

91. Бачурин А.Г. Организация работы участкового уполномоченного полиции при осуществлении административного надзора за лицами, освобожденными из мест лишения свободы: учебно-методическое пособие. – Барнаул: Барнаульский юридический институт МВД России, 2014. – 98 с.

92. Владимиров С.Н. Сравнительное правоведение: учебник // Изд. 2 перераб. и доп. – М., 2015. – 781 с.

93. Глазунова Н.И. Система государственного управления: учебник для вузов. – М.: Юнити, 2003. – 611 с.

94. Гусев А.Д., Яскевич Я.С. Права человека: учебное пособие. – М., 2002. – 116 с.

95. Диноршоев А.М. Права человека: учебник. – Душанбе, 2010. – 336 с.

96. Зотов А.Т. Права и свобода человека: учебное пособие. – М., 1996. – 121 с.

97. Имомов А. Ҳуқуқи конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон: китоби дарсӣ. – Душанбе, 2004. – 400 с.

98. Искандаров З.Ҳ. Ҳуқуқи инсон ва механизми миллии ҳимояи он: дастури таълимӣ. – Душанбе: «Эҷод», 2007. – 136 с.

99. Исоев М.Ш., Каримов Ф.К., Юсуфов А. Назорати прокурорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: воситаи таълимӣ-методӣ. – Душанбе: «Эҷод», 2005. – 728 с.

100. Каримов А.М., Исмоилов У.Н., Пиров М.Т. Албом-схема. Сохтори Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе, 2010. – 98 с.

101. Козлов Ю.М., Попов Л.Л. Административное право: учебник. – М.: Юрист, 2002. – 697 с.

102. Кокарев А.Н. Административная деятельность органов внутренних дел: интенсивный курс подготовки к экзамену: учебное пособие. – М.: Изд-во «Щит-М», 2013. – 180 с.

103. Кондратов Б.П. Общественная безопасность и административно-правовые средства ее обеспечения: учебное пособие. – М.: Изд-во «Щит-М», 1998. – 87 с.

104. Қоидаҳои ҳадди ақали муносибат бо маҳбусон аз 31 июли соли 1957 // Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузории миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 3. – Душанбе, 2010. – 557 с.

105. Мадатов Я.Г. Организация деятельности участковых уполномоченных милиции по предупреждению, профилактике, выявлению и пресечению преступлений и административных правонарушений общеуголовной и экономической направленности: учебное пособие. – Краснодар: НЭЦПО КК, 2005. – 210 с.

106. Маҷмуи принсипҳои ҳифзи шахсоне, ки боздошт мешаванд ва ё дар кадом шакле, ки набошад ҳабс карда мешаванд аз 9 декабри соли 1988 // Ҳуқуқи инсон: Маҷмӯаи санадҳои байналмилалӣ ва қонунгузории миллӣ дар 8 ҷилд. Ҷилди 3. – Душанбе , 2010. – 476 с.

107. Организация борьбы с наркоманией / Сборник документов и методических материалов. – Киев, 1988. – 199 с.

108. Организация деятельности служб и подразделений полиции по охране общественного порядка и обеспечению общественной безопасности: учебник / под ред. В.В. Гордиенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА: Закон и право, 2013. – 461 с.

109. Печников Н.П. Обеспечение законности и правопорядка в деятельности правоохранительных органов: лекции к курсу. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2008. – 260 с.

110. Попов Л.Л. Организация охраны общественного порядка: учебное пособие. – М., 1984. – 236 с.

111. Попов Л.Л., Шергин А.П. Управление. Гражданин. Ответственность: учебное пособие. – М.: Наука, 2015. – 251 с.

112. Права человека: учебник для 11 классов // Под общ. ред. академика АН РТ, д.ю.н., профессора М.А. Махмудова. – Душанбе: Ирфон, 2011. – 276 с.

113. Раҷабов М.Н. Ҳуқуқи гумрукии Ҷумҳурии Тоҷикистон: васоити таълимӣ. / Муҳаррири масъул, ҳуқуқшиноси шоистаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Ш.М. Менглиев. – Душанбе, 2001. – 185 с.

114. Раҳмонов Э.Ш. Тоҷикистон: Даҳ соли истиқлолият, ваҳдати миллӣ ва бунёдкорӣ. Ҷилди 2. – Душанбе: «Ирфон», 2001. – 310 с.

115. Савин М.Я. Эффективность административно-правовой деятельности органов внутренних дел в сфере охраны общественного порядка и ее оценка: учебное пособие. – М., 1990. – 160 с.

116. Салимов Ҳалим. Ҳуқуқи иҷрои ҷазои ҷиноятӣ: китоби дарсӣ. – Душанбе: «Ирфон», 2005. – 436 с.

117. Сандугей А.Н. и др. Настольная книга участкового уполномоченного милиции: методическое пособие. – М.: Объединенная редакция МВД России, 2010. – 293 с.

118. Сафаров Б.А., Шоев Ф.М. Маҷмуаи барномаҳои таълимӣ аз фанҳои кафедраи ҳуқуқи инсон ва ҳуқуқшиносии муқоисавӣ: васоити методӣ. – Душанбе: «Сино», 2012. – 312 с.

119. Солиев К.Ҳ., Мансурзода А.М., Абдулаҳадзода А.А. Нуридинзода С.Н., Мирзорустамов М.М. Роҳнамо ба ҳамкории милитсия бо ҷомеа / зери назари н.и.ҳ., дотсент Ф.Р. Шарифзода. – Душанбе: «ЭР-граф», 2020. – 84 с.

120. Солиев К.Ҳ., Абдулаҳадзода А.А., Нуриддинзода С.Н. Дастури методӣ оид ба баланд бардоштани ҳассосияти гендерии кормандони мақомоти корҳои дохилӣ. – Душанбе, 2022. – 24 с.

121. Сотиволдиев Р.Ш., Шонасрудинов Н., Шарипов Т.Ш., Ғаюров Ш.Н. ва диг. Ҳуқуқ: китоби дарсӣ. – Душанбе: ЭР-граф, 2011. – 338 с.

122. Ткаченко В.С. Организационно-административная работа в ОВД. – М., 2013. – 262 с.

123. Халиков М.И. Система государственного и муниципального управления: учебное пособие. - 2-е изд. – М.: Флинта, 2010. – 446 с.

124. Холиқов А.Ғ. Низоми ҳуқуқии зардуштия (ҳуқуқи қадим): монография (ба забони русӣ). – Душанбе: «Маориф ва фарҳанг», 2005. – 204 с.

125. Ҳайдарзода М.П. Нақш ва ҷойи хизматии нозири минтақавии милитсия ва ҳамкории он бо дигар кормандони милитсия дар ҳалли вазифаҳое, ки дар назди мақомоти корҳои дохилӣ қарор доранд: дастури таълимӣ. –

Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – 92 с.

126. Ҳайдарзода М.П. Нақши тақсимоти ҳокимият ва худидоракунии маҳаллӣ дар идоракунии давлатӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – 98 с.

127. Ҳайдарзода М.П. Ҳамкории мақомоти корҳои дохилӣ бо шаҳрвандон: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – 108 с.

128. Ҳайдарзода М.П. Раёсати бозрасии давлатии автомобилӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи бехатарии ҳаракат дар роҳ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022. – 78 с.

129. Ҳайдарзода М.П. Раёсати ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ ҳамчун субъекти асосии таъминкунандаи ҳифзи тартиботи ҷамъиятӣ: дастури таълимӣ. – Душанбе: Матбааи РТМТ ва Н-и ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2022.–71 с.

130. Шонасридинов Н., Бозоров Р.Б. Ҳуқуқи меҳнатии Ҷумҳурии Тоҷикистон (Қисми умумӣ): китоби дарсӣ / Зери назари н.и.ҳ., дотс. Шанасридинов Н. – Душанбе: «Сино», 2006. – 180 с.

IV. Тафсирҳо

131. Зоиров Ҷ.М. Тафсир ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ». – Душанбе: «Шуҷоиён», 2009. – 396 с.

132. Маҳмудов М., Худоёров Б. Тафсири Кодекси оилаи Ҷумҳурии Тоҷикистон. – Душанбе: «ЭР-граф», 2005. – 366 с.

133. Тафсир ба Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон. / Муҳаррири масъул Шарипов Ҳ.Ҳ. – Душанбе: «Глобус», 2006. – 880 с.

134. Тафсири илмию оммавии Конститутсияи Чумҳурии Тоҷикистон / Зери таҳрири Раиси Суди Конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон, академики Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Маҳмудов М.А. – Душанбе: «Шарқи озод», 2009. – 584 с.

135. Худоёров Б.Т., Шонасридинов Н., Муқумова С.А. Тафсири Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон. // Муҳаррири масъул н.и.ҳ., дотс. Шонасридинов Н. – Душанбе: «ЭР-граф», 2004. – 480 с.

V. Энсиклопедияҳо ва луғатҳо

136. Русско-таджикский словарь: свыше 42 000 слов / Под ред Э.С. Бертельс. – М.-Сталинабад: Политиздат, 1949. – 880 с.

137. Русско-таджикский словарь: свыше 72 000 слов / С.Д. Арзуманов, Х.А. Ахрори, М. Бегбуди и др. Под ред. М.С. Асимова. – М.: Русский язык, 1985. – 1280 с.

138. Фарҳанги ислоҳоти ҳуқуқ // Зери таҳрири д.и.ҳ., профессор, узви вобастаи АИ ҶТ Маҳмудов М.А. – Душанбе: «ЭР-граф», 2004. – 600 с.

139. Фарҳанги истилоҳоти ҳуқуқи инсон / Зери таҳрири н.и.ҳ., дотсент Насурдинов Э.С. – Душанбе: «ЭР-граф», 2013. – 320 с.

140. Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ. Иборат аз 2 ҷилд. Ҷ. 1 / дар зери таҳрири С. Назарзода, А. Сангинов [ва диг.]. – Машҳад-Душанбе: ҶММ «Ксероксленд»-«Сухангустар», 2008. – 950 с.

141. Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ. Иборат аз 2 ҷилд. Ҷ. 2 / дар зери таҳрири С. Назарзода, А. Сангинов [ва диг.]. – Машҳад-Душанбе: ҶММ «Ксероксленд»-«Сухангустар», 2008. – 944 с.

142. Энсиклопедияи мақомоти корҳои дохилӣ // зери назари д.и.ҳ., дотсент Р.Ҳ. Раҳимзода. – Душанбе: «ЭР-граф», 2021. – 592 с.

VI. Монографияҳо, диссертатсияҳо, авторефератҳо, мақолаҳои илмӣ

143. Аврутин Ю.Е. К вопросу об административно-правовом режиме обеспечения общественного порядка // Административное право и процесс. – 2013. – № 7. – С. 34-38.

144. Айвазова С.Г. Баробарҳуқуқии гендерӣ ҳамчун масъалаи тақсимоти нави ҳокимият. Назарияи гендер дар илмҳои гуманитарӣ // Маҷмуаи мақолаҳо (тарҷума аз забони русӣ). –Душанбе: «Полиграфгрупп», 2005. – С. 6-7.

145. Белоконь А.В. Правовые аспекты организации деятельности органов внутренних дел в сфере реализации административно-правовых режимов. – М.: Юрист, 2006. – № 2. – С. 67-75.

146. Боер В. Теоретико-правовое обеспечение общественного порядка и общественной безопасности в современных условиях // Законность. – 2013. – № 5. – С. 11-16.

147. Бреев, А.В., Ларин, В.Ю. Вопросы совершенствования служб охраны общественного порядка полиции, оптимизация в условиях реформирования // Сборник Государство и право: эволюция, современное состояние, перспективы развития (навстречу 300-летию российской

полиции), материалы международной научно-теоретической конференции. – СПб., 2016. – С. 15-17.

148. Воронов А.М. Проблемы теории и практики обеспечения общественной безопасности Российской Федерации: монография. – М.: «Спарк», 2011. – 222 с.

149. Вализода Н.Д., Амуридинзода М.А., Бухоризода Б.Р. Административно-правовые основы взаимодействия органов внутренних дел Республики Таджикистан с общественными объединениями: монография. Под ред. к.ю.н., доцента Шарифзода Ф.Р. – Душанбе: «Балоғат», 2020. – 196 с.

150. Галикеева Л.А. Роль органов внутренних дел (полиции) в профилактической безнадзорности и предупреждении правонарушений несовершеннолетних // Вестник Уфимского юридического института МВД России. – 2013. – № 1.– С. 69-71.

151. Гомола А.И., Борисова Е.В. Правовые основы государственного и муниципального управления: монография // Под общ. ред. А.И. Гомолы. – М., 2005. – 260 с.

152. Готовцев А.В. Организационно-правовые вопросы взаимодействия милиции и внутренних войск в охране общественного порядка: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2000. – 28 с.

153. Гришаков А.Г. Отчет участкового уполномоченного полиции о проделанной работе перед населением административного участка: особенности подготовки и проведения // Актуальные проблемы борьбы с преступлениями и иными правонарушениями. – 2019. – № 17-1. – С. 89-90.

154. Дурнов А.И. Профилактическая деятельность участкового инспектора милиции // Правовые и организационно-тактические проблемы борьбы с преступностью в

Сибирском регионе: мат. науч.-практ. конф.(5-6 февраля 1998г.) часть. 2. – Красноярск, 1998. – С. 76-79.

155. Зайцев И.А., Кухта Г.Н. К вопросу о расчете штатной численности сотрудников патрульно-постовой службы полиции // Вопросы совершенствования деятельности полиции по охране общественного порядка: сборник. – 2011. – № 18.– С. 67-77.

156. Зоиров Д.М., Рахимов Р.Х. Противодействие незаконному обороту наркотических средств и психотропных веществ в Республики Таджикистан: монография. – Душанбе, 2005. – 168 с.

157. Зырянов И.В. Правовое положение участкового уполномоченного полиции// Вестник Тюменского института повышения квалификации сотрудников МВД России. – 2015. – № 4. – С. 29-32.

158. Искандаров З.Х. Прокуратура и государственная защита прав и свобод человека и гражданина в уголовном процессе. // Государство и право. – 2005. – № 3. – С. 67-78.

159. Кучмезов Р.Н. К вопросу о реализации участковыми уполномоченными полиции административно-юрисдикционных полномочий в курортном регионе // Теория и практика административного права и процесса Материалы IX Всероссийской научно-практической конференции, посвященной памяти профессора В.Д. Сорокина (Небугские чтения) / Отв. ред. В.В. Денисенко, С.Г. Денисенко. – 2016. – С. 178-181.

160. Матвеев С.П. Понятие и генезис полицейской деятельности: теоретико-правовой анализ // Административное и таможенное право. – 2015. – № 2. – С. 5-15.

161. Ҳафт соли сарфаю сариштакорӣ. – Душанбе: Балоғат, 2014. – 71 с.

162. Портнов И.П. Профилактика преступлений в милицейской практике // Государство и право. – 1995. – № 3. – С. 29-32.

163. Розиқзода А.Ш. Инъикоси ҳаёту фаъолияти миршабҳо дар осори С. Айнӣ // Осори Академияи ВКД Ҷумҳурии Тоҷикистон. – 2012. – № 1 (17). – С.113-124.

164. Саидзода М.Б. Из истории Государственной автомобильной инспекции: к 80-летию образования ГАИ МВД Республики Таджикистан: монография. – Душанбе: Конуният, 2014. – 162 с.

165. Смирнова С.Г. Патрульно-постовая служба полиции как субъект правоохранительной системы // Сборник Государство и право: эволюция, современное состояние, перспективы развития (навстречу 300-летию российской полиции), материалы международной научно-теоретической конференции. – СПб., 2016. – С. 51-53.

166. Хатуаев М.О. Проблемы в организации деятельности участковых уполномоченных полиции по профилактике правонарушений на административном участке // Инновационная наука. – 2016. – №3. – С. 183-185.

VII. Захираҳои электронӣ

167. Википедия // [Захираи электронӣ] – Реҷаи воридшавӣ: https://ru.wikipedia.org/wiki.

168. Сомонаи расмии гурӯҳи ҷавонони «Пешоҳанг» // [Манбаи электронӣ] - Реҷаи воридшавӣ: http://tja.tj/index.php/tj/home.

169. Сомонаи расмии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон // [Захираи электронӣ]. – Манбаи дастрасӣ: http://prezident.tj/ru/node/10587.

САҲА
Созмони амният ва
ҳамкорӣ дар Аврупо
Дафтари барномаҳо дар Душанбе

Китоби мазкур бо дастгирии Дафтари барномаҳои САҲА дар Душанбе таҳия ва чоп шудааст. Истилоҳоти аз тарафи муаллифон овардашуда нуқтаи назари САҲА-ро инъикос намекунанд.

ФАЪОЛИЯТИ МАЪМУРИИ МАҚОМОТИ КОРҲОИ ДОХИЛИИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

Қисмҳои умумӣ ва махсус

Китоби дарсӣ

Ба чоп 20.03.2024 иҷозат дода шуд. Андозаи $60\times84^{1}/_{16}$.
Коғази офсет. Чопи офсет. Гарнитураи Times New Roman Tj.
Ҷузъи чопии шартӣ 52,25.
Теъдоди нашр 590 нусха.

ОПЕРАТИВНАЯ ПОЛИГРАФИЯ КОНТРАСТ

ҶДММ “Контраст”.
ш. Душанбе, к. Академик А. Адҳамов, 11